9(=59)(497)
C 23

ACADEMIA ROMÂNĂ

STUDII ISTORICE
ASUPRA
ROMÂNILOR DIN PENINSULA BALCANICĂ

DE

IOAN CARAGIANI
n. 1840 — 1921

PUBLICARE POSTUMĂ ÎNSOŢITĂ DE NOTĂ BIOGRAFICĂ

DE

PERICLE PAPAHAGI
MEMBRU CORESPONDENT AL ACADEMIEI ROMÂNE
DIRECTORUL LICEULUI „MIRCEA-VODĂ" DIN SILISTRA
ŞI NEPOT DE SORĂ AL AUTORULUI

ACADEMIA ROMANA
INSTITUTUL DE ... BIBLIOTECA INVENTAR Nr. 11.747
1602
BIBLIOTECA MUNICIPALA CLUJ
FONDUL DOCUMENTAR
204735
7 1995

CVLTVRA NAŢIONALĂ
BUCUREŞTI
1929

204735L
737621

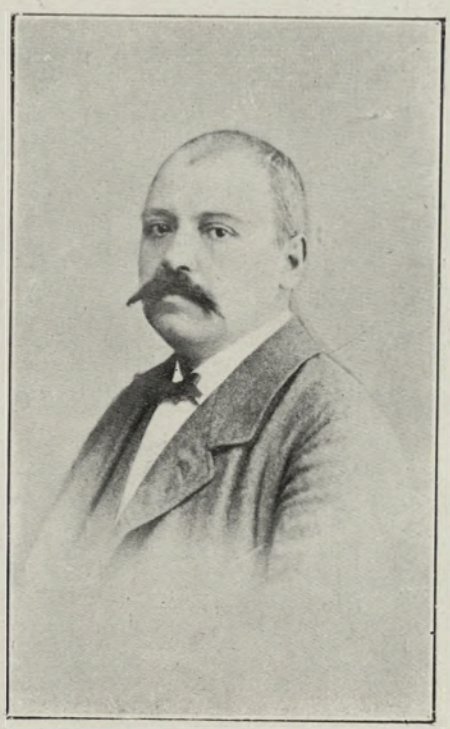

IOAN CARAGIANI
1840 — 1921

INSTITUTUL CENTRAL DE STATISTICĂ

NOTĂ PREMERGATOARE

Scrierea lui Ioan Caragiani cuprinsă în acest fascicol este numai un fragment (paginile 1—272) tipărit sub îngrijirea autorului în anii 1891 şi următorii ca suplement la Revista pentru Istorie, Archeologie şi Filologie, de sub direcţiunea lui Gr. G. Tocilescu. Erà începutul unei mari lucrări, în care autorul voià să arate trecutul şi vieaţa Românilor din Peninsula Balcanică în secolii trecuţi, când mulţi dintre dînşii luptând ca creştini în contra stăpânirii turceşti, au fost socotiţi mai ales drept Greci.

Scrierea se redactà în cursul tipăririi. Mijloacele au lipsit ca tipărirea să poată fi continuată după coala 17 (pagina 272). O parte din continuare a rămas redactată în manuscript, iar pentru cealaltă parte au rămas numai note şi extrase, cari aveau să fie folosite de autor pentru redactarea mai departe.

Exemplarele coalelor tipărite şi continuarea în manuscript ajungând în anul trecut în posesiunea Academiei, Secţiunea istorică a hotărît ca partea tipărită să fie publicată, iar partea manuscrisă să fie ţinută la îndemâna celor cari ar vor să o folosească pentru continuarea cercetărilor.

VIEAȚA LUI IOAN CARAGIANI

Ioan Caragiani s'a născut la anul 1840, după cum singur arată într'un caiet de note, datând dela 1858 și în care-și descrie vieața copilărească, în comuna Dămași din Tesalia, unde obișnuiau neîntrerupt să se coboare părinții săi, celnici, cu întreaga fălcare, pentru iernare, potrivit obiceiului secular al Avdeliaților.

Primele noțiuni de carte le-a căpătat, în timpul verii, la Avdela, comuna sa natală, iar în timpul iernii, la Dămași sau Damasului, cu învățătorii tocmiți de locuitorii Avdelei. După sfârșirea cărților religioase ce se predau pe aceà vreme, anume: Catihisea (Catehismul), Ftoihea (Octoihul), Apostolul, Psaltirea și Evanghelia, Ioan Caragiani, arătând aplicație deosebită pentru învățătură, a început să învețe și *τά ἑλληνικά* adică: elinește le.

Avdela pe atunci numărà câțiva absolvenți ai gimnaziului grecesc din Ianina, versați în limba greacă veche, în care se predà pe atunci, ca și azi, în bună parte, învățământul secundar la greci. Printre aceștia erà și Apostol Mărgărit. Cu acesta începù și sfârșì Ioan Caragiani studiul autorilor greci vechi, în cei trei ani petrecuți la Gureanță și Vlaho-Clisura, unde Apostol Mărgărit făceà pe învățătorul.

Este mișcătoare descrierea tânărului I. Caragiani despre momentele de despărțire de părinții și rudele sale, cari, după obiceiu, au venit să-l petreacă a doua zi, când trebuià să plece, pentru prima dată, la Gureanță. Pe când toți vărsau lacrimi, că-l vor lăsà pe băiat în comuna Gureanță, de lângă orășelul Vlaho-Clisura, glumețul tânăr, văzându-i cum plâng și cum se bocesc toți, se întoarse către doritoarea sa mae (bunică) și către nemângâiata sa mamă și le zice:

«D-iu s-plindzeți, mae ș-tine mumă, nu-i ma ghine, ca niți voi s-plindzeți, niți ańia s-nu-ńi se-aurască tu xeane?»[1]).

Iar mama, buna lui mamă, știind cât ține Nuli la învățătură, ca să nu-i strice cheful, îi zice, îmbățișându-l și umplându-i mâna cu arginți:

---

[1]) In loc de a plânge, bunico și tu mamă, nu-i mai bine, ca nici voi să nu plângeți, nici mie să nu mi se urască în străinătate?

«Du-te hiliu, du-te, ș-dă-l'i, dă-l'i dzațe dzîle și scoală v'inu năpoi» [1]).

Nu voiu stăruì mai mult asupra întâmplărilor pline de haz, de pe vremea petrecută departe de părinți, povestite cu atâta măestrie de cel care erà să fie mai târziu meșterul anecdotist, I. Caragiani. Acele «dzațe dzîle» s'au prefăcut în doi ani și opt luni, cu excepția lunilor de vară, în cari își vedeà familia.

Scurt, I. Caragiani a început să se familiarizeze cu limba elenă, să interpreteze pe Omer, Aristotel și alți autori vechi, la început ajutat fiind de învățătorul său Apostol Mărgărit, iar apoi singur, cu dicționarul, pentru ca la vârsta de 16 ani să se poată înscrie la Universitatea din Atena ca student.

Timpul petrecut la Atena este plin de însemnătate pentru formarea și educarea națională, din punct de vedere aromânesc, a lui I. Caragiani, căci acì a conceput pentru prima dată idea scrierii unei istorii aromânești și iată cum:

La Atena a avut prilejul să facă cunoștința de aproape a mai tuturor haiducilor, aromâni, ai anilor 1821, 1824, 1828, cari mai supraviețuiau.

Mare parte din acești haiduci, cum erà firesc, neputând trăì în Turcia, s'au stabilit, dimpreună cu familiile lor, în Grecia și de preferință la Atena. Chiar cei stabiliți în alte centre ale Greciei, veniau deseori la Atena, unde se întâlniau cu tovarășii lor de lupte. Și toți, sau aproape toți, acești haiduci erau Aromâni neaoși. In casele acestora își petreceà de cele mai multe ori I. Caragiani orele libere; din gura acestora, sau din a descendenților lor, auzià el istorisindu-se faptele supraomenești, cu adevărat eroice, îndeplinite de haiducii turburători ai imperiului otoman și făuritori ai regatului grecesc, la care ei nici nu se gândiseră vreodată.

Acì auzì el deseori spunându-se, lucru dealtfel știut și de acasă, următoarele:

«Nu pentru ca să facem Elada ne-am luptat noi, nu; ci pentru ca să aducem *Rumeicul*», acel Stat creștinesc vizat de toți nemusulmanii din Peninsula Balcanică, menit să cuprindă sub un singur sceptru pe toți creștinii, fără deosebire de naționalitate. Și deseori oftau din adânc acești hotărîți bărbați, spunând indignați și în auzul tuturora: «*Nă lom fumelile ș-fara pri gușe*» (ne-am nenorocit familiile și neamul). Din gura acestor viteji

[1]) «Du-te fiule, du-te și dă-i (cărți învățăturii), dă-i în vre-o zece zile (sfârșind-o) și școala de vino iarăși înapoi (acasă)».

a auzit I. Caragiani multe din întâmplările lor, neştiute şi nepomenite de cei cari s'au ocupat de lupta titanică a căpitanilor împotriva stăpânirii turceşti; din gura lor a auzit acela care erà să fie odată istoricul plin de entusiasm şi plin de admiraţie pentru dânşii, în acele «studii istorice», atât de interesante nu numai din punct de vedere istoric, ci şi filologic ci şi din alte puncte de vedere, onomastic, etc.

Adeseaori l-am auzit povestind despre aceştia, spunând că de atunci şi-a propus să strângă ştiri cât mai ample şi mai sigure despre faptele şi mai ales despre *românitatea* lor. Il indignà faptul, şi cu drept cuvânt, că mai toţi aceşti revoluţionari erau înfăţişaţi ca Greci, fie de scriitorii greci, fie de cei străini cari se adăpau la izvoarele acestora.

Cred că a reuşit pe deplin şi că nu se va găsì om serios şi nepărtinitor, care să nu recunoască aceasta, după cetirea grandioasei opere a lui I. Caragiani.

Autorul nu s'a mulţumit să arate locul de origine al diferiţilor haiduci şi oameni de seamă trataţi în studiile sale, deşì ar fi fost destul şi aceasta; el a căutat să grămădească şi alte dovezi pentru punerea în evidenţă a românităţii eroilor, pentru ca să nu poată fi pusă de loc la îndoeală, chiar de cei mai înverşunaţi duşmani ai Românilor şi de cei mai părtinitori oameni de pe pământ.

Şi a reuşit.

Ne oprim acì în ce priveşte opera lui I. Caragiani şi cetitorul îşi va face o idee desăvârşită atât de meritele ei, cât şi de însemnătatea ce prezintă pentru autor timpul petrecut la Atena ca student. Acì şi-a conceput el şi idealul creierii unui Stat aromânesc, care să cuprindă Pindul şi Tesalia veche, marea Valahie din Evul Mediu.

După sfârşirea studiilor sale din Atena, cum erà firesc, numai gânduri de aşezare în Grecia nu-l puteau preocupà pe I. Caragiani. Dar nici în Turcia nu se puteà stabilì, unde deasemenea nu erà loc pentru creştinii cărturari.

Numai Vlăhia erà ţara care-l puteà atrage, căci Vlăhia se bucurà în toată Peninsula Balcanică şi mai cu seamă în Epir, de renumele de a fi ţară ospitalieră, unde-şi puteau găsì refugiu toţi cei nevoiţi să se expatrieze din pricina vitregiei împrejurărilor, căpitani de haiduci şi haiduci simpli, strânşi cu uşa de autorităţile turceşti, cum erau: Blahava, Bucuvala, Giuvara şi alţii.

Acì îşi găseau rost tinerii cari nu-şi puteau agonisì existenţa în munţii Pindului. Şi tot acì, în binecuvântata Vlăhie, aflau adăpost la olaltă nu numai amărîţii de tot felul, dar şi învăţaţii,

cari nu aveau în țara natală câmp liber de desvoltare a energiei și cunoștințelor lor. Și I. Caragiani, ca toată lumea din Epir și Tesalia, știà aceasta.

Ca să-și poată face cinevà o idee exactă despre acest lucru, este necesar a spune, că din timpuri străvechi circulau între Vlăhie și diferitele provincii ale Peninsulei Balcanice, caravane cari intreținеau legăturile cu Vlăhia.

Drumurile acestea se făceau de două ori pe an, primăvara și toamna din Epir în Vlăhie și din Vlăhie în Epir. Cu o asemenea caravană a ajuns și I. Caragiani la București.

Acì repede face cunoștința compatrioților săi aromâni, împrietenindu-se cu distinsul Sideri Zisu, cu frații Goga și Hristopulos, pe cari îi cunoșteà din timpul petrecut la Vlaho-Clisura, cu Dan Vasile din Nevesca, frații Zappa și alți mulți.

Ocupă — pentru scurt timp — un loc de profesor secundar, pentru ca apoi să i se încredințeze catedra de limba elenă la facultatea de litere dela Universitatea din Iași, loc ce-l păstrează până la ieșirea sa la pensie.

Nu subsemnatul va arătà rolul jucat de profesorul de la Iași în vieața culturală a țării. Aceasta să o facă foștii săi elevi.

Membru al Academiei Române dela înființarea ei, ca reprezentant al Aromânilor, alături de Cosacovici, este inițiatorul dicționarului academic, prin determinarea lui Zappa de a donà acestui înalt așezământ o sumă pentru susținerea cheltuelilor cerute de tipărirea acestui dicționar. Aceasta rezultă din notele sale.

Originar din legendarul Pind, I. Caragiani nu și-a uitat niciodată neamul din care a ieșit, pe care l-a iubit și pe care a căutat întotdeauna să-l servească cu ultimul devotament.

El este unul din primii, dacă nu chiar primul întemeietor și susținător al cauzei românești din Peninsula Balcanică. Aceasta reiese în modul cel mai evident din corespondența întreținută de I. Caragiani cu cei mai de seamă oameni de Stat ai României de pe la începutul creierii acestei chestiuni și din cea cu compatrioții săi aromâni amintiți mai sus și alții, ca Averkie, Bolintineanu, etc.

Și tot lui I. Caragiani îi revine meritul de susținere și desvoltare a acestei chestiuni, după cum deasemenea reiese din numeroasa corespondență întreținută cu mulți bărbați de stat, ca: M. Kogălniceanu, I. Ghica, C. Boliac și alții, dar mai cu osebire din cea cu D. Sturza, Apostol Mărgărit și I. Papiniu, acest mare patriot și adânc cunoscător al rolului ce trebuie să joace Aromânii în Peninsula Balcanică, pentru însăși desvoltarea și întărirea Țării Românești.

Un sprijin statornic în această privință l-a avut I. Caragiani în marele român, care a fost regele Carol I.

Dacă pentru stăruirea de a se aduce tineri aromâni, spre a fi pregătiți și retrimiși în Peninsula Balcanică ca luminători ai Aromânilor I. Caragiani este inițiatorul, iar Averkie executorul, pentru întărirea și desvoltarea ulterioară a chestiunii naționale din Peninsula Balcanică, I. Caragiani și Apostol Mărgărit devin sufletul ei.

Nu mai puțin important este rolul jucat de I. Caragiani, dimpreună cu Apostol Mărgărit, între 1877—1882, cari munceau pentru îndeplinirea idealului conceput după cum s'a spus încă dela Atena, anume plămădirea unei Românii în Pind și Tesalia, în granițele vechii «Megali Vlahia».

Numai întâmplării nefericite de a nu fi fost destul de susținută propaganda întreprinsă de acești vrednici români se datorește, în bună parte, nereușita lor.

Reușind să atragă pe căpitanii Aromânilor răsvrătiți la această idee, datorită unor greșeli din partea unor comandanți albanezi, s'a stricat unirea romăno-albaneză, pusă la cale de Apostol Mărgărit și I. Caragiani la întrunirea secretă ce-au avut la Preveza (Epir) cu șefii naționaliști albanezi și unde Apostol Mărgărit, după o cuvântare strălucită, prin care îndemnà pe Albanezi și Aromâni să protesteze împotriva cedării Tesaliei Grecilor, împotrivindu-se și cu armele, este proclamat de șef al lor.

Pregătind o amănunțită expunere a chestiunii acesteia, ne oprim acì.

Pentru împiedecarea anexării Tesaliei la Greci, I. Caragiani, Apostol Mărgărit, secundați de meritoșii învățători: Bușu Daute și Gh. Perdichi, străbat Epirul și Tesalia și îndeamnă pe Aromâni la împotrivire, arătându-le toate relele ce vor decurge pentru celnicatele aromânești, izvorul existenții lor.

La 1880 I. Caragiani trece în Italia, cu hotărîrea de a câștigà în favoarea Aromânilor pe premierul Italiei de atunci, Crispi. Nereușind a-l convinge pe acesta, determină pe nepotul său, pe advocatul Anton Crispi, ca să înceapă o propagandă prin presa italiană și anume prin ziarul «l'Italie», scris în franțuzește, și prin oficiosul «Reforma». Articolele scrise de aceste foi sunt reproduse și comentate favorabil de presa italiană din provincie. Această campanie încetează însă în presa oficioasă în urma intervenției personale a primului ministru Crispi, care erà convins, că prin mărirea Greciei se va grăbì izgonirea Turcilor din Europa.

Interesul lui I. Caragiani pentru chestiunea română din Peninsula Balcanică nu încetează nici după pierderea Tesaliei, durând până în ultimile clipe ale vieţei sale.

Incheind, vom spune totuşi că, opera cea mai însemnată a aceluia, care a închis ochii în ziua de 1/13 Ianuarie 1921, operă care îl va face nemuritor printre Aromâni, rămâne scrierea sa: «Studii Istorice asupra Românilor din Peninsula Balcanică», căreia autorul i-a consacrat toată energia sa, uneori chiar primejduindu-şi vieaţa, cum s'a întâmplat în urma călătoriei sale din 1888/89 în Albania şi Epir.

PER. PAPAHAGI

SCRIERILE LUI IOAN CARAGIANI

Cursu completu de grammatica ellena. Partea I. Etymologia. Partea II. Syntaxe... Iassi, 1870—1872. 2 vol.

Omer. Odyssea și Batrachomyomachia. Traducere in proză... Iassy, 1876 XVI+329 pp.

Aristotele. Pasiunile, traducere din Retorica lui Aristotele, Cartea II... București, 1884. 85[—87] pp.

Neadeverurile calomnioase ale profesorului Nicolae Iorga în privința bibliotecei centrale din Iași. București, 1899. 56 pp.

Studiĭ istorice asupra Românilor din Peninsula Balcanică. [București, 1891]. 272 pag. [neterminat]. (Supliment la «Revista pentru Istorie, Archeologie și Filologie». Vol. VI. (1891)).

ARTICOLE DIN REVISTE

Românii din Macedonia și poezia lor poporală. («Convorbiri literare» II, 1868—69, p. 335 etc.).

Traduceri din Iliada («Convorbiri literare» IV, 1870—71, p. 53); Batracomiomahia (VIII, p. 247); Teocrit (VIII, pp. 171, 173); Aristotele (XI, pp. 318, 413, 457; XII, p. 69).

Bocituri poporale grecești. («Convorbiri literare», XII, 1878—79, p. 290).

Cuvântare despre ortografie. («Analele Academiei», Tom. XVII, 1894—95. Partea admin., p. 136).

Rapoarte către Academia Română despre cărți prezentate la premii: «Analele. Partea admin.» Tom. XVI, XXIV, XXVIII, XXIX, XXXI, XXXIII, XXXIV, XXXVII.

STUDIĬ ISTORICE

ASUPRA

ROMĂNILOR DIN PENINSULA BALCANICĂ.

EROIĬ SULĬAȚĬ (*).

> Ἀνδρῶν ἡρώων θεῖον γένος, οἱ κληθήσονται ἡμίθεοι ὑστέρῃ γενεῇ. Ἡσίοδος.
>
> *Il n'a manqué aux Souliotes que des poètes et des historiens pour célébrer des faits non moins intéressants que ceux des siècles héroïques.*
> Pouqueville, Voyage dans la Grèce, vol. II, pag. 43.
>
> Die Weltberühmten Sulioten.
> *C. J. Jireček.* Geschichte der Bulgaren, pag. 457.

I. Numele Sulĭaților.

Voiŭ vorbi pe larg despre *eroiĭ Sulĭați*, compatrioțiĭ luĭ *Marcu Boțari*, *Chițu Cĭavela*, *Pulĭu Dracu*, *Scumpu Dracu*, *Dimă Zerva* etc, pentru că faptele lor eroice atât înainte cât și în revoluțiunea greacă de la 1821 sunt fala neamuluĭ Românesc, și merită se fie cunoscute pe larg de toțĭ Românii.

(*) Multele citațiunĭ, ce facem, sunt indispensabile; pentru că Românii din peninsula Balcanică deșteptându-se foarte târziŭ în conștiința lor națională s'aŭ pomenit cu tot avutul lor istoric apropriat de alțĭ, și trebue se și-l recăștige earășĭ pas cu pas probând ce este al lor și al părinților lor.

Autoriĭ citațĭ în acest studiŭ asupra *Sulĭaților* sunt următoriĭ:

1. Χριστόφορος Περραιβός. Ἱστορία τοῦ Σουλίου καὶ Πάργας. (2 volume micĭ legate la un loc). Ἐν Ἀθήναις. 1857.

2. Ἀναστάσιος Ν. Γούδας. Βίοι παράλληλοι. Ἐν Ἀθήναις 1869—1876. Posedăm numaĭ opt volume apărute până la 1876. *Domnul Doctor Gudas* în Βίοι παράλληλοι dă biografiile oamenilor marĭ aĭ Greciĭ moderne, maĭ cu seamă din timpul revoluțiuneĭ grecești de la 1821. Apelurĭ făcute prin jurnale și prin scrisorĭ către rudele oamenilor de maĭ sus, și concursul dat luĭ atât de guvernul grecesc cât și de alte persoane aŭ făcut ca Βίοι παράλληλοι să fie pline de informațiunĭ prețioase. D. Doctor Gudas a consultat și un numĕr mare de

Prin *Sulțați* se înțeleg locuitorii a patru comune aședate pe niște munți numiți *Suli*, care se află în Epir între Janina și Preveza (vechiul Actium),

autorĭ. El este cel ântâiŭ, putem zice, care a început a spune și naționalitatea personagiuluĭ, a căruĭ biografie ne-o dă; căcĭ toțĭ cei-l'alțĭ scriitorĭ grecĭ modernĭ (afară de cazurĭ foarte, dar foarte rare) nicăire n'aŭ vrut să spună despre Românii însemnațĭ că aŭ fost Românĭ. Dar și D. Doctor Gudas, credem de neștiință, multor Românĭ nu le menționă naționalitatea.

3. Ἰωάννης Φιλήμων. Δοκίμιον ἱστορικὸν περὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Ἐν Ἀθήναις 1859—1861. Posedăm numaĭ 4 vol. Filimon a fost secretarul luĭ *Ipsilante* în revoluțiunea greacă și a fost în pozițiune a cunoaște maĭ bine de cât alțĭ scriitorĭ evenimentele revol. grecești. Are însă mania de a eliniza numele eroilor Românĭ, și numaĭ într'un singur loc menționează despre Românĭ, pe când maĭ toțĭ șefiĭ aŭ fost Românĭ, după cum demonstrăm în scrierea *Studiĭ istorice asupra Românilor din peninsula Balcanică*.

4. Σπυρίδων Τρικούπης. Ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Ἐν Λονδίνῳ. 1853—1857, în 4 volume.

5. Ἀμβρόσιος Φραντζῆς. Ἐπιτομὴ τῆς ἱστορίας τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος. Ἐν Ἀθήναις 1841 în patru volume.

6. *Arnoldus Passov*. Τραγούδια Ῥωμαϊκα. Popularia carmina Graeciae recentioris. Lipsiae. 1860, un volum. (Cea maĭ completă colecțiune de cântecele populare grecești).

7. *C. N. Sathas*. Documents inédits relatifs à l'histoire de la Grèce au moyen âge. Paris 1880—1885. 5 volume apărute.

8. Κ. Ν. Σάθας. Τουρκοκρατουμένη Ἑλλάς. Ἐν Ἀθήναις. 1869. un volum. In această carte D. Satas descrie încercările făcute în Grecia pentru scuturarea jugului Turcesc dela 1453 până la 1821.

9. *C. Fauriel*. Chants populaires de la Grèce moderne. Paris 1824—1825. în 2 volume. Fauriel la fie-care cântec dă și o scurtă biografie a personagiuluĭ cântat. Aceste biografiĭ îĭ sunt comunicate de Grecĭ, și de aceea nu spune de ce naționalitate eraŭ personagiele. Orĭ cum ênsă notițele biografice ale luĭ Fauriel sunt prețioase pentru Românii din Turcia și Grecia.

10. *F—C-H—L. Pouqueville*. Histoire de la régénération de la Grèce (depuis 1740-1824). Bruxelles 1825. 4 volume apărute.

11. *F—C—H—L. Pouqueville*. Voyage dans la Grèce. Paris. 1820—1821. în 5 volume (S'a făcut și altă edițiune ulterioară în 6 volume. Noĭ ne-am servit de edițiunea din 1820—1821).

Pouqueville a fost consul francez la Ianina, capitala Epiruluĭ, pe lângă Vizirul Ali pașa, satrapul Epiruluĭ.

12. Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης. Κυρὰ Φροσύνη. Ἀθήνησι. 1868. Un volum și Ἀθανάσης Διάκος. Ἀθῆναι. 1867. Un vol.

Aristotele Balaoritis este unul din ceĭ maĭ marĭ poețĭ popularĭ aĭ Greciĭ moderne. El este de origină Română, după cum demonstrăm în *Studiĭ istorice asupra Românilor din peninsula Balcanică*. In cele doauĕ cărțĭ de maĭ sus ne dă și micĭ biografiĭ despre mulțĭ vitejĭ Românĭ, dar nu spune că aŭ fost Românĭ, căcĭ chiar el, de și spune că strămoșiĭ sĕĭ se numĭaŭ *Vlahu* și *Balaur*, se plânge că uniĭ îĭ contestează *naționalitatea Elenică* (Vedĭ Ἀριστ. Βαλαωρίτης, cartea Ἀθανάσης Διάκος, pag. 166). Se vede că familia luĭ *Balaoritis*, retrasă de mult în insulele Ioniane, se grecizase, și poetul nu maĭ știa românește; căcĭ în poeziile sale are un mare entusiasm pentru eroiĭ Românĭ, și dacă ar fi știut că eraŭ Românĭ, nu-ĭ ar fi fost rușine se treacă de Român.

13. Θεόδωρος Κ. Κωλοκοτρώνης. Διήγησις συμβάντων τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς ἀπὸ τὰ 1770-1836. Ἀθήνησιν. 1846. Un volum.

14. *Mémoire* présenté par les Délégués Valaques de Macédoine, d'Épire et Thessalie aux ambassadeurs à Constantinople. 1881. Acest memoriu este un protest în contra anexăriĭ către Grecia a doauĕ provinciĭ Românești din Tesalia.

14 oare departe de Janina şi 13 de la Preveza (1). Munţiĭ *Suli* vĕḑuţĭ de departe par ascuţiţĭ la vêrf ca nisce *Suliţe*, (2) şi de aci Românii ĭ-aŭ numit *Suli*. Cuvêntul *Suli* la Macedoromânĭ este pluralul luĭ *sulă*, care după idiomul din România la plural face *sule*, pe când la Macedoromânĭ orĭ ce feminin în *ă* face la plural în *i*, şi prin urmare şi *sulă* la plural face *suli*. Greciĭ din pluralul *Suli* făcură singular τὸ Σοῦλι, după numele uneĭa din comunele, care se zidi pe munte şi care se numeşte şi ea *Suli*.

După informaţiunile ce avem de la Românĭ Sulĭaţĭ, după costumul şi moravurile lor, după numele de botez şi de poreclă, pe care le poartă Sulĭaţiĭ, eĭ aŭ fost dintr'un trib Românesc respândit în multe părţĭ din Turcia şi Grecia, trib de Românĭ numiţĭ *Fărşeroţĭ* de ceĭ lalţĭ Românĭ, şi 'Αρβανιτόβλαχοι de Grecĭ. Fiindcă Românii *Sulĭaţĭ* aŭ fost Fărşeroţĭ zîşĭ de Grecĭ 'Αρβανιτόβλαχοι, şi Arvanitovlahiĭ aŭ fost luaţĭ de multe orĭ ca Albanejĭ de mulţĭ scriitorĭ vechĭ şi modernĭ şi prin urmare şi Sulĭaţiĭ, de aceea este bine se facem

15. *Nicetas Choniata*. Bonnae 1835. Un volum.

16. *Constantin Jos. Jireček. Geschichte der Bulgaren*. Prag. 1876. Un volum.

17. *Jos. Lad. Pič. über die Abstammung der Rumänen*. Leipzig 1880. Un volum.

18. *Jos. Lad. Pič*. Zur Rumänisch-Ungarischen Streitfrage. Leipzig. 1886. Un volum.

19. *M. Camille Paganel*. Histoire de Scanderbeg. Paris. 1855. Un volum.

20. *Dr. Jakob. Ph. Fallmerayer*. Fragmente aus dem Orient. Stuttgart und Tübingen. 1845. doauĕ volume.

21. 'Α. 'Αραβαντινός Χρονογραφία τῆς 'Ηπείρου ἐν 'Αθήναις. 1856—1857. în 2 volume.

22. Κ. Ν. Σάθας. 'Ελληνικὰ ἀνέκδοτα. 'Εν 'Αθήναις 1867. în 2 volume. Cităm numaĭ din volumul 1-iŭ, unde se tratează despre vitejiile Buĭeştilor.

23. Κ. Ν. Σάθας. Χρονικὸν ἀνέκδοτου Γαλαξειδίου. 'Εν 'Αθήναις. 1865. Un volum.

24. *Professor Dr. C. Hopf*. Griechenland im Mittelalter und in der Neuzeit. Leipzig. 1870 2 volume.

25. 'Ιωάννης Λαμπρίδης. Περὶ τῶν ἐν 'Ηπείρῳ ἀγαθοεργημάτων. 'Εν 'Αθήναις. 1880. 2 volume. Domnul Lampride este un doctor în medicină distins şi un om erudit şi un luminat patriot grec. In cartea de maĭ sus tratează despre bine-facerile făcute în Epir pentru bisericĭ, scolĭ, spitale, construcţiunĭ de utilitate publică etc. de diferite persoane. El este un infocat luptător pentru grecizarea Românilor din peninsula Balcanică. Ne-am folosit de cartea Domnieĭ sale maĭ cu seamă în ceea-ce priveşte numele de bărbaţĭ şi de femeĭ la Românĭ.

26. *Nicolaus Ch. Quintescu*. De diminutivis linguae Rumanicae vulgo Walachicae nominatae. Berolini. 1 volum. O escelentă disertaţie despre diminutivele Româneştĭ în comparaţiune cu cele ale limbeĭ Latine şi ale limbelor Romanice. D. N. Quintescu este actualminte profesor de literatura Latină la Universitatea din Bucureştĭ şi membru al Academieĭ Române.

27. *Dr. Jur. Iohann Georg von Hahn*. Albanesische Studien. Iena. 1854. un volum.

(1) Perevos 1. 19.

(2) Pouqueville, (voyage, 2, 44) zîce: la *haute pyramide de Counghi (Chĭunghi* este o poziţiune şi sat pe munţiĭ Suli); ear la 2, 41: *deux obélisques de rochers*...; apoĭ la 2. 41 maĭ jos: au milieu *des pics et des cônes* on démêle à peine les gisements des villages maintenant incendiés et détruits des Souliotes. Alt munte şi sat numit *Suli* găsim în Etolia de jos lângă *Vlaho-Cătuna* (Pouqueville, voyage, 3, 246 şi 247, linia 13). Alt sat cu numele *Suli* găsim în Elida în Peloponez lûngă *Cătune* numite de Grecĭ καλύβια (veḑĭ Pouqueville, voyage, 3, pag. 250, linia 11, şi 251, linia 22). Cuvêntul *Chĭunghi* la Macedoromânĭ însemnează *canalul* de ulucĭ, prin care se aduce subt pămênt apa de la isvoare în

cunoştinţă cu *Fărşeroţii* maĭ de aproape, cunoştinţă care ne va esplica multe lucrurĭ, maĭ cu seamă relative la naţionalitatea Română a Sulĭaţilor.

II. Românii Fărşeroţĭ.

Intre multele triburĭ de Românĭ aflaţĭ în peninsula Balcanică este şi unul respândit în Albania, Epir, Macedonia, Tesalia şi în toată Grecia. Românii din acest trib eĭ între eĭ se numesc *Rumănĭ* saŭ *Rumenĭ*, ear ceĭ laltĭ Românĭ îĭ numesc *Fărşeroţĭ*. Ceĭ maĭ mulţĭ dintre Fărşeroţĭ aŭ fost de tot-dauna şi pêně astăzĭ păstorĭ nomazĭ fără sate saŭ comune stabile, ci vara îşĭ fac satele lor în munţĭ lângă stâne, ear earna în câmpiĭ, unde se scoboară ca se-şĭ erneze turmele. Aceste sate provizoriĭ clădite de lemn eĭ le numesc *cătune* saŭ *călive*. Parte dintre Fărşeroţĭ sunt aşezaţĭ în comune stabile în munţĭ, dar earna le părăsesc cu familiile lor ducêndu-se la câmpurĭ pentru ernare. Foarte puţinĭ aŭ fost Fărşeroţiĭ cari se lăsară de viaţa nomadică şi se stabilură definitiv la un loc. Patria Fărşeroţilor dupě credinţele generale ale tuturor Românilor a fost şi este şi astăzĭ Albania, de unde se respândiră apoĭ în multe locurĭ, afară de ceĭ remaşĭ încă acolo. De aceea toţĭ Fărşeroţiĭ vorbesc limba Albaneză întocmaĭ ca şi pe cea Română, şi chĭar cine nu-ĭ cunoaşte îĭ crede Albanejĭ.

Fărşeroţiĭ n'aŭ popĭ din rasa lor, căcĭ aŭ aversiune pentru popit şi călugărit. Bisericile lor provizoriĭ de earnă şi de vară sunt nesfinţite, dar aduc popĭ şi fac liturghia în ele. Şcolĭ de regulă n'aŭ, ear când aŭ sunt şi ele nomadice ca şi eĭ şi satele şi bisericele lor. Din cauza vieţiĭ nomade rar dacă se găseşte vre un Fărşerot se ştie se citească şi se scrie, şi maĭ rar să se găsească un Fărşerot învĕţat. Sunt ênsă dintr'ênşiĭ uniĭ bogaţĭ, cari dădură învĕţătură copiilor lor în şcolile catolice din Scodra şi din alte locurĭ din Albania. De la unul din aceştia, cu care am făcut cunoştinţă în insula *Corfu*, am aflat că la toţĭ Fărşeroţiĭ esistă o tradiţiune foarte vechĭe, după care eĭ ar fi venit în Albania şi Tesalia de dincolo de mare, şi că odată ceea laltă lume îĭ numĭa *Farsalĭoţĭ*, ear nu *Fărşeroţĭ*, pe când eĭ totdauna se numĭaŭ *Rumânĭ* saŭ *Rumenĭ*, şi prin urmare că eĭ sunt coloniĭ vechĭ *Romane* aduse din Italia în Iliria şi Tesalia dupě luptele dintre Cezar şi Pompeiŭ la *Dyrachium* şi la Φάρσαλα (1).

Uniĭ ênsă dintre Românĭ cred că Fărşeroţiĭ ar fi dintr'un oraş din Albania numit *Fraşari*, ceea ce nu poate fi admisibil; căcĭ *Fraşari* este un orăşel mic şi nicĭ odată n'a fost aşa de mare ca se cuprindă un numĕr de peste 200

oraşe. *Chĭunghi* dar nu este cuvêntul Albanez *cunghi (deal)* dat de Perevos (vol. 1, pag. 112).

(1) Costumul Fărşeroatelor este cel maĭ pitoresc din toate costumele ţĕrăneştĭ din peninsula Balcanică. Batistele lor sunt îmbrobodite cu mult gust şi cu mare măestrie şi sunt foarte căutate. Aceste batiste se numesc de Albanezĭ *fărsulĭate* (vezĭ cuvêntul in Hahn, Albanesische Studien, la pag. 139 din dicţionar).

O particularitate limbistică a Fărşeroţilor este că litera r se pronunţă de eĭ *gutural*

de miĭ de suflete, câţĭ aproape sunt toţĭ Fărşeroţiĭ respândiţĭ în Turcia şi Grecia.

Greciĭ pe *Fărşeroţĭ* iĭ numesc 'Αρβανιτόβλαχοι, adecă *Românĭ din Albania*, nu ênsă *Româno-Albanejĭ*, adecă un amestec de Românĭ cu Albanejĭ, căcĭ Fărşeroţiĭ nu se incuscrează cu nicĭ o altă naţiune, de multe orĭ nicĭ cu Românĭ nefărşeroţĭ, apoĭ în *cătunele* lor nu priimesc alte neamurĭ se locuească împreună cu eĭ afară numaĭ de Românĭ, aşa că aŭ fost de totdauna şi sunt şi astăzĭ ceĭ maĭ purĭ Românĭ. De aceea prin 'Αρβανιτόβλαχοι nu se pot înţelege de cât Fărşeroţĭ fără alte elemente de altă naţionalitate între eĭ, şi dacă Greciĭ ĭ-aŭ numit şi-ĭ numesc şi astăzĭ 'Αρβανιτόβλαχοι, cauza a fost maĭ mult pentru că Fărşeroţiĭ vorbesc şi limba Albaneză în tocmaĭ ca nişte Albanejĭ.

Fărşeroţiĭ fiind în mare parte nomazĭ, aŭ dus şi duc şi astăzĭ o viaţă independentă guvernându-se de şefiĭ triburilor lor şi de multe orĭ neplătind nicĭ birul lor către nicĭ o autoritate, căcĭ este greŭ de a-ĭ fixa la un loc şi a-ĭ trece între contribuabiliĭ regulaţĭ aĭ aceluĭ loc. De aceea *Cantacuzen* iĭ numeşte ἀβασίλευτοι, (1) adecă nesupuşĭ la vre un rege, apoĭ iĭ ĭa de Albanejĭ. Tot aşa şi *Satas* crede că Fărşeroţiĭ ('Αρβανιτόβλαχοι) aŭ fost Albanejĭ amestecaţĭ cu Românĭ şi că Româniĭ din munţiĭ Tesalieĭ aŭ fost odinioară la un loc cu Albanejĭ independenţĭ (ἀβασίλευτοι), cari Albanejĭ se numĭaŭ *Malacaşĭ*, *Buĭ* şi *Mazariţĭ* după şefiĭ triburilor lor, şi spre aceasta citează şi următorul text pentru confirmarea zîselor sale : (2)

Οἱ τὰ ὀρεινὰ τῆς Θετταλίας νεμόμενοι 'Αλβανοὶ ἀβασίλευτοι, Μαλακάσιοι καὶ Μπούϊοι καὶ Μεςαρῖται ἀπὸ τῶν φυλάρχων προσαγορευόμενοι, περὶ τοὺς δισχιλίους καὶ μυρίους ὄντες etc.

Observăm ênsă că *Mălăcaşiĭ* aŭ fost şi sunt şi astă-dĭ Românĭ, uniĭ locuind în oraşul *Mălăcaşĭ*, (3) ear ceĭ lalţĭ în provincia *Mălăcaşĭ*, care se află la nordul Tesaliĭ şi nu conţine de cât numaĭ sate Româneştĭ ; ear pretinşiĭ Albanejĭ *Buiĭ* că aŭ fost Românĭ ne o spune Pouqueville, (4) când vorbind de comuna *Cosina* (5) din Etolia ḑice că ea a fost până la 1807 : le chef-lieu d'une tribu de *Valaques* appelés Bomei et *Bui*. Ils se prétendaient originaires de l'Italie et

ca la uniĭ din Francezĭ. Altfel limba Română ce vorbesc este cea macedoromână, însă cu foarte multe cuvinte latineştĭ şi fără împrumuturĭ din limba greacă.

(1) Vezĭ *Satas*, Documents inédits etc. vol. 1, pag. XXIV.

(2) *Satas*, Documents inédits etc. vol, 1, pag. XXIV şi XXVI.

(3) Pouqueville, voyage, 5, 624. *Valaques Malacassites.*

(4) Pouqueville, voyage, 3, 225.

(5) Se află şi în Albania o comună Românească numită *Cosina* aprópe de următoarele sate Româneştĭ : *Malĭesova, Hotohova, Breazeanĭ, Grabova* de dincolo, Argova, *Buhali, Lipa*, Eliuţa, *Măntilĭoana, Ghigara, Ilĭara, Cutali, Bundarĭ, Lĭapsca, Topova* şi *Zeĭi*. Româniĭ din aceste sate, zîce D. Lambride (2, 235. nota 2) vorbesc limba Albaneză amestecată cu cea *Cuţovlahă*. Eĭ trăesc după datinile lor, aŭ aplecare naturală către haiducie şi n'aŭ nicĭ o asemînare cu ceĭ lalţĭ Românĭ şi nu se incuscrează cu nieĭ un alt neam. Aicĭ se află şi următoarele treĭ cătune Româneştĭ zîse a luĭ *Ianuli Românul*, a luĭ *Spiru Românul* şi a luĭ *Pitu Românul*. Observăm că aceste treĭ cătune sunt locuite de *Românĭ Fărşeroţĭ* şi *Spiru* de maĭ sus se porecleşte *Bălămacĭ*.

ils vivaient tranquilles au nombre de *douze cents* familles répandus dans les villages de cette gorge, lorsque leur prospérité attira l'envie du satrape de Ianina. Harcelés et ensuite accablés par ses bandes, les Valaques Cossiniotes et Bomiens se retirèrent, les armes à la main, dans les autres régions du mont Aninos (1), où ils se sont établis depuis douze ans.»

Cât despre Românii Μεσαρῖται saŭ Μαζαρῖται ne mărginim a trimite pe cetitor la cele dîse pe larg despre eĭ de *Pouqueville*, (2) şi a reproduce următoarele cuvinte din *Jireček* (3): «*Einige sind der Meinung dass aus dem Namen der alten Dassareten die Benennung des heutigen Rumunenstammes der Mesareten im Pindus abzuleiten wäre.*»

Apoĭ, dacă *Buiĭ* eraŭ Albanejĭ şi nu Românĭ Fărşeroţĭ veniţĭ din Italia, dupĕ cum susţîneaŭ Fărşeroţiĭ *Cosinĭaţĭ*, cari eraŭ din tribul *Builor*, de ce şefiĭ lor poartă nume Româneştĭ, precum *Roşĭu Buĭa*, *Toader Buĭa* (Rossus Bua, Thodero Bua (4) din acelaşĭ *cătun* cu *Nicolae Grija* (Nicolaum Griza), *Petru Buĭa* (Petrum Bua) Nicolae şi Mihali Rali(5) din a câruĭ familie unu Rali era la 1272 căpetenie peste *Valahia mare* dela Pind (Κεφαλὴ τῆς Μεγάλης Βλαχίας (6)? Fărşeroţiĭ citaţĭ maĭ sus, împreună cu alţĭ mulţĭ locuitorĭ de *cătune* Românĭ, luptaŭ în Peloponez (pe la aniĭ 1400—1500) împreună cu Veneţieniĭ în contra Turcilor şi în actele culese de *D. Satas* din archivele Veneţiĭ, cu toate numele lor Româneştĭ, figurează ca Albanejĭ. (7).

Fărşeroţiĭ sunt luaţĭ ca Albanejĭ şi de alţĭ autorĭ. De esemplu în Ἱστορία σύντομος τῆς Ἠπείρου *de* Μιχαὴλ Νεπότα τοῦ Δουκὸς(8) sunt trecuţĭ ca Albanejĭ pe la 1350—1400 următoriĭ şefĭ Fărşeroţĭ : *Ghinu Buĭa* saŭ *Vaia* (Γίνος Βάϊας. Credem că este vorba de *Ghinu Buĭa*, nume des găsite în familia *Buĭeştilor)*, *Ghinu Frati* (Γίνος Φράτης) *Ioan Spată* (9) (Ἰωάννης Σπάτας) tot

(1) Se zîce şi astădĭ *Anin* şi *Arin* din causa mulţilor copacĭ de *anin* saŭ *arin*, ce se află pe el.

(2) Pouqueville, voyage, 5, pag. 624.

(3) C. Jireček, Geschichte der Bulgaren, pag. 61.

(4) Satas, Documents inédits etc. vol. I, 151 şi 159.

(5) *Satas,* Documents inédits etc. vol. I, 241.

(6) Satas, Documents inédits etc. vol. I, pag. XXV.

(7) Din tot Peloponezul singuriĭ cari luptă împreună cu Veneţieniĭ în contra Turcilor sunt următoriĭ şefĭ de *cătune Fărşeroţĭ : Petru Buĭa, Alexe Buĭa, Protostator, Michali Rali marĭ* = (mare) *(el grando,* căcĭ era şi alt *Rali), Ghinu Buia, Michali Rali Drimi, Hagi Buşicu cu fraţiĭ sĕĭ, Mateĭ Sfrânzi* (la Fărşeroţĭ sprincenile se zîc *sufrănţeale* şi *sfrănţeale,* şi porecla *sfrânţĭ* se dă la ceĭ cu sprincenile unite), *Pifanĭ şi Curcudel Clada fraţĭ (Curcudel* este de aceeaşĭ naţiune şi rudă cu Buĭeştiĭ*)* veḑĭ Satas Documents inédits rel. à l'hist. dela Grèce au moyen âge vol. 6, la paginile 29, linia 15, şi 38, linia 11.

(8) Veḑĭ în Pouqueville, voyage, textul grecesc al cărţiĭ întregĭ vol. 5, pag. 222, 232 234, 236.

(9) Ἰωάννης Δεσπότης ὁ Σπάτας ἐκ τοῦ Ἀχελῴου παραγενόμενος, τὴν Ἄρταν καταλαμβάνει.» Ἀχελῷος este oraşul, rîul şi provincia Românéscă *Aspropotam* (veḑĭ despre *Spată, Pouqueville*, voyage, 5, 234, şi despre Românii din *Aspropotam* tot voyage, 194—195). Numele de *Spată* il poartă şi un sat Românesc pe Pind lângă satele *Grebeniţa* şi *Ciurclĭĭ* (Pouqueville

din familia șefilor Fărșeroțĭ, apoĭ *Petru Lĭușĭa* (Πέτρος Λεώσας) care *Lĭușĭa*, este un nume diminutiv macedoromân prescurtat din *Tulĭușia*. Maĭ încolo, unde vorbim despre triburile Sulĭaților și anume despre tribul *Buz-baților*, avem să vedem că o rudă a unuĭ *Hristu Balașca* din tribul *Buz-baților* se numește *Lĭușĭa*. Pe *Lĭușĭa*, nume foarte popular la Macedoromânĭ, Greciĭ îl reproduc prin Λειώσας, Λεώσας și prin Λιούσας (1).

Ghinu Bula, *Ghinu Frati*, *Ioan Spată* și *Petru Lĭușĭa* eraŭ prințĭ aĭ Etoliĭ, aĭ Aspropotamuluĭ și aĭ Arteĭ, și pe la 1367—1400 asediară de multe orĭ orașul Janina cu Fărșeroțiĭ numițĭ *Malacașĭ*, *Buĭ* și *Mazariță*, (pe cari autorul îĭ numește Albanejĭ) (2) și avură multe rĕsboaie cu despoțiĭ Epiruluĭ. Intre aceștĭ Fărșeroțĭ maĭ găsim nume Romănești, ca *Melcușĭu*, *Brănețĭŭ* etc.

Pouqueville, care cunoscu de aproape pe Românii din Μεγάλη Βλαχία de la Pind, a fost cel ântâiŭ, după cât știm noĭ, care observă eroarea acelor scriitorĭ, carĭ luară pe Românĭ de Albanejĭ. Cităm textual cele zise de el în cartea sa : Voyage dans la Grèce, vol. II, pag. 155—160 :

«Chalcocondyle (3) dit qu'on trouve des Valaques établis depuis la Dacie jusqu'au Pinde de Thessalie ; et Nicétas désigne cette contrée, qui n'est autre que la Dolopie, sous le nom de Météores, ou lieux élevés, qui sont, dit-il, maintenant appelés la grande Valachie (4). Rien n'a changé sous ce rapport depuis le temps de cet historien ; car le même peuple occupe toujours les montagnes qui avoisinent les sources du Pénée, de l'Achéloüs, de l'Inachus et de l'Aoüs, points culminants du Pinde, autour desquels leurs villages sont groupés. Quelques peuplades adonnées aux manufactures ont fixé leurs demeures dans des villes ; d'autres se sont isolées dans des hameaux suspendus aux angles des rochers, ou bien ensevelis au milieu des neiges pendant une grande partie de l'année ; et ceux qui sont restés pasteurs comme leurs ancêtres, c'est-à-dire le plus grand nombre, errent et vivent campés, comme les nomades, avec leurs familles et leurs troupeaux.

«Malgré le témoignage de Nicétas, qui indique positivement la situation de l'Anovlachie, des écrivains comtemporains et même postérieurs se sont obstinés à confondre les Valaques du Pinde avec les Albanais, dont ils ne connaissaient pas plus le nom que le langage et le caractère physique, qui les distinguent des *Roumounis* ultra-danubiens. On voit pareillement que du Cange et Pachimère disent à tort que l'armée de Jean, fils de Michel Paléologue, était composée de *Grecs* d'*origine* et de *nom*, appelés Mégalovlachites,

voyage, 2, 334, nota 2). Că munțiĭ Aspropotamuluĭ din Tesalia sunt locuițĭ de Românĭ veḑĭ în Pouqueville voyage. 2. 194—195.

(1) Veḑĭ Pouqueville. voyage, 5, 234, și Filimon 4,122.

(2) Veḑĭ textul grecesc în Pouqueville, voyage, 5, la paginile 222, 232, 234, 236, 248.

(3) Ἀπὸ Δακίας ἐπὶ Πίνδον τὸ ἐς Θετταλίαν καθῆκον τὸ ἐνοικῆσαν ἔθνος Βλάχοι. *Chalcocond.*

(4) Τὰ τῆς Θετταλίας κατέχων μετέωρα ἃ νῦν μεγάλη Βλαχία κικλήσκεται. *Nicetas.*

La Chronique de Janina, qui parle souvent de cette contrée, l'appelle simplement Valachie Βλαχία.

dont les ancêtres avaient combattu sous Achille; puisque les Valaques ne sont ni *indigènes*, ni *Grecs*, ni *Pélasges*, mais une des populations barbares arrivées nouvellement dans la Grèce. Parce qu'ils occupent la Dolopie, ils n'étaient pas plus pour cela les descendants des guerriers d'Achille, que les Turcs de Lacédémone ne sont les enfants des soldats de Léonidas. *Mais l'érudition grecque est généralement entachée de prétentions d'antiquité qu'elle ne peut justifier. La vice des modernes a toujours été de vouloir vivre aux dépens de la gloire des Platon, des Miltiade et des Cimon, sans songer à se faire une illustration qui leur fût propre.*»

«C'est une autre erreur d'Anne Comnène et de Cantacuzène, de confondre les grands Valaques avec les Albanais, puisqu'ils ne sont pas plus Schypétars que Dolopes. Mais si le premier de ces historiens est en faute par rapport à l'origine de cette peuplade, il indique si positivement la situation de son pays, qu'on ne peut méconnaître l'Anovlachie. Il peut servir de guide, quand il dit (1), «que Syrgiannis s'étant enfui de Galata, faubourg de Con«stantinople, dans l'île d'Eubée, s'embarqua, et ayant abordé au continent, «traversa le pays des Locriens et des Acarnaniens, pour arriver chez les Al«banais (qui habitent au voisinage de la Thessalie), hommes rustiques, adon«nés aux soins des troupeaux, qui se gouvernent par leurs lois, desquels il «fut bien accueilli, à cause de l'ancienne amitié qu'il avait formée avec eux, «lorsqu'il était préteur d'occident pour l'empereur Andronic II.»

«A ces traits descriptifs, je reconnais la position de l'Anovlachie et la physionomie de ses habitants, dont le même auteur nomme les principales tribus dans une autre partie de son Histoire, en s'obstinant néanmoins toujours à les confondre avec les Albanais (2). «Pendant que l'empereur Michel Paléo«logue, continue-t-il, était en Thessalie, les *Albanais*, qui peuplent les mon«tagnes de cette contrée et vivent indépendants, appelés, des noms de leurs «chefs, Malacassis, Boviens et Massarets, vinrent au nombre de douze mille «lui payer tribut. Ils craignaient d'être détruits pendant l'hiver par les Ro«mains, à cause qu'ils n'ont point de villes fermées, et qu'ils vivent dispersés «dans des lieux montueux et escarpés. Ils pensaient que leurs ennemis pou«vaient profiter de la saison rigoureuse, où le froid et les neiges les retienent «dans leurs demeures, afin de les asservir.»

«Voilà de nouveau la nature des lieux caractérisée, et parmi les peuplades, celle qui comprend Calarités, Syraco, Mezzovo et plus de quarante villages tous Valaques, nominativement désignée, telle qu'elle est encore aujourd'hui homologuée aux archives impériales de Constantinople, sous la dénomination spéciale de Malacassis. Les Mégalovlachites de l'Achéloüs, que Cantacuzène confond sans doute avec eux, étaient peut-être dès-lors inscrits, comme ils le sont encore, sous celle d'Aspropotamites. Quant aux Massarets, ou plutôt

(1) Cantacuz. lib. II, c. 24.
(2) *Ibid.*, c. 28.

Dassarets, qui habitent aux environs du lac d'Ochrida, et les Boviens Valaques méridionaux, qu'on retrouve vers les sources de l'Événus, ou d'Anville place les Bomæi, ils forment encore maintenant des tribus séparées.

«Ces peuplades, demeurées en place depuis Michel Paléologue, restèrent indépendantes long temps même après la conquête de l'Épire par les Mahométans. Fortes de leur liberté et des positions redoutables où elles étaient embusquées, mais prévoyant que tôt ou tard elles devaient succomber sous les coups d'un gouvernement ennemi des chrétiens, elles eurent la sagesse de rechercher, en se soumettant au Grand-Seigneur, une capitulation qui rendit long-temps leur condition meilleure que celle des autres Raïas. Par suite de leur bonheur, les Valaques se trouvèrent placés sous la protection des sultanes Validé ou mères, au trésor desquelles ils versaient une légère redevance annuelle qui était plutôt un hommage de vasselage qu'un tribut de servitude. A ce prix, ils furent exempts du mélange des Turcs; et comme pays d'état, restés chargés de répartir les impôts, ils ne connurent ni exacteurs, ni agents de l'autorité. Gouvernés dans leurs bourgs et villages par un conseil de sagesse composé de vieillards, ils vivaient sous des lois aussi simples que les moeurs patriarchales dont elles étaient l'expression. Libres dans leur culte, libres dans leurs familles, ils avaient traversé les orages des révolutions qui agitèrent tant de fois l'Épire, jusqu'à l'avènement fatal d'Ali pacha au gouvernement de cette province. Alors les grands Valaques subirent le joug du satrape de Janina, qui, en les caressant et en faisant de quelques-uns d'eux ses lâches espions, a introduit l'immóralité parmi une nation naguère encore respectable, mais qui tend maintenant à une ruine prochaine. Tel est l'exposé historique de la Megalovlachie, que je vais faire connaître, en commençant par la description du canton de Malacassis, qui comprend la Dolopie occidentale.»

Domnul Satas (ἑλληνικὰ ἀνέκδοτα, vol. I, pag. ιγ') luând cele zise de Cantacuzen despre Românii *Buĭ*, *Malacaşĭ* şi *Mazariţi* ca adevĕrate, adecă că aceştia aŭ fost Albanejĭ, merge şi maĭ departe şi susţine fără nicĭ un temeiŭ că Românii din *Valahia mare* din Tesalia, despre care vorbeşte Evreul Benjamin de Toledo, aŭ fost şi eĭ Albanejĭ; «căcĭ, zice D. Satas, Românii independenţĭ, fără religiune şi ducând o viaţă haiducească nu pot se fie de cât Albanejĭ; căcĭ seminţia Română din Grecia şi convicţiunĭ religioase *are* şi-ĭ place maĭ mult viaţa liniştită pastorală, şi nicĭ odată într'o singură eparchie nu s'a găsit aşa de numeroasă, ca să trăiască succesiv independentă şi afară din lege; apoĭ şi în timpul Bizantinilor şi în timpul nostru vlahĭ se numesc fără distincţiune *munteniĭ*, indigenĭ şi străinĭ. In veacul de mijloc *Vlahia* se numia Tesalia confundându-se de multe orĭ cu Epirul: *Sanutu* ca patrie a Albanejilor consideră *Vlahia* (*mare* de la Pind) subt însemnarea de maĭ sus, apoĭ şi istoricul Cantacuzen scrie: Albanejiĭ, cari locuesc părţile muntoase ale Tesalieĭ (οἱ τὰ ὀρεινὰ τῆς Θετταλίας νεμόμενοι Ἀλβανοί etc.» Şi de unde ĭ-a venit ideĭa D-luĭ *Satas* ca şi pe *Megalovlahiţiĭ* luĭ Benjamin sĕ-ĭ facă Albanejĭ? idea

ĭ-a venit din aceea că în istoria sa Cantacuzen după ce spuse: *Albanejiĭ Buĭ, Malacaşĭ şi Mazariţĭ, cari locuesc părţile muntoase ale Tesaliĭ* etc. continuă maĭ încolo: *ear după puţin timp se anunţa din apus dela ceĭ cari eraŭ însărcinaţĭ cu administraţia de acolo, că Albanejiĭ cari locuesc pe la Valagrita şi Canina* etc. In greceşte Cantacuzen şi despre *Buĭ, Malacaşĭ şi Mazariţĭ* şi despre *ceĭ dela Valagrita şi Canina* întrebuinţează cuvintele οἱ νεμόμενοι τὰ ὀρεινὰ τῆς Θετταλίας Ἀλβανοί, şi οἱ περὶ Βαλάγριτα καὶ Κάνινα νεμόμενοι Ἀλβανοί. Decĭ D. Satas în nota 2 dela pag. ιέ zîce: se se ia seamă că despre aceiaşĭ maĭ nainte spune: «οἱ τὰ ὀρεινὰ τῆς Θετταλίας νεμόμενοι Ἀλβανοί.» In textul ênsă citat de Domnia sa, la pag. ιστ', liniile 9 şi 10 se vede clar că nu sunt aceiaşĭ Megalovlahiţiĭ, *Buĭ, Malacaşĭ* şi *Mazariţĭ* cu Albanejiĭ din Valagrita şi Canina, în contra cărora merse regele cu oştire Persană, căcĭ în textul citat de Domnia sa se zice: καὶ τὴν Περσικὴν παραλαβὼν διὰ Θετταλίας ἐπὶ Ἀλβανοὺς ἐχώρει καὶ μέχρις Ἐπιδάμνου ἦλθε λῃζόμενος αὐτούς, adecă: luând oştirea Persană *trecú* prin Tesalia în contra Albanejilor şi merse până la Epidamnu (la *Durazzo* din Albania) prădându-ĭ. Nu sunt dar pretinşiĭ Albanejĭ din Tesalia, în contra cărora merse regele, căcĭ eĭ se supuseră din cauza erneĭ, ci adevăraţiĭ Albanejĭ din *Canina* de lângă Durazzo, şi regele (zice textul citat) a *trecut* prin Tesalia ca se meargă în contra celor din Canina, şi Canina nu este în Tesalia şi regele nu atăcă pe ceĭ din Tesalia. *Aravantinos* (Χρονογραφία τῆς Ἠπείρου, vol. II, pag. 70—71) spune că Canina se află lungă Avlora şi nu departe de Durazzo.

Dar pentru ce scop D. Satas insistă aşa de mult ca se facă Albanejĭ pe Megalovlahiţiĭ luĭ Benjamin de Toledo şi pe Româniĭ *Buĭ, Malacaşĭ şi Mazariţĭ?* Pentru că *Buleştiĭ* aŭ jucat un mare rol militar în Turcia şi Grecia aproape neîntrerupt de la 1304 până după revoluţiunea greacă, şi făcêndu-ĭ Albanejĭ crede că ĭ-a făcut *Grecĭ*, căcĭ pe Albanejĭ îĭ crede *Pelasgĭ* şi Pelasgiĭ sunt strămoşiĭ Elenilor, şi decĭ Albanejĭ şi Grecĭ, după Domnia sa, sunt una. Este adevărat că rasa nobilă Elenică, unică în lume pentru geniul sĕŭ, în tot veacul de mijloc n'a strălucit prin fapte de arme; decĭ trebuĭa făcut recurs la Pelasgiĭ modernĭ, la vitejiĭ Albanejĭ.

Şi *Hahn şi Hopf* vorbind despre Şefiĭ Românilor *Buĭ; Malacaşĭ* şi *Mazariţĭ*, pe cari ĭ-aŭ găsit luaţĭ ca Albanejĭ de Cantacuzen şi alţĭ scriitorĭ, se află într'o încurcătură cu albanitatea lor, căcĭ nu pot să esplice de unde le vin numele româneştĭ ce poartă aceştĭ şefĭ aĭ Românilor. Decĭ Hahn (Albanesische Studien, pagina 341, la nota 179) zice: Numele *Frati* este negreşit un cuvênt Românesc, dar pentru aceasta pare earăşĭ a nu se potrivi ca nume propriŭ al unuĭ Român. (Der Name *Frati* (Bruder) ist allerdings ein wallachisches Wort, aber desswegen scheint er wiederum als Eigenname eines Wallachen nicht recht passend. — Este vorba aicĭ de *Ghini Frati*, şeful Românilor *Malacaşĭ*). Ear *Hopf* (Griechenland im Mittelalter und in der Neuzeit, vol. II, pagina 38, coloana a doaua, linia 9—10) încurcat şi el de numele *Ghini Frati* care se zicea şi Lĭuşĭa, ca se easă din încurcătură recurge la presupunerea că

după moartea nevesteĭ sale poate se făcú *popă*, și de acolo poate ĭ-a provenit porecla de *Frati*; dar *popă* și Român Fărșerot sunt doauĕ lucrurĭ imposibile nu numaĭ pentru acele timpurĭ, dar și pentru astădĭ. Blăstemul cel maĭ mare la Românii Fărșeroțĭ este a vedea pe cineva ajuns *popă* saŭ călugăr. Blăstemul la eĭ este : *preftu* (preot) *si-mĭ ti ved; călugăr cu căciulă laie* (neagră) *si ti ved.*

Aicĭ avem a face cu treĭ triburĭ Românești (Buĭ, Malacașĭ și Mazariții), cari esistă și astăzĭ; apoĭ găsim că șefiĭ lor poartă nume Românești : *Toader Buĭa, Roșu Buĭa, Ghinu Buĭa, Ghinu Frati, Ghinu Spată*; apoĭ tot din aceașĭ familie avem nume maĭ moderne ca *Teodor Buĭa Griva, Ghinu Buĭa Griva, Floru Griva, Dracu Griva;* adecă auțim nume românești. Vine dar acuma D. *Satas* și *Hahn* și *Hopf* și ne zic : așa este, triburile sunt Românești, șefiĭ lor poartă nume Românești, dar noĭ credem pe Cantacuzen. Aceasta seamînă cu anecdota luĭ Ierocle : Dumniata aĭ murit saŭ fratele tĕŭ ?—Fratele meŭ. — Nu te cred pe tine, eŭ cred pe cel ce mĭ-a spus (ar fi putut se zică : *eŭ cred pe Cantacuzen*).

Despre faptele militare ale iluștrilor reprezentanțĭ aĭ familieĭ *Buĭeștilor* care este aceeașĭ cu a *Spăteștilor*, vorbim pe larg la locul respectiv (vezĭ la *Buĭeștĭ, Spăteștĭ, Griveștĭ*). Aicĭ ne mărginim a spune din Hopf (Griechenlad im Mittelalter und in der Neuzeit, vol. II, pag. 37—40, 92—96, 101—107) că *Spăteștiĭ* și *Buĭeștiĭ* apar in Albania pentru prima oară la 1304 și că sunt din aceeașĭ familie. Eĭ fiind în serviciul militar al craiuluĭ Sêrbesc Stefan Dușan ajunseră la marĭ demnitățĭ, și în urmă emigrând cu triburile lor în munțiĭ Tesaliĭ la Megalovlahițiĭ de la Pind, care eraŭ subt dominațiunea prinților sêrbeștĭ, ca oamenĭ curagioșĭ și intreprinzĕtorĭ se hotărâră se libereze neamurile lor Buĭ, Malacașĭ, Mazariții și pe Megalovlahiții de subt jugul sêrbesc, și luptând îșĭ crează patru dinastiĭ domnind în Arta, Anghelocastru, Ianina și în Albania. Numele princiare ale acesteĭ familiĭ dinastice până la 1489 sunt Nicola Buĭa, Ghinu Buĭa Spată, Paulu Spată, Ghinu Buĭa (în Peloponez). Petru Buĭa (în Peloponez), Mihali Buĭa, Trifu Buĭa, Mauriciu Sguru Buĭa, Alexi Buĭa (in Peloponez).

Pe lângă aceste nume de persoane din această familie, care aŭ domnit, maĭ găsim și alte nume, precum *Petru Lĭușĭa, Roșiu Buĭa* etc. Singura poreclă din toate cele de maĭ sus, care pare străină este *Sguru*, care la Românii Fărșeroțĭ se aude *Dzgâru*. Cuvêntul *Dzgâr* și *Dzgârțu* de unde credem că provin cuvintele a *sgăria* și *sgărcit* etc, însemnează *creț* la Românii Farșeroți. O altă formă a cuvêntuluĭ *Dzgâru* și *dzgârțu*, dar care la ceĭ l'alțĭ Românĭ se aude, este *zgâlțu, scâlțu, câlțu, scâlcĭu, scâlciat*, în sens de *creț* și de om *diformat*. Porecla *Sguru* dar este transcrierea în grecește (Σγοῦρος) a cuvêntuluĭ *Dzgâru*. Fărșeroțiĭ aŭ și verbul *Dzigărire*, care însemnează *smulgu* și *castrez, scopesc*. Aŭ porecle *Dzegă, Dzeghĭu, Dzègar* (augmentativ), *Dzigur, Dzgur* și *Dzgârtu* și *Dzigârtu* și *Dziguru*, cari nu se află la ceĭ l'alțĭ Românĭ. Porecla *Sguru* subt această formă o găsim des la Românĭ în sens de *Creț*. Un protopop din comuna Românească Săracu de pe Pind se numia *Sguru* (Tricu-

pis, 1, 314). Porecla Fărșerotească *Dzeghĭu* o găsim în Familia *Buĭeștilor*, numiți maĭ târziŭ și Griveștĭ, în Satas (Τουρκοκρατουμένη Ἑλλὰς pag. 497). Un frate al luĭ Hristu Buĭa Griva se numește Dzeghiu (Τσέγιου). Cât despre *Ghinu*, *Ghini*, și diminutivul *Ghinușiŭ*, aceste sunt naționale la Românĭ. Vezĭ despre un Român, din satul Românesc Dobrinova, numit *Ghinușĭŭ*, în *Lambrides* vol. 2, 96; aseminea : *Ghinu*, *Mantu Ghinu*, *Ghinu Lazu* din satul Pepelea *(Lambrides*. vol. 2, pag. 98, 99, 213*)*.

Ca se terminăm cu Satas despre *Bueștiĭ*, dăm maĭ la vale arborele genealogic al acesteĭ familiĭ de la 1333—1489 așa cum îl găsim (în Satas) în cartea sa intitulată Ἑλληνικὰ ἀνέκδοτα, vol. I, pag. ξδ'. Acest arbore genealogic ne spune D. Satas că i s'a trimis de însușĭ Hopf, autorul citat maĭ sus.

Cât despre ceĭ lalțĭ membri însemnațĭ din această familie, vedĭ la *Bueștiĭ*.

ARBORELE GENEALOGIC AL BUEȘTILOR.

Nicola Buĭa 1333 49. Protovestiar al luĭ Stefan Dușan 1345, 1347.

Mihali Buĭa 1350.

Trifon 1357—70.

Ghinu, poreclit *Spată*, despot al Anghelocastruluĭ, Domn al Arteĭ 1374, al Naupactuluĭ, Velas și Vagenitieĭ, 1380. Muri la 1400. Se insură cu Elena, fiica luĭ Prelumbu.

Mauriciu Sguru in Arta 1400, in Janina 1403—18. Carol Tocco ocupă la 1418 Arta, Janina și Voniță și se intitulează Despot.

Paulu Spată, Domn al Naupactuluĭ și al Anghelocastruluĭ; perde Anghelocastrul la 1405 in luptă cu Tocco, cedează Naupactul Veneția nilor la 1407

Ghinu Buĭa in Peloponez 1457.

Alexi Buĭa in Peloponez 1457.

Petru Buĭa, acolo, 1459—1489. Probabil că Petru era tatăl luĭ Mercuriu=Mauriciu, bărbat al Ecaterineĭ Buhali.

Un alt autor grec modern, D. Ἀραβαντινὸς (χρονογραφία τῆς Ἠπείρου, vol. I, pag. 112 § 34) maĭ puțin fanatic Elin de cât D. Satas, vorbind și el despre Fărșeroțiĭ *Buĭ*, *Malacașĭ* și *Mazariți* din munțiĭ Tesaliĭ, recunoaște greșeala luĭ Cantacuzen, care ĭ-a luat de Albanejĭ și se esprimă ast-fel : οἱ εἰς τὰ μεσημβρινὰ μεθόρια ἐνοικοῦντες Βλάχοι (pe când Cantacuzen zice : οἱ τὰ ὀρεινὰ τῆς Θεσσαλίας νεμόμενοι Ἀλβανοί . . .). Ear în nota (1) de la aceeașĭ pagină spune următoarele, pe cari le traduc din textul grecesc : «Pe acești *Vlahĭ* eronat îi numește Cantacuzen Albanejĭ. Acești *Vlahĭ* eraŭ, precum sunt Vlahiĭ păstorĭ de astăzĭ, cari avênd locuințe stabile și comune, le părăsesc earna mergênd în câmpiile Tesaliĭ și ale Epiruluĭ cu familiile lor și cu turmele lor. Astfel sûnt

ceĭ cari locuesc *San-Marina*, *Per voli* și comunele din jurul lor, și Vlahiĭ pastorĭ aĭ ţĕriĭ numite *Aspropotam*, diferind de ceĭ-lalţĭ Vlahĭ saŭ *Arvanitovlahĭ* (adecă Românĭ Fărșeroţĭ), cari se zic acuma *Sărăcăceanĭ* și *Garagunĭ*, cari n'aŭ nicĭ o locuinţă fixă și stabilă.» 'Αραβαντινὸς la finele acesteĭ note zice : «vezĭ *Sărăcăceanĭ*». Eată ce cetim în volumul al II-lea, pagina 146—147 la acest cuvênt : «*Sărăcăceanĭ* saŭ *Sĕcăreceanĭ*— Pastorĭ nomazĭ avênd origina lor dintr'o comună din Valtu (din Acarnania superioară) numită *Sĕcăreţ*, unde strămoșiĭ lor locuind în mod stabil împreună cu coindigeniĭ lor fură espatriaţĭ și imbrăţoșară viaţa nomadică. Se disting treĭ speciĭ de pastorĭ nomazĭ în Grecia : *Sărăcăceaniĭ*, despre cari este vorba ; *Pecenianiĭ* (cari ca și ceĭ dintâiŭ și-aŭ origina de la satul Pecenianilor din (muntele) Gĭumercă, și simpliĭ Vlahĭ, espatriaţĭ din (comuna) *Sâracu*, cari și maĭ puţin de cât ceĭ-lalţĭ vorbesc *limba lor cea barbară*. Deosebiţĭ de cele treĭ speciĭ de maĭ sus sunt *Arvanitovlahiĭ* (adecă Românii Fărșeroţĭ) zișĭ Garagunĭ saŭ *Coracunĭ* (aicĭ se joacă autorul cu cuvêntul grecesc κόραξ=*corbu*, care sună ca și Garagunĭ), cari vorbind și limba Românească și cea Albaneză sûnt *maĭ barbarĭ* și *maĭ salbaticĭ* și maĭ *execrabilĭ* de cât ceĭ-*lalţĭ* (!!!). Aceștia arată către rasa grecească atâta aversiune și ură, în cât nicĭ-odată nu vrură să se înrudească cu eĭ. Această rasă *pastorală* și *resboinică* a celor din urmă (adecă a Românilor Fărșeroţĭ, cari se zic Farsalĭoţĭ și se mândresc că sânt descendenţĭ aĭ învingĕtorilor luĭ Pompeiu la Φαρσαλά din Tesalia) locuește vara în sate din Albania subt protecţiunea de Agale și Beĭ Albanejĭ Turcĭ, către carĭ dă un bir oare-care hotărît și formează la vreo doauĕ miĭ de familiĭ. (Se înșeală autorul în privinţa numĕruluĭ Românilor Fărseroţĭ, precum arĕtăm aiurea). Satele din Premetĭ, Frașĭarĭ, Costreţĭ, Jarcanĭ și alte (provinciĭ din Albania) cuprindeaŭ destule familiĭ dintr'ênșiĭ, cari locuiaŭ stabil, și Albanejiĭ Turcĭ cari locuesc în acele sate se zice că descind dintr'o astfel de rasă, care s'a turcit înainte cu câte-va sute de anĭ.»

D. 'Αραβαντινὸς dar, care se adapă din cele maĭ autorizate isvoare ale scriitorilor Bizantinĭ în ceea ce privește istoria din veacul de mijloc a Grecieĭ și în special a Albaniĭ, Epiruluĭ și Tesaliĭ, și care pentru aceasta este o autoritate în ochiĭ Grecilor modernĭ, admite că Albanejiĭ *Buĭ*, *Malacașĭ* și *Mazariţĭ* aĭ luĭ Cantacuzen aŭ fost Românĭ, căcĭ esistă și astăzĭ cu aceleașĭ numirĭ. Pe când însă numește espres *Vlahĭ* pe *Buiĭ*, *Malacașiĭ* și *Mazariţiĭ*, din aniĭ 1333 istorisind cu estracte din Cantacuzen, trecênd maĭ încolo și descriind resboaiele acestor treĭ marĭ triburĭ de Românĭ cu despoţiĭ slavĭ și grecĭ din Epir și din Valachia mare din Tesalia din aniĭ de maĭ încolo pênĕ la 1400-1430, uĭtă ceea ce a scris la pagina 112 ; căcĭ în descrierea acestor resboaie face estracte din *cronica Epiruluĭ* a luĭ Mihail Nepota Duca, care găsind scris în Cantacuzen că *Buiĭ*, *Malacașiĭ* și *Mazariţiĭ* eraŭ Albanejĭ, îĭ numește și el pretutindenĭ tot Albanejĭ, și când vorbește de prinţiĭ acestor treĭ triburĭ de Românĭ, adecă de *Spăteștiĭ*, *Buĭeștiĭ*, *Sgureștiĭ*, *Frăteștiĭ*, zice : *aceștia cu neamurile* lor, adecă cu Albanejiĭ numiţĭ *Buĭ*, *Malacașĭ*, *Mazariţĭ* aŭ făcut,

de esemplu, cutare și cutare și cutare lucru». D. 'Αραβαντινὸς dar ținêndu-se acuma de textul croniceĭ, a uĭtat cele zise de Domnia sa la pagina 112, saŭ poate n'a vrut să schimbe pretutindenĭ și să înlocuiască cuvêntul de *Albanejĭ* prin *Vlahĭ*, după ce odată arĕtă eroarea. Astfel dar vedem la paginile 140 și 241 că *Ghinu Buia Spată*, *Ghinu Frati*, *Petru Lĭuşĭa*, sunt trecuțĭ ca Albanejĭ împreună cu *Malacaşiĭ*, *Mazariţiĭ* și *Buiĭ*, cu cari zice că sunt de acelaşĭ neam și pe cari la pagina 112 ĭ-a demonstrat că sunt *Vlahĭ*, ear nu *Albanejĭ*; și pe când la paginele 140, 141 face Albanejĭ pe *Malacaşĭ Mazariţĭ* și *Buĭ*, la pag. 113 din volumul al II-lea la cuvêntul *Buĭi* scrie următoarele: «*Buĭi*— rasă Românească, care, după opiniunea probabilă a luĭ Pouqueville, corespunde cu păstoriĭ Românĭ din Ipati, Lamia și Calidromi (provinciĭ grecești), cari duc o viață nomadică». D. 'Αραβαντινὸς la pagina 141 din vol. I, lăsând ca Albanejĭ pe *Malacaşĭ*, după cum se află scrişĭ în cronica citată, a găsit cu cale se schimbe pe *Ghini Frati* în Ghinu *Frata*, părêndu-ĭ-se poate forma *Frata* maĭ Albanezească. Ear la pag. 146 vorbind de ginerele luĭ Spată, care ginere în cronica Epirotică este scris grecește cu numele Μυρσιμακαζιάνος, îl corigează scriindu-l Μερσῆς Κατζιανός. Pe acest Μυρσιμακαζιάνος D. Satas (ἑλλ. ἀνέκδοτα, vol. I, pagina νέ) îl scrie Μυρσιμακατζάνος și zice în notă la acea pagină următoarele : *probabil din greşeală de copist ni s'a transmis ast-fel numele ginereluĭ luĭ Spată*, în *loc de* Μιμῆς ὁ Κατζάνος *(Mimìs o Caţànos)* adecă Δημήτριος Βλάχος (=Dimitrie Românul). Noĭ observăm aicĭ în treacăt că Μυρσιμακαζιάνος este *Mira Sima Căţanu*, adecă *Mira Sima Căţanul. Căţaniĭ* sunt un trib Românesc în zece comune din provincia Română *Malacaşĭ* în Epir. Aceste zece sate Româneştĭ produc negustorĭ ambulanţĭ de mărunţişurĭ. Cuvêntul *Căţanu* nu însemnează Βλάχος (Român), după cum crede D. Satas, ci o specie de Român, ca Oltean, Vrăncean, Ardelean, etc.

Revenind la D. 'Αραβαντινὸς și la inconsequenţele sale în privinţa Românilor *Buĭ*, *Malacaşĭ* și *Mazariţĭ*, trebue să spunem în favoarea sa că îndreptează și multe erorĭ din cronica Epirotică. *Buĭeştiĭ*, *Spăteştiĭ* și *Frăteştiĭ*, Șefiĭ celor treĭ triburĭ Româneştĭ de maĭ sus, sunt din aceașĭ familie; ênsă eĭ aŭ rivalĭ alţĭ șefĭ Românĭ, cari le invidiază domnia, precum este unu *Melcuşiŭ* și unu *Brăneţ*, cari ca să le ĭa locul se unesc cu generaliĭ luĭ Baĭazet și merg în contra lor; apoĭ este unu *Bagùa*, pe care cronica Epirotică îl prezintă ca *Sêrbalbanezobulgarovlah*, care Bagùa este deja de mult prinț asupra maĭ multor ţĕrĭ din Epir posedând multe castelurĭ tarĭ. *Bagùa* cu alţĭ Mazariţĭ saŭ Mazarachiţĭ Românĭ profită de moartea luĭ *Ghinu Spată Buĭa* și atacând pe fratele sĕŭ *Mauriciu Sguru Buĭa* îl goneşte din Arta, îĭ ĭa domnia și-l sileşte se emigreze în Etolia și în Peloponez cu mulţĭ din triburile sale, ear el (Bagùa) îșĭ întinde domnia prin Tesprotia și Molosia de la Parga pênă la Arta, și aceste doauĕ orașe îĭ servesc de capitale principatuluĭ sĕŭ. ('Αραβαντινὸς, χρονογραφία τῆς Ἠπείρου, vol. I, pag. 156,157). In cuprinsul acestuĭ principat a luĭ Bagùa se află și munţiĭ Suli, aproape de Parga.

Esistenţa acestuĭ principat Românesc al luĭ *Bagùa* de la Parga pênă la Arta,

faptul că *Bagùa* poseda multe ţărĭ în Epir şi multe castelurĭ tarĭ, şi cele maĭ multe castelurĭ nu putea să le aibă în poziţiunĭ maĭ tarĭ de cât pe munţiĭ Suli, cari eraŭ în centrul principatuluĭ sĕŭ ciobănesc, şi locul cel maĭ favorabil de retragere, la caz de pericol, nu numaĭ din principatul sĕŭ, dar chiar din tot Epirul, ne esplică foarte bine esistenţa celor patru comune Româneştĭ ale Suliaţilor în cele maĭ formidabile poziţiunĭ ale munţilor Suli, precum şi micul lor principat din jurul munţilor lor consistând din 66 de moşiĭ, principat care din timpul luĭ *Bagùa* a continuat a esista pênĕ la 1804 dupĕ multe şi continue vĕrsărĭ de sânge, cu cari Sulĭaţiĭ şĭ-apĕraŭ posesiunile şi micul lor principat. Am zis că principatul luĭ Bagùa a fost ciobănesc, pentru că în nestabilitatea timpurilor de atuncĭ (1350—1400) rasa Românească din acele locurĭ era încă flotantă şi nefixată la un loc cu locuinţe stabile, şi prinţiĭ Românĭ atât ceĭ menţionaţĭ maĭ sus ca şefĭ aĭ triburilor *Bui*, *Malacaţĭ şi Mazariţĭ*, cât şi *Bagùa* şi alţĭ, dupĕ căderea lor iĭ vedem strămutaţĭ din loc în loc cu triburile lor aşezêndu-se provizoriu în sate mobile numite *Cătune*. Prinţiĭ Buĭeştĭ şi Spăteştĭ, dupĕ gonirea lor din Arta de către rivalul lor *Bagùa*, cu mulţĭ din triburile lor iĭ vedem scoborindu-se incetul cu incetul prin *Valachia mică*, adecă Acarnania şi Etolia (τοῦ τῆς μικρῆς Βλαχίας φλαμπούρου. Γ. Φραντζῆς, 414) căutând cu armele se-şĭ creeze earăşĭ un noŭ principat, ear maĭ târziŭ când perd şi Naupactul iĭ vedem scoboriţĭ în Peloponez earăşĭ în *Cătune* (vezĭ Satas, Documents inédits relatifs à l'historie de la Grèce au moyen âge, vol. I, pag. 151, unde *Roşĭu Buĭa* cu patru *Cătune* cere la 1423 se servească în oştirea Veneţienilor în Peloponez).

Bagùa cu mult înainte de ocuparea Arteĭ era Domn asupra vechieĭ Tesprotiĭ şi Molosiĭ şi ocupă şi toate fortereţele maritime ale Normanzilor. Faptul că ocupă şi Arta pe lângă Parga însemnează că principatul sĕŭ acuma cuprindea Tesprotia, Molosia, (în care se află munţiĭ Suli) şi provincia Arteĭ; zicem şi Molosia cu munţiĭ Suli, căcĭ ca se ocupe Arta trebue să treacă cineva prin Molosia. Un Prinţ Român la sudul Albaniĭ ca se ocupe şi să ţină în stăpânirea sa câteva provinciĭ presupune că avea un popor Românesc numeros, şi acest popor îl găsim tot cu numele Mazariţĭ şi Mazarachiţĭ, o ramură din Mazariţiĭ, despre cari am vorbit pênĕ acuma. D. Ἀραβαντινὸς (vol. II, pag. 187, § 8) uitând earăşĭ în acest volum al doilea că la pag. 156 si 157 din volumul I vorbind despre Bagùa il numi Μπογκόης ὁ Βλάχος, aicĭ ni-l prezentează *Albanosĕrbovlah*. Eată ce spune aicĭ D. Ἀραβαντινὸς vorbind despre Parga : «Pargieniĭ conservându-şĭ, cum s'a zis independenţa lor, după slăbirea şi alungarea Normanzilor pe la finele secoluluĭ al 14-lea, căzură subt chiriarchia uzurpătoare a Albanosĕrbovlahuluĭ Μποκγόης, care atuncĭ răpi şi fortereţele din Tesprotia a dinastieĭ Epirotice a Normanzilor şi domnĭà asupra lor precum şi *Spată* şi *Ghinu* (aicĭ D. Ἀραβαντινὸς iĭ scrie Σπάθης şi Γκιώνης, în loc de Σπάτας şi Γκίνης, cum i-a scris aĭurea) şi alţĭ aseminea Albanejĭ domniaŭ în alte ţărĭ ale Despotatuluĭ (Epiruluĭ).»

Ca se se vadă inconsequenţele D-luĭ Ἀραβαντινὸς, maĭ cităm ce zice despre

Românii Mazariţĭ saŭ Masariţĭ, pe cari iĭ demonstră că aŭ fost Românĭ în contra opiniuneĭ luĭ Cantacuzen, care iĭ luă de Albanejĭ, şi apoĭ uitând în cursul naraţiuneĭ sale ni-ĭ dădu earăşĭ de Albanejĭ.

Citaţiunea ce vom face este preţioasă, pentru că intre *Masariţĭ* ne dă şi pe actualiĭ locuitorĭ aĭ comuneĭ Romaneştĭ Avela de pe Pind, unde trăesc descendenţiĭ luĭ *Bagùa* cu suvenirĭ despre măririle strămoşilor lor. Eată dar ce zice D. 'Αραβαντινὸς despre Mazariţĭ saŭ Mesariţiĭ luĭ *Bagùa* la pag. 104 din vol. II: «Μασαρῖται. vezĭ Μεσαρῖται. Ear la pagina 105: Μεσσαρῖται.—Trib Românesc, căruia i s'a atribuit origină Albaneză, din cauza încuscrireĭ cu Albanejĭ. Eĭ locuĭaŭ ţara, în care se află acuma comunele Avela, Perivoli şi alte câteva comunităţĭ Romaneştĭ supuse administraţiĭ şi bisericiĭ de la Grebenĭ».

Observăm aicĭ că Românii, cu toată iubirea şi frăţia ce aŭ avut şi aŭ către Albanejĭ, nu s'aŭ încuscrit cu eĭ nicĭ nu se încuscrează. Ear comunele Avela, Perivoli, etc., despre care vorbeşte D. 'Αραβαντινὸς, comune din marele trib Mazariţĭ saŭ Mazarachiţĭ s'aŭ făcut din Fărşeroţĭ scoboriţĭ din Epir şi Albania, unde aŭ şi până astăzĭ rudeniĭ, ceĭ din Perivolĭ cu Românii din Ochrida şi din prejur, ear ceĭ din Avela cu Sulĭaţiĭ espatriaţĭ.

Numele Bagùa Cronica Epiroticā ni-l dă în greceşte Βογκόης; D. 'Αραβαντινὸς (vol. I, pag. 156, 157) ni-l dă Μπογκόης ὁ Βλάχος; Hopf (Griech. im Mittelalter etc. vol. II, pag. 103) *Bongo Sardarul* Serbalbanitobulgarowlache; ear, *Satas* Ἑλληνικὰ ἀνέκδοτα, vol. I, pag νθ') îl presentează cu următoarele cuvinte greceştĭ: ὁ 'Αλβανὸς φύλαρχος Βογκόης, adecă Albanezul şef de trib Vogoe; de ce şi pe acesta îl face Albanez, am spus maĭ sus. Acuma din lista contribuabililor comuneĭ Romaneştĭ de pe muntele Pind numită **Avela,** pentru plata biruluĭ pe anul 1824, listă ce ni s'a trimis din arhivele aceleĭ comune şi pe care cetitorul o va găsi maĭ la vale, între alte familiĭ vedem şi pe acea a luĭ *Bagùa*, familie, care pêně şi astăzĭ există în comuna de maĭ sus şi care se mândreşte de origina sa princiară. Bagùa dar era Român. Domnirea luĭ *Bagùa*, asupra *Arteĭ* şi *Pargeĭ*, cele doauě capitale ale principatuluĭ sĕŭ, în care principat eraŭ cuprinşĭ şi *munţiĭ Suli*, ne esplică multele înrudirĭ ce ezistaŭ între Românii Sulĭaţĭ şi Pargienĭ şi locuitoriĭ comuneĭ Avela; ne esplică de ce triburile Sulĭaţilor şi ale Pargienilor purtaŭ nume Românescĭ (1); ne esplică de ce numele triburilor Sulĭaţilor şi Pargienilor se termină în *aţĭ*, reproduse de Pérevos prin ἄται şi nu prin ἄδες, terminaţie obişnuită la Greciĭ modernĭ pentru pluralele numelor de familie; ne esplică de ce doauě ramurĭ din principalele familiĭ Sulĭate ale Boţaraţilor şi ale *Cĭavelaţilor* se află şi astăzĭ în Comuna Avela sub numele *Boţu saŭ Bocĭu, şi Cĭuvelĭ şi Cĭavelonĭŭ* (formă augmentativă); ne esplică de ce familia Buz-baţilor din Suli se află şi în comuna Avela; ne esplică de ce numele luĭ *Noti* (Boţari) se află des şi în comuna Avela sub formele *Noti* şi Notă; ne esplică de ce familia *Bidivan* din Avela are înrudire cu familia *Bidiviŭ* din Suli; ne esplică de ce

(1) Vedĭ numele triburilor oraşuluĭ *Parga* la X, nota 5.

Sulîaţii nu se încuscrîaŭ cu alte neamurĭ şi nu priimiaŭ familiĭ de alte neamurĭ în comunele lor ca şi toţĭ Românii şi rĕmaseră neamestecaţĭ cu Albanejiĭ din jurul munţilor Suli (Pouqueville, voyage dans la Grèce, vol. II, pag. 50: *leur xénélasie* etc).

Tradiţiunea Românilor de la Pind este că înainte de venirea Turcilor cele treĭ marĭ triburĭ, *Buĭ*, *Mălăcaşĭ* şi *Măzăriţĭ* avură între ele rĕsboaie civile mulţĭ anĭ şi se sfâşiară între ele, şi dacă îĭ supuseră Turciĭ, cauza a fost că eraŭ atuncĭ desbinaţĭ. Negreşit că această tradiţiune face aluziune la luptele triburilor *Buĭ* şi *Malacaşĭ*, a căror şefĭ, eraŭ *Buĭeştiĭ* şi *Frăteştiĭ*, cu Mazariţiĭ şi alţĭ Fărşeroţĭ, aĭ căror şefĭ aŭ fost *Baguĭeştiĭ*.

Familia Bagùa domni în Tesproţia şi Molosia din timpĭ necunoscuţĭ pênĕ a 1450, când uniĭ din triburile sale remaseră în munţiĭ Suli, ear el cu aĭ sĕĭ şi alţĭ Mazariţĭ se aşezară în comuna Avela de pè Pind.

Pe la 1400 dar, pe când în Acarnania superioară domnia fratele luĭ Spată, poreclit *Sguru*, năvăleşte în provincia sa prinţul Român *Bagùa* (1) cu multă oştire şi învingênd pe *Sguru* îl goneşte de acolo şi pe el şi pe ceĭ maĭ mulţĭ din oraşul Arta, luându-le toate averile şi pe mulţĭ dintr'ênşiĭ ucigêndu-ĭ. Acest *Bagùa* era rival cu familia Spată, şi zîcem că *Bagùa* era Român, pentru că descendenţiĭ luĭ se află şi astăzĭ trăind pe muntele Pind în comuna Românească numită *Avela*. Mihail Nepota cu toate acestea numeşte pe *Bagùa* Σερβαλβανιτοβουλγαρόβλαχος.

Familiile prinţiare ale *Spăteştilor* şi ale *Buĭeştilor* de la 1400 trecură cu mare parte din triburile lor în Peloponez, unde-ĭ găsim după 1400—1500 luptând împreună cu Veneţieniĭ în contra Turcilor. Eĭ sunt în alianţă cu Româniĭ dişĭ *Manĭaţĭ* din promuntoriul *Tenaron* aĭ Laconieĭ şi cu Româniĭ din *Mesenia*, *Arcadia*, *Trifilia* şi *Taiget* de lângă Sparta, (2) şi de câte orĭ sunt învinşĭ de Turcĭ orĭ se ceartă cu autorităţile Veneţiane, se retrag în provincia *Mani* şi împreună cu Româniĭ de acolo se opun inimicilor lor. Se ştie din *Chalcocondylas* şi din *geograful Meletios* că *Taigetul*, *ţara Laconilor* şi *promuntoriul Tenaron* din Peloponez eraŭ de mult locuite de Românĭ. Chalcocondylas vorbind de invaziunea barbarilor în Grecia spune : locuiră în multe locurĭ şi aĭurea şi în Peloponez în ţara *Laconilor* şi în muntele *Taiget* şi în (promuntoriul) *Tenaron* şi în Pindul Tesalieĭ, şi în amĕndoauĕ părţile se numesc *Vlahĭ* (3)

(1) Pouqueville, Voyage, 5, pag. 266. în textul istoriĭ luĭ Michail Nepota.

(2) Satas, Documents inédits etc. vol. 6, pagina 232 la cuvêntul *Bua Alexio*; ear despre Româniĭ din *Laconia*, *Tenaron* şi *Taiget* veḑĭ din *Chalcocondylas* şi *din Meletios* citaţiunea făcută de Satas in documents inédits etc. vol. 1, pag. XIX.

(3) Veḑĭ nota precedentă. De şi vorbim pe larg aĭurea, spunem şi aicĭ în treacĕt, că *Laconia* se numeşte şi *Mani*, *Maini* şi *Maina*, şi braţul celor doauĕ promuntoriĭ de acolo se menţionează cu numele : *Brazo di Maina*, di *Maini*, di *Mani*. Slaviştiĭ (Fallmerayer Fragmente aus dem Orient, Stuttgard und Tübingen, 1845, vol. 2., pag. 433, nota (1) şi Jireček, Geschichte der Bulgaren, pag. 124. nota 22) cari cred de *Sklavunĭ* pe *Vlahiĭ* luĭ Chalcocondylas din Laconia, Taiget şi promuntoriul Tenaron, derivă cuvêntul *Maina*, *Maini* şi *Mani* (subt care se înţelege *Laconia* saŭ *Ţaconia* din Peloponez care se ḑice şi Mani,

(Vedĭ și la *Manĭațĭ*). Find-că a fost vorba de Românii *Buĭ* și de șefiĭ lor cu acelașĭ nume, și *Buiĭ* și toțĭ Fărșeroțiĭ se laudă că sunt coloniĭ militare din Italia după luptele d'între Cezar și Pompeĭŭ în Albania și în Φάρσαλα din Tesalia, și eĭ se zîc *Farsalioțĭ*, și fiind-că și Sulĭațiĭ și eĭ sûnt din tribul Fărșeroților, maĭ dăm și următoarele nume bărbățeștĭ din familia *Buĭa*, nume ilustrate prin fapte eroice în Peloponez și în Grecia continentală de la 1400 pênĕ după revoluțiunea greacă dela 1821. Aceste nume sûnt:

Teodor Buĭa Griva (1).
Ghinu Buĭa Griva (2)
Floru Griva (3)
Dracu Griva (4)
Scântu Buĭa Griva (5)
Curcudel Clada (rudă cu Buĭeștiĭ (6)

Buĭeștiĭ aŭ fost și sunt și astăzĭ blonzĭ, și astăzĭ trăiesc în Acarnania subt numele de *Griva*. In dialectul Macedo-român cuvintele *roșiŭ*, *flor* și *griv* arată maĭ acelașĭ lucru, adecă *roșiŭ*, *roib*, *blond*, cu deosebire că *flor* se uzitează pentru culoarea roșie a *ezilor*, *caprelor* și *țapilor*, pe când *griv* este pentru caiĭ *roibĭ*. Și *flor* și *roșiŭ* și *griv* precum și *murg* sûnt cuvinte, pe carĭ numaĭ ca porecle Românești se află.

De și numele *Buĭu* și *Buĭa* se află de mult la Românĭ atât la ceĭ din Romania cât și la ceĭ din peninsula Balcanică, D. Satas crede că numele tribuluĭ Fărșerotesc al *Buĭeștilor* în chestiune este luat de la rîul *Buĭana*, *Boĭana* saŭ maĭ bine *Poĭana* din Albania, de unde Românii *Buiĭ* se scoborîră, nu se știe din ce cauză. Aceasta o spunem, pentru că în *Satas* (7) cetim că unul din familia *Buĭeștilor* strămutațĭ, după cucerirea Peloponezuluĭ de Turcĭ, în Sicilia, anume Mercuriu Buĭa, se subscria în grecește Πουγιάνος. Revenim maĭ încolo.

Triburile Fărșeroteștĭ luară o parte însemnată cu *Schenderbeĭ* în contra Turcilor subt șefiĭ din tribul *Buĭa* și *Spată*. (8)

Μάνη) din numele propriĭ *Manjak, Manjek*. Noĭ le amintim aicĭ în treacĕt următoarele cuvinte ale luĭ Fallmerayer (vol. 2, pagina 425 din opul citat maĭ sus) traduse din Porphyrogennitus: «Denn dort, fügt Porphyrogennitus hinzu, ist ein grosser, sehr hoher und schwer zugänglicher Berg, mit Namen *pentadaktylos* (Taigetus), der wie eine Kehle weit in das Meer hinausläuft...» Muntele dar numit grecește πενταδάκτυλος (cu *cincĭ degete)* Românii îl numiră românește *brațul* de *mâină*, *brațul de mâinĭ*, brațul de *mânĕ*, brațul de *mânĭ* (de unde grecește ἡ Μάνη, ἡ Μάϊνα, ἡ Μάϊνη și italienește *il brazo* di *Maina, Maini*). Numele românești ce găsim la mulțĭ *Mănĭațĭ* arată că aceștĭ *Sklavunĭ* aŭ fost *Vlahiĭ* luĭ Chalcocondylas (vedĭ la *Mănĭațĭ*).

(1) Satas, Τουρκοκρατουμένη Ἑλλὰς, pag. 178.
(2) » » » » 69.
(3) *Tricupis*, 1, 314.
(4) Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης la Κυρὰ Φροσύνη, pag. 216.
(5) Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης la Κυρὰ Φροσύνη, pag. 217.
(6) Satas, Documents inédits etc. vol. 6, pag. 180. și ἑλλ. ἀνέκδ. I, 4.
(7) Satas, Documents inédits etc. vol. 1, pag. XXVII; la nota 9.
(8) *Satas*, Τουρκοκρατουμένη Ἑλλὰς, pag. 34—45. In privința luĭ *Gheorghe Castriotul* supranumit *Schenderbeĭ* esistă o tradiție la Macedoromânĭ că el a fost Român, și lu

III. Fărşeroţĭ stabiliţĭ în munţiĭ Suli.

Multe triburĭ Fărşeroteştĭ din Albania şi mulţĭ din Româniĭ *Buĭ*, *Mălăcaşĭ* şi *Măzăriţĭ*, cu mult înainte de ocupaţiunea Ianineĭ, capitala Epiruluĭ, de către Turcĭ (1424—1431) eraŭ deja stabiliţĭ cu turmele lor în munţiĭ *Suli*. Legenda confuză despre colonizarea munţilor *Suli* de către Fărşeroţĭ spune că eĭ găsiră acolo esistând de mult doauĕ comune numite una *Avaricu* şi ceea laltă *Samoniva*, şi că mulţĭ anĭ Fărşeroţiĭ luptară cu locuitoriĭ acestor doauĕ comune pentru posesiunea munţilor şi că în fine îĭ siliră a emigra de acolo şi se aşezară eĭ într'ênsele, şi pe urmă făcură şi alte doauĕ comune, dintre cari pe una o numiră *Chĭafa*, de la un munte cu acest nume spre apusul munţilor Suli, unde locuiră maĭ nainte mult timp, ear pe ceea laltă o numiră *Suli* după numele munţilor. Gonirea locuitorilor din *Avaricu* şi *Samoniva* îĭ puse pe Sulĭaţĭ în lupte de maĭ mulţĭ anĭ atât cu ceĭ goniţĭ după emigrarea lor cât şi cu locuitoriĭ satelor din prejurul munţilor Suli. Aceste lupte continue în anarchia ce esista pe atuncĭ în acele locurĭ esercitară la arme pe Sulĭaţĭ, cari stăpânĭaŭ 66 moşiĭ cu 66 sate din prejur. Ca se'şĭ mănţină posesiunile acestea Sulĭaţiĭ de mult eraŭ organizaţĭ milităreşte şi cu modul acesta formaŭ o republică păstorească autonomă, plătind Sultanuluĭ un mic tribut. Aşa spune legenda.

Christofor Perevos spune că Sulĭaţiĭ se stabiliră în munţiĭ Suli 250 de anĭ înainte de 1800, adecă pe la 1550. Noĭ am vĕzut că se stabiliră cu mult maĭ nainte; apoĭ la 1585 găsim doĭ armatolĭ(1) Românĭ Sulĭaţĭ, pe *Pulĭŭ Dracu* (=Puĭu Dracu) şi pe *Malamu*, în revoltă în contra Turcilor, (2) şi descendenţiĭ acestor doĭ armatolĭ Românĭ se află locuind la *Suli* pênĕ la 1804 şi figurează şi în revoluţiunea greacă de la 1821. Faptul că Sulĭaţiĭ aveaŭ deja la 1585

crul nu este imposibil, căcĭ vedem că multe rude de a luĭ poartă nume cari sună a Româneste saŭ maĭ bine Macedoromâneşte (vezĭ aceste nume în *Histoire de Scanderbeg* par M. *Camille Paganel*. Paris, 1855, la pag'nile 321, 335, 340). Străbunul luĭ Schenderbeĭ se numĭa *Brănilă*. Şi cuvêntul *Brân* şi forma *ilă* sunt Romăneştĭ. Jireček (Geschichte der Bulgaren pag. 368) ne dă pre *Brănilă* cu forma *Bran***ilo**, cu care formă găsim un numèr mare de nume Romăneştĭ din Albania şi Serbia menţionate de autorĭ. Cităm următórele din *Jos. Lad.* Pić (zur Rumänisch-Ungarischen Streitfrage, pag. 46): Gostilo, Berilo, Bunilo, Bratilo, Mužilo, Predilo, Desilo, Stanilo, Chranilo, Dobrilo, Stroilo, Bolilo, Ozrilo, Dudilo. D Jireček susţîne că Gheorghe Castriotul supranumit Schenderbeĭ a fost de origină slavică. Ceĭ din Bucureştĭ ştiŭ că postelnicul *Gheorghe Castriotul* şi nepotul sĕŭ *Vasile Papa*, cari aŭ făcut marĭ donaţiunĭ, cel din urmă pentru scolĭ în Romănia şi cel antâiŭ pentru scolĭ şi spitale la Ianina şi la Salonic, se dădeaŭ de Macedo-Românĭ şi susţîneaŭ că descind de la Schenderbeĭ saŭ dela *Gheorghe Castriotul*. D. *Lambride* (vol. 2, pag. 232) vorbind de *Croĭa* zîce : 'Η δὲ Κρόϊα, ἡ κλεὶς αὕτη τῆς νέας Ἠπείρου, ἐγέννησε τὸν Ποστέλνικον Γεώργιον τὸν Καστριώτην, — ἀπόγονον κατὰ τὴν ἑαυτοῦ ὁμολογίαν τοῦ περιωνύμου ἐκείνου ἥρωος Σκενδὲρ-Μπεῦ, adecă : ear Croĭa, acéstă cheie a Epiruluĭ modern, născù pe Postelnicul Gheorghe Castrĭotul, — descendent după mărturisirea sa al aceluĭ renumit eroŭ Schenderbeĭ». V. Papa ênsă, nepot de nevastă al postelniculuĭ, era Albanez.

(1) Veḑĭ despre *armatolĭ* la Nota (2) de la capitolul VII.

(2) Satas, Τουρκοκρατουμένη ἑλλὰς, pag. 178.

armatolĭ arată că eraŭ stăbiliţĭ de maĭ nainte. In Ἱστορία τῆς Ἠπείρου *de* Μιχαήλ Νεπότα vedem că unul din şefiĭ Românilor *Buĭ*, *Malacaşĭ* şi *Mazariţĭ*, numit *Petru Lĭuşĭa* pe lângă provincia Arta poseda şi provincia *Roguşĭ* de lûngă munţiĭ *Suli*, poate şi munţiĭ *Suli*. Credem dar că la 1400 după gonirea Buĭeştilor şi a Spăteştilor din Arta de către *Bagùa*, despre care am vorbit maĭ sus, mulţĭ din triburile luĭ Petru *Lĭuşĭa*, cari stăpîniaŭ provincia *Roguşĭ* se supuseră luĭ *Bagùa*, şi se retraseră şi eĭ în munţiĭ Suli şi se aşezară acolo. Aceasta avu loc la 1400, şi nu trecu mult şi se supuse şi Ianina Turcilor la 1424—31, ceea ce făcea ca Sulĭaţiĭ cu şeful lor *Bagùa* se caute se se stabilească în munţiĭ Suli, de unde puteaŭ să se apere maĭ uşor în contra Turcilor din cauza poziţiunilor avantagióse din munţiĭ *Suli*.

Republica Sulĭaţilor în continue resboaĭe cu beiĭ Albanejĭ, cu oştirile împĕrăteştĭ şi în fine cu Ali paşa, satrapul Epiruluĭ, ţînu pênĕ la 1804, când discordiĭ interioare aduseră desbinarea între Sulĭaţĭ, trădărĭ şi în fine espatriarea lor în insulele Ioniane şi în diferite oraşe din Epir şi Acarnania. D'abia după 16 anĭ de exiliŭ, la 1820, Ali paşa satrapul Epiruluĭ, care îĭ împrăştiase, măzilit de Sultanul şi fiind în luptă cu oştirile împĕrăteştĭ, 'şĭ-aduse aminte de vitejiile Sulĭaţilor, le ceru ajutorul şi-ĭ reinpatriâ înarmându-ĭ spre a-l scăpa de pericol.

Sulĭaţiĭ, ca toţĭ Fărşeroţiĭ din Albania şi din Epir, pe lûngă limba Românească vorbiaŭ şi pe cea Albaneză şi prin relaţiile cu Greciĭ învĕţaŭ şi cea grecească, aşa că ştiaŭ treĭ limbĭ. Eĭ păstrează şi pênĕ astăzĭ costumul alb Fărşerotesc, numele româneştĭ, obiceĭurile şi sĕrbătorile Româneştĭ, precum sunt *Rusaliile* şi altele. Rovoluţiunea greacă, pentru care sacrificară averĭ, patrie şi viaţă, le aduse earăşĭ împrăştiarea în multe părţĭ din Grecia liberată, şi din Sulĭaţiĭ propriŭ zişĭ din cele patru comune ale lor *Chĭafa*, *Samoniva*, *Avaricu* şi *Suli* nu s'a întors maĭ nicĭ o familie în glorioasa lor patrie *Suli*.

IV. Triburile Sulĭaţilor, nume de familiĭ, de bărbaţĭ şi de femeĭ.

Cel care a scris pentru întâia dată istoria Sulĭaţilor şi a resboaielor lor a fost *Christofor Perevos*, (1) locotenent general în revoluţiunea greacă de la 1821, care de multe orĭ luptă în rândurile lor şi-ĭ cunoscu de aproape. El publică istoria sa la 1815, şi din ea luă multe informaţiunĭ şi Francezul Pouqueville, consul pe atuncĭ la Ianina pe lângă Ali paşa, pe care ni le dă când vorbeşte despre Sulĭaţĭ în cele doauĕ cărţĭ ale sale: *Voyage dans la Grèce moderne* şi *Histoire de la régénération de la Grèce*. Pouqueville nu se mărgineşte numaĭ a estrage din cartea luĭ Perevos ceea ce priveşte pe Sulĭaţĭ, ci ne dă şi multe informaţiunĭ culese personal. *Perevos* la 1857 făcu o a doua ediţi-

(1) Despre *resboaiele* Sulĭaţilor cu Ali paşa a scris înainte de *Perevos* un Inglez *William Neaton* în franţozeşte în cartea sa intitulată: *Tableau de l'empire ottoman.*

une a cărţiĭ sale despre istoria şi resboaiele Sulĭaţilor întitulând-o : Ἱστορία τοῦ Σουλίου καὶ Πάργας. ἐν Ἀθήναις. 1857, în doauĕ volume micĭ legate la un loc. In această carte la vol. I. pag. 17—18 autorul ne dă numĕrul familiilor şi numele triburilor din comunele *Suli*, *Chĭafa*, *Avaricu* şi *Samoniva* aşa cum eraŭ la 1800.

In comuna *Suli* dar eraŭ pe atuncĭ 450 de familiĭ cuprinse în următoarele 21 de triburĭ,(1) pe cari le copiez în greceşte aşa cum ni le dă autorul. Triburile sunt date dupĕ şefiĭ lor în gen masculin plural :

Τζαβελλᾶται	adecă	= *Cıavelaţiĭ.*
Βοτζαρᾶται,	»	= *Boţaraţiĭ.*
Δρακᾶται,	»	= *Drăcaţiĭ.*
Δαγκλιᾶται,	»	= *Dăngliaţiĭ.*
Κουτζονικᾶται,	»	= *Cuţonicaţiĭ.*
Καραμπινᾶται,	»	= *Carabinaţiĭ.*
Μπουτζᾶται,	»	= *Bucĭaţiĭ.*
Σεᾶται,	»	= *Şĭaţiĭ.*
Καλογερᾶται,	»	= *Călugăraţiĭ.*
Ζαρμπᾶται,	»	= *Zărbaţiĭ.*
Βελιᾶται Θανασᾶται,	»	= *Belĭaţiĭ Tănăsaţiĭ.*
Κασκαρᾶται,	»	= *Căscăraţiĭ.*
Τορᾶται,	»	= *Toraţiĭ.*
Μαντζᾶται,	»	= *Mănzaţiĭ.*
Παππαγιαννᾶται,	»	= *Papaĭanaţiĭ.*
Βασιᾶται,(2)	»	= *Văşĭaţiĭ.*
Τοντᾶται,	»	= *Tontaţiĭ.*
Σαχινᾶται,	»	= *Şahinaţiĭ.*
Παλαμᾶται,	»	= *Pălămaţiĭ.*
Ματᾶται,	»	= *Mătaţiĭ.*
Μπουζμπᾶται,	»	= *Buzbaţiĭ.*

In *Chĭafa* eraŭ 90 de familiĭ cuprinse în următoarele patru triburĭ :

Ζερβᾶται,	adecă	= *Zervaţiĭ.*
Νικᾶται,	»	= *Nicaţiĭ.*
Φωτᾶται,	»	= *Fotaţiĭ.*
Πανταζᾶται,	»	= *Pantazaţiĭ.*

In *Avaricu* eraŭ 65 de familiĭ cuprinse în treĭ triburĭ :

Σαλαρᾶται	adecă	= *Şălăraţiĭ.*
Μπουφᾶται,	»	= *Băfaţiĭ.*
Τζιορῖται,	»	= *Cĭoriţiĭ.*

(1) *Trib* in dialectul macedo-român se zîce *fară*, cuvênt pe care l-aŭ şi Albanejiĭ.

(2) Perevos 1,14 îĭ dă şi subt numele Πασᾶται, afară numaĭ dacă *Păşaţiĭ* aŭ fost alt trib

In *Samoniva* eraŭ 50 de familiĭ cuprinse în următoarele treĭ triburĭ :

Μπεκᾶται, adecă = *Băcaţiĭ.*
Δαγκλιανᾶτὰι » = *Dănglĭanaţiĭ.*
Ἡρᾶται, » = *Urîţiĭ.*

La Macedoromânĭ neamurile familiilor se numesc după șeful lor la plural cu terminaţiunea articulată *aţĭ-li* = *(aţĭ-ĭ)*, care corespunde cu terminaţiunea plurală articulată din România *eştiĭ*, precum: *Drăcatĭ-li* (Δρακᾶται) = *Drăceştiĭ; Mănzaţĭ-li* (Μαντζᾶται) = *Mănzăteştiĭ; Buzbăţaţĭ-li* (din *Buză-bate*, Μπουζμπᾶται) = *Buzbăteştiĭ*, etc.

Perevos dar a reprodus cu terminaţiunea άτης, plural ᾶται, terminaţiunea macedoromână *aţĭ-li.* (1)

Din numele de familiĭ de maĭ sus următoarele se înţeleg ușor că sunt Romăneștĭ :

Drăcaţiĭ (dela *dracu)*
Bucĭaţiĭ (dela *bucĭ)*
Căscăraţiĭ (dela *căscare)*
Mânzaţiĭ (dela *mânzu)*
Tontaţiĭ (dela *tontu)*
Buzbaţiĭ (dela *buză-bate)*
Cioriţiĭ (dela *cĭóră)* (2)
Urîţiĭ (dela *urît)*
Păşaţiĭ (dela *păşă).*
Şălăraţiĭ, (de la șelar).

Următoarele șĭ-aŭ esplicarea în dialectul macedoromân :

Cĭavelaţiĭ (cari *cĭulesc urechile)*
Boţaraţiĭ (cari sunt ca *boţurĭ* marĭ)
Dănglĭaţiĭ (urechĭaţiĭ)
Şĭaţiĭ — (Şĭaţiĭ = muşaţiĭ = frumoşiĭ)
Belĭaţiĭ (dela *Belĭu* şi *Belu* = *albiĭ)*
Toraţiĭ (dela *tor* = *urmă)*
Şahinaţiĭ (dela *şain* = *uliŭ)*
Băfaţiĭ (dela *bafă* = *broască mare)* (3)
Băcaţiĭ (dela *băcă* = *pântece* = *păntecoşiĭ)*
Dănglĭanaţiĭ (= urechĭaţiĭ)
*Văşĭaţiĭ (*dela *Vaşĭu* = *Vasile)*

(1) Grecĭĭ modernĭ arată neamurîle in plural prin terminaţiunea άδες, şi nicĭ odată prin ᾶται, prin care ᾶται Perevos a reprodus forma Românească *aţĭ*, pe care o auzĭà când i se dictaŭ de Sulĭaţĭ neamurile lor ca se le scrie.

(2) *Cĭoară* la Macedoromânĭ însemnează nu *pasèrea neagră* cunoscută subt acest nume în România, ci *şfoară* şi *ață*. *Cĭoriţĭ* dar însemnează *cărpiţĭ*, cari poartă straĭe *cărpite*. La *Fărşeroţĭ* se vede des acest lucru.

(3) Familie *Bafă* şi *Băfaţĭ* găsim şi in *Călăreţĭ*, comună Românească de pe Pind. In Lambride vol. 2. pag. 75 figurează ca donator un oare care Anastase *Bafă*

Următoarele se vor arăta maĭ la vale că sunt familiĭ Româneştĭ din nume Româneştĭ de botez, pe cari le poartă fiĭ lor saŭ din rudeniile ce aŭ cu unele din familiile de maĭ sus, cari poartă numirĭ Româneştĭ necontestate, saŭ din forme diminutive Româneştĭ :

1 Cuţonicaţiĭ	*6 Pălămaţiĭ*
2 Carabinaţiĭ	*7 Mătaţiĭ*
3 Călugăraţiĭ	*8 Zervaţiĭ*
4 Zărbaţiĭ	*9 Fotaţiĭ*
5 Papaŭanaţiĭ	*10 Pantazaţiĭ*

Eată câteva nume şi porecle Româneştĭ de *Sulĭaţĭ* luptătorĭ cu citaţiunile din autoriĭ unde se găsesc, nume cari pot proba romanitatea familiilor de maĭ sus şi ale altora dela *Sulĭaţĭ*, pe cari s'ar încerca poate cineva se le contesteze :

Belĭu Carabină (Perevos 1,69)
Balĭu Carabină (Perevos 1,151 ; Filimon 1,133)
Pulĭu Guşĭu Buzbă (» 1,114.)
Gheorghe Buzbă. (Pouqueville Hist. dela rég. de la Grèce 1,128)
Costa Guriţă. (» » » » » » 1,128)
Palasca Guşĭu Buzbă. » » » » » 1,169—70)
Coleţĭ Malamu. (» » » » » » 1,118)
Dimu Dracu. (« « » 1,127,169, şi 4,292)
Scumpu Dracu. (Perevos 1,72)
Goga Dangli. (» 1,69)
Ghĭotu Dangli (Gudas 8,214)
Coleţi Fotu-mare (Perevos 1,69)
Ghĭotu Pantazi (» 1,165)
Băcăţelu fiul luĭ *Cĭavela* } *Gudas*, 8,210).
Chiţu Cĭavela (Filimon 4,166.)
Lambru Cĭavela (Gudas 8,49)
Fotu Cĭavela (Perevos 1,69)
Ziguri Cĭavela fiul luĭ Lambru *Cĭavela* şi frate cu *Fotu Cĭavela* } Gudas, 8,209—210).
Lambru Guşĭu (» 8, ιέ).
Spiru Toacă (» 8, ιή).
Pulĭu Guşia (Filimon 4,288).
Tănase Tuşĭa Boţari (Filimon 4,292 ; Gudas 8,78).
Noti Boţari (Filimon 4,294)
Marcu Boţari
Hristu Boţari (Balaoritis, Κυρὰ Φροσύνη pag. 165—166).

Gheorghe Boţi (Fauriel 1,279; Pouqueville Hist. dela rég. de la Grèce 1,172. Perevos 1,159).
Chiţu Boţari (Perevos 1,74,88,67)
Nasi Boţari (Gudas 8,79)
Nichita Boţari (» 8,52)
Nasi Fotu-mare (Perevos 1,80).
Ḑimă(1) *Zerva* (Balaoritis, Κυρὰ Φροσύνη pag. 232; Perevos 1,115,121,90,91)
Dĭamàndĭ Zerva (Tricupis 1,318)
Tuşĭa Zerva (Filimon 4,166)
Dĭamàndĭ Ḑimă (Balaoritis, Κυρὰ Φροσύνη pag. 232)
Ḑimă Nasta (Balaoritis, Κυρὰ Φροσύνη » 232)
Dĭamàndĭ Malamu (Perevos 1,115,121).
Nastulĭ Panu-mare (Filimon 1,133).
Nastulĭ Lepi (Filimon 1,133).
Chiţu Panu-mare (Perevos 1,75).
Ianúşĭu Panu-mare (Filimon 4,292).
Chiţu Pantazi (Filimon 1,133).
Chiţu Pascu Zarbă » 1,133).
Lambru Zarbă » 1,133).
Beicu Zarbă (Perevos 1,72).
Lambru Beĭcu (Tricupis 4,94,97,153,155,157,158)
Lambru Guşĭa (Gudas 8, ιέ).
Pascu Lala (Perevos 1,150).
Tănase Fotu-mare (Filimon 4,152).
Nasi Cuţunica din tribul Buzbaţilor } (Perevos 1,129 şi nota 1).
Mitu Papaĭani (Perevos 1,142).
Mitu Còcal (» 1,122).
Custa Macu (Filimon 4,162).
Lambru Colea (Gudas 8,221).
Anton Bâcă (Tricupis 3,314).
Chiţacu (Gudas 8,209).
Ianiţu Zerva (Gudas 8,59).
Mitru, Gheorghe, Tănase } Vaĭa (Tricupis 4,91).
Panu Şehu (Filimon 1,133)
Dimulea (Perevos 1,159).
Lĭonă Păduliŭ (Filimon 1,133).
Lĭuşĭa, rudă cu Palasca } Filimon 4,122).

(1) Se pronunţă ca *Dzimă*.

Fotu Bidiviŭ (Filimon 4,292).
Tănase Panu (Pouqueville Hist. dela rég. 1,128).
Pantazi Dotu (» » » » 1,128).
Năstase Căscari (» » » » 1,128).
Ziguri Diamândĭ (» » » » 1,128).
Danga (Tricupis 2,309).
Câcĭubelĭŭ (Perevos 1,142).
Colea Dimitri (» 1,72).
Ianachi Lachi (» 1,72).
Iani Peponĭu (» 1,72).
Tănase Cĭăcal (» 1,72).
Gheorghe Calispera (» 1,72).
Iani Lefcă (Pouqueville Hist. dela rég. 1,128).
Ceala (Perevos 1,75).

1. Din numele date maĭ sus rezultă că tribul *Carabinaţilor* a fost Românesc, căcĭ avem din această familie pe *Belĭu Carabină* şi pe *Balĭu Carabină; Belu şi Belĭu* însemnează *alb;* ear *balĭu* îusemnează *animal cu stea albă pe frunte.*

2. Tribul *Cuţonicaţilor* (care însemnează *Nicheştiĭ schĭopĭ)* a fost Românesc, căcĭ avem pe *Nasi Cuţunica,* care a fost din tribul *Buzbaţilor* (Perevos 1,129 şi nota 1).

3. Tribul *Zărbaţilor* a fost Românesc, căcĭ avem pe *Chiţu Pascu Zarbă,* pe *Lambru Zarbă,* pe *Beĭcu Zarbă* şi pe *Lambru Beicu,* toţĭ din acest trib, şi numele de *Chiţu* (diminutiv românesc din *Tache, Tachiţu)* este Românesc precum şi *Beĭcu (= mic beĭŭ), Lambru şi Pascu* (vezĭ şi la tribul *Fotaţilor,* la *Pascu Fotu-mare* de maĭ jos).

4. Tribul *Papaĭanaţilor (popa Iani)* a fost românesc, căcĭ avem pe *Mitu* (1) *Papaĭani,* şi *Mitu, Metu, Mêtu* în loc de *Dimitri* numaĭ la Românĭ se află. Din *Mêtu* se face şi diminutivul *Mêtuşĭŭ,* şi prescurtat *Tuşĭŭ.*

5. Tribul *Zervaţilor* a fost Românesc, căcĭ avem pe *Dimă Zerva, Tuşĭa Zerva, Ianiţu Zerva,* şi *Dimă* este formă românească a luĭ *Dimu şi Dima* (prescurtărĭ din Dimitru), *Tuşĭa* este diminutivul luĭ *Mitu, Metu,* şi *Mêtu* (prescurtărĭ din *Mitru, Dimitru,*) şi *Ianiţu* diminutiv Românesc al luĭ *Iani,* care se zice şi *Ianicĭŭ* şi *Iancĭu* şi *Ianicu* şi *Ianica* şi Nĭanĭa, şi Ianota şi Ianoti şi Notă şi Noti, forme pe cari numai Românii le aŭ. *Ion* rar se aude; foarte des este *Iani* şi *Zĭană* şi Ghinu şi Ghĭonĭ şi Ginu.

6. Tribul *Pantazaţilor* a fost Românesc, căcĭ avem pe *Chiţu Pantazi,* şi *Chiţu* este nume Românesc; apoĭ avem *Pantazi Dotu* şi *Dotă,* şi *Dot* este poreclă, prin care se înţelege orĭ-ce Român *Fărşerot.* Macedo-românii despre un *Fărşerot* zîc: un *Dot,* un *Dòtean* saŭ un *Fărşerot.*

7. Tribul *Fotaţilor* a fost Românesc, căcĭ avem din acest trib pe *Nasi Fotu-*

(1) *Mitu* (Μίτος) se numĭa şi fratele luĭ Ivancu, care asasină pe Ioniţă Asan. Mitu era Român (vezĭ Nicetas Choniata, pag. 687, 618, 676.)

mare, *Tănase Fotu-mare*, și *Fotu-mare*, cum avem să arătăm maĭ la vale, este elenizarea luĭ *Fĕtu-mare* și înlocuirea luĭ prin grecescul φῶτος din φώτιος (= luminat); *Fĕtu* o dată făcut *Fotu* se făcu și *Lambru* de la λαμπρὸς (= luminat). *Fotu* și *Lambru* maĭ mult la Românii *Fărşeroţĭ* se află, căcĭ numaĭ la eĭ s'a conservat cuvêntul *Fĕtu*, pe care-l prefac dese-orĭ în *Fotu* și *Lambru* ca *nume de botez*.

8. Tribul *Mătaţilor* a fost Românesc, căcĭ *Mitu*, *Metu*, *Mĕtu*, din care *Mătaţiĭ*, sunt prescurtărĭ Românești din *Dimitru*, *Mitru*. Din *Mĕtu* s'aŭ făcut numele *Mĕtuşiŭ* și *Tuşiŭ* foarte dese la Românĭ, și numaĭ de eĭ purtate.

9. Tribul *Pălămaţilor* și al *Călugăraţilor* se vede că n'aŭ dat luptătorĭ însemnaţĭ, căcĭ nu găsesc pe nicĭ unul din aceste doauĕ triburĭ figurând ca luptătorĭ în luptele Sulĭaţilor înainte de revoluţiunea greacă saŭ în revoluţiune. Să fie oare familiĭ neromâne? nu credem, căcĭ în comunele Românești nu se priimesc alte neamurĭ să locuească cu familiile lor în ele, apoĭ adevĕraţiĭ Suliaţĭ din *Suli*, *Chĭafa*, *Avaricu* și *Samoniva* aŭ rĕmas neamestecaţĭ cu Grecii saŭ Albanejiĭ și nu priimiaŭ de cât familiĭ Românești, cari se refugiaŭ acolo (1). Credem că numele *Pălămaţiĭ* (Παλαμᾶται) a fost rĕŭ reprodus de *Perevos* și că a fost *Bălămacĭ*, nume pe care l-aflăm la multe triburĭ de *Fărşeroţĭ* în afară din *Suli* saŭ *Mălămaţĭ*, de la *Màlamă*, *Malamu*, citat maĭ sus.

10. Cât despre *Călugăraţĭ* găsesc în Filimon (1,133) între refugiaţiĭ Sulĭaţĭ la Corfu la 1814 pe un *chiliarch* (maĭ mare peste o mie de soldaţĭ) cu numele *Panaioti Călugărul* fiul luĭ *Tràmani* (Παναγιώτης καλόγηρος ὁ Τράμανη). Nu mĕ pot pronunța dacă a fost din tribul *Călugăraţilor* din Suli; dar observ că Τράμανη trebue se fie *Tràmeanĭ* derivat de la *tramă*, și care însemnează *oamenĭ* ca *tramă*, cari nu sunt vĕrtoșĭ și voinicĭ.

Toate triburile dar ale *Sulĭaţilor* vedem că poartă nume Românești.

Ca să nu remâie nicĭ o îndoeală și ca să nu fie nicĭ o posibilitate de a se contesta romanitatea Sulĭaţilor, voiŭ lua și cele lalte nume ale Sulĭaţilor luptătorĭ de maĭ sus unul câte unul și le voiŭ arăta semnificarea și formarea lor după geniul limbeĭ poporuluĭ Român.

A) Pulĭu Guşĭu Buzbă. (2).

1. *Pulĭŭ* este cuvêntul *pulu* din România. Macedoromâniĭ nu moaie pe *l* înaintea luĭ *ĭ*, și decĭ zic: *gălină*=găină, *tàlĭare*=tăĭare, *palĭŭ*=paĭŭ, etc.

2. *Guşĭu* este diminutiv luĭ *Tegu* saŭ *Tega;* ear *Tegu* este prescurtarea luĭ

(1), Pouqueville, voyage 2,50 vorbește și el despre Sulĭaţĭ că gonĭaŭ pe străinĭ, cari veniaŭ să se așeze la eĭ *(leur xénélasie)*, nu însă și pe Românĭ, căcĭ Perevos spune că tribul *Buzbaţilor* veni la Suli din satele Românești, tribul *Drăcaţilor* din satul Mârteanĭ, tribul *Boţaraţilor* din satul Draganĭ, tribul *Zervaţilor* din satul *Zervo*. Aceste triburĭ dacă nu eraŭ Românești, nu eraŭ priimite în Suli, căcĭ toţĭ Romîniĭ fac aceasta.

(2) Despre romanitatea formelor diminutive, ce se daŭ maĭ la vale, vezĭ preţioasa disertaţiune a D-luĭ N. Quintescu: De diminutivis linguae Romanicae vulgo Walachicae nominatae, maĭ cu seamă la pag. 38.

Sterghiŭ. Guşiŭ une orĭ este diminutiv prescurtat din *Gheorghuşiŭ* (de la Gheorghe). Din Tegu se face şi diminutivul *Teguciŭ* şi prescurtat *Guci*.

3. *Buzbă* este prescurtare din *Buză-bate*. *Buzbă* se aude şi *Buzbu* şi *Buzgu*. Se află şi numele *Buşcu* şi *Buşicu* (1) ca diminutive unuĭ nume *Buşĭu* foarte uzitat. Din *Buşĭu* se face diminutivul *Buşicŭ*, care se află şi ca nume de familie, dar numaĭ la Românĭ.

In Filimon (3,197) şi Tricupis (1,204) găsim pe un Român viteaz *Vasile Buzgu* care face multe vitejiĭ în revoluţiunea greacă (vezĭ la *Vasile Buzgu*). Acest *Vasile Buzgu* trebue se fie din Suli.

B). Palasca Hristu, fiul luĭ **Pulĭu Guşĭu Buzbă** (are o rudă numită *Lĭuşia*, prescurtare din *Tulĭuşia*. Filimon 4,122).

1. *Pălască* la Macedoromânĭ însemnează *Cartuşieră*. Această poreclă se dă în semn de vitejie. Tricupis (2,239) scrie Μπαλάσκσ, şi atuncĭ credem că este *Balaşca*.

C). Coleţi Malamu.

1. *Coleţi* şi *Coleţ* şi *Coleti* sunt diminutivele luĭ *Colea* şi *Cola*, prescurtărĭ din Nicola, precum Caireti luĭ Caer. Alte diminutive sûnt *Culuşiŭ*, *Culuşucă*, *Lĭuşĭŭ* (2), *Culĭuşca*. *Colea* numaĭ Românii l-uzitează cu această formă (vezĭ la *Coleti)*. Se uzitează şi *Niculet* şi femenin *Niculeta (Gudas*, 8,999).

2. *Malamu*. Nume Românesc făcut din cuvêntul grecesc μάλαμα=*aur*, cuvênt adoptat şi de Românĭ, căcĭ n'aŭ cuvêntul Românesc *aur*.

D). Dimu Dracu.

1. *Dimu* prescurtare Românească din Δημήτριος. Alte forme Româneştĭ sûnt *Dima, Ḑimă* (=Dzimă), *Mitru, Mitri, Biti, Pitu, Mitu, Metu, Mêtu*, şi diminutive *Mitruşĭu, Mĕtuşiŭ, Tuşiŭ, Tuşĭa*. Pe *Tuşĭu* şi *Tuşĭa* Greciĭ le scriŭ Τούσας. O altă formă a luĭ *Dumitru* este *Duma* şi *Dùmar* purtate numaĭ de Românĭ.

2. *Dracu*=*Dracu*. Se aude şi *Daracu*.

E). Scumpu Dracu, (Σκούμπος Δράκος).

1. *Scumpu*=Scumpu.
2. *Dracu*=Dracu.

(1) *In Satas (Documents inédits etc.*vol. 6, pag. 159) este vorba de nişte *Fărşeroţĭ* cari făceaŭ resboiŭ împreună cu Veneţieniĭ în Peloponez în contra Turcilor. Fiind că Veneţieniĭ se împăcară cu Turciĭ şi le conceseră şi locurile locuite de Fărşeroţĭ, aceştia se revoltară. Capiĭ celor revoltaţĭ eraŭ *Toader Buĭa (Thodero Bua), Curcudel Clada* şi alţĭ, între care şi unu *Micĭu Buşicu*. Toţĭ aceştia eraŭ de aceaşĭ naţionalitate *(per esser de una nation*, zîce textul). Am vĕzut maĭ sus că *Buĭeştiĭ* aŭ fost Românĭ, decĭ şi Curcudel Clada şi *Buşicu*. (vezĭ despre *Buşicu*. Satas, *Documents inédits*, etc. vol. 6, pagina 322 la cuvêntul *Busichei*, unde sunt menţionaţĭ maĭ mulţĭ *Buşicĭ*). Numele *Buşĭu* esistă şi în România subt forma *Buşilă*.

(2) *Culĭuşĭu* şi *Culĭuşea* şi *Tulĭuşiŭ* şi *Tulĭuşea* se află şi prescurtate în forma de *Lĭuşiŭ* şi *Lĭuşea*, pe care Greciĭ îl scriŭ Λειώσας (Filimon şi Λιούσας. 4,122).

F). Goga Dangli.

1. *Goga* și *Gogu* și *Zioga* și *Ziogu* și *Zioj* și *Jorj* sûnt forme Românești prescurtate din *Ghiorgu*. Diminutive sûnt *Ghiurghiți*, *Ghiți*, *Gheorgușiŭ*, *Gușiŭ*, *Gachi* și une orĭ *Chiți*, care *Chiți* maĭ des se face de la *Tachi* (Tachițu); se află și femenin *Chița*.

2. *Dangli*. Asinul se zice și *Danga* (1). *Dăngliat* și *dănglĭanat* însemnează *urechiat* (=asin). *Dangli* este prescurtat din Dăngliat. Asinul se zice și *urecliat*, și după analogia acestuĭ cuvênt și din *danga* s'a făcut *Dănglĭat*.

G). Ghiotu Dangli.

1. *Ghiotu* se aude numaĭ la Românĭ și este prescurtare din grecescul Παναγιώτης, care la Românĭ se face și *Panu* și *Pană* și *Noti*. Greciĭ pe *Ghiotu* Românesc îl reproduc prin Γιώτας și Γιώτης. Diminutive *Ghiutușiŭ*, *Ghiutașiŭ*, *Ghiutic*; de la Panu se face Pănușiŭ.

2. *Dang'i*. Vezĭ maĭ sus la 1. *Goga Dangli*.

H). Belu Carabină.

1. *Belĭu* și *Belu*=alb; diminutiv *Belĭușiŭ*, *Belușĭŭ*, *Belușĭă*.

2. *Carabină* poreclă dată de la un fel de pușcă ast-fel numită.

I). Coleți Fotu-mare.

1. *Coleți*. Vezĭ maĭ sus la C). *Coleți Malamu*.

2. *Fotu-mare*. Românii *Fărșeroți* zic *Fĕtu-mare* și maĭ rar *Fotu-mare*. Greciĭ îl făcură Φωτομάρης și maĭ des după dialectul Grecilor din Epir Φωτομάρας. Aseminea Farșeroțiĭ aŭ *Panu-mare*, *Mitru-mare* reproduse de Grecĭ prin Πανομάρας și Μητρομάρας. Greciĭ le derivă de la Φωτο-Μάρας (Fotu a Marieĭ), Πανο-Μάρας (Panu a Marieĭ), Μητρο-Μάρας (Mitru a Marieĭ), dar când daŭ peste formele Φωτομάρης, Πανομάρης, Μητρομάρης (căcĭ la Farșeroțĭ se aud *Fĕtu* saŭ *Fotu-mari*, *Panu*-mari, *Mitru*-mari) (2) forme cari se găsesc în cântecele grecești populare (vedĭ Passov pagina 10, nota la Nr. 16), atuncĭ n'aŭ încotro. Următoarele doauĕ versurĭ dintr'un cântec Fărșerotesc daŭ adevĕrata derivațiune :

Mitru-mari, *Fotu mic*,
'Nveastele vĕ plâng cu zghic.
Adecă : Mitru-mare, Fotu-mic,
Nevestele vĕ plâng cu boacete.

(1). Pentru că se aude sunetul *danga-danga*, când îșĭ bate urechile.

(2) In Satas (Documents inédits etc. vol. 6, pag. 29 și 60) găsim pe la 1465 pe un descendent al familieĭ *Rali* (care era la 1272 căpetenie peste Valahia mare de la Pind) cu numele *Michali Rali Magnus* și *el grando*. Acest *Magnus* și *el grando* nu poate fi alta ceva de cât *mari* (=mare) al *Fărșeroților*, (eraŭ și alțĭ Rali și de aceea unul se zîcea *mare)*, căcĭ familia *Rali*, ca și *Buia*, eraŭ *Fărșeroteștĭ*.

Acest *Mihali Rali mari* era în serviciul Veneția nilor în Peloponez cu *Bueștiĭ*, *Bușichiĭ* și alțiĭ.

Fărşeroţii zic *feată mari* şi *fĕt mari* la fete şi flăcăĭ ajunşĭ în vêrstă de măritare şi însurare. (Vezĭ şi la *Tribul Fotaţilor* de maĭ sus).

In Satas, Documents inédits etc, vol. 6, pag. 200 găsim un *Fărşerot Mari Climenti;* in Lambrides (2,98) găsim Ζήκου-Μάρης

J). Ghĭotu Pantazi.

1. *Ghĭotu.* Vezĭ la *Ghiotu Dangli* maĭ sus.

2. *Pantazi* de la grecescul Πανταζῆς=*trăeştĭ tot-dauna.* Acest nume ca şi (Ζήσης şi Στέργιος) *Zisi* şi *Sterghĭu* sûnt făcute de Românĭ şi numaĭ de eĭ purtate. (Vezĭ la *Bajdechi).* Numele Românesc *Ghĭotu* fiul luĭ Pantazi arată că Pantazi a fost Român.

K). Băcăţel fiul luĭ Cĭavela (Μπακατζέλλος). **Antoni Bâcă.**

1. *Bâcă* şi *bică*=*pântece.* Decĭ Antonĭ Bâcă=Antoni păntecosul.

Bâcă se compune dese orĭ cu alte nume, precum *Bâcă-Iani, Iani-Bâcă, Băcoĭani*; *Cola-Bâcă, Băcola,* etc. La Macedoromânĭ rar se găsesc oamenĭ păntecoşĭ, şi unde se găseşte cine-va îndată îĭ se dă porecla *Bâcă* saŭ *Bică.*

2. *Băcăţel* este făcut astfel : din *bâcă* se face *băcat (=păntecos),* apoĭ diminutivul *băcăţel.* Terminaţiunea diminutivă *el* o aŭ numaĭ Românii. Un nepot al unuĭ mare căpitan Român din Peloponez din timpul revoluţiuneĭ greceştĭ se numia *Nichita Stămătel* supranumit *Turcofagul* pentru vitejiile sale. Greciĭ îl făcură Σταματελόπουλος. El era nepotul luĭ *Teodor Colocotroni.* Macedoromânii fac augmentativele cu terminaţiunea *oniŭ, onĭ* şi cu *ar* neaccentuat, precum : *Costa, Còstar* şi diminutiv Custarel ; *Boţ, Bòţar* ; *Costantì, Costàntar,* etc. Numele Românesc al luĭ *Băcăţel,* fiul luĭ *Ciavela,* arată că şi tatăl sĕŭ a fost Român.

3. *Cĭavela.* Luĭ *Cĭavela* Suliaţiĭ îĭ zîceaŭ şi *Cĭuvelĭ.* Cuvêntul *Cĭuvelĭ* îl daŭ cĭobaniĭ ca nume la *cânĭ* numaĭ şi de acolo a trecut ca poreclă şi la oamenĭ. Acest nume se dă la aceĭ cânĭ, cari *cĭulesc* urechile. Se aflà şi *Cĭavela* şi *Cĭaveloniŭ* (augmentativ). Greciĭ scriŭ Τσαβέλλας, Τζαβέλλας şi pronunţă *Cĭavelas* saŭ *Gĭavelas,* căcĭ nu ştiŭ proveninţa din *Cĭuvelĭ* şi însemnarea cuvêntuluĭ *Cĭuvelĭ* (1)

L). Chiţu Cĭavela.

1. *Chiţu* Vezĭ maĭ sus la *Goga Dangli* la 1.

2. *Cĭavela.* Vezĭ maĭ sus la *Băcăţel* fiul luĭ *Cĭavela* la 3.

M). Lambru Cĭavela.

1. *Lambru.* Vezĭ la *Tribul Fotaţilor* maĭ sus.

2. *Cĭavela.* Vezĭ la *Băcăţel, fiul luĭ Cĭavela* la 3. K.

(1) Un vestit *Manĭat* (locuitor din Laconia din Peloponez) numit *Panaĭotĭ Trupachi* a fost poreclit *Murgu* şi *Murgin,* zîce Gudas (8,496) pentru că poporul numeşte Μοῦργκον cânele care are culoarea lupuluĭ. Vezĭ la *Manĭaţĭ,* unde se arată că sûnt de origină Românească.

N). Fotu Cĭavela.

1. *Fotu.* Vezĭ maĭ sus la *Tribul Fotaţilor.*
2. *Cĭavela.* Vezĭ la K.

N). Ziguri Cĭavela. (Fărşeroţiĭ aŭ şi numele *Dzegă, Dzeghea, Dzeghĭu* şi *Ceghĭu)*

1. *Ziguri* şi *Zguru* sûnt porecle pe cari le aŭ şi Româniĭ şi Greciĭ. Tricupis (1,314) vorbind de rescoala celor doauĕ marĭ comune Româneştĭ (δύο μεγάλαι Βλαχοκωμοπόλεις) de pe Pind, *Săracu* şi *Călăreţiĭ*, ne spune că fruntaşiĭ lor carĭ se resculară eraŭ *Costantin Turturi*, Protopopul *Zguru*, *Ioan Coleti* şi *Nicola Ianicu*. *Zguru* însemnează *Creţ*, care se zîce şi *Scâlţu* şi *Câlţu*; ear *Ziguri* însemnează ţap *gigănit*. *Gigănit* se zice şi *gigărit* şi *giugărit* şi *gigurit; gigurit* şi *gigur* însemnează şi *castrat* şi *spân* la macedoromânĭ (1).
2. *Cĭavela.* Vezĭ maĭ sus la K.

O). Lambru Guşĭu.

1. *Lambru.* Vezĭ la Tribul *Fotaţilor.*
2. *Guşĭu.* Vezĭ la F. şi la A. 2.

P). Spiru Toacă.

1. *Spiru* prescurtare din grecescul Σπυρίδων.
2. *Toacă.* Gudas (2) îl scrie Τόκας. Greciĭ pe Românescul *oa* îl scriŭ uneorĭ cu *o*, une-orĭ cu *a*, precum: *Iani Broascŭ* Γιάννης Μπράσκας (3), Tănase Soare Θανάσης Σώρης (4), Comna Troacĕ Κομνᾶς Τράκας (5).

R). Tănase Tuşĭa Bòţari.

1. *Tănase.* Pe lângă forma Tănase Româniĭ aŭ şi următoarele forme, pe cari nu le aŭ Greciĭ: *Tanu, Tănuşiŭ, Nasi, Naşĭu, Naşĭuliŭ, Naşĭulca, Şĭulĭu* şi *Şĭulĭ.*
2. *Tuşĭă.* Greciĭ îl scriŭ Τούσας. Vezĭ la D.
3. *Bòţari.* In *Suli* între familiile din tribul Boţaraţilor este şi aceea a luĭ *Gheorghe Boţi* (Μπότζης). *Boţaraţiĭ* eraŭ scurţĭ şi groşĭ, decĭ credem că numele lor derivă de la cuvêntul *boţ şi bocĭu*, de unde augmentativul *Bòţar=boţ mare.* Româniĭ ziceaŭ articulat *Bòţar-lu*, nicĭ o dată *Bòţari* saŭ *Boţaris* cum îl făcură Greciĭ zicênd Μπότσαρης, Μάρκος Μπότσαρης. Sufixul augmentativ Românesc *ar* îl fac Greciĭ άρης nu din άριον, care άριον este pentru diminutive. Greciĭ luând sufixul Românesc augmentativ *ar* îl făcură şi αρος şi

(1) Cuvêntul *Ziguri* şi *Zguru* de proveninţă Românească l-aŭ şi Albaneziĭ în sens de *sterp şi spân.*
(2) *Gudas* 8, în prefaţă la pagina ιή.
(3) Tricupis 1,309.
(4) Filimon 3,58 şi 269.
(5) Gudas 8,357.

αρᾶς zîcênd Παναγιώταρος, Ἀναγνωσταρᾶς; pe *Bòţar* ênsă, ne ştiind că este augmentativ, căcĭ nu înţelegeaŭ sensul, îl făcură Μπότσαρης=*Boţaris*, pe când dacă ştiaŭ că este augmentativ trebuia se-l facă Μποτσάρης, Μπότσαρος saŭ Μπουτσαρᾶς. Augmentativul *ar* adoptat de Grecĭ şi prefăcut în αρος şi αρᾶς se află maĭ mult în Peloponez la *Manĭaţiĭ* saŭ *Tzaconiĭ* de origină Română. (Vezĭ şi la *Mănĭaţĭ*).

Româniĭ *Fărşeroţĭ* zîc *boţ* şi *bociŭ* şi *boţĭ* şi *Moţ* şi *Mociŭ* şi *Mocĭ*; de aceea *Bòţar* se zîcea şi *Bòţĭar* şi *Bòcĭar* (1). Uniĭ din învĕţaţiĭ Macedoromânĭ cred că *Bocĭar* derivă de la cuvêntul *boace* (=*voace*, *glas*), alţiĭ că porecla Boţaraţilor le-a provenit de la un gĭoc de copiĭ zîs gĭocul cu *şclengĭa*, în care unul întreabă *cucumbocĭ bocĭ*? şi cel lalt respunde: *bocĭ*, şi prin urmare că *Sulĭatul* Gheorghe *Boţĭ* (Μπότζης) nu se zîcea Boţĭ ci *Bocĭ* şi că de la *Bocĭ* se făcu *Bòcĭar*. Orĭ-cum se fie, toţĭ din familia luĭ *Boţari* poartă nume de botez Româneştĭ saŭ cu forme Româneştĭ, precum *Tuşĭa Boţari*, *Chiţu Boţari*, *Nasi Boţari*, *Marcu Boţari* (vestitul eroŭ) etc.

Porecla *Bòţar* şi *Bòcĭar* (prefăcut de Grecĭ în *Boţaris*) se aude foarte des în satele Româneştĭ. Ea se dă la oameniĭ scurţĭ şi groşĭ. Cităm pentru control nume numaĭ tîpărite. Vezĭ in Lambride vol. 2. pag. 264 pe *Sterghĭu Boţari* din oraşul Românesc *Amincìu* zis de străinĭ *Meţovo*. Acest *Sterghĭu Boţari* dărui oraşuluĭ sĕŭ natal pentru scolĭ 188,586 francĭ.

4. De la cuvêntul *boţ* se face şi diminutivul *boţic*, *boţică*. Străbunul mareluĭ Căpitan Român din Peloponez *Teodor Colocotroni* se poreclia Μπότσικας=*Boţică*, pentru că, zîce Filimon, era *scurt* şi *gros* (2), pe când maĭ nainte porecla de familie a luĭ *Boţică* era Τζεργίνης (Cerghinis), care este cuvêntul *cĭorchină* scris rĕŭ în greceşte din cauza neînţelegereĭ sensuluĭ Românesc de autorul Tertzetis, căruia Colocotroni iĭ dicta memoriile sale militare. Tertzetis crezênd că este vorba de *cergă* scrise Τζεργίνης în loc de Τζιορκίνης; maĭ încolo însă el însuşĭ zice: se numi ast-fel (adică Τζεργίνης) pentru că era *mic* şi *negricios*». *Strugurele* la Macedoromânĭ se zîce *aràpune* de *auĕ* (de la lat. *uva*), ear la Fărşaroţĭ şi *cĭorchină* de *auĕ*. Nu încape dar nicĭ o îndoeală că Τζεργίνης este în loc de *Cĭorchinis*. Textul grecesc zîce . . . Τζεργιναῖοι· ὠνομάσθη τοιοῦτος, διότι ἦτο μικρὸς καὶ μαυρουδερός adecă *Cerghinei*; se numi ast-fel, pentru că era *mic* şi *negricios* (vezĭ Θεόδωρος Κ. Κωλοκοτρώνης, Διήγησις συμβάντων τῆς ἑλλ. φυλῆς, pag. 4); ear la pag. 3 se spune că cu numele *Cĭorchină* se află vre o *60* de familiĭ in Mesenia din Peloponez, rude cu Colocotroni. Filimon (Δοκίμιον ἱστορικὸν etc. vol. 3, pag. 140) spune că Colocotroni in acea privincie avea o inrudire intinsă şi avea o influenţă specială asupra numiţilor păstorĭ Românĭ (Βλαχοποιμένων) aĭ aceleĭ provinciĭ, ceĭ maĭ

(1) Porecla *Bòţar* şi articulată *Bòţarlu* se află în multe comune Româneştĭ. O altă formă a cuvêntuluĭ *Boţ*, *Boţĭ* este şi *Moţ*, *Moţĭ*, *Mocĭ*, cari şi ele aŭ formele augmentative *Mòţar*, *Mòcĭar*, *Mòţĭar*. Se află pe Pind şi o comună Românească numită *Mucìara* (Mémoire, pag. 8, numĕrul 45).

(2) Filimon 3,414.

indurătorĭ la nevoĭ şi deprinşĭ cu arma (ἔσχεν ἐκτεταμένην συγγένειαν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ ἐπιῤῥοὴν ἰδίαν ἐπὶ τῶν λεγομένων Βλαχοποιμένων ταύτης, τῶν μᾶλλον καρτερικῶν ἐν ταῖς κακουχίαις καὶ ἠσκημένων κατὰ τὸ ὅπλον). Aceasta este cauza pentru care in timpul revoluţiuneĭ greceştĭ poporul admirând eroismul luĭ Colocotroni îl numia ὁ Βλαχοβασιλεᾶς saŭ ὁ βασιλέας τῶν Βλάχων, adecă regele Român saŭ Regele Românilor (vezĭ Φραντζῆς, vol. 4, pag. 131.) *Iani Colocotroni*, tatăl luĭ Teodor Colocotroni, de-şi avea numele de familie *Boţică* şi *Ciorchină*, fu poreclit Κωλοκοτρώνης, derivat de la κοτρῶνι=*tidră groasă* şi κῶλος=*anus*.

5. *Noti Boţari*. *Noti* prescurtare Românească a luĭ *Panaĭoti*. Vezĭ şi la G de maĭ sus 1.

6. *Marcu Boţari* (1).

Marcu. Nume foarte uzitat la Românĭ.

7. *Chiţu Boţari*.

Chiţu Boţari a fost tatăl luĭ Marcu Boţari. *Chiţu*. Vezĭ maĭ sus la tribul *Zărbaţilor*.

8. *Nasi Boţari*.

Nasi. Vezĭ maĭ sus la R.

9. *Nichita Boţari*.

Nichita. Numele *Nichita* se găseşte foarte des numaĭ la Româniĭ *Fărşeroţĭ*. Eĭ pe *Nichita* îl fac de ordinar *Chita* şi *Chitea*. Intr'o familie armatolică *Fărşcrotească* de pe Parnas, numită *Panurĭà*, găsim următoarele nume : *Grămătic*, *Chitea*, *Nista*, *Bâcă* şi *Cacalină* (2). Numele *Suliaţilor* le găsim maĭ mult la *Fărşeroţĭ*, şi de aceea Macedoromâniĭ nu se înşeală când zic că *Suliaţiĭ* sunt *Fărşeroţĭ*.

S). Ḍimă Zerva.

1. *Ḍimă*. vezĭ maĭ sus la tribul *Zervaţilor*.

2. *Zerva* însemnează *stânga*, şi *Zervu stângu*. Cuvêntul este străin adoptat şi de Românĭ şi de Grecĭ. Perevos spune că tribul *Zervaţilor* a fost din satul *Zervo* din Epir. Noĭ credem că numele Zervaţilor nu-ĭ luat de la sat, ci din cauză că eraŭ *stângacĭ*, căcĭ mulţĭ Românĭ sunt porecliţĭ *zervu* şi *zerva* (3).

(1) Boţaraţiĭ sûnt rude cu *Ḍimă Zerva* şi *Goga Dangli* (Perevos 1,115).

(2) Gudas, 8,243.

(3) Asemenea este şi porecla *Cĭungu* şi *Cĭunga* la Românĭ şi se află şi în gen masculin şi în gen femenin. Greciĭ scriŭ Τσόγκας. Cu numele Τσόγκας. *(Cĭungu* saŭ *Cĭonga)*, cum aŭ reprodus numele Greciĭ, aŭ esistat o familie, care a dat mulţĭ vitejĭ căpitanĭ şi înainte şi în timpul revoluţiuneĭ greceştĭ. Din această familie aŭ fost eroiĭ *Contoiani*, *Cacĭantoni*, Lepeniotĭ şi *Cĭonga*, toţĭ din aceaşĭ familie, care se perpetuă încă de la 1478 şi 1483, când îĭ găsim în Peloponez împreună cu Veneţieniĭ luptând în contra Turcilor. Familia aceasta purta atuncĭ numele *Cĭonga* Cara-tolĭa (scris în italieneşte Zonga Caratolla, vezĭ *Satas*, Documents inédits relatifs à l'histoire de la Grèce au moyen âge vol. 6, pag. 161,183,200. Pouqueville, voyage, vol. 5 pag. 419,488 scrie pe Τσόγκας *Zongos.)*

Aici este bine să se cetească şi următoarele spre maĭ mare lămurire : Porecla *Zervu*=

T). Dĭamandĭ Zerva.

1. *Dĭamandĭ.* Românii nu zic Diamandì, ci *Dĭamandĭ* cu accentul pe penultimă. *Ḑimă* Zerva, *Tuşĭa* Zerva şi *Diamandĭ* Zerva sunt fraţĭ, decĭ aŭ ost Românĭ, căcĭ *Tuşia* şi *Ḑimă* sunt nume esclusiv Româneştĭ.

U). Dĭamandĭ Ḑimă.

1. *Dĭamandĭ* şi *Ḑimă.* Vezĭ maĭ sus la T.

V). Ḑimă Nasta.

1. *Ḑimă.* Vezĭ maĭ sus la T.
2. *Nasta.*

Nasta prescurtare Românească din 'Αναστάσιος; se zice şi *Nista* şi *Tasi* etc. vezĭ şi la R maĭ sus.

V). Nastuli Panu-mare.

1. *Nastulĭ şi Nastuliu* sunt diminutivele luĭ *Nasta.* vezĭ la T.
2. *Panu-mare.* Veḑĭ la I.

Y). Nastulĭ Lepi.

1. *Panu-mare* de maĭ sus avea de fiŭ pe Nastulĭ; aicĭ un alt Nastulĭ are de tată pe *Lepi.* Cuvêntul *Lepi* şi *Lepe* este Albanezesc şi însemnează *poftim, aud*, când respunde cineva la o strigare. Se vede că *Lepi* zîcea des *auz* şi s'a poreclit cu poreclă Albanezească.

Z). Dĭamandĭ Malamu.

1. *Malamu.* Am vĕzut maĭ sus un fiŭ al luĭ *Malamu* numit *Coleţ*, diminutiv

(stângu, stăngaciŭ) se aude şi *Cĭunga* şi *Cioanga* şi *Cionga.* Când ŭar zicem : Domnul *Zerva*, înţelegem : Domnul cu mâna cea *zerva*; asemenea când zicem *Cĭunga* saŭ *Cionga;* înţelegem tot *mâna.*

In *Satas* (Documents inédits relatifs à l'histoire de la Grèce au moyen âge, vol. 5. Pagina 17 şi 18) găsim ambele forme : *Frâncu Zervu*, scris Francisco *Servo* la pag. 19. apoĭ Andrea *Servo*, tot la pagina 19. Aseminea găsim în Satas *Zongo* şi *Zonga* în loc de *Ciongu, Cĭonga. Perevos*, ca se esplice numele tribuluĭ *Zervaţilor*, găsi cu cale se-l facă că veni la Sulĭ de la satul *Zervò ;* atuncĭ ar trebui se admitem că orĭ-cine se numeşte *Zervu, Zerva* este din satul *Zervò.*

Macedorominĭ la orĭ-ce nume masculin de botez saŭ de poreclă aŭ obiceiŭ de a pune, când vor, la fine terminaţia *ea* saŭ *a*, fără se schimbe vocala precedentă *e* şi *o* în *ea* şi *oa*, precum se face de regulă ; esemple : Mitru, Mitra şi Mitrea; Tulĭu, Tulĭa, Tuşĭu, Tuşĭa; Guşĭu, Guşĭa ; Buşiu, Buşĭa ; Tegu. Tega şi Teghea şi Tegea; Lĭuşĭu, Lĭuşĭa; Buĭu, Buĭa; Ghinu, Ghinea; Manu, Mana şi Manea; Panu, Pana şi Pană; Noti (prescurtare din Panaioti saŭ din Ianoti), Nota şi Notă; Biru, Bira, Buru, Bura şi Bură; Λειώσας dar şi Λεώσας şi Λιούσας, pe cari le-am vĕzut maĭ sus, sunt *Lĭuşĭu* (prescurtat din Tuliuşĭu, de la Tulĭu) făcut *Lĭuşĭa* după regula de maĭ sus.

Românesc al luĭ Colea, formă Românească a luĭ *Nicola*. Decĭ și Diamandĭ, fratele luĭ *Coleţ*, a fost și el Român.

AA). Pascu Lala.

1. *Pascu* este prescurtare din *Pascal*.

2. *Lală* este cuvênt Turcesc însemnând *unchiŭ*, *moș*. Greciĭ făcură din el λαλᾶς cu accentul pe ultimă, Românii *Làlă* accentuat pe penultimă. La *Chiţu Pascu Zarbă* (BB) vom vedea că *Pascu* a fost Român. Porecla *Làlă* o poartă mulţĭ Românĭ. Românii din Turcia și Grecia n'aŭ cuvêntul *moș* și în locul luĭ pun pe *lală* și zîc : *lala Ianĭ*, *lala Gheorghi*, *lala Dimă*, *lala Dimu;* Greciĭ le reproduc prin γερογιάννης, γερογιώργης, γεροτζίμας, γεροδῆμος. Pe armatolul *State Gherodimu* (Στάθης γεροδῆμος) Românii îl cunosc cu numele *State Laladimu*.

BB). Chiţu Pascu Zarbă.

1. *Chiţu*. Vezĭ maĭ sus la T.

2. *Pascu*. Vezĭ maĭ sus la AA.

3. *Zarbă* și *Zarpă* și *Zarmă* este o poreclă Românească egală cu *Danga*, despre care vezĭ maĭ sus la S, 2.

Se află și Zărmàn, pe care uniĭ îl fac German.

BB). Mitu Còcal.

1. *Mitu*. Vezĭ maĭ sus la *Tribul Papaĭanaţilor*.

2. *Còcal* este cuvênt grecesc (κόκκαλον=*os*). Porecla aceasta o daŭ Românii la ceĭ cari tușesc des, când le zîc saŭ *carnax* saŭ *còcal* (adecă *os* în gătlegiŭ). Din numele Românesc *Mitu* se conchide că și *Còcal* a fost Român.

DD). Custa Macu.

1. *Custa*. Se aude rar *Custa* în loc de *Costa* și *Costea*. Pe lûngă *Costa* și *Costea* Românii aŭ pe *Cota*, *Cotea*, *Cocĭu* și diminutiv *Coceac* și prescurtat *Ceacu* și articulat *Ceac-lu*.

2. *Macu* poreclă Românească de la planta *mac*.

EE). Chiţacu.

1. *Chiţacu* este diminutiv Românesc luĭ *Chiţu ;* ear *Chiţu* este prescurtat din *Tăchiţu* saŭ din Gheor*ghiţu*.

FF). Mitru Vaĭa (1).

1. Numele *Vaĭa* se aude maĭ mult la Românii din *Aspropotam* din Tesalia. *Vaĭa* însemnează ramurile ce se daŭ la biserică în *Duminica Floriilor*.

(1) Vezĭ Pouqueville, voyage, vol. 5,222. Γίνος Βάϊας.... τὸν Ἀχελῷον (=Provincia Românească Aspropotam) ἐκληρώσατο. *Vaĭa* credem a fi grecizarea cuvêntuluĭ Buĭa, căcĭ pe *Ghinu* Vaĭa aĭurea îl găsim Ghinu Buĭa.

GG). Panu Şehu.

1. *Panu*. Vezĭ la G.

2. *Şehu* şi *Şefu* şi *Ştefu* este acelaşĭ nume, prescurtare Românească din Στέφανος. Se află şi *Pani*, la Românĭ numaĭ.

HH). Dimulea.

1. *Dimulea* este diminutiv Românesc luĭ *Dimu;* se zîce şi *Dimulĭu* şi *Dimulea*, precum de la Tegu se face Tegulĭu şi *Tegulea* şi Gulĭu şi Gulĭ şi *Gulea*, pe carĭ Greciĭ le scriŭ Γούλης şi Γούλας.

II). Liona Păduliŭ.

1. Este scris de Perevos Λιώνας Παντούλης. Românii aŭ un nume special lor pe *Milĭu*, din care fac augmentativul *Milĭonĭŭ* şi *Milĭonĭ*, şi prescurtat *Lĭonĭ* şi *Lĭonă*. Pe aceste *Lĭonĭ* şi *Lĭonă* Greciĭ le scriŭ Λιώνης şi Λιώνας. (vezĭ la *Hristu Milĭonĭ*.)

2. Παντούλης este *Păduliŭ* (1) ,căcĭ pe *d* Greciĭ îl scriŭ cu ντ, precum Ντούκας = *Duca*. *Păduliŭ* trebue se fie *Pătulĭŭ* saŭ prescurtare din *Pantazuliŭ*, de unde *Pantuliŭ*, *Păntulĭ*, care este maĭ probabil.

JJ). Lĭuşia rudă cu Hristu Puliu Guşiu.

1. *Lĭuşia* este prescurtare din *Tulĭuşia*, diminutiv luĭ *Tulĭu* saŭ *Tulea*. Greciĭ îl scriŭ Λειώσας şi Λιούσας, ca şi pe *Cĭuvelĭ* Τσαβέλλας, şi pe *Tuşia* Τούσας.

KK). Fotu Bidiviŭ.

1. *Bidiviŭ* este cuvênt turcesc însemnând *cal scurt şi ĭute*. L-aŭ adoptat Românii numaĭ, şi aŭ făcut din el şi cuvêntul *Bidivan*, care se aude la Românĭ ca poreclă. Filimon, care elinizează unde găseşte nume Româneştĭ, l-a făcut şi pe acesta Πιθηφίκος (2).

(1) Nu credem se fie tot acelaşĭ nume cu cel amintit în Anna Comnena, II. X. 10. Πουδίλου τινὸς ἐκκρίτου τῶν Βλάχων. Aicĭ *Păduliŭ* poate fi diminutivul luĭ *Pade (=şes)*. In *Jos. Lad. Pić* (Zur Rumänisch-Ungarischen Streitfrage. Leipzig. 1886. pagina 45,46,47) găsim la Românii din Serbia şi Albania articolul *lu* cu forma *lo* şi *lă;* între numile citate de D. *Pić* găsim şi pe *Buĭu*, care se află *Boĭlo* şi *Boĭla* în forma articulată macedoromână. D. *Pić* dă şi pe Πουδίλος făcut după analogia celor de maĭ sus. Noĭ credem că Πουδίλου are nominativ Πουδίλας, care Πουδίλας este făcut din *Pade*, de unde *Pădilă* scris greceşte Πουδίλας. Tot aşa şi *Boilă* nu este în loc de *Boĭlu*, ci în loc de *Boilă*, ca la *Arăpilă*, *Burilă*, *Buşilă*. Sufixul *ilă* se află foarte des la Macedoromânĭ. Ast-fel ca se citez un esemplu daŭ pe *Asimache Fotilă* din satul *Cărpenĭ* (Κερπενὴ) din Peloponez (Filimon 3,10).

(2) Filimon 4,22.

LL). Pantazi Dotu.

1. *Pantazi.* Vezĭ maĭ sus la *Ghĭotu* Pantazi I.
2. *Dotu şi Dotă.* Vezĭ maĭ sus la *Tribul Pantazaţilor.*

MM). Năstase Căscari.

1. *Căscari* este infinitivul *căscare* luat ca nume şi făcut poreclă. Perevos îl scrie Κάσκαρης. O altă poreclă este şi Κόσκαρης (=Coscari=Coţcari= Coţcar), care se aude în unele comune Româneştĭ.

NN). Căciubeliŭ, (tatăl acestuĭ *Căciu-Beliŭ* servi subt un vestit armatol numit *Bucuvală.* Pouqueville, régénér. vol. 1, pag. 127—128).

1. *Câciubeliŭ* este compus din *Câcĭŭ* şi *Belu* saŭ *Belĭŭ. Belĭŭ* se aude şi *Belĭ*,ca la *teĭŭ, teĭ, meĭŭ, meĭ*, etc. *Perevos* îl scrie Κατζιμπέλης (1,142.). Μπ la Grecĭ este egal cu *b* pentru numele străine; decĭ pe *Câcĭubeli*(ŭ) îl făcu *Câcibelĭ* neştiind sensul luĭ *câcĭŭ* la Românĭ. Vezĭ despre *câcĭu* la *Cacĭantoni* şi la Lambru *Cacĭonĭ.* Credem că *Câcĭubeliŭ* a fost din familia luĭ *Carabină*, unde găsim pe *Balĭu Carabină* şi pe *Belĭu Carabină*, despre care vezĭ maĭ sus la *tribul Carabinaţilor.*

Se poate însă ca numele Κατζιμπέλης se fie diminutivul unuĭ nume poreclă *Căţimbă*, de unde *Căţimbel, Căţimbelĭŭ* şi Căţimbelĭ.

Un alt nume compus cu *Belĭu* saŭ *Belu* este *Carabelĭŭ, Carabela.* In Passov (1) găsim cu acest nume un armatol român dintr'un sat din Peloponez numit *Brebenĭ.* Acest armatol se numĭa *Tănase Carabeliŭ* şi se uni cu armatolul *Iani Bucuvală* în contra Turcilor (vezĭ la *Iani Bucuvală).* Pe acest Tanase *Carabeliŭ* îl găsim scris Καραμπελᾶς.

OO). Colea Dimitri.

1. *Colea.* Vezĭ maĭ sus la C), *Coleţi Malamu* 1. Acest *Colea* Dimitri îl găsim scris şi *Coleo-Dimitri* (Perevos 1,75).

PP). Ianachi Lachi.

1. *Lachi* este prescurtare Românească din *Mihalachi*, precum *Lecu* şi *Leca* din *Alexi.* Romăniĭ însă zic *Lecu* şi *Leca*, pe când Greciĭ zic 'Αλέκος. *Lachi* poate se fie poreclă şi de la un gĭoc copilăresc cu *arşiciĭ* numit *dutĭ lachĭ*, dar nu credem.

RR). Iani Peponiŭ.

1. *Peponiŭ* este *pepene.* In greceşte numele luĭ Iani Peponiŭ îl găsim Γιάννης Πεπόνης. Porecla o aŭ şi Greciĭ.

(1) Passov pag. 12, cântecele 11—12.

SS). Gheorghe Calispèra.

1. *Calispera* este grecescul καλή 'σπέρα=*bună seara*. O asemenea poreclă s'a dat unuĭ Român din comuna *Avela* de pe Pind, pentru că în loc de *bună seara* a zis *calispera* într'o adunare.

TT). Iani Lefcă.

1. *Lefcă* este cuvênt grecesc adoptat de Românĭ și însemnează *plop nalt și supțire*. Macedoromânii n'aŭ cuvêntul *plop*. *Pouqueville* îl scrie *Lefkès*, dar mi se pare că a scris *Lefkès* în loc de *Lakis*, pentru că lista ce dă, o ĭa de la *Perevos* (1,71), și la *Perevos* nu găsim Λεύκης. Orĭ cum la Românĭ găsim porecla *Lefcă*, la Grecĭ însă Λεύκης trebuia se fie Λεύκας, căcĭ poporul zice ἡ Λεῦκα, și nu se aude astfel de poreclă. Românii pe ceĭ lungĭ îĭ poreclesc *Lefcă* și *Cĭun*, care *cĭun* este o prăjină lungă și supțire, pe care se întind hainele spĕlate ca să se usuce. Porecla *Cĭun* o găsim și la Românii din Peloponez. (Filimon 1,202 jos). Să nu se confunde *Cĭun* cu *Cĭon* și *Cĭonă*, care înseamnă *privighitoare*, poreclă care se dă la ceĭ vorbarețĭ, nicĭ cu *Cĭonĭŭ* și *Șĭonĭŭ*, cari sunt prescurtărĭ din *Căcĭonĭŭ*, augmentativ luĭ *Câcĭŭ* în sens de *asin*.

UU). Tanase Cĭàcal.

1. *Cĭàcal* este numele unuĭ fel de lup, ce se află în Grecia. Porecla *Cĭàcal* se dă la ceĭ cari fac mare larmă și strigă ca *Cĭàcalĭ*; căcĭ *Cĭàcalĭ* strigă noaptea adunațĭ maĭ mulțĭ la un loc și strigătele lor seamănă cu strigătele de copiĭ micĭ mulțĭ, carĭ plâng toțĭ de-odată. Greciĭ zic ἕνα *Cĭacàli* și plural τὰ *Cĭacàlĭa*, pe când Românii zic un *Cĭàcal*, mulțĭ *Cĭàcalĭ*, adecă cu accentul maĭ sus de cât il pun Greciĭ. Prin urmare porecla este Românească, și de aceea Perevos il scrie în forma Românească Τζάκαλης.

VV). Ceala (Τζάλας).

1. *Ceala*. Acest cuvênt nu esistă la Macedo-românĭ. Credem dar că *Perevos* prin sunetul τζα a vrut să reproducă nu pe *cea*, ci pe *ța*, căcĭ și pe *ț* și pe *ce* și *ci* Românești le reproduce prin τζ, pe când alțiĭ fac și maĭ mare confuziune în cărțile lor scriind pe *ț* și *ce ci* acu cu τσ, acu cu τζ fără nicĭ o regulă, căcĭ nu cunoștĭaŭ cum le pronunță Românii. *Ceala* dar scris *ța*la înseamnă ceva la Românii din Turcia și Grecia. *Sucitorul* la eĭ se zice *șțală* și *țală* și daŭ această poreclă la ceĭ *neastêmpărațĭ*. De la *Ceala* se vede că s'a făcut un alt nume-poreclă *Cealèra*, care se aude în unele locurĭ. *Câcĭala* esistă poreclă.

Din analiza făcută maĭ sus se vede clar că avem a face cu Românĭ, când este vorba de *Sulĭațĭ*. Am insistat poate maĭ mult de cât trebue; dar fiindcă chestiunea și rezolvarea acesteĭ chestiunĭ poate ajuta și la rezolvarea altor chestiunĭ istorice, de aceea cred că n'am abuzat, ci din contra îmĭ pare rĕŭ că n'am la indemână maĭ multe probe.

Listă de numele contribuabililor comuneĭ Româneștĭ AVELA de pe Pind de la anul 1824.

Și ca să avem un punct de comparațiune între numele Românilor din triburile Fărșeroteștĭ, din care fac parte Suliațiĭ, dăm aicĭ o listă de vre-o 362 de nume de familiĭ din Comuna **Avela** de pe Pind, comună neamestecată de seculĭ cu nicĭ un alt neam, căcĭ încuscrirea cu alte neamurĭ este oprită precum și admiterea de alte neamurĭ de a se așeza în ea. Această listă o transcriem dintr'un registru, în care figurează numele contribuabililor din citata comună pentru anul 1824. Transcrierea s'a făcut întocmaĭ (numele sunt scrise cu *litere grecești*, căcĭ pe atuncĭ toțĭ scriaŭ cu litere grecești). *Noĭ le-am așezat după șirul alfabetic)* :

«1824 August 13. Insemnez socoteala luĭ *Zianĕ* din catastihul sĕŭ :

Alexi Mușĭŭ
Alexi Pacĭurea
Alexi Muraitĭ
Alexi Pĭahă
Asprangat
Arvanitoiani
Baba-Nicu
Bazuchĭ
Bârcă
Bubulică
Bechĭa
Breșĭu
Bușĭu Fișță
Bușĭu Gorcĭalĭ
Bușĭu Săndichi
Bușĭu Fagu
Bușĭu Dimurtu
Bușĭu Șĭugĭuchĭ.
Bușĭu Cutrocĭ
Bușĭu Mustacă.
Bușĭu Coscari
Baba-Nicu Vergu.
Barberi
Bironă Pupu.
Bardă Nicu
Bagùa Slugeru
Cacĭuperĭ
Căceală
Cocĭu Șĭomu
Cara-Micĭu.
Cova
Cutòva
Caraĭani Bardă Ulea
Caraĭani Mocĭulea
Cara-Nicu
Cocĭu Camari
Calțoni
Curcubel.
Cĭumetă.
Caliva Mană
Cacĭaimac
Cacatosĭ Hagi-Iani
Cușcu.
Costa Lacă.
Cara-Stamu.
Caraĭani Ghĭotu
Chircu Bagùa.
Cucurină.
Chirĭani Dami.
Caraĭanĭ Dadàmĭ.
Carantim Dadamĭ.
Culușĭu Iani.
Chiriți Câpâ
Colĭu Câpâ
Caca-Iani
Circelĭ
Cĭucĭulică.
Dimu Caranicu

Dimu Cĭubanĭ
Dimu Buru Nicu
Dimu Gogu.
Dimu Pacĭurea.
Dimu Șĭumbi.
Dimu Dĭamàndĭ.
Dimu Bărdeșĭu
Dimu Cărcĭupĭ
Dimu Șĭamandanĭ
Dimu Cucuțelĭ
Dimu Betula
Dimu Gorcĭalĭ
Dimu Tică
Dimu Cușĭu
Dimu Gableța
Dimuli Curcubelĭ.
Dimuli Cucotu
Ḍimă Mișĭu Mustacă.
Ḍimă Tocĭcă
Ḍimă Nicĭu Manea
Ḍimă Tafechĭ
Ḍimă Mănațĭ
Ḍimă Tegu Ghĭotu.
Ḍimă Bagùa
Ḍimă Notă
Ḍimă Martu
Ḍimă Veta
Ḍimă Hronĭ
Deli-Ghĭorghi
Deli-Sgâru
Dimachĭ Murati
Damașĭoti.
Dascal Postolică
Dauti
Delfinĭ
Didu Papa-Sterghĭu
Duli Ianotu
Gheorghi Dimu
Gheorghi Docu.
Gheorghi Dașĭu.
Gheorghi Lihnari
Gheorghi Șefu-ĭanĭ
Gheorghi Ceàpar
Gheorghe Tricălĭotĭ
Ghĭorghi Himona.
Ghĭorghi Diunisĭ
Ghĭorghi Țacnachi
Ghĭorgu Iana
Ghĭorghi Veru
Ghĭorghi Bechiri
Ghĭorghi Panaiotĭ
Ghĭorghi Notă
Ghĭorghi Pĭahă
Gucea Buru Nicu
Gucea Pacĭurea
Gucea Cĭumari
Gucea Căprari
Gula Pihă
Gunarĭ
Gachi Saulo.
Ghîta Zagori
Ghìzarĭ
Ghĭota Ghĭatru.
Ghĭotĭ Cara-Sterghiu
Ghĭota Beta
Ghĭota Calișea
Ghĭota Străcănela.
Ghĭota Brahu.
Ghĭota Bechiri
Ghĭotu Cacatosĭ
Ghĭotu Haĭdutĭ
Gogu Hagi-Simu
Gambeta.
Gambița
Hagi-Pavlu
Hagi-Chirițĭ
Hotòs
Hamzu
Hroni Cĭuvelĭ
Iani Cațohĭ.
Iani Ticĭu
Iani Zagari
Iani Exarhu
Iani Cearceanĭ
Iani Buru Nicu
Iani Barda Ulea.

Iani Caracosta
Iani Zamanĭ
Iani Galbeţa
Iani Bucuvală
Iani Baracu
Iani Bidivan
Iani Babichĭ
Iani Tulĭu
Iani Cuţumartu
Iani Tulică
Iani Păndermă
Iani Tulea
Iani Şumbi
Iani Toli Ilia
Iani Ilia
Iani Cavachi
Iani Ceapar
Iani Geagea
Iani Cĭonu
Iani Baldùmă
Iani Boţu
Iani Toli Bărdeşiŭ
Iani Colţidă
Iani Tegu Bărdeşĭu
Iani Manea
Iani Zagori
Iani Hagi-Nicola
Iani Mănaţi
Iani Papa-Mihu
Iani Bechiri
Iani Papa-Alexi
Iani Hălacĭu.
Iani Belmeză
Iani Pĭahă
Iani Ghizari
Iani *Zarmă*
Iani Saulo
Ianotula
Jĭoga Culu-Ştupă
Jĭoga Spilioti
Jĭoga Bezu
Jĭoga —
Jĭoga Fusi
Jĭoga Tucă
Jĭoga Şĭugĭuchĭ
Jĭoga Cacĭavanĭ
Jĭoga Hăsapu
Misĭu Murati
Mbalomenu
Miga
Mitri Exarhu
Muşĭu Paşali
Mişĭu Cĭumanĭ
Mitri Marudi
Mitri Rusi
Mitri Paisi
Mişĭu Papahagi
Mitri Căţimbă
Mitri Mucană
Mitri Pavlina
Mitri Vasili
Mitri Zagori
Mitri Conomu
Mitri Hroni
Mitri *Bagùa*
Mitri Gucĭa-Mane
Martu Cara-Dimu
Martu Calpachĭ
Martu Ramandanĭ
Martu Hârta
Martu Hălacĭ
Mărtică
Martu Câpă
Martu Sducă
Martu Piştali
Mişĭu Păndermă
Mişĭu Ianiţĭ
Mişĭu Câcĭu-Iani
Mişĭu Cealèra
Mişĭu Ilia
Mişĭu Bârcă
Mişĭu Tucă
Mişĭulea Hagi Mişĭoti
Masturulea
Mastureca
Mănachĭa

Martu Natra
Mane Şafarica
Mamuchĭa
Mană Gableţa
Memu
Muzacă Şĭomu
Mulu *Bagùa*
Nulă Murati
Nulă Dală
Nicola Bira
Nicola Muşĭu
Nicola Ceaĭcu
Nicola Rizachi
Nicola Guviţă
Nicola Zmirli
Nicola Gocĭu
Nicola Dina
Nicola Derpani
Nicola Căcìavachi
Nicola Lupa
Nicola Veru
Nicola Druguti
Nicola Conomu
Nicola Dadamĭ
Nicola Deli
Nicola Sămărâ
Nicola Guliţu
Nicola Şugĭuchĭ
Nicu Docu
Nicu Exarhu
Nicu Tanaşĭocă
Nicu Tòscă
Nicu Rizu
Nicĭu Halilĭ
Nicu Zagori
Nicĭu Ianota
Nicu Colţidă
Nicĭu Hagi-Iaprachĭ.
Naunĭ
Nota Balu-Dima
Nota Gocĭu
Nota Sandu
Papa Ghĭorghi
Papa-Dimitri Virguliţĭ
Plĭacĭcă
Peţa Bĭàuă
Picĭacă
Papa-Iani
Papa-Dimitri Dami
Perdichĭ
Papa-Dimitri
Peşlì Peti
Pacă Ramandani
Pàcea Tafechĭ
Plahùri
Pulĭu Malina
Pulĭu Băĭţu
Pulĭu Dănaca
Panaĭoti Vasili
Rundòs
Rizu Caţichi
Rizu *Şaguna*
Ruza Siru
Roşĭu Zagari
Şĭomu Baghĭofi
Sĭomu Bută
Sterghĭulĭ
Strâmbali
Spiru
Simu Plina
Simu *Şaguna*
Toli Dimu
Toli Docu
Toli Zagari
Toli Mocĭu
Toli Taşĭu
Toli Fişţă
Toli Arvaniti
Toli Bezu
Toli Nepotu
Toli Cucuţeli
Toli Zamanĭ
Toli Epu
Toli Curcubel
Toli Dàmali
Toli-Buşiŭlengă

Toli Buzbuchi
Toli Mana
Toli Manafi
Toli Iacĭu
Toli Sdralĭu
Toli Tegu-Ghĭoti
Toli Gota
Toli Papa Sterghĭu
Toli Dadàmĭ
Toli Zĭambu
Tegu-Simu Cati
Tegu Păplècă
Tegu Macĭacă
Tega Ghĭoti
Tegu Gaşĭavèla
Tegu-Dimu *Cĭavelonĭu*
Tegu Ţucnida
Tegu Cĭapàrar
Tegu Cĭuturi
Tegu Geàgea
Tegu Hagi-Notă
Tegu Şaşamuti
Tegu Panu
Tegu Iani-Tafechi
Tegu Lacă
Tegu Belu
Tanasi Tanaşòcă
Tegu Belmèză
Tegu Ianotă
Tegu Cutrulă
Tegu Zĭambu
Tegu Zisùla
Tegu Fufă
Tacĭu Cundu-Sterghĭu
Tabachĭ
Tasi Cati
Tasi Sducă
Taşĭu Toni
Tricaliotĭ
— Tuzluchi
Tica Brahu
Tufa Bechiri
— Tragu-Dìna
Ţiri Bura
Tanasi Licu-Ghĭorghi
Taşĭu Sandu
Tachîmi
Tarapocĭ.
Ţirlìngă
Vasili Sachelari
— Vlahu-Dimu
Vasili Străcănèlă
Vulĭotĭ
Zĭană »
Zĭană Papa Sterghĭu

Din numele de botez şi de poreclă de maĭ sus constatăm:

1. Că sunt unele greceştĭ saŭ cu formă grecească, precum:

A. Greceşti:

Asprangat (spin alb).
Lihnari (lampă).
Perdichi (păturniche).
Licu-Gheorghe (Gheorghe-Lupu).
Derpani (coasă, seceră)
Cundu-Sterghĭu (Sterghĭu Scurtu).

Româniĭ in contact cu Greciĭ vorbesc limba greacă tot aşa de bine, precum vorbesc şi cea Albaneză în contact cu Albanejiĭ; de aceea dese orĭ formează porecle din aceste douĕ limbĭ; ast-fel zic: *tirufaĭ* (τυρο-φάγος=mâncător de brânză) la copii cari mănâncă *lapte, smântână, dulceţĭ* etc. ascunse de mamele lor; *tihi-laiŭ* (τύχη=noroc şi *laiŭ-negru*) la ceĭ nenorociţĭ; *Tragu-Dina* (τράγος=ţap, *Dina*=Constantin); *Tragu-Dara* (τράγος=ţap, *Dara* (nume propriŭ).

Cundu-Sterghĭu de maĭ sus nu este de la grecescul κοντὸς=scurt, ci de la un nume Românesc *Condu, Condi, Condea*, şi fiind că *o* neaccentuat pretu-

tindenĭ se face *u*, Condu în compunere şi ca diminutiv perzând accentul de pe o se face *Cundu;* precum *Condu* Iani=*Cundu*-Iani; *Condu* Sterghĭu=*Cundu*-Sterghiŭ, Condu, diminutiv=Cunduşiŭ. Cuvêntul *Cunduşiŭ* însemnéză şi scurteĭcă bărbătească. Mulţĭ Românĭ poartă şi porecla *Cundur;* ast-fel în comuna Românéscă Blaţa (semigrecizată) din Macedonia se află o familie Românească zisă a luĭ *Ianachi Ceara Cundur*. De multe orĭ ênsă *Condu* în compunerĭ cu nume de botez saŭ de poreclă este cuvêntul grecesc κοντὸς=*scurt*. Grecĭĭ din κοντὸς fac Κοντόπουλος. Când dar găsim în loc de Κοντόπουλος numele Κοντουσόπουλος, atuncĭ este făcut din Românescul *Cunduşiŭ*, nume pe care numaĭ Românii îl poartă şi profesoriĭ patrioţĭ Grecĭ îl elinizează facêndu-l *Cunduşopulos*, şi fiind-că *Cundu* de la *Cunduşopulos* nu este de tot grecizat, apoĭ îl fac Κοντουσόπολος, adecă *Contuşopulos*. Un vĕr al martiruluĭ în revoluţiunea Greacă *Tanase Dĭacu* se numĭa *Anton Cunduşiŭ*, elinizat în Cunduşopulos (Filimon, Δοκίμιον ἱστορικὸν etc., vol. 3 pag. 85; Tricupis, vol. 1 pag 204).

Revenind la cuvintele de porecle la Românĭ făcute din greceşte, trecem la cele cu formă grecească, precum :

B). *Tricaliotĭ* (Τρικκαλιώτης) = din oraşul Tricala din Tesalia.

Zagori. Provincie din Epir de 44 de comune altă dată toate vorbind limba Românească, ear acum unele de tot grecizate, altele semigrecizate saŭ pe cale de a se greciza, şi 11 numaĭ persistând în limba Românească.

Arvanito-Iani = Iani Albanezul.

Arvanitĭ = Albanezul.

Muraitĭ = Peloponezianul.

Spilĭotĭ = din satul Spilĭŭ (grecizat).

Românii espatriaţĭ şi reveniţĭ în patria lor, saŭ Românii carĭ vin din alte sate Româneştĭ şi se aşează într'un sat Românesc, sunt porecliţĭ cu numele satuluĭ de unde vin saŭ cu numele ţărĭĭ de unde vin, deşi sunt Românĭ; astfel zîc: *Iani Roşiŭ Grec*-lu (= Iani Roşĭu Grecul), *Iani Roşĭu Arbinec*-lu saŭ *Arvanit-lu* (= Iani Roşĭu Albanezul saŭ Arvanitul) etc.

2. Numele *Buşĭu* şi *Buşicu*, *Tegu*, *Tega* (prescurtat din Sterghĭu), Ghĭotu, Ghĭota, Ghiotĭ, Notĭ, Nota, Notă, *Manu*, Mane, Mană, *Mana*, sunt foarte dese şi naţionale la Românĭ; aseminea Mănuşiŭ, Mănac, Mănachea, Mănuţ, Mănuz, Mănaţi, Mănaĭa.

3. Numele *Iani* este aseminea foarte des şi în esces atât la Românĭ cât şi la Grecĭ.

4. *Dimu*, *Dima*, *Dimula*, *Dimulea* aseminea sunt dese la Românĭ, precum şi *Dimeca*, *Duma*, *Dumar*.

5. *Ḑimă* (pronunţat *Dzimă)* este nume naţional la Românĭ şi nicĭ un alt neam nu-l poartă afară numaĭ de vre-un Român grecizat, precum şi Românii *Zagorişĭ* grecizaţĭ saŭ semigrecizaţĭ. Se află des numaĭ la Românĭ şi *Dzimurtu*, făcut din Ḑimă Murtu, nu Martu.

6. *Mişiu* şi *Mişulea*, *Micĭu*, *Nicu*, Nicĭu, *Martu* sunt naţionale la Românĭ.

7. Muşĭu şi Cuşĭu şi Cuşcu sunt numaĭ de Românĭ purtate.

8. *Mitri*, *Mitra*, *Mitrea*, *Mitrușiŭ*, Mitriţĭ, Mitruţ, Truţ, Triţ, Triţă sunt numaĭ Româneştĭ.

9. *Jĭoga* (= Zĭoga), *Jĭogu*, *Ioga*, *Gogu* și *Goga* sunt numaĭ Româneştĭ

10. *Simu* și *Șĭomu* și *Simulea*, *Șumila*, *Sumilea* sunt naționale la Românĭ.

11. *Veru* și diminutivul *Verușiu*, Virușiŭ, Verușĭ și Virușĭ sunt numaĭ de Românĭ purtate. Vĕrul (*vĕr primar etc.*) se zîce la Macedoromânĭ *Ver*, *Veru*, care se ĭa și ca poreclă. *Adevĕr* la Macedoromânĭ se zîce : *de-a-veru*.

12. *Vergu* și *Virguliţĭ* (nicĭ o dată Vergulicĭ saŭ Vărgolicĭ) sunt numaĭ la Românĭ uzitate.

13. Un nume național la Românĭ este și *Hroni*, de și pare a fi din grecescul modern χρόνος=*an*.

14. *Biru*, *Bira*, *Bironĭu* (augmentativ ca și Bironĭ, Biròna și Biròná), *Buru*, *Burĕ*, *Bura* se aud foarte des și insemnează și *viteaz*. Din *Buru* se face *Burìlă*. *Burìlu*, *Buracu*, *Baracu*, des auzite la Românĭ. Se stie că latinescul *bonus* in vechime se zicea *burus* in sens de viteaz, ca și grecescul ἀγαθὸς, care la *Omer* are sensul de *viteaz*.

15. *Tulĭu*, *Tulĭa*, *Tulìcă*, *Tulĭușĭu*, *Tulĭușea* și prescurtat *Lĭușĭu*, *Lĭușea*, *Tolĭu*, *Tolĭ*, *Tolea*, *Tolă* și compuse : *Cara-Tolĭu*, *Cara-Tolea*, *Cara-Tolă*, toate sûnt numaĭ Româneştĭ.

16. *Mihu* și *Miha* (prescurtate din Mihali) numaĭ Românii le aŭ subt această formă.

17. *Roșĭu* și *aRoșiŭ*, *Rus* și *aRus*, *Rusa* și *aRusa* se aud des. *Ruza* ênsă și *Roza* sunt maĭ rare.

18. *Rizu* și *aRizu*, *Riza* și *aRiza* sunt Româneştĭ, de și par a fi din grecescul ῥίζα=*rădicină*.

19. *Belu* și *Belĭu* și *Belușĭu* și *Belușea* și *Belĭușiŭ* și *Belĭușea* și *prescurtatele* **Lĭușĭu, Lĭușea,** *Lușĭu*, *Lușea* sunt naționale la Românĭ. *Lĭușĭu* și *Lĭușea* sunt bărbăteștĭ, ear *Lușea* este femeesc foarte des auzit, numaĭ ênsă la Romance.

20. Precum de la *Biru* se fac augmentativele *Bironiŭ* (=*Biroiŭ*), *Bironi*, Biròná și Biròna, tot așa și de la numele propriŭ *Milĭu* fac Macedoromânii Milĭoniŭ, Milĭonĭ, Milĭonă, Milĭona, și prescurtat *Lĭonĭŭ*, *Lĭonĭ*, *Lĭonă* și Lĭona; aseminea de la *Ciuvelĭ* fac *Cĭavelonĭŭ*, *Cĭavelonĭ*, *Cĭavelonă*, *Cĭavelona;* idem de la *Câlțu* și *Câlța*, *Calțonĭŭ*, *Calțonĭ*, Calțonă, Călțona, *Țoni*, *Țonă*.

21. *Pulĭu* (=puĭu) asemine este poreclă națională la Macedoromânĭ. Din *Pulĭu* se aud și augmentativele *Pùliar* și *Pulĭarĕu* (=Pùĭar, Puĭarĕu).

22. *Còscari*, *Coscar*, *Càscari*, *Căscàri*, *Càscar* se aud des. *Còscar* și *Còscari* credem că sûnt *Cò̧car*, *Co̧car*.

23. Numele *Pacĭurea* s'a făcut ast-fel : din *Pacă*, *Pachi* (care insemnează *pace*) se face *Pàcea*, de unde *Pacĭurea*.

23. Cuvêntul *Câcĭu* și *Cacĭu* și *Câcĭa* se află des cu nume de bărbațĭ, precum, *Cacĭu-Perĭ*, *Cacĭu-Macu* și *Cacĭa-Macu*, *Cacĭa-Vachi*, Cacĭa-Vanĭ (care poate fi derivat de la *Cacĭu*, de unde Càcĭav, de unde *Cacĭavàn* (augmentativ), *Cacĭu-Belu*, *Cacĭu-Ianĭ*, *Cacĭandonĭ* (din Cacĭu-Andoni). *Câcĭu* în dial. Ma-

cedoromân insemnează *asin*, când este simplu. De aicĭ credem că s'a făcut şi porecla *Căcĭală*, şi prescurtat *Cealà* şi augmentativ *Cĭalèra*.

24. *Tocĭu* şi *Tocĭ* şi *Tocìcă* şi *Tocĭcă* şi une-orĭ *Toscă* se aud, dar nu aşa dese.

25. *Cocĭu* şi *Cota* şi *Coceacu* şi prescurtat *Ceacu* sûnt naţionale la Românĭ.

26. *Curcubel*, *Curcudel*, *Curcùlĭ*, *Curcùţă*, *Curcuţacu*, *Curcuţachi* sûnt porecle pentru ómenĭ *scurţĭ şi groşĭ*, ca şi *Boţu*, *Bocĭu*, *Boţĭ*, *Bocĭ*, *Mocĭu*, *Mocĭ*, *Moţu*, *Moţĭ*. *Curcubel* insemnează *scurt* şi *gros* din causă că se face de la cuvêntul *curcubetă* (lat. *cucurbita*) = *tidvă* saŭ *dovleac gros*. Din *Mocĭu* se face şi diminutiv *Mucĭùlea*.

27. Numele *Câpă* este prescurtat de la *Căpăţină*; şi el se compune ca şi *câcĭu*, precum Câpă—Gheorghe, *Câpâ*—Iani, Câpă-Sterghĭu. Grecii le reproduc prin Καπογεώργης, Καπογάννης, Καποστέργιος.

27. Numele *Ceàpar*, *Ceapàra*, *Ceapàrar* sûnt augmentative insemnând *ceapă groasă* saŭ *mare*; se daŭ ca porecle ca şi *Câpă* de maĭ sus.

28. Numele *Peti*, *Peta*, *Petă*, sûnt prescurtărĭ din *Lămbetu*, *Lămbeti*, *Lâmbetă*; ear *Lambetu* este diminutiv luĭ *Lambu*, care este prescurtat din grecescul *Haralambu*. Din *Peti* şi *Peta* cari se aud şi *Peţi* şi *Peţa* se fac următoarele: *Picĭac*, *Picĭacă* şi *Pìcea*, care se aude şi *Pişea* foarte des; apoĭ poreclele *Picĭalĭ*, şi *Piţalĭ*, şi din *Pìcea* şi *Pişea* se face *Pişca*, *Pistali*.

29. Porecla *Guci* este prescurtare din *Tegucĭŭ* şi *Tegùcĭ*. *Gucĭ* se zice şi *Gocĭ*, şi *Gocĭŭ*, are şi femenin *Gòcea* şi *Agòcea*.

30. Porecla *Gulă* şi *Gulĭ* este prescurtare din *Tegùliŭ*, *Tegùlĭ*, *Tegùlă*, *Tegùla*.

31. *Cĭoniŭ* şi *Şĭoniŭ* însemnează *asin*; ear *cĭon* şi *cĭonă* = privighitoare, care se ḑice şi *bilbiliŭ* saŭ birbiliŭ (căcĭ cuvêntul privighitoare în acest sens nu se află la Macedoromânĭ). Cuvêntul *Cĭonă* şi *Bilĭe*, *Bilĭa*, *Bia* (prescurtărĭ de la *Bir*bilĭŭ, Birbilĭă) se află şi ca nume de botez.

32. Poreclele *Cĭumàn* şi *Cĭumètă* şi *Cĭumètĭ* se fac de la cuvêntul *Cĭumă* (= şuviţă de pĕr, şuviţă de *lână*, nicĭ o dată = boala numită *Cĭumă*, care la Macedoromânĭ se zîce *Puşclĭe*). *Cĭumàn* este augmentativ, *Cĭumetă* şi *Cĭumetĭ* sunt diminutive.

33. *Mucànă*, *Mucĭană*, *Mucàn*, *Mucĭàn*, *Mòcĭan* sunt nume, subt cari se înţeleg Românii din provincia *Aspropotam* din Tesalia nord-apuseană. Un vestit Român luptător din revoluţiunea greacă de la 1821 se numĭa *Odiseŭ* Andruţu Verişiŭ *Mucĭană* (scris de Filimon Μουτσανᾶς, vezĭ vol. 3, pag. 139).

34. Macedoromânii dese orĭ la nume propriĭ şi de botez pun terminaţiile *òti*, *òtă* făcêndu-le diminutive, precum: Nicĭiu, Nicĭotĭ şi Nicĭotă; Iani, Ianotĭ şi Ianotă; Simu şi Sima, Simòti şi Simòtă; Misĭu, Mişĭòtĭ şi Mişĭòtă; Bezu şi Beza, Bizĭotĭ şi Bizĭotă; Grije, Grijĭoti şi Grijotă; Damĭ, Dămaşiŭ, Dămăşĭotă. Aceste nume şi altele, ast-fel formate, dese orĭ se prescurtează lăsându-se afară partea dintâiŭ şi atuncĭ avem: *Cĭotĭ şi Cĭotă*, *Noti*, şi *Notă*, *Motĭ* şi *Motă*, *Şĭotĭ* şi *Şĭotă*, *Zĭotĭ* şi *Zĭotă* şi *Zotă*, *Jĭotĭ* şi *Jĭotă*, *Şĭotĭ* şi *Şiotă*.

Numele Sulĭatuluĭ *Noti Botari* ast-fel este făcut. Uneorĭ *Noti* este din *Panu*, care ne dă *Pănoti* și *Pănotă*.

35. Numele *Caleșiŭ* este acelașĭ cu *Galeșiŭ* însemnând *om cu ochĭ marĭ și negri* și *cu fața albă*. Este esclusiv Românesc și se dă de cĭobanĭ maĭ mult la *micĭ* și *berbecĭ*, de unde apoĭ și la oamenĭ.

36. Terminația *alĭ* cu accentul pe antepenultimă se află foarte des la nume de poreclă, precum *Gòrcĭalĭ*, *Gàzalĭ*, *Màmalĭ*, *Stâmbalĭ*, *Dràmbalĭ*, *Spàrtalĭ*, *Dàmalĭ* (nu este grecescul τὸ δαμάλι = *taurul*, ci este făcut de la numele *Dami*, care credem că este prescurtat din *Adam*, *Adamĭ* foarte des la Românĭ, de unde credem că este și Dadàmĭ), *Càpșcalĭ*, *Piștalĭ*, etc.

37. Numele *Dĭamàndĭ* din listă este scris grecește Διαμάντι. Românii aŭ numele cu accentul pe penultimă, pe când Grecii și Românii din România l-aŭ cu accentul pe ultimă zicênd Διαμαντῆς, Iamandì.

38. *Iacĭu* este nume național la Românĭ. O poreclă deasă la cĭobanĭ este și *Gâcĭu*, (diferit de Iacĭu), care însemnează *țapul*, care conduce *caprele*. Această poreclă foarte uzitată se dă la oamenĭ *nalțĭ* și *grașĭ* și *bine făcuțĭ*.

39. Numele *Ghizàrĭ* însemnează cel care face din *dzăr* un fel de *urdă*. De regulă *meseriile* se arată cu terminațiunea *àru*, maĭ rar cu *àrĭŭ* și *àrĭ*, precum *șelàru*, *șelarĭu* și *șelari*.

40. Numele *Mbalomenu* este grecizat din Românescul *cĭoară* dat ca poreclă la ceĭ cari-șĭ cărpesc straĭele. Aseminea un vestit armatol Român numit *Nicu Țara Cĭoară* este cunoscut în istoriile revoluțiuneĭ greceștĭ subt numele Τζάρας Μπαλωμένος.

41. *Tucă* și *Toacă* și *Tocă* este acelașĭ nume. *Tocă* ni se pare că este acelașĭ une orĭ cu porecla *Docă* des auzită.

42. Porecla *Cuvati* din *Cova* și *Druguti* din *Drugu* aŭ aceașĭ formațiune. Credem că și porecla *Murati* nu este de la cuvîntul *murat* de la *moare*, ci de la *Muru*, care se află des ca nume pe lângă *Buru* și *Biru*. Poate ênsă ca porecla *Murati* se fie dată acesteĭ familiĭ, precum s'aŭ dat și altor familiĭ poreclele turceștĭ *Halilĭ*, *Hamzu*, *Bechirĭ*, *Brahu* (prescurtat din *Ibrahimŭ*,) etc. din cauză că mulțĭ Românĭ Farșeroțĭ din Albania din cele treĭ marĭ triburĭ *Buĭ*, *Malacașĭ* și *Mazariții* saŭ *Mazarachiții*, cari se scoborîră din Albania, fură siliții se se turcéscă, precum arătâm aĭurea. Tradițiunea spune că mulțĭ Românĭ aŭ rude Turcĭ în Albania.

42. *Geagea* este o familie în comuna *Avela* cu pretențiunĭ că de secolĭ păstréză acest nume ; atuncĭ poate fi de la *gĭa—gĭa* (deja, deja), dar nu credem.

43. *Colțidă* derivă de la *colț* cu terminația grecéscă modernă *idă*. Se dă ca poreclă la oameniĭ cari se leagă ca *scaiul* de alțiĭ.

44. *Delfinĭ* se aude maĭ des *golfinu*.

45. *Memu* este fórte des și escluziv Românesc, precum și *Piu* și *Aprili*.

46. *Gambeta* și prescurtat *Beta*, și *Cambeti* și *Beti* și *Gambița* sunt maĭ rare. *Gambă* ênsă nu ezistă ; în locul luĭ se află *Zĭambă*, *Zĭambu* și *Zambu* și *Zambă* ca porecle.

47. *Bechĭŭ* și *Bechĭa* este tot acelaș cu *Bâcă* și *Bică* în sens de *Păntecos*.

48. *Hârtă* însemnéză *ogar*.

49. *Stamu* și diminutivul *Stamulĭ* și feminin *Stama* și *Stamùla* și *Stamàta* sûnt numaĭ la Românĭ saŭ la Românii grecizațĭ uzitate.

50. *Deli* (cuvênt turcesc) este aseminea des uzitat și simplu și compus cu nume spre a arăta *vitéz*. Românii au în locul luĭ cuvêntul *dres* și *ischĭu* și *iscu* în sens de *viteaz*.

51. *Lupa* și *Lapa* sunt numaĭ Românești. *Lapa* este prescurtat din *Lăpată*.

52. *Tanașĭocă* și *Tanașĭucă*, ca și *Culușĭucă*, *Culușĭocă* sunt diminutive Românești din *Tanasu* și *Cola*. D. Satas (Documents inédits etc, vol. I. pag. XXV, nota 5) eată ce spune despre un *Manĭat* saŭ *Tzaconian* (adecă locuitor din Lacedemona saŭ Laconia inferioară de la promuntoriul numit *Tenaron* saŭ *Brazo di Maina)* : «*Un négociant tzaconien*, M. **Kolossucas,** *que j'ai rencontré il y a trois ans à Paris, m'a affirmé que parmi ses compatriotes persiste une tradition, d'après laquelle les Tzaconiens, occupant jadis la Macédoine, furent exilés en Laconie par les empereurs.*»

Pe *Tzaconienĭ* saŭ *Manĭațĭ*, simpatrioțiĭ D-luĭ *Kolossucas* de maĭ sus, care este *Culușĭucă* (căcĭ la Macedoromânĭ *o* neaccentuat se preface în *u*) D. *Satas* îĭ crede că sunt *Albanejĭ* ca și pe *Kolossucas* de maĭ sus, și fiind că și pe *Buĭi*, *Malacașĭ Mazariți*, despre cari am vĕzut că aŭ fost și sunt Românĭ, îĭ crede de Albanejĭ și mulțĭ din tribul *Buĭeștilor* se retraseră în *Tzacónia* din Peloponez saŭ în *Mani*, zîce că dovadă că Tzaconieniĭ sunt de origină Albanejĭ este că după documente eĭ, adecă Tzaconieniĭ, practicaŭ acelașĭ fel de viață ca și compatrioțiĭ lor din *Tesalia* și din *Epir*. «Abrités sous des *tentes* appelées *catunae* (cantons) ils se transportaient de pâturages en pâturages selon le besoin de leurs troupeaux», (Satas, Documents inédits etc. vol. I, pag. XXIV jos și XXV). Apoĭ tot aicĭ (pagina XXV) spune: «La communauté d'origine poussait les *Albanais* de la Laconie vers ceux de la Thessalie. *Aboulféda* raconte que les prétendus Slaves de la *Manie* (Esclirens) ne reconnaisaient ni les Byzantins ni les Français, mais les despotes de l'Epire, dont l'autorité s'étendait, comme on sait, sur le *Pinde*. C'est pour cette raison que nous rencontrons à la même époque des feudataires Péloponnésiens gouvernant cette partie de la Thessalie appellée *Grande Valachie*, ainsi qu'une colonie de Tzaconiens établie dans le département de *Volos*. Les actes de fondation d'un couvent de Macrinitza (1272) mentionnent un *Ralis*, capitain des *Valaques du Pinde* (Κεφαλὴ τῆς Μεγάλης Βλαχίας) et un prince *Albanais Maliassinos*, qui régna sur le même département thessalien».

Apoĭ in nota *6* tot de la pag. XXV, D. Satas zîce :

«Dans le testament de *Saint Nicon* (x siècle) cette famille est mentionnée parmi les grands seigneurs de Sparte. Le nom de Maliassinos est vraisemblablement albanais et signifie le montagnard (malljessi, malljessuar)»

Din toate cele de maĭ sus se vede clar, că *Tzaconieniĭ* sûnt Românĭ ca și consângeniĭ lor din *Vlahia mare* de la Pind.

Ca să se convingă iubitul nostru simpatriot D. Satas, pentru care avem o mare stimă și iubire noĭ Macedoromâniĭ saŭ Romăniĭ *Farsalĭoțĭ*, căcĭ cu publicațiunile sale ne-a pus în pozițiune de a regăsi firul tăĭat al istorieĭ noastre, îĭ spunem următoarele :

1. Că *Buĭeștiĭ* eraŭ șefiĭ tribuluĭ Românesc numit *Buĭi*, cari locuiaŭ în comuna Românéscă *Cossina* din *Etolia* (vezĭ maĭ sus la capitolul II).

2. Că *Buĭeștiĭ* goniți de rivalul lor prinț Român *Bagùa*, a căruĭ descendenți se află și astă-zĭ în comuna Românéscă *Avela* de pe Pind, se retraseră în Peloponez incet incet cu turmele lor staționând în *cătune* și făcură acolo earășĭ un sat cu numele *Cossina*, vechia lor patrie (Satas, Documents inédits etc. vol. 6 pag. 36).

3. Că orasul *Cossina* din Etolia s'a făcut, ca și cel din Peloponez, din amintirea vechiĭ mătcĭ a Buĭeștilor dintr'un alt oraș odată mare și tare din Albania numit tot *Cossina*, locuit și în vechime și astă-zĭ de Românĭ.

4. Că din acel vechiŭ oraș *Cossina* credem că și-aŭ numele și *Canta-Cusineștiĭ*, precum este obiceiŭ la mulțĭ Românĭ însemnațĭ și cu moșiĭ de a-și luà ca poreclă numele moșieĭ saŭ al orașuluĭ natal.

5. Că lûngă *Cossina* în Albania sûnt și satele Românești Malĭesova și *Buhali*, locuite și astă-zĭ tot de Românĭ (vezĭ maĭ sus la Cap. II, și *Lambriăe* vol. II, pag. 235, nota 2). *Maliassinos* dar, despre care a fost vorba maĭ sus, și-a luat porecla de la *Malĭesova*, precum și *Buhali*, socrul luĭ *Petru Buĭa* (vezĭ maĭ sus pag. 12 arborele genealogic al Bueștilor, la fine) și-a luat și el porecla de la satul sĕŭ natal *Buhali*. Prin urmare și aceștia aŭ fost Românĭ precum și toțĭ carĭ pórtă numele Μελτσινός.

6. Că nu toțĭ *Buĭeștiĭ*, *Spăteștiĭ* și *Sguresștiĭ* se retraseră în Peloponez, ci mulțĭ rĕmaseră în muntele Pind amestecându-se cu Românii Malacașĭ și Mazariți. In familia *Bueștilor*, cari se zîceaŭ și *Frăteștĭ* și *Spăteștĭ* și *Sguresștĭ* găsim numele *Ghinu*, *Ghini*, *Ghĭonĭ*, incuscriți cu Familia luĭ *Buhali*. Mulțĭ dar din Ghĭoneștĭ și Buhaleștĭ trăiră împreună cu Românii Mazariți, așezațĭ astăzĭ în comuna *Avela*. Lângă această comună sûnt doauĕ poziționĭ numite una *padea*-l *Ghĭonĭ* (șesul luĭ *Ghĭonĭ*) și ceea-laltă *Buhali* (într'o vale). Tradițiunile locale spun că aceste locurĭ s'aŭ numit astfel din cauză că acolo aŭ fost ucișĭ *Ghĭonĭ* și *Buhali*, în lupte din vechime.

7. Că *Senĭorĭ feudalĭ Tzaconienĭ* și *Manĭațĭ*, cârora Senatul Venețian le recunoscú dreptul tradițional de a poseda *castelurile* lor *fortereațe* și pe carĭ găsi de interesul sĕŭ de-a-ĭ ținea separațĭ de Grecĭ, aŭ fost Românĭ.

8. Că Senĭoriĭ *Tzaconienĭ* și *Manĭațĭ*, transportațĭ de Venețienĭ în posesiunile lor din Italia, Cypru, Creta și Cefalonia după ocupațiunea Tzaconieĭ de Turcĭ, unde ceĭ transportațĭ primiră *fiefurĭ* nouĕ subt condițiunea de a servi republica Venețiană, și aceștia aŭ fost Românĭ. Numele celor treĭ Senĭorĭ aĭ *Laconieĭ* din familia celebruluĭ patrician *Nicetas Rendakios*; numele celor lalțĭ Senĭorĭ expatriațĭ : *Buhali*, *Bușicu*, *Spată*, *Sguru*, *Mataranga*, *Prifti*, *Măzărachi*, *Cantacusinos*, *Mănaĭa*, *Peta*, *Căpărelĭ*, *Helmu*, *Reneșĭ*, *Rali*, *Cucu și Varibombi* etc.

sûnt nume Româneştĭ şi ceĭ ce purtaŭ aceste nume aŭ fost Românĭ. Numele *Buhali*, *Buşicu*, *Spată*, *Sguru*, *Canta-Cusinos*, *Peta*, s'aŭ esplicat maĭ sus saŭ se află în lista contribuabililor comuneĭ *Avela*; *Măzărachi*, *Mătărangă*, *Căpărelĭ* şi *Căpărel*, *Cucu* (dat de d. Satas în plural), şi *Mănaĭa* n'aŭ trebuinţă de esplicaţiunĭ, căcĭ Românii le înţeleg că sûnt Româneştĭ. Rămân de esplicat *Prifti*, *Helmu*, *Reneşĭ*, *Rali* şi *Varibombi*. Din aceste *Reneşĭ* este diminutivul unuĭ nume des auzit la Românii Fărşeroţĭ *Renĭ* şi *Arenĭ*; *Helmu* se aude *Hâlmu*, de unde derivă poate şi Hâlmucu (Filimon, III, 69.); *Prifti* are formă albaneză, ênsă o ramură din această familie Românească esistă şi astăzĭ în Albania cu privilegiĭ de independenţă în eparhia sa şi poartă numele încă cu forma *Prifti*, pe când Românii zic *Preftu*; *Rali* Românii l-aŭ în două forme, adecă *Zdrali* şi *Rali* (veḑĭ maĭ jos la N°. 69); *Varibombi* credem că este la plural, precum la plural sûnt date de d. Satas şi *Cucu* şi *Căpărel* şi *Buşicu* de maĭ sus. *Bombă* şi *Boambă* şi *Bumba* şi *Bumbu*, sûnt familiĭ Româneştĭ, cari poartă aseminea nume, precum şi numele *Dumba* şi *Dumbu* şi *Tumba* şi *Tumbu*; *Bumbu* este dat ca poreclă la Macedoromânĭ din cauza glasuluĭ tare ca bubuitul tunetuluĭ, care se zîce *bumbunidzare;* cât despre *Vari*, acest cuvênt nu este albanezescul *vârri*, *vorri*, care insemnează *groapă* (vezĭ Hahn, Albanesische Studien, pag. 7 din dicţionar), ci cuvêntul grecesc βαρὺς făcut in compunere βαρὺ (*varì*), cuvênt des uzitat la Macedoromânĭ in compunere cu cuvinte Româneştĭ in sens de *greŭ*, *tare*. *Vari-Bombe*, *tĭi* dar sûnt ceĭ cari aŭ *glas tare ca tunetul* (1). Ear *Rendachis* este diminutivul *Rĕndac* şi *Rĕndachi* făcut din *Rĕndu şi Rênda*, cari se aud şi a *Rêndu* a Rênda şi *Renda* şi a *Renda* la Macedoromânĭ. Lûngă comuna *Avela* se află o prăpastie numită *a Rendă* de la numele celuĭ care alunecă şi muri acolo; apoĭ unul din contribuabiliĭ comuneĭ de maĭ sus purta numele Rêndu, pe care l-a scris in greceşte Ῥουντός, căcĭ n'a putut se reproducă sunetul *ê*.

Toţĭ *Senţoriĭ* dar *Tzaconienĭ* şi *Maniaţĭ*, daţĭ ca Albaneji, aŭ fost Românĭ, şi pretinşiĭ Slavĭ, cari năvăliră in Peloponez, aŭ fost Românĭ (vezĭ la *Maniaţĭ* saŭ *Tzaconĭ*). Chiar familiile actuale ale Mavromihaleştilor îşĭ trag origina de la Românii *Asaneştĭ*, impăraţii Românobulgarilor. (Vezĭ tot la *Maniaţĭ* saŭ *Tzaconĭ*).

Pentru controlul celor zîse de noĭ aicĭ vezĭ *Satas*, Documents inédits relatifs à l'histoire de la Grèce au moyen âge, vol. I, paginile XX şi XXI.

53. *Bardă* este o poreclă escluziv Românească, care se aude şi la plural *Bărdi*, transcrisă de Grecĭ prin Βάρδας şi Βάρδης. Macedo-românii îşĭ daŭ porecelele din lucrurile, cu carĭ se ocupâ. Cîobaniĭ, chirigiĭ, erghelegiĭ îşĭ daŭ porecelele de la oĭ, capre, ţapĭ, berbecĭ, boĭ, viţeĭ, caĭ, epe, etc. Astfel la eĭ găsim porecelele : *Ţap*, *Mândzu*, *Căluşîu*, *Areate* (=armăsar), *Algeŭ* şi *Algiŭ* (=cal cu pĕr roşiŭ), *Bidiviŭ*, *Barzu* (=*Bârzu*, adecă alb amestecat cu negru), *Breaz*, *Aroşîu*, *Arus*, *Arusa*, *Flor* (=roş, de la culoarea ezilor saŭ caprelor), *Griv*, *Grivă*, *Griva* (=roib), *Murgu*, *Murgîu*, *Murgean*, *Balîu* (a-

(1) *Bombu* şi *bumbu* în dial. Macedor. se zîce şi un fel de *cărnat gros;* de la *bombu* şi *bumbu* se face şi *bumbàr*, tot în sensul luĭ *bombu* şi *bumbu*. *Vari-bombu*, *Vari-bombă*, Varibombi (masc. sing) insemnează *cărnat greŭ*, *prea mult umplut*. Acelaşĭ nume propriu termina în *u*, se poate face la Macedo-românĭ şi în *ă*, *a*, *ea*, *e*, *i*, precum : *Manu*, *Mană*, *Mana*, *Manea*, *Mane*, *Mani*. Veḑĭ şi la N°. 83. *Mătărangă* şi *Vari-bombi* la Macedo-românĭ aŭ acelaşĭ sens *(obscen)*.

nimal cu stea albă pe frunte), *Belŭ* și *Belĭŭ*, *Biluşĭŭ*, *Bealişĭŭ*, *Biluşea* (toate însemnează *alb*, dar numaĭ pentru animale, maĭ cu seamă *cânĭ*, de unde aŭ trecut și la oamenĭ), *Mulu* și *Mulĭu* (=catîr) și feminin *Mulĭa*, *Cĭuvelĭ*, *Cĭuvilic*, *Cĭuviloniŭ*, *Cĭavelĭ*, *Cĭavela* (se daŭ la cânĭ cari cĭulesc urechile), *Ghĭasulĭ* (de la *Ghes*=*cărunt*; *Ghesă* însemnează orĭ-ce capră), *Gâcĭu* (=țapul care merge în fruntea caprelor), *Calèşĭu* și *Càleşiŭ* (pentru berbecĭĭ și meĭĭ albĭ cu pete negre de asupra ochilor, și se dă la oameniĭ cu ochĭ și sprîncene marĭ și negre și cu fața albă), *Laĭu* (=negru) etc. Multe porecle sunt date de la părțile cari alcătuesc stativea saŭ resboiul, cu care se țese; astfel avem porecle ca : *Sulu*, *Spată*, *Pànură* saŭ *Pànurea*, *Tramă* și *Tràmeanĭ*, *Câlțu* și *Scâlțu* și *Câlță* și *Scâlță*, *Bardă* și *Bărdi* la plural. Porecla *Sulu* se dă la oamenĭ nalțĭ și subțirĭ; *Spată* și *Spătat* la oamenĭ bine făcuțĭ, lațĭ, dar necărnoșĭ, nepântecoșĭ și negheboșĭ; *Tramă* se dă la oamenĭ neînchegațĭ la minte, dar maĭ cu seamă la oamenĭ fără vĕrtoșie, și tot neamul de multe orĭ este desemnat cu porecla *Tràmeanĭ*, adecă oamenĭ de *Tramă* saŭ ca *Trama*; *Pànura* este țesĕtura groasă; porecla *Pànură* se aude și *Pànurea*. Un armatol Fărșerot de pe Parnas poreclit *Pànură* saŭ *Pànurea* este cunoscut în cântecele populare grecești și în istoriografiĭ revoluțiuneĭ Grecești subt numele de Πανουργιᾶς, ca și când ar fi cuvêntul πανοῦργος=vicleam. Filimon spune că cuvêntul Πανουργιᾶς vine de la Πάνος, prescurtat din Παναγιώτης, dar nu este așa. Porecla *Bardă* se află și la singular, cu toate că la rĕsboiŭ sunt doauĕ *bărdĭ* (în legătură cu spata) și se zic *bărdile*. Porecla însă se aude și *Bardă* și *Bârdi*, ca și Fusu și Fusi, dar nicĭ odată în sensul cuvêntuluĭ *bardă* din România pe cât ne-am informat. Un Român însemnat din comuna Avela se numĭa *Alexi Bardă* saŭ *Bardă Alexi*. Acest nume *Bardă Alexi* la nepoțiĭ luĭ ajunse prin profesoriĭ Grecĭ, cari elenizează numele elevilor, Πατραλέξης trecut prin Bardalexi, Badralexi, Patralexi, Πατραλέξης. In timpul tiraniĭ luĭ Alipașa, satrapul Epiruluĭ, locuitoriĭ comuneĭ *Avela* de pe Pind, ne vroind să se supună luĭ Alipașa, se retraseră cu armele în Macedonia, și vre o 600 de familiĭ se așezară pe munțiĭ de lângă orașul Βέρροια din spre Salonic, unde-și făcură *Cătunul* saŭ *Călivele*, cari acuma sunt transformate în case de peatră. Find-că șeful tribuluĭ care conduse acele 600 de familiĭ și le apĕră se numia *Bardă Alexi*, comuna și pênĕ astăzĭ poartă numele luĭ numindu-se *Călivele* luĭ *Bardă Alexi*. Dacă vrem să ne facem o idee despre puterea feodalilor Românĭ în vechime din ceea ce am apucat noĭ încă esistând la Românĭ, trebue se spunem în ce raport stătea *Alexi Bardă*, despre care este vorba, cu tribul sĕŭ, pe care-l scăpâ din ghĭarele luĭ Alipașa. El era reprezentantele lor, nu ales, ci *dei gratia*, el era judecătorul lor și esecutorul sentințelor, el îngrijĭa de tot ca un păstor de turma sa, și orĭ-ce făcea el era fără apel la autoritățile Turcești și nicĭ nu gândĭa cineva câ poate avea recurs la altă autoritate. Fiind-că poseda multe turme și el și mulțĭ din supușiĭ sĕĭ și timpurile eraŭ foarte primejdioase în timpul luĭ Alipașa, fie-care cĭoban și mulțĭ din ceĭ lalțĭ purtaŭ arme și Turciĭ nu putură să străbată prin aceĭ munțĭ. Acelașĭ lucru făcură și Sulĭațiĭ în Epir, cari

merseră şi maĭ departe, adecă fiind că mulţĭ Beĭ Turcĭ rĕuşiseră a le lua multe posesiunĭ pe carĭ eĭ le aveaŭ din timpul luĭ *Bagùa*, apoĭ cu incursiunile ce făceaŭ şi cu desele împuşcărĭ atât ale beilor carĭ vroiaŭ se vie la moşiile lor cât şi ale trimişilor lor ajunseră a redeveni earăşĭ stăpînĭ.

Alexi Bardă, ca şi alţĭ asemenea şefĭ de triburĭ pastorale, avea subt protecţiunea sa şi alte triburĭ independente de Fărşeroţĭ aşezaţĭ în munţiĭ de lungă Βέρροια. El era seniorul lor purtând numele de *Celnic*, nume dat la nişte astfel de şefĭ prin acele locurĭ din partea Românilor. Numele este *slavon*, şi nu ştim de când a înlocuit vechĭul nume dat la aseminea şefĭ, adecă numele de *Domnul*, care însemnează stăpînul. Supuşiĭ *Celniculuĭ* saŭ *Domnuluĭ* se zic şi astăzĭ : *fălcarea* saŭ *fămelile* saŭ *fumelile*, *fămeile* saŭ *fumeile* cutăruĭ *Celnic* saŭ *Domnu*. *Fămealĭe* şi *fumealĭe*, *fămeaĭe* şi *fumeaĭe* este cuvêntul *familie* din România. Când zic Macedoromânĭ : *fumelile* saŭ *fămelile* luĭ *Alexi Bardă* nu arată *familiile din casa sa*, ci numĕrul *familiilor*, peste carĭ este *Domn*. O altă espresiune este şi aceasta : In loc să zică : mĕ duc la *călive* saŭ la *cătun*, zic : mĕ duc la *fumelĭ*. Când vrea cineva să ştie dacă un *celnic* saŭ *Domn* are mulţĭ supuşĭ saŭ nu, întreabă : are multă fălcare ? are multe fumelĭ?

Am intrat în toate detaliurile acestea, pentru a veni în ajutorul istoricilor ca să deslege chestiunea invaziuneĭ Sclavunilor în Peloponez şi se lămurească dacă aceĭ Sclavunĭ aŭ fost Slavĭ, Albanejĭ saŭ Românĭ. Viaţa pastorală în peninsula Balcanică poate zice cineva că este escluziv Românească şi de aceea *Vlah* şi *cĭoban* ajunseră sinonime. In peninsula Balcanică sunt ciobanĭ *nomazĭ* şi din alte neamurĭ, ênsă nomaziĭ Românĭ diferă de ceĭ lalţĭ prin aceasta, că Românii se transpoartă din loc în loc cu *cătune* întregĭ împreună cu familiile lor, pe când cele-lalte neamurĭ lasă familiile în *sate* şi se transpoartă numaĭ *ciobaniĭ* cu stăpîniĭ lor şi cu turmele fără de familiĭ; apoĭ cĭobaniĭ din alte neamurĭ nicĭ odată nu şi-ĭaŭ cu eĭ familiile lor (aceasta o cunosc toţĭ ceĭ din peninsula Balcanică), pe când Românii se scoboară earna în câmpiĭ şi vara pe munţĭ cu câte 200—1000, şi 2000 de familiĭ. *San-Marinĭaţiĭ*, de esemplu, Românĭ de pe Pind, emigrează earna în Tesalia cu 2000 şi maĭ multe familiĭ.

Eată cum descrie Pouqueville (voyage, vol. II. pag. 215—216) emigrarea :

«La migration annuelle des Valaques Dessarets, que Cantacuzène appelle Massarets, a quelque chose de particulier et de solennel qui n'est point usité chez les autres peuplades. A une époque déterminée, qui est celle de la Saint-Démétrius, les tribus réunies célèbrent une fête générale dans les bourgs d'Avdèla (1), de Périvoli et de San-Marina, situés dans la chaîne Macédonienne du Pinde. Les vieillards, après cette cérémonie, tiennent conseil et font choix de quelques familles robustes qu'on destine à passer l'hiver pour garder les demeures qu'on doit quitter. L'ordre du départ étant réglé, les prêtres l'annoncent par des prières et en répandant sur le peuple les bénédictions du Dieu d'Israël. Après ces cérémonies, qui sont suivies d'adieux touchants, la

(1) Se zice *Avela* de Românĭ.

population entière s'ébranle et se met en marche par sections. Chaque halte est prévue pour le temps qu'on doit y passer, afin de consommer les pâturages; et chaque station nocturne est indiquée. On salue, par des cris prolongés, les hameaux et les demeures qu'il faut quitter; on se retourne pour apercevoir encore le toit qu'on doit revenir habiter à la saison nouvelle, en plaignant ceux qu'on abandonne à sa garde. Ainsi les cigognes, oiseaux voyageurs, s'éloignent de leurs aires, accompagnées de leurs familles nouvelles, pour s'élancer au-delà des mers, avec l'amoureuse espérance de revenir, au réveil de la belle saison, habiter les lieux qu'elles abandonnent à regret, en y laissant ceux qui ne peuvent les suivre (1). Les troupeux grimpent en colonnes ondoyantes sur le flanc des montagnes; le bruit des sonnetes des boucs et des béliers, les cris des animaux de toute espèce, des voix confuses, annoncent, accompagnent et suivent la longue file des émigrants du Pinde, qui reverse sa population d'été sur les plaines de la Macédoine. Vieillards, adolescents, hommes, filles, les mères chargées du berceau du nouveau-né, qu'elles portent en havresac sur leurs épaules, marchent entourés d'animaux domestiques, de chevaux robustes (2), et de mulets chargés de bagages, sur lesquels chante le coq, horloge des cabanes, qui annonce les veilles de la nuit; tous brillants de santé, rayonnants d'epérance, vont chercher l'abondance et un climat plus doux sous les tentes, et la plus grande partie dans des villages où ils ont leurs demeures d'hiver. Si leur attitude n'était pas paisible et pastorale, on se croirait, en voyant ces colonies errantes, transporté aux temps où le nord vomissait ses peuplades dévastatrices sur les régions infortunées de l'Orient».

Greciĭ din peninsula Balcanică nu practică viața nomadică; Bulgariĭ și Serbiĭ foarte puțin; Albanejiĭ și eĭ puțin afară de Albanejiĭ de la nord numițĭ *Gheghĭ*, *Ghegă*, ênsă nicĭ odată nu ĭaŭ cu eĭ familiile lor, așa că unde este vorba de *cătune* de cĭobanĭ nomazĭ se înțelege că eĭ aŭ fost de tot-dauna și sunt Românĭ. Ceĭ maĭ mulțĭ Românĭ ciobanĭ nomazĭ de felul acesta sûnt Fărșeroțiĭ din Albania, cari merg cu turmele și cu familiile lor în grupe de câte 100, 200, 500 etc. familiĭ prin câmpiile Tesaliĭ, Macedoniĭ, Peloponezuluĭ, Traciĭ, și de multe orĭ trec și pe la munțiĭ din *Brusa* din Asia Minoră. Eĭ din cauză că vorbesc bărbațiĭ între eĭ afară din familie limba Albaneză sûnt luațĭ de Albunejĭ. Aŭ și eĭ șefiĭ lor de triburĭ cu putere absolută, ca și Alexi Bardă, pe care l-am luat de esemplu maĭ sus.

In prețioasele documente culese de D. Satas din archivele Venețiĭ Fărșeroțiĭ nomazĭ din Peloponez sûnt luațĭ de Albanejĭ, de și poartă numele de *Roșĭu*, *Grosu*, *Frati*, *Flòca*, *Cĭonga*, etc.

(1) Après le départ des cicognes, le cadi de Janina fait recueillir ceux de ces oiseaux qui n'ont pu suivre le passage, et ils sont nourris et soignés jusqu'au printemps.

(2) Les chevaux et les mulets des Valaques Aspropotamites sont d'une forte espèce, circonstance qui s'accorde avec ce qu'en dit Sabellius. Equi Vlachorum pectorosi, robustique, non pernicitate quidem in cursu, sed perseverantiâ et viribus.

E. Sabel., *Decad. rer. Venet.*, lib. XXIV, p. 569.

In corespondenţele *Proveditorilor* Peloponezuluĭ cu Senatul Veneţian de la 1400—1500 şi încoace vedem des că se vorbeşte de *cătune* şi de şefiĭ *cătunelor*, cari servesc ca comandanţĭ în armatele Veneţienilor în contra Turcilor; vedem că supuşiĭ şefilor de *cătune* sunt desemnaţĭ cu numele: le *loro fameglie, fameie*, ca şi la Fărşeroţiĭ de astăzĭ din pèninsula Balcanică. D. Satas, care susţine că pretinşiĭ Slavĭ din *Mani*, adecă că Manĭaţiĭ eraŭ Albanejĭ, dă ca probe despre identitatea de naţionalitate între Albanejĭ şi *Manĭaţĭ* antâiŭ faptul că la *Manĭaţĭ* esistă *vendetta* ca şi la Albanejĭ. Vendeta ênsă esistă la *Fărşeroţĭ* maĭ mult chĭar de cât şi la Albanejĭ. A doaua probă o dă prin următoarele cuvinte: on sait que les *Maniotes* sont les seuls des Hellènes, chez lesquels se conservent des traces de féodalité. Les documents vénitiens appellent les serfs qui appartenaient aux feudataires de la Laconie *fameji*, et ce nom se maintient encore parmi les Maniotes pour désiguer les *clients* d'une maison aristocratique (οἱ φαμέγιοι). Ce mot ne peut provenir que de l'albanais *falmeja* signifiant *l'asservissement*» (Satas, Documents inédits etc, vol. I, pag. XXIV).

După aceea maĭ la vale tot la aceeaşĭ pagină D. Satas zice: Les Albanais étant partagés en differentes tribus, voyons à laquelle pourraient appartenir ceux de la Laconie. Le témoignage de Chalcocondyle et celui de Meletius, d'après lesquels les *Ténariens* (adecă ceĭ de la promontoriul din Laconia saŭ Mani saŭ Tzaconia) portaient aussi le nom de Valaques (Βλάχοι) et appartenaient à la même race que les Valaques cantonnés sur le Pinde, peuvent nous servir de guide pour la solution de cette question».

Cuvintele *fameglie, fameie* la Albanejiĭ din Laconia, despre cari espres spune Chalcocondylas şi Meletios că se numiaŭ *Vlahĭ* şi că eraŭ tot de aceeaşĭ rasă cu Româniĭ din muntele Pind; cele ce am spus maĭ sus despre autoritatea luĭ *Alexi Bardă* asupra *fălcăriĭ* saŭ *fumelilor* saŭ *fămeilor sale*, care cuvênt *fămeĭ* îl găsim în acelaşĭ sens şi la Româniĭ luĭ Chalcocondylas şi Meletios din *Tenaron*, pe cari D. Satas vrea cu orĭ ce chip se-ĭ facă Albanejĭ; toate acestea ne conving că Manĭaţiĭ sûnt de origină Română şi Românĭ aŭ fost şi toţĭ *senĭoriĭ* feodalĭ aĭ lor (despre cari vorbim aiurea) şi n'avem trebuinţă să recurgem la cuvêntul albanez *falmeja* ca să esplicăm sensul cuvintelor *fameglie şi fameie*, cari sunt tot aceleaşĭ cu cuvintele Macedoromâneştĭ la plural *fumelĭ, fămelĭ, fămeĭ*, din singularele *fămealie, fumealie, fămeaie* şi *fumeaie*, reproduse în tocmaĭ în corespondenţele publicate chĭar cu *glic* care reproduce pe *lie* Macedoromânesc.

Maĭ încolo D. Satas ĭa ca cel maĭ tare argument cele ce a zis Cantacuzen despre *Buĭ, Malacaşĭ* şi *Mazariţĭ* (cărora am demonstrat romanitatea) şi apoĭ crezênd că Româniĭ *Buĭ, Malacaşĭ* şi *Mazariţĭ* aŭ fost Albanejĭ independenţĭ (ἀβασίλευτοι) ducênd o viaţă *nomadică*, zice: Toutes ces particularités que nous donne Cantacuzène sur les Albanais du Pinde s'appliquent aussi aux feudataires de la Laconie».

Apoĭ D. Satas ne spune «Nos documents les montrent pratiquant le même

genre de vie que leurs compatriotes de Thessalie et d'Épire» (adecă că trăiaŭ în *cătune* și că se transportaŭ din loc în loc cu turmele lor). Și la acestea maĭ adaogă: ils étaient aussi partagés en fractions, dont chacune portait le nom de son chef; c'est pour cela que le sénat vénitien, en recompensant les chefs de chaque tribu albanaise, déclare que la récompense s'adresse à tous ses clients, et que le Sultan Mohammed II en écrivant à ces feudataires prend soin de saluer aussi les clients de chacun. Il est même curieux de voir mentionner dans ces pièces une fraction qui porte le même nom que les Albanais du Pinde (Πετρο-Βούϊοι = Petru-Buĭeștiĭ). Le feudateur en Laconie *Pierre Buas*, chef de cette tribu, est encore cité dans d'autres pièces et chroniques vénitiennes». «Un reste non équivoque de cette organisation par tribus se conserve encore en Laconie, où des villages entiers ne portent qu'un seul nom de famille».

Buĭi, *Malacașiĭ* și *Mazariții* s'a demonstrat că aŭ fost și sunt Românĭ și locuesc în *Valahia mare* din Tesalia; Chalcocondylas și Meletios spun că *Manĭațiĭ* saŭ *Laconienii*, de aceeași origină cu ceĭ din *Valahia mare* din Tesalia, se numĭaŭ și eĭ *Vlahĭ*. Cantacuzen spune că *Buĭi*, *Malacașiĭ* și *Mazariții* eraŭ numiții ast-fel după numele șefilor lor; D. Satas ne spune că ceĭ din Laconia, carĭ sunt împărțiții în fracțiunĭ (ca și *Buiĭ*, *Malacașiĭ* și *Mazariții* din Tesalia) poartă numele șefilor lor, apoĭ că sate întregĭ în Laconia nu poartă de cât un singur nume de familie. După toate aceste date ce avem înaintea noastră nu știŭ dacă este serios a maĭ insista cu alte argumente noauĕ spre a demonstra ceea ce se vede clar, că Manĭațiĭ saŭ Laconieniĭ cu *senĭoriĭ* lor feodalĭ aŭ fost de origină Română.

Amintesc numaĭ că cine cunoaște câtușĭ de puțin pe Românii Fărșeroții din peninsula Balcanică vede că instituțiunile Românilor *Manĭați* saŭ *Laconĭ* esistă întocmaĭ și astăzĭ la Fărșeroții, la carĭ triburĭ întregĭ poartă numele șefuluĭ lor. In Albania, Epir, Macedonia și Tesalia esistă și astăzĭ următoriĭ șefĭ de triburĭ Fărșeroteștĭ numiții: *Dzegă*, *Bardă*, *Balamacĭ*, *Gargala*, *Caranicu* etc. *Fălcăr.le* saŭ *fumdîele* lor saŭ oameniĭ carĭ sunt subt conducerea lor sunt cunoscuții subt numele de *Drègheanĭ*, *Balamacianĭ* saŭ *Bălămacĭați*, *Bărd.anĭ* saŭ *Bărdați*, *Gargàleanĭ*, *Caranicați*, etc. Acest fel de instituțiunĭ a esistat și esistă și pênĕ și astă-zĭ numaĭ la Românĭ, la carĭ triburile consideră pe șeful lor ca un *senĭor feodal* din veacul de mijloc.

Nu încape dar nicĭ o îndoeală că *Mănĭațiĭ* saŭ *Laconiĭ* saŭ *Tzaconiĭ* sunt de origină Românească. Eĭ aŭ dat și numele de Μάνη, Μάϊνη Μάϊνα și la brațul celor doauĕ promuntoriĭ din Laconia numindu-l brațul de *mâinĭ*, *brațul de mâină*, *brațul* de mână, de unde aŭ provenit și cele treĭ forme de maĭ sus ale țeriĭ Manĭaților și chĭar numele de *Mănĭat*. L'aŭ numit *brațul de mână*, pentru că maĭ nainte se numĭa Πενταδάκτυλος = adecă *cu cincĭ degete*.

Nu trebue se confundăm pe *Manĭațiĭ stăpînitorĭ* cu descendenții vechilor *Laconĭ iloți*, *oamenĭ pacinicĭ*, *tot-dauna supușĭ*, pe când Românii Manĭațĭ saŭ Laconĭ saŭ Tzaconĭ eraŭ și sunt de o natură turbulentă, rebelĭ la cea maĭ

mică bănueală că vrea cineva se-ĭ supună, independenţĭ tot-dauna în tot cursul veaculuĭ de mijloc pênĕ în revoluţiunea greacă, în care eĭ cu vitejia lor şi *Sulĭaţiĭ* şi *Românii ceĭ lalţĭ* făcură totul pentru liberarea Greciĭ. (C. Porfirogenitul, de administrando imperio, Vol. III, pag. 224).

Revenind de unde am plecat, adecă la numele *Bardă*, trebue se maĭ adăugăm că fiind că *Bârdile*, instrumentele de la *resboĭŭ* saŭ de la *stative*, cari sunt în legătură cu *spata*, sunt doauĕ, porecla se aude la plural maĭ mult, adecă *Bârdĭ;* dar se face şi *Bârdea* şi *Bârda*, şi *Bardea* şi *Barda*. Din cauză că *Bărdi* este plural, de multe orĭ, ca sa se arăte singurarul, Românii compun numele cu cuvêntul grecesc μόνος şĭ zîc *Mono-Bardă* (Μονο-Βάρδας). D. 'Αραβαντινὸς (χρονογραφία τῆς 'Ηπείρου, vol. II, pag. 260—284) dând nişte liste de principalele familiĭ ale oraşuluĭ *Ianina* din Epir de la 1431, (de la ocuparea oraşuluĭ de Turcĭ) pênĕ în zilele noastre, între maĭ totalitatea Românească atuturor numelor boĭereştĭ ce ne dă şi despre carĭ vorbim aĭurea pe larg, ne dă la pagina 268 şi pe Eustratie Hagi *Bardă* (Εὐστράτιος Χατζῆ Βάρδα), ear la pagina 269, linia 17, ne dă pe Μονο-Βάρδας, care nu este de cât *Mono-Bardă*, adecă cu o singură *Bardă*. Am luat esemplul de *Mono-Bardă* ca se arăt că porecla *Bardă* şi pluralul *Bârdi* este dată de la stative saŭ resboiŭ şi nu de aĭurea; căcĭ se ştie că şi Albanejiĭ aŭ cuvêntul *barde* în sens de *alb* şi D. Satas ar pûtea se zică că porecla Românească *Bardă* poate fi albanezească; dar μονο de la *Bardă* (adecă Μονοβάρδας = cu o singură *Bardă*) taĭe orĭ ce discuţie. În Satas găsim ambele forme şi singular *Bardă* şi plural *Bârdi*.

Macedo-româniĭ aŭ şi cuvintele *bărdenĭe*, *bărduşĭe*, *bărdunĭe* pentru nişte plante supţirĭ şi nalte şi crescênd dese şi una lângă alta, numite şi ele ast-fel de la asemînarea cu firele *bărdilor* de la resboiŭ saŭ stative. Din cauza mulţimeĭ acestor plante, şi multe locurĭ s'aŭ numit *Bărdènĭe*, *bărdùşĭe* şi *Bărdùnĭe*. Ast-fel de locurĭ se află menţionate în cârţĭ pe Parnas, în Peloponez şi aĭurea, unde sunt Românĭ. Nişte triburĭ Fărşeroteştĭ din Peloponez turcite se numĭaŭ Βαρδουνιώταις înainte şi în timpul revoluţiuneĭ Greceştĭ. Nu ştim astăzĭ soartea lor. *Bardă* are şi diminutivele *Bărdaşiŭ*, *Bărdeşiŭ*, *Bărdac*, *Bărdacă*, *Bărduşŭ*, şi augmentativ *Bărdonĭŭ* şi *Bărdunĭŭ* şi *Burduniŭ*, *Burdunĭ*,

Se nu se confunde *Bardă* cu *Barzu* = *Bârzu* din România.

54. *Bechirĭ*, *Hamzu*, *Halilĭ*, *Brahu*, *Muratĭ şi Demirĭ* sûnt numaĭ Turceştĭ. Familiile acestora se turciseră în Albania şi unele rĕmaseră acolo, ear cele ce le vedem în comuna Avela cu aceste nume se întoarseră earăşĭ la creştinism revenind la rudele lor. Româniĭ Fârşeroţĭ, câţĭ se turciseră, nu o făcură de convingere, ci numaĭ şi numaĭ fiind că posedaŭ moşiĭ şi *feude*, şi Turciĭ îĭ puseră să aleagă între moşiĭ şi turcire. Mulţĭ din familia *Buĭeţilor* şi *Spăteştilor*, cari cu domnirea lor în *Arta*, *Ianina* şi *Albania*, căpătaseră saŭ îşĭ apropriaseră moşiĭ, fură siliţĭ la venirea Turcilor se hotărască câte unul din membriĭ familii lor să se turcéscă, ca să nu-şĭ peardă moşiile. Cel turcit rĕmâind

posesor al moșiilor trebuia să împartă veniturile cu ceĭ neturciți, cari de regulă emigraŭ aĭurea. (Vezĭ Satas, Ἑλληνικὰ ἀνέκδοτα, vol. II, pag. ρκστ și ρκζ); când ênsă nu împărțĭa drept, se întêmplaŭ omorurĭ și turcĭaŭ pe altul ca se nu-și peardă *feudul* și se fie împărțeala dreaptă. Eată cum se esprimă cronicarul grec în Satas, la pagina ρκστ de maĭ sus: Peste puțin eși proclamare a Turculuĭ, câți Creștinĭ aveaŭ *feude* să se turcească și le ĭaŭ, din contră le perd. Atuncĭ din *Buĭești* eși *Griva* și din *Spătești Bărchezinu* (credem *Bârcă-Zianǎ)*, și merseră în locul Ianineĭ și se turciră și luară *feudele* familiĭ lor, cari eraŭ curați Buĭești etc. În greceșe textul zîce: Σὲ λίγο βγῆκε προκλάμο τοῦ Τούρκου, τὸ ὅσοι Ῥωμαῖοι εἶχαν φέουδα νὰ τουρκεύσουν καὶ τὰ παίρνουν, ἐνάντιο τὰ χάνουν. Τότε ἀπὸ τοὺς Μπουγίδες βγῆκε ὁ Γρίβας καὶ ἀπὸ τοὺς Σπάτιδες ὁ Μπαρκεζίνης, καὶ ἐπῆγαν στὸ Γιάννινο καὶ ἐτούρκεσαν καὶ ἐπῆραν τὰ φέουδα τῆς φαμελιᾶς των, ποῦ ἦσαν καθάριοι Μπουγίδες, etc.» (1)

Așa s'a întêmplat și cu familiile de maĭ sus ale celor din comuna *Avela*, după suvenirile ce păstréză și după informațiunile ce avem de la membriĭ din acele familiĭ. Locuitoriĭ comuneĭ *Avela* din tribul Mazariților subt vechiul lor șef de trib *Bagùa* conservă încă amintirea că în părțile din *Parga* și *Suli* aveaŭ o dată multe *agre*, adecă *ogoare*, pe cari le lăsară după venirea Turcilor, și că mulțĭ din rudele lor se turciră pe acolo, ca sĕ nu le peardă, și că aŭ rude Turcĭ. În comuna *Avela* are niște aseminea amintirĭ și familia *Bârcă*, care pênĕ la un timp știa că are rude turcite în părțile Ianineĭ. D. Ἀραβαντινὸς (Χρονογραφία τῆς Ἠπείρου, vol. II, pag. 263—264, în text și în notele 2, 4 și 1 de la pag. 264) nu spune că *Bârcații* se turciră, zîce însă că unul din familia *Leli-Papară* turcită, adecă *Mustafa Efendi*, era ginerele luĭ *Bârcă*. Ear la pag. 261, nota 3, spune că familia *Bârcă*, *Vrană* și *Mavroĭanații* (numițĭ maĭ târziŭ subt Turcĭ *Caraĭanații*) emigrară din *Parga*. Ne maĭ spune D. Ἀραβαντινὸς la pag. 260 că la supunerea Ianineĭ (1431) membriĭ din familia *Leli-Papară*, *Șerban*, *Bardă*, fură trimiși ca ambasadorĭ la Salonic la Sultanul Murat ca să-ĭ predea cheile Ianineĭ. Apoĭ la nota 1 de la pag. 260 cetim următoarele: *Se găsește, în scrierea luĭ Niceta Honiatul, unu Gheorghie Comnen*, poreclit *Leli-Papară* (Λελυπαπᾶς).

Despre preponderanța Românilor din Epir în veacul de mijloc și în special în orașul Ianina vorbim aĭurea pe larg.

55. *Șiaguna*. Lûngă *Cosina* în Albania, de unde eraŭ *Buĭeștiĭ*, se allă și satele Românești *Buhali*, *Maliesova*, *Breazean*, *Bundari*, *Hotohova*, *Zeiĭ* și *Grabova*, aproape unele de altele și nu departe de marele, altă dată (1760) oraș Ro-

(1) Numele *Buĭa* Grecĭ îl scriŭ și-l pronunță Μούγιας. *Buĭeștiĭ*-Grecĭ zîc Μουγίδες, Μουγίδες. Ear formele Μουγιάνος, Πουγιάνος, pe cari le găsim în poema luĭ Τζάνε Κορωναῖος din Ἑλλ. ἀνέκδοτα, vol. I, a luĭ Satas, sunt adoptate de poet pentru cerințele metruluĭ, ear nu că *Buĭa* se iscălia Πουγιάνος. In Ἑλληνικὰ ἀνέκδοτα găsim: Μούα la pag. 6, versul 11; τῶν Πουγιάνων la pag. 4, versul 19; τοὺς Μουγιαναίους la pag. 6, versul 31. Cine citește poema vede că aceste forme sunt necesitate de cerințele metruluĭ.

Despre numele Πουγιάνος al *Buĭeștilor* vezĭ și la pag. 18, unde s'a strecurat la nota (6) eroarea că cuvintele: «Ἑλλ. ἀνέκδ. 1, ἐ.» în loc să se puie la nota (7), s'aŭ pus la nota (6).

mănesc *Moscopoli*, care avea peste 70 de miĭ de locuitorĭ și era al doilea centru de comerciŭ în Turcia după Constantinopoli. Mare parte din locuitoriĭ satelor de maĭ sus, cari altă dată credem că aŭ fost *cătune* mobile, încă din secolul al treĭsprezecelea, nu știm din ce cauze, se scoborîră în Albania de jos, în Epir și în Valahia mare de la Pind, unde găsim marile triburĭ Românești *Buĭ*, *Malacași* și *Mazariți* luptând cu Despoțiĭ Slavĭ și Grecĭ pentru așezarea lor. Mulți din Șefiĭ triburilor emigrante poartă numele *cătunelor* din cari plecară, ast-fel avem șefiĭ *Buhali*, *Malĭasinos*, ginerele luĭ *Canta-Cusinòs*, aseminea familia Canta-Cusinòs (Canta din *Cosina)* ca și *Malĭasinos*, care însemnează *cel din Malĭesova*; avem și în comuna **Avela** o familie *Hotòs*, care însemnează din *Hotova*, ca și (Canta) *Cusinòs* din *Cosina*. Toate triburile *cătunelor* de maĭ sus aŭ fost împreună în emigrarea lor și de acea în comuna **Avela** există poziţiunĭ cu numele *Valea*-l *Buhali*, *Padea* (=șesul)-l *Ghĭonĭ* și alte multe de aseminea, cari arată vechĭa comunitate de traiŭ. Acuma găsim în comuna **Avela** și familia *Șĭagùna*, familie despre care nu ne putem pronunța dacă are înrudire cu familia *Sĭagùna* din Transilvania, familie înruditĭ de aproape cu *Banorul* Sina, care emigră din Moscopoli la Viena. Familia *Șĭaguna* era din *Grabova*, comună aprópe de cele menționate maĭ sus. Vom vedea maĭ la vale că o ramură dia familia *Peta* din comuna *Avela* la gonirea Buĭeștilor din Arta de către prințul Român *Bagùa* emigră și ea cu Buĭeștiĭ în Peloponez, unde găsim între Șefiĭ trupelor Venețiene cari luptă cu Turciĭ pe Buĭeștĭ împreună cu membrĭ din familia *Peta*.

56. *Cucuțelĭ* este diminutiv luĭ *Cucu*, poreclă des auzită la Românĭ.

57. *Buz-Buchĭ* și *Buz-Bucă*. Această poreclă se dă la *Buzați*. Altă poreclă este și *Buz-bate*, de la *buză-Bate*.

58. *Gașeavela* și Guseavela credem că este tot acelașĭ nume.

59. *Plahùrĭ* și *Plahur* este o poreclă care se dă la caĭ, de unde trecŭ și la oamanĭ și la cânĭ, și însemnează animal cu *urechĭ late* și *atĕrnate* jos. Se află și *Lahur* și *Lahurĭ*, aseminea și *Plahùrcu*.

60. *Plĭacĭcă* și *Plĭașcă*. Cuvêntul însemnează *pradă*. Din această familie eși un vestit armatol cântat în cântecele populare Grecești și Românești. Acest armatol *Plĭacĭcă* era în tovărășie cu un alt armatol vestit tot din comuna *Avela* numit *Dipla*, pe care *Dipla* îl vedem cântat și el în cântecele populare împreună cu un alt armatol Român numit *Cacĭandoni* (vezĭ la *Plĭacĭcă*, *Dipla*, *Cacĭandoni* și *Cionga)*.

61. *Bută* și *Buti* sunt nume Romanesti numaĭ.

62. *Pești* însemnează *cunduș* (=scurteĭcă bărbătească). Macedoromániĭ aŭ porecla *Cunduș*. *Moĭtani* (=cunduș), *Vâneă*, *Ciaorec*, *Fundă* (=Canaf), *Brân* și *Bârnu* după pronunțarea Fărșeroților. Aceste porecle se daŭ la ceĭ cari poartă aceste lucrurĭ așa de frumoase ca se bată la ochĭ.

63. *Iani* este în loc de *Ioan*, care foarte rar se aude. Din Ἰωάννης Greciĭ scoțênd pe ω făcură Γιάννης. Românii scoțênd pe *a* făcură Γιώννης, pe care îi pronunță *Ghion*, *Ionĭ*. *Ghionĭ*, *Ghin*, *Ghini*, *Ghina*, *Ghinea*, *Ginu* (=*Dzinu*),

Zianĭ, *Ziană*; din aceste aŭ provenit diminutivele : *Ianùşiŭ*, *Nuşiŭ*, *Ianuţ*, *Nuţ*, *Nunuţ*, *Nănuţ*, *Nanu*, *Nianĭu*, *Nianĭa*; *Ianuli*, *Nuli*, *Nulă*; *Ianiţ*, *Ianiţĭ*, *Iancu*, *Iancùlĭ*, *Iancĭu*; *Ghĭnuşiŭ*; *Ianotĭ*, *Ianotă*, *Noti*, *Notă*; *Ianachi*, *Nachi*, Ianacu, Nacu, Naca, Nacea, Nacĭu, Nacĭ.

64. *Ramandanĭ*. Credem că este compus din *Ramu* saŭ *Aramu* (nu în sens de *aramă*) şi *Andoni*. *Ramu* şi *Aramu* se aud des, ear *Andoni* (Antoni) se află maĭ mult prescurtat *Toni*, *Doni*, Donă.

65. *Bârcâ*. Familia *Bârcâ* este venită în **Avela** din oraşul *Parga*. O ramură din această familie emigră la 1360 din *Parga* la Janina împreună cu doauĕ alte însemnate familiĭ, aceea a *Vrănaţilor* şi a Mavroĭanaţilor, cari în timpul Turcilor maĭ târziŭ fură porecliţĭ *Caraĭanaţĭ*. *Bărcaţiĭ* aşezaţĭ în Ianina dădură numele lor şi moşiĭ *Bârcâ* (Μπέρκον) cu satul omonim din districtul Ianineĭ. Ear familia *Caraĭanaţilor* aşezată în *Ianina* a fost inrudită cu o altă familie însemnată a *Măruţilor*, cari Măruţi trăiră mult timp în Ianina şi apoĭ emigrară din cauza Turcilor în Veneţia. Şi *Măruţeştiĭ* şi *Caraĭanaţiĭ* căpătară titluri de nobleţă din partea Senatuluĭ Veneţiĭ pentru multele serviciĭ ce făcură. D. 'Αραβαντινὸς ne dă maĭ multe nume din familia Caraĭanaţilor emigraţĭ în insulele Ioniane şi în Veneţia.

Aceste nume sunt :

Eulogia măritată cu Cristodul *Măruţu*.

Leondari. Muri în Veneţia fără copiĭ.

Toma. Se însură cu Elena Anastase *Măruţu*. Emigră cu familia în Veneţia la 1756.

Panu. Muri fără copiĭ în Veneţia la 1803.

Frosina. Se mărită la Corfu cu Antoni Barbarigu şi muri în Veneţia la 1816.

Nicola. Se însură la *Corfu* şi muri la 1820 lăsând o singură fată Elena.

Susana. Se mărită în Veneţia cu Ioan *Saru* şi muri fără copiĭ la 1835.

Toma. Căpătă diploma de nobleţă în Veneţia pentru binefacerĭ creştineştĭ făcute în Corfu şi Veneţia. Intre alte multe dădu şi 5000 galbenĭ de rescumpără de la Turcĭ mulţĭ prizonierĭ creştinĭ robiţĭ în revoluţiunea din Peloponez de la 1770 şi mărită şi înzestră multe fete de ale celor, pe cari iĭ rescumperă din robie.

Străbunul *Măruţeştilor* era *Chirigiŭ* de profesiune (ἀγωγιάτης). Chiragilicul saŭ transporturile în peninsula Balcanică s'aŭ practicat din timpĭ imemorabilĭ şi se practică şi astă-zĭ pe o scară întinsă escluziv numaĭ de Românĭ cu caravane de câte 10, 20, 50, 100 şi 150 de catîrĭ. Chiragiĭ se zîc de Românĭ *Cărvănarĭ*, şi Caravana se zîce *Cărvane*. Se află şi astăzĭ Cărvănarĭ posedând unul singur câte 100 şi 150 de catirĭ. Astfel de chiragiŭ a fost străbunul *Măruţeştilor*, care făcând marĭ averĭ cu această meserie se lăsă de chiragilic şi se aşeză la Ianina. Poporul din Ianina credea că străbunul Măruţeştilor găsi comoară de se făcu aşa de bogat.

Am insistat asupra acestor doauĕ familiĭ, pentru că aŭ fost Româneştĭ şi pentru că aŭ contribuit cu sume marĭ pentru şcolĭ, spitalurĭ şi altele şi joacă

un rol însemnat în istoria Ianinei (vezĭ despre familiile *Bârcă, Caraioan* și *Măruțu* 'Αραβαντινὸς, χρονογραφία τῆς 'Ηπείρου, vol. II, paginile 260—284, unde din listele familiilor boĭerești dela 1431—1814 se vede că Ianina a fost un oraș maĭ maĭ Românesc. Eată câteva nume de boerĭ din Ianina; *Buĭa Savu, Bardă, Lelipapară, Șerban, Cehuli, Bârcă, Manasi Pleșea, Dobru, Lĭocă, Zorghĭanu, Bucĭară, Bezanu, Gherăcaru, Negură, Mihăliciŭ, Bâlcĭu, Macrin, Tristenicu, Calotă, Căvălaru,* Ghĭorgan, *Roman, Pecĭali, Condo-Scală, Măcĭucă, Sugduri Șerban, Peta, Niculetu, Ziguri* socrul luĭ *Panu Caraioan, Fotu Papaleca, Panu Măruțu, Alexe Cireșaru, Mantu Stavru, Gheorghe Mișĭu, Balulĭa, Gheorghe Gaga, Teodor Gorgoli, Buba* saŭ *Bumba, Monobardă, Zoe Mincu, Hagi Cĭurea, Stavru Hristu Furu, Dĭamandĭ Baludima, Eustratie Hagi Bardă, Dudùmĭ, Zoe Caplanĭ, Balanu Pală* (sabie), *Panaĭoti Zĭucă, Anastase Vrană, Balanu Mațu, Spiridon Calovetu, T. Mănaru, A. Dimă, Zisi Tacĭ*, supranumit și Vrană, *I. Fugĭoĭanĭ, I. Docu, Papafilĭu, Mita, S. Boga, P. San-mariniatu, M. Guvelĭ, P. Mamudi, S. Guma, I. Naĭu, Condi, Foru* poreclit și *Cĭacàlof, Ghĭuma, Bubuchi, Balan Trofim Mațu, C. Tulică, etc etc).*

66. *Gableța.* Această poreclă o găsim aseminea la Românii din Peloponez de pe lûngă Sparta, unde Slaviștiĭ susțin că aŭ năvălit Sclavuniĭ. In Fallmerayer, Fragmente aus dem Orient, vol. II, pag. 450—451, găsim între fundatoriĭ monastireĭ Μέγα-Σπήλαιον din Peloponez menționațĭ pe următoriĭ: Gherasim *Zăloghitu* archidiacon din Misolonghi; *Zăloghitu* din Bonița (oraș în Acarmania superioară); frațiĭ *Coniță; Zùzula, Grubu, Bricu, Turnu, Petrovicĭ, Belințacu, Bugumara, Buzunara, Cĭacĭu* din câmpia rîuluĭ *Eurota* de lûngă Sparta; *Sclavunogrambos* (Σκλαβοῦνος, γαμβρὸς=ginere), *Sclavunacu* din *Pirgos* dela Mani (adecà Tzaconia, Laconia dela promuntoriul Tenaron din Peloponez) *Sclabea, Brumea, Pàcra-bèlca, Sbolopea, Bogea* și **Gableța** din *Doloĭ* de lûngă Sparta.

67. *Manu.* Credem că este prescurtat din *Manuel* saŭ *Emanuel. Manu* are următoarele forme la Românĭ: *Manu, Mane, Mani, Mană, Mana, Manca, Mănet, Mănetĭ, Mănet, Maneta, Mănac, Manachĭa, Mănuz, Mănuză, Mănuț, Mănușiŭ, Mànașiŭ, Mănașiŭ, Mănìcă, Mănicĭŭ, Mănaia, Mănalĭa.* A nu se confunda *Mănìcă* cu porecla *Mânică* purtată de un armatol. *Manolĭ* se aude foarte rar. Numele *Manea* mĭ-a adus aminte de legenda zidireĭ Monastireĭ Argeșiŭ. Lûngă orașul *Arta* din Epir, unde domniră *Buĭeștiĭ și Spăteștiĭ*, esistă o punte care se zice *puntea de Arata*, zidită negreșit de Românĭ, căcĭ zidariĭ în peninsula Balcanică sûnt Românĭ. Zidirea acesteĭ *punțĭ* are aproape aceeașĭ legendă ca și aceea a Monastireĭ Argeșiuluĭ. Legenda se află și în versurĭ macedoromânești (vezĭ Mostre de Dialectul Macedoromân patea II, Bucureștĭ 1882, pag. 84.) și în limba greacă (vezĭ Passov pag. 390). Diferința stă întru aceasta că în legenda *puntei* de Arta logodnica luĭ Manea, pe când o zidesc, începe să blăsteme ca să cadă de pe punte și să peară toțĭ trecătoriĭ, dar șĭ-aduse aminte că are un frate în România și temându-se nu

cumva la întoarcere să peară și el trecênd puntea, îșĭ schimbă blăstemul zicênd *numaĭ să se clatine puntea* la trecerea oamenilor.

68. *Pașali* și *Catì*. Cel ântâiŭ este *Pașa-Ali*, al doilea este *Cadìul*, judecător turc.

69. *Sdrali* și *Rali* și *Raletu* se aud maĭ rar. Farșeroțiĭ pe *Rali* îl fac *Sdrali* și Sdralĭu.

70. *Didu* și *Ḑidu* este, credem, numele *Dedu*. Din Ḑidu se face augmentativ *Ḑidur* și articulat *Ḑìdur-lu* și *Ḑidru-l* și nearticulat *Ḑidru*. La Macedoromânĭ, când litera *r* vine după o consoană, desc orĭ se aude între consoană și *r* vocala *u*, precum : *lucrul*, lùcurlu, socrul, socurlu, Petrul Pèturlu, Negrul, Nègurlu. Notăm că *Ḑ* se aude ca *dz* la Macedoromânĭ precum și *ge* și *gi*.

71. *Mărudi* și *Mărudă* sunt făcute de la numele femeesc *Mara*, prescurtat din Maria. Forma *udă* se aude și la nume cari nu sunt porecle, precum *lăpùdă*=*cĭorap*, *psirudă* (din psirudă, de la a pisa)=*fel de tăiețĭ*, *lĕludă* (de la lelice=floare)=floare. Aseminea de la *Câlțu* se făcu porecla *Călțùda*. Trebue se notăm aicĭ că multe nume Românești terminate în *u* saŭ *ă* și *a* Romăniĭ fiind că scriaŭ și scriŭ încă cu litere grecești numele lor, neștiind cum se le elinizeze, le termină de multe orĭ în ης crezênd că așa sună maĭ grecește; astfel *Adamu* îl fac Adamis și *Damis*; *Coțcaru*, Coțcaris și *Coscaris*; *Bută*, *Butis*, *Notă*, Notis, Negură, Neguris, *Boțu*, Boțis, Zĭană, Zĭanis și Janis, Guș̆ĭu, Guș̆is; Chiriță, Chiriț̆is; Ghiță, Ghiț̆is; Golfin, Golfinis; Delfin, Delfinis; Ghizar, Ghizaris, *Zambu*, *Zambis*; *Rusu* (=blond, roș̆ĭŭ) Rusis; Raletu, Raletis; Nepotu, Nepotis; Țiru, Țiris, Tacĭu, Tacis; *Țirlingă*, Țirlinghis; Cămară, Camaris, Turtură, Turturis; *Lambu*, *Lambis*, Bidivan, Bidivanis, Balaban, Baabanis, etc.

72. *Bidivan* este augmentativ luĭ *Bidiviŭ*, care însemnează *cal mic* și *iute*. *Filimon*, care elinizează numele Românești, pe *Bidiviŭ* l-a făcut Πιθηφίκος, ca și când ar fi din rădicina cuvêntuluĭ Grecesc πίθηξ, gen. πίθηκος = *pitic*=*maimuță*. Romăniĭ aŭ și numele *Piti* (=Dimitri) și *Fichĭ* ca poreclă, și Πιθηφίκος ar putea fi *Piti-Fichì*, dar noĭ am aflat de la bătrênĭ înrudițĭ cu *Bidivieștiĭ* din Suli că familia era *Bidiviŭ*, ear nu *Piti-Fichi*.

73. *Cĭumarĭ* este augmentativul luĭ *Cĭumă* (= șuviță de pĕr saŭ de lână), și se dă ca poreclă la *spânĭ*.

74. *Cĭucĭu* este nume care se dă la copiĭ, nume care le rĕmâne și maĭ târziŭ une-orĭ. Din *Cĭucĭu* se face diminutivul *Cĭucĭulică*.

75. *Ceàĭcu* și *Ceàcu* sunt prescurtărĭ din *Cĭucĭacu*, diminutiv luĭ *Cota* și *Cocĭu*.

76. *Balu-Dimă* și *Balu-Dumă* și *Baldumă* sunt nume Românești. Se află și *Balu-Macĭu* și *Balamacĭ*, precum și Balumir și Balumira și Mira.

77. *Buș̆iulengă*. Din *Buș̆iu* se face diminutivul *Buș̆ic*, *Buș̆iulea*, *Buș̆iulică* și augmentativul *Buș̆iulengă*. Tot ast-fel s'a făcut din *Mătură* și porecla *Mătărangă*, și din Țir (= Cĭur), Țirlea, *Ț̆irlingă*.

78. *Cucurină*. Numele trebue să fie făcut din *Coc*, *còcurĭ*, și apoĭ lipsind

accentul de pe *o* s'a făcut Cucurină în loc de *Cocurină*. Tot așa din *foc* se face *focurĭ*, și din *focurĭ* se făcŭ *fucurină*, care *fucurină* însemnează *vatră*.

79. *Circelĭŭ* (pronunțat țirțelĭŭ și *dzirdzelĭu)* are doauĕ sensurĭ provenind saŭ din *Cercu*, de unde se face *Circelĭu* care se zîce și *Cărchelĭu*, saŭ din *Dzerdzel*, care este *zarzărul* la Macedoromânĭ.

80. *Bucuvală* și *Păpară* sunt doauĕ porecle cĭobănești des auzite. *Bucuvală* însemnează aproape acelașĭ lucru ca și Papară, adecă un amestec de *pâne*, *unt* și *caș* semiferte într'o căldare. Numele de *Bucuvală* este ilustrat de un mare eroŭ Român înainte de revoluțiunea greacă numit *Iani Bucuvală* din comuna *Sĕcăreț* din Acarnania superioară. Multe cântece populare grecești cântă vitejiile luĭ Iani Bucuvală. Ear porecla *Păpară* o găsim și la Româniĭ din *Parga*, unde a esistat tribul *Păpăraților* scrișĭ în cărțile grecești Παπύριδες, ca și când ar fi *Papură*. Tot din aceasta familie Papară trebue se fie și boïeriĭ *Lelipapară* din Ianina, trimișĭ la 1431 ca ambasadorĭ la Salonic la Sultanul Murat pentru predarea cheilor Ianineĭ. D. 'Αραβαντινὸς (Χρονογραφία τῆς 'Ηπείρου, vol. II, pag. 160, la nota 1) vorbind de familia nobilă a *Lelipaparaților* zîce : se află în scrierea luĭ Niceta Honiatul unu Gheorghie *Comnen*, poreclit *Lelipăpară* (Γεώργιος Κομνηνὸς, τοὐπίκλην Λελυπαπαρᾶς).

81. *Călivă* însemnează *Colibă*. Aceasta poreclă se dă maĭ mult la *Fărșeroți*, din cauză că locuesc în *Colibe* saŭ *Cătune*. Când vre-un *Fărșerot* despărțit din tribul sĕŭ se bagă la vre-un stăpân nefărșerot ca cĭoban, ceĭ lalțĭ cĭobanĭ îl poreclesc *Călivă* și une orĭ *Capsocalivă*, cuvînt compus care însemnează *om* care și-a ars *coliba* cine știe din ce cauză și a fugit. De aceea unde se găsește această poreclă să se știe că este Român cel ce o poartă.

82. *Simu* se zîce și *Asimu* și are și feminin *Sima* și *Asima* și *Șioma*. *Simu* se face și *Sima* ca nume de bărbat. De regulă orĭ-ce nume se află la Românĭ și cu terminația *a* și *ca* fără a schimba pe *e* și *o* precedent în *ca* și *oa*, precum : Mitri, Mitra, Mitrea, Tegu, Tega, și Teghea ; *Flocu*, Floca ; Ghĭotu, Ghĭota, etc. Fiind că argintul la Macedoromânĭ se zîce *asime* și aurul *mălamă*, precum din Simu se făcu feminin *Sima* și Asima, tot așa se face și nume feminin Malâma și masculin Malamu, carĭ în România ar fi *Argente* și *Aurel*.

83. *Măceacă* este diminutiv luĭ *Macĭu* saŭ *Mațu*, porecle 'oarte des auzite numaĭ la Românĭ. *Macĭu* se aude și *Mâcca* și *Mașĭu* și *Mâșca*. In *Lambride*, vol. I, pag. 88 găsim pe *Balan Macĭu saŭ Mațu*, (Μπαλάνος Μάτσιου) care dotă orașul Ianina cu un spital, ce poartă numele luĭ.

84. *Zambu* și *Zamba* se aud ca porecle la bărbațĭ. Din *Zambu* și *Zamba* se face poreclă pentru femeĭ *Zambeta*. D. Lambride vol. II, pag. 112 ne dă din satul Românesc *Dolĭanĭ* din Zagor în Epir numele femeesc *Zambeta* cu fiică-sa *Haida* (Ζαμπέτα τις μετὰ τῆς θυγατρὸς Χάϊδως). Macedoromâniĭ aŭ porecla *Gambeta* și *Gambița* ca diminutive din *Gambă*, dar în loc de *Gambă* aŭ *Ziambă* și *Zamba* și *Zambu* numaĭ ca porecle. De aci și numele poetuluĭ Ζαμπέλιος = *Zămbelĭu*

85 *Tragu-Dina*. *Costantin* se aude românește prescurtat *Dinu* și *Dina*, și

diminutiv *Dinicu* și *Dinica* și *Dincea*. Ear *Tragu* este cuvênt grecesc însemnând *ţap*. Decĭ *Tragudina* este egal cu *Dina-Ţapu*.

86. *Tragu-Dara*=*Dara-Ţapu*. Și *Tragu-Dina* și *Tragu-Dara* sûnt nume cĭobănești. Se nu se confunde aceste nume cu cuvêntul grecesc τραγοῦδι (cântec), de unde ar crede cine-va că s'ar face τραγουδίνα, care n'are nicĭ un sens în grecește. *Tragu-Dara* ar putea sĕ-l creadă cine-va că este cuvêntul grecesc τραγουδάρας, dar nu este; căcĭ Românii uzitează des cuvêntul grecesc τράγος=*ţap* în compunerĭ, precum : τραγουμπάρμπας=*Tragu-barbă*= adecă cu barbă de ţap ; dar nimica nu oprește ca *Tragudara* din listă se fie cuvêntul grecesc τραγουδάρας, care însemnează : *om care cântă mult.*

87. *Ĭacĭu* este nume purtat de Românĭ. Poate se fie cuvêntul *Ajace*, dar nu credem. El trebue se fie *Ĭacu*, prescurtat din grecescul Κυριάκος ; din *Iacu* Românii fac ântâiŭ pe *Ĭacă*, *Ĭacu*, apoĭ pe *Ĭacĭu*. Se nu se confunde *Ĭacĭu* și *Ĭacă* cu *Zĭacă*, care este prescurtat din *Jacob*. Aseminea se nu se confunde cu *Ĭahu*, alt nume Românesc. Se nu se confunde nicĭ cu *Gâcĭu*, reprodus de Grecĭ prin Γάτσος, care *Gâcĭu* este earăși nume cĭobănesc dat la oamenĭ nalţĭ, grașĭ și spătoșĭ. *Gâcĭŭ* se numește la Macedo-românĭ *ţapul care conduce caprele.*

88. *Căţimbă*. Nume Românesc cam rar auzit. Se află și *Căţimbeliŭ* și *Căţimbelĭ* ca diminutiv. Nu este acelașĭ cu un alt nume *Câcĭu-belĭu*. Numele Κατζιμπέλης al unuĭa dintre Suliaţiĭ luptătorĭ dat de *Perevos* nu știm dacă este diminutivul luĭ *Căţimbă* saŭ compusul *Câcĭu-Belĭu*, căcĭ *Perevos* și pe *ţ* și pe *ce*, *ci* le reproduce numaĭ prin τζ.

89. *Cutrocĭ*. Se face din numele *Cutră*, care se află și *Cutră* și *Cutrocĭ* și *Cutruliŭ*, *Cutrulĭ* și *Cutrulă*.

90 *Muzàcă* este poreclă des auzită la Românĭ, maĭ cu seamă la Românii din districtul *Muzachìa* din Albania. *Muzàcă* pare a fi diminutiv luĭ *Muză*, care se aude ca poreclă.

91. *Băiţu*. Este diminutiv luĭ *Baiŭ* și *Baia*, care se zîce și *Vaĭa*. Sunt și localităţĭ cari poartă numele *Baĭa*. Este și o comună Românească pe Pind, care se numesce *Băieasă*, cunoscută în greceşte sub numele Βωβοῦσα. A nu se confunda *Băiţă* cu *Beiţ*, care se zîce și *Beĭcu*, diminutive cuvîntuluĭ *Beĭŭ*, care este un titlu la Turcĭ.

92. *Deli-Sgâru*. *Deli*. Vezĭ la No. 50. *Sgâru* este numele scris de Grecĭ Σγοῦρος. Am spus maĭ nainte că numele *Sgâru* are maĭ multe forme la Românii din peninsula Balcanică, precum : *Dzegă*, *Dzeghĭu*, *Dzeghea*, *Dzegar*, *Dzigur*, *Dzdgâru*, *Sgâru*, *Sguru*, *Zigur*, *Ziguri* (1). Am dat maĭ sus derivaţia cuvêntuluĭ. Aici maĭ adăugăm presupunerea că *Sgâru* poate se aibă aceași rădicină cu cuvêntul *gheară* saŭ χείρ, χερ greceşte, *adecă mână* saŭ *gheară*, de unde se esplică ușor sensul verbuluĭ a *sgăria*, de unde sensul de a *rupe*, a *smulge*, a *castra*, de unde și sensul de *spân*.

(1) Vezĭ și la pag. 11 și 30.

De la *Dzigur* se face și diminutivul *Dzigùrac*, pe care Greciĭ il reproduc prin Τσιγκουράκος. Terminațiunea *ac* arată diminutivele la Românĭ; din *ac* se face *achea*. Greciĭ aŭ în locul luĭ *ac* și *achea* pe άκης. Astfel Românii zîc : *ficĭor*, *ficĭurac* (adecă *fecĭor*, *fecĭorac,)*; ĭatru (=doctor), ĭatrac (=doctoraşiŭ); *trup*, *trupac;* *Manu*, *Mănac* și *Mănachea;* ear Greciĭ zîc : Δημητράκης, Νικολάκης etc. Unde dar găsim nume greceștĭ diminutive în άκος, aceste sunt Românești reproduse în greceşte prin forma Românéscă. Astfel Τσιγκουράκος de maĭ sus este Românescul *Dzigurac*. Și în adevĕr o familie la *Manĭațiĭ* din Laconia poartă și astăzĭ acest nume (1). Asemenea găsim la Manĭațĭ și astăzĭ familiĭ cu numele Τρουπάκης (Trupachis din *Trupac);* Ἰατράκος (Ĭatrac), Δημητρακαράκος (Dimitracaràcos, cuvênt care s'a făcut astfel : din *Dimitri* se face diminutivul *Dimitrac;* din *Dinitrac* se face augmentativul Românesc *Dimitràcar;* din *Dimitràcar* se face diminutivul *Dimitracaràc).* La *Manĭațĭ* maĭ găsim la nume de familiĭ și de botez și terminațiunea *ea* Românească, precum : Μπουκουβαλέας (Bucuvàlea saŭ Bucuvală), Χρηστέας (Hristea), Πετρέας (Petrea), Κωστέας (Costea), etc. (2). Acestea ca forme Românești; găsim însă și astăzĭ la eĭ nume ca ὁ Νίκλος, ὁ Σκοῦμπλος etc. adecă Nic-*lu*, Scump-*lu* cu articolul întocmaĭ ca la Macedoromânĭ. La Macedoromânĭ numele propriĭ terminate în *u* se află maĭ mult articulate, precum : Man-lu (Manu-l), Ghĭot-lu (Ghĭotu-l), Teg-lu (Tegu-l), Mitur-lu (Mitru-l) Petur-lu (Petru-l), Chir-lu (Chiru-l), *Bucur-lu* (Bucuru-l) etc. (3). In Satas (Documents inédits relatifs à l'histoire de la Grèce au moyen âge, vol. 6, pag. 302—306) găsim pe la aniĭ 1200 în insula *Cerigo* (4) (Κύθηρα) un oare-care numit *Chir-lo*, care nu este de cât *Chir-lu* (adecă *Chiru* articulat Macedoromânește Chir-*lu*, care se aude și *Chir-lo*, după esemplele ce am citat maĭ sus din Jos. Pič, nota 8, pag. 18-19. Astfel în lista de maĭ sus găsim Sau-*lo*, care este în loc de *Sav-lo*, adecă *Savu*, *Savu-l).*

Fiind că la anul 1200 găsim un Român numit *Chir-lu* în insula *Cerigo* aproape de Laconia, unde am vĕzut că locuĭaŭ Românĭ, trebue se spunem încă câteva cuvinte despre *Chir-lu* și famila sa, după cele cuprinse în vol. al VI citat maĭ sus din Satas de la pag. 302—306.

Pe la 1200 Despotul Sparteĭ *Laonde* trimise ca guvernator al insuleĭ *Cerigo* pe un senĭor numit *Gĭorgĭ Pachi* din Monembasia, provincie din Peloponez *(Zorzi Pacchi* di Malvasia). Maĭ târziŭ Laonde dăruește insula unuĭa din familia *Eudemono-Iani* pentru meritele sale. Acestuĭa iĭ succese fiul sĕŭ Nicola, care mărită unica sa fiică cu un gentilom din Candia numit Bartolomeŭ *Venieri* dându-ĭ ca zestre insula Cerigo și multe posesiunĭ ale sale din insula Candia. Marcu, fiul luĭ Bartolomeŭ avu patru fiĭ : Gabriel, Bartolomeŭ,

(1) Gudas, 8, pagina 28, vezĭ portretul.

(2) Gudas, 8, 405.

(3) Articolul se poate și înlocui prin *a* saŭ *ea* final, precum : Teglu=Tega, Peturlu=Petrea.

(4) Insulă lângă Laconia din Peloponez

Petru și Nicola. Unul din descendenții luĭ *Gabriel* se numește la 1333 *Gabriileanu, (Gavrigliano);* ear fiiĭ luĭ Bartolomeŭ de maĭ sus se numesc: *Titu, Todorel, Chirlu, Marcu, Paulu* (scrișĭ italienește: *Tito, Todorello, Chirlo, Marco, Polo).* Toțĭ acești domnesc și în Candia și în Cerigo. *Chirlu* avu un fiŭ numit *Marcu Venieri*, care prin testament lăsă posesiunile sale erezilor luĭ *Georgilă Venieri* și luĭ George și Manoli *Murmuri*, nepoților sĕĭ și locuitorĭ în *Cerigo* (ser *Zorzila Venier* et a Zorzi et Manoli Murmuri suoi nepoti et cittadini Cerigotti). După acestea la pag. 308 din volumul maĭ sus citat, unde figurează arborele genealogiĭ al descendenților luĭ *Eudemono-Iani* și a luĭ *Bartolomeŭ Venieri*, vedem că de la fiiĭ luĭ Marcu, fiuluĭ luĭ *Chir-lu*,ișĭ trage origina și Venețianul *Mocenigo* (1560). Textul zîce: La descendenza di questo Marco naturale și legge in arbore nel libro de Testamenti del Magnifico misser Zuane Mocenigo Proveditor di Cerigo».

Despre prezența de nume Românești în insulele Candia, Chipru, Cerigo, Corfu și în toate insulele Ioniane vorbim airea pe larg.

93. *Papa-Ghĭorghi*=popa Gheorghe. Cuvêntul *popă* nu este de loc uzitat, ci se înlocuește prin *papa* la compunerĭ. Când ênsă cuvêntul *popă* este singur, se zîc *preftu*. In regulă generală *au* și *cu* se fac *af* și *ef* saŭ *av* și *ev* la Macedo-românĭ, precum: *àvdu* (aud), *alàvdu* (laud), *caftu* (caut), gavră (gaură), *făvrar* (lăurar), *preftu* (preut), etc.

94. *Păpleacu. Pap* și *auș* însemnează *bĕtrân*. *Pap* articulat se face *Paplu*, de unde diminutivele: un *păpleac* și un *pleac*, cari se ĭaŭ și ca porecle.

95. *Zagàri* și *Zăgar*=*Ogar*.

96. *Ticiŭ* trebue se fie prescurtat din diminutivul *Dimitriciŭ* făcut întâiŭ *Mitu*, de unde *Miticiŭ*, *Ticiŭ*.

97. *Docu* și *Doca* trebue se fie prescurtărĭ din *Handoc* și *Handoca*, cari se aud des ca porecle. *Docu* se face și *Docea* și *Docĭu* scris de Grecĭ Δόσιος (1).

98. *Culu-Stupă* este compus din *Cola* și *Ștupă*, care se aude și *Ștupĭ*.

99. *Miga* și *Mega* credem că sunt elenizările luĭ *Marc*, *Mari*, (=mare), cari se aud foarte des la *Fărseroți*, unde găsim: Fotu-*Mari*, Mitru-*Mari*, Lambru-*Mari*, apoĭ Chita-*Micu (Chita*=Nichita, ear *Micu* este *mic* pronunțat ca Italienescul *gn). Mari*, ajuns odată poreclă, ia și el la fine ca toate numele propriĭ pe *a*, precum: Mitri, Mitra, Tegu, Tega, Jĭogu, Jĭoga, Miru, Mira, *(Miru* este prescurtat din Vladimir, care se aude și *Dimir)*, Mari, Mara. Atuncĭ *Fotu-Mari* se face Fotu-Mara, *Lambru-Mari*, *Lambru-Mara*, *Panu-Mari*, *Panu-Mara*, reproduse de Grecĭ prin Φωτομάρας, Λαμπρομάρας, Μητρομάρας, Πανομάρας. Românii ênsă zic maĭ des Fotu-*mari*, Mitru-*mari* etc. reproduse de Grecĭ prin Μητρομάρης, Πανομάρης etc. Φωτο-μάρας dar nu'ĭ din Φῶτο și Μάρας genetiv luĭ Μάρα prescurtat din Μαρία, căcĭ *Mara* la Românĭ făcut din *Mari* (=mare cu *a*) este uzitat ca poreclă în gen masculin.

(1) Un Român Δόσιος se distinse în resboaiele independenții Italiĭ la 1858. Jurnalele din Atena scriseră multe despre el.

100. *Cova* este prescurtat din *Cutòva*, care se aude şi *Cutàva* şi *Cutav*, şi *Còtav*. *Căţelul* în limba greacă modernă se zice τὸ κουτάβι, ear în cea macedo-română tot *căţel*. *Cutàva*, *Cutav* şi *Còtav* se aud la macedo-românĭ maĭ mult compuse cu cuvêntul grecesc τυφλὸς=orb, precum: *tiflu-Cutav-lu* =căţelul orb) spre a arăta un om care *nu ştie ce face*, care *dă în gropĭ*, ca un *căţel* prost, care n'a deschis ochiĭ. Cu numele *Cutova* a fost un haiduc înspăimântător în Tesalia înainte de revoluţiunea greacă. El era cĭoban Român şi se numĭa *Lĭacu Cutova* cunoscut în poeziele populare greceştĭ sub numele Λιάκος Κουταβᾶς. *Lĭacu* este prescurtare din *Calĭacu*, poreclă des auzită printre cĭobaniĭ Românĭ, saŭ diminutiv luĭ *Lia*=*Ilia*.

101. *Cearceàni* este făcut din *ţarcu* saŭ *Cearcu*, care însemnează *colibă* pentru *ezĭ*.

102. *Zamani* este cuvênt Turcesc însemnând *timp*.

103. *Muşĭu* poate să fie prescurtat din *Muşat* (frumos), ear Muşat este prescurtat din *Frumuşat*, cuvênt care nu se maĭ aude la Macedo-românĭ. Muşat se aude şi Mşat saŭ *Şeat*. Porecla *Muşĭu* este aşa de mult uzitată ca şi *Buşĭu*, care *Buşĭu* credem că este prescurtat din *Lambuşĭu*, diminutiv luĭ *Lambu* saŭ *Lambi* prescurtat şi aceasta din Χαράλαμπος saŭ Χαραλάμπης.

104. *Bĭauă* credem că este de la *Bia*, nume foarte des uzitate la femeĭ. *Bia* se aude şi *Bilĭa*. Nu ştim dacă *Bilĭa* este în legătură cu *Bela* şi *Belìna*, nume femeeştĭ foarte des auzite la Fărşeroate pe lângă *Beluşĭa* şi *Beàlişa*, cari însemnează *Balàĭa* saŭ cea cu faţa *albă* şi cu ochiĭ *negri*. Intr'un cântec Fărşerotesc se aud versurile următoare:

Morĭ *Belino*, morĭ muşată,
Ce-mi staĭ înverinată?
Ce s' nu-mĭ staŭ înverinată,
Ĭoŭ Belina cea marată?
Ciceroana mĭ-o-are luată
Care nu me-are căftată etc.

Morĭ aicĭ este egal cu *mărĭ*=fa.

Înverinată=înveninată=tristă şi *vestejită*.

Marată=*sărmană*, nenorocită.

Căftată=căutată, cerută de la părinţĭ ca se fie luată de nevastă.

Ciceroană. Un fel de *cumanac* foarte gătit purtat de femeile *Fărşeroate*. Fărşeroţiĭ, dar maĭ cu seamă Fărşeroatele, nu ştiŭ ce va să zică *modă*. Cea maĭ mică schimbare a formeĭ unuĭ straĭu la *Fărşeroţĭ* dă dreptul orĭ căruĭ *Fărşerot* se rupă straiul întreg unde-l vede abătut de la forma strămoşească, aşa că Fărşeroţiĭ sunt consideraţĭ de ceĭ-lalţĭ Românĭ ca singuriĭ reprezentanţĭ aĭ neamuluĭ românesc nealteraţĭ în nimica şi cari ştiŭ se conserve datinele strămoşeştĭ. Acuma vine întrebarea: de unde aŭ luat femeile *Fărşeroate* numele de *Ciceroană* pentru *cumanacul* lor? Dacă găteala aceasta de cap aŭ adus'o cu numele încă din timpul luĭ *Cezar*, care iĭ aşeză în Albania şi în Tesalia după luptele din *Dyrachium* şi Φάρσαλα, şi cumanacul *Ciceroana*

era pe atuncĭ *à la mode* respândit și pe la țară în Italia fiind că poate nevasta luĭ Cicerone îĭ dădu o noauă formă, este întrebarea de ce nu s'a conservat cu vechĭa pronunție *kikeroană* și se făcu *Ciceroană*, pronunțat de Fărșeroțĭ *ți̯ți̯eroană?* Am cerut informațiunĭ de la multe triburĭ Fărșerotești dacă nu cumva se află la vre unul din ele subt pronunția *Kikeroană*, dar din toate locurile mi s'a respuns că numaĭ *ți̯ți̯eroană* se aude la toțĭ.

105. *Țucnida* de la cuvêntul grecesc τσουκνίδα *urzică*.

106. *Tașĭu* și *Dașĭu* este acelașĭ nume prescurtat din Ἀναστάσιος. Se aude și *Tasĭ*, *Tasìc*, *Tasică*, *Tasu*, are și femenin *Tasa*, *Tasica*.

107. *Baracu* și *Buracu* și *Barucu* și *Baruca* este acelașĭ nume. *Buracu* este diminutivul luĭ *Boru* saŭ *Buru*. Ear *Baracu* de unde derivă? La Macedoromânĭ esistă cuvêntul *bară* în sens de *heleșteŭ*. De la *bară* se fac diminutivele:ună *bărică* (mic heleșteŭ),ună *băricĭe* (mic heleșteŭ), dar nu esistăună *băracă*, de și esistă cuvêntul *broatec* (=buratec saŭ orĭ ce broască, nu *țestoasă*). De la *Barac* se face diminutivul bărbătesc *Baracùlĭ* și femeesc *Baracùla* și *Baracùra*. Se află și augmentativul *Baràcar*. Familia armatolică Românească a Colocotronештilor din Peloponez era înrudită prin încuscrire cu o familie ear armatolică numită a *Baracarештilor* (Μπαρακαραῖοι. Filimon, Δοκίμιον ἱστορικὸν etc., vol. 3, pag. 414; Σάθας, Τουρκοκρατουμένη Ἑλλάς, pag. 493). Numele *Baracu* și *Buracu* nu este purtat de cât numaĭ de Românĭ.

108. *Babichi* și *Babicu* sûnt diminútive de la *Baba*, cuvênt turcesc, care însemnează la Românĭ *bĕtrân* și se află în compunere, precum: *Baba-Nicu*, *Baba-Ghĭorghi* etc. *Baba* (bĕtrâna) se zice la Macedoromânĭ *Moașa* saŭ *Maĭa*. Maĭa însemnează și *bunica*. *Străbunica* se zice: *òma*, și nevestele când se adresează la soacra lor îĭ zic: *la omă* (fa *omă*, fa *soacră*). *La*, *alà*, *le*, *alè*, sunt apelative feminine, *la* și *ala* pentru singular, și *le* și *alè* pentru plural; ear *laĭ*, *alaĭ*, *olaĭ* sûnt apelative adresate la bărbațĭ și pentru singular și pentru plural.

109. *Cuțu-Martu* Martu *Șchĭopu*. *Cuțu* l-aŭ Greciĭ subt forma κουτσός. Cu acest cuvênt Greciĭ compun cuvêntul Βλάχος și fac porecla Κουτσόβλαχος =*Cuțovlah*, poreclă, de care se supĕră foarte mult Românii din peninsula Balcanică. Scriitorĭ serioșĭ Grecĭ modernĭ când vorbesc de Românii Megalovlahiți saŭ în genere de Românii din Turcia, îĭ numesc Κουτσόβλαχοι și limba lor Κουτσοβλαχική fără a fi necesitate de a-ĭ distinge de Românii din România și fără a gândi câtu-șĭ de puțin că pot să supere pe frațiĭ lor Românĭ, cu cari locuesc la un loc. Nu numaĭ atâta, dar și pe Românii din România pênĕ la un timp nu vrură cu nicĭ un chip să-ĭ numească Βλάχοι, ci Δάκες (Dacĭ), ear acuma în timpiĭ din urmă numesc pe Românĭ Ῥουμοῦνος și România Ῥουμουνία, pe când dacă nu place să zică Ῥωμάνος și Ῥωμανία, ar putea zice Ῥουμάνος și Ῥουμανία. C. Porfirogenitul (vol. III pag. 148) vorbind de coloniștiĭ *Romanĭ* adușĭ de Diocleția în Dalmația și Albania spune că pênĕ și în timpul sĕŭ se numiaŭ Ῥωμάνοι, și nu scrie Ῥουμοῦνοι nicĭ Ῥουμάνοι, deși Ῥωμάνοι luĭ

Porfirogenit se ziceaŭ *Românĭ* și cuvêntul *Românĭ* îl reproduce el prin Ῥωμάνοι. Ar putea să facă și Greciĭ moderni tot așa fără nicĭ un inconvenient și fără nicĭ o teamă de a se confunda Românii cu *Romaniĭ* actualĭ din *Roma*, căcĭ pe aceștia Greciĭ moderni îĭ numesc ca și pe ceĭ anticĭ Ῥωμαῖοι.

Autoriĭ Grecĭ moderni, când vorbesc de Românii din peninsula Balcanică, nu numaĭ că pretutindenĭ îĭ numesc Κουτσόβλαχοι și limba lor Κουτσοβλαχικὴ, dar apoĭ când vor să arĕte ce limbă vorbesc Κουτσόβλαχοι se esprimă astfel: Cuțovlahiĭ vorbesc *grecește*, dar *pe lângă limba greacă* vorbesc și limba *cuțovlahă*. Ear despre Românii din Albania se esprimă astfel: vorbesc *limba Albaneză*, ear *pe lânga limba* Albaneză vorbesc și *cea cuțovlahă*. Noĭ credem că *corect* și *fără intențiunĭ ascunse* și *rațional* ar fi bine să se zică: *Românii vorbesc limba lor Românească*, dar pe lûngă cea Românească știŭ și vorbesc și cea Grecească saŭ și cea Albaneză. Astfel amicul meŭ *I. Lambride* în cartea sa citată de atâtea orĭ în această scriere orĭ unde vorbește de comunele Românești de pe Pind, din Epir, din Albania, nu vrea să zică că locuitoriĭ Românĭ vorbesc românește, ci zice că vorbesc *grecește* și că pe lângă grecește vorbesc și *cuțovlahicește* (1). La 1880 s'a întêmplat un lucru foarte curios. Era cererea din partea Grecieĭ către puterĭ de a se anexa maĭ multe provinciĭ românești din Tesalia și Epir și parte din Macedonia. Patriarchia prin Archiereĭ și preoțĭ reuși să capete declarațiunĭ de la locuitoriĭ Românĭ a sute de comune Românești cu iscălitur autentice că aceĭ locuitorĭ vorbesc grecește și că sûnt Grecĭ. Dar eĭ aŭ fost tot dauna și sûnt și astăzĭ Românĭ și vorbesc românește cu diferința că femeile nu știŭ nicĭ un cuvênt grecesc, pe când bărbațiĭ știŭ și grecește. Românii din Μεγάλη Βλαχία din Tesalia și din Μικρὰ Βλαχία din Etolia și Acarnania n'aŭ emigrat, ci se află și astăzĭ tot acolo unde aŭ fost așezațĭ de la început din veacul de mijloc. Se știe că Tesalia are forma uneĭ *potcoave*, a căriĭ contururĭ sunt *munțiĭ*, ear locul gol sûnt câmpiile. Munțiĭ sûnt și astădĭ locuițĭ numaĭ de Românĭ, cari nu vorbesc de cât *românește* în comunele lor. Astfel munțiĭ *Pelion* și *Olimpul* din rĕsăritul Tesalieĭ, munțiĭ numițĭ *Hașia* din nordul Tesalieĭ, munțiĭ numițĭ *Aspropotam* și *Agrafa*, din apusul Tesalieĭ, munțiĭ din Patragic la sud, sûnt locuițĭ numaĭ de Românĭ și numaĭ câmpiile Tesalieĭ sûnt locuite de Grecĭ agricultorĭ, căcĭ Românii nu se ocupă cu agricultura. Ear în orașele marĭ din câmpiile Tesalieĭ Românii sûnt în numĕr dacă nu maĭ mare, cel puțin egal cu al locuitorilor Grecĭ saŭ grecizațĭ din ele; apoĭ eĭ aŭ în mână escluziv industria, meseriile, profesiunile libere și comerciul.

In *Cronica Epirotică* aluĭ Mihail Nepota Duca (Vezĭ textul grecesc cu traducerea in Pouqueville, voyage dans la Grèce, vol. V, pag. 212) la cuvintele: Εἶτα καὶ τὴν ἐν Ἑλλάδι Βλαχίαν ἐπιπηδᾷ» se află următoarea notă: «Cunoaște că Vlahia din Grecia este *Tricala* și *Larisa*» Noĭ credem că prin *Tricala* și *Larisa* se înțeleg nu orașele aceste, ci provinciile omonime cu aceste capitale.

(1) Tot așa și Gudas, 8,299: Ἡ φυλὴ αὕτη (adecă ἡ Βλαχικὴ) ὁμιλεῖ πρὸς τὴν νεωτέραν Ἑλληνικὴν καὶ τὴν Βλαχικήν.

După această notă a autoruluĭ face o altă notă maĭ lămurită și cel care făcu în secolul al 18-lea o prescurtare din această cronică, și eată ce zice între altele: «Prin Vlahia în Grecia istoricul înțelege, după câte relatează despre ea, pe Tesalia Pelasgiotidă, maĭ cu seamă pe cea muntoasă, care acum se zice *Hașĭa*. Aceasta o confirmă și nota, care greșește numaĭ întru aceasta, că o pune (adecă pe Valahia din Grecia) în orașele Tricala și Larisa, pe când Vlahiĭ trebuia se locuească numaĭ locurile muntoase, precum se văd de la *în-ceput pănă acuma*. Istoricul o numește Vlahia din Grecia spre distingere de Vlahia de peste Dunăre saŭ și de alte părțĭ ale Grecieĭ locuite de Vlahĭ, precum spre esemplu *Dolopia*, numită înainte de timpurile comentatoruluĭ luĭ Tucidide Ἄνω Βλαχία (Valahia superioară), precum arată prin aceste: Δολοπία ἡ νῦν καλουμένη Ἀνώβλαχα (adecă *Dolopia* cea numită acuma Vlahia de sus)».

Partea dar nordică muntoasă a Tesalieĭ numită *Hașia* este și astăzĭ locuită numaĭ de Românĭ și o spune și comentatorul modern. Partea apusană numită *Aspropotam* și *Agrafa* și astăzĭ este locuită numaĭ de Românĭ. Eată ce zice despre eĭ Pouqueville (Voyage dans la Grèce, vol. II, pag. 218—219): «Les Valaques nomades, qui portent sur leurs fronts hâlés l'empreinte des saisons, sont généralement forts et robustes. Leurs têtes retracent les proportions *romaines;* et le temps, qui affaiblit les types nationaux, n'a pu, malgré leurs alliances (1), les confondre ni avec les Grecs, ni avec les Albanais. On leur reproche de la parcimonie, de l'obstination; mais à travers leurs moeurs rustiques on rencontre une franchise sauvage, qui n'existe pas dans le caractère des Lévantins. Leurs femmes, douées par la nature du riche coloris, dont Rubens a donné le modèle à l'école moderne, n'ont pour beauté qu'une longue chevelure blonde (2), une bouche vermeille et la fraicheur de la santé..... Je suis porté à croire que les nations valaques de la Grèce étaient plus nombreuses au temps de l'empereur Paléologue, qu'elles ne le sont maintenant (3), s'il est vrai, comme le dit Cantacuzène, qu'elles lui envoyèrent une députation de *douze milles de leurs citoyens*. Pour trouver aujourd'hui un pareil corps d'élite, car il est probable qu'on avait expédié des hommes choisis, comme cela se pratique dans ces sortes d'occasions, il faudrait une population plus considérable que celle des tribus, dont voici le cadastre approximatif, calculé à cinq individus par famille» (aicĭ dă numărul aproximativ al Românilor câțĭ a putut constata). Dar Românii din acele locurĭ surid la niște astfel de statisticĭ făcute după informațiunile date de dascaliĭ Grecĭ, apostolĭ aĭ Panelenismuluĭ. Cităm următoarele dintr'o broșură întitulată: *Réfutation d'une brochure grecque*, par un Valaque Épirote. (Extrait du Courrier d'Orient) 1879. pag.

(1) Se înșeală autorul, căcĭ Românii nu s'aŭ încuscrit și nu se încuscresc cu nicĭ un alt neam.

(2) Pletele *blonde* sunt maĭ rare și la Românĭ și la Românce.

(3) Sunt cu mult maĭ mulțĭ, dar călătorilor străinĭ li se daŭ statisticele de Grecĭ, carĭ ascund numărul.

1—2—3, spre a se vedea cum se fac statisticile etnografice de călătoriĭ străinĭ în peninsula Balcanică :

«Depuis longtemps les Grecs exploitent l'opinion publique en faveur de leur cause aux dépens de leurs correligionnaires d'une autre race, tels que les Albanais, les Valaques, etc. Grâce à l'exclusivisme, — j'allais dire au monopole — dont la langue grecque a été à tort privilégiée dans les écoles et dans les églises de tous les chrétiens orthodoxes de l'empire ottoman, tout ce qui est chrétien en Turquie est considéré comme grec en Europe; depuis le paysan et l'ouvrier jusqu'a la plus grande célébrité, soit commerciale, soit littéraire ou politique etc, depuis l'individu et la famille jusqu'au peuple et à la nation, tout porte la couleur grecque».

«Cette erreur ou plutôt cette duperie date de loin ; elle a été propagée par les agents du panhellénisme d'une manière très astucieuse, et voici comment : Les voyageurs européens qui visitaient la Turquie et qui désiraient écrire sur ce pays, — partout où ils étaient de passage, cherchaient à avoir des informations sur le nombre, la nationalité et la condition des habitants de la contrée qui les avait attirés, ainsi que sur toutes les matières qui sont de nature à intéresser un voyageur géographe, archéologue, ethnographe, etc ; ces voyageurs ne pouvaient guère s'adresser qu'aux gens un peu lettrés. Or, tous ces gens, maîtres d'école ou prêtres d'un village, professeurs, médecins ou évêques d'une ville, fussent-ils de nationalité non-grecque (Bulgares, Albanais, Valaques), étaient toujours partisans et adeptes du panhellénisme. Et comme un voyageur est toujours considéré par la population chrétienne de la Turquie comme un commissaire officiel, envoyé par le gouvernement de sa nation pour s'informer *de visu* de la situation générale en Turquie et en particulier de l'état de la population chrétienne, tous ces gens lettrés qui offraient l'hospitalité aux voyageurs européens, s'efforçaient de représenter à leurs hôtes les choses non pas sous leur véritable jour, mais sous la couleur la plus favorable à la cause grecque, dans l'idée que plus les informations seraient dénaturées en faveur de l'hellénisme, plus le triomphe de la cause grecque serait proche. En conséquence, les voyageurs européens, qui ne s'arrêtaient que deux ou trois jours dans le chef lieu de chaque *caza* (canton) de la province qu'ils visitaient, ne pouvant presque rien voir, étudier, approfondir dans un si cours laps de temps, composaient leurs ouvrages, en se basant sur les informations dont nous venons de parler, et de la sorte, ils devenaient les dupes de la malice grecque, C'est ainsi que beaucoup d'entre eux se sont faits involontairement les instruments d'une tromperie dont l'opinion publique est encore aujourd'hui la victime».

«Mais cette manière de tromper au détriment des droits et des intérêts des peuples chrétiens de race non-grecque, n'a pas semblé suffisante aux yeux des champions du panhellénisme ; c'est pourquoi les Grecs sont entrés eux-mêmes en lice, pour faire directement et sans intermédiaire ce qu'ils faisaient par le canal des voyageurs européens ; ils se sont mis à propager eux mêmes

leurs idées au moyen de cartes ethnographiques, dressées par eux-mêmes ou d'après leurs indications, et des brochures rédigées ou dictées par eux. Dans ces cartes ethnographiques, pour lesquelles la finesse grecque a créé le mot ethnocratique, presque toutes les contrées de la Turquie d'Europe, la Thrace, la Macédoine, l'Albanie (jusqu'à Novibazar), l'Épire, la Thessalie sont indiquées avec la couleur de la nationalité grecque. Pareillement dans les brochures, que les Grecs ont composées et fait imprimer en Europe, tout y est altéré et dénaturé en faveur de la nationalité grecque».

Maĭ departe Pouqueville la pag. 191 zîce : «tous les Aspropotamites, ils se prétendent d'origine *romaine* et s'appellent *Bruzzi Vlachi*.... on m'a assuré que ces pâtres portaient encore pour coiffure, il n'y a guère qu'un demi-siècle, un *chapeau en feutre*, et pour vêtement *l'habit des bergers du Latium*. Les paysans ont un caractère de tête plus noble que ceux du canton de Calaritès....» Tot Pouqueville (voyage dans la Grèce, vol. III, pag. 12) vorbind despre Româniĭ din oraşul *Malacaşĭ* din nord-vestul Tesalieĭ zîce : «cette peuplade laboriense de Valaques a le même genre d'industrie que les colonies de Calaritès, de Caliki et des *Aspropotamites* dont elle partage l'opinion, par rapport à leur *origine italienne*» (1) Ear jos la nota (1) cetim : «Cette idée unanime d'un peuple sur *son origine italienne* perce, indépendamment des auteurs que j'ai cités, dans tous les écrivains du dernier âge des Grecs. Βλάχων πολὺν ὅμιλον, οἳ τῶν ἐξ Ἰταλίας ἄποικοι πάλαι εἶναι λέγονται» Cinam. lib. VI.

Ear la pag. 392—393 din vol. al II-lea al opuluĭ citat spune următorele vorbind despre oraşul Românesc *Voscopoli* saŭ *Moscopoli* din Albania :

«Le versant méridional du Sboké présente, parmi les peuplades qui l'habitent, des mœurs plus pastorales et plus douces. Séjour des Dosques ou Toxides, les plus beaux et les plus parfaits des Schypétars, une colonie de Valaques Dassarets s'était fixée au milieu d'eux, comme un essaim d'abeilles industrieuses s'établit parfois dans le creux des rochers, autour desqueles mugissent les torrents. Pasteurs vigilants, ouvriers économes, ces Valaques, qui se prétendaient descendus des Romains établis dans la Candavie par Quintus-Maximus, avaient relevé, dans le onzième siècle, sur les ruines de l'antique ville des Mosches, celle de Voschopolis (1); et d'un simple camp de bergers, elle était devenue la métropole commerciale de l'Épire. On y comptait, vers le milieu du siècle dernier, près de quarante mille ames ; et en 1788, sa population, augmentée d'un tiers, promettait de superbes destinées aux chrétiens de cette partie presque ignorée de la *Grèce*. Les écoles de Voschopolis florissaient ; la civilisation s'annonçait, sous les auspices de la religion et de ses ministres, telle qu'elle parut une fois dans le monde aux bords fortunés du Paraguay, lorsque l'envie et le fanatisme se liguèrent pour détruire l'ouvrage de la sagesse. Les hordes mahométanes de Dagli et de Caulonias donnèrent les premières le signal des malheurs, en commençant à détrousser et

(1) Quatre lieues au S. O. de Ghéortcha.

à assassiner les caravanes qui fréquentaient le marché de Voschopolis. De leur côté, les beys turcs du Musaché, sous prétexte de secourir les sujets molestés du Grand-Seigneur, mirent garnison dans la ville; et après dix années de dévastations, de rapines et de guerres, Voschopolis disparut de la surface de l'Albanie! Deux cents cabanes, habitées par de pauvres bergers, sont tout ce qui reste de cette ville, que la misère ne tardera peut-être pas à ensevelir au milieu des décombres auxquels on reconnaît encore sa splendeur. L'Apsus, qui parcourt la vallée des Mosches au milieu d'une multitude de villages incendiés, dans un cours de douze lieues jusqu'à Bérat, n'arrose plus que des plaines silencieuses et des tombeaux, tristes monuments de l'anarchie dévorante; et ce n'est qu'en approchant de la rivière de Bitocouchi, qu'on recommence à apercevoir des traces de vie et de culture».

Aici este locul să spunem câte-va cuvinte şi despre Românii ce se află aşezaţi de secului în Albania. Nu dăm statistica lor, căci nu esistă încă, ci cităm numai câteva localităţi despre cari vorbeşte *Hahn* cu ocaziunea descrierei ce face asupra oraşului şi provinciei *Durazzo* (vechiul Dyrachium). Eată ce zice *Hahn* (Albanesische Studien, pagina 133, la nota 52, care se referă la pagina 75, unde este vorba de foburgul Durazzului): Diese (adecă foburgul Durazzului) ist grössten theils von Wlachen bewohnt. In dem Thale von Kawája finden sich, ausser der städtischen Colonie, wenigstens 10 wlachische Dörfer. Drei Dörfer der Küstenebene von Schjak haben wlachische Colonien; in Elbasán sind ausser der städtischen Colonie 4 Dörfer, in der Stadt Berát wohnen viele, und die Musukjà ist voll davon; in Mudirlik Tyránna wohnen nur Wlachen in der Stadt; in Skodra sind 24 wlachische Häuser, in der Stadt Prisrénd wohnen viele, in Ipék und Jakowa wenige, in der Umgegend dieser Städte aber keine Wlachen. In Dibra und Ochrida aber sind sie zahlreich, sowohl in den Städten, als auf dem Lande».

Mai cităm după acestea şi următoarele din Pouqueville (tot opul citat, vol. II, pag. 172—176):

«Strabon dit que dans l'antiquité (1), qui est maintenant pour nous la nuit des temps, le Polyanos, comme toute l'Épire, possédait une population nombreuse et florissante, quoique les Dolopes n'y existassent plus depuis longtemps. Ainsi le changement d'habitants de cette contrée se perd dans les révolutions antiques; et il a fallu sans doute les invasions des barbares dans l'orient, pour y refouler une nation chrétienne qui fuyait l'esclavage et la mort. La ville de Calaritès, telle qu'elle existait en 1815, comptait cent quatre-vingts familles Valaques établies dans un site plus propre à servir de repaire aux aigles et aux vautours qu'à des hommes. Groupée par étages depuis la rive acore des abîmes, elle s'étend dans un développement de six cents toises sur le versant méridional du mont Padouré-Mouré (2). On dit que le chois d'un pareil établissement fut inspiré aux Valaques par le désir de la

(1) Strab. lib. VII. p. 327.
(2) Padouré-Mouré, montagne des forêts.

conservation de leur liberté et la nécessité plus impérieuse encore de veiller à leur sûreté personnelle, contre les entreprises des barbares et des derniers empereurs d'Orient, qui traitaient leurs sujets comme des peuples conquis. Par leur position les Megalovlachites s'étaient mis hors de la vue des conquérants, et ils n'aspiraient qu'à l'oubli, lorsque quelques huttes de bergers, bâties à l'extrémité du Padouré-Mouré, prirent vers le commencement du treizième siècle le nom de Calaritès, à cause des belles eaux qui coulent de ses rochers.(1) La tranquillité dont on jouissait, le temps et l'indépendance ayant attiré de nouveaux citoyens dans cette colonie, comme on n'avait pas de terres à cultiver, les habitants s'adonèrent aux soins des troupeaux. La population s'étant accrue avec l'industrie, on établit des liaisons de commerce en vendant d'abord le beurre et les fromages aux villes voisines, et quelques autres produits aux marchands des échelles du golfe Ambracique, qui avaient alors des facteurs répandus jusque dans le Pinde. C'était par le canal de ces hommes que la France achetait le poil de chèvre et les toisons des troupeaux des Valaques; et dès le siècle de Louis XIV, elle avait un entrepôt de ces produits à Mezzovo».

«L'intérêt qui enfante les spéculations ne tarda pas à déterminer les industrieux Valaques à filer leurs laines. Comme la main-d'oeuvre était à bas prix parmi eux ils commencèrent aussi à tisser les étoffes grossières qui servent à faire les capes des Albanais et les capots à l'usage des marins de l'Adriatique. Ce pas étant fait dans la carrière des arts, ils se servirent du pavillon de France pour exporter à l'étranger leurs tissus. Bientôt après ils voulurent suivre leurs ballots de marchandises, afin d'en surveiller la vente, et d'opérer les retours en espèces et en objets des manufactures étrangères, appropriés à leurs besoins. Comme les chances ne pouvaient qu'être heureures entre les mains d'hommes économes, on vit dans le cours d'un demi-siècle, c'est-à-dire depuis l'année 1760 jusqu'à nos jours, les Mégalovlachites de Calaritès, Syraco, Mezzovo, de l'Aspropotamos et du Zagori, se répandre dans les différentes places maritimes de la Méditeranée, et employer ensuite des vaisseaux grecs (2), au lieu de ceux des étrangers, pour transporter leurs marchandises, et opérer leurs retours. Marchant la sonde et la boussole à la main, après des essais nouveaux, les uns fondèrent des maisons de commerce à Naples, à Livourne, à Gênes, en Sardaigne, à Cadix, en Sicile et à Malte. D'autres s'établirent à Venise, à Trieste, à Ancône et à Raguse. Un petit nombre que la prospérité avait éblouis, ouvrit des relations avec Vienne, Constantinople et Moscou, et des compagnies osèrent s'adonner aux opéra-

(1) Pouqueville se înșeală; *Calaritès* se zîce de Românĭ *Călar-li* saŭ *Călăreți* și *Călăriți*. Greciĭ necunoscênd sensul scrisseră și scriŭ încă Καλλαῤῥύται, ca și când ar fi compus din καλὸς (comp. καλλι) și ῥέω = *curg*. Tot așa făcură și cu *Săracu* scriind Συῤῥάκου, crezênd că este de la σὺν și ῥάκος.

(2) Ce sont les Galaxidiotes, colonie grecque du golfe de Lepante, qui font actuellement leur cabotage.

tions de la banque, dans lesquelles elles ne furent pas heureuses. Enfin dans ces derniers temps, quelques marchands avaient aspiré au commerce des denrées coloniales; mais comme ils étaient sortis de leur centre ils ont fait des banqueroutes qui ont ruiné leur crédit, sans les appauvrir. Aussi dans le Pinde comme ailleurs, on dit que telle personne est riche d'une ou de plusieurs faillites. Mais les maisons qui se sont tenues dans les bornes de leur commerce naturel ont existé et se soutiendront avec honneur».

«D'après ce que je viens de dire du commerce des Valaques, on ne sera pas étonné, si j'ajoute qu'on trouve à Calaritès le cours des principales places de l'Europe, puisque les marchands ont intérêt à connaître les mouvements du commerce auquel ils participent. Les grandes opérations roulent annuellement sur les cotons de la Macedoine Cisaxienne et de la Thessalie, qui passent en partie dans les états d'Autriche; sur les soies d'Agia et de Volo; sur les exportations de peaux de lièvres, de blaireaux et d'ours, qu'on exporte dans le royaume de Naples pour les échanger contre des galons et des fils d'or; enfin sur le commerce des pelleteries à l'usage des Orientaux, qu'on tire de la Russie. Malgré ce développement donné aux spéculations que la subversion d'une guerre maritime de vingt ans avait violentées, il est probable que la paix destinée à replacer chaque nation dans sa sphère, par le retour d'un sage équilibre, ramènera les Mégalovlachites à la vente des produits de leurs manufactures, de leurs laines et de leurs troupeaux».

«La classe du peuple, qui n'a pas de capitaux, s'est emparée d'une branche d'industrie très-lucrative dans l'Albanie, qui est la fabrique des ornements et des ustensiles d'or et d'argent. Ceux qui ne sont pas employés dans les tisseranderies et les fabriques, sont orfèvres; et quoique dépourvus de bons modèles, ils travaillent assez bien l'or et l'argent. Comme ils ne sont pas soumis au titre, ils tirent des profits inconnus des métaux qu'ils emploient. en les altérant autant que leur cupidité peut s'étendre. C'est chez ces orfèvres que les antiquaires peuvent se procurer des médailles, qu'ils ne jettent plus dans le creuset depuis qu'ils connaissent le prix qu'y attachent et qu'en donnent les Européens de la chrétienté».

«Les Valaques qui ont voyagé, et c'est le grand nombre, parlent plusieurs langues, et ont des bibliothèques assez bien assorties en livres français et italiens. Ils possèdent les bonnes éditions des classiques grecs, et un étranger trouve chez eux des secours littéraires qu'il est difficile de porter avec soi dans les voyages. Mais ce qui est bien plus étonnant, c'est de voir l'esprit d'ordre qui règne dans les familles et dans la ville. Une sage prévoyance s'est perpétuée pour diriger tout ce que l'homme courbé sous le despotisme peut faire afin d'améliorer et de rendre sa condition supportable».

Ceea ce zicea Pouqueville la 1820 esistă și astăzi. Rolul civilizator în peninsula Balcanică l-aŭ jucat și-l joacă numaĭ rasa Românéscă, și ceea ce ĭ-a oprit de a eși la iveală ca *natiune aparte* a fost lipsa de *instrucțiune în limba lor națională* și *firma panelenismuluĭ*, supt care scriitoriĭ Grecĭ aŭ știut să

cuprindă pe Românĭ. Un mare om politic al Românieĭ la un banchet politic la *Roman* a spus un mare adevĕr despre Românii din peninsula Balcanică, când a spus că «*cĭ pênĕ erĭ alaltăerĭ aŭ avut singurĭ comerciul orientuluĭ de la Viena pênĕ la Cairo din Egipet*»; putea să adauge că l-aŭ și astăzĭ tot eĭ, dar nu se vĕd, căcĭ fiiĭ acelor marĭ intreprinzĕtorĭ comercianțĭ poartă nume cu terminațiunĭ grecești in ίδης, άδης, πουλος, εός, etc. Un Român poreclit *Mămăligă* se elinează în *Mamalinghidis* (1). Același lucru îl confirmă și C. Jos. Jirecek (Geschichte der Bulgaren, pag. 113) când zice: Die *Macedo-Rumunen* heissen, bei den Slaven, *Vlachen* oder Çinçaren; die Neugriechen nennnen sie Kutzovlachen. Ihre Hauptsitze sind im Pindus, in Thessalien, bei Katsoria, am Dêvol, unter dem Peristeri, in Kruşovo, bei Prilêp, in Moglena und auf den Ausläufern der Rodope. Der Mehrzall nach führten sie ein Hirtenleben. Andere, begünstigt durch oft *staunenswerthe Sprachkenntniss* und *rastlosen Unternehmungsgeist*, durchwandern die ganze Halbinsel zu Handelszwecken, führen fast alle Wirthshäuser (Chane) an den Strassen und betreiben mancherlei Handwerke, wie Maurerei und Goldarbeiterei, nach altererbter Manier. Ihre Physignomie zeigt *römischen Typus*. Merkwürdig ist die Zähigkeit dieses Volkes; obwohl zersprengt und missachtet, hält es fest an seiner Nationalität und Sprache. In dessen ist doch schon ein nicht geringer Theil im slawischen und griechischen Elemente untergegangen».

D *Lambride* (Vol. II, pag. 225), care pretutindenĭ numește *Cuțovlachĭ* pe Românii din peninsula Balcanică, vorbind despre starea instrucțiuneĭ în Albania și vĕdênd cât de înaintațĭ sunt Românii de acolo față cu Albanejiĭ, după ce spune că în orașul Berat din Albania și în *marea și mica Muzachia* (provinciĭ în Albania) se vorbește limba *Cuțo-Vlahică*, adaugă următoarele:

«Rasa Vlahică pretutindenĭ se distinge prin iubirea muzelor și a lucruluĭ. De acea și numaĭ Vlahiĭ și în comunele acesteĭ eparchiĭ (adică in eparchia Beratuluĭ,) trăesc omenește ocupându-se cu creșterea vitelor; pentru că Albanejiĭ aicĭ maĭ cu seamă, Creștiniĭ și Turciĭ, din cauza esemplareĭ lor încuriĭ și necrezuteĭ mulțumirĭ cu puțin nu mănâncă alta nimica de cât pâne uscată de porumb. Cu toate acestea rezistă într'un mod minunat și se luptă foarte bărbătește. Rasa Vlahică se distinge și în respectul către ale patrieĭ. Nicĭ o dată nicăire în Albania de mijloc și de sus n'a schimbat vre un Român religia sa saŭ dogma făcêndu-se catolic. Toțĭ ceĭ abătuțĭ aici de propagande îșĭ trag origina din rasa Albaneză. *Elinismul datorește multe la ambițiunea și la purul patriotism al raseĭ Vlahice. Fără de această rasă cea maĭ mare parte din Macedonia și-ar fi negat poate originea sa. Dar și în Epirul modern a făcut puține?*»

Are dreptate amicul nostru D. Lambride în cea ce spune maĭ sus, și noĭ pentru adevĕrul istoric arătăm în cartea noastră «*Studiĭ istorice asupra Românilor din peninsula Balcanică*» că raseĭ Vlahice Elinismul datorește nu

(1) Vezĭ *Passov*, pag. 102, versul 5.

multe, ci *totul* aproape, când se va vedea ce a făcut ea cu *armatolii* încă de la ocuparea Grecieĭ de Turcĭ pênĕ la revoluţiunea greacă şi maĭ cu seamă în revoluţiunea greacă, şi ce aŭ făcut capitaliştiĭ Românĭ pentru Elinism. Dar pentru aceste serviciĭ şi altele, despre cari întrăm în detaliurĭ în faptele *armatolilor* şi ale *capitaliştilor* Românĭ, această rasă ar merita să fie maĭ mult respectată cel puţin de aleşiĭ naţiuneĭ nobile a Elenilor şi să nu fie tratată, fără nicĭ un motiv, de *cuţo-vlahă* şi limba eĭ să fie dispreţuită cu epitetul de limbă *şchĭoapă*, şi se se dea îndemnurĭ Românilor a o lepăda de pe eĭ ca o *scărnăvie* (νὰ ἀποσκωρακίσητε τὴν κουτσοβλαχικήν σας γλῶσσαν).

După toate acestea ne întoarcem de unde am plecat, adecă la numele Κουτσόβλαχος. De şi Greciĭ cred că Κουτσόβλαχος însemnează *Român schĭop*, ênsă cuvêntul κουτσὸς este o rea interpretare a cuvêntuluĭ turcesc *cucĭuc*, care însemnează *mic*. Turciĭ pe Româniĭ din România iĭ numesc *Kara-Olah* (Românĭ *negri*, ênsă în sens de *mari*, căcĭ *Kara* la eĭ are şi acest sens), ear pe ceĭ din afară din România iĭ numiră *Cucĭuc-Olah* (Românĭ micĭ). Aceasta este adevĕrata derivaţie a cuvêntuluĭ *Cuţo-Vlah*. In Wilhelm Tomaschek (zur Kunde der Hämus-Halbinsel, Wien 1882, pag. 42) cetim următoarele cuvinte relativ la numele de Κουτσόβλαχος : «Eine aus sehr später Zeit stammende Handschrift des Klosters Kutlumusi (Uspenskii, §. 327) bringt jene Athos-Vlachen in direkte Verbindung mit den Kreuzfahrern und erblick in den Κουτζόβλαχοι aus Italien (!) stammende σταυροφόροι : κρούτζε γὰρ παρ' αὐτοῖς ὁ σταυρὸς, Βλάχοι δὲ οἱ Ἰταλοί». Noĭ înclinăm a crede că cuvêntul *Cuţovlahĭ* nu este identic cu *cruţovlahi* (adecă de la *cruce* şi *Vlahi*=*Italienĭ Cruciaţĭ*).

Era vorba la început despre numele *Cuţu-Martu* din lista contribuabililor comuneĭ *Avcla*. Despre cuvêntul *cuţo* am vorbit; acuma trecem la numele *Martu*. Credem că *Martu* este prescurtare din *Martin*, nume care se aude maĭ rar la Românĭ în raport cu *Martu*, care este foarte popular la Românĭ şi numaĭ la Românĭ. De la *Martu* se face *Mârteanĭ* şi articulat *Mârteanĭli*, adecă *Mărteştiĭ*, ceĭ din neamul luĭ *Martu*. La numele *Ţimurtu* părţile constitutive nu sunt *Ţimă-Martu* ci *Ţimă-Murtu*, care *Murtu* se aude des ca poreclă printre Românĭ.

110. *Tarapocĭ şi Trapocĭ* derivă de la cuvêntul *trap*, care însemnează *părĕŭ mic*.

111. *Pandermă* derivă din greceşte, de la πάντα ἔρημος=*tot dauna nenorocit*; (ὁ ἔρημος ὁ Γιάννης=Iani cel părăsit, sărmanul de Iani).

112. *Sterghĭuli* diminutivul luĭ Sterghĭu.

113. *Bubulic*, *Bubulică* şi *Bubulină* derivă de la cuvêntul *bubulic*=*cărăbuş*.

114. *Ianotăla* diminutiv luĭ *Ianotă*. vezĭ la No. 34.

115. *Caţichi* este cuvênt grecesc însemnând *ed*.

116. *Epu*. *Epu* însemnează *cal*, de unde femininul *eapă*; *Epu* (=cal) se aude foarte rar.

117. *Şĭumbă şi Şĭumbĭ* trebue se fie prescurtărĭ din *Câţimbă* saŭ *Căcĭu-bel.*

118. *Călţoni* este augmentativ luĭ *Câlţu* (=creţ şi diform). *Câlţu* şi *Scâlţu* fac augmentative *Călţonĭŭ*, *Călţonĭ*, *Scălţonĭu*, *Scălţonĭ*, şi prescurtat *Ţoni*. A nu se confunda *Ţoni* cu *Cĭonu* şi *Cĭonă* =privighetoare.

119. *Ilia* (=Ilie) se zice şi *Lia* prescurtat, şi are diminutivul *Lĭacu*= Λιάκος.

120. *Cavachi* credem că este prescurtat din *Cacĭavachĭ*, despre care vezĭ maĭ jos.

121. *Breşĭu* este diminutivul luĭ *Biru*, de unde *Bĭreşĭu* şi Breşĭu. Tot aşa s'a intĕmplat şi cu porecla *Veru* (vĕr) când se face diminutiv. *E* de la silaba *ve* neaccentuat devine *ĭ* scurt, care dese orĭ dispare, precum : *Veru*, *Viruşiŭ*, *Viret*, cari se aud şi Vruşiŭ şi Vret. *Vret* se aude şi *Ret*.

122. *Sducă* este diminutiv luĭ *Didu*, *Ḍidu(=Dedu)* şi s'a făcut astfel : din Ḍidu se face Ḍiduc, *Ḍiducă* şi Ḍducă, *Sducă*. O formă augmentativă a luĭ *Ḍidu* este *Ḍidur* şi articulat *Ḍidur-lu*, *Ḍidru-lu*, de unde numele *Ḍidru*, *Zidru*, Ζῆδρος. *Zidru* a fost un armatol vestit în cântecele populare (vezĭ la *Zidru)*. Vezĭ şi la No. 70.

123. *Cĭutură* se află şi la plural ca poreclă *Cĭuturĭ*. Multe porecle se aud la plural la Macedoromânĭ, de şi desemnează o singură persoană, astfel este : *Fusi*, *Leamni*, *Ţirĭ* (=cĭururĭ), *Bărdi*, *Mirmindzi* (=furnicĭ), *Surţeali*, *Cĭoarecĭ*, *Ţĭpurĭ*=(tescovină).

124. *Guvĭţă* este diminutivul luĭ *Guvă*=gaură.

125. *Sămără*, care face *samare*.

126. *Săndicu* este diminutivul luĭ *Sandu*, prescurtat din *Alexandru*.

127. *Smirlĭ*, formă turcească=de la *Smirna*.

129. *Himona* este cuvênt grecesc însemnênd *carnă*. Se aude şi porecla *Earnă*, poreclă care esistă şi la ţĕranĭ în România. Astfel am auḍit că unul se numeşte *Gheorghe Earnă-grea*.

129. *Dauti* este cuvênt turcesc.

130. *Ţacnachi*, însemnează *Surcele* în greceşte. Numele este elinizarea cuvêntuluĭ Românesc *Surţeali*.

131. *Tuzluchi* este cuvênt Turcesc insemnând *cĭoarecĭ*.

132. *Baldumi* şi *Balduma* este *Balĭu Duma*.

133. *Şaşamutĭ*. Origină necunoscscută.

134. *Cacĭavachi* diminutiv de la *Câcĭav;* ear *Câcĭav* de la *Câcĭu*=asin.

135. *Masturèca* şi *Masturulea* sunt diminutive cuvêntuluĭ *mastur*=zidar.

136. *Pihă* este de la cuvêntul grecesc πῆχι=*cotul*. De aicĭ credem este şi porecla *Piàhă*.

137. *Ţirlingă* este augumentativ luĭ *Ţiru* (=*cĭur*). Cuvêntul s'a făcut astfel : *Ţiru* articulat este *Ţir-lu*, de unde *Tirlingă*. Idem de la *Buşiulea* se face *Buşulengă şi Buşulingă;* idem de la Milĭu se face *Milingă* şi *Milengă*.

138. *Gogu* şi *Goga* sunt prescurtate din *Ghĭorgu*. Porecla generală dată de

Albanejĭ Românilor din Albania este *Goga*. (Hahn, Albanesische Studien, pag. 20. din dicţionar. la cuvêntul γόγε-α).

139. *Cărcĭupĭ*. Origină necunoscută.

140. *Tică* este prescurtat din *Mărtică*, diminutiv luĭ *Martu*.

141. *Manafi*, *Baghĭofi*, origină necunoscută.

142. *Tafechĭ*. Origină necunoscută.

143. *Ghîta* şi *Gota* se aud rar, dar numaĭ la Românĭ.

144. *Iana* este *Iani* cu *a*, care se pune în locul articoluluĭ, precum: Tegu, Teg-*lu* şi Tega; *Iani* nu se zice Ian-lu, ci *Iana*. *Iana* este şi femenin.

145. *Malina* de la *Malĭu* (=*malĭu* franţ. *marteau*). *Malĭu* este poreclă foarte mult uzitată.

146. *Naunĭ*=Naum.

147 *Şĭamandanĭ*=sfeşnic.

148. *Dală* şi *Zăr* sunt porecle cĭobăneştĭ, însemnând cel ântâĭu laptele ce remâne după ce se scoate untul, ear al doilea tot *zăr*.

149. *Hălacĭu* şi *Hălacĭ* însemnează: cel ce lucrează bumbacul.

150. *Natra*. Credem că este *Narta*, care Narta este numele *Arta* care se zîce şi *Arata* de Românĭ. Arta este oraş în Epir. Mulţĭ Românĭ poartă ca porecle nume de oraşe saŭ de sate.

151. *Şĭugĭuchi* este un fel de cărnat, care se face din *nucĭ* în loc de carne.

152. *Paisi* saŭ *Paisie* se aude rar.

153. *Carantim*=*Cara* (=negru), Antim (Ἄνθιμος). Se zice şi *Carantin* şi *Cărinte*.

154. *Belmeza* de la turcescul *Belmez* (=nu *ştiĭ*).

155. *Dulĭ* şi *Dula* sunt prescurtărĭ din diminutivele *Constandùli* şi *Constandùla*.

156. *Haiduti*=Haiducu.

157. *Gunari* =plănar. Forma în *i* este grecească; Românii zîc *Gùnar* (=plănar); Gună=*plană*, *şubă*.

158. *Zisùla* diminutiv masculin luĭ *Zisi*, nume esclusiv Românesc, de şi vine de la grecescul Ζήσης (νὰ ζήσης=*se trăeştĭ*).

159. *Iaprachĭ*=*perişoare*, sarmale.

160. *Zarmă*. Se aude şi *Zarbă* şi *Zarpă*.

161. *Gĭuvără*. Cuvêntul pare augmentativ făcut dintr'un nume *gĭuvă*, care nu se aude. Din această familie eşi un vestit armatol de la Pind, cântat şi pênĕ astă-zĭ în cântecele populare atât Greceştĭ cât şi Româneştĭ. Era, după cum auzîam de la bunicul meŭ, om nalt de talie, bine făcut şi măreţ şi foarte viteaz. Tradiţiunea locală spune că emigră în România. Nu ştim dacă familiile actuale *Gĭuvara* din România sunt din familia armatoluluĭ *Gĭuvàra* de la Pind.

162. *Pamĭ* şi *Dadàmĭ*. Numele *Adam* este fórte des auzit printre Românĭ. El se aude Adam, Adamĭ şi Damĭ. *Dadàmĭ* credem că este o fuziune din Damĭ-Damĭ, adecă *Damĭ* a luĭ *Damĭ*.

163. *Pupu* și *Pupĭ* este acelaşĭ nume, nu este ênsă din rădăcina verbuluĭ *a pupa* din România, verb care nu esistă la Macedoromânĭ.

164. *Nicĭu* nu este de la Nicolae, ci de la Nicu prescurtatat de la *Ianicu*, diminutiv luĭ Iani. Aseminea *Nacĭu*, *Nacĭ*, *Nacea* nume Româneştĭ, sunt făcute de la Nacu, care *Nacu* se aude şi *Nachi*, şi sunt ambele prescurtărĭ din *Ianacu* diminutiv luĭ *Iani*. Asemenea *Micĭu* şi *Micea* sunt făcute din *Mitu* prescurtat din Dumitru. Toate aceste nume sub acéstă formă sunt purtate numaĭ de Românĭ saŭ de Românĭ grecizaţĭ saŭ cari se daŭ de Grecĭ. Idem de la *Metu* se face *Meta* şi *Mecĭu*, precum de la *Mitu* se face *Mita* şi *Micĭa* şi *Micĭu*.

165. *Vulĭotĭ* şi *Vuliot*, adică de la oraşul *Volo* din Tesalia. Vedĭ maĭ sus la numĕrul 1. B.

166. *Gulĭţu*. Este diminutiv luĭ *Guli* şi *Gulă* prescurtărĭ din *Teguli*, *Tegulă*, *Tegulea*; ear aceste din urmă sunt diminutivele luĭ *Tegu* prescurtat din *Sterghĭu;* *Gulă* şi *Guli* se fac şi *Gulĭoti* şi *Gulĭotă* după regula dată la numĕrul 34. *Tegu* se aude *Teu*.

167. *Chiriţĭ* este diminutiv luĭ *Chiru*. Nicĭ o dată nu se aude *Chiriţă*. *Chiru* se află şi el ca şi orĭ ce nume propriu şi articulat Chir-*lu (Chirul)*. De la *Chiru* se face diminutivul *Chiricu* şi *Chircu*, foarte des auzite.

168 *Cutrùlă* şi *Cutrùlĭu* şi *Cutrulĭ* sunt diminutivele unuĭ nume *Cutră*, foarte des auzit ca poreclă numaĭ la Românĭ. Cutră se aude şi *Cĭutră*.

168. bis. *Cucòt* însemnează *Cucoşiŭ*. Se zice şi *Còcut*. In listă se află scris *Cucòti* cu terminaţie grecească.

169. *Veta* este masculin diminutiv luĭ *Savu*. Din *Savu* se face *Săveti* şi *Săveţ* şi *Săveta* şi prescurtat *Veti* şi *Vetu*, de unde *Veta* după regula dată maĭ sus la nota 3 de la pagina 32—33. A nu se confunda *Veta* cu *Beta*, care *Beta* este prescurtare de la *Lambeta* saŭ *Gambeta*. *Savu* articulat se face *Sav-lu* şi *Sau-lu*, care în listă este scris *Sau-lo*. Observăm că articolul *lu* se aude şi ca *lo;* tot aşa şi *u* de la persóna ântâia a prezentuluĭ, precum: *Ioŭ ţî dzîco*. Dar acéstă pronunţare a luĭ *u* ca *o* se aude maĭ mult la Românii din Albania. Din *Savu* se face şi femenin *Savùla* ca diminutiv.

170. *Căprar* şi *Căprarĭ*. Căprar se zice cel care paşte *caprele*. Forma *Căprari* este grecéscă. Profesoriĭ Grecĭ scriind numele elevilor Românĭ în cataloage în limba grecească le pun terminaţiunĭ greceştĭ, şi eleviĭ se iscălesc în temele ce fac şi uniĭ în toată viaţa lor aşa cum aŭ fost scrişĭ de la început în cataloagele scoaleĭ. Astfel cuvêntul *Căprar* a fost scris în catalog Καπράρης, şi de aceea în listă figurează în greceşte Καπράρης. Vezĭ şi la numĕrul 71 de maĭ sus.

171. *Căceàlă* este făcut de la *Câcĭu*. Se află şi prescurtat *Ceală* şi *Ceala*, nu însă cu sensul cuvêntuluĭ în Moldova. A nu se confunda *Ceala* cu *Ştala* şi *Ţala*, care înseamnă *sucitor*. Vezĭ şi la pagina 37 la cuvêntul *Ceala* (Τζάλας).

172. *Boțu.* Porecla *Boț* se dă la oamenĭ *scurțĭ* și *groșĭ*. Vezĭ la pag. 30, la No. 3 de la R). *Tanase Tușĭa Boțari.*

173. *Hroni Cĭuvelĭ. Hroni* este făcut de la χρόνος (=an), caș*i Zisi* de la νὰ ζήσῃς (=se trăeștĭ) ; ear despre *Cĭuvelĭ* vezĭ la pag. 29.

174. *Cĭaveloniŭ.* Vezĭ la pag. 29.

175. *Betula* este diminutivul luĭ *Beta*, prescurtat din *Gambeta* saŭ *Lambeta.*

176. *Fufa.* Această poreclă să dă la ceĭ carĭ vorbesc din nas. Se aude și *Fufu* și *Fufĭ*; și *Huhu* tot acelașĭ sens are.

177. *Cara-Nicu*=Nicu cel negru.

178. *Cușcu.* Dela Iani se face diminutivul *Ianacu* și dela acesta *Ianacușĭŭ* și prescurtat *Nacușĭŭ*, *Cușĭŭ*. Dela *Cușĭŭ* se face diminutivul *Cușicu* și *Cușcu*, ca și dela *Bușĭu* se face *Bușicu* și *Bușcu*, și de la *Mocĭu*, *Mocìcu* și *Mòcĭcu* și Moșcu, *Moscu*, dela *Tocĭu*, *Tocìcu*, *Tòcĭcu* și Toșcu și *Toscu* și *Toscă*.

179. *Lacă.* Numele este dela satul Românesc de pe Pind numit *Lacă*. Sunt multe sate Românești cu acest nume.

180. *Cĭumarĭ* are acelașĭ sens cu *Cĭuman*, despre care vezĭ maĭ sus Nr. 32.

181. *Siru.* In listă se află *Ruza Siru. Ruza* însemnează *trandafir*, însă rar se aude cu acest sens. La uniĭ dintre Fărșeroțĭ trandafirul se zice *arùjă*. Porecla *Siru* o găsim purtată și de un armatol Român, fost adĭutant al unuĭ vestit căpitan Român de pe Olimp, numit *Panu Zidru.* Ambiĭ sunt cântațĭ în cântecele populare.

182. **Bagùa** *Slugeru.* In listă figurează următoarele familiĭ *Bagùa : Mitri Bagùa*, *Chircu Bagùa*, *Mulu Bagùa*, *Ḑimă Bagùa* și *Bagùa* **Slugeru**. Despre numele *Mitri*, *Chircu* și *Ḑimă* am vorbit. *Mulu* și *Mulă* la Macedoromânĭ însemnează *Catir*, *Catiră*. *Mulu* și *Mulĭu* masculine, și *Mula* și *Mulĭa* feminine, sunt uzitate și ca nume de botez și ca porecle. Porecla *Mulu* se dă la oamenĭ cu *fața mare* și cu *ceafa groasă* precum și la *încăpăținațĭ*.

Porecla *Slugeru* este purtată cu mândrie de descendențiĭ luĭ *Bagùa Slugeru* fără să știe și eĭ de ce. La Macedoromânĭ cuvêntul *Slugă* nu esistă, precum și nicĭ un cuvênt derivat din *Slugă*. *Baguĭeștiĭ* din comuna **Avela** n'aŭ emigrat nicĭ odată în vre o țară slavică, de unde se le fi provenit porecla saŭ titlul de *Sluger*. Eĭ după suvenirile tradiționale în familie aŭ avut, cum spun, maĭ multe moșiĭ în Epir, pe carĭ cu timpul le-aŭ perdut. Aŭ maĭ avut o moșie părintească la nordul Tesalieĭ, pentru care avură mulțĭ anĭ judecațĭ cu niște beĭ Turcĭ și în fine o perdură și pe aceea; și astăzĭ se află fără posesiunile părinteștĭ, dar cu mândria că se trag din neam princiar. Străbunul *Baguĭeștilor* din comuna **Avela**, după cum cetim în documentele publicate de istoricul Hopf (vezĭ *Hopf*, Griechenland im Mittelalter und in der Neuzeit, vol, II , pag. 103) se vede că la început servi în cavaleria luĭ *Stefan Dușan*, craĭul Serbesc, și de aceea avea rangul de *Sardar*, cuvênt Turcesc care însemnează *comandant de Cavalerie.* Românii pe lângă cĭobănie se ocupaŭ de tot d'auna și se ocupă și astăḑĭ și cu creșterea vitelor mari, maĭ cu seamă

cu *ergheliĭ* și sunt bunĭ călăreți. In resboaiele Veneția nilor cu Turciĭ pe la 1400—1500 și încoace în Peloponez Românii alĭați cu Venețieniĭ saŭ mercenarĭ sunt preferiți în *Cavalerie* maĭ mult (Satas, Documents inédits etc. vol. 6, pag. 188, 190 și aĭurea). Titlul slavon de *Sluger* se vede că se dădu vre uneĭ rude a *Sardaruluĭ Bagùa* încă dela început, căcĭ altfel nu se poate esplica. Acest titlu de *Sluger* rămase ca poreclă uneĭa din ramurile familieĭ *Bagùa* și-l poartă și astăzĭ.

Am văzut că *Bagùa* domnĭa în *Tesprotia* și *Molosia*, în carĭ intră și munțiĭ *Suli*, și că avea multe fortereațe tarĭ în principatul sĕŭ, că cuceri toate fortereațele Normanzilor de pe coastele apusane ale Albanieĭ de jos, că goni din Arta pe rivaliĭ sĕĭ *Buĭești* și le luă domnia, apoĭ că incorporă în principatul sĕŭ și orașul *Parga* cu teritoriul sĕŭ. Ca se facă toate acestea *Bagùa* trebue se fi avut multe triburĭ Românești cu el și bărbațiĭ din acele triburĭ se se fi ocupat numaĭ cu armele și cu resboĭul, întocmaĭ ca *Sulĭațiĭ* maĭ târziŭ. După încetarea domnieĭ luĭ *Bagùa*, care credem că avu loc pela 1450—60, parte din triburile sale remase pe munțiĭ Suli, ear cu restul el se retrase încet încet pe muntele Pind, unde se așeză la locul, în care se află și astăzĭ zidită comuna **Avela**, într'o poziațiune din cele maĭ strategice. Bărbațiĭ din tribul luĭ *Bagùa* cu mult inainte încă de 1400 și pênĕ la 1450 nu se ocupaŭ cu alta de cât cu armele. Când dar la 1450—60 se așezară în comuna **Avela**, cea maĭ mare parte din eĭ deprinșĭ cu armele și ne maĭ vrênd se se apuce de lucru, mergeaŭ unde auzĭaŭ resboaie saŭ se angajiaŭ ca soldațĭ mercenarĭ la Venețieniĭ, carĭ luptaŭ în Peloponez cu Turciĭ. Tot așa făcură și Romániĭ *Suliațĭ* după espatriarea lor la 1804 în insulele Ioniane și maĭ târziŭ la 1820 și în revoluțiunea greacă; căcĭ deprinșĭ în continuŭ tot cu resboaie le venĭa greŭ să se apuce de lucru. Tot așa s'a întâmplat și în vechime la Grecĭ in timpul resboĭuluĭ Peloponeziac, când dupĕ lungĭ resboaie făcêndu-se armisticiŭ, luptătoriĭ Grecĭ ne avênd ce face se inrolaŭ unde auzĭaŭ că este resboiŭ.

Maĭ la vale vom da maĭ multe liste de comandanțĭ aĭ oștirilor Venețiene din Peloponez și din Grecia continentală, liste scoase din corespondențele Venețiene culese de D. Satas, și vom vedea că maĭ toțĭ aceĭ comandanțĭ eraŭ Românĭ. Cât despre soldațĭ, nu ne putem pronunța, căcĭ n'avem liste de numele lor, spunem însă numaĭ atâta că eraŭ ordine esprese ale senatuluĭ Venețian către *Proveditoriĭ* Peloponezuluĭ de a nu se servi de oștirĭ nicĭ *grecești* nicĭ *albanezești*, ci, (se înțelege) Românești, căcĭ alte natiunĭ afară de acestea nu esista în Peloponez și în Grecia continentală. Numele dar Românești ale comandanților oștirilor Venețiene în urma unor ordine ca cele de maĭ sus ne arată că și oștirile ce comandaŭ eraŭ compuse din Românĭ dacă nu în totul, cel puțin în cea maĭ mare parte. (Vedĭ ordinile despre carĭ vorbim maĭ sus, în Satas, Documents inédits etc, vol. 1, pag. 240, 241, 253, 260, 261, 263, 266, 291, 295, 296). Ordinile aŭ fost provocate de turbulența unora dintre *Fărșeroțiĭ* recrutațĭ ca voluntarĭ saŭ ca mercenarĭ din *cătunele* lor numeroase din

Peloponez, unde se vede se scoborîră mulţĭ *Farşeroţĭ* nomazĭ fugind de invaziunea Turcească din Albania şi Grecia continentală şi căutând refugiŭ în Peloponez, unde domnĭaŭ *Frâncii*, adecă Veneţienii. Aceştĭ Fărşeroţĭ din Cătune, zişĭ de Grecĭ 'Αρβανιτόβλαχοι, sunt înrolaţĭ cu toate acestea de Veneţienĭ, cu toate ordinile date maĭ sus, şi ne sunt daţĭ ca Albanejĭ, de şi numele acestor Albanejĭ sunt Româneştĭ, precum :

Gheorghie Floca . . .	Satas, Documents inédits, etc.,			vol. 5,	pag. 19
Anton Favă (=bob) . .	»	»	»	» 5,	» 217
Marcu Memu	»	»	»	» 5,	» 52
N. Bezi	»	»	»	» 5,	» 138
Anton Breşa, ...	»	»	»	» 5,	» 155
Ioan Frati	»	»	»	» 5,	» 19
Ghini Joga	»	»	»	» 5,	» 19
Ioan Grosu	»	»	»	» 6,	39 şi 45
Ghini Truşină (=frânghie de căprină)	»	»	»	» 6,	» 200
Adam Troianu	»	»	»	» 5,	» 175
Lĭonĭ Troianu	»	»	»	» 5,	» 217
Iani Muzachi	»	»	»	» 6,	» 283
Petru Nianiţa (*scris ital. Gniagniza*)	»	»	»	» 5,	» 17
Mira Surbi	»	»	»	» 5,	» 17
Petru Condi	»	»	»	» 5,	» 17
Teodor Mangola (=Manu-Cola)	»	»	»	» 5,	» 19
Frâncu Zerva	»	»	»	» 5,	» 17
Nianĭa Lămbetu. . . .	»	»	»	» 5,	» 17
Mihali şi alţĭ 5 Tarachĭa .	»	»	»	» 5,	17 şi 19
G. Mănĭacu	»	»	»	» 5,	» 329
Murmurĭ	»	»	»	» 5,	» 276
Măzărachĭ.	»	»	»	» 5,	» 19
Mirminzi (=furnicĭ) . .	»	»	»	» 5,	» 46
Mateşĭ	»	»	»	» 5,	» 151
Andreĭ Mavreşĭ	»	»	»	» 5,	» 18
Mănaĭa (consanguinis Petri Bua)	»	»	»	» 5,	» 31
Martin Peta	»	»	»	» 5,	» 19
Andreĭ Niculiţĭ	»	»	»	» 5,	» 20
Ioan Nani	»	»	»	» 5,	» 219
Roşĭu Marin	»	»	»	» 3,	205, 207
Turelu (de la tor=urmă).	»	»	»	» 5,	» 19
Mira Bărdi	»	»	»	» 5,	» 19
Braila Bărdi	»	»	»	» 5,	» 19
Gheorghi Mălăcaşĭ . . .	»	»	»	» 6,	» 243
Gheorghe Buşicu . . .	»	»	»	» 6,	» 161
Ghinu Pleşea	»	»	»	» 6,	» 161

Roşîu Buîa	Satas, Documents inédits, etc., vol. 1, pag. 151					
Stamati Măzărachi. . .	»	»	»	» 6,	»	285
Gîorgi Viniarĭ (Vigniari) .	»	»	»	» 6,	»	285
Gîonga Cara-tolîa . . .	»	»	»	» 6,	»	161
Marin Climenti	»	»	»	» 6,	»	161
Buhali.	»	»	»	» 5,	»	34
C. Buhali.	»	»	»	» 6,	»	315
Gheorghi Pachi	»	»	»	» 6,	»	301
Mihali Cățelu	»	»	»	3, 276, 277, 320		
Mecîa Buşicu.	»	»	»	» 6,	»	202
Casneşĭ Climenti . . .	»	»	»	» 6,	»	202
Cîaganĭ	»	»	»	» 6,	»	202
Andreĭ Spătaru. . . .	»	»	»	» 6,	»	200
Toader Niti	»	»	»	» 6,	»	200
Ilia Buîa	»	»	»	» 6,	»	200
Duma Buşicu	»	»	»	» 6,	»	191
Mecia Buşicu	»	»	»	» 6,	»	191
Caca-Musa Turco (German cuzin de li spectabile Piero et Ghini Bua) 6, 84						
Miha Gulemĭ.	»	»	»	» 6,	»	169
Mateĭ Sfrângi	»	»	»	» 6,	»	41
Mănăşeştiĭ	»	»	»	» 6,	»	51
Domenic Gărdaşĭ . . .	»	»	»	» 6,	»	212
Iani Chilurĭ	»	»	»	» 5,	»	151
Gîorgĭ Struţa	»	»	»	» 5,	»	151
Dima Lanţoiŭ.	»	»	»	» 5,	»	151
Giorgĭ Borşiŭ.	»	»	»	» 5,	»	151
Nicola Bafi (=broască mare)	»	»	»	» 5,	»	151
Gîorgi Reneşĭ	»	»	»	» 5,	»	151
Vretu Bărvi	»	»	»	» 5,	»	151
Nicola Băţelĭ.	»	»	»	» 5,	»	151
Andruţu Mănaîa . . .	»	»	»	» 5,	»	151
Bizdunĭ	»	»	»	» 5,	»	151
Ionĭ Glîaţa (=Ghîaţă). .	»	»	»	» 5,	»	151
Gini Canavin	»	»	»	» 5,	»	151
Iani Buîa	»	»	»	» 5,	»	152
Ionĭ Mateşĭ	»	»	»	» 5,	»	152
Martin Pleşea	»	»	»	» 5,	»	152
Ionĭ Vergi	»	»	»	» 5,	»	152
Gini Cabaşiŭ	»	»	»	» 5,	»	152
Costa Manaşiŭ	»	»	»	» 5,	»	152
Cola Maşîu	»	»	»	» 5,	»	152
Gîorgi Bezĭ.	»	»	»	» 5,	»	152
Duca Pleşea	»	»	»	» 5,	»	152

Dimitri Franguli. . . .	Satas, Documents inédits, etc.,			vol. 5,	pag.	154
Gheorghie Stahi. . . .	»	»	»	» 5,	»	154
Petru Carcali	»	»	»	» 5,	»	154
Nicola Licuricĭ	»	»	»	» 5,	»	154
Leo Mascari	»	»	»	» 5,	»	154
Costa Zervu	»	»	»	» 5,	»	154
Jogani Maneşĭ	»	»	»	» 5,	»	154
Iani Căruşiu	»	»	»	» 5,	»	154
Nicola Licaveşiŭ . . .	»	»	»	» 5,	»	154
Ghionĭ Reneşĭ	»	»	»	5,	»	160
Riza Reneşĭ	»	»	»	» 5,	»	160
Lazar Gomi	»	»	»	» 5,	»	160
Vraneşĭ Cancadi. . . .	»	»	»	» 5,	»	160
Iani Pândi	»	»	»	» 5,	»	160
Gheorghe Cureşiŭ . . .	»	»	»	» 5,	»	160
Nicola Taci	»	»	»	» 5,	»	160
Nicola Căstricu	»	»	»	» 5,	»	160
Lazar Bărbuţă	»	»	»	» 5,	»	160
Sguru Cancadi	»	»	»	» 5,	»	155
Cosma Chelmi	»	»	»	» 6,	»	162
Toader Buĭa (rudă cu Ismail Voivoda)	»	»	»	6,	»	226
Andreĭ Cavachi, nobil Manĭat	»	»	»	» 5,	»	37
Giorgi Romiţi	»	»	»	» 5,	»	17
Iani Dara.	»	»	»	» 5,	»	17
Cavaler Ghindea . . .	»	»	»	» 5,	»	17
Leca Drami	»	»	»	» 5,	»	17
Gini Cĭoclu	»	»	»	» 5,	»	17
Zugastru (scris Zograstro) Chelmi.		»	»	» 5,	»	17
Mira Barodi (=Marudi) .	»	»	»	» 5,	»	17
Leca Drămaşiŭ	»	»	»	» 5,	»	19
Gini Joga.	»	»	»	» 5,	»	19
Dima Vălănĭ (=ghindă la plural Macedor.)		»	»	5,	»	19
Gĭorgi Ianiţa.	»	»	»	» 5,	»	19
Mihali Duriţa.	»	»	»	» 5,	»	19
Simu Buĭa	»	»	»	» 5,	»	19
Gĭorgi Vlahu.	»	»	»	» 5,	»	19
Gĭorgi Romaşĭ	»	»	»	» 5,	»	19
Gĭorgi Floca	»	»	»	» 5,	»	19
Gĭorgi *Tera* (=Ţară) . .	»	»	»	» 5,	»	19

Am putea se prelungim lista estrăgênd din cărţile citate maĭ sus ale D-luĭ Satas şi se umplem coale, dar în tratatul de faţă, care priveşte numaĭ pe *Eroii Suliaţĭ*, se înţelege că nişte ast-fel de estracte ne-ar face să eşim din cadrul nostru şi de aceea ne mărginim numaĭ cu numele de maĭ sus. Am ci-

tat numaĭ nume, a căror romanitate nu se poate contesta, și am lăsat multe alte nume, pe cari un Macedoromân îndată le-ar recunoaște că sunt Romănești, dar aicĭ nu scriem pentru Macedoromânĭ numaĭ, cari cunosc lucrurile, ci maĭ mult pentru străinĭ, cari n'aŭ nicĭ o idee despre importanța Românilor din peninsula Balcanică și istoria lor.

In Satas (Documents inédits etc. vol. 6, pag. 19) cetim următórele din anul 1465 relative la relațiunile Românilor din Peloponez cu Greciĭ : «Tuti questi populi, che sono reducti ad obedientia de la Vostra Illustrissima Signoria (scrie Iacomo Barbarigo, proveditorele general al Peloponesuluĭ către Dogele din Veneția) hanno in *tanto odio questi Greci*, che per neun modo voleno esser o governadi de quelli..... dicendo che ringratiavano dio, essere liberati di mano di Greci et che se havevano dati a Franchi, per esser liberati prima da l'imperio de Turchi, et poi da Greci, et che desiderava che loro governadori fossino Franchi.» Maĭ jos tot la pagina 19, linia 39 cetim : «Insuper lè stato da mi i Busichei (Bușicheștiĭ) per nome de tuti quelli de Chataficho, si per richieder dinari per i Stratioti sono in quel loco, come *per dimandar un Francho per rector*, li ho dato bone parole».

Unde se vorbește despre *Fărșeroțiĭ* din Peloponez, cari sunt în serviciul Veneția nilor, se zice espres că sunt de aceeașĭ națiune cu *Buțeștiĭ*, cari eraŭ ceĭ maĭ însemnațĭ. Ast-fel fiind vorba despre *Curcudel Clada*, despre *Mecĭa Rușicu* se zîce că sunt de aceiașĭ națiune cu *Buĭa (per esser de una nation*, Satas, Documents inédits, vol. 6, pag, 159, linia 30). Tot acelașĭ lucru se spune și despre următoriĭ Comandanțĭ aĭ oștirilor Veneția ene :

Peregrinus Busichius = Hagi Bușicu.

Silo et Georgius fratres = Vasili și GG. fațiĭ.

Petrus et Georgius Busichius = Petru și GG. Bușicu.

Petrus Lisi = Petru Lĭușĭ.

Lazăr Ingrala nepotes ipsius = Lazăr Ingrală, adecă luĭ Bușicu.

Miha fratres = fațiĭ Miha. (Despre aceștia vedĭ Satas, Documentes, vol. 5, pag. 32.)

Aseminea despre următoriĭ capĭ de oștirĭ :

Petrus Bua = Petru Buĭa.

Alexius Bua = Alexi Buĭa.

Ginius Bua = Gini Buĭa.

Michali Rali Magnus = Mihali Rali Mari.

Michali Rali Drimi = Mihali Rali Drimi.

Isachius Protostratora = Isac Protostator.

Epiphanius et Corcondilus Clada filius = Pifani și Curcudel Clada fiŭ.

Peregrinus Bosichio et ejus filius = Hagi Bușicu și fiul luĭ.

(Vedĭ Satas, Documents etc., vol. 6, pag 60; despre înrudirile lor, vezĭ vol. 6, pag. 189 linia 35; pag. 189, linia 40; pag. 190, 188; pag. 211).

Curcudel Clada, de aceașĭ națiune cu *Petru, Alexe și Roșiu Buĭa* și rudă, era vĕr cu fiul luĭ *Gheorghe Castriotul* supranumit Schenderbeĭ. Fiul luĭ Schen-

derbeĭ se numia Ioan. In Satas (Documents inédits, vol. 6, pag. 229—230) citim următoarele : Abandonato quel luogo Clada predetto, che era con dite galie, in quello intro et hebbe etiam il castello de Sopoto che era in ditte montagne ; et per detto *Zuan Castriotti* dal ditto *suo cusin* (adecă *Clada Curcudel*) in petrado havea el ditto Soliman, dandoli duc 1500, i quali divise infra la sua zente» Despre inrudirea Buĭeștilor cu Curcudel Clada vorbește și 'Αριστοτέλης Βαλαωρίτης în poema sa 'Αθανάσης Διάκος, pag. 213. Dacă dar *Buĭeștiĭ* aŭ fost Românĭ, și *Clada Curcudel* ca rudă cu Buĭeștiĭ a fost Român, atuncĭ și *Ioan Castriotul*, fiul luĭ *Schenderbei*, *ca vĕr cu Curcudel Clada* și el a fost Român. Dar despre acestea aĭurea vorbim pe larg.

D. Satas la finele volumuluĭ I al cărțeĭ sale : *Documents inédits etc.*, la indicele alfabetic despre materiile cuprinse în acest volum, la cuvêntul *Stratioti* (adecă soldațĭ) de la pag. 343, după ce dă paginile unde se vorbește despre *Stratioti*, pune în parentez cuvêntul *Valachi* spre a arăta că soldațiĭ despre cari se vorbește în acele paginĭ aŭ fost Românĭ. Noĭ cari am cetit cu deamĕruntul toate volumele apărute din acéstă carte a D-luĭ Satas (afară de vol. IV), am constatat că Veneția nii în Peloponez ca și în Grecia continentală și în insulele stăpânite de eĭ nu se serviră de cât de oștirĭ Românești și de comandanțĭ Românĭ afară de Generalĭ, cari negreșit că fură Venețienĭ. In Peloponez nu recrutaŭ soldațĭ și comandanțĭ de cât dintre Fărșeroțiĭ cĭobanĭ din cătune, nu din locuitoriĭ stabilĭ din orașe. Ear în Grecia continentală tot din Românĭ, atât Fărșeroțĭ cât și ne Fărșeroțĭ, și aceasta se vede din numele șefilor de oștirĭ, cari nume sunt esclusiv Românești, cum se vede din listele de maĭ sus și din alte liste ce poate dresa cineva estrăgênd din cărțile d-luĭ Satas, căcĭ dă numaĭ peste nume Românești cu foarte puține escepțiunĭ de nume Grecești, subt cari nu ne îndoim că se ascund Români. Astfel indicele alfabetic relativ la *Stratioti* trebue cu totul refăcut și unde este vorba de *Stratioti* să se spună : *Vlachi*.

Nu încape dar nicĭ o îndoeală că numele comandanților din listele de maĭ sus sûnt Românești. Dar ca să se convingă cetitorul de adevĕr, îĭ vom facilita calea dându-ĭ un numĕr oare care de nume Românești actuale de la Romăniĭ din Peninsula Balcanică, maĭ cu seamă din Macedonia și de la Pind. Romăniĭ din Peninsula Balcanică aŭ nume de botez și de familie speciale lor, pe carĭ nu le aŭ Greciĭ, Albanejiĭ și Bulgariĭ, afară numaĭ de cele ale sfinților, carĭ maĭ toate sunt grecești, poreclele ênsă atuncĭ sunt Românești. Ceĭ ce aŭ trăit printre Românĭ și Romăniĭ cunosc îndată după nume dacă cineva este Român. Posedăm maĭ multe liste de numele și pronumele contribuabililor a maĭ multor comune Românești din Macedonia, Epir, Tesalia și Albania. La un apel ce am făcut, aŭ început să ne vie din multe locurĭ, maĭ cu seamă când s'a aflat că se cer pentru a se începe scrierea uneĭ istoriĭ a Romănilor din peninsula Balcanică. A publica acuma întregĭ aceste liste nu este, se înțelege, locul lor aicĭ, fiind prea lungĭ. Dăm însă niște estracte din ele atât pentru că maĭ toate numele de maĭ sus ale comandanților oștirilor Venețiene din Peloponez se

găsesec în aceste estracte de numele actuale ale Românilor cât și a se compara multe cu numele Suliaților; apoĭ un motiv și maĭ puternic pentru care dăm estractele este și acesta: Maĭ încolo vom nara resboaele Suliaților cu Turciĭ atât înainte cât și în revoluțiunea greacă și în aceste resboaĭe vor veni pe scenă mulțĭ *căpitanĭ* Românĭ carĭ ĭaŭ parte la acele resboaĭe, și cetitorul ca se fie în curent trebue se facă de maĭ nainte cunoștință cu eĭ. Așa dar vom face un capitol aparte despre capitanatele și capitaniĭ Românĭ, unde earăși fiindcă toțĭ capitaniĭ Românĭ și toțĭ eroiĭ Românĭ atât d'in nainte cât și din revoluțiunea greacă sunt trecuțĭ ca Grecĭ atât de Grecĭ cât și de streinĭ, vom fi siliți earăși să demonstrăm contrariul și prin citațiunĭ și prin numele Românești ce pórtă căpitaniĭ, și prin urmare estractele din liste, despre cari este vorba, aŭ se ne servească și acolo.

Estractele de maĭ jos sûnt din *șease* liste numaĭ. Listele sûnt din urmĕtorele comune românești: *Vlaho-Clisura*, *Neveasta*, *Nijopoli*, *Gramoste*, *Moloviște* și *Perivoli*. Cele cincĭ dintăiŭ sunt din Macedonia, ear a șeasea pe Pind în Epir. Românii din Perivoli sûnt din tribul cel mare al *Mazariților* saŭ *Mazarachiților*, din carĭ sûnt și Suliațiĭ și ceĭ din comuna Avela. Pouqueville ne dă și pe ceĭ din *Vlaho-clisura*, *Nijopoli*, *Gramoste* și pe ceĭ din *Moscopoli* ca Mazariți, saŭ ca *Dasarețĭ*, cum iĭ maĭ numește el. Noĭ după nume credem că și ceĭ din *Neveasta* tot din acest trib sûnt. Ceĭ din *Moloviște* fiind între Bulgarĭ prezintă un numĕr oare care de nume diferite de cele-lalte ale comunelor de maĭ sus și chiar unele Bulgărești saŭ cu forme Bulgărești, ceĭ ênsă cari le poartă sunt Românĭ, căcĭ pretutindenĭ Românii nu se încuscresc cu alte némurĭ. Intre numele ce va ceti cetitorul se vor găsi și unele de origină *Tracică* saŭ cu formă *Tracică*. Proveninţa acestora din urmă o cercetăm aĭurea, unde tratăm despre originea Românilor. Aicĭ dăm numaĭ estracte de nume purtate actualmente de Românĭ, nume pe cari nu le găsim (cu fórte puține escepțiunĭ) nicĭ la Bulgarĭ nicĭ la Albanejĭ.

Felul acesta de a scrie istoria unuĭ popor cu atâtea citațiunĭ și cu liste de numele contribuabililor este *unic* în analele istoriografieĭ, dar fiind că și poporul al căruĭ istorie o scrîem este unic în felul sĕŭ istoric și în indiferența sa de a scrie chîar în limbă străină, căcĭ pe a sa nu știm dacă a scris'o vre odată, de a scrie zîcem ceea ce a făcut, cu tóte că a făcut multe, maĭ cu sémă în revoluțiunea greacă de la 1821, de aceea ni se va erta și noauĕ de a scrie nu cum se scrie istoria, ci cum ne impune subiectul ce tratăm și împrejurările escepționale, în care se află istoria acestuĭ popor,

Cetitorul se va mira cum Fărșeroțiĭ și ceĭ-lalțĭ Românĭ aliațĭ și mulțĭ mercenarĭ aĭ Venețienilor din Peloponez sûnt trecuțĭ ca Albanejĭ cu toate că aŭ fost Românĭ, după cum probează numele lor. Mirarea luĭ ênsă va fi și maĭ mare, când va afla că toțĭ căpitaniĭ ceĭ marĭ și eroiĭ revoluțiuneĭ grecești de la 1821 aŭ fost Românĭ, și cu toate acestea în istoriile revoluțiuneĭ grecești nu figurézā maĭ nicĭ unul ca Român, și dacă ar veni cine-va după 500 de anĭ se susțină că aŭ fost Românĭ tot aceeașĭ mirare va produce.

In listele ce urméză am pus în multe locurĭ după nume de botez și de poreclă literile *m* și *r*, ca se arătăm că numele saŭ poreclele cu litera *m* sûnt purtate de *mulți*, ear cele cu *r* că sunt *rare*. Numele și poreclele cu *litere italice* sûnt scrise astfel spre a reaminti nume de ale *Sulțaților* saŭ de ale *Fărșeroților* comandanțĭ din Peloponez; unele sunt scrise astfel ca se atragă curiozitàtea cetitoruluĭ prin aceea că nu cred se le fi auдit mulțĭ până acuma.

Din listele comunelor de maĭ sus am lăsat neestrase multe nume, cari se găsesc și în lista contribuabililor comuneĭ **Avela**, publicată deja. De regulă numele Romănești se termină în *u*, *a*, *ă*, *ea*, *e*, *i*. In listele din *Neveasta*, *Gramoste* și *Moloviște* în loc de *u* găsim *o*, și în loc de *i* găsim *e* maĭ des. Astfel. *Goli* în loc de *Guli*, diminutiv luĭ *Teguli*; *Bele* în loc de *Belu*; *Boĭe* în loc de *Buia*; *Tome* în loc de *Tomu*; *Piso* în loc de *Pisu*; *Lambre* în loc de *Lambru* etc. *U* se aude ca *o* maĭ cu seamă la Românii din Albania.

Lista Nr. 1.

Extract de nume din lista contribuabililor comuneĭ VLAHO-CLISURA.

1. Ghianĭ Andrula
2. Vasile Arvaniti
3. Iancu Aspru
4. D. Dimu Boĭe
5. Nachi Bilĭușa
6. Fani Barjula.
7. N. Beca
8. Fani Bașa
9. Fani Dimu Boĭe.
10. Ghĭorghe Boca (1).
11. Ghĭorghi *Bezi*
12. Cota *Bezi*
13. N. Cucĭu Boĭe
14. Niha Bochĭa.
15. Frațiĭ Boja
16. Dimitri Blahava
17. Doga Bașa
18. Peca Hagi Bealu (2).
19. Ioan — Bendu
20. Gachi — Buti
21. Tanase Bica
22. Dimitri Blangara
23. Tașula Ciama Zota
24. Tușĭu Cucota
25. Silcă (3) Cĭoca
26. Iancu Cârje
27. Hristu Càla.
28. Dimitri Chiranu
29. Ghĭorghi Cuvanĭoti (4)
30. Petru Gachi Cĭuna
31. Sina Carangâcĭ
32. *Duma* T. Chĭța
33. Sterghĭu Colinda
34. Dina Cotore
35. I. Miti Cundura
36. Ghĭani Caragĭani
37. Fani I. Cipu (5)
38. Ghĭorghi Cocora
39. Petru *Cuca*
40. Cota Chĭandu (6)
41. Iancu *Cĭagani* (6 bis.)
42. Teodor Chĭandu
43. Câcĭu Hr. Comane
44. Hristu Caracuța
45. Gachi Cipu Carcuta
46. Cota Chircu
47. Nicola *Comna* (7)
48. N. H. Cĭuli (8)
49. Vilĭanĭ (9) Sia Chĭucă
50. Tasi Mitu Cocĭu
51. Nicĭu Cufă
52. Costa D. Catraveli
53. Mata (10) Cĭuli
54. Ghĭogu *Cĭavela*.

55. Tanase Cufa
56. Cota Chĭuca
57. Ianachi Dubi (11)
58. Ghĭorghi Dimcĭu
59. I. Ana Dafa
60. Lambri *Despa*
61. Guşĭa Ḍimurtu
62. N. I. Dedu
63. Ghĭogu Dafa
64. H. T. Dĭamàndĭ
65. Cota Daşĭu
66. D. Ḍimurtu
67. Tuşĭu N. Dola (11)
68. Gachi Ḍimurca
69. Fraţĭĭ Dufu
70. Stamuli Ḍima
71. Dunca Ghĭani
72. Todi Duca
73. Tuşĭu Dimcĭu
74. Dimitri Dunda (12)
75. Iancu *Gĭogu*
76. Cota Sica (13) Ghĭaca
77. Uncĭu Galiţa (14)
78. Nachi Gofu (15)
79. C. Iţu (16) Ghĭonce (17)
80. Dina Galova (18)
81. Iancu Ghĭoză (19)
82. Fani Ghina (20) Stefichi
83. Ghĭorghi Gagu
84. I. Ghema
85. Nasi *Grije*
86. Tasi Gruĭu (21)
87. *Miha* Graşa
88. Maru (22) Ghĭure
89. Hristu *Gĭogani* (23)
90. Tanase *Gĭogani*
91. N Halchea (24)
92. Tasi H. Lisa
93. Fani Harha Danu
94. Fraţĭĭ Haida
95. Ghĭorghi Hâtă
96. Petre Huba
97. Vasili Ioane
98. Ghicu Iove (25)
99. Marcu Iove
100. Ştergiu Jivă
101. Cota Jĭoca (26)
102. Marcu Jumu
103. Tecu Jumu
104. Taşula Lolu (27)
105. Ghĭorghi Lupa
106. Cocĭu Lecu
107. Nicola Lunga (28)
108. Miha Lĭani (29)
109. Hristu Nanu Lĭoti (30)
110. Peţa Lĭolu
111. Nicola Lulĭaĭa
112. D. Larga (31)
113. Ghiorghi Marina
114. Ivani Mice (32)
115. Fani Muşcara (32 bis)
116. C. Gachi Muĭu
117. D. Şiri Metu
118 Tasi Nanu Mata (33)
119. Ghĭorghi Mera Mata
120. Tuşĭu Iancu Mironĭu
121. Gĭufa Mitu
122. Ghĭorghi Matiţa
123. N. Meu
124. Nachi st. Maşu
125. D. Tasi Meră
126. Taşula Mişĭa
127. Ghiani Matu Tota
128. Petru Matu Tota (34)
129. Ianachi Mona
130. I. Matu
131. Fani Mile
132. Pecu Muciu baba
133. Duma Mandrinu
134. Hristu Măcela (35)
135. Simu Nesa (36)
136. Nachi Nesa
137. N. Nesa
138. Petre Nesa
139. Nachi T. Nacea.m
140. Fotu Nachi Ţiţa

141. Fani Nazla
142. Goga Nedu
143. Peca Nană
144. Cota Nanora (37)
145. Ghiorghi Nană
146. Fani Parrtali
147. Fani Patega
148. D. Teo (38) Peca
149. Vasili Pașa
150. Marcu Pacĭura
151. Tașula Pindu
152. Tașula Părlĭacĭu
153. Iancu Panciu
154. Marcu Panciu
155. Gĭogea Pancĭu
156. D. Pirpu
157. Ghiorghi Teo Peca
158. *Miha* Peĭu (39)
159. Tușĭu Prifticĭu.
160. Ghĭoga Patila
161. D. Stuian Pengĭu
162. Petru Puĭe
163. Vasili Papa. *m*
164. Mara (40) Patila
165. Tasi Pisminga
166. Tușa Papana
167. Ghĭani Pistera
168. Teodor Pisa
169. Costa Pichi
170. Dimitri Partali
171. Cota Ruvă (41)
172. Vasili Dina Rudu
173. Dimitri Ruvá
174. Fani Roca
175. Dimitri Ruva
176. Papa Sofronie Roca
177. Simu Roca
178. Tipe G. Petre
179. Sterghĭu Sala (42) Iani
180. Costa Stanca
181. Gachi Tasi Petre
182. Marcu *Spataru*
183. Dimttri Simota
184. Cota D. Sultana (43)
185. Fraţiĭ Școndi
186. Tanasi Trăndabuli
187. *Nita* Stile
188. Peca *Spataru*
189. Mitu Scondi
190. Hagi Șchefa (44)
191. Tefa Șĭava (45)
192. Tașula Sidu (46)
193. Ianachi Papa Stefa
194. Cota Șĭava
195. Gheorghi Stila
196. Gachi Said
197. — Schiftu
198. *Miha* Tenca (47)
199. Cota Traicu Dola
200. Șĭodĭ (48) Tanase
201. Ghĭota Tare (49)
202. Fraţiĭ Târța
203. Nista Tota
204. Tușĭu Tota
205. Costandi Tome
206. Ghiorghi Tripe (50)
207. I. Ţimă *Turtă*
208. Dimitri Tome
209. Sterghiu *Turtă*. *m*
210. Gheorghi Duma Teșa
211. Marcu Turnibuca (51)
212. Simu Tefa (52)
213. C. Ţeca (53)
214. Vasili Tia
215. I. Ţiţa Dade
216. D. Trăndel
217. Tușĭu Turnibuca
218. D. Varnavachi (54)
219. D. Vlaha
220. Zahu Vlahu
221. Cota Vovu
222. Ghĭani Zotă
223. G. Lĭana
224. Cota Zavêrti
225. Fani Zora (55)
226. Ghĭotu Zicu (56)
227. Trandafil Zicu
228. Iancu Zaca (57)

Note la lista No. 1.

(1) *Boca*, de unde *Bucàl*=pahar; are și *Bucalĭ*, care se aude ca poreclă; nu știm daca este acelașĭ cu *Buhali*, numele socruluĭ luĭ *Petru Buĭa*, pe care îl găsim scris în cărțĭ și *Buhali* și *Bucali*, *Bocali* (vezĭ și pag. 12). (2) *Bealu* de la *bel*, *abel*. *plural beale*, *abeale*=petricelele albe de la rîurĭ. *Beal*=alb, de unde *beàleșĭu*=albișor. (3) Silcă= *Vasilcă*=*Vasilică*. *Vasilĭ* se zîce și *Silĭ* și *Vașĭu*. (4). *Cuvanĭoti* de la *Cuva* saŭ *Cufa* se face augm. *Cuvan*, de unde *Cuvanĭoti*, *Cuvanĭotă* (vezĭ și pag. 45, No. 34). (5) *Cipu* și *Cipĭ*=*Cĭupit*. Porecla este de la *ezĭ*. (6) *Chiandu* se zîce și *scându* (6 bis.) *Cĭaganĭ* se fie identic cu numele Șefuluĭ *Avarilor*, care ne este dat subt formele *Șagan*, *Cahan*, *Iogan*, Καχάνος etc.? *Avarii* sunt numițĭ une-orĭ de Bizantinĭ și *Sclavunĭ*. In *Elida* și *Trifilia* din Peloponez, unde domniră *Avarii* găsim nume Românețĭ atât de oamenĭ cât și de sate (vezĭ și Satas, Documents inédits etc. vol. I, pag. XVIII, numele de *sate* date după numele feodatarilor lor, cari feodali poartă nume, ce se găsesc în aceste *liste*, din cari facem estracte. După cetirea numelor din liste, să se cetéscă prefața volumuluĭ întâĭ al cărțeĭ D-luĭ Satas, *Documents inédits* etc. și atuncĭ cetitorul va vedea că aceĭ *Avarĭ* eraŭ *Românĭ*). *Cĭaganĭ*, la Clisurenĭ se aude și *Cĭahanĭ*, *Gĭahanĭ*, *Gehanĭ*. Un nepot al luĭ *Sina* poartă și astăzĭ numele de *Gehanĭ*. O altă formă a acestuĭ cuvênt este Gĭoganĭ, *Zĭoganĭ*, dar Gĭoganĭ și *Zĭoganĭ* sunt augm. luĭ *Gĭoga*, *Zĭoga*, Zoga=Giorgĭ. (7) *Comna* se află des și subt forma *Còmin*, *Còmina* și *Homnu*, *Hòmin*, *Homna*. *Homna* este maĭ mult purtat de femeĭ. (8) *Ciulĭ*=*Tacĭulĭ* de la Tacĭu. (9) *Vilĭanĭ* augm. luĭ *Velĭu*=Belĭu. (10) *Mata* nume dat la *mule* (catîre), de unde a trecut și la oamenĭ, dar ca masculin. *Mata* ĭa și forma *Matu*, *Matlu* (articulat), *Matlo*, *Matle*, *Matli*. Tribul *Suliaților* numit Ματᾶται *(Mătațiĭ, Măteștiĭ)* se fie de la *Mata* saŭ de la *Mêtu* (=Mitru), de unde Mêtușĭu? (vezĭ și la pag. 21 și 26, No. 8). (11) *Dubi*, de aicĭ *Dubĭotĭ* (vezĭ pag. 45, No. 34. (12) *Dunda* se află și subt formele *Tundu*, *Tunda*, *Tondu*, *Tontu*. Unul din triburile *Sulĭaților* purta numele Τοντᾶται=*Tuntațiĭ* (vezĭ pag. 21 și 22). (13) *Sica*, *Sia*=*Tasica*, *Tasia*. (14) *Galița* diminutiv luĭ *Galu*, care nu se aude; se aude însă la cuvêntul *Gălăițŭ*=*lăețŭ*, foarte *negrŭ*. (15) *Gofu*=*Golfu*, de unde *Golfin*, Zulfin, des auzit. (16) *Ghĭoncea* de la *Ghĭonĭ*, *Ghĭoncĭu*, *Ghĭoncea*, *Ghĭonce*. (18) *Galova* de la *Galu*, care nu se aude (vezĭ maĭ sus la 14). (19) *Ghĭoză* se aude și *Ghĭuză* și *Ghĭujĭ*. (20) *Ghina*=*Ghĭona*. (21) *Gruĭu* se aude și *Gruĭa*; se fie de la *Grunĭu*=barbia, *menton* (fr.)? (23) *Gĭoganĭ*, vezĭ maĭ sus la (6 bis). (24) *Halchea* numele *Mihali* se face saŭ *Mihu*, *Mihĭu*, *Mișĭu*, *Miha*, saŭ *Halĭ*, *Halea*, *Halicu*, *Halcu*, *Halchea*, *Halcea*. (25) *Iore* des auzit. De aci *Iovanŭ*, *Ivan* etc. (26) *Jĭoca* de la *Zisi*, *Zisĭuc*, *Zisĭucă*. *Zisĭocă*, *Zĭocă*, *Jĭocă*. Asemenea de la *Zisi*, *Zisicu* se face *Zicu*; de la *Zisacu* se face *Zacu*, *Zaca*. (27) *Lolu* se aude și *Lolĭu*, *Lulĭa*, *Lĭolu* (28) *Lunga* se aude și *Lungu*, ca și *Largu*, *Larga*, *Cĭungu*, *Cĭunga*, *Zervu*, *Zerva*, (29) *Lĭanĭ*=Milĭanĭ; de la Milĭu, Milu, Milea; o altă formă augm. este *Mĭlĭoniŭ*. *Milĭonĭ* și *Lĭonĭ*. (30) *Lĭoti*=*Milĭotĭ* de la *Milĭu* (vezĭ pag. 45, No. 34). (31) *Larga* vezĭ maĭ sus la (28). (32) *Mice* și *Micĭu*, de la *Mitu*, *Miță*, *Miț̆ĭu*, *Micĭu*. *Mitu* (=Dumitru) se zice și *Metu* (Dumetru). De la *Metu* și *Meta* se face *Meț̆ĭu*, *Mecĭu*, *Mechĭu*, *Meta*, *Meț̆ĭa*, *Mecĭa*. (32 bis.) *Mușcara* augm. luĭ *Moscu*; poate însă să fie și de la *Mușĭu*, *Mușicu*, *Mușcu*. (33) *Mata* vezĭ maĭ sus la (10). (34) *Iota*, *Totea*, *Tote*=*Ioda*, *Doda*, *Dodu*, subt care se înțelege *Fărșerot*. (35) *Macela* diminutiv luĭ *Macĭu*, care se aude și *Maț̆ĭu* și Mașiu. Toate trebue să fie de la *Macu*, care se aude și *Mau*, *Mao*. (36) *Nesa* și *Neza* este foarte des la *Clisurenĭ* și la alțĭ. In *Hopf* (Griechenland im Mittelalter etc., vol. II pag. 93. coloana a doaua, jos) găsim pe unu *Nesa* pe la 1395 ca cel maĭ principal cetățian din *Durazzo* împreună cu un voĭvod *Burilă*, cu unu *Cocu* și alțĭ care poartă nume românețĭ. *Cocu* este un nume fórte des la *Clisurenĭ* pe lûngă *Cucu* și *Cuca*. (37) *Nanòra* este=*Nanúru* augm. luĭ *Nanu*, foarte des la Românĭ. (38) *Teo*=Tego=*Tegu*. (39) *Peĭu* de la *peĭe*=arvună, zestre. (40) *Mara*=Maria; dar maĭ des saŭ fórte des este masculin făcut ast-fel: sunt poreclele *Mari*=mare și *Micŭ*.

Mari se face *Mara*, ca și *Tegu*, *Tega*, *Manu*, *Mana*; acest *a* înlocuește articolul *lu*, precum *Man-lu*=*Mana*. *Mara* masculin este și nume de botez și poreclă, ast-fel avem *Mara Patila*, unde *Mara* este nume de botez; avem *Fotu Mara*, *Panu Mara*, unde *Mara* este poreclă. (vedĭ și pag. 28 la *Coleţĭ Fotu-mare* și 64, No. 99). (41) *Ruva* și *Rova* și *Rov* și *Rova* și *Roba* se aud des. (42) *Sala* nu se aude așa des, dar nu-l aŭ de cât numaĭ Românii. (43) *Sultana* este nume femeesc, dar Romaniĭ 'l-aŭ și ca bărbătesc în doauă forme: *Sultană* și *Sultani*. La forma *Sultani* se subt înțelege *àli*, precum: Sterghiu *ali Sultani*= a Sultanăliei= a Sultaneĭ; aicĭ *a li*=cu finala *lieĭ* a genitivuluĭ. Aseminea *a li* la masculine se face *al*=a luĭ, precum: *Sterghĭu al* Marcu=*a luĭ* Marcu. (44) *Schefa*=*Stefa*=*Stefan*. O altă formă este *Fanĭ*. *Stefa* se zîce și *Tefa* și *Defa* și *Sefu*, *Șefu*, *Șehu* și *Șeafu* (Șeafar, Șeafaric) și *Șeahu*. (45) *Șiava*=Sava, *Savu*. (46) *Sidu*=*Sideri*. (47) *Tenca* și *Tenga* prescurtat din *Patenga* formă augm. a luĭ *Pati* (48) Șiodi =Mișioti. (49) *Tare*=*tare*, ear *tarŭ*=asin. De la *tarŭ* se face *tărîță*, nu însă Târță= *tărîță* (de făină). (50) *Tripe*=Târpe=Târpu, despre care vezĭ la nota (42) a numĕruluĭ 102 din lista No. 6. (51) *Turnibuca*=*Turnu*—*Buca*; se face și *Trănbuca*, care nu este de la *drâmbă* saŭ *Dramba* cari se aud ca porecle. (52) *Tefa*, vedĭ maĭ sus la (44). (53) *Țeca*=*Țega*=*Țega*. (54) *Varnavachi* se face și *Varnachioti*, *Varnachiotă* prescurtat de la *Varnavachiotĭ*. (55) *Zora* este nume des, purtat de femeĭ; îl poartă și bărbațiĭ însă și în forma *Zora* și *Zori*. (56) *Zaca*=*Zisàca* de la *Zisi*.

Lista Nr. 2.

Estract de nume din lista contribuabililor comuneĭ PERIVOLI.

1. Zisi Abgher. r
2. Bușia Nica Bușia
3. Iani Bili (1). m.
4. Sterghĭu *Beĭ*.
5. Nachi Bili
6. Ianuli Bili
7. Gogu Bura. m
8. Tudor G. Bura
9. Bușia Bura
10. Gula Balamoti. m
11. Costandi Balacĭ. m
12. Tegu Bili. m
13. Mișia Nica Bușpurică (2)
14. Ianachi Bazbanela
15. Guli Ḍimă Becu (3) m
16. Iani Bucĭ.
17. Gogu Bibi
18. Sterghĭu Buldi. r
19. Apostol Batacoia (4)
20. Tegu Budoti (5)
21. Ḍimă Burdulĭ. m.
22. Nica Breazuă
23. Sterghiu Bucă
24. Gg. Nasi Ciucă
35. Stamu Ciala-Pati
26. Sterghĭu Cușcuridă (6)
27. Mișiu *Conguli*. m
28. Niculachi Cianguli
29. Dima Caracâciu. m
30. Costa Ciamuși (7)
31. Ghiorgi Ceatara (8)
32. Guli *Cotronĭ*. m (9)
33. Sterghĭu Ceara (10)
34. Ḍimă Pulĭu Cuvati
35. Ghiața Ciucă (11)
36. Sterghĭu Culțida
37. Ḍimă Coca
38. Nica Cațicu. m
39. Gachi *Cățeli*
40. Gogu Ḍega. m
41. Ḍimă Cundurĭ
42. Sterghĭu Mane Cuterĭ
43. Sterghĭu Cățanu
44. Tegu Andachi Coca
45. Nica Coia
46. Nasi Curita. m

47. Nolă Cĭubecu. (12)
48. Simaca Cĭubecu. m
49. Ḍimă Cĭubecu
50. Iani Cirepa (13)
51. Gula Dodu. m
52. Nasi Gg. Dudu
53. Sterghĭu Dĭavolachi
54. Pişea Darla
55. Sterghĭu *Primişi*. (14) m
56. Zisi P. Dodu
57. Nica Dardaculi. m
58. Ghĭacula Dodu
59. Mitri Daşĭu
60. Vasili Dardaculi. m
61. *Lĭuşĭu* Fenga
62. *Fotu* Belu.
63. Mişea Feţea
64. *Fotu* Macri-Dimu
65. Mihali Fărşĭarotu
66. Zisi Fărşĭarotu
67. Ḍimă Fusea
68. Mitru C *Fotu*
69. Simu Mişĭu Filĭa (15)
70. Fotu Cĭucă
71. Nicolachi *Fotu*
72. Nica A. Gĭoge
73. Alexi Gogu. m
74. Ghĭaca Agru-Costa (16)
75. Nica Gangora
76. Tegu *Gambeta*
77. Cocĭa Tegu Ghĭuma (17)
78 I. Colu Gangu
79. Manoli Gaveli (18)
80. Gogu Ghĭotu.
81. Simu Ghĭacu
82. Pişea Gĭagĭafĭ
83. Cota Gĭablea. m
84. Zisi Guguleţĭ (19)
85. Nuli Hondru Dimu (20)
86. Papa-Dimitru Huli (21)
87. Ioan Husa (22)
88. Ianachi *Linderi*. (22 bis)
89. Stergĭu Ligra (23)
90. Sterghĭu *Lambrachĭ*
91. Mitu *Lambrati* (23 bis)
92. Nicola *Lambru*
93. Nicu *Linderi*
94. Pişea Laiţu
95. Nicu *Mihuliţĭ* (24)
96. Stergĭu Manafĭ. m
97. Naca Mangu
98. Ghĭaca Maĭpa
99. Pişea Muşĭu
100. Vasili Papa-*Miha*
101. Iani Macri-Dimu
102. Ianachi Mihaliţĭ
103. Pulĭu Maĭacu (25)
104. Nasi *Mihu* Anghel
105. Anagnosti *Mirninzi*. m (26)
106. Pişea Muha. m
107. Mihali *Meza* (27)
108. N. Mera. m
106. Guşĭu Mişĭu
110. Tega *Malamu*
111. Stergĭu *Malamu*
112. Ĭacă Maĭpa. m
113. Sterghĭu *Mema* (28)
114. Paje Macri-Dimu
115. Gg. *Malĭafa* (29)
116. Nasi *Ianiţi*.
117. Mitu *Noti* Congurĭ
118. *Notea* Goma. m (30)
119. *Noti* Stamati
120. Dima *Noti* Belu
121. Iancu *Noti* Belu
122. Ghĭorgu *Noti* Nibi
123. Sterghĭu *Noti* Nibi
124. *Noti* Cĭurica. m
125. *Noti Calofer*. m (31)
126. Taşĭu *Noti*
127. *Noti* G. Exarhu
128. *Noti* Papa Todor
129. Muşĭu *Noti* Cĭubecu
130. *Noti* Cĭuca Danu
131. Dima Narta. m (32)
132. Culĭuşĭŭ Tega Nicoală

133. Niculachi Nuşĭu
134. Iani *Paje* (33) Palatu. m
135. Vanghelĭ *Puşpurică*. m (34)
136. Pàcea Papa-Pavlu
137. Tegu Goga Paceàcă. m
138. D. Manoli Ţapar
139. Tudor Trandanflu
140. Nasi Tringă. m
141. Mişĭa Toe (35)
142. Costa Topalĭ
143. Nasi Papurana
144. Anagnosti Profili. m (36)
145. Tegu G. Pàcea
146, Sterghĭu Pipi
147. Tegu *Prăcăzana*. m (37)
148. Nulica Tegu Rizu. m
149. Mihali Nasi Roba Zani.
150. Gg. Tahu Rizu [m 38)
151. Mihali Ruba Zani
152. Simu Rizu. m
153. Tegu Rengĭu. m (39)
154. Mişĭa Şĭama Nicu. m
155. Pitu Stamuli
156. Gg. Surle
157. Tegu *Schismen*. m (40)
158. Nica Zducoplu
159. Iani Mitu *Schifti*. m (41)
160. Nica Şĭoti. m (42)
161. Nica *Zdrula*. m (43)
162. Nasi Zdrula
163. D. Şĭumba
164. Zisi Şĭaitu
165. Iani *Scrimă* (44)
166. Anagnosti *Scrimă*
167. Buşea *Scrimă*
168. Mechi (45) *Scrimă*
169. Tegu *Scrimă*
170. Cuşĭulĭu *Scrimă*
171. Ghĭorgu *Scrimă*
172. Cotea Stamuli
173. Tegu Streahă. m (46)
174. Sterghĭu Sarandi. m
175. Nica Stuĭanĭ. m
176. Gg. Ţivica (47)
177. Mişĭa Tringa
178. Iani Mitra Tudor
179. Tomu Vuloagă. m
180. Sterghĭu Vracă
181. Alexi Zulfu. m (48)
182. Boşĭa Zalâmi
183. Zĭana (m) Iconomu
184. Marcuşĭanu Zisi

Note la lista Nr. 2.

(1) *Bili* prescurtat de la *Bilĭuşĭu* diminutiv luĭ *Belu*. (2). *Buşpurică* se aude şi *Puşpurică* şi *Bişpirică*, *Pişpirică* şi *Bizbilică*, *Pispilică*. Aceste porecle se daŭ la oamenĭ micĭ şi supţirĭ. *Bizbilie*=*bolovan*, decĭ *Bizbilic*, *bizbilică*=mic *bolovan*. (3). *Becu*=*Bicu*=*Bêcu*=*Bâca*=pântece. Poate să fie ênsĕ prescurtat şi din *Cĭubecu*. (4). *Bata-Coĭa*=*Bata*=*Colĭa*. (5). *Bubòti* de la *bubòtă*=pâne de porumb. (6). *Cuşcuridă*, de la *Cuşĭu*, *Cuşcur*. (7). *Cĭamuşĭ* de la *Cĭama*, nume des la femeĭ. De aicĭ se fac *Cĭamolĭ*, *Cĭamalic*, *Cĭamblic*, *Cĭamblic*, *Cĭamblac*. O altă formă este *Gĭamalĭ*. Numele *Cĭami* este genitiv (*a li Cĭami*=a *Cĭameĭ*) vezĭ la lista Nr. 3. nota (29). (8). *Ceatara* augm. luĭ *Ceata* (9). *Cotroni* şi *Cutroni* augm. luĭ *Cutra*. Numele *Colocotroni* nu derivă de la *Colo*=*Nicola* şi *Cotroni* (vezĭ la pagina 32 sus). (10). *Ceara* nu însemnéză *Ceară*, căcĭ la Macedo-românĭ se zice *ţeară*. Cuvêntul este prescurtat din *Mucĭara* augm. luĭ *Mucĭu* care *Mucĭu* este des auzit. Un vestit armatol Român se numĭa Nicu *Ceara*, saŭ *Ţara* reprodus de grecĭ prin Νικο-Τσάρας. (11). *Cĭucă*=*jug*. (12). *Ciubecu* diminutiv luĭ *Cĭubă*, care *Cĭubă* este prescurtare din *Cùcĭubă*, rădăcină groasă de copac mic scoasă de subt pământ. (13). *Cirèpa* şi *Ciripac* şi *Ciripic* de la *Cireàp*=Cuptor. (14) *Drimisĭ* şi *Durmişĭu* credem că este cuvêntul *Duru-Mişĭu*, de unde *Durmişĭŭ*, *Drumişiŭ*, *Drimişĭŭ*, *Drimişĭ* şi de la *Drîmişi* s'a făcut prescurtatul *Drimi*, nume pe care îl găsim în Satas (Documents inédits etc., vol. 6, pag. 60 şi aiurea) dese orĭ citat împreună cu *Buĭeştiĭ* în Peloponez

subt numele, Mihali Rali *Drimi*, care *Drimi* este fără nicĭ o îndoială prescurtat din *Drimişĭu* diminutiv, căcĭ alăturea cu Mihali Rali *Drimi* figuréza şi un alt *Mihali Rali Drimi*, pe care însă îl găsim citat: Mihali Rali *Magnus* saŭ italienesce *el grando*. Cu eĭ, cari sunt şefĭ de Fărşeroţĭ din cătune, găsim inseparabilĭ maĭ mulţĭ numiţĭ *Buşicu*, diminutiv de la *Buşĭu* fórte des găsit numaĭ la Românĭ. Că *Drimişĭu*, *Drumişĭu* este din *Duru-Mişĭu* probează şi faptul că Românii poartă treĭ nume, cel de *botez*, cel al *tatăluĭ*, apoĭ cel al *buniculuĭ* saŭ porecla, şi de regulă la unul din copiĭ se dă numele buniculuĭ. Aşa dar *Mihali* Rali are bunic saŭ străbunic pe *Mişĭu* de la *Duru-Mişĭu*, şi Mişĭu este tot *Mihali*. Insistăm asupra acestor lucrurĭ, pentru că din documente se vede clar că Românii în resboaĭele Veneţienilor în Grecia cu Turciĭ aŭ jucat acelaşĭ rol însemnat, pe care l-aŭ jucat şi în revoluţiunea greacă de la 1821, rol pe care îl descriem cu toate amănuntele aĭurea. (15). *Filĭa*=Filip. (16). *Agru-Costa*=Coste *sălbaticul* (de la ἄγριος=sălbatic). (17) *Ghĭuma*, nu este de la *ghĭume*=o cofă de aramă, ci de la *Guma*, care se aude des şi *Ghiuma* şi *Goma* şi *Gomi*. (18). *Gavelĭ* diminutiv luĭ *gavu*=*orbu*. *Gavelĭ* este şi prescurtare une orĭ din *Gărăvelĭu*=*sitar* (pasăre neagră). (19). *Guguleţĭ* diminutiv luĭ *Gogu*. (20). *Hondru* este nume, dar dese-orĭ este adjectivul grecesc Χονδρός=gros. (21). *Hulĭ*=*Mihulĭ*. (22). *Husa* se aude şi *Huţa*; acest din urmă compus cu *Manu* ne dă *Huţa-Manu* saŭ *Huţo-Manu* scris greceşte Χοτσομάνος. (22 bis). *Linderi* credem că este prescurtat din *Colinderĭ*. (23). *Ligra* se aude şi *Lingra*=Lingura. (23 bis). *Lambrati*. Din Lambru se face *Lambrat* ca şi din *lumină* se face *luminat*; *Lambrat* se face *Lambrati* ca şi *Manu*, Mani etc. (24). *Mihuliţĭ* diminutiv nu de la *Mihu-l*, căcĭ se zice Mihlu saŭ Mih-*a* articulat, ci de la diminutivul Mihùlĭ. (25). *Maĭacu* de la *maĭauă*=cheagă. (26). *Mirminzĭ* poreclă in plural cu formă românească din cuvêntul grecesc modern μυρμῆγκι; *Mirminzĭ* dar este *Furnicĭ*. Se află însă poreclă şi *Furningă*. Ast-fel D. *Lambride* (vol. 2, pag. 258) ne dă din comuna Românească Metzovo de pe Pind pe Constantin *Furningă*. (Κωνοτ. Φορνίγκας); aicĭ ne dă şi alte maĭ multe nume Româneştĭ de la Metzovo, precum: *Panaioti Ciucă*, *Fontanela*, Dimitrie şi Chiriac *Floca*, *Fântâna* de la *cerenizĭ* (cherămizĭ) Φοντάνα-δὲ-λα-Τζερενίτζη, *Vulea-l Măşicu* (Βὰλ-ἄλ Μασσίκου) la notă; ear la pagina 259 Ioan *Stèa*(=Sterghĭa), Triandafil *Ciumaga*, Temeli *Micĭur*, G. *Averof* (care este *Veru* saŭ *Averu*=vĕr, cu terminaţiunea *of*); la pag. 260 pe următoriĭ: *Iancu Ciobanu*, Mihail *Tuşiţă* (de la Tuşa), Sterghĭu I. *Bocĭari*; la 261 pe: Chiriac *Ţapecu* (diminutiv în *ecu* a luĭ Ţapu), Andreĭ *Fardì* (Φαρδῆς=larg, credem că şĭ-a grecizat numele); ear la pag. 262: Dimitri *Gădelu*, Cost. *Peltecu* (=pelticu), Sterghĭu *Terof* (de la *Tera* care se aude, dar rar în loc de *ţară*, dar nu se pronunţă *Tera*, ci *teara* şi *ceara*=nu *ţara* ca în România. *Ţără* la Maced. rom.=*humă*); Mihail *Xidà*(=Ξυδᾶς=care vinde oţet), Mihail *Hâtu* (Χάτος); la pag. 263: Sofia *Gras*, Ioan *Condu-Pascu*; la pag. 264: Nicola *Sturnari* (=cremene), I. *Stamu*, (de unde diminut *stamulĭ*), şi în notă pe: G G. *Tulĭ* (=Tulĭu); la pag. 265 pe Teodor *Tulĭ*; la pag. 266: Const. *Stamerof*. Mulţĭ din *Metzovo* aŭ fost marĭ comercianţĭ în Rosia şi cu timpul îşĭ făcură numele în *of*. Reposatul *Cozacovicĭ*, fostul membru al Academieĭ Române, şi el era din Metzovo şi familia luĭ se numia *Cuju*, şi unul din familia sa se făcu în Rosia *Cazacovicĭ*. (27) *Meza* se aude şi *Meju* şi *Meja* şi *Mezu*. Cuvêntul insemnează *miez*. *Dimitri Miezu* dar la Macedo-românĭ se zice *Biti* saŭ *Piti Meza* saŭ *Peti Meza*. O familie însemnată din Peloponez numită în vechime *Vlasi* şi *Piti Meza* este scrisă în greceşte Πετμαζᾶς saŭ Πετμεζᾶς. Cine nu cunoaşte numele Românescĭ ar crede că derivă de la cuvêntul Πετμέζι=*petmezi*, care este un fel de compot de *harbuz* saŭ de *tidvă*. Porecla *Vlasi* ênsă, care însemnează *Român*, şi alte nume, ca *Golfin*, pe care le găsim în acéstă familie, arată că Πετμαζᾶς saŭ Πιτμεζᾶς este *Piti Meza*. (28). *Mema* este *Memu* care se aude şi *Mimu*. (29). *Malĭafa* de la *Malĭu*(=maiu=mar*teau fr.*) cu terminaţie *af*, *afa*, *afi*. Credem că *af* este *av*, care face augmentative, precum: *Manu*, Manav şi *Manaf* etc. *Malĭafa* ca augmentativ se aude

Mălĭar și *Malĭàra*. (30). *Goma* vezĭ maĭ sus nota a (17); ear *Notea* este *Noti* cu *a*. In comuna Perivoli numele *Noti* este foarte des, pe când aĭurea se află maĭ mult *Notă*. (31t). *Caloĭer* este formă grecească a cuvêntuluĭ *Călugăr*. Această poreclă se dă la oamenĭ de arme, care îșĭ lasă barba nerasă. (32). *Narta* se aude și *Nârta*. vezĭ și la pagina 77. Nr. 150. (33). *Paje*(=*Pavlu*). *Palatu* credem că este *Bălatu* de la *Balu* ca și *Lambrat* de la *Lambru*. Aseminea *Bucălat* și *Hondrubălat* la Macedo-românĭ însemnează: cu *fălcile pline*. (34). *Pușpurică*, vezĭ maĭ sus la nota (2). (35). *Toĭe*=Tolie, ca și *Coĭa*=*Colĭa*, *Colea Nicole*, ca și *Teo*=Tego, *Teia*=*Teghĭa*. (36). Profilĭ=Porfirĭ. (37). *Pracazana*. *Prăcăzon* însemnează *baĭerele izmenelor*. *Pracazana* aicĭ este *Bârcăzĭană*, ca și Duru-Mișĭu, care se face *Durmisĭu*, *Drumișĭu*, *Drimișĭu*. O ramură din familia *Spăteștilor* înrudițĭ cu *Bueștiĭ* am vězut la pag. 50 că poartă numele *Bărcă-Zĭană* (Μπαρκεζίνης). Dar cum *Bârcă-Zĭană* de s'a scris de Grecĭ Μπαρκεζίνης? Dacă nu cunosc numele Romănesțĭ și însemnarea lor, se înțelege că le scriŭ rĕŭ; ast-fel pe *Mira Sima Căfanu* am vězut (pag. 14) că-l scriŭ într'un cuvênt Μυρσιμακαζιανὸς; pe *Bagùa*=Βογκότης; cuvêntul *strâmbulu* στρούμπουλου (vezĭ Perevos 'Απομνημονεύματα πολεμικά, vol. I, pag. 151 nota 2, unde spune că στρουμπουλου este unul din munțiĭ din *Suliĭ*, care se numește, se înțelege, *strâmbul*, căcĭ toate cele l'alte ridicăturĭ de munțĭ eraŭ drepte ca *suliițe*. (38). *Roba* Iani. Roba se aude și *Rova* și *Ruva* (vezĭ nota (41) de la lista Nr. 1; ear *Zani* este *Zĭanĭ*=Ioan. (39). *Rengĭu* este din *Rengu* și *a Rengu*; ear *Rengu* este diminutiv a luĭ *Reni* saŭ a *Reni*, care să aude ca poreclă; nu știm dacă *Reni* este prescurtat din *Renichĭ*. *Reni* are și diminutiv *Reneșĭu*, *Reneșĭ*. De la *Reni* se face *Rencu*, *Rengu*, ca și de la *Iani*, *Iancu* și *Iangu*. O altă formă este *Rangu* și o altă *Ringu*. De la *Rengu* se făcu *Rengĭu* ca și de la *Murgu*, *Murgĭu*. Nu știm dacă Românĭĭ zișĭ Ρυγγῖνοι, care aŭ fost aliațiĭ Avarilor, șĭ-aŭ numele de la vre un șef al lor numit *Rengu* saŭ *Rengĭu*. (40). *Schizmèn*=rupt (Σχισμένος). (41). *Schifti* = care se pleacă σκύφτω. Românĭĭ care sunt în contact cu Grecĭĭ dese orĭ îșĭ daŭ porecle din limba greacă. Ast-fel in Satas, Documents inédits etc. în multe locurĭ între numele comandanților Românĭ din Peloponez găsim și porecle grecești, ca *Plimenos* (πλυμένος=spălat), *Pagomènos* (παγωμένος=înghețat); acești *Plimènos*, *Pagomenos* și alțĭ aŭ fost Românĭ. (42). *Șiotĭ*=Mușĭotĭ. (43). *Zdrùla*=*Zidrúla*=Didurùla=Didurùla, toate de la *Dedu*, care se zice *Didu* și *Didn*. (44). *Scrimă* și acest nume se află în Satas (Documents inédits, etc) între numele comandanților Românĭ din Peloponez. (45). *Mechĭ* de la *Metu*, *Metĭu*, *Mechĭu*. (46). *Streahă*=streșină. (47). *Țivică*=*mică țeavă*. (48). *Zulfu*=*Dzĭulfu*=*Gĭulfu*=Golfu. *Zulfin*=Gotfin.

Lista No. 3.

Estract de nume din lista contribuabililor comuneĭ NIJOPOLI

1. Tode Bizdune (1)
2. Sterghĭu Badoli (2)
3. Trușĭu (3) Barba
4. Trușĭu Bizdune
5. Tegu Bechi (4)
6. Teju Bèbe
7. Gachi Bele (5)
8. Tega Bòcea (6)
9. Tefa Bajdechi (7)
10. Licĭu Bajdechi
11. Nacu Bajdechi
12. Zisu Bajdechi
13. Nacu Balu-Iani
14. Guli Balu-Iani
15. Iorgu Bòcea
16. Tica Brâscă (8)
17. Sterghĭu Balaura (9)
18. Tahu Bechi. *m*
19. Nicola Buturi (10)
20. Tegu Baruta (11)
21. Zisi *Bitaracu* (12)
22. Teĭa Cĭulacu
23. Pitu *Cucu*
24. Tefa (m) *Cucu*. *m*
25. Cota *Chendimen* (13)
26. Tefa Chendimen

27. Mihali Calivĭanu (14)
28. N. Cĭantă
29. Nacu Cucoşĭu
30. Hali (15) Carancu
31. Nacu Carozi
32. Ianachi Càcea
33. Pitu Cĭuma
34. Zisu Ciungu
35. Cĭungu Mihali
36. Tegu Cĭungu
37. Taşĭu Cĭunga
38. Mina Cuţu-Mina
39. Naum Cucoşĭu
40. Taşiu Carancu (16)
41. Cuşĭu Culina (17)
42. Colea Culina
43. Sterghĭu Căcărdacu
44. Zisu Cacĭanu (18)
45. Tegu *Chendra* (19)
46. Tacu Căpuran (20)
47. Zica cuvată
48. Tahu (21) Caragĭu
49. Papu *Curculuchĭ* (22)
50. Baruta Cuşĭu
51. Nachi Chita
52. Naum Duru
53. Taşĭu Dĭemtu (23)
54. Ghĭorghi *Ḑimana* (24)
55. Pupa Duru
56. Naşĭu *Dimarelĭ* (25)
57. Chita *Durmişĭ* (26)
58. Costea Devolĭanu (27)
59. Ghiorghi Dumba
60. Cuşĭu Deli-Mina
61. Cole *Dalabira* (28)
62. Chita Dalabira
63. Dina Gĭoga
64. Sterghĭu *Gĭamali* (29)
65. Tusĭu Gotu (30)
66. Nasta Gani
67. Cuşĭu Huţa (31)
68. Hali *Panaghiţa* (32)
69. Halcĭu (33) Alexi.
70. Pitu Ianota
71. Sterghĭu Lĭacu
72. Hali Leţu (33)
73. Ghĭorghi Lĭuga (34)
74. Ţile *Muja* (35)
75. Tegu Micu
76. Nacu *Meju* (36)
77. Nacu Malĭoti (37)
78. Cole *Muja*
79. Naşiu Matli (38)
80. N. Memţa (39)
81. Todor *Miha*
82. Costi Mitra
83. Dimu Malĭara (40)
84. N. *Nota*
85. Zisu *Nota*
87. Zisu Nastu
88. *Nita* Sterghĭu
89. Costi *Nita* (41)
90. Ghĭorghi Oaua
91. Zisu Parişcu (42)
92. Hali Palea (43)
93. Tanase *Pilea* (44)
94. Guli Psaricu (45)
95. Todi Pĕrguronĭŭ (46)
96. Pilea Tănase
97. Licĭu Spânu
98. Cole Şiopa
99. Licĭu Şeru (47)
100. Sterghĭu Şatrapelĭ
101. Sterghĭu Statu
102. Naşĭu Stalica (48)
103. Nacu Şebe
104. Pilea Tona
105. Cuşĭu Teja
106. Ghĭorghi Teja
107. Zisu Taşona
108. Tegu Tahi
109. Teguşĭu Ţaţa
110. Nachi Tome
111. Tasu Teja
112. Truşĭu Vreta. (49). *m*
113. Zisu Vreta. *m*
114. Dinu Vârjea (50)

115. Tegu Zĭula (51) | 116. Minu Zisa

Note la lista Nr. 3.

(1) *Bizdunĭ* de la *Beza* saŭ *Bezĭ* şi *Dunĭ*, care este prescurtare din *Andonĭ*. (2) *Badoli=Baduli* din *Badulĭŭ* diminutiv luĭ *Bade* saŭ *Pade=Şes. Sulĭatul* Λιώνας Παντούλης (pag. 35 şi nota) poate se fie *Pădulĭ*. In România esista nume *Pădeanu*, credem de la *Pade*. (3) *Truşĭŭ=Mitruşĭu. Truşĭu* de multe orĭ este prescurtat de la porecla *Truşină*=frânghie de *căprină*, de *pĕr* de *caprĕ*. *Dimitruşĭŭ* se face şi *Druşĭu*, reprodus prin Δρόσος de Grecĭ. (4) *Bechĭ* este *Becu* din *Cucĭubecu*. Porecla este dată la *scurţĭ* şi *păntecoşĭ* ca şi *Bică* şi *Bâcă*. (5) *Bele* şi *Bela=Belu*. (6) *Bocea=Boţea=Bocea*, de la *boţ*, *bociŭ*. (7) *Bajdechi* şi *Bajdecu* diminutive luĭ *Bazdă* saŭ *Bajdă*. De la *Bazdă* şi *Iani* se face compus *Bazdaĭanĭ*. *Bazdă* credem că este de la *Beza* şi *Donă* (Anton=Andon), şi ăntăiŭ se făcu *Bezdă*, apoĭ Beazdă, şi în fine *Bazdă*. O familie *Bajdechi* a jucat un mare rol militar ca *armatolĭ* în Tesalia. (8) *Brâscă*=broască. Acest nume se dă des la *cişmele*. (9) *Balaura* este *Balaur* cu *a*, ca la *Tegu*, *Tega*. Un adĭutant a luĭ *Iani Gura*, mare general Român în revoluţiunea greacă, se numĭa *Balaura* (Filimon, 4, pag. 442, nota δ' de la No. 131. Μπαλαούρας). (10) *Bàturi* şi Bàtură este prescurtare de la *Cudubatură*, numele uneĭ *păserĭ*. Porecla se dă la oamenĭ, carĭ nu se astêmpără. De multe orĭ porecla *Baturĭ* saŭ *Batură* se înlocuĭeşte prin Κωλοβελώνης. (11) *Baruta* şi *Bărutа* şi *Bărute*=praf de *puscă*. Se dă ca poreclă la ceĭ ĭuţĭ. (12) *Bitarac*. De la Biti (=Dimitri) se face augmentativul *Bìtar*, apoĭ diminutivul *Bitarac*. Se află şi prescurtat *Tarac*, *Taraca*, *Tarachĭa*. (13) *Chendimen* şi *Chindisit*=îmbrobodit (κεντημένος). (14) *Călivĭanu* de la *Călivă=colibă*, *Cătun*. Numele *Călivă*, *Caliva* (Καλύβας) este *Fărşerotesc* saŭ maĭ bine se dă la Românii Fărşeroţĭ. *Fărşeroţiĭ* pronunţă cuvêntul *Fărşerot* cu *ă* la a doua silabă, adecă *Fărşărot*, ear uniĭ dintr'ênşiĭ : *Fărşălĭot*. (15) *Hali=Mihali*. (16) *Caranacu=Cara-nicu*. (17) *Culina* este masculin; de la *Cola* (=*Nicola*) se face diminutiv *Culin* şi apoĭ *Culină*, *Culina*. Un nepot a luĭ Colocotroni se numeşte *Călin* (Κολῖνος). (18) *Cacĭanu* de la *Cácĭu*. (19) *Chendra* este *Chendru* cu *a*, ca la Buru, Bura. *Chendru* este *Chedru=Chietru*, *Petru*. (20) *Căpuranĭ*. De la *Cap se* face *Câpu*, *Câpă* ; de la *Câpă* se face augmentativ *Câpar*, şi de aci alt augmentativ *Căpuran*, apoĭ *Căpuranĭ*. De la *Câpar* se face şi diminutiv *Căpărel*, *Căpăreliŭ*, *Căpărelĭ*, (vezĭ la pag. 48 şi 49 numele *Căpăreli*, dat ca Albanezesc de D. Satas). (21) *Tahu Caragiŭ*. *Tahu*=Tacu *Caràgĭu* se aude şi *Caràgea*, însă *gi* şi *ge* aici se pronunţă ca *ji*, *je*, nu ca *gi*, *ge* din Romania; de aci credem că s'a făcut *Caragĭani*, care de regulă se aude *Cara—ziani* reprodus de Grecĭ prin Καραγιάννης. (22) *Curculuchĭ*=Curcuduţă (vezĭ şi la pag, 45, la No. 26). *Curcudel* Grecĭĭ îl scriŭ Κορκόνδειλος şi uniĭ îl făcură Κροκόδειλος, ca şi când ar fi *Crocodilul* de la *Nil*. (23) *Diemtu*=dimie. Altă poreclă este *Pànură* şi *Pànurea*, un fel de *ţesătură groasă*. (24) *Ḍimàna* (prou. *Dzimàna*). Dimitri se face *Dimu*, *Dima* şi *Ḍimu*, *Ḍima*. *Ḍimar*, *Ḍimàra*, *Ḍimàn*, *Ḍimàna* sunt augmentative. *Ḍimara* Grecĭĭ îl scriŭ Τζιμάρας şi-l pronunţă *Cimàras*. In insulele Ioniane s'aŭ stabilit mulţĭ Românĭ din cauza tiranieĭ Turceştĭ, decĭ găsim acolo multe nume Româneştĭ, între carĭ *Panu* şi *Pană* foarte des. Formele *Panu* însă şi *Pană* (Πανᾶς) sunt Româneştĭ şi se găsesc în mare abondenţă la Românĭ. (25) *Dimarelĭ*, de la *Dima*, de unde *Dìmar*. *Dimarel*, *Dimareli*. Aseminea *Simareşĭ*, de la *Simu*, *Sìmar*, *Simareşiŭ*. Grecĭĭ scriŭ Σιμαρέσσης. (26) *Durmişĭ*= *Duru-Mişĭu*. Vezĭ şi la nota (14) din lista Nr. 2. (27) *Devolĭanu* de la *Devoli* în Albanĭa, unde se află mulţĭ Românĭ. (28) *Dalabira* credem că este *Dală* (=zĕr) şi *Bira* Românii din Istria şi mulţĭ din Albania prefac pe *n* în r; astfel zic *Buru* în loc de *Bunu*, *Biru* şi *Bire* în loc de *Binu* şi *Bine*, *Beri* în loc de *Beni*. Poreclele dar *Bunu*, *Binu*, *Beni*, *Benachi*, *Pena*, cari se aud cu *n* la Românii din afară din Istria şi Albania, la Românii din Istria şi Albania saŭ la ceĭ scoboriţĭ de acolo, precum sunt ceĭ din triburile *Buĭi*, *Mazariţiĭ* saŭ *Mazarachiţiĭ* şi *Mălăcasiĭ*, se află cu *r*, dar aceasta

maĭ mult la nume de *botez* saŭ la *porecle*, căcĭ la cele lalte cuvinte în mare parte se conservă *n*. Astfel şi *Pena, Peni* se aud *Pera, Peri*. Decĭ avem *Cara-beri. Câcĭu-Peri, Câcĭu-Pera*, etc. (29) *Gĭamalĭ* şi *Cĭamalĭ*, de la *Cĭama* nume femeesc. Vezĭ şi la nota 7 de la Lista Nr. 2. D. *Satas* ne spune (Χρονικὸν ἀνέκδοτον Γαλαξειδίου, pag. 157, nota 2, că un vestit *armatol Vlaharmata* era rudă cu *Papa Costa* **Cĭamala** (Τσαμάλα). Acest *Papa-Costa* a jucat un rol militar însemnat în revoluţiunea greacă. Un oare care *Papa-Costa* din această familie a devenit *celebru* în România la 1861 printr'un act de mare cutezanţă în hanul luĭ Vangheli din Iaşĭ. A fost Macedoromân. (30) *Gotu* şi *Gâtu, Gâta*, sunt porecle, cari se aud, dar foarte rare, printre Românĭ. (31) *Huţa*, vezĭ nota (22) de la Lista Nr. 2. (32) *Panaghiţa* nu-i de la Pană-*Ghiţa*, căcĭ *Ghiţă* se aude numaĭ *Ghiţĭ*, ci de la Παναγίτσα diminutiv luĭ *Panagu* prescurtat din Panaghĭoti. (33) *Halcĭu*=Mihalcĭu. (34) *Leţu* şi *Liţu*=Nicu*leţu*, Nicu*liţu*. (35) *Lĭuga*=*Tulĭuga*=*Tulĭuca*. Se aude şi *Lĭoca*=*Tulĭoca*=*Tulĭuca*. (35) *Ţili Muja*. *Ţili* este prescurtare din *Biţili* diminutiv lui *Biti* (=Dimitri). **MUJA** este o formă a luĭ *Mugu, Muga, Moga, Mucu, Muca, Muha*. Din *Mugu* se face *Mugĭu*, poreclă care se aude des. **Mugĭu** se aude şi **Muju,** de unde diminutivul **Mujac, Mujacă, Muzacă, Muzachi.** Am subliniat numele acestea pentru a atrage o maĭ mare atenţiune. Intr'o carte a luĭ *Charles Hopf* intitulată : *Chroniques Gréco-Romanes*, Berlin. 1873 la pag. 272—302 găsim reproduse nişte manuscrise *italiane* despre genealogia familieĭ princiare a Epiruluĭ numite *Musachi*. Aceste manuscrise date ca scrise de coboritorĭ din această familie sunt, pentru ceĭ cari cunosc numele de botez, de familie şi poreclele la Românii din peninsula Balcanică, de la un capĕt pênĕ la cel lalt falsificărĭ cu totul nedibace, şi cel ce le-a scris cetise şi cunoştea multe lucrurĭ din istoria Epiruluĭ şi Albanieĭ, dar nu cunoştea pronunţarea numelor, pe cari le găsi reproduse rĕu de istoricĭ italienĭ saŭ grecĭ, şi decĭ a cusut o mincĭună, care bate la ochĭ. Falsificatorul crezênd că *Musachi* (Mujacheştiĭ) se pronunţă Musachi, ear nu *Mujachi*, derivă cuvêntul de la *Molossachi*, adecă de la Μολοσσία vechĭe, şi apoĭ intrând în familiile nobile din Epir şi Albania pe unul îl face *străbun*, pe altul *bunic*, pe altul *unchĭŭ*, pe altul *vĕr* şi aşa maĭ departe. Apoĭ la pag. 301 ne dă pe *Bagùa serdarul* subt numele *Vugo* şi că şĭ-a luat numele de la o provincie care se numĭa *Sardaria* şi scrie *Zardari* şi *Zardaria*, fără se gândească că inainte de venirea Turcilor acea provincie nu putea se aibă numele Turcesc *Sardaria* şi maĭ puţin *Zardaria*. Domnul *Hopf* la pag. XXXV din citatul op dând seamă despre aceste manuscrise, pe cari le publică, zice : *D'abord on y trouve la préface de Constantino Musachi* (pag. 270), puis, après une introduction (pag. 271), la «Historia e genealogia della casa Musachia, scritta da D. Giovanni Musachio Despoto del Epiro» (pag. 272—302), la partie la plus importante de ce recueil, à la quelle est jointe (pag. 302—303) une notice **fabuleuse** sur les armoiries de la famille. Après cela Constantino reproduit (pag. 304—314) les renseignements tout-à fait **confus** et **inventés** qu'il a dûs au SOI-DISANT PRINCE Andrea Angelo Comneno, FAMEUX AUTEUR de généalogies FAUSSES». Se înţelege că nu este aci locul a arăta *falsul* în toate detaliile, ci îl denunţ numaĭ spre a fi cercetat şi de alţĭ, cari maĭ tărziŭ s'ar ocupa maĭ *de aproape* cu istoria Albanejilor şi a Românilor din peninsula Balcanică. (36) *Meju* este *Mezu* şi *Meza*. (37) *Malĭotĭ* şi *Malĭotă* de la *Malĭu* (vezĭ despre *oti, otă* la pag. 45, Nr. 34). (38) *Matli* vezĭ nota (10) de la Lista Nr. 1. (39) *Memţa* de la *Memiţu, Memiţa*, diminutive luĭ *Memu*. (40) *Malĭara* augmentativ luĭ *Malĭu*. (41) *Nita* prescurtat din *Nichita*. *Nita* se aude şi *Nitu, Nită, Nite,* **Niti.** (42) *Parişcu* de la *Par* (=par), *Părişiŭ, Părişcu*. (43) *Palea* de la *Pală*, *aPală*=sabie, (44) *Pilea* şi *Pilĭu*=*Pulĭu*=pulĭu. (45) *Psaricu* de la *Psaru* (ψαρός=*cărunt, sur*). Grecĭ aŭ cuvêntul cu accentul pe ultimă, Românii pe penultimă. Decĭ unde găsim ψάρος arată Român, unde ψαρὸς Grec. Perevos (Ἀπομνημονεύματα πολεμικὰ vol. II, pag. 44) ne dă pe Ἰωάννης Ψάρος Sulĭat. Tot aşa şi cu cuvêntul *Zervu;* Grecĭ zic *Zervòs,* Români, Zèrvu saŭ *Zerva*. (46) *Pĕrguroniŭ*. *Pèrgură* şi *Pergulă* însemnează acoperişiŭ de viţe de vie

(lat. *pergula*). *Pĕrguronĭŭ* este augmentativ. (47). *Șeru*. *Șeară* este ferestreul. *Șeru* dar nu-ĭ de la *herŭ* =(fierŭ), ci de la *șeară*, căcĭ avem porecle și *Secure* saŭ *Țecure*. (48) *Stalica=Apostalica=Apostolica*. (49) *Vretu* de la *Veru, Vĭretu, Vretu*. Numele l-au și Albanejiĭ. (50) *Vêrjeu* credem de la *Vêrlu* (smintit,) *Vĕrlug*, Vĕrlugĭu. (51) *Zĭùla* de la *Zisùla*.

Lista No. 4.

Estract de nume dintr'o listâ catalog al elevilor comuneĭ GRAMOSTEA. (1)

1. Tego Buti 2 (1)
2. Tego Barzu 2
3. Miti Barzu 2
4. Pitu Beți 5
5. Dina Barbuti 3
6. Sterghĭo Cacĭani 4
7. Cușĭu Culina 4
8. Dino Cucĭana 4
9. Teha (2) Cucĭana 2
10. Gachi Cĭumana 3
11. Cĭomo *Cĭàcalĭ* 4
12. Unce(3) Caragĭani 3
13. Miti *Cĭàcalĭ* 3
14. Nicolo Cĭolac 5
15. Gheorghe Dacĭo 6
16. Tașo Țega. m. 3
17. Chita *Ț̆iguli* 2
18. Mihu *Ț̆iguli* 3
19. Sterghĭu Țega 2
20. Toda Furtuna 6
21. Lambre Nanu 6
22. Lambre Lĭavă 3
23. Tașu Lapa 4
24. Nacu Leța (4) 4
25. Tica *Meju* 5
26. Colo Mișĭa 2
27. Zicu Mancĭu 4
28. Vasili Mace 4
29. Mihali Mati 2
30. — Moscu
31. Gheorhi Mitra 3
32. Tușĭu Mihali 2
33. Gușĭu Nano 2
34. Nicole Orĭno 2
35. Naco Țica Pișĭoti 9
36. Mihali Rima 2
37. Răpușa Costa 4
38. Stilo (5) Gachi 3
39. Naum Screpa (6) 3
40, Gachi Vlasi 5
41. Bela (7) Zisu 4
42. Dina Zurdunĭ 3
42. Cosma G. Zula 4
44. Dica Zico 3

Note la lista Nr. 4.

(1) *Buti=Bute* (2) *Teha=Tega, Tegu,* prescurtat de la Sterghĭu. Tot așa și *Tahu=Tacu*. (3) *Unce*=Oance=Ioance=*Iancu*. Se aude și *Unca* și *Uani*. Ioanĭ. (4) *Lețu* și *Lițu*= Niculețu, Niculițu. (5) *Stila=Stilian*. (6) *Screpa* și *Sclepa, Sclipușĭ* sûnt porecle date la ceĭ ce sclipesc des din ochĭ (7). *Bela=Belu* cu *a*, ca la acest, acest*a*.

Lista Nr. 5.

Estract de nume din lista contribuabililor comuneĭ NEVEASTA. (1).

1. Foto Nano Befa
2. Costa Nanu Befa. *m*
3. Cĭoca (1) Gg. Befa
4. Nicola Vașĭo Boza
5. Gheorghe — Bașa
6. Dumitru Bianĭe
7. Dumitru Vașĭo Bișca (2)
8. Gheorghie Niciu Bole 4 (3) *m*
9. Nanu Balu (4)
10. Cocĭo Barzu
11. Mitru Teșa (5) Bicĭola
12. Mișĭu Butare (6)
13. Nanu Balu. *m*
14. Nicĭu Burna (7)
15. Nicola Butare
16. Dușĭu Becu

(1) Numerele după porecle la această listă arată câțĭ băețĭ poartă acea poreclă cu diferite nume de botez, pe cari nu le dăm, căcĭ se află și în alte liste. Litera *m* după porecle arată că ele se află de multe orĭ în listă.

17. Sterghie Bașa
18. Cĭocĭo Bure. *m*
19. Miti Vașĭo Refa
20. Ani Duma Bure
21. Cĭocĭo — Bure. *m*
22. Mitu — Bicĭola (8)
23. Cĭocĭo Beta. *m*
24. Sterghĭu Beca
25. Chirce Cotle (9)
26. Tipo Chirco
27. Duma Chițcu
28. Pena Chirco
29. Petre Cârjo
30. Gheorghe Custicĭŭ
31. Nancĭo Condu
32. Nanu Chirana
33. Gheorghe Cujina
34. Teșĭo Caru
35. Sterghĭu Dușĭu Chitu
36. Mitu Cușta(10)
37. Dina Cușta
38. Mitu Conde. *m*
39. Chiriac Cresus
40. Dinu Cremu
41. Nicola Cĭananu
31. Ghiotu Dĭaca (11)
43. Isto Ucĭo Dĭaca
44. Tașĭo Dalamanga. *m*
45. Sterghĭo Ḑega. *m*
46. Tomo Ḑeghĭo. *m*
47. Dașĭo gg. Ḑega
48. Dumitru Dĭaca
49. Dimitri Doșĭe (12)
50. Mișĭu Duca. *m*
51. Nasti Fișță. *m*
52. Sterghĭu Franga (13)
53. Gheorghĭe Gugulina
54. Mihu Gora (14)
55. Sterghiu Ghifticĭu. *m*
56. Gheorghe Gava (15)
57. Dimitri Ĭove (16)
58. Tașĭo Nàsti Lecu
59. Șterghĭu Luștă. *m*
60. Mihali Lută. *m*
61. Tașĭu Longu
62. Sterghĭu Lipuricĭ. *m*
63. Teodor Mergĭu (17)
64, Duma Mișia. *m*
65. Nachi Macre (18). *m*
66. Nanu Malacea (19)
67. Georghe Mișĭoli (20)
68. Ioan Milĭacu
69. Dina Mișta (21)
70. Vașĭo Mula
71. Nanu Pena Mula
72. Mihu Mergĭu
73. Sterghĭu Nero (22)
74. Dușĭo Naca
75. Vasili Puce (23)
76. Leco Pântèca (24)
77. Miti Pântèca
78. Ucĭu Pașĭu (25)
79. Teșĭu Pardafeli (26). *m*
80. Duma Palașĭ (27)
81. Pena Palașĭ
82. Ucĭa Pântèca
83. Mihu Peca. *m*
84. Mihu Pilicuda
85. Dina Pârpa
86. Mihali Roza
87. Gheorghe Rașĭu
88. Teșĭu Bustu
89. Tașĭu Lecu Staĭcu
90. Gheorghe Spahu
91. Gheorghe Stefa
92. Toma Șĭunda
93. Nachi Chĭandu. *m*
94. Nasti Tomo
95. Dina Tramanză
96. Miho Ţirle
97. Tușa Tonu. *m*
98. Cola Tulĭe. *m*
99. Tușa Tome
100. Mihu Trampa (28)
101. Mihu Tome. *m*
102. Teodor Vance. m

103. Nachi Zĭurcu (19). m
104. Lecu Zĭurcu
105. Toda Zafir
106. Nicu Zaĭma (30)

Note la lista Nr. 5.

(1) *Cĭoca=cĭuca=jug.* (2) *Bişca* diminutiv luĭ *Bicĭu, Bicu, Bică*=pântece. (3) *Bole=Bulĭa.* (4) *Balu* se fie de la *bale* saŭ de la *Balĭu?* are diminutive *Balaşĭu, Balaţu* şi femenin *Balaşa.* Jos. Lad. Pič (zur Rum-Ungar. Streitfrage, pag. 52, nota, linia 8—9) il dă ca identic cu *Belu*, dar nu credem. (5) *Teşa=Tegea=Tegu.* (6) *Butare=Bùtar=bute mare.* De aci *Butaracu* şi prescurtat *Taracu, Tarachea* (vezĭ şi (12) de la lista Nr. 3). (7) *Burna=Bùrĭna,* de la *Buru.* (8) *Bicĭòla=Bicĭùla,* diminutiv luĭ *Bicĭu,* ca şi *Mănzòla=Mânzùla* scris de Grecĭ Μανσόλας. Tot aşa şi *Mişùla* se face *Mişòla* şi *Mişĭoli.* (9) *Cotle=Cotlu, Cota* articulat. (10) *Cuşta* şi *Custa*=Costa. Poate ênsă se fie şi de la *Cuşĭu* prescurtat din *Macuşĭu.* (11) *Dĭaca* masculin, este tot cuvêntul *Dĭacu=Diacon.* (12) *Doşie=Docie, Docĭu, Doca,* nu de la Δόσιος prescurtat din Θεοδόσιος. (13). *Franga,* nume femeesc; frangă, frangi=fragĭ. Masculinul *Frangu* nu se află, pe când se află *Frângu=*Francez. (14). *Gora*=Gura. (15). *Gava*=oarba, câcĭ *Gavŭ*=orbu. (16). *Iove;* de aci Ĭovàn, *Ivan, Ivancu, Ivancĭu* (17). *Mergĭu* şi *Murgĭu*=Murgu, poreclă dată la caĭ. (18). *Màcre* credem să fie cuvêntul grecesc Μακρῆς=lungu, naltu. (19). *Malacea*=Malacu, de unde *Mălăcaşĭu.* (20) *Mişiolĭ,* vezĭ maĭ sus la (8). (21) *Mişta=Mişĭota* de la *Mişĭu* (vezĭ pag. 45 No. 34). (22). *Nero* şi *Piso,* nu ştim dacă sunt Romane; poate din *Piso, Pisu* s'a făcut *Pisa, Pisea, Pişea, Pişca* (vezĭ şi la pag. 45, la No. 28). (23) *Puce*=Pucĭu=voinic. (24). *Pântèca=Păndèca,* diminutiv luĭ Pândi. *Pendedèca* din timpul eteriĭ greceştĭ se numĭa *Pândèca.* De la *Pândi* se făcu şi un nume, pe care il găsim în lista din Vlaho-Clisura elenizat în *Pindu.* (25) *Paşĭu*=Paşa. (26) *Pardafelĭ=Barda-Filĭu*=Filip. (27). *Palaşĭ,* diminutiv luĭ *Pală* saŭ *a Pală*=sabie. Poate ênsă să fie şi *Balaşĭ.* (28) *Trampa* nu-ĭ *Drâmba,* ci cuvênt care însemnează *schimb.* (29) *Zĭurcu* se aude şi *Gĭurcu* şi *Cĭulcu, Cĭulca, Cĭolca.*

Lista Nr. 6.

Extract de nume din lista contribuabililor comuneĭ MOLOVIŞTE.

1. Anghele Hristu
2. Bele (1) Trifun
3. Bigĭu (2) G. Spiru
4. Bigĭu Naum
5. Bambrilă (3) Hristu
6. Bombrilă (4) T. GG.
7. Bambùla (5) T. Naum
8. Bambrilă Stoĭo
9. Bombrilă Dimitri
10. Beche Vangheli
11. Barda Naum
12. Bajdar (6) Anastase
13. Bilimacĭ (7) H. Dimitri
14. Batali (8) Teodor
15. Başcico (9) Anastasi
16. Barzĭo (m) Teodor
17. Barda (m) Naum
18. Cĭomo (10) Hristu
19. Caràgĭa (m) Teodor
20. *Curunda* (m) Mihail
21. Cĭoda Hristu
22. Cĭopona (11) *Chiţu*
23. *Cĭomandra* (11) Stoĭe
24. *Curanda* Lazari
25. Maşo H. Chinan (13)
26. Cuşĭa Sotiri
27. Chitanĭ Tase
28. *Chĭafa* Sterghĭo
29. Cĭamba Hristo
30. Cĭagor Lazari
31. Chiaco (14) (m) Alexa
32. *Cĭomandra* Mihail

BIBLIOTECA MUNICIPALĂ — CLUJ —

33. Cĭamba Teodor
34. Cotilica Lazari
35. Càla (15) Hristu
36. *Carfea* (16) Dimitri
37. Dosta (17) Trifun
38. Dimoza (18) Petrescu. r.
39. Dumba (m) Spiru
40. Dimoza Hristu
41. *Franga* (r) Tanase
42. Goli (19) Hristu
43. Gruĭa (m) Naum
44. Gude (20) H. GG.
45. *Cughĭomana* Andrea
46. Gaşĭu (21) Hristu
47. Guice (22) Anastasi
48. *Hermeli* (23) Nicolae
49. *Chermeli* Nicola
50. *Hapet* Mihail
51. Hista Hristu
52. Gole Ivan (24)
53. Ţapu Ivan
54. Ibro (25) Hristu
55. Ĭove (m) M. Naum
56. Lĭaşca (26) Dimitri
57. Milĭo Taso
58. Muşa Nicola
59. Matu (27) G. Anastasi
60. Mucle (28) Simeon
61 Meta (m) Dimitri
62. Meta T. Dimitri
63. Mischĭa (29) (m) Naum
64. Mera Tase
65. Muşolan (30) GG.
66. Mitcu Naum
67. Meta Costandi
68. Mati (m) Costandi
69. Mati Ghĭorghi
70. Nanu GG. Manu. m
71. Nestor (r) Mihali
72. Nasti (m) Trifun
73. Nace (31) (m) Ghĭorghi
74. *Natu* (32) Dimitri
75. Tanase Nare
76. Oldescu (33) Teodor
77. Olde (m) Iancu
78. Olde Simeon
79. Pilagora (34) (m) Trifun
80. Paligora (m) Hristu
81. Poşco (35) Filipa
82. *Piso* (36) Iani
83. Pige (37) T. Costandi
84. Paje D. GG.
85. Peca Marcu
86. Perdu G. Spiru
87. Pârdi (38) (m) Teodor
88. Pipercu Nicola
89. Pipe Spiridon
90. Pala (39) (m) Nicola
91. Pige Ghĭorghi
92. Dimitri Pige
93. *Romo* (40) (m) G. Dimitri
94. Rize (m) Ĭancu
95. *Rome* (m) Hristu
96. *Romeĭe* Hristu
97. Şĭuptĭa Trifun
98. Strina Spiridon
99. Ilia Stavru
100. Sude Nicola
101. Sule Stoĭa
102. Save Ghĭorghi
103. Cĭote (41) Tasu
104. Trifun H. Târpe (m)
105. Târpe (42) Hristu
106. Boşileo (43) Traĭan
107. Topa (44) Naum
108. Liţa (m) Trifun
109. Toşo (45) Nicola
110. Licuşĭ (46) (m) Tase
111. *Tunda* (47) Hristu
112. *Dunda* Târpo
113. Miza (m) Târpu
114. Cĭovar (48) Tase
115. Dola (49) (m) Târpo (m)
116. Tale (50) (r) Spiru
117. Trista Hristu
118. Vulcanĭ (m) Goga

119. Velo (51) (r) Ghĭorghi
120. Velĭa (m) Damo
121. *Zoghe* (52) (m) Gachi
122. *Zeze* (43) (r)Spiridon

Note la lista N. 6.

(1) *Bele*=Belu. (2). *Bigĭu* şi *Bige* (vezĭ provenînţa acestuĭ nume în *Wilhelm Tomaschek*, zur Kunde der Hämus-Halbinsel, Wien. 1882, la pag. 72, linia 9.) Aicĭ este locul să spunem că unele din numele din listele ce dăm sunt de origină *Tracică*. Ca se nu eşim cu totul afară din subiectul nostru, recomandăm cetitoruluĭ cartea maĭ sus citată a d-luĭ *Tomaschek*, unde vă găsi multe nume Tracice, pe cari le poate compara cu unele din liste. Aĭurea, unde tratăm despre origina Românilor intrăm în multe detaliurĭ. (3) *Bambrilă* este dela *Bambarilă* şi în loc de *Bambalilă*. *Bàmbal, bombal* însemnează membrul genital bărbătesc şi une orĭ *pubertas*. Propriu cuvêntul *bambu, bombu* însemnează *puf* de la membrul genital *bărbătesc;* de aci membrul genital şi *cărnat*. Dela *bombu* se face şi *bumbàr*, un *cărnat*, care se frige învĕrtit pe *berbecul*, care se frige întreg la frigare. Sensul luĭ *Bàmbal, bombal*, l-are şi *bambula* (vezĭ şi pag. 49 cuvêntul *vari-Bombi* şi nota (1) de acolo. (4). *Bombrilă*, vezĭ maĭ sus la (3). (5). *Bambula*, vezĭ maĭ sus la (3). (6). *Bájdar*, vezĭ nota (7) de la lista Nr. 3. (7). *Bilimacĭ*=*Belu-Macu*, *Bele-Macu*=*Bilimacu*, *Bilimacĭu*, *Bilimacĭ*. *E* neaccentuat se face *i*. (8). *Batali* de la verbul *batere*. (9). *Başcico*=*Başcicu*, dela *bască* (=*toison*. franţ). *Şci, Şce*, se aud cum sunt scrise; astfel Macedoromânii zîc : *şciu*, nu : *ştiŭ*. (10). *Cĭomu*=*Cĭomu*=*Şĭomu*=*Simu* (11) *Cĭopona*=*Cĭupuna*, *Cipune*, *Ţipune*=dulamă de lână. (12) *Cĭomandra*, augmentativ luĭ *Ciomu*, ca şi *Copilandru*, dela *copil*. Aseminea *Călămi*=trestie, *Călimandra*. (13) *Chinàn* augmentativ luĭ *China*, *Chinu*=pin. Se află poreclă şi *Pinu*, *Pina*=pin. (14). *Chĭaco*=*Chiacu*=*Chirĭacu*. (15). *Càla* nu-ĭ grecescul καλά (=bine), ci credem *Calu* (=cal) cu *a*, ca la *Panu*, *Pana*. (16) *Carfea* şi *Cafrea* şi *Cafriţa* este acelaşĭ nume, ênsă se aude maĭ des *Gavrea* şi *Gavra*=*gaura*. Din *Gavrea* se făcu *Garvea*, şi de aci *Garfea* şi *Carfea*. Cauza acesteĭ metateze şi schimbăreĭ luĭ *g* în *c* este că la puţinĭ Macedoromânĭ *gaura* se zîce *gacră*, căcĭ majoritatea zîce *guva*. Brânza uscată se zîce *gavru-ĭanĭ*. (17 *Dosta* dela Dositeĭ; numele se găseşte şi la Albanejĭ. (18) *Dimoza* dela *Dimu*. Sufixul *za* nu'ĭ Românesc. Aci trebue se fie cuvêntul compus cu vreun altul, din care s'a luat cu *Dimu* numaĭ silaba *za*. (19). *Goli*=*Guli*. (20) *Gude*, *Gudea* şi *Guda* este des auzit. *Gudas* (Γούδας), pe care de multe orĭ l'am citat în acéstă scriere, era şi el de origină *Român*. Ştim că o rudă a sa numit *Guda* a fost comerciant Român la Pesta. (21) *Gaşĭu* şi *Gaşia* nu ştim dacă este acelaşĭ cu *Guşie*. (22) *Guice*=*Guicĭu*, diminutiv luĭ *Guĭu*, *Guĭa*, care se aude maĭ rar de cât *Buĭu*, *Buĭa*. (23) *Hermeli* se aude şi *Chermeli*. Acest nume îl găsim şi în insula Creta. Nu ştim de unde derivă. (24) *Iovan* dela *Iove* (vezĭ şi nota (25) dela lista Nr. 1). (25). *Ibro*=*Ibru*. Se aude şi *Ibu*. (26). *Lĭaşca* diminutiv luĭ *Lĭaşĭu*, dela *Lia*=*Ilia*, *Ilie*. (27) *Matu* vezĭ la nota (10) dela lista Nr. 1. (28). *Mucle*=*Muclĭu*, prescurtat din *Mănuclĭu*=*căpită* de grâŭ (29). *Mischĭa* se fie de la *Mişĭu*, *Mişchiu?* Atuncĭ de ce nu-ĭ scris Mişchĭa, ci Mischĭa? (30). *Muşolan* nu credem să fie acelaşĭ cu *Şumulean* saŭ *Şubolan*. Dela *Muşĭu* se face diminutiv *Muşulĭ* saŭ *Muşolĭ*, de unde *Muşolan* augmentativ (31). *Nace* nume foarte des la Romanĭ; el este diminutiv prescurtat luĭ Iani, de unde *Ianacu*, *Nacu*, *Nacea*, *Nace*. Dela Românĭ l-aŭ luat şi Albanejiĭ. (32) *Natu*, plural *naturĭ* însemnează *copiĭ* micĭ. Se află în popor şi cuvêntul *natură*=fire. (33) *Oldescu* de la *Olde*. Este foarte rar printre Românĭ ca şi *Bulde* şi *Boldescu*, şi *Boldu*. Aseminea *escu* la nume de botez saŭ de porecle nu se aude şi credem că trebuĭe se fie luată acéstă terminaţie din România. Aĭurea arătăm de unde s'aŭ introdus numele *Olde*, *Buldi* ete. (34) *Pilagora* să fie grecesçul Πυλαγόρας (=deputat în adunarea Amfictionică la Grecĭ? *Paligora* care urmează în listă după *Pilagora* ne opreşte se admitem că este grecescul πυλαγόρας. *Paligora* trebue se fie *Pală gura*. *Pală*, *Palea*, *Pale*=sabie; atuncĭ *Pali-gora*=om, care taĭe cu gura, cu vorba. (35) *Poşco* =Poşcu=Boşcu. (36) *Piso*. Nu ştim dacă este=cu *Piso*, *Pisonis*. Probabil ênsă că

de la *Piso*, *Pisu* se derive *Pisa*, *Pisea* și *Pișea*, poreclă pe care o găsim foarte des în lista comunei *Perivoli*. (37) *Pige*=*Pigiu*=*Bigĭu*, despre care vezĭ nota (2) de la lista Nr. 6. (38) *Pârdi* este plural; nu știm dacă este acelașĭ cu *Bărdi*, instrumente de la *resboĭu* saŭ *stative*. (39) *Pala*=sabie. (40) *Romo* și *Rome* și *Romeie* sunt foarte rare printre Românĭ; *Ramu* ênsă și a*Ramu* sunt dese. Cuvintele începĕtoare cu *r* primesc un *a* la Românii din peninsula Balcanică, maĭ cu seamă la Megalovlahiții. La Fărșeroții se aud și fără *a*. (41) *Ciote*=*Cĭoti*=*Nicioti* de la *Niciu* (vezĭ pag. 45, Nr. 34) (42) *Târpe*, *Târpi*, *Târpu* este acelașĭ nume. Nu știm dacă *Târpu* este cuvêntul de la care a provenit *Tarpejus*, a, *um*. Numele *Târpu* scris Τούρπου, de unde Τουρπάκης și Τρουπάκης îl poartă și o familie de capitanĭ la *Manĭați* saŭ *Laconĭ* din Peloponez. In această familie găsim nume ca: *Grigorĭanu* (Gudas, 8, 409), *Digurĭ*, (Gudas, 8, 409), *Murgin* (Gudas, 8 411), *Hristĭa* (Gudas, 8, 422) etc. (43) *Boșileo*, *Bușilĭu*, *Bușilă*. (44). *Topa*=mingea, *Toșo*=*Tocĭu*. (45) Licușĭ=Alecușĭ. *Tunda* vezĭ nota (12) dela lista Nr. 1. (46) *Cĭovar*=*gĭuvară*. vezĭ pag. 77 la Nr. 161. (47). *Dola*=*Dula*=Costandula. (48) *Tale* prescurtat din *Apostalache* (49) *Velo*=*Velu*=*Velĭŭ*, *Vela*, se aude cam rar. Credem că este *Belu*, *Belĭu*. (52) *Zoghe*=*Zĭogu*, *Zĭoga*, *Zĭoghea*=*Zĭoghe*. Numele *Gheorghe* are următoarele forme : *Ghĭorghi*, *Jĭorjĭ*, *Jĭojĭ*, *Jĭogu*, *Jĭogă*, *Gogu*, *Goga*, *Ghĭorgu*, *Jogu* se aude și ca *Zogu*. Acest *Zogu* dă și formele : Zogă, *Zoghea*, *Zoghe* (1) *Zoghi* saŭ *Zogĭa*, *Zogĭă*, *Zogĭe*, *Zogi*. Aci ne permitem a face următoarea citațiune din Satas (Documents inédits etc. vol. I, pag. XVIII) «Si on examine les noms modernes des villages de ce département (*Élide* et *Triphylie*, provinciĭ în pârțile nord-vestice ale Peloponezuluĭ), on voit que beaucoup d'entre eux ont conservé les noms des feudataires *albanais*, comme *Barbasena*, *Catzarú*. *Cucura*, *Lampeti*, *Malapassi*, *Zogia*, *Arvaniti*, *Musaki*, *Rendetu*, *Kelevì*, *Cucuvista*, *Brana*, *Brati*, *Valaka*, *Cagadi*, *Cocla*, *Cumpothecra*, *Masi*, *Maliki*, *Mataranga*, *Spata*, *Dara*, *Lata*, *Lopesi*, *Masaraki*, *Musica*, *Suli* etc». Acești feodalĭ *Albanejĭ*, cari aŭ dat numele lor la satele de maĭ sus, domniaŭ în aceste provinciĭ când stăpâniră Cruciațiĭ Peloponezul. D. Satas susține că aŭ fost *Albanejĭ*, numele lor ênsă sună a Romănește. Dacă am avea liste și de numele ce poartă locuitoriĭ, fie și actualĭ, ne-am pronunța deciziv despre origina lor, pe care noĭ o credem Romănească. (53) *Zeze* pentru ântăia dată întêmpinăm acest nume. In locul luĭ am auzit des la Românĭ numele *Țeți*, care credem că este acelașĭ cu Τζέ-ζης, nume foarte bine cunoscut de celĭ cari s'aŭ ocupat cu mitologia omerică. *Zeze* poate se fie *Dzegă*, de unde *Dzeghea*, *Dzeghe* saŭ *Dzeghea*, *Dzège*, pronunțate Zegea, Zege și auzindu-se *g* ca *z*, în loc să se audă ca *dz*, precum se aude tot-d'auna la Macedoromânĭ.

Veneția nii cu mult înainte de 1400 și de la 1400 încóce cât timp stăpîniră în Peloponez și în Grecia continentală aveaŭ obiceiu de a recompensa pe comandanții Românĭ cari îĭ serviseră cu bravură și fidelitate, făcêndu-ĭ administratorĭ peste provinciile patrii, de unde eraŭ născuțĭ aceĭ comandanțĭ, pe cincĭ, pe zece anĭ și pe viață, cu condițiune de a le trimite birul și de a fi gata a-ĭ servi cu armele la caz. Pe acești administratorĭ îĭ vedem numițĭ *Căpitanĭ*, ear provincia administrată de acești căpitanĭ, numită *Capetenerie*, *Capitaneria*, adecă *Căpitanat*.

Astfel vedem pe *Ector Buĭa* numit la 1560 Căpitan la *Parga* pe *cincĭ* anĭ (Satas, Documents etc , vol. 5, pag. 333); pe Ștefan și Nicolo *Marĭ* (*Magno*= *mare*, *marĭ*, poreclă uzitată la Fărșeroții) Căpitan la 1517 peste *Cefalonia* pe timp de *șease* anĭ (Satas, Documente inédits etc., vol. 5, pag. 166); pe Gheorghe *Lanța* la 1547 Căpitan la *Parga*, unde a fost și maĭ

(1) De aci și numele *Zoe*=*Gheorghe* la Macedoromânĭ.

nainte (Satas, Documents etc, vol. 5, pag. 289, 313; ear la pag. 329—330 căpitaniĭ vedem că eraŭ numiţĭ nu numaĭ asupra uneĭ provinciĭ întregĭ, dar chĭar şi asupra unuĭ singur oraşiŭ saŭ pe un an saŭ pe maĭ mulţĭ, şi se arată şi condiţiunile ce trebuia se împlinească căpitaniĭ spre a-şĭ conserva *căpitănia* şi *căpitanatul*). Aceasta este cauza pentru care şi înainte de 1400 şi după 1400 pênĕ la 1821, pênĕ la revoluţiunea greacă, munţiĭ cari toţĭ sunt locuiţĭ numaĭ de Românĭ aveaŭ *căpitanatele* lor administrate de şefĭ militarĭ numiţĭ şi de Românĭ şi de Grecĭ cu numele de *Căpitan*, Καπετάνος (1). Am vĕdut

(1) Soldatul se numia de Românĭ *armatŭ-lu, armatu-lo, armato-lo, gionele. Armatŭ-lu*. Greciĭ îl făcură ἁρματωλός. Adĭutantul *Căpitanului*, primul sĕŭ soldat, se numĭa de Românĭ *pălicar*. Cuvêntul *pălicar* la Macedoromânĭ însemnează propriŭ *degetul* cel gros de la mână, fără de care mâna n'are nicĭ o putere. De aci cuvêntul *pălicar* luă şi sensul de voinic. La Românĭ cuvêntul *pălicar* este masculin. Grecĭ, credem, luară cuvêntul de la Românĭ, nu ênsĕ în gen masculin, ci în neutru şi zîc τὸ παλλικάρι (adecă τὸ δάκτυλο τὸ παλλικάρι=degetul *pălicar)* în sens de voinic. Eĭ nu zîc ὁ παλλικάρης nicĭ o dată, şi credem din cauză că la început cuvêntul n'avea sensul de voinic, ci de degetul *pălicar* în sens de adĭutant, care era *mâna dreaptă*, cum se zîce, a căpitanuluĭ. Filologiĭ Grecĭ vrură se derive cuvêntul de la πάλλει-κάρδιος, adecă *a căruĭ inimă bate*, dar tocmaĭ inima voiniculuĭ nu se bate la pericule. Fără îndoeală dar ca *pălicar* (τὸ παλικάρι) şi *armatu-lu* (ἁρματωλὸς) sunt luate de la Românĭ. Greciĭ învĕţaţĭ, nu poporul, pênĕ la un timp înlocuĭaŭ cuvêntul *căpitan* prin ἁρματωλὸς, dar de la un timp vĕzênd că şi cuvêntul ἁρματωλὸς este străin îl înlocuiesc prin ὁπλαρχηγὸς=şef de arme. Derivaţia luĭ παλλικάρι de la πάλληξ, g. πάλληκος (Henricus Stephanus, Thesaurus Graecae linguae, pag. 103, coloana I, volumul VI, fasc. I) ni se pare neesactă, pentru că Greciĭ pe πάλληξ şi πάλλαξ îl întrebuinţaŭ maĭ mult la feminin şi în sens contrariŭ celuĭ ce-ĭ aŭ dat Românĭĭ, adecă de *adĭutant* al capitanuluĭ, de *primul sĕŭ soldat* care era *cel maĭ tare* şi *cel maĭ viteaz*, şi de aceea credem că Greciĭ aŭ luat cuvêntul de la Românĭ. Ear Românĭĭ l-aŭ de la latinescul *pollex*, g. *pollicis*, care însemnează *degetul antâiŭ şi cel maĭ gros* al mâneĭ, deget indispensabil pentru puterea mâniĭ. De la *pollex* derivă *pollicaris*, adjectiv, care a devenit *pălicarĭu* şi *pălicar* la Românĭ, şi ca substantiv arĕtând *degetulântâiŭ* şi ca adjectiv arătând *tare, voĭnic*. Dar de ce Macedoromânĭĭ nu pronunţă : *policar* saŭ *pulicar*, ci *pălicar?* pentru acelaşĭ cuvênt, pentru care pronunţă *fântânŭ, lăcaşĭŭ* în loc de fontână, locaşiŭ. Oştirile imperiuluĭ Bizantin se compuneaŭ în cea maĭ mare parte de Românĭ din Tracia cu mult înainte de *Chronicon Paschale*, (626 d. Chr.) unde pag. 392 pentru întâia dată se menţionează cuvêntul παλλικάριον, şi fraza din Teofilact cunoscută de istoricĭ : *toarnă, toarnă frate* (τόρνα, τόρνα, φράτε), pe care auḑindu-o fugarĭĭ soldaţĭ se întorseră la luptă şi învinseră (579 d. Chr.) arată că aceĭ soldaţĭ eraŭ Românĭ. Greciĭ dar din Bizanţiŭ, la cari găsim ântâiŭ cuvêntul παλλικάριον, negreşit că aŭ luat cuvêntul de la Românĭĭ soldaţĭ în sensul militar în care îl întrebuinţaŭ eĭ şi-l întrebuinţează şi azĭ toţĭ Românĭĭ din peninsula Balcanică. Şi scrierea cu ι a luĭ Παλλικάριον la Bizantinĭ confirmă afirmarea noastră. (Vezĭ şi *M. Brunet de Presle*, la *Grèce* depuis la *conquête romaine*, Paris, 1860, pag. 110, nota (1), şi 106, linia 36—56).

Pălicar Românĭĭ l-aŭ ca *augmentativ*, de şi pare a fi din *pollicaris*, pe când Greciĭ l-aŭ ca *diminutiv*, şi ca se facă augmentativ trebue să zică : παλλικαρᾶς, spre a arăta ceea ce arată la Românĭ *pălicar*. Vom vedea în capitolul următor că *armatoliĭ, căpitaniĭ, pălicariĭ, armele*, şi *resbóiele* Greceştĭ în veacul de mijloc până după revoluţiunea greacă sunt lucrurĭ Româneştĭ, şi cuvintele *căpitan, armatol, pălicar, căpitanat* (καπετάνος, ἁρματωλὸς, παλλικαρι, καπιτανάτο, πρωτάτο) sunt Româneştĭ, şi ca să dea Românĭĭ aceste nume Româneştĭ a trebuit să aibă ântâiŭ lucrurile. (Vezĭ şi la capitolele : *Românii din Balcanĭ şi imperiul Bizantin*, şi la : *Românii din Balcanĭ* şi *Cruciaţii*).

maĭ sus la pag. 9, vom vedea şi maĭ incolo că Turciĭ găsiră *căpitanatele* de mult sistând şi le lăsară privilegiile neatinse cu scop ca cu timpul se supună şi pe locuitoriĭ de pe munţĭ. Aceasta este cauza pentru care, pe când în oraşele şi satele din câmpiĭ locuite în mare parte de Grecĭ, domnesc Turciĭ şi se aşează cu familiĭ şi zidesc gĭamiĭ, pe munţĭ unde sunt Românĭ în nicĭ o comună Românească nu se aşează nicĭ o familie turcească şi nu se vede încă şi pêně astă-zĭ nicĭ o urmă de biserică turcească. Nu numaĭ atâta, dar Capitanatele Româneştĭ eraŭ şi locurĭ de refugiŭ inviolabile, şi nu numaĭ Turcĭ n'aveaŭ voia să se aşeze şi chiar să treacă prin ele, dar şi un rĕŭ-facĕtor dacă apuca să intre în teritoriul unuĭ căpitănat, era scăpat pentru tot-dauna şi nesupĕrat (vezĭ 'Αριστοτέλης Βαλαωρίτης, la 'Αθανάσης Διάκος, pag. 180, şi 'Αραβαντινὸς, χρονογραφία τῆς 'Ηπείρου, vol. II. pag. 107 şi 108).

Aceasta este cauza pentru care de la venirea Turcilor pêně la revoluţiunea Greacă de la 1821 orĭ-ce rescólă în Grecia, Epir, Tesalia, Macedonia, în contra Turcilor nu o fac de cât numaĭ Româniĭ de pe munţĭ, când Turciĭ ating privilegiile căpitanilor. Cântecele populare Greceştĭ nu cântă de cât eroĭ Românĭ, fórte bine cunoscuţĭ chiar din numele Româneştĭ ce pórtă. Aceasta este cauza pentru care în revoluţiunea Greacă toţĭ eroiĭ, toţĭ şefiĭ de oştirĭ sunt *Căpitanĭ* Românĭ şi oştirile de elită sunt oştirile vechĭ ale căpitanilor Românĭ, oştirĭ cu care se începe revoluţiunea; căcĭ fie-care *Căpitan* pentru paza căpitanatuluĭ sĕŭ ţinea oştire de la 50 pêně la 300 şi maĭ mulţĭ de voinicĭ, şi la caz de atingerea privilegiilor sale toţĭ bărbaţiĭ din eparhia sa luaŭ armele şi se declaraŭ rebelĭ. Când dar se începu revoluţiunea Greacă, ceĭ carĭ se resculară întâiŭ şi cari luptară pêně la fine şi se distinseră şi fură cântaţĭ de popor, aŭ fost căpitaniĭ Românĭ şi micele lor oştirĭ, în cari se incorporară şi Grecĭ pe lângă alţĭ numeroşĭ Românĭ compatrioţĭ şi coeparhioţĭ cu căpitaniĭ şi cu soldaţiĭ lor. Aşa cum s'a scris istoria revoluţiuneĭ greceştĭ *de Grecĭ*, ar crede cine-va şi a crezut toată lumea civilizată (afară numaĭ de Macedoromânĭ) că Greciĭ făcură revoluţiunea Greacă şi că Greciĭ liberară Grecia, pe când Româniĭ din peninsula Balcanică şi Albanejiĭ susţin că Grecia o liberară *Albanejiĭ insularĭ pe mare* şi *Româniĭ pe uscat*. Această afirmare *ar părea un paradox*, dar ca să se convingă cetitoriĭ deschidem maĭ la vale un capitol despre *capitanate* şi dâm lista de toţĭ *eroiĭ* trecuţĭ ca Grecĭ, şi atât din numele lor Româneştĭ cât şi din citaţiunile din ênsuşĭ autoriĭ Grecĭ fie care va vedea că aceĭ eroĭ Grecĭ sunt Românĭ *pur sang*.

V. Capitanatele saŭ Armatoliile Româneştĭ şi Căpitaniĭ saŭ Armatoliĭ Românĭ

Şirul istoric mĕ conduce saŭ maĭ bine zicênd mĕ atrage, mĕ seduce, ca se vorbesc de *capitanatele* Românilor şi se deschid un capitol aparte despre *Căpitanate* saŭ *Armatoliĭ* şi despre *Căpitanĭ* saŭ *Armatolĭ*, ca se se înţeleagă maĭ bine rolul însemnat ce aŭ jucat Suliaţiĭ, şi ca se facă cunoştinţă cetitorul cu multele persóne ce aŭ se intre in joc, când vom nara resboaĭele Sulĭaţilor.

Apoĭ fiind-că Suliaţiĭ aŭ fost Fărşeroţĭ şi Fărşeroţiĭ aŭ fost luaţĭ ca Albanejĭ, ar crede cine-va şi astă-zĭ că eĭ aŭ fost Albanejĭ saŭ Grecĭ, dacă n'ar cunoaşte poziţiunea escepţională, în care aŭ stat toţĭ Româniĭ în peninsula Balcanică, şi administraţia lor republicană chiar sub Turcĭ cu tot obiceiul lor strămoşesc de a avea câte un şef militar şi şefĭ de triburĭ orĭ unde ar fi eĭ aşezaţĭ, fie între Grecĭ fie între Albanejĭ. Şi Pouqueville a spus'o în multe locurĭ din scrierile sale (vezĭ maĭ sus la pag. 9 din această scriere înainte de a ceti maĭ încolo, vezĭ şi la pag. 72, unde se vorbeşte despre comuna *Cararitès* de pe Pind) şi alţĭ mulţĭ autorĭ aŭ repetat că Româniĭ din peninsula Balcanică se guvernaŭ *democraticeşte* chiar sub Turcĭ. D. 'Αραβαντινὸς Χρον. τῆς Ἠπείρου, vol. 1. pag. 186—187 spune: «*Româniĭ conservară un fel de guvernămênt* **democratic** *trăind nevătămaţĭ şi nesupĕraţĭ*, **pe când veciniĭ lor de aceeaşĭ religiune eraŭ espuşĭ la miĭ şi miĭ de nenorocirĭ din partea Turcilor**» şi la nota (1) de la pag. 187 spune: *Comunităţile Româneştĭ păstrară acest fel de guvernămênt pênĕ la satrapia luĭ Ali-Paşa, când şi ele perzêndu-şĭ privilegiile depindeaŭ de discreţiunea luĭ, ca şi cele-l'alte ţărĭ. Se distinseră între ele comunele Metzovo* (1), *Călăreţiĭ şi Săracu, cele maĭ importante şi pênĕ astă-zĭ* (adecă 1856).» Tot acelaşĭ lucru spune D. *Aravantinos* şi la nota (1) de la *pagina 249, când vorbind despre* un *Paşă* numit la 1754 asupra provincieĭ Ianineĭ compuse din plăşile *Curenda, Ţara-Covişta, Zagori şi Malacaşĭ*, zîce: «cea maĭ mare parte din această provincie compusă din *rasa Românească* se guverna *democraticeşte*, după cum s'a spus, fiind supusă *mameĭ Sultanilor* (2)». Aceasta arată că eĭ aŭ tratat cu Turciĭ şi n'aŭ fost cuceriţĭ ca cele lalte populaţiunĭ.

Căpitaniĭ dar aĭ Românilor în Capitanatele lor domnĭaŭ peste un popor independent de Turcĭ şi eraŭ cum aŭ fost Domniĭ în Moldova şi Valahia, cu

(1) Se zice *Amincĭu* de Românĭ.

(2) *Pouqueville* în multe locurĭ din scrierile sale se repetă spuind că *Româniĭ* trăiaŭ de tot dauna *independenţĭ* şi că se guvernaŭ *după legile lor*. Ast-fel în cartea sa: *Voyage de la Grèce*, vol. II, pag 335, vorbind despre Megalovlahiţĭ ne citează din Anna Comnena că pe la 1300 eraŭ *independenţĭ*, că pe la 1343 formaŭ o prefectură *independentă;* tot la aceeaşĭ pagină citează din Cantacuzen că Româniĭ carĭ populează munţiĭ Tesalieĭ trăiaŭ *independenţĭ*. La pag, 356 ne spune că toţĭ Megalo-vlahiţiĭ din *Calaritès*, din *Metzovo* şi din *Aspropotam* nu plătiaŭ Sultanuluĭ pênĕ la Alipaşa, satrapul Epiruluĭ, de cât *numaĭ 1400* de leĭ pe an **pour toute redevance,** pe când în timpul tiranieĭ luĭ Alipaşa numaĭ oraşul *Calaritès (Călăreţiĭ* cum se numeşte de Românĭ) plătia anual 50 de miĭ de leĭ, dar spune: *ils se consolent, par ce qu'ils s'administrent eux-mêmes.* Ear Româniĭ *Sulĭaţĭ* ne spune *Pereros* (Ἱστορία τοῦ Σουλίου καὶ Πάργας, pag. 20) plătiaŭ anual către fisc 100 de parale de fie-care om însurat, şi 30 de parale de neînsurat, şi aceasta o făceaŭ numaĭ şi numaĭ ca să nu se arate inimicĭ aĭ Sultanuluĭ. In multe locurĭ *Pouqueville* vorbind de tributul ce plătiaŭ Sultanuluĭ Româniĭ, spune că suma derizorie ce plătiaŭ era maĭ mult un semn de vasalitate.

Notăm că Româniĭ nu plătiaŭ bir propriŭ zis, ci un mic prezent anual, pe care nu-l vĕrsaŭ în casa fisculuĭ, ci-l trimeteaŭ prin căpitaniĭ lor de a drept către muma Sultanilor, care era protectoarea lor şi la care făceaŭ orĭ-ce reclamă de a dreptul pênĕ în timpul luĭ Ali-paşa, satrapul Epiruluĭ.

diferința că Capitanatele lor eraŭ cu mult maĭ micĭ. Recunoașterea căpitanilor era supusă la aceleașĭ formalitățĭ ca și pentru domniĭ din România. Chemarea unora dintre căpitanĭ la Constantinopoli și uciderea lor acolo, saŭ asasinarea în provinciile lor, dar maĭ cu seamă în rezidențele de provinciĭ, căcĭ în locul unde domniaŭ căpitaniĭ cu greŭ îndrăzniaŭ ceĭ trimișĭ din Constantinopoli se esecute asasinarea, toate acestea s'aŭ practicat ca și în România. Ceea ce deosebește pe căpitaniĭ din peninsula Balcanică de domniĭ din România este că Macedo-românii nicĭ odată nu primiră se aibă Căpitan *Grec* saŭ *Albanez*, pe când în România aŭ fost numițĭ de a drept și Grecĭ saŭ Albanezĭ, pe când acolo căpitanul esista de la sine în provincia sa și cerea numaĭ recunóșterea. *Căpitaniĭ* dar eraŭ un fel de *beĭ* creștinĭ aĭ Sultanilor recunoscuțĭ peste Românĭ, și de aceea iĭ vedem numițĭ de Turcĭ *Vlahbeĭ* atât la Megalo-Vlahițĭ cât și la *Maniațiĭ* din Laconia de origină Română. Astfel cetim în Gudas (vol. VIII, pag. 323) că pe căpitan *Hagi-Petru* din *Aspropotam* Turciĭ și Greciĭ îl numiaŭ *Vlah-beĭ*, *Hagi-pașa*. Tot așa și căpitaniĭ *Maniațĭ* eraŭ numițĭ *beĭ*; ast-fel găsim nume de căpitanĭ *Petro-beĭ*, *Gianet-beĭ* etc. De aceea Gudas (vol. VIII, pag. 232) spune : «mulțĭ dintre *Căpitanĭ* aveaŭ înainte de revoluțiunea greacă *tronurĭ semi-independente* și le-aŭ sacrificat pentru ridicarea *unuia singur* **Grecesc**, cu totul independent. Ear alțiĭ aŭ căpătat și unele drepturĭ se le *ocupe* (acele *tronurĭ*), dar nicĭ unul nicĭ odată nu s'a uĭtat la tron.» — Aĭurea *Gudas* (la viața luĭ *Hagi-Petru*, vol. VIII, p. 317) spune că la 1853, când generalul *Hagi-Petru* eși din Grecia pentru a revolta *Tesalia*, s'aŭ trimis după el de la Atena o grămadă de spionĭ se-l spioneze nu cumva se se declare *prinț cu totul autonom al Tesalieĭ*. Aceasta o spune Gudas, pentru că Hagi-Petru era din provincia Românéscă *Aspropotam* din Tesalia, și această provincie avea înainte de revoluțiunea greacă maĭ multe *capitanate* semi-independente, și un căpitan genaral asupra provinciĭ întregĭ compuse din 66 comune. Inainte de revoluțiunea greacă căpitan general asupra acesteĭ provinciĭ era *Nicola Sturnari*, socrul luĭ *Hagi-Petru* (Gudas, vol. VIII, pag. 307 jos; Filimon, IV, pag. 150). Căpitan *Sturnari* căzu la eșirea faimósă de la Misolonghi (Gudas, VIII, pag. 307). Gudas (VIII, 318) spune că aŭ fost spionatĭ la 1854 și generaliĭ : Sulĭatul *Ciavela* și *Griva* (din familia istorică a *Buțeștilor*) ca nu cumva în acea revoluțiune se caute se se facă căpitanĭ saŭ prințĭ independențĭ, se înțelege cum eraŭ toțĭ căpitaniĭ Românĭ înainte de revoluțiunea greacă. Cităm textual ceea ce zice Gudas la pag. 318, căcĭ este ceva picant : «καὶ διηνεκῶς κατεσκοπεύοντο μόνον, ἵνα μὴ κηρυχθῶσιν ἀνεξάρτητοι ἡγεμόνες τῆς Θεσσαλίας καὶ ἐλαττώσωσιν οὕτω τὴν ἕκτασιν τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἧς τὴν κατάκτησιν μόνον διὰ παιδαριωδῶν κινημάτων καὶ τραπεζομαντειῶν ὠνειρεύοντο ὑπὲρ ἑαυτῶν οἱ ἐν Ἀθήναις διευθύνοντες ἀπὸ τῶν ἀνακτόρων τὸ κίνημα, adecă «și mereŭ eraŭ spionațĭ numaĭ ca se nu fie declarațĭ prințĭ independințĭ aĭ Tesalieĭ și micșorează ast-fel întinderea imperiuluĭ Bizantin, al căruĭ cucerire o visaŭ numaĭ pentru eĭ prin mișcărĭ

copilărești și prin găcirĭ de pe masă ceĭ carĭ conduceaŭ mișcare de la Atena din palaturile regale.»

Această poziţiune escepţională, ce aŭ avut pretutindenĭ Românii de a nu fi *supĕraţĭ* și *vătămaţĭ* de Turcĭ, pe când vecinii lor de aceeași religiune eraŭ espușĭ la *mĭĭ și mĭĭ de nenorocirĭ din partea Turcilor*, precum o spune D. Ἀραβαντινός și alţĭ scriitorĭ, și pe lingă aceasta a avea și *capitanatele* lor independente și a se guverna *democraticește;* această posiţiune escepţională datează de mult. Eĭ aŭ avut-o chĭar de când se așezară în peninsula Balcanică ca *cuceritorĭ* și ca *colonișţĭ* Romanĭ. Pênĕ când Romanii avură domnia, Românii eraŭ așezaţĭ și în orașele marĭ de pe câmp și pe munţĭ; când ênsă dominaţiunea Romană slăbi subt imperatorii Bizantinĭ și nu maĭ domina *idea Romană* în Bizanţiŭ și începură năvălirile *Barbarilor* din cauză că frênele imperiuluĭ nu se maĭ ţineaŭ de mânĭ *abile* și *puternice*, Românii din peninsula Balcanică, carĭ eraŭ deprinșĭ pênĕ atuncĭ a domni, vĕzênd imperiul invadat și ne maĭ putênd rezista, începură a se retrage la munţĭ și numaĭ la munţĭ, (cu toate că mulţĭ din eĭ eraŭ deja de maĭ nainte așezaţĭ de Romanĭ orĭ unde eraŭ trecĕtorĭ printre munţĭ, Κλεισοῦρα, Clausura, *cheĭa munteluĭ)* și a se fortifica acolo așezându-se în locurĭ strategice și greŭ de atacat. Cine a vĕzut orașele Românești în ce poziţiunĭ sunt așezate pe Olimp, pe muntele Zagora (Pelion, din Tesalia), pe muntele Pind în Epir numit Zagori, în Aspropotam, în Etolia și Acarnania, pe Pind în genere în toate ramificaţiile luĭ, pe Parnas, pe munţiĭ Hașia și Agrafa, pe munţiĭ din Macedonia, în munţiĭ Suli și Himara (Acroceraunia), pe munţiĭ din Laconia, Tayget, Arcadia, Mesenia etc., se miră ce gust aŭ avut oamenii aceĭa, carĭ aŭ dat planul a face sate și orașe pe niște coaste de munţĭ ast-fel, ca se fie ca spênzurate casele. Orașele Românești din Epir, Tesalia și Macedonia, precum *Vlaho-Clisura*, *Vlaholi-vade*, *Malacași*, *Avela*, *Sam-marina*, *Perivoli*, *Metzovo*, *Călăreţiĭ*, și într'un cuvênt toate orașele Românești, par a fi maĭ mult *cuiburĭ de vulturĭ pe munţĭ* de cât orașe de oamenĭ. Intrarea în ele este inaccesibilă, ear retragerea tot-d'auna asigurată pe vêrful munţilor în pădurĭ. Fie-care oraș este o fortereță, poate zice cineva. Același lucru se observă și la Românii de pe munţiĭ Balcanĭ și Rodope chiar din timpurile luĭ Petru și Asan. Eată cum vorbește *Niceas Choniata* (pag. 482) despre aceștĭ din urmă : «Barbariĭ de la muntele *Emos* (Balcanĭ), carĭ maĭ nainte se numiaŭ *Misienĭ*, ear acuma se numesc *Vlahĭ*. Acestia încrezêndu-se în poziţiunile grele de atacat, și încuragindu-se de fortereţe, cari sunt foarte multe și se află așezate drepte prin stâncĭ prăpăstioase etc.» (Τοὺς κατὰ τὸν Αἶμον τὸ ὄρος βαρβάρους, οἳ Μυσοὶ πρότερον ὠνομάζοντο, νυνὶ δὲ Βλάχοι κικλήσκονται. Οὗτοι γὰρ ταῖς δυσχωρίαις πεποιθότες καὶ τοῖς φρουρίοις θρασυνόμενοι, ἃ πλεῖστά τέ εἰσι καὶ ὀρθὰ κατ' ἀποτόμους κείμενα πέτρας κτλ.)». Ear la pagina 487 : «Orașelor de acolo, cari sunt multe prin Balcanĭ, ear *cele maĭ multe* saŭ *toate aproape* sunt zidite pe *stâncĭ prăpăstioase* și pe munţĭ înconjuraţĭ de norĭ, (ταῖς ἐκεῖσε πόλεσιν, αἳ πολλαὶ μέν εἰσι κατὰ τὸν Αἶμον, αἱ δὲ πλείους ἤ γοῦν ἅπασαι ἐπὶ πετρῶν ἀποτόμων καὶ περινε-

φῶν γηλόφων πεπολισμέναι»). Acelaşĭ lucru vom vedea maĭ la vale şi la *Suliaţĭ*, şi poate zice cineva, care a vizitat oraşele Româneştĭ din peninsula Balcanică, că dându-se poziţiunea unuĭ oraş se poate spune a priori dacă este locuit de Românĭ saŭ de alt neam, saŭ dându-se numele naţionalităţiĭ locuitorilor unuĭ oraş se poate spune în ce poziţiune este zidit oraşul. Tot aşa şi despre capitanate; unde aŭ fost Românĭ, aŭ fost şi capitanate, şi unde aŭ fost capitanate, aŭ fost şi Românĭ.

Ca se-şĭ facă o idee cetitorul despre poziţiunile, în carĭ sunt zidite oraşele Româneştĭ din peninsula Balcanică, cităm următoarele din Pouqueville (voyage de la Grèce, vol. II, pag. 346—349, edit. II-a) despre călătoria ce făcu la *Călăreţiĭ*, comună Românească pe Pind :

«. . . Les gouffres qui m'avaient étonné n'étaient rien, comparés aux escarpements que j'apercevais autour de moi, et aux énormes débris de rochers qui environnaient notre horizon. Au bout de trois quarts de lieue de chemin, nous trouvâmes encore une chapelle dédiée à sainte Vénérande, (1) et au milieu des avalanches de pierres, je fus surpris d'apercevoir le village de *Véjani*. Mes guides me montrèrent au nord, dans le mont Spanos (ainsi appelé à cause de sa nudité) des cabanes que les Valaques nomment Palaeo-Chori, à cause de ruines pélasgiques d'une ville des Dolopes, près desquelles elles sont situées; et à trois quarts de lieue de là, nous arrivâmes au khan de Golphi. Le sentier se rétrécit à partir de cette halte; et on suit un trottoir suspendu aux flancs d'une longue chaîne de rochers, en poussant de temps en temps des cris pour avertir les voyageurs de s'arrêter sur quelques corniche, afin de ne pas se rencontrer à cause de l'impossibilité de faire retourner les chevaux. Parfois les montagnes envoient une saillie qui forme une voûte au-dessus du passage ; enfin après une heure d'angoisse, on arrive aux Échelles. Ce chemin roide, formé par une spirale taillée en forme d'escalier, aboutit à l'église de saint-George, bâtie au haut de la montagne que les Valaques, comme les anciens Grecs, appellent encore Polyanos. De cette hauteur, je découvris le golfe Ambracique, Leucade et le mont Olympe d'Acarnanie. Je planais sur le Mitchikéli, et je me trouvais de niveau avec la crête des monts Olichiniens. J'embrassais le système entier des montagnes de l'Épire méridionale; ma vue se reposait sur les monts Djoumerca et Agnanda; je dominais enfin les villes de Syraco, ou Syron, et de Calaritès, qu'on est surpris de trouver dans cette vaste solitude».

«L'église de Saint-George est un ouvrage nouvellement construit par les Valaques de Calaritès, qui en ont fait un lieu de prière et de refuge contre la tourmente. Dans son péristyle (2), abrité par un mur d'entre colonnement,

(1) *Sfânta Vinerĭ* este o sfântă naţională, este serbată 3 – 5 zile de a rândul la 26 Iuliŭ, şi rar se se găsească comună Românească, care se n'aibă în ea biserica sf. Vinerĭ.

(2) Românii aŭ un stil aparte de architectură şi pentru case şi pentru bisericĭ, care merită a fi studiat şi descris. Macedoromânii aŭ încă şi astă-zĭ în peninsula Balcanică monopolul architecturei şi a zidăriĭ. Eată ce zice *Kanitz (Serbie*, Leipzig, 1868, pag 322

on trouve une citerne, un four, des chambres voûtées et suffisantes aux personnes accoutumées à porter leurs provisions avec elles. Je considerais des détails de cet établissement ; et après m'être promené sur les croupes du Polyanos, je fus agréablement surpris d'entendre le carillon des cloches de Calaritès, qui me fit croire un moment que nous approchions d'une ville de la chrétienté. Nous distinguions les rues, le clocher, les maisons ; enfin je croyais être arrivé, mais j'étais loin d'avoir surmonté les difficultés. Nous nous acheminâmes donc en descendant, par un sentier tracé au nord-est, le revers de la montagne, et nous arrivâmes à une belle fontaine renfermée dans un kiosque bâti en pierres de taille, à l'épreuve du vent, qui offre au voyageur un asyle assuré dans les mauvais temps, ou lorsqu'on est surpris par la nuit. Les Valaques qui partent de Calaritès, ou qui s'y rendent, saluent de là leurs amis par des décharges de coup de fusils, que les échos répètent au loin et avec tant de bruit, qu'on pourrait par ce moyen donner des signaux d'alarme dans toute la chaîne occidentale du Pinde».

« À peu de distance de cette fontaine, toujours en descendant par une pente devenue plus rapide, j'entrai dans un bois taillis qui m'offrait à chaque pas la végétation des climats du nord unie à celle de l'orient. Je revoyais pour la première fois depuis bien des années, le coudrier, les aulnes, les tilleuls, les érables, le tremble, le charme, les ormeaux ; et je reconnus avec émotion ces arbres qui ornent les forêts et les bosquets de ma patrie. Je croyais rencontrer en eux les compagnons de ma jeunesse ; et les souvenirs de cet âge heureux qui se rattachent au berceau, mouillèrent mes yeux de larmes délicieuses. Enfin au bout de trois quarts d'heure d'une marche pénible sous ces nefs de verdure je me trouvai dans le précipice au fond duquel coule la rivière de Calaritès. Ses eaux pures comme le cristal se brisaient en cascade; je ne voyais plus que *deux pentes de rochers abruptes; je demandais*

—328): «L'aptitude *extraordinaire* des Macédo-Roumains pour *l'architecture*, n'a pas été jusqu'à ce jour remarquée. A l'exception de Constantinople, d'Athènes et de Belgrade, villes dans lesquelles ils ont du reste presque le monopole de la construction, les Tzintzars sont les seuls architectes de la Turquie et de la Grèce. Le Tzintzare sait exécuter facilement, grâce à son intelligence naturelle, les travaux les plus difficiles, les ponts à plusieurs arches, les coupoles et les voûtes».

«Ses travaux d'architecture surpasseut ceux des architectes qui ont étudié dans les écoles techniques et, si l'on compare l'église de Semendria à la plupart des monuments serbes ou allemands, on ne pourra qu'admirer son habileté».

«Le plus souvent, le Tzintzar est en même temps architecte, maçon, serrurier, menuisier et charpentier. Sauf les pièces fondues et forgées qu'il tire de l'Autriche, il fait seul tout le reste. Comme orfèvre et comme ciseleur il jouit d'une réputation méritée et les beaux bijoux en filigrame de Nish et de Vidin sortent de ses mains». Noĭ adăugăm la acestea ceea-ce aŭ maĭ spus și alțiĭ că în atelierele simple ale Macedoromânilor se fabrică furculițe, cuțitașe, cuțite, săbiĭ, iatagane cu fildeșĭ bine lucrat și incrustat cu petre, pistoale și puștĭ foarte frumoase și renumite, tot felul de vase de lemn, de aramă și de argint, renumite cupe de argint și de aur și tabachĭere și țigarete de argint. In toate aceste și astă-zĭ eĭ singurĭ aŭ monopolul în peninsula Balcanică. (Vezĭ și Robert Rösler, Romänische Studien, Leipzig, 1871, pag. 103, nota 2).

où était la ville et par quel chemin on sortait de cet abîme, lorsque les guides me montrent quelques maisons suspendues presque à notre zénith, à plus de quatre cents toises en me disant que c'était Calaritès, la même ville sur laquelle nous plongions du plateau de la chapelle de Saint-George. Je remarquai des nappes d'eau qui tombaient de ses hauteurs en levant la face du rocher ; et jè ne pouvais concevoir, à moins d'un long circuit, comment *il était possible de parvenir à cette hauteur*».

«Nous passâmes la rivière sur un pont formé par un fragment de granit, et j'aperçus bientôt une embrasure où commence un sentier qui s'élève en serpentant à travers les ressauts et les escarpements de la montagne, étagés jusque dans la région des nuages. Nous prîmes cet escalier, que je trouvai beaucoup plus commode qu'il ne le paraît par le soin que les Valaques ont mis à le déblayer et à y ménager des repos ornés d'oratoires et des images de saints. Nous mîmes une demi-heure à gravir ces mornes pour arriver à la croix de fer placée à l'entrée de la ville, d'où je marchai à travers les rues disposées en terasses pour monter au logement qui m'était destiné. La plus touchante hospitalité m'y attendait ; deux fois mon frère avait séjourné dans la même maison ; et je trouvai mes hôtes et les plus riches négociants empressés à me témoigner, non de vains égards, mais une amitié franche et sincère», ear maĭ în colo la pag. 354 :

«L'emplacement sur lequel la ville est bâtie ne permet de marcher dans les rues qu'avec précaution et en se servant d'un bâton ferré pour se soutenir. Pendant l'hiver, on met des chaussures de feutre et des crampons, afin d'empêcher de glisser sur le verglas, ce qui n'empêche pas toujours quelques personnes et surtout des enfants de rouler sur le fond des abîmes dans lesquels ils périssent» ear la pag. 350 : «*On dit que le choix d'un pareil établissement fut inspiré aux Valaques par le désir de la conservation de leur liberté et la nécessité plus impérieuse encore de veiller à leur sûreté personnelle, contre les entreprises* des Barbares et des derniers empereurs d'Orient, qui traitaient leurs sujets en peuples conquis. Par leur *position* les Mégalovlachites s'étaient mis hors de la vue des conquérants». Ear la pag. 354 : «et comme *les Turcs* ne sont pas tentés d'y venir habiter, ils preferent un pareil pays aux plus beaux sites, où ils ne manqueraient pas de les avoir pour concitoyens et pour vampirs».

Ceea-ce zice Pouqueville despre *Calaritès* se aplică maĭ la tóte oraşele Româneştĭ.

Pouquevile, când vorbeşte despre oraşele româneştĭ, maĭ pretutindenĭ ne dă şi notiţe maĭ mult saŭ maĭ puţin lungĭ despre poziţiunile stăncoase în carĭ se află. De regulă cele maĭ multe oraşe se află grupate unde sunt trecătorĭ de munţĭ, şi aceste, credem, s'aŭ făcut din timpul ocupaţiuneĭ şi colonizăreĭ Romane. Ast-fel oraşul Metzovo, zis *Amincĭu* de Românĭ, este aşezat într'o poziţiune, de unde se poate opri orĭ-ce trecere din Epir în Tesalia pe muntele zis de Grecĭ Ζυγὸς ear de Românĭ *Jug* saŭ *Ciucă*. «*Metzovo*, zice Pouqueville

(voyage, vol, II, p. 404, ediția II), s'élève en *étages* appliqués à *la pente* et au couronnement des rivages du fleuve. . . .» Pouqueville (la pag. 407) suindu-se pe munte jumĕtate de oară departe de Metzovo spune : «Je foulais le plateau du Lingon, où Philippe, fuyant devant Q. Flaminius, s'était arrêté pour reposer son armée, et le lieu qui vit passer ensuite les légions de César et les hordes d'Alaric (1)». Aproape de Metzovo este muntele scris de Pouqueville (pag. 407) : *Phago-scripton (=fagu scriptu)*, apoĭ muntele : le mont *Padédimouli*, pe care îl esplică prin : *terre nourricière des cèdres»* pe când este : *Pade di muli=şes de catîrĭ*; apoĭ : *Valmare* (care este *vale mare*) la p. 407. Vorbind de oraşul Vlaho-Clisura din Macedonia, care şi el este aşezat ca se apere o trecĕtoare, pe un jug ca şi Metzovo, zîce (vol. III, pag. 23) : «une sorte d'instinct porte (les Valaques) à rechercher les régions froides, voisines des forêts, des pâturages et des eaux glaciales qui sont leurs délices». Vorbind de comuna *Dolĭanĭ* zîce (pag. 375 din al II-lea vol.) «un défilé *épouvantable»*. Despre *Catuna* din Acarnania (vol. III, pag. 461) zîce : «le défilé de *Catouna»* lângă care se află pădurea vastă *Manina* (pag. 465, 471). *Manina* însemnează ceva *foarte mare*. Vorbind despre comuna *Macrynos* zisă de Românĭ *Macrinĭ-li* (articulat la plural) zîce (vol. II, pag. 410) : «Mais dans quels chemins m'étais-je engagé . . . . ? le souvenir m'en fait encore frémir». Vorbind de plasa *Xeromero* din Acarmania, unde se află foarte mulțĭ Românĭ, zîce (vol. III, pag. 458) : «Le Xéroméros . . . . est la contrée *la plus sauvage* de l'Acarnanie». Ear despre *Jugul* (Ζυγός), munte din Etolia, unde earăşĭ sunt mulțĭ Românĭ, zîce (vol. III, pag. 515) : «la région *dangéreuse* du Zygos». Aicĭ ne vorbeşte şi de o punte cu 366 arcurĭ, construită de Romanĭ, pe care a trecut. Vorbind despre oraşul *Seateşti* din Macedonia, despre care spune (vol. III, pag. 78) : «fut fondé vers le douzième siècle par des *bergers Valaques»* se esprimă ast-fel (pag. 78, vol. III) : «après avoir parcouru un terrain *saccadé* . . . . on arrive á *Chatista»*. *Chatista* (Şatista) se zîce de Românĭ : *Seàteşti* pentru că în adevĕr apele sunt rare. Numele de oraşe terminate în *eştĭ* Macedoromânii le pronunță cu accentul pe ante-penultimă, precum : *Seàteşti*, *Hrùpeşte*, *Nìàgoşte* (Neagoeştĭ), etc. *Seàteşte* poate să aibă o populațiune de 15—20 de miĭ de suflete, femeile poartă nişte ştergare de cap foarte frumoase şi foarte lungĭ, de o eleganță rară, şi întrec în acéstă privință pe ţĕrancele Napolitane şi Romane. Şi bărbațiĭ şi femeile poartă nume Româneştĭ, de şi astăzĭ sunt grecizațĭ. Românii se încuscresc cu *Seateşteniĭ*, pentru că'ĭ consideră ca Românĭ. Casele din Seateştĭ sunt mărețe şi cele maĭ vechĭ, cari sunt cele maĭ multe, par-că toate sunt nişte case de *senioriĭ*. Locuitoriĭ se disting de vecniĭ lor prin spiritul glumeț, notă caracteristică a tuturor Macedoromânilor. In *Seàteştĭ* rezidă un archiereŭ. Oraşul formează doauĕ comune, una numită *Hora* (=*Hoară*, de unde *Horaşiŭ=oraş*. *Oraş* la Macedoromânĭ se zîce *Hoară)*, şi ceea laltă *Gherania*. Oraşul când s'a fondat se numia *Buono*, apoĭ *Tentă* (=cort), apoĭ *Tărăță*. Pouqueville (vol. III, pag. 79)

(1) Lângă Metzovo se află ruine Romane numite de popor la : *Imperètoarea*.

zîce: «Mais ces noms ne furent pas adoptés par les métropoles valaques . . . et ensuite on fit de *chatir (=tentă, cort)* et de *Tiritza*, la denomination de *Chatista* . . . . les archontes (=boïerii) se glorifiaient de posséder dans leur ville une métropole érigée *depuis* **l'extinction** *de l'exarchat* d'OCHRIDA». Tot în această pagină ne spune Pouqueville că a întrebat pe boïerĭ cum din Românĭ s'aŭ făcut Grecĭ şi adaogă: «Mais personne ne put me dire ce qu'était devenue la population Valaque de Chatista, ni comment elle avait été remplacée par des Grecs; on se regarda quand je fis cette question». Se înţelege că s'aŭ grecizat, precum s'aŭ grecizat şi un alt oraş tot aşa de mare ca şi *Seăteşti*, oraşul *Cojani*, precum este pe cale de a se greciza şi un alt oraş important numit *Blaţa*, patria *Dumbeştilor* din Viena şi din România şi a familieĭ *Gherman* şi *Galiţa* din Bucureştĭ şi a reposatuluĭ *Muşicu*, care lăsă peste 28 de miĭ de galbenĭ pentru a se fonda şcolĭ Româneştĭ în Blaţa şi Bitolĭa, dar cari nu s'aŭ fondat pênă acuma.

In adevĕr sûnt inspăimêntătoare poziţiunile in munţĭ şi intre stâncile prăpăstioase, in carĭ sûnt aşezate oraşele Româneştĭ din peninsula Balcanică, dar le-aŭ asigurat independenţa in tot veacul de mijloc. Orĭ-cine se incerca se le cucerească era sdrobit. Din acele poziţiunĭ se scoboraŭ Româniĭ din munţiĭ Tesalieĭ, adecă a *Megalovlahieĭ*, despre care vorbeşte Benjamin de Toledo, şi prădaŭ pe Greciĭ din cămpiĭ. «Haec est Valachiae initium (la Zituni), cuius incolae montes incolunt; gens ipsa Valachorum nomen gerit. Celeritate cum capreolis conferendi, e montibus in Graecorum regionem descendunt, ut spolium et praedam auferant. *Nemo* illos *lacessere potest : neque rex ullus eos domare potest*». *Rösler* (Romänische Studien, pag. 108, nota 5) adaogă următoarele la citatul de maĭ sus din scrierea luĭ Benjamin de Toledo: «Noch in neuerer Zeit schwärmten wandernde Walachische Hirten, aus denen sich gelegentlich die Räuberbanden recrutiren, an der turkisch-griechischen Grenze in Thessalien umher.». Pachymeres (cartea I, pag. 83) spune despre Megalovlahiţĭ: «Ἰωάννης (şeful lor) λαὸν ἐξαίρετον ἔχων, δυνατὸς ἦν καὶ μόνος στρατηγεῖν καὶ προσκτᾶσθαι. Τοὺς γὰρ τὸ παλαιὸν Ἕλληνας, οὓς Ἀχιλλεὺς ἦγε, Μεγαλοβλαχίτας καλῶν ἐπεφέρετο, ὥστε μηδ' ἔξω προβαίνειν εἴα Βερροίας τὸν Παλαιολόγον μέγαν δομέστικον Ἰωάννην, τὸν Στρατηγόπουλον Ἀλέξιον καὶ τρίτον τὸν Ῥαοὺλ Ἰωάννην, συχνὰς δυνάμεις περὶ αὐτοὺς ἔχοντας». Cu toate poziţiunile retrase ce aŭ ocupat şi ocupă Româniĭ pênĕ in ziua de astăzĭ, cu toate acestea nu neglijară nicĭ instrucţiunea, nicĭ industria, nicĭ comerciul şi artele frumoase, ci in toate acestea aŭ fost şi sûnt in fruntea celor lalte populaţiunĭ din peninsula Balcanică. *Ami Boué* (La Turquie d'Europe; vol. II, pag. 70), care a călĕtorit printre Românĭ, ḑice: «Ils s'expriment avec vivacité et intelligence et decèlent en général un fond d'instruction, qu'on ne s'attendait pas à trouver parmi ces montagnards». Pouqueville spune (vezĭ maĭ sus la pag. 73.) că in sate, ca Călăreţiĭ, de 150—200 familiĭ, găseşte cineva bibliotecĭ «assez bien assorties en livres français et italiens. Ils possèdent les bonnes éditions des classiques grecs, et un étranger trouve chez eux des secours littéraires qu'il

est difficile de porter avec soi dans les voyages». Aceasta nu se găsește nicĭ astăzĭ la nicĭ una din cele lalte populațiunĭ neromâne, nicĭ chiar in bibliotecĭ publice, carĭ nu esistă, cu atâta maĭ puțin la particularĭ. Apoĭ in Albania de odată se fondează un oraș Românesc de cĭobanĭ, *Moscopolea*, cu 70 de miĭ de suflete. (nu cu 53 cum spune Pouqueville) și devine centrul cultureĭ Orientuluĭ, in secolul trecut, cu o Academie și cu tipografie, pe când cele lalte populațiunĭ neromâne n'aveaŭ unele nicĭ școlĭ. *Moscopoli*, *Metzovo*, *Călărețiĭ*, *Seăteștĭ*, *Cojani*, *Vlaho-Clisura*, *Blața*, *Cruşova*, *Bitoli* (Monastir. din Macedonia) și alte multe chĭar orășele Românestĭ, aŭ fost și sûnt și pêně astăzĭ (afară de Moscopoli, care putem zice că nu maĭ esistă) cele maĭ principale centrurĭ de lumină din Macedonia, Epir, Tesalia și Albania. Nu menționez orașul *Ianina* din Epir, unde Românii fundară, intreținură și intrețin și pêně astăzĭ un renumit gimnaziu, unde aŭ predat mulțĭ profesorĭ invățațĭ Românĭ, și de unde eșiră mulțĭ profesorĭ Românĭ insemnațĭ, căcĭ vorbesc aĭurea pe larg. Amintesc numaĭ in treacĕt sumele colosale ce dăruesc pentru instrucțiune și binefacerĭ Românii din *Metzovo*. Dăm din Lambride (vol. II. pag. 258—268) o mică listă de câțĭ-va donatorĭ (1).

1. *Panaĭoti Ciucă*, 8000 leĭ, venit pentru bisericĭ.
2. *Andreĭ Fardi*, 200 lire, » » »
3. *Fraţii D. şi Chiriac Floca*, aduseră ape in oraș.
4. *C. Furninga*, 4,000 galbenĭ și 600 leĭ venit anual.
5. *Triantafil Cĭumaga*, 35,000 lire pentru spital și scoală de fete.
6. *Temeli Mĭcĭur*, zidi scoală primară.
7. *G. Averof*, vreo 104,000 francĭ pentru diferite.
8. *Ianăcu Cĭobanu*, 200 lire, pentru local de căsăpie.
9. *C. Ţapecu*, 5,000 leĭ, pentru scolĭ.
10. *Mihail Tuşită*, 5,000 lire, pentru scolĭ.
11. *Sterghĭu I. Bocĭari*, 188,586 francĭ, p. scolĭ.
12. *Triantafil Cĭumaga*, 6,000 lire, p. bisericĭ.
13. *C. Ţapecu*, 6,000 leĭ, pentru săracĭ.
14. *M. Tuşiţă*, 2,000 talerĭ, p. »
15. *Metzovĭaniĭ* din Egipet, 4,240 p. săracĭ.
16. *Elena Tuşita*, 5,000 francĭ, p. săracĭ și bisericĭ.
17. *Andreĭ Fardi*, 11,000 francĭ, p. bisericĭ.
18. *G. Averof*, 200 lire anual, p. săracĭ și fete orfane.
» » » , 100 » » , p. medic public.
» » » , 300 » » , p. Farmacie gratis.
» » » , 40 » » , p. studenţĭ de Farmacie.
19. *Iani Costa*, 10,080 fiorinĭ de aur, p. scolĭ.
20. *D. Gădelu*, 50,000 monedă rusească, p. elevĭ săracĭ.
» » » , 25,000 leĭ anual, p. măritat fete sărace.

(1) Reposatul *Cozacovicĭ*, fost membru al Academieĭ Române, lasă patrieĭ sale Metzovo *cincĭ miĭ* de galbenĭ pentru o scoală Română.

21. *C. Peltecu*, 21,200 monedă rusească, p. scolĭ.
22. *Sterghiu Terof*, 5,000 leĭ monedă rusească, p. scolĭ etc.
23. *Mihail Xida*, 25,000 m. rusească, p. hrană la săracĭ.
24. *Mihail Hâtu*, 5,250 » » , p. fete sărace.
25. *Triantafil Ciumaga*, 94,000 m. rusească p. spital. etc.
26. *Sofia Gras*, 10,000 ruble de aur, p. spital etc.
27. In *Mosca* sûnt depuse 128,058 ruble de argint, pentru Metzovo.
28. *Ioan Condo-Pascu*, 58.800 francĭ, p. studenţĭ in medicină.
29. *Nicola Sturnari*, 58,000 » , p. scolĭ.
30. *Mihail Tuşita*, 111,600 » , p. »
31. *Teodor Tuli*, 2,000 talerĭ, p. scolĭ.
32. *C. Stamerof*, 57,080 francĭ, p. scolĭ.
33. *Elena N. Sturnari*, 10,000 francĭ p. scolĭ.
34. *Andreĭ Fardi*, 16,000 francĭ. p. elevĭ săracĭ.

Acelaşĭ lucru se petrece la toate oraşele şi comunele cele maĭ insemnate, lucru despre care vorbim aĭurea pe larg. Nicĭ un popor neromân in peninsula Balcanică nu face maĭ marĭ sacrificiĭ pentru cultură ca Macedoromâniĭ (1). Aceste daniĭ sûnt speciale pentru oraşele natale ale donatorilor. Când am spune ce donaţiunĭ aŭ făcut Macedoromâniĭ pentru instrucţiunea regatuluĭ Greciĭ, ar remânea cineva uĭmit. Amintim numaĭ acuma in treacĕt că frumosul edificiŭ astronomic de la Atena, edificiul rar in Europa al Academiĭ din Atena, sûnt zidite cu spesele Baronuluĭ Sina din Viena, originar din Moscopoli. Scoala politecnică de la Atena, un edificĭu de toată frumuseţea, este zidit cu spesele Metzovĭanilor *Tuşiţa*, *Manachia* şi *Averof* (2), nepotul luĭ Tuşiţa. Maĭ incolo vom vedea ce aŭ făcut Românii *cu armele* pentru Grecia.

Cât despre industrie şi comerciu, n'avem de cât se cităm următoarele din Pouqueville (voyage de la Grèce, vol. II, pag. 358, unde vorbeste despre Românii din Megalovlahia superioară), ca se ne facem o idee despre toţĭ : (3) «Ainsi la population industrieuse de cette contrée est *une des plus intéressantes à observer*, et comme la plupart de *ces hameaux* peuvent acquérir *une grande importance*, nous en donnons ici le tableau» şi ne dă 29 comune Romăneştĭ de pe munte. Imprăştiarea locuitorilor din Moscopoli după ruina eĭ la 1770 (vezĭ maĭ sus la pag. 70—71) umplu Macedonia, Albania, Epirul şi Tesalia de industriaşiĭ ceĭ maĭ abilĭ şi de comercianţiĭ ceĭ maĭ intreprinzĕtorĭ. Δημήτριος Φιλιππίδης (Ἱστορία τῆς Ῥουμουνίας, ἐν Λειψίᾳ, 1816, vol. II. pag. 30) ne spune că din Moscopoli sûnt multĭ industriaşĭ şi comercianţĭ insemnaţĭ in

(1) O Româncă din Albania numită *Castrişoaia*, nevasta luĭ G. *Castriotul* (vezĭ nota 8 de la pagina 18—19) lăsă 180 de miĭ de francĭ venit anual pentru scolile şi spitalele din Salonic şi Ianina. Guvernul Român, care este in posesiunea acesteĭ marĭ donaţiunĭ, credem că va implini dorinţa testamentară a defuncteĭ *Castrişoaia*.

(2) Numele de *Averof*, *Terof* sûnt rusizate, pentru că aŭ fost din aceste familiĭ membri in Rosia. unde s'aŭ imbogăţit cu comerciul şi aŭ devenit nobilĭ Ruşĭ.

(3) Vezĭ şi pag. 72 din această scriere asupra Sulţatilor.

multe orașe din Ungaria, in Viena, in Polonia și in alte orașe ale Germaniĭ și că o colonie din Moscopoli se așeză și in orașul sĕŭ natal de la muntele Pelion din Tesalia, adecă in Μηλιαῖς, zis de Românĭ *Amer* (=mĕr), și doĭ din eĭ eraŭ ferarĭ, ear un altul era fabricant de arme. Tot el ne spune că *Metzovo*, *Vlaho-Ciisura* și toate orașele Românești citate maĭ sus sunt : πατρίδες πεπαιδευμένων ἀνδρῶν=patriĭ de oamenĭ invĕțațĭ.

Astăzĭ in Albania, in cele maĭ principale marĭ orașe ale eĭ, precum *Scodra*, *Tirana*, *Elbasan*, *Arghirocastru*, *Premeti*, *Berat*, *Avlona*, *Ochrida*, *Ghĭorgĭa*, *Preveza* etc., industria și comerciul sunt in mâna Românilor. Și in genere nu este oraș mare in peninsula Balcanică, in care comercianțiĭ și bancheriĭ ceĭ maĭ marĭ se nu fie Românĭ și se nu fie așezat in ele un numĕr mare de Românĭ industriașĭ (1). De aceea D. Lambride (vol. 1, pag. 38) vorbind despre orașele din Epir și Albania zîce : «Οὐχ ἧττον καὶ ἡ κουτσοβλαχικὴ οὐ μόνον ἐν Βοσκοπόλει καὶ πάσαις περίπου ταῖς πόλεσιν ὁμιλεῖται, — διότι πᾶσαι περίπου τῆς νέας Ἠπείρου αἱ πόλεις ἀριθμοῦσι καὶ Βλαχικὰς οἰκογενείας —, ἀλλὰ καὶ ἔν τισι τῶν χωρίων, adecă : nu maĭ puțin se vorbește și limba *cuțovlahică* nu numaĭ in Moscopoli și in toate *orașele* aproape, — pentru că toate *orașele* aproape ale Epiruluĭ noŭ numeră și familiĭ Românești —, dar și in unele din *sate*».

Pouqueville (voyage, vol. II, pag. 417—418, ediția a II) eată ce spune despre comerciul Megalovlahiților cu Francejiĭ și Venețieniĭ : «Encouragés par ce début, les négociants français conçurent le projet de former un entrepôt à *Metzovo* dans le Pinde. Placés ainsi au milieu des Valaques de cette contrée ils ne tardèrent pas à leur inspirer une confiance telle, que ceux-ci ne voulurent plus traiter qu'avec eux pour transporter leurs étoffes à l'étranger. Ce fut à dater de cette espèce de connaissance avec les Megalovlachites et les Ianiotes que notre pavillon couvrit les marchandises qu'ils expédiaient à Messine, à Ancône, à Raguse, à Trieste, et jusqu'en Sardaigne où ils avaient fondé des factoreries, *antérieurement à la conquête de l'Épire par Bajazet II*» «Liés d'intérêt avec les Mégalovlachites, nos négociants commencèrent à fréquenter les foires de Moscolouri (se zîce *Mușulurĭ-li* de Românĭ) et d'Alassona (2). Ils y faisaient un début des affaires qui rélevaient à 2,000,000 de vente par des retours en coton et en soie,..... Il (vice consulul Inglez) ne pouvait d'ailleurs pousser ses spéculations jusque dans l'Epire, où il aurait rencontré les Venitiens et les Français qui venaient de s'allier aux Mégalovlachites et aux capitaines des Armatolis, auxqueles ils payaient des redevances pour protéger leur commerce». Maĭ încolo la pag. 420 Pouqueviile ne spune cum pe la 1706 Venețieniĭ fiind amenințațĭ de Turcĭ a-șĭ perde ultimele posesiunĭ din Turcia recrutaŭ soldațĭ Românĭ din Etolia și cum șeful Armatolilor *I. Belu* (Jean *Belos) n'attendait qu'un signal pour proclamer l'insurrection générale parmi les montagnards de la Grèce*». Ear la pagina 428 vorbind tot de comerciul Franceji-

(1) Făcêndu-se ordine in Turcia, Românii incepură a se scoborî in orașele de pe câmpurĭ.

(2) Se află la poalele Olimpuluĭ și este locuită în mare parte de Românĭ.

lor cu Megalovlahiţiĭ spune cum Veneţieniĭ invidioşĭ de prosperarea comercială franceză, în înţelegere cu Turciĭ asasinară pe armatolul Român *Trămbuca* (Troumbouki) din Acarmania, şeful armatolilor devotaţĭ francezilor şi care protegia transportul mărfurilor.

Am intrat în aceste detaliurĭ despre cultura, industria şi comerciul Românilor nu fără scop şi afară din subiectul ce tratăm în acest capitol, adecă despre *Capitanatele* şi *Capitaniĭ* saŭ *Armatòliĭ* Românĭ. Românii despre cari vorbim, de şi retraşĭ în fundul munţilor pentru a fi liberĭ, aŭ fost şi sunt un popor civilizat şi un element eminamente civilizator în peninsula Balcanică. Când dar cetitorul va ceti maĭ la vale că în timpul de atingerea privilegiurilor lor de către Turcĭ, Căpitaniĭ Românilor revoltându-se în contra imperiuluĭ turcesc *eĭ* sunt trataţĭ *de cleftĭ, haĭducĭ, hoţĭ şi alte epitete din partea Turcilor, ear eparhiile lor* calificate *de : ţară sălbatică, ţară de anarhie etc.*, să ştie că aceĭ căpitanĭ aĭ Românilor eraŭ şefiĭ militarĭ, cari veghĭaŭ la independenţa Românilor, la libera lor desvoltare intelectuală şi materială şi la practicarea comerciuluĭ şi industriĭ lor cu ţerile civilizate şi în interiorul Turciĭ. Eată de ce tratând despre poziţiunile, în cari sunt aşezaţĭ Româniĭ, m'am abătut în mod aparent, dar intenţionat, de la subiectul meŭ. Revin dar a da detaliuri şi cum sunt aşezate casele în comunele zidite în fortificaţiunile naturale de pe munţĭ.

Nu numaĭ oraşul întreg este o fortereţă, dar chĭar casele sunt aşezate astfel ca una să apere pe ceealaltă, apoĭ fie-care casă la intrare prezintă douĕ lăturĭ eşite afară pe de-o parte şi alta a uşeĭ şi in aceste lăturĭ sunt un fel de găurĭ, prin cari oameniĭ din casă pot da cu puştele, saŭ alta dată cu săgeţile saŭ cu suliţele ; ear de asupra uşeĭ este un fel de balcon inchis dar cu găurĭ pentru a vĕrsa de acolo apă ferbinte saŭ untdelemn ferbinte asupra celor cari ar căuta să spargă uşa, saŭ pentru a da cu puşca de acolo. Casele căpeteniilor sunt şi astăzĭ ca nişte castelurĭ, şi ruine de nişte astfel de castelurĭ se află in toate comunele Româneştĭ maĭ cu seamă la marginea comuneĭ saŭ pe locurĭ maĭ nalte, de unde se poată apĕra comuna. Poziţiunile, in cari aŭ fost zidite cele patru comune ale Suliaţilor eraŭ şi maĭ formidabile (vezi Pouqueville, opul citat maĭ sus, ediţia I, Vol. II, pag. 42, 43, 45, 47.)

Capitanatele, dupĕ Pouqueville (Histoire de la régéneration de la Grèce, vol. I, pag. 45 şi nota (1)) eraŭ 14 : «Suivant un rescrit impérial de Soliman-le-Magnifique, la Grèce septentrionale était divisée en quatorze capitaineries *d'armatolis* (1)....» Ear in nota (1) cetim : «Les quatorze capitaineries d'armatolis étaient, pour la Macédoine cis-axienne : *Verria, Servia, Alassona, Grévéno* et *Milias;* pour la Thessalie : *Olympos, Mavrovouni, Cachia, Agrapha, Patradgic* et *Malacassis* ; pour l'Acarnanie et l'Étolie : *Vénético, Lidoriki, Xérométos*, qui embrassait la basse Épire jusqu'à *Rogous* et *Djoumerca*». Intr'un cântec popular grecesc din secului trecut in onoarea luĭ *Capitan Zidru*, armatol la *Alasona* de lângă Olimp, cetim următoarele versurĭ :

Ο Ζῆδρος κάνει τὴν χαρὰ, πανδρεύει τόνε γιό του,
Κὶ ὅλο τὸν κόσμο τὸν καλεῖ καὶ τὰ καπιτανάτα.

Ear intr'o variantă a aceluĭaşĭ cântec cetim :

Ο Ζῆδρος κάνει τὴ χαρὰ, χαρὰ γιὰ τόνε γιό του,
Κ'ἐκάλεσε τὴν κλεφτουριὰ, τὰ δώδεκα πρωτάτα.
(Vedĭ Passov, pag. 15, XV, şi pag. 16, XVI a).

Adecă : «Zidru face nunta, insoară pe fiul seŭ, şi pe toată lumea o invită şi *capitanatele* (τὰ καπιτανάτα); ear in variantă : «Zidru face nunta, nunta pentru fiul sĕŭ, şi a invitat *haĭducimea*, cele *doauĕsprezece prutate* (=πρωτάτα)».

Observăm aici că Romăniĭ zîc şi astăzĭ *capitanat* şi *prutat*. Cuvêntul *prutat* este făcut de la grecescul πρῶτος (= ăntâĭŭ) după analogia luĭ *Capitanat*. Macedoromăni ĭpentru cuvêntul *ăntâĭŭ* aŭ şi pe *ăntâniŭ* şi pe grecescul πρῶτος, pe care îl pronunţă *prot* şi articulat *prot-lu*. Eĭ fac distincţiune intre *capitanat* şi *prutat*. Prin *prutate* înţeleg *capitanatele* cele *mari*, ear prin *capitanate* şi cele *mari*, dar maĭ cu seamă pe cele maĭ micĭ, cari depindeaŭ de *prutate*, adecă de cele 14 ale luĭ Pouqueville. Aŭ făcut cuvêntul *prutat*, pentru că *ăntânĭetat* sună rĕŭ. Cuvêntul este fabricat de Românĭ. Maĭ spunem din 'Αριστοτέλης Βαλαωρίτης (cartea 'Αθανάσης Διάκος, pag. 180) despre *Căpitan Zidru* că trăi 128 saŭ 130 de anĭ şi se însură la 90 de anĭ, că se numĭa *Panu Zidru* şi că avu de ginere pe Capitan *Panu Ţara*, bunicul vestituluĭ *Nicu Ţara*, despre care vom vorbi maĭ incolo.

Diferinţa intre ceea ce zîce Pouqueville şi cântecul popular provine din aceea, că de multe orĭ murind fără moştenitorĭ un capitan dădea ca zeste capetanatul sĕu vre unuĭ ginere căpitan. Dar pe lângă πρωτάτα eraŭ încă din timpul Cruciaţilor şi al Veneţienilor şi de maĭ nainte multe alte capitanate maĭ micĭ independente unele de altele.

Capitanatele dar eraŭ multe pe la munţĭ cuprinzênd fie care saŭ o provincie muntoasă intreagă, saŭ doauĕ şi treĭ de multe orĭ, saŭ o plasă saŭ chĭar un singur oraş saŭ comună. Capitanul provinciĭ el numĭa din adĭutanţiĭ sĕĭ alţĭ subt-căpitanĭ de plasă, de oraş saŭ de comună. In timp de revoltă în contra Turcilor de multe orĭ se făcea alegere intre mulţĭ capitanĭ cine se-ĭ comande in lupte şi se alegea cel maĭ viteaz şi cel maĭ deştept, şi când se terminaŭ luptele remânea une orĭ căpitan *en chef* cel maĭ viteaz, şi de aceea vedem că vechile capitanate ereditare in timpurile din urmă a domnieĭ Turcilor priimiră multe modificărĭ în ceea ce priveşte familiile vechĭ de căpitanĭ. Cauza a fost că Romăniĭ aŭ căutat de tot dauna se-şĭ conserve independenţa şi aŭ făcut puţin caz de dreptul ereditar.

Ţîn mult se se demonstreze că in Grecia, in Tesalia, Epir, Albania şi Macedonia numaĭ Romăniĭ aŭ avut capitanate pênĕ după revoluţiunea greacă de la 1821. Istoriografiĭ Grecĭ moderni vorbind de capitanate găsiră cu cale se numească pe Romăniĭ de pe munţiĭ ὀρεσίβιοι Ἕλληνες, (1) adecă *Grecĭ tră-*

(1) In timpiĭ din urmă găsiră un termin comod de a face Grecĭ pe Românĭ numindu-ĭ : Βλαχόφωνοι Ἕλληνες=*Grecĭ vorbind Romăneşte.*

ind la munţĭ, şi nu puteaŭ face altfel, căcĭ ce remănea din gloria militară grecească modernă, dacă spuneaŭ că capitanatele şi toţĭ căpitaniĭ, atât inainte cât şi in revoluţiunea greacă, eraŭ Românĭ? Decĭ orĭ ce popor se află in Grecia saŭ in provinciile turceştĭ reclamate de eĭ l-aŭ trecut in cârţile lor ca grecesc, ênsă Româniĭ din peninsula Balcanică nu consimt la aceasta, şi am auzit mulţĭ căpitanĭ Românĭ ilustraţĭ in revoluţiunea Greacă şi mulţĭ fiĭ de eroĭ Românĭ plângêndu-se că eĭ şi părinţiĭ lor sunt trecuţĭ ca descendenţĭ aĭ luĭ Leonida, Pausania, Temistocle, Pericle, etc., fără se fie.

«Noĭ, îmĭ zicea unul din eĭ cu oareşĭ care cultură, n'avem trebuinţă să ne fălim cu descendenţa luĭ Leonida şi cu Termopilele, câcĭ noĭ acestia şi părinţiĭ nostri de acuma doauĕ zecĭ treĭ zecĭ de anĭ am făcut fapte maĭ ilustre apĕrând Termopilele in contra invasiuneĭ Turceştĭ». Făcea aluziune la moartea martirică a luĭ *Tanase Diacu* din Muşuniţa de pe Parnas şi la rezistenţa eroică a luĭ *Odiseŭ Andruţu Veruşiŭ* de la hanul dela *Grabia* de lungă Termopile. (1) Apoĭ adăuga: «In istoria antică a Greciĭ clasice nu găsim fapte eroice ca ale *Sulĭaţilor*, ca se ne mândrim ca Grecĭ; dar chiar dacă am găsi, nu-ĭ frumos din partea noastră se trecem de ceea ce nu suntem, şi de aceea ar trebui odată se se spună lumeĭ adevĕrul şi se inceteze odată pentru tot dauna poziţiunea falsă, in care suntem puşĭ noĭ Româniĭ de a trece de ceea ce nu suntem. De când cu trecerea noastră in aceste descendenţe noĭ Româniĭ ne-am zăpăcit, nu maĭ suntem nicĭ Românĭ nicĭ Grecĭ. Ce era se peardă Greciĭ, dacă istoriografiĭ revoluţiuneĭ Greceştĭ spuneaŭ că cutare şi cutare căpitan este Român? Câcĭ Greciĭ aŭ un trecut mare in alte lucrurĭ poate mult maĭ importante, cum sunt lucrurile de arte, de litere, de ştiinţă etc., şi n'aŭ trebuinţă se-şĭ aproprieze gloriile militare ale Românilor, cari acuma es şi eĭ la iveală, cu toate că de mult in locurile acestea noĭ suntem totul. Va spune cineva că aceste ideĭ sunt inguste, ênsă aşa este omul, are numele sĕŭ, are numele de familie, numele de naţiunea sa, şi nu vrea cu nicĭ un preţ, dacă are ambiţiune, se poartă nume străin fie in ceea ce priveşte persoana sa, fie in ceea ce priveşte familia sa, fie in ceea ce priveşte naţiunea sa; căcĭ astfel nu maĭ este individualitate, şi-şĭ perde impulsul la orĭ ce lucru mare. Noĭ nu ne-am gândit nicĭ odată în lupte se lucrâm pentru istorie, dar fiind că s'aŭ scris lucrurile acestea, trebuia se se facă dreptate. Voĭ tineriĭ faceţĭ această dreptate». După aceste şi alte multe îmĭ dădeaŭ liste intregĭ de căpitanĭ Românĭ, aĭ căror romanitate are se se demonstre maĭ la vale prin ênsuşĭ scriitoriĭ Grecĭ.

Tot acelaşĭ lucru face de multe orĭ şi Pouqueville vorbind in genere despre Creştinĭ. Orĭ ce popor din Albania, fie Grec fie Român, il numeşte *schypétar*, saŭ *Grec*; orĭ ce popor din Epir, Tesalia, Macedonia, Grecia, fie Român fie Albanez, il numeşte Grec. Astfel pe Sulĭaţĭ iĭ numeşte *Grecĭ* in multe locurĭ, intre cari notăm numaĭ următoarele: Pouqueville, régén. IV, pag. 4, 9, 13, 17, 24, 28; la pag. 4 iĭ numeşte les *Doriens de la Selléide*; la pag. 9 numeşte

(1) Filimon, 3, pag. 192—204.

femeile Sulĭate : «*les femmes grecques.*» Ear la pag 5 pe Gheorghe *Dracu* din Suli din familia luĭ *Pulĭu Dracu* (care credem că se numia *Pulĭu Draculuĭ)* ni-l dă ca *Dorian*. In cartea sa : voyage, vol. II, pag. 51—52 vorbind de *Sulĭaţĭ* se esprimă astfel : «*Le Schypétar chrétien de Souli* etc., *on reconnaît en lui le descendant des vainqueurs du Granique*» Aĭurea îĭ numeste «*les enfants de la Selléide*, pe când adevĕraţiĭ Sulĭaţĭ, rĕmaşĭ neamestecaţĭ cu Albanejiĭ din prejurul munţilor Suli, eraŭ Românĭ Fărşeroţĭ şi nu voĭaŭ nicĭ o dată cu nicĭ un chip se fie confundaţĭ cu eĭ şi nicĭ nu le permiteaŭ se se zîcă şi eĭ *Sulĭaţĭ*. *Perevos* (Ἀπομνημονεύματα πολεμικά, vol. I, pag. 71) eată ce spune despre aceasta dând nişte legĭ votate de Sulĭaţĭ cu ocaziunea alianţeĭ lor cu Alipaşa la 1821, când era măzilit : articol. 4 : Ὅσοι ἀπὸ τὰ πέριξ χωρία τοῦ Σουλίου, ἢ καὶ ἄλλα μακρυνότερα μέρη, ἔλαβον τὰ ὅπλα, καὶ ἠνώθησαν μὲ τὰ τῶν Σουλιωτῶν, θέλει λέγονται καὶ αὐτοὶ Σουλιῶται... adecă câţĭ din satele din jurul Suli, saŭ şi din alte părţĭ maĭ indepărtate, aŭ luat armele şi se uniră cu ale Sulĭaţilor, se vor zîce şi eĭ *Sulĭaţĭ*». Ear pe ceĭ lalţĭ Românĭ din provinciile de maĭ sus *Pouqueville* foarte des îĭ numeşte cu numele generic de Grecĭ, de şi in multe părţĭ din scrierile sale spune că munţiĭ *Pinduluĭ*, *Olimpuluĭ*, *Pelion*, *Parnasuluĭ*, *Orthrys* (numit de Românĭ, *Gura)*, *Oeta (Arin* numit de Românĭ), munţiĭ *Haşia* din nordul Tesaliĭ, munţiĭ *Etoliĭ* şi *Acarnaniĭ*, munţiĭ din *Cărpenişiŭ*, din *Agrafa*, din *Aspropotam*, din *Patragic* (Ὑπάτη), din *Focida*, din *Atica*, etc., sûnt locuiţĭ de Românĭ. Cetitorul se poate incredinţa cetind următoarele locurĭ ce cităm din cartea sa : *voyage de la Grèce, ediţiunea I-a şi a II-a ;* dacă şi-ar da osteneala se cetească, va vedea că pe lângă comunele, despre cari spune *espres* că sûnt Româneştĭ, este şi un mare numĕr de sate şi comune, ale căror naţionalitate Română nu ne-a spus'o, căcĭ n'a putut se o afle, dar cetitorul din numele Româneştĭ ale acelor comune şi sate inţelege că sûnt Româneştĭ şi că acele nume ale satelor Româneştĭ nu le-aŭ dat negreşit Greciĭ, cari nu ştiŭ româneşte. Cauza, credem, este că Românii din *Mysia* şi *Tracia*, cari trăiră impreună cu Slaviĭ, in emigrarea lor şi in aşezarea lor dincolo de munţiĭ Balcanĭ, adecă in *Macedonia*, *Epir*, *Tesalia* şi *in toată Grecia*, dădură noilor sate numele vechĭ din matca de unde porniră ; mulţĭ din eĭ se amestecară cu Românii aşezaţĭ de mult ca coloniştĭ de Romanĭ. Invaziunea *Sclavună* zisă in Grecia, dacă judecăm dupe numele locuitorilor satelor ce fundară şi cari esistă şi astăzĭ, nume, din cari posedăm liste, acea invaziune a fost Românească, şi *Laonicus Chalcocondylas*, care vorbeşte de acea invaziune şi numeşte *Tribalĭ* şi *Scluvunĭ* hordele navalitoare, spune că locuiră in multe locurĭ şi in Peloponez in ţara *Laconilor* şi in munţiĭ *Tayget* şi in (promuntoriul) *Tenaron* (din Peloponez), şi in *Pindul* Tesaliĭ, şi in amĕndoauĕ pârţile se numesc *Vlahĭ*. (1) Dacă aceĭ barbarĭ eraŭ *Tribalĭ* şi *Sclavunĭ*.

(1) *Chalcocondylas* (pag. 34—35, Bonnae, 1843). vorbind de Μυσοὶ, Τριβαλλοὶ şi alţĭ barbarĭ, cari aŭ năvălit in Grecia, zîce : Τοσόνδε μέντοι ἐπίσταμαι, ὡς τοῖς ὀνόμασι ταῦτα δὴ τὰ γένη διεστηκότα ἀλλήλων ἤθεσι μὲν οὐκέτι, γλώττῃ δὲ καὶ φωνῇ τῇ αὐτῇ χρώμενοι κατάδηλοί εἰσιν ἔτι καὶ νῦν. Ὡς μέντοι διέσπαρται ἀνὰ τὴν Εὐρώπην, πολλαχῇ ᾤκησαν, ἄλλῃ τε δὴ καὶ ἔν τινι τῆς

de ce oare se numiaŭ *Vlahĭ* și de ce numele locuitorilor poartă și astăzĭ nume Românești? Această contrazicere intre numele generic de *Sclavunĭ* și *Tribalĭ* și intre numele Românești ale acestor *Sclavunĭ* și *Tribalĭ*, cari cercetațĭ maĭ de aproape individualminte, in provinciĭ și sate așezațĭ, se numesc *Vlahĭ*, m'a frapat de mult și am inceput a strînge liste de numele locuitorilor și rezultatul pentru noĭ este că invaziunea a fost Românească. Chestiunea este destul de curioasă și importantă și merită a se reincepe *da capo* cu cercetărĭ la fața locului, ear nu cu intrecere de care maĭ de care se vie cu maĭ multe citațiunĭ din autorĭ vechĭ, maĭ cu seamă Grecĭ Bizantinĭ, carĭ scriaŭ fără să vadă ceĭ maĭ mulțĭ nimica cu ochiĭ lor și se audă cu urechile lor, și daŭ numirĭ generice ca: *Schytĭ*, *Avarĭ*, *Sclavunĭ*, *Tribalĭ*, *Tracĭ*, *Besĭ* etc. Fallmerayer și alțiĭ ne-aŭ dat pe *Rynchinĭ* ca Slavĭ; saŭ demonstrat in urmă că aŭ fost *Românĭ; Mănĭațiĭ* aŭ fost considerațĭ ca *Slavĭ*, sûnt de origină Română, dacă trebue se credem pe *Chalcocondylas* și *numele Românești*, ce găsim la eĭ.

Revenind la *Pouqueville* dăm următoarele paginĭ din scrierea sa: *voyage* de la Grêce, ediț. I și a II, unde vorbește că munțiĭ din provinciile menționate de noĭ maĭ sus, sûnt locuițĭ de Românĭ.

1). Vol. I, ediția I, pag. 209.

2). Vol. II, » I, » 156, 157, 158, 159, 121, 122, 146—156; 198, 201, 205, 209, 214, 421; și din ediț. a II, pag. 417, 420.

3). Vol. III, ediția I, pag. 222, 223, 225, 247, 255 și nota, 257; și din ediția a II, pag. 324—331.

4). Vol. IV, ediția a II. pag. 4, 17 nota (1), 18 nota, 19 și nota (2), 21 și nota 2; 22 și 23 cu continuarea noteĭ; 24 cu notele, 27 cu nota (1), 28, 33 și 34 cu nota (1). 37 sus. 39. 45—46 nota, 58 nota (1), 67, 68, 69 70 cu nota, 73, 82 și 83 cu notele, 103 și 104 cu notele, 150 și 151 cu notele, 154 și 155 cu nota, 168—170 cu notele.

5). Vol. V, ediția a II, pag. 110—113 de Românii din Atica in treacăt.

6). In vol. V și VI, ediția a II se tratează maĭ mult despre Peloponez.

Pentru ceĭ cari vroesc se controleze cele ce spunem, dăm din Pouqueville: voyage ediția II volumul și paginile și după provinciĭ, și ce nu se găsește aicĭ se se caute la volumele și paginile citate maĭ sus, pentru că a cita toate locurile unde vorbește de Românĭ se cere o muncă de *Sisif*. Astfel dar pentru provincia:

1. *Aspropotam*, vol. II, pag. 370, 372; vol. III, pag. 317, 324, 326, 340, 495.

2. *Budonița*, vol. IV, pag. 150.

Πελοποννήσου χώρας τε τῆς Λακονικῆς ἐς τὸ Ταύγετον ὄρος καὶ ἐς τὸ Ταίναρον ᾠκημένοι. ᾧ δὴ καὶ ἀπὸ Δακίας ἐπὶ Πίνδον τὸ ἐς Θετταλίαν καθῆκον ἐνοικῆσαν ἔθνος. Βλάχοι δε ἀμφότερει ὀνομάζονται, καὶ οὐκ ἂν δὴ ἔχω διεξιέναι ὁποτέρους ἂν τούτων λέγοιμι ἐπὶ τοὺς ἑτέρους ἀφικέσθαι». Missieniĭ dar și Tribaliĭ și ceĭ lalțĭ, cari aŭ năvălit in Grecia spune Chalcocondylas că vorbĭaŭ aceașĭ limbă, de și aveaŭ diferite nume, și eĭ sûnt ceĭ cari se așezară și in *Peloponez*, in *Laconia*, *Tayget* și pe Pind și se numĭaŭ in ambele părțĭ *Vlahĭ*, și nu poate se spună cari din doĭ, *Românii de la Pind* trecură in *Laconia*, *Teyget*, *Tenaron*, saŭ ceĭ de acolo veniră la Pind

3. *Agrafa, Valtu, Cărpenişiŭ*, vol. II, pag. 362; vol III, pag. 408, 442. 484, 484 jos, 487 şi nota I, 495 sus, 497, 504.

4. *Focida, Parnas*, vol. II, pag. 329—30; vol. III, 375 nota; vol. IV, pag. 52, 103—104.

5. *Etolo-Acarnania*, vol. III. pag. 480, 511, 515, 517, 523.

6. *Haşĭa*, vol. III, pag. 329 nota, 330 nota, 331.

7. *Arta saŭ Amfilohia*, III, 484.

8. *Talanti*, vol. IV, 154, 155.

9. *Zeituni*, vol. IV, 83.

10. *Levadia*, vol. IV, 168.

11. *Vlohos*, vol. III, 518, 502, 504. 520-521, nota.

12. *Diferite*, vol. II, 335 nota, 336, 356, 358, 359, 393. 394, 395, 396, 389—391.

13, *Pelion, Ossa*, şi *oraşele Portarià, Macriniţa*, vol. III, 407, 408.

Pentru celelalte provinciĭ vezĭ la citaţiunile celelalte de maĭ sus.

In volumul al II-lea, pag. 195, ediţia a II-a Pouqueville vorbind despro Româniĭ din Aspropotam din munţiĭ apusanĭ aĭ Tesaliĭ zîce «*leur canton d'Aspropotamos*». In acest canton Filimon (Δοκίμιον ἱστορικὸν etc., vol. IV, pag. 150) găseşte cu cale se spună : «se compunea din 66 comune toate locuite de Grecĭ ὅλων Ἑλλήνων κατοίκων, ale căror *Căpitan* era *Nicolae Sturnari*, bărbat distins prin înţĕlepcĭune, patriotism şi vitejie şi eraŭ sub dênsul *Tanase Màndal* (1) *Hristodol Hagi-Petru, Sterghĭu, Gheorghe, Costa, Dimitrie* şi Grigorĭe *Lĭacata*, ceĭ patru dintâiŭ fiind fraţĭ şi cel din urmă ginerele luĭ.» Aşa dar provincia toată este dată ca greacă, ear despre căpitaniĭ carĭ o administrézā nu spune Filimon nimica; Gudas ênsă în vol VIII spune la pag. 299 că *Sturnari, Hagi-Petru, Coleti* etc., eraŭ Românĭ, la pag. 302 că *Coleti* şi *Turturi* eraŭ *verĭ* cu *Hagi-Petru*, care Hagi-Petru, în căruĭ braţe îşĭ dete sufletul eroul *Gheorghe Caraiscachi*, marele căpitan Român, la pag. 306 ne este dat ca numit de Grecĭ *Vlah-beĭ* şi la pag. 322 numit de Turci *Hagi-Paşa*; ear la pag. 307 Gudas ne spune «că *Hagi-Petru* luă de nevastă pe fiica vitézuluĭ general *N. Sturnari*, care cazù cu glorie la Misolonghi». Capitaniĭ Românĭ se incuscriaŭ numaĭ cu familiĭ de căpitanĭ, cari toţĭ eraŭ Românĭ, de acea Χρῆστος Σ. Βυζάντιος in cartea sa Ἱστορία τῶν κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν ἐκστρατειῶν καὶ μαχῶν, ἐν Ἀθήναις, 1874, la pag. 102 spune că *Coleti*, care jucă un mare rol în revoluţiunea greacă şi ca general şi ca om politic şi ca diplomat maĭ târziŭ, avea relaţiunĭ şi maĭ cu sémă *rudenii* cu mulţĭ căpitanĭ saŭ şefĭ aĭ oştirilor Grecieĭ continentale (adecă din afară din Peloponez), că era susţinut de eĭ şi de multe orĭ era impus de eĭ rivalilor sĕĭ politicĭ, din cauza origineĭ sale din Epir, ca unul care era şi el din Zagori din Epir. Astfel vedem că fiul luĭ Colocotroni luă de nevastă pe sora Sulĭatuluĭ *Fotu Cravela*, Român pe Romîncă (Gudas, 8, 236), *Odiseŭ Andruţu Veruşĭ*, poreclif *Moceanu*, luă

(1) Româniĭ cunosc pe acest vestit armatol sub numele *Naşĭu* Màndal.

de nevastă ear o Romîncă, fiica luĭ *Gareli* din una din cele maĭ bogate și puternice familiĭ din comuna Romănească de pe Pind numita *Călăreți*. Familia *Gareli* este înrudită cu învățatul Pavlu Lambru, actualminte nomismatolog însemnat la Atena (Gudas, 8, 127). Dar despre aceste lucrurĭ vom vorbi și maĭ încolo, de aceea revenim la Pouqueville.

Filimon (3, 454 la nota 330) spuue : «*Etolia* era împărțită de Turcĭ înainte de revoluțiunea greacă în treĭ plășĭ, adecă în Ζυγὸς (*Ciucă* saŭ *Jug* zîs de Românĭ), în Βλοχὸς și Ἀπόκουρον; ear Acarnania tot în treĭ plășĭ, adecă în *Valtu* spre resărit, în *Voniţa* spre nord-vest, și în *Xeromer* spre apus. Afară de *Voniţa* și de *Apocuron*, celelalte patru plășĭ eraŭ unite subt numele comun de *Carleli* saŭ *Càreli*. Astfel le-aŭ numit pe acestea Turciĭ «*Càrleli sacìaghì*» (steagul luĭ *Càrleli*) de la *Carol Tocu*, căruĭa altă dată eraŭ *despotie*, cedate pe urmă lor (Turcilor) de către Venețienĭ la 1609 prin tractatul dela Carlovicĭ». Așa dar provincia întrégă numită *Carleli* cuprindea subt Turcĭ patru plășĭ, *Valtul*, *Jugul*, *Vlohos*, și *Xeromer* (=loc uscat). Pouqueville dar când vorbește de *Carleli* cu aceste patru plășĭ marĭ il numește *Carlelie des Valaques* (Pouqueville, voyage, vol. IV, pag. 167, edit. II) și ne spune că Turciĭ numĭaŭ acéstă provincie mare *Oulukhor* (*Olah*, *Olak*, *Ulah*,=Vlah), se înțelege din cauză că este plină de Românĭ, maĭ cu sémă pe munțĭ.

Pouqueville dar cu toate că în locurile citate maĭ sus și altele spune că munțiĭ sunt locuițĭ numaĭ de Românĭ, cu toate acestea vorbind despre ceea ce zîceaŭ în timpul sĕŭ călĕtoriĭ despre Greciĭ din *orașe și din câmpiĭ*, că adecă ajunseră în *stare de robie*, îĭ apĕră prin urmĕtoarele : «Les Grecs étaient, à entendre ces détracteurs de l'infortune, un accident disparate et profane jeté mal à propos au milieu des ruines de la Hellade. Mais s'ils avaient osé porter leurs regards vers les montagnes de la *Selléide*. du *Pinde*, du *Parnasse*, (1) de l'*Orthrys* et de l'*Oeta*, quelle eût été leur surprise!» (Pouqueville, voyage, vol. IV, pag. 232, edit. II).

Dar acești munțĭ n'aŭ fost și nu sunt locuițĭ de cât numaĭ de Românĭ, și în lista căpitanilor ce dăm maĭ la vale nu găsim nicĭ un nume grecesc de vr'un căpitan grec de pe acești munțĭ. De aceea, fără nicĭ-o îndoială, *Pouqueville* n'a gândit de cât la Românii locuitorĭ aĭ acelor părțĭ ale Grecieĭ. Cum că munțiĭ maĭ sus menționațĭ de Pouqueville sunt locuițĭ de Românĭ și Pouqueville ênsușĭ o spune în locurile citate meĭ sus și în altele din scrierile sale intitulate *Voyage dans la Grèce* și *Histoire de la régéneration de la Grèce moderne*, dar și *Ami Boué*, care călĕtori maĭ târziŭ prin Turcia și Grecia, ne dă prețioase informațiunĭ despre locurile, în carĭ sunt așezațĭ Românii. Cităm din

(1) Pouqueville (voyage, vol. V, pag. 113, ediţiunea a II-a) vorbind despre Românii din Atica zîce : «Cette qnantité de bêtes à cornes s'accroît en hiver par l'arrivée des Valaques nomades du Pinde et du *Parnasse*. Ils sortent à cette époque en dehors de la Thessalie, pour se répandre dans la Béotie et dans l'Attique, ou ils vendent sous leurs tentes les abats ou étoffes rayées, les tissus de laine et les couvertures qui sont le produit des manifactures de leurs colonies sédentaires».

el următoarele spre a demonstra că Pouqueville a avut în vedere pe Românĭ la cele ce zîce în citaţiunile ce am făcut maĭ sus.

Ami Boué dar (La Turquie d'Europe, Paris, 1840, vol. II, pag. 21) spune următoarele : Les Valaques ou *Zinzares* du S.—O. de la Turquie et de la Grèce parlent la même langue corrompue et mélangée de Grec que les habitants de la Valachie, et ils sont *fiers* comme *eux* de porter le nom de *Romaen* ou *Romounis*, ou Roumani. Ceux du Pinde s'appelleut *Mégalo-Vlachites*, ce qui rappelle le nom de la Grande Valachie, sur le Danube. Les Slaves les nomment Zinzares (adecă Çinçarĭ), parce qu'ils substituent au *tsch* des Valaques le *tz ;* ainsi ils diront *Zinz* au lien de *Tschintsch*». Maĭ încolo la pag. 22 vorbind despre Românii numiţĭ *Bruzi* zîce : «Les Zinzares *Brouzi* habitent sur l'Aspropotamos et l'Acheloüs à Lepenitza, à Velitzani, à Dogliani, à Crania (1), à Pyrrha, à Kardiki, à Desi, à Tifloseli, à Scamnai (=Scaune), à *Agrapha*, entre les affluents supérieurs du Fidaris et près du lac Sarovitza». Ear despre Românii numiţĭ *Buĭi* tot la aceeaşĭ pagină spune : «Les Valaques *Boui* ou *Boviens* sont surtout ceux du royaume grec ; on les trouve comme bergers dans les montagnes *Carpenitza* (se zîce *Cărpenişiŭ* de Românĭ), de *Patradgic* (gr. *Nea-Patra*), de *Zeitoun* (turc. *Isdin*), dans le mont *Saromata*, ou l'*Oeta*, dans la montagne d'*Aninos* (se zîce şi *Arin* de Românĭ), dans le *Liacoura-Oros* (adecă Λιάκουρα ὄρος=muntele Liacura) ou *Parnasse*, sur le *Céphise* dans la *Phocide*, dans l'*Attique*, dans l'*île de Negropont* et jusqu'en *Morée*. Ils se sont plus mêlés avec des Albanais ou des Grecs que les autres tribus (2). Les statisticiens voudraient éléver le nombre des Zinzars en Turquie a 600,000, nombre que nous croyons exagéré de près de moitié».

In ceea ce priveşte numĕrul Românilor din peninsula Balcanică *Boué* se înşeală negreşit, căcĭ sunt *îndoit* de numeroşĭ de cât cifra de 600 de miĭ de suflete. După listele ce posedăm din faţa loculuĭ *numaĭ Fărşeroţiŭ nomazĭ din cătune* trec peste cifra de 200 de miĭ de suflete, şi acest numĕr numaĭ un Macedoromân poate se-l constate cu diferitele mijloace de cari dispune şi cu încrederea ce inspiră ; pentru că Fărşeroţiĭ la facerĭ de statisticĭ, temêndu-se de bir ascund numĕrul.

Pouqueville asemenea (voyage de la Grèce, editia a II, vol. II, p. 394-396) se înşeală şi se contrazice când ne dă cifra de 74,470 de suflete. El ne spune (vol. III pag. 45 din opul citat maĭ sus) că numaĭ oraşul *Voscopoli* avea peste 53 de miĭ de suflete, ear la pagina 396 din vol. II, ne dă pe toţĭ Românii din tribul Mazariţilor împreună şi cu ceĭ din *Voscopoli* în numĕr de 14 miĭ suflete, pe când numaĭ oraşul *San-Marina* are o populaţiune de peste 15 miĭ de suflete. Pe toţĭ Românii *Buĭ* din munţiĭ *Patragic*, din *Cărpenişiŭ*, din *Zeituni* ni-ĭ dă în numĕr de 10,995 suflete, pe când el însuşĭ ne spune (vezĭ p. 5

(1) Se zîce *Cornu* de Românĭ. Românii *Bruzĭ* (Μπρουζόβλαχοι) nu locuesc numaĭ comunele citate de *Boué*, ci încă peste 60 de comune importante (vezĭ şi *Memoire* etc., p. 8).

(2) Se înşeală *Boué*, căcĭ Românii *Buĭ* sunt Fărşeroţĭ, şi nu numaĭ cu alte neamurĭ nu se încuscréză, dar de multe orĭ nicĭ cu Românĭ nefărşeroţĭ.

din această scriere) că numaĭ orașul *Cossina*, fondat de Buĭeștĭ, avea 1200 familiĭ, carĭ socotite nu cu câte cincĭ suflete de familie, ci cel puțin cu zece, căcĭ la Românĭ fiiĭ însurați cu familiile lor formează o singură familie cu aceea a părinților lor, ne dau cifra de 12 miĭ de suflete. Pouqueville apoĭ nu ne dă numĕrul Românilor din *Olimp*, din *Hașia*, din *Agrafa*, din *Valtu*, din *Xeromen*, din munțiĭ *Pelion* și *Ossa*, din *Parnas*, din *Levadia*, din *Focida*, din *Atica*, apoĭ din orașele din Macedonia, cari sunt multe și marĭ. Numaĭ în Vlaho-Clisura sunt peste 15 miĭ de suflete. De aceea cadastrul *aproximativ* ce ne dă Pouqueville nu este de loc exact, nicĭ *serios*, apoĭ și contradictoriŭ, cum am vĕzut.

In timpurile de anarchie, în cari făcea călĕtoria sa Pouqueville, era imposibil se facă statistică esactă atât din cauza împrejurărilor de atuncĭ, cât și pentru că în acele timpurĭ de grele impozite Românii eraŭ în pază și ascundeaŭ numĕrul temându-se de birurĭ noĭ. Se înșeală dar și *Pouqueville* cu cele 74,470 și *Boué* cu jumĕtate din 600 de miĭ. Cel maĭ aprópe de adevĕr a fost Inglezul *Leake* (travels in northern Greece 1,274. Cităm după Robert Rösler, Romänische Studien, pag. 102, nota 2), care ne dă 500 de sate aproape locuite de Românĭ pe la începutul secululuĭ al 19-lea în Epir, Tesalia și Macedonia, afara din Grecia și de celelalte provinciĭ, spuind că unele din ele eraŭ populate de la 5000 pênĕ la 6000 de suflete. Noĭ observăm că pe lângă *sate* sunt și foarte multe *orașe* marĭ, carĭ se apropie fie care la cifra de la 10—20 de miĭ de suflete, și că cel maĭ mare numĕr din cele 500 de sate (villages, cum le numește el) a luĭ *Leake* cuprind câte maĭ mult de 7—8 miĭ de suflete. Așa că numĕrul dat de reposatul Bolintineanu (Călĕtoriĭ la Românii din Macedonia și muntele Atos, Bucurescĭ 1863) de 1,200.000 de suflete este aproape cu cel indicat prin cele 500 de sate de Leake. *Hahn* admite numaĭ 500 de miĭ de suflete. Noĭ înclinăm a admite numĕrulŭ dat de Bolintineanu, care a cules informațiunile sale de a drept de la Românĭ, ear nu de la adepții *panelenismuluĭ*, cari caută a face dacă se poate se se crează în Europa că nu esistă în peninsula Balcanică nicĭ un suflet de Român, și numĕrul dat de Bolintineanu concoardă cu numĕrul ce am căpĕtat noĭ direct din fața loculuĭ, numĕr despre care vorbim aĭurea în toate detaliurile. Vezĭ cauzele, pentru care nu se poate face o statistică esacctă asupra numĕruluĭ Românilor din peninsula Balcanică, la pag. 69—70 din această scriere.

Ne întoarcem la *Ami Boué*.

Pe când dar *Boué* se înșeală în privința numĕruluĭ Românilor din Turcia, este în adevĕr când spune că *munții Cărpenișuluĭ*, munțiĭ din *Patragic*, din *Zeituni*, din *Agrafa*, din *Oeta*, din *Anin* saŭ *Arin*, din *Parnas* saŭ *Lĭacura*, din *Aspropotam*, din *Pind*, etc. sunt locuiți de Românĭ. Când dar *Pouqueville*, vrênd se salveze prestigiul Grecilor din *câmpii și din orașe*, cari ajunseră în *stare de robie*, a zis despre călătoriĭ străinĭ : «Mais s'ils avaient osé porter leurs regards vers les montagnes de la *Selléide* (adecă la Sulĭați), du *Pinde*,

du *Parnasse*, de l'*Orthrys* et de l'*Oeta*, quelle eût été leur surprise!», n'a gândit de cât la *Românĭ*, câcĭ el ênsuşĭ spune (voyage dans la Grèce, vol. V, pag. 414, nota 1) că *Haşca*, *Agrafa*, *Patragic*, *Malacaşĭ*, *Vénético*, *Lidorichi*, *Xeromer*, eraŭ *căpitanate*. *Venetico* se ştie că este în *Etolia*, care se zîce şi Μικρὰ Βλαχία = *Valahia mică*, ear *Xeromer* este partea superioară a Acarnaniĭ, care şi ea din cauză că era şi este locuită în mare parte de Românĭ se zîce împreună cu Etolia, *Valahia mică;* ear *Lidorichi* este ceea ce în vechime se zîcea *Dorida*. Şi această provincie este locuită de Românĭ. Eată ce zîce Filimon (vol. III, pag. 70) despre *Dorida* vorbind de armatolul Român *Pànurea:* «Pànurea trimite pe *Tanase Manica* şi pe *Papandria* îndată spre recrutare la satele Româneştĭ (εἰς τὰ Βλαχοχώρια), adecă la plăsele actuale ale *Dorienilor* şi ale *Chitiniaţilor*, ear pe *Gura* la satul sf. Gheorghie etc... *Manica* era *ginerele* luĭ Pànurea, ear *Gura*, *vĕrul* luĭ»... «Ὁ δὲ Πανουργιᾶς τὸν μὲν Ἀθανάσιον Μανίκαν καὶ Παπανδριᾶν ἀποστέλλει αὐθὺς πρὸς στρατολογίαν εἰς τὰ Βλαχοχώρια, τοὺς δήμους ἤδη Δωριέων καὶ Κυτινιατῶν, τὸν δὲ Γούραν εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον, χωρίον etc. Ὁ Μανίκας ἦν ὁ γαμβρὸς τοῦ Πανουργιᾶ, ὁ δὲ Γούρας ἐξάδελφος τούτου...». Prin urmare munţiĭ unde aŭ fost căpitanatele eraŭ şi sunt locuiţĭ numaĭ de Românĭ, şi când Pouqueville a zîs că era se fie surprinşĭ călĕtoriĭ aruncându-şĭ privirile spre munţiĭ de maĭ sus, a gândit la Românĭ, carĭ în opoziţie cu Greciĭ robiţĭ din satele de pe câmp şi din oraşe eraŭ independenţĭ şi vestiţĭ deja prin eroismul lor de a-şĭ mănţinea independenţa.

Nu ne putemŭ opri de a nu cita ce zîce şi Pouqueville despre Românii zişĭ *Buĭ*, carĭ îşĭ aŭ numele de la străvechiul lor şef numit *Buĭa*, despre care am vorbit la capitolul II: *Românii Fărşeroţĭ*.

Pouqueville dar (voyage, II, ediţ. I, 214—215) vorbind şi el despre Românii numiţĭ *Buĭi*, spune următoarele: «Les nomades que Cantacuzène appèle *Buaei* ou *Boviens*, et qui sont vraisemblablement les Bomaei de Danville, quittent, à la grande époque de la migration générale, les régions élevées des cantons de *Carpenitzè*, les solitudes de *Patradgik* et du mont *Aninos* ou *Oeta*, pour se répandre dans l'*Étolie*, dans les vallons d'*Amphisse* voisins de Delphes, sur les plateaux du *Céphise*, de la *Phocide* et jusqu'aux environs de l'*Eubée*. On leur donne, de ce côté, le nom d'*Albanais*, à cause qu'ils ont dégénéré de leurs origine *Valaque*, en se mêlant avec les Schypétars chrétiens et les Grecs de ces contrées».

Românii *Buĭ* sunt şi eĭ Fărşeroţĭ din Albania şi din cauza aceasta şi în timpul luĭ Cantacuzen aŭ fost luaţĭ ca *Albanejĭ*, precum une orĭ şi în România se numesc *Ungurenĭ* Românii din Transilvania, şi în Peloponez aŭ fost trecuţĭ ca Albanejĭ de către Veneţienĭ (1), precum am vĕzut, si în timpul Tur-

(1) Am vĕzut (la pag. 15) că familia prinţiară a *Buĭeştilor* a fost alungată din Arta la 1400 de prinţul *Bagùa* şi că încet încet se retrase cu mulţĭ din treburile sale în Peloponez staţionând în *cătune* provizoriĭ şi ajunse ast-fel în provincia Metona (Μεθώνη) din Peloponez, unde dupĕ cum am vĕzut (la pag. 48, numerile 1, 2, 3, 4, 5, 6, a nume numĕrul 2) cu timpul fondă acolo un oraş numit *Cossina* (la 1465). Dar pĕnĕ se fon-

cilor aŭ trecut de Albanejĭ, și chĭar ca se fie luațĭ ca Albanejĭ Turcĭ de către Turcĭ și se nu fie maltratațĭ ca creștinĭ, bărbațiĭ se îmbrăcaŭ cu *fustanelă* și vorbiaŭ numaĭ *albanezește* și se dădeaŭ de Albanejĭ Turcĭ. Chĭar Românii ceĭ lalțĭ la certe cu Fărșeroțiĭ iĭ numesc *Arbinești* cu diferite epitete. Și astăzĭ chĭar de multe orĭ Greciĭ iĭ numesc Albanejĭ pe Fărșeroțĭ, adecă Αρβανιτόβλαχοι saŭ simplu 'Αρβανιταις Șeful de briganțĭ, care la 18.... a prins niște Inglejĭ Lorzĭ la *Maraton* și le cerea *treizecĭ de miĭ de lire*, era Fărșerot și se numĭa *Tache* și în jurnalele Greceștĭ de atuncĭ era numit *Tache Arvanitachi* Τάκης 'Αρβανιτάκης. Pouqeville spune că Românilor *Buĭ* li se dă numele de *Albanejĭ* pentru că aŭ degenerat din origina lor Românească amestecându-se cu Albanejiĭ creștinĭ și cu Greciĭ din acele locurĭ. Aceasta nu este exact; am spus de ce Fărșeroților li se dă numele de Albanejĭ. Amestecul cu Albanejiĭ și Greciĭ, despre care ne vorbește Pouqueville și prin care înțelege *încuscrire*, n'a fost nicĭ o dată și nu este nicĭ acuma nicĭ cu Albanejiĭ nicĭ cu Greciĭ nicĭ cu alt neam afară de Românĭ și dintre aceștia preferă pe Fărșeroțiĭ din neamul lor înaintea celor lalțĭ Românĭ nefărșeroțĭ.

Causa este mândria lor de *Fărșerot* și de *Rumen* (cum se numesc eĭ) față cu alte neamurĭ (1). D. 'Αραβαντινὸς (χρονογραφία τῆς 'Ηπείρου, vol. II, pag. 146—147), care ca Grec cunoștea de aproape lucrurile și este cu mult maĭ aproape de noĭ de cât Pouqueville, căcĭ χρονογραφία sa o publică la 1856, vorbind despre Fărșeroțiĭ din timpul sĕŭ este tare supĕrat pe eĭ, pentru că arată către rasa grecească *atâta aversiune și ură*, în cât nicĭ odată nu se *catadexiră* să se incuscrească cu ea, *și în mânia* sa iĭ califică de *barbarĭ*, *sălbaticĭ* și *execrabilĭ*.

Migrațiunea, despre care vorbește Pouqueville maĭ sus, este cea obișnuită

deze acest oraș purtând același nume cu orașul *Cossina* din Albania, de unde plecară, nu se știe când, aŭ fost în cătune mobile, dar fiind resboinicĭ și în Metona se așezară ca cuceritorĭ și puseseră mâna pe maĭ multe locurĭ. Unul din eĭ numitŭ **Roșĭu** *Buĭa*, șef de patru *cătune*, cere să se puie subt protecțiunea Veneția nilor. *Roșĭu Buĭa* nicĭ nu încape îndoeală că a fost Român și din familia *Buĭeștilor;* numele de *Roșĭu* esclude orĭ-ce contestație, apoĭ porecla *Buĭa* și faptul istoric că *Buĭestiĭ* trecură în Peloponez. confirmă că *Roșĭu* Buĭa a fost Român. Cu toate acestea ca toțĭ *Fărșeroțiĭ* din cătunele din Peloponez ne este dat și el ca Albanez în corespondențele Veneția nilor. Poate *sarica albă* ce poartă Fărșeroțiĭ, pe care o poartă și Albanejiĭ, poate și că eĭ se dădeaŭ cine știe din ce cauză de Albanejĭ, poate acestea aŭ făcut pe Veneția nĭ se-ĭ treacă pe toțĭ Fărșeroțiĭ din Peloponez ca Albanejĭ, cu toate numele lor Românești. Cităm din Satas (Documents inédits relatifs à l'hist. de la Gréce au moyen âge, vol. I, pag. 151, linia 8—11) textul întreg relativ la *Roșĭu Buĭa :* «et etiam quidam *Rossus Bua* caput unius comitive Albanensium erat contentus venire ad servitium et obedientiam nostram cum quatuor *chatunis* dummodo sibi provideretur de aliis, cum quo posset ducere vitam suam. etc..... Et similiter volumus at que vobis concedimus quod supra scriptum *Rossum Bua* cum quatuor *chatunis* Albanensium ad servitia et obedientiam nostram acceptare debeatis etc etc». Vezĭ și la pag. 81 din această scriere.

(1) Eĭ când zic : *Escu Rumen mine*, (=*sunt Român eŭ)* cred că și-aŭ dat titlul cel maĭ mare din lume.

la toţĭ Românii, carĭ se ocupă cu păstoria. (*) Eĭ şĭ-aŭ oraşele lor pe munţĭ, oraşe bine zidite şi solid de peatră; ênsă de la sf. Dimitrie le părăsesc cu toţiĭ lăsând *armatolĭ* se le păzească, şi se scoboară în cămpiĭ pentru *ernare* cu familiile şi se aşează în sate, ear mulţĭ dintre Fărşeroţĭ îşĭ fac încă şi astă-zĭ *cătunul* lor saŭ colibele lor *(călivele*, τὰ καλύβια) nu în sate, ci departe în locurile de păşiunea vitelor, şi a doaua saŭ a treĭa zi de Paşte se pornesc earăşĭ cu toţiĭ spre patriile lorŭ din munţĭ. Cele maĭ multe orĭ fac *Paştele* pe drum alegênd locurĭ înverzite şi înflorite, şi acolo în pădurĭ fac un altar de biserică provizoriŭ fără păreţĭ, ci numaĭ cu acoperişiŭ de ramurĭ de copacĭ şi intoană cu toţiĭ pe nişte ariĭ de cântece naţionale pe Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν (Hristos a înviat din morţĭ), căcĭ şi eĭ ca şi toţĭ ceĭ-lalţĭ Românĭ din peninsula Balcanică aŭ încă în biserică limba greacă, limbă pe care nu o înţeleg, şi oftează după limba Română ca se o introducă în biserică, dar toate incercările ce făcură pe lângă Patriarchul ecumenic din Constantinopole, ca se le dea voia se o introducă, aŭ fost zadarnice pênă acuma subt cuvênt că introducênd limba Română în bisericĭ introduc *papistanismul*.

Fiind că vorbim de Capitanate, cari toate se fondară pe munţĭ, unde aŭ fost şi sunt aşezaţĭ Românii, trebue se cităm şi următoarele din Pouqueville spre a ne forma o idee clară despre ele. Cetitorul atent şi cu memorie de cele ce a cetit aici pênă acuma va inlocui şi in citaţiunea aceasta cuvêntul *Grecs* prin Românii. Eată dar ce zice Pouqueville, voyage de la Grèce, vol. IV, pag. 234—237, ediţia a II-a : «Les Vénitiens restés maîtres de Négropont, d'Athènes, de Corinthe, des principales villes du Péloponèse, de l'Étolie d'Epictète, qui a retenu le nom de Vénético, de plusieurs îles de l'Archipel, ne manquèrent pas d'appeler sous leurs drapeaux les chrétiens qui s'étaient soustraits à la domination ottomane. C'était la plupart des soldats connus sous le nom d'armigères (ἄνθρωποι ἁρμάτοι. Basil. lib. 60. ap. Cang. glossar. Graec. Barbar), que Ducas (Hist. c. 43) distingue des troupes italiennes qui furent surnommées *Armatolis* (ce nom leur fut, dit-on. donné par les Catalans, qui s'emparèrent de la Phocide et de la Béotie) sur le continent, et *Cernides* dans les îles, à cause du service des vigies, auquel ceux-ci étaient employés. Avec ces reserves composées de Grecs, un autre gouvernement que celui de Venise aurait pu envelopper les barbares dans un pays où ils étaient à peine campés, avec d'autant plus de facilité que les *montagnes* étaient remplies de peuplades chrétiennes insoumises. «Ces braves, ou palicares, cantonnés dans les rochers de la *Selléide*, de *l'Acrocéraune*, du *Pinde*, du *Parnasse*, du *Taygète*, sans se rallier aux drapeaux de Venise, avaient conservé des cantons

(*) La pag. 121, linia 28 la mijloc, s'aŭ sărit din manuscript următórele cuvinte : *Aicĭ este locul se spunem că multe sate Româneştĭ pórtă nume* «**Slavone, de şi locuitoriĭ vorbesc româneşte**». Fără de aceste cuvinte, cele ce urméză începênd cu «Cauza credem, este etc.» n'aŭ nicĭ un sens; şi la pag. 122, linia ântâĭa, să se cetească : «*locuitoriĭ*» în loc de : *numele locuitorilor*.

libres, où ils s'organisèrent sous des chefs militaires, qui furent appelés *capitains* (Καπιτάνος, Καπετάνος. Sguropul. Hist. Concil. Florent.) dans l'Acrocéraune, *polémarques* chez les Souliotes, qui étaient partagés en pharès; *Céphalades* les bandes du Pinde (Κεφαλάδες, *Capitanei*. Nicet. in Man. lib. 2. n. 7. in Andronic. lib. 2, n. 3); *Cheftains* (Κηβητάνος, *capitaneus* ex Gallico *chevetaine* Cang.) dans le Péloponèse. Leurs soldats, connus d'abord sous la dénomination de *stratiotes* et de *Palicares*, ne s'enorgueillirent que plus tard de celle de *Klephtes* ou brigands, qui leur fut donnée par le gouvernement turc; c'est vers l'année 1560, qu'on les trouve ainsi désignés dans quelques correspondances diplomatiques...»

«Les bandes grecques, formées à l'instar de ce qui existait alors en Europe pour les compagnies d'aventuriers, n'avaient aucunes des subdivisions de l'organisation militaire des anciens. Le nombre des soldats commandés par un capitaine était, comme il est encore, indéterminé, et ce ne fut qu'au temps, où le gouvernement turc conféra à des pachas le titre de Dervendgis ou gardiens de défilés, que les Grecs leur opposèrent l'armatolique; cet événement arriva au commencement du dix-septième siècle. Les Grecs avaient compris qu'on voulait leur disputer jusqu'aux retraites dans lesquelles ils étaient maintenus indépendants; alors éclatèrent ces chants de guerre grondants comme les orages, qui annoncèrent le réveil de la Hellade parmi ses montagnards; alors fut prononcé le serment de ne jamais s'abandonner dans les dangers pour la défense de la patrie.»

La aceste n'avem de observat de cât numaĭ asupra cuvêntuluĭ *Armatolis*, despre care Pouqueville spune că s'a dat trupelor Italiene de către *Catalanĭ*. *Armatolis* este pluralul cuvêntuluĭ Românesc *Armatŭ-lu*, pronunţat de Româniĭ din Albania şi Armatulo, Armatolo, din care Veneţieniĭ făcură *Armatolo* şi articulat *l'Armatolo* şi Greciĭ ἁρματωλός=armatol. Macedoromâniĭ inţeleg prin *armatolĭ* pe *soldaţiĭ* căpitanuluĭ, ear Greciĭ confundă dese orĭ pe *armatol* cu *căpitan*. Noĭ in această scriere, din cauza citaţiunilor, in cari *armatol* este luat ca egal cu *căpitan*, luăm ambele ca sinonime. Este curios lucru de a vedea că Greciĭ modernĭ pentru *armă*, *căpitan*, *armatol*, n'aŭ de cât nume Româneştĭ.

Greciĭ muntenĭ dar, despre cari vorbeşte maĭ sus Pouqueville, adecă *Sulĭaţiĭ*, *Megalovlahiţiĭ*, ceĭ de pe *Parnas*, de pe *Orthrys*, de pe *Oeta* etc., sunt Româniĭ, despre cari, cum am vĕzut la pag. 9, a spus că rĕmaseră independenţĭ mult timp chĭar dupĕ cucerirea Epiruluĭ de Mahometanĭ, liberĭ in cultul lor, liberĭ in familiile lor, şi că avură capitulaţiĭ, cari făcură condiţiunea lor maĭ bună de cât aceea a celorlalte raĭale. Populaţiunile nesupuse de pe munţĭ *(les montagnes étaient remplies de peuplades chrétiennes insoumises)*, despre cari vorbeşte in citatul de maĭ sus, sunt populaţiunile Române. Greciĭ din cămpiĭ şi din oraşe nu se retraseră la munţĭ, ci remaseră loculuĭ. Dar chĭar dacă am admite că s'ar fi retras la munţĭ unele familiĭ, acestea eraŭ primiite numaĭ provizoriu se conlocuească cu Româniĭ in comunele Româneştĭ şi apoĭ tre-

buia se plece, câcĭ şi pêně astăzĭ esistă obiceĭul de a nu se priimi familiĭ de alt neam a se aşeza in comunele Romăneştĭ; cu atâta maĭ puţin s'ar putea admite că fugarĭ Grecĭ din câmpiĭ şi din oraşe s'ar fi dus la munţĭ se se facă capitanĭ peste Românĭ, ca se-ĭ apere de apăsările Turceştĭ (1). Românii n'aveaŭ trebuinţă de apĕrătorĭ, se apĕraŭ singurĭ. Apoĭ alianţa lor cu Veneţieniĭ şi ajutorul ce le-aŭ dat incă de la 1400 in timp aproape de 150 de anĭ şi teama Turcilor de a nu-ĭ aţiţa şi a-ĭ ridică pe capul lor făcu ca eĭ se fie nesupĕraţĭ de Turcĭ, şi cum am vĕzut maĭ sus, pe când crestiniĭ *vecinĭ cu Românii suferiaŭ miĭ şi miĭ de nenorocirĭ din partea Turcilor*, Românii eraŭ cu totul *nesupĕraţĭ* de eĭ şi *neatinşĭ*, şi nu numaĭ atâta dar chĭar un rĕu-făcĕtor dacă apuca se străbată in teritoriul unuĭ capitanat, era *scăpat de orĭ-ce reclamare*. Nişte asemenea privilegiĭ, de cari s'aŭ bucurat Românii de la venirea Turcilor pêně la 1821, pe când toţĭ crestiniĭ ceĭ lalţĭ de orĭ-ce naţionalitate eraŭ trataţĭ ca iloţĭ, arată că Românii la venirea Turcilor eraŭ deja tarĭ, şi pe când eraŭ independenţĭ in munţiĭ lor, apoĭ eĭ alimentaŭ oştirile Veneţienilor cu soldaţĭ şi comandanţĭ dela 1400 pêně la 1550 şi incoace. Numele Româneştĭ citate la pag. 81 dovedesc cele ce spunem. Dar cea maĭ eclatantă dovadă despre valoarea militară a Românilor o vom vedea maĭ la vale, când vom da numele eroilor de înainte şi în revoluţiunea greacă dela 1821. Din citaţiunea ce vom face maĭ la vale din Pouqueville despre *armatolĭ* saŭ *oştirile* Capitanilor Românĭ relevez cuvintele: «*Les Turcs les trouvant établies*, s'en servirent pour étendre leur domination *dans les montagnes*». Eată ce zîce Pouqueville despre capitanatele şi despre miliţiile lor: (Histoire de la régénération de la Grèce, a III ediţie vol. 1, pag. 43): «L'idée première de ces milices (des armatolis) appartient aux chevaliers français et aux Vénitiens qui les instituèrent lors du démembrement de l'empire d'Orient. Les Turcs les trouvant établies, s'en servirent pour étendre leur domination *dans les montagnes*. Plus tard Amurat IV leur accorda des capitulations, qui bien que violées, laissèrent, sans qu'on s'en doutât, des cadres ouverts aux défenseurs de la religion et de la patrie, toujours prêts à saisir le moment opportun pour relever l'étendard auguste de la Croix et de la liberté».

Cum că *Capitanatele* eraŭ *Româneştĭ* şi *capitaniĭ* saŭ *armatoliĭ* şi eĭ eraŭ *Românĭ* in lipsă de orĭ-ce altă probă ar putea servi cântecele populare greceştĭ despre vitejiile lor. In aceste cântece, din a căror colecţiune cea maĭ completă este a luĭ *Passov*, nu găsim de cât numaĭ nume Româneştĭ de *capitanĭ* saŭ *haĭducĭ*, cum iĭ numiaŭ Turciĭ.

Numele dar Româneştĭ ale tuturor capitanilor şi ale oamenilor de arme de la luarea Constantinopoluluĭ de Turcĭ pêně după revoluţiunea Greacă dela 1821 credem că este unicul argument, care are se decidă chestiunea.

Capitanatele pêně la 1716—40 (2) aŭ fost cu puţine escepţiunĭ respectate

(1) Am spus la inceputul capitoluluĭ acestuia că Românii eraŭ nesupĕraţĭ de Turcĭ.
(2) *Cronica Epirotică* (vezĭ textul cu traducţia franceză în Pouqueville, voyage, vol. V,

și neatinse de Turcĭ, ênsĕ dela această epocă și pênĕ la revoluțiunea Greacă dela 1821, Turciĭ, dar maĭ cu seamă Turciĭ Albanejĭ Pașĭ, se incercară necontenit se le desființeze și se ĭa privilegiile tradiționale ale căpitanilor, și-ĭ siliră se fie intr'o revoltă perpetuă. De aceea de la această epocă maĭ cu seamă și in coace se face multă vorbă despre *căpitanĭ* saŭ *armatolĭ*, calificațĭ cu numele de *haĭducĭ* saŭ *clefțĭ*, cum îĭ numĭaŭ Turciĭ, când se revoltaŭ. S'aŭ sfășiat Românii cu Albanejiĭ pênĕ la 1821, când uniți toțĭ căpitaniĭ se hotăriră in loc de maĭ multe capitanate se facă unul singur Crestinesc. Când dar inainte de revoluțiunea Greacă Turciĭ atingeaŭ privilegiile capitanatelor, capitaniĭ se resculaŭ și se aliaŭ maĭ mulțĭ și cu rezistența lor, cu devastările ce

pag. 306) spune că de la catastrofa luĭ Schenderbeĭ (1478) până la 1740 Sultaniĭ nu numiră nicĭ un Pașă de origină albaneză nicĭ în Albania nicĭ în Grecia. La 1740 pentru prima oară se călcă această regulă și se numi Pașă al Jăninei Albanezul Suleiman Arghirocastritul, care între altele prigoni mult și pe *Căpitanĭ* saŭ *Armatolĭ*. Dupĕ el veni un Turc din Ianina poreclit *Calopașa*, și dupĕ acesta fu numit Pașă asupra Albaniĭ, Epiruluĭ și Tesaliĭ Albanezul *Curt* pașa din *Berat* (oraș în Albania). Acesta numi în locul *Căpitanilor* Românĭ pe așa numițîĭ *Derven-aga*, păzitorĭ aĭ strîmtorilor. Armatoliĭ Românĭ ênsă protestară, și de atuncĭ se începu o luptă neîntreruptă între Armatolĭ și *Derven-agale* pentru reintrarea în drepturile lor tradiționale. Atuncĭ și Alipașa, care maĭ târziŭ deveni mare vizir și satrap al Epiruluĭ, luă parte împreună cu Armatoliĭ în contra Turcilor înrolându-se în trupa luĭ Căpitan Andruțu Veruș'u Mucĭană. Ali-pașa atuncĭ era hoț pe drumul mare. Intr'o luptă cu Turciĭ Căpitan Andruțu scăpă viața hoțuluĭ Ali, pentru care maĭ târziŭ când deveni vizir, spre recunoștință favoriză mult pe Odiseŭ Andruțu, fiul Căpitanuluĭ Andruțu. Ali-pașa în mare amiciție fiind cu Armatoliĭ, ca unul care lupta în rândurile lor în contra Turcilor, rugă pe Căpitaniĭ Românĭ se mijlocească cum ar ști eĭ ca el se fie numit *Dervengi-pașa*, adică șeful tutulor oștirilor destinate pentru paza strîmtorilor și pentru combaterea și esterminarea Armatolilor, promițêndu-le că le redă pace și privilegiile îndată ce va căpĕta acest post, de la care zîcea că era sigur că ajunge pașă. Toate comunele Românești prin mijlocirea luĭ *Nuțu Balu-Dima*, fruntașul comuneĭ *Brădet* (Βραδέτον) din Zagori și cu mare influență pe lângă sublima Poartă, făcură o petițiune generală la Constantinopoli cerênd ca *Dervengi-pașa* pe Ali, care chiar și fu numit și în curênd ajunse și Pașă al Tesaliĭ și apoĭ satrap al Epiruluĭ. Ali-pașa ajuns la scopul sĕŭ, de o camdată nu restabili pe Armatolĭ, dar nicĭ nu-ĭ persecută, ci le ceru maĭ întâiŭ ajutorul ca să combată pe rivaliĭ sĕĭ pașĭ Albanejĭ din Epir spuindu-le că pe urmă îĭ va restabili pe toțĭ la locurile lor. De aceea vedem că în maĭ multe lupte ce face cu diferiții Pașĭ din Albania ĭa de comandanțĭ Armatolĭ Românĭ. Ast-fel în lupta în contra luĭ Ibraim-pașa din Berat și în asediul Beratuluĭ vedem într'o poezie populară grecească (vezĭ Fauriel, vol. II, pag. 4) că iaŭ parte și se disting următoriĭ Armatolĭ Românĭ: *Iscu* din Domniță; fiul luĭ *Ghĭorgu Griva*, *Cĭonga* din Xeromer, *Gheorghe Varnachĭoti*, fiiĭ luĭ *Bucunală*, fațiĭ *Schilodima*, *Dĭacu* și *Pànurea* și *Condoĭaneștiĭ*, cari cum vom arăta maĭ încolo sunt *Românĭ*. Incetul ênsă cu încetul *Ali-pașa* devenind tare și mare nu-și arătă de odată intențiunile rele ce nutrĭa pentru Armatolĭ, ci începu a-ĭ muta din loc pe uniĭ, dându-le capitanate maĭ marĭ și-ĭ punea în rivalitate cu alțiĭ, pânĕ când îĭ diviză așa că și eĭ între eĭ se băteaŭ și Ali-pașa venind acu în ajutorul unuĭa, acu în al altuia îĭ paraliză de tot. Armatoliĭ multe suferiră din partea luĭ Ali-pașa, dar multe suferi și el de la eĭ. Fiul luĭ Nuțu Balu-Dima, Alexi Nuțu, fu mult favorizat de Ali-pașa. *Brădetu* astăzĭ este aproape grecizat, dabĭa bătrâniĭ maĭ vorbesc românește.

făceaŭ, cu ridicărĭ de *cadiĭ* și alțĭ insemnațĭ Turcĭ de prin orașele marĭ, cu intreruperile ce aduceaŭ comunicațiunilor și comerciuluĭ, cu oprire de a se strînge birul de autoritățile Turcești, cu rechiziționile forțate ce făceaŭ de la Crestinĭ și Turcĭ etc., paralizaŭ totul, și Turciĭ eraŭ siliți se le recunoască earășĭ privilegiile de pênĕ la 1740, de când Pașiĭ Albanejĭ se incercară a lua privilegiile Românilor; apoĭ de la 1770, de la nenorocita revoluțiune din Peloponez, și maĭ cu seamă în timpul luĭ Ali-pașa, satrapul Epiruluĭ, provinciile Românești se aflaŭ într'o perpetuă revoltă și în completă anarchie față cu autoritățile Turcești, cari atentaŭ la drepturile lor seculare călcate în picĭoare. De aceea Pouqueville, care făcea călĕtoriile sale pe la 1806—1816 prin provinciile Românești, spune că intră în țara *anarchiĭ*, unde pe lângă Turcĭ și rasa luĭ *Cain* invidiază starea prosperă a luĭ Avel (a Românilor cĭobanĭ), și în loc să-ĭ imiteze, zîce Pouqueville, preferă norocul brigantagiuluĭ înaintea vițeĭ onorabile de cultivatorĭ de pămênt (voyage, ediț. II, vol. II, pag. 375). Provincia *Valtu* din Acamania în acele timpurĭ de anarchie i-se păru locuită de un popor semi-barbar, (voyage, ediția a II, vol. III, pag. 496). Vorbind de provincia *Hașta* din nordul Tesaliĭ spre Olimp, în revoltă și ea unde a fost locuită de Românĭ declarațĭ de *haĭducĭ* din partea Turcilor, zîce (voyage, vol. III, pag. 327—328) : «La *Cachia*, descend du mont Flamuristi (Flamburiști), *région sauvage*, à l'Orient de laquelle commence la contrée des *Klephtachoria*, ou *villages des Voleurs*».

«Cette contrée fut longtemps habitée par les chefs de bande, qui ont disputé jusqu'à nos jours les armes à la main les restes d'une liberté que le satrape de l'Épire leur a ravie. Les échos de l'Olympe redisaient les noms de Nicola *Cojani*, que l'Allemagne comptait au nombre de ses majors d'armée ; de *Boucovalas*, la terreur des Albanais mahométans; de *Zidros*, qui, pendant vingt ans, défendit les libertés des chrétiens d'Alassona ; de *Toscas* (Tocĭca) qu'on vit, le fer et le feu à la main, chasser les Turcs de Gréveno (Grebenĭ), ville alors florissante ; de *Carali*, qui régnait sur l'Olympe ; de *Blachavas* (Blahava), jadis maître de *Cachia;* d'un *Macry-Athanasi* et de *Macry-Poulios* (*Pulĭu* = puĭu), qu'on comparait à Léonidas, et qui moururent pour les saintes lois de l'évangile, que celles de Sparte n'égalèrent jamais en morale, ni en sublimité. Cette région, qui vit les derniers enfants de la Thessalie, dont la fortune a condamné les généreux efforts, est encore habitée par d'audacieux montagnards. Mais les chants d'Harmodius et d'Aristogiton, qu'on retrouve dans l'hymne sauvage de *Boucovalas* (1), ne frappent plus qu'une terre privée de ses défenseurs, et qui se dépeuple de jour en jour». Toțĭ căpitaniĭ de maĭ sus, cari aŭ luptat cu Turciĭ, aŭ fost Românĭ, cum avem se vedem maĭ în colo. Numaĭ Românii se revoltaŭ, căcĭ pênĕ la 1740 aproape numaĭ eĭ eraŭ nesupĕrațĭ de Turcĭ, pe când ceĭ lalțĭ creștinĭ suferiaŭ miĭ și miĭ de

(1) Pouqueville spune în notă că *Bucuvală* ajunse maĭor în serviciul rusesc și muri la Ierusalim. Vezĭ cântecul luĭ *Bucuvală* în Passov, pag. 6 și 7.

nenorocirĭ din partea Turcilor, precum am vĕdut la începutul acestuĭ capitol din citaţiunea Dluĭ 'Αραβαντινός, şi revoltele eraŭ din cauză că Turciĭ vroĭaŭ se le ĭa aceste privilegiĭ. Pouqueville maĭ încolo (la pagina 434) zîce : J'ai nommé quelques-uns des Klephtes de *Cachia* et de *Malacassis*, pour faire connaître, par des exemples mémorables, ce qu'on pourrait espérer des Thessaliens montagnards. La bravoure de ces capitaines, dont j'ai été témoin oculaire, suffirait seule, à défaut de l'histoire, pour prouver l'intrépidité de ces hommes, dont le caractère tranche d'une manière absolue avec celui des habitants de la plaine (1). Ainsi à côté des chênes robustes qui bravent les tempêtes, croissent d'humbles rosiers, ou des arbustes utiles et agréables par les fleurs et les fruits qu'ils donnent chaque année. Les paysans du bord du Pamise et de l'Énipée (rîurĭ în cămpiile Tesaliĭ) sont ces plantes précieuses qui produisent sans cesse de nouveaux trésors. Doués de peu d'énergie, grands, bien faits, propres dans la simplicité de leurs vêtements, prévenants et hospitaliers, ils passeraient volontiers leur vie dans l'oisivité et les plaisirs, auxquels ils sont enclins. Ils aimeraient le luxe des vêtements ; mais pense-t-on aux recherches de la vie, quand on possède à peine le nécessaire ? Attachés à la glèbe, courbés sur le soc, occupés à travailler pour des maîtres avides, s'ils élèvent les yeux au ciel, c'est afin de lui demander les pluies fécondatrices des moissons, dont les produits servent à les rédimer des tributs qui les accablent. Malgré cet état d'oppression, jamais on n'entend sortir de leurs bouches de plaintes ni de murmures ; on ne remarque en eux aucune inquiétude, aucune arrière-pensée ; et sujets aussi bons que dociles, il ne faudrait, pour répandre le bonheur parmi eux, qu'être équitables à leur égard». Ear la pag. 431 făcênd comparaţiune între Greciĭ carĭ locuesc cămpiile şi Româniĭ carĭ locuesc munţiĭ Tesaliĭ, Pouqueville zîce : «...formant, comme autre fois, deux peuples différents suivant les localités....L'habitant des montagnes repousse encore les dieux étrangers et les usurpateurs, tandis que les laboureurs de la plaine, accueillant toutes les fables, craignent jusqu'aux sorciers et aux revenants, qui ne sont formidables que chez les peuples plongés dans la barbarie». La pag. 432 vorbind de Greciĭ locuitorĭ aĭ *Magnesieĭ* din Tesalia, zîce : «Le Magnète, moins audacieux (que l'habitant des bords du golfe Pélasgique, despre care vorbi puţin maĭ sus la aceaşĭ pagină), mais brave, en obliant la liberté, s'est consacré à d'utiles occupations. Si quelques uns de ses enfants se joignent parfois aux bandes des klephtes de *l'Orthrys et* du *Pinde*, c'est plutôt par erreur que par instinct naturel». (2) Ear la

(1) În Tesalia cămpiile sunt locuite de Grecĭ agricultorĭ, pe când munţiĭ jur împrejur sunt locuiţĭ de Românĭ.

(2) La pagina 433 Pouqueville spune despre Magneţĭ : Ils aiment les armes, mais pour escorter des processions, pour brûler de la poudre à l'occasion des fêtes patronales etc». Nu-ĭ aşa cu Româniĭ din *Feree* (*Veleştin*) şi cu ceĭ din spre *Zeituni* (Lamia) : Mais vers *Phérès*, parmi les habitants de Lamia et de Pagase, le poignard et le pistolet ensanglantent parfois les réunions populaires ; et les noces de plus d'une moderne Thé-

pag. 405 zîce : «. . . . Sperchius (rîŭ in Tesalia), qui prend ses sources dans les glaciers du mont Oeta. *Les centaures modernes de cette contrée* et du Pélion, connus sous l'injurieuse dénomination de klephtes ou brigands, habitent *ces escarpements* toujours propices à la liberté des opprimés, qui y bravent les efforts de leurs tyrans, depuis que la Grèce reçut successivement le joug des Romains, des Croisés et des Turcs». Centauriĭ moderni de pe munţiĭ Pelion, *Orthrys* (zîs *Gura* saŭ *Voluţă* de Romăni) şi *Oeta* (numit *Arin* saŭ *Anin* de Româniĭ cari il locuesc) sûnt Romăni. Eată ce zîce Pouqueville la vol. IV, pag. 56 din acelaşĭ op citat maĭ sus despre Româniĭ din *Oeta*, cari in revoltă şi eĭ fură declaraţĭ briganzĭ : «Les étages des sapins qui terminent au nord l'horizon d'Artotina, indiquent la région hyémale du mont *Oeta*, appelée maintenant Zônas et *coli* (plasă) des voleurs, ou *Klephta-choria*. Cet enclave, composé de quatre villages (1) habités par des familles de race dorienne, parlant un idiôme *différent* des autres Grecs, est situé dans un lieu *tellement rude* et *escarpé*, que les montagnards qui y vivent retranchés n'ont *encore pu être subjugués par les Turcs*». De la aceştĭ *Dorienĭ* eşiră doĭ eroĭ în revoluţiunea greacă, unul din *Muşuniţa* numitŭ *Tănase Dĭacu*, ear cel lalt numit Σκαλτσο-Δήμας saŭ Σκαλτσο-Δῆμος, adecă *Scâlţu-Dima* saŭ *Dimu*. Filimon (III, pag. 73) spuind că acest din urmă era din *Dorida*, unde sunt τὰ Βλαχοχώρια (satele Romăneştĭ, Filimon, III, pag. 70) adaugă că avea o fisionomie de faţă *monstruoasă* din cauză că trăsăturile feţeĭ luĭ eraŭ cu totul sălbatece şi estravagante, şi că era foarte urît la faţă, dar patriot bun, viteaz şi grav şi prudent. *Scâlţu* şi *Scălţiat* la Macedoromăni este porecla care se potriveşte tocmaĭ uneĭ ast-fel de feţe, prin urmare orĭ cine înţelege ce fel de *Dorian* a fost acest *Scâlţu-Dima* şi *Tănase-Diacu* din *Muşunita* într'o plasa numită Βλαχοχώρια=sate Romăneştĭ.

Româniĭ se aflaŭ în completă anarchie faţă cu autorităţile Turceştĭ şi maĭ cu sémă cu Ali-paşa, când Pouqueville vizita locurile lor. Toate provinciile lor eraŭ pline de bande armate, ca să se apere de bandele de tâlharĭ ale luĭ Iusuf Arapul (2) fratele şi însărcinatul luĭ Ali-paşa ca se estermineze pe *Armatoliĭ Romăni*, cărora le luă privilegiile. De aceea ocupaţiunile industriale pacînice ale Românilor şi comerciul lor eraŭ întrerupte şi toţĭ Româniĭ eraŭ înarmaţĭ. Ciobaniĭ, zice Pouqueville (voyage, a II ediţie, vol. II, pag. 385) : «Semblables à des statues, les bergers passent en pied ces longues veillées, *cachant sous*

tis suscitent des rixes meurtrières entre les Centaures et les Lapithes de cette contrée». Aceste le spune Pouqueville ca se arăte diferinţa cu ceĭ din muntele *Ossa «qui déposent leurs armes, afin de se prendre aux cheveux, et de s'égratigner comme des femmes quand ils ont des querelles à vider.»* Despre origina locuitorilor din *Veleştin* (Φεραί) de unde *a eşit martirul Riga Velestinliu*, vorbim aĭurea.

(1) Ces villages sont, deux heures et demi N. de la source du Céphise, Levcaditi, Skya, Mousounitza (se zîce Muşuniţa de Româniĭ locuitorĭ), et Arachnia, population inconnue.

(2) Acesta scotea ficatul din om *viŭ*, şi-l mânca crud (Pouqueville, voyage, II, ediţie, vol. III, pag. 453).

leurs capes épaisses les fusils et les pistolets, dont ils sont armés, et poussant de temps en temps des cris pour tenir leurs chiens en alarmes. Ils ont aussi des signaux pour communiquer d'une bergerie a l'autre l'avis de quelque danger extraordinaire, tel que l'approche des brigands Arnaoutes, ou tout autre événement. Alors la tribu entière se saisit des postes convenus pour combattre l'ennemi et répandre au loin l'avis de dangers». Tot în anarchie găseşte Pouqueville (voyage, vol. II, pag. 378—379 şi 380) şi pe Fărşeroţiĭ de pe munţiĭ *Cărpenişiŭ* (Εὐρυτανία, lângă Aspropotam) trăind subt arme într'un mod sălbatec din cauza luĭ Ali-paşa : «Les *Eurytanes*... n'ont aucun trait de ressemblance avec les Grecs, ni avec les Schypétars.... c'est dans cet état d'anarchie et de malheur que vivent les faibles hordes du *Palaeo-Chori* (este tot Eurytenia). Ear la pag 378 jos şi 379 sus : «Ce canton solitaire et sauvage..., possède encore une population étrangère à la Grèce par ses moeurs et son langage». Tot din acéstă cauză Pouqueville spune despre locuitoriĭ comuneĭ Româneştĭ *Gĭurgea* din Aspropotam : «les montagnards, qui sont tous bergers, ont la réputation méritée d'être les brigands les plus féroces de cette contrée». (voyage, ediţia a II, vol. II, pag. 373). Acelaşĭ lucru spune şi despre locuitoriĭ comuneĭ *Cornu* (zis de Grecĭ Κρανιά), pe cari iĭ găsi desperaţĭ pe atuncĭ «*féroces* et *à demi-sauvages*» (pag. 376). Nu puteaŭ să fie altfel, dacă Iusuf Arapul, cu bandele tălhare de Albanejĭ Turcĭ, prădaŭ totul şi tăiaŭ nasurile şi urechile creştinilor şi scoteaŭ ficaţiĭ de la oameniĭ viĭ şi-ĭ mâncaŭ cruzĭ. Pouqueville, care vedea pe Armatolĭ, în luptă cu Albanejiĭ, îmbrăcaţĭ şi eĭ cu *fustanela arnăuţească*, ca să nu fie recunoscuţĭ şi se surprindă la lupte pe Albanejĭ, de multe orĭ iĭ ĭa drept Albanejĭ creştinĭ saŭ Grecĭ, şi de aceea spune undeva (voyage, II ediţie, vol. IV, pag. 39) că sunt «un mélange de Grecs et de Schypétars chrétiens, connaissant les défilés et les plateaux des montagnes» şi apoĭ ne dă ca esemplu la pag. 39 pe : *Hristu Vlahu* şi pe *Bucuvală* : «*dont Boucovalas, Christo-Vlachos*, et plusieurs autres, sont les coryphées et les héros». Pe armatolĭ în acele timpurĭ de anarchie eată cum iĭ descrie Pouqueville (voyage, ediţ. II, vol. IV, pag. 38 şi 39) : Habitués aux privations, endurcis aux fatigues, sans patrie au milieu de leur pays, exilés au sein de leur terre natale, les Armatolis s'élancent dans la carrière du brigandage avec une audace digne d'une meilleure cause....»

«Les nuits obscures ou orageuses, losqu'ils ne les emploient pas à des marches forcées, sont les seuls moments de repos pour eux. Ils dorment alors au bruit des torrents, couchés sur des tas de branchage, dont ils font un lit pour s'élever au-dessus de l'humidité, couverts de leurs sayons de poil de chèvre, qui sont impénétrables à la pluie. Des rouleaux de toile goudronnée leur servent à envelopper leurs armes, leurs munitions, et le pain dont ils se nourissent. Comme ils ont sous la main les troupeaux des Valaques, ils achètent d'eux du laitage et des agneaux (1) etc.» Aĭurea Pouqueville (vol. II,

(1) Nu eraŭ hoţĭ, şi de aceea cumpĕraŭ de la fraţiĭ lor pe carĭ iĭ apĕraŭ.

pag. 387, edit. a II, tot din voyage) spune : «les Valaques se tiennent, à leur tour, spectateurs neutres entre les Schypétars et les Klephtes, auxquels ils fournissent des vivres, et dont ils soignent les blessés». Pouqueville aicĭ spune că ciobaniĭ valahĭ se ţin neutri, dându-le proviziunĭ şi căutând pe răniţĭ. Neutri eraŭ în aparenţă, căcĭ aceĭ Clefţĭ revoltaţĭ eraŭ din eĭ şi din eĭ se recrutaŭ, şi când dădeaŭ proviziunĭ dădeaŭ la aĭ lor, şi nu căutaŭ răniţi de cât rude earăşĭ de ale lor.

«*Les Valaques*, zice Pouqueville (voyage, vol. II, pag. 209, I ediţie) forment constamment un parti national uni d'intérêts».

Cărţile luĭ Pouqueville sunt pline de tot felul de suferinţe ce aŭ îndurat Armatoliĭ şi de necontenitele lupte ce făceaŭ cu oştirile Turceştĭ, carĭ îĭ trataŭ ca pe nişte *tâlharĭ*. Luptele lor pentru mănţinerea privilegiilor, biografiile lor, şi cântecele populare, carĭ ilustrară eroismul lor, le espunem pe larg aĭurea ; aicĭ ca să revenim de unde am plecat, trebue să spunem că Turciĭ începură a atenta la independenţa seculară a Românilor, cum începură Veneţieniĭ de a slăbi şi a-şĭ perde posesiunile lor din Grecia. Pouqueville (voyage ediţ. II, vol. IV, pag. 246) zice în această privinţă : «Les Venitiens ayant perdu à cette époque (adecă la 1716) ce qui leur restait de possession dans la Grèce, la Porte crut pouvoir cesser de feindre et attaquer *les Armatolis* qu'elle avait traités jusqu'alors avec ménagement.» Româniĭ luptară necontenit de la această epocă pêně puţin aproape înainte de 1820, şi făcură minunĭ de vitejie printr'un numĕr mare de căpitanĭ ilustri prin acele locurĭ, cântaţĭ încă şi astă-dĭ în cântecele populare atât în limba Greacă cât şi în cea Macedo-română, dar nu reuşiră, căcĭ luptaŭ cu forţe neegale cu ale inimicilorŭ, carĭ incomparabil eraŭ şi mai numeroşĭ şi aveaŭ şi arme şi toate cele necesare pentru resboaĭe în abondenţă de la un imperiŭ mare pe atuncĭ, ca imperiul Otoman. Ali-paşa devenit satrapul Epiruluĭ şi aproape atât de tare ca şi Sultanul, căcĭ avea subt el toată Albania şi Grecia, Epirul, Tesalia şi jumĕtate din Macedonia, şi la aceasta ajunse prin mijlocirea Românilor, cu carĭ la începutŭ luptă în contra Turcilor, şi cărora le promise că odată el ajuns Paşă, are să le recunoască drepturile lor seculare de independenţă atacate de Turcĭ, Alipaşa, zicem, desbinându-ĭ şi puindu-ĭ în rivalitate pe uniĭ cu alţiĭ, reuşi a-ĭ combate maĭ uşor pe uniĭ prin alţiĭ şi a-ĭ desorganiza şi a dispune de eĭ cum vroia el.

Mulţĭ dintre Căpitaniĭ Romanĭ, când după lupte înverşunate cu Turciĭ nu maĭ puteaŭ rezista, se retrăgeaŭ cu familiile lor şi cu mare parte din soldaţiĭ lor şi cu familiile lor în insulele Ioniane, la Parga şi Preveza, carĭ eraŭ subt Veneţienĭ, şi când găsiaŭ ocaziune favorabilă ear revenĭaŭ şi reîncepeaŭ luptele. Aceasta este cauza pentru care găsim şi astă-zĭ în acele insule multe nume Româneştĭ de familiĭ aşezate acolo, carĭ nu se maĭ reîntoarseră în patriile lor. Mulţĭ căpitanĭ îşĭ făcură şi ease acolo, şi Perevos ne spune (Ἱστορία τοῦ Σουλίου καὶ Πάργας, vol. II, pag. 10, nota 1) : «Se conservă şi pêně astă-zĭ case proprietate ale căpitanilor *Bucuvală*, *Caraiscu*, *Andruţu*, *Varna-*

chĭoti, *Strat*, în Parga, Itaca şi Preveza.» Mulţĭ dintre Căpitanĭ perdêndu-şĭ definitiv capitanatul lor veniaŭ în Valachia şi Moldova, şi aci intraŭ în serviciulŭ Domnilor Românĭ comandând oştirea zisă *arnăuţească*, care nu era compusă de cât de soldaţĭ Macedoromânĭ, resturĭ din oştirile, cu cari luptaŭ în contra Turcilor. Căpitaniĭ în România se dădeaŭ de *Grecĭ* în acele timpurĭ, în care Românul în România era umilit, ear Românii vĕdêndu-ĭ îmbrăcaţĭ cu fustanelă, îĭ numiaŭ *Arnăuţĭ*. Unul din aceştĭ Arnăuţĭ, comandantul oştirilor luĭ Ipsilante în revoluţiunea de la 1821 în România, a fost aşa numitulŭ Căpitan *Gheorgachi Olimpiotul*, originar din comuna Românească *Vlaho-Livade* de pe Olimp. Gudas ne spune despre el (vol. 5, pag. 399) că era din familia unor vestiţĭ armatolĭ de pe Olimp, numiţĭ Lazeştiĭ, şi că mumá-sa se numĭa *Niculeta*. Eată ce spune Pouqueville (Hist. de la régén. de la Grèce, vol. II, pag. 355, nota 1) : «On ne s'étonnera pas de voir des palicares de Colocotroni en Valachie, tandis que leur capitaine se trouvait en Morée, quand on saura que les milices grecques au service des hospodars étaient tirées en grande partie des corps d'armatolis de la Hellade». Armatoliĭ Românĭ şi miliţiile lor, când eraŭ în resboiŭ cu Turciĭ Albanejĭ, se îmbrăcaŭ şi eĭ cu costumul *Arnăuţesc*, costum adoptat şi de briganzĭ pêně şi în ziua de astăzĭ. De aceea străiniĭ vézêndu-ĭ ast-fel îmbrăcaţĭ îĭ luaŭ saŭ de Albanejĭ, saŭ dacă ştiaŭ că eraŭ creştinĭ, îĭ credeaŭ Grecĭ, căcĭ despre esistenţa Românilorŭ puţinĭ din eĭ ştiaŭ pe atuncĭ. Pouqueville, care şi el vĕzêndu-ĭ ast-fel îmbrăcaţĭ, nu-ĭ distinge şi-ĭ ia de Grecĭ, vorbind despre străiniĭ veniţĭ în Grecia în timpul revoluţiuneĭ greceştĭ de la 1821, cari nu maĭ cunoşteaŭ pe descendenţiĭ Grecilor vechĭ, zîce : (régénér. vol. III, p. 437): «Comment reconnaître les descendants des Hellènes sous le costume d'une foule de brigands?» Tot aşa şi cu Armatoliĭ Românĭ şi miliţiile lor.

Trebue se spunem aicĭ că pe lângă căpitanĭ în revoltă în contra Turcilor găsim şi mulţĭ alţĭ Românĭ munteni bogaţĭ, cari nefiind căpitanĭ, se făcură căpitanĭ din cauză că vre'un Paşă saŭ vre un Beiŭ mare Turc atentă la onoarea, averea saŭ viaţa lor. Ast-fel *Cacĭandoni* cu fraţiĭ sĕĭ *Lepenĭoti* şi *Haşĭoti* ajunseră *Căpitanĭ* saŭ *Haĭducĭ*, fiind că Alipaşa le luă maĭ multe miĭ de oĭ (1). Asemenea *Iani Fărmac* (Καπιτὰν Ἰωάννης Φαρμάκης), un

(1) D. Ἀραβαντινὸς (χρονογραφία τῆς Ἠπείρου, vol. 1, pag. 283, nota (α) spre fine) spune următoarele despre *Cacĭandoni*: Λέγεται ὅτι ὁ Κατσαντώνης ἔσχε πατέρα βλαχοποίμενα, οὗτινος τὴν ποιμενικὴν περιουσίαν ἀφήρπασεν ὁ Ἀλῆς etc. = Se zîce că Cacĭandoni avu de tată un *cĭoban* **Român,** a căruĭ avere pastorară ĭ-o răpi *Ali* etc. Bogăţia Românilor din peninsula Balcanică, maĭ cu seamă a Megalo-Vlahiţilor, în turme şi în banĭ este vestită. In Robert Roesler (Romänische Studien, Leipzig 1871, pag. 109, nota 1) cetim următoarea citaţiune, relativă la Μεγάλη Βλαχία din Tesalia credem în partea olimpică din spre Salonic: «invasit regionem *opulentam*, Flachiam, dictam, non multum a Thessalonica distantem, in qua rebelles aliquot occidit abundantiamque necessariorum plus quam revehere sui potuissent, invenit». La această bogăţie credem că făcea aluziune *Henri de Flandre* continuatorul împĕratuluĭ *Balduin*, când *Burilă*, nepotul şi succesorul

Român care avea peste 12 miĭ de oĭ, maĭ multe sute de ergheliĭ de epe și caĭ, cirezĭ de boĭ și bogățiĭ alte așa de multe, în cât se dicea că avea și leagăne de argint pentru copiĭ, căzut în disgrația luĭ Alipașa care îĭ confiscă totul, se făcu *Căpitan mare* și vestit în Epir și Tesalia, și de acolo veni în România și intră și el intre *Eteriștiĭ* revoluțiuneĭ Greceștĭ *și lupă în România* în contra Turcilor subt Ipsilante împreună cu căpitan Gheorgachi Olimpiotul. In revoluțiunea greacă din România subt Ipsilante acești doĭ căpitanĭ jucară rolul cel maĭ însemnat. Jurământul sacru de eteriștĭ ce făcură îĭ puse în neînțelegere cu Tudor Vladimirescu, care neînțelegere aduse mórtea erouluĭ Român și mórtea tragică a luĭ Gheorgachi Olimpiotul, care s'a aruncat în aer de un butoiŭ de praf cu clopolnița de la Monastirea Secu, și moartea cu torture și a luĭ *Fărmac* în Constantinopoli. Vestita cântăreață Română, Domnișoara *Teodorini*, este din familia luĭ Iani Fărmac.

Câteva detaliurĭ ce ne dă *Ami Boué* despre armatolul *Dimu Lazu* de pe Olimp, care a continuat a-și mențînea capitanatul și după revoluțiunea greacă, vor pune pe cetitor în pozițiune de a-și face o idee aproape completă despre armatoliĭ de dinaintea revoluțiuneĭ greceștĭ. Greșește *Ami Boué* la cele ce vom cita din el numaĭ în acésta, că *Armatoliĭ* saŭ *Căpitaniĭ* nu eraŭ guvernațĭ nicĭ de archiereĭ nicĭ de cogĭabașĭ (primariĭ comunelor), ear alegerea Capitanuluĭ de soldațiĭ sĕĭ se făcea numaĭ la cazurĭ de marĭ pericule când capitanul ereditar era neespert poate încă în ale resboĭuluĭ; dar și atuncĭ alegerea nu se făcea de soldațĭ, ci numaĭ de căpitanĭ între eĭ, când eraŭ adunațĭ maĭ mulțĭ din diferite provinciĭ, plășĭ saŭ comune și făceaŭ ligă. Numaĭ aceĭ căpitanĭ eraŭ une orĭ subt ordinele *cogĭabașilor*, cari eraŭ chemațĭ a-

luĭ *Ioniță Asan*, veni la el se-ĭ ceară ajutorul pentru a-și căpĕta domnia și *Henri* promițêndu-ĭ de nevastă pe fiică sa îĭ zîse: Esclas, je vous doins me fille par tel maniere ke Dex vous en laist joïr; et vous otroi aveoc, toute le conqueste ke nous avons faite ichi, par tel maniere ke vous en serés mes hom et m'en siervirés. Et si vous otroi avoec Blakie-le-Grant, dont je vous ferai segnour, si Diu plaist et jou vif», adecă «Esclas (Sclavunule), vĕ daŭ pe fiică mea cu condițiunea ca Dumnezeŭ se vĕ lase se vĕ bucurațĭ de ea; și împreună cu ea vĕ cedez toată cucerirea ce am făcut aci cu condițiunea se fițĭ omul meŭ și se mĕ serviți. Și apoĭ pe lângă aceasta vĕ cedez *Valachia-Mare,* peste care vĕ voiŭ face Domn, dacă vrea Dumnezeŭ și dacă trăesc» (vezĭ Geoffroi de Ville-Hardouin, conquête de Constantinople. III, édition, Paris, 1882, pag. 332, § 548). *Henri de Flandre* din toate țĕrile din Orient țară maĭ bogată de cât Megalo-Vlahia din Tesalia nu găsi ca se promită ca zestre viitoruluĭ sĕŭ ginere. Și in adevĕr din toate neamurile din peninsula Balcanică poporul Românesc stă cel maĭ bine materialicește. Cerșetor Român nu s'a pomenit nicĭ odată în peninsula Balcanică. In ceea ce privește instrucțiunea nu se găsește Român care se nu știe se cetească, se scrie și se socotească. Numaĭ Româniĭ Fărșeroțĭ nomazĭ fac escepțiune de la această regulă, cu toate că și eĭ de la un timp aŭ început a avea profesorĭ cu eĭ și a învĕța. Sulțațiĭ, ca Fărșeroțiĭ, și eĭ remasară înapoĭ în această privință, dar necontenitele resboaĭe nu le permiseră a se ocupa cu cartea. Dar cum se învețe carte Fărșeroțiĭ nomazĭ în limba greacă, pe care nu o înțeleg și de care n'aŭ trebuință în Albania? De când cu întroducerea limbeĭ române, începură și eĭ a avea profesorĭ Românĭ.

nume în altă provincie ca se o apere de hoţĭ. Căpitanĭĭ în timp de pace trebuia se împlinéscă formalitatea tradiţională de recunoaştere din partea autorităţiĭ. Eată dar ce zice Ami Boué (La Turquie d'Europe, vol. III, pag, 195—196) despre *Armatolĭ* saŭ *Căpitanĭ* : « Les *Armatoles* chrétiens de l'Epire, des montagnes du Pinde, d'Agrapha, de Carpanitza et de l'Olympe consistaient en troupes irrégulières ou milices commandées par des capitaines élus par leurs soldats, et gouvernés par des Kodjabaschi et des evêques, sous la surveillance de cadis turcs. Ils furent organisés, et leurs priviléges reconnus avant la conquête de Constantinopole, et les Turcs voulaient empêcher par eux les Albanais de dévaster la Grèce et la Morée. Pour fortifier ce cordon militaire du côté du N., on fit venir des Ottomans d'Ikonium, et on les établit en colonies au N—O et à l' E. de l'Olympe».

«Plusieurs chefs d'Armatoles se sont distingués et vivent encore dans la mémoire de leurs compatriotes, tels que *Nicolas de Kojani*, *Macri-Poulios de Greveno*, *Andriskos de Preveza* (acesta este *Andruţu Veruştu poreclit Moceanu*), *Anagnostis Kanouvos* (acesta este *Canavos*, cumnatul armatoluluĭ *Palĭu* (=palu), zis şi *Paliopulos*, din *Cărpenişţu* de la Agrafa). *Loumbros Katzianis* (Lambru Cacionĭ), *Stathas* (acesta este *Iani* a luĭ *State*, cumnatul luĭ Iani Bucuvală din *Săcăreţ*), *Hyscos* de *Karpenitza* (acesta este *Andreĭ Caraiscu Bacola*), le *Zinzar Cach Antoni* (*Cacĭandoni*, diĭ familia vechie a luĭ *Cionga Cara-Tolia*), sous Ali-Pascha; son protopalicare *Zongas* (*Cionga*, nepotul luĭ *Cacĭandoni*(1), Βλαχοτσόγκας, vezĭ Passov, pag. 183, cântecul CCXLVIII) sous les Grecs, etc. Dans la guerre grecque, ils ont encore joué *les rôles les plus importants*, et maint chef de brigands est devenu *général distingué*. On voit encore à présent, en Grèce, des chefs de bande qui sont tantôt chevaliers errants et tantôt capitaines soumis au roi. Ainsi un certain Nicolesko avait été expulsé de Grèce comme chef de Klephtes, et avait été exilé à Andrinople; mais en Jouillet 1838 il était de nouveau capitaine du vizir de Janina, et il espérait bientôt repasser en Grèce et recevoir son pardon, risque à recommencer plus tard ses courses vagabondes avec d'autres amateurs».

«Depuis la guerre avec les Grecs, les Turcs sont devenus très méfiants contre les Armatoles, et ont tâché de diminuer leur pouvoir, en prenant pour prétexte plausible que les soldats des capitaines devenaient souvent *Klephtes* ou brigants. D'ailleurs le royaume grec comprend maintenant le plus grand nombre des Armatoles, qui, du temps de Soliman-le-Magnifique, étaient au nombre de quatorze. D'une autre part les Valaques du Pinde et de la Grèce ne paraissent avoir commencé à être Armatoles que depuis Ali-Pascha et la guerre grecque. (Aicĭ se înşeală autorul în ceea ce priveşte Armatoliĭ de la Pind. Din numele Capitanilor şi Armatolilor din lista de maĭ jos şi din notiţele scurte ce dăm despre eĭ se va vedea contrariul de ceea ce zice Ami Boué)».

(1) Pouqueville, Hist. de la régén, vol, III, pag. 432.

«On trouve encore à mentionner les Armatoles de l'Olympe avec le Capitaine *Dimo* (acest *Dimu* este *Dimu Lazu* din *Vlaho-Livade*, comună Românéscă pe Olimp. Vezĭ Gudas vol. V, pag. 399. Lazeştiĭ *Tolia* şi *Dimu* luară parte activă şi in revoluţiunea greacă, (vezĭ Gudas, vol. VIII, pag. 400 jos) résidant à Karia, et ceux des montagnes appartenant aux Turcs, au N. d'Agrapha. D'après Urquhart, le premier peut mettre 500 hommes sur pied, mais il n'en a ordinairement que 50. Il commande à 341 familles, reste de 3020 qui existaient avant la révolution grecque. Les *Palicares* employés comme *Dervendgis*, ou gardes des défilés, peuvent être, suivant les circonstances, le noyau d'Armatoles redoutables en temps de guerre ou de bandes de brigands. En Thessalie on cite parmi aux les trois chefs : Tsamis, Karatassos et Peribos (*Ciamĭ Cara-Taşîu* este aceeaşĭ persónă, nu doauĕ; ear *Perevos*, istoriograful resbóĭelor *Sulĭaţilor*, n'a fost nicĭ odată armatol saŭ căpitan cu *capitanat*, ci om de arme. Cel ce scrie aceste rândurĭ cunoscu personal pe *Perevos* la Atena la 1856. Perevos de şi de origină Român, nu cunoştea limba românească, şi era adept al elenizăriĭ Românilor. Mi-a zis că şi el era de neam Românesc din Tesalia, fără a-mĭ spune de unde anume). M. Urquhart a très bien décrit la vie homérique et le genre antique de ces troupes irrégulières. Leurs *Kephalades* ou *capitaines* sont le *facsimile* de nos *anciens chevaliers*, aussi bien *voleurs de grand chemin* qu' *intrépides en temps de guerre*. Leurs manières familières avec tous leurs subordonnés n'empêche pas qu'on ne leur obéisse, mais il faut quelque fois pérorer comme du temps de la guerre de Troie. L'importance qu'ils se donnent et leurs airs de héros de théâtre seraient assez ridicules, si ordinairement leur belle stature ne se prêtait à ces démonstrations orgueilleuses».

Pouqueville descrie maĭ poetic pe armatolĭ. In vol. II, pag. 482 din *Voyage dans la Grèce*, ediţia II, se exprimă ast-fel :

«Je me trouvais alors auprès d'un poste de dervendgis chrétien campés au pied d'un autel rustique construit en pierres sèches, dans lequel était encadrée une image de Vierge, protectrice des voyageurs, emblême qui remplace dans les défilés du Pinde les Hermès de la Gréce.» Ear la pag 583 : Nous étions attendus dans cette hôtellerie solitaire par *Euthyme Blachavas*, chef des bandes armés de la Thessalie, qui était accompagné de *Zongos* (*Cĭonga* saŭ *Cĭonga*), commandant des Palicares d'Agrapha et de l'Acheloüs (1)» Ear in nota (1) zice : *Euthyme Blachavas*, Thessalien d'origine (era din munţiĭ *Haşia*, locuiţĭ de Românĭ), après avoir fait pendant longtemps la guerre aux Turcs, avait dans ce moment profité d'une espèce d'armistice pour reparaître dans le Pinde, dont Ali pascha lui avait confié la police. Ceux deux capitaines me comblèrent d'amitié, et voulurent à toute force me régaler d'un agneau *rôti à la façon des héros d'Homère.*» Ear la pagina 485, plecând din Milias, care se zice *Amer (mĕr)* de Românĭ, zice : «Les commandants voulurent

(1) Acheloüs este Ἀχελῷος, rîul şi provincia Românéscă numită *Aspropotam*.

me faire escorter par un détachement de leurs voleurs, aux ordres du Protopalicare, qui était en même temps le rapsode du détachement. Il accorda sa lyre, comme un tambour bande sa caisse au moment de se mettre en marche et on partit en chantant, en tirant des coups de fusil en signe d'allégresse, après s'être fait réciproquement tous les souhaits de bon voyage.» Maĭ multe despre viaţa şi faptele armatolilor poate ceti cineva în Fauriel (*Chants populaires de la Grèce moderne*) în vol. I. «*préface du traducteur-éditeur.*)

După aceste detaliurĭ scurte despre originea capitanatelor, căcĭ vorbim mult maĭ pe larg aĭurea, unde espunem şi faptele de arme ale căpitanilor atât înainte cât şi în revoluţiunea greacă de la 1821, dăm acuma lista pe cât s'a putut de completă de toţĭ Căpitaniĭ începênd de la 1495 şi ajungênd pênĕ la 1821, când se începe revoluţiunea Greacă. In această listă nu figurează comandanţii oştirilor Veneţiene, căcĭ pe aceştia în mare parte ĭ-am notat în lista de la pag. 81—84. Observăm că toţĭ *Eroĭ* Greciĭ moderne pênĕ la revolaţiunea Greacă sunt cuprinşĭ în lista care urmează, şi afară de eĭ alţĭ nu sunt.

Ca să se încredinţeze cetitorul despre romanitatea Căpitanilor din listă, însoţim numele fie-căruĭ Căpitan cu un numĕr curent, care arată la ce numĕr trebue să se caute probele despre romanitatea fie-căruĭa, probe pe cari le poate afla cetitorul în capitolul care vine imediat după listă. La numele fie-căruĭ Căpitan la partea dreaptă a listeĭ s'a pus şi data armatolieĭ sale saŭ data, în care se menţionează lupte cu Turciĭ. Datele sunt aproximative, căcĭ Româniĭ n'aŭ ţinut anale despre timpul cât a domnit fie-care Căpitan şi despre faptele lor militare, pe cari cele maĭ multe le cunoaştem numaĭ din cântecele populare, şi mulţĭ Căpitanĭ aŭ trecut în domeniul uĭtăriĭ, din cauză că saŭ nu-ĭ a cântat poporul, saŭ ĭ-a cântat şi cântecele în onoarea lor nu sunt încă culese saŭ şi ele s'aŭ uĭtat. Apoĭ în Turcia unde pênĕ astăzĭ nu se ţin registre de naştere şi de moarte, ceĭ maĭ mulţĭ nu ştiŭ nicĭ eĭ câţĭ anĭ aŭ precis, cu atâta maĭ puţin se ştie anul naştereĭ unor Căpitanĭ născuţĭ cu sute de anĭ înaintea lor. De aceea nu trebue să ceară cine-va date precize. Notiţele ce dăm despre fie-care Căpitan sunt foarte scurte, căcĭ scopul nostru aicĭ este se arătăm maĭ mult Romanitatea lor şi prin câte-va cuvinte însemnătatea lor militară, pentru că tratăm aĭurea pe larg despre fie-care din eĭ. La Căpitaniĭ cari aŭ luat parte în revoluţiunea Greacă, la mulţĭ din eĭ s'a pus în listă ca fine al carieреĭ lor militare anul 1832, când se făcu stabilitate în regatul Grecieĭ, ênsă şi această dată s'a pus aproximativ, căcĭ mulţĭ din eĭ iĭ vedem şi maĭ târziŭ în lupte cu Turciĭ prin rescoalele ce fac în provinciile Turceştĭ. Pe la finele listeĭ am pus şi un numĕr de Căpitanĭ, care se iviră din timp în timp în revoltă în contra Turcilor şi după revoluţiunea Greacă pênĕ la 1854 când avu loc în Megalo-Vlahia de la Pind o rescoală provocată de guvernul Grecesc. Aci se termină data Căpitanilor. După această listă urmează o alta, în care figurează toţĭ eroiĭ Românĭ din revoluţiunea Greacă de la 1821, eroĭ cari

sunt chiar Căpitanii de pêně atuncĭ și fiiĭ lor împreună cu soldațiĭ lor veteranĭ călițĭ și oțelițĭ în lupte (1).

Probele ce dăm despre romanitatea armatolilor sunt din locul nașterei lor saŭ maĭ bine a patrii lor, din numele lor Românești, pe cari le poate compara cetitorul cu numele din listele publicate la pag. 21—26 cu esplicările date la pag. 26—37; apoĭ cu numele din lista de la pag. 38—42 cu esplicările date la pag. 42—81, și în urmă cu numele din listele de la pag. 87 pênă la 104 împreună cu notele. Ca o a treia probă ne-aŭ servit menționările ce se află în cărțĭ tipărite, pe cari le cităm. Autoriĭ Grecĭ aŭ căutat *în adêns* a-ĭ trece de *Grecĭ* pe toțĭ Căpitaniĭ, și când sunt siliți să spună satul de unde era cineva și din sat s'ar fi cunoscut că a fost Român, recurg la un artificiŭ, care constă în aceasta, că-ĭ daŭ de patrie nu satul, ci provincia, căriĭ provinciĭ însă iĭ daŭ numele *antic*, așa că eroul trebue vrênd ne vrênd se treacă de descendent al Grecilor vechĭ. De esemplu: Se știe că orașul *Cărpenișiŭ* din Agrafa este locuit de Românĭ. Un Căpitan născut de Românĭ din *Cărpenișiŭ* se scrie de autoriĭ Grecĭ modernĭ că a fost din Εὐρυτανία din provincia Ἀγραία saŭ Ἀγραΐδα. *Lambru Cacĭoni*, vestit amiral Român în resboaĭele de corsarĭ în contra Turcilor, ne este dat ca Λοκρο-Βοιωτὸς, adecă Locro Beoțian. Un învățat preot Român din *Vlacho-Livade* de pe Olimp, numit Mitrofan Grigorașiŭ, ne este dat: Μητροφάνης Γρηγορᾶς ἐκ Δοδώνης, adecă din *Dodona* (Ματθαίου Κ. Παρανίκα, Σχεδίασμα, ἐν Κωνσταντινοπόλει, 1867, pag. 86. La această pagină găsim pe un Român numit *Ibu Trușină* (=*frânghie de pĕr de capră)* scris: Ἴβος Δρόσινος; ear în Gudas, vol. VII, pag. 322, pe un altunumit *Cara-Costa* **Trușină**, nepotul luĭ *Gache Bălteanu*, îl găsim scris Δροσίνης, și orĭ-cine ar crede că Δρόσινος și Δροσίνης nu pot fi alta de cât nume greceștĭ făcute de la δρόσος=roauă. *Trușină* o dată făcut Δροσίνης și Δρόσινος s'a făcut și Δρόσος). Se revenim la părintele Mitrofan Grigorașiŭ din *Vlaho-Livade*, care ca prin minune s'a transformat în Δοδωναῖος=Dodonian. De ce l-aŭ transformat în Dodonian? ca se nu se vadă că este Român din *Vlaho-Livade*, comună Românească, pe care eĭ o cred că este vechĭa Δοδώνη din Tesalia, pentru că Omer (Iliada, rapsodia B, versurile 749—751) zice:

«Γουνεὺς δ'ἐκ Κύφου ἦγε δύο καὶ εἴκοσι νῆας·
«Τῷ δ'Ἐνιῆνες ἕποντο, μενεπτόλεμοί τε Περῥαιβοί,
«Οἳ περὶ Δοδώνην δυσχείμερον οἰκί'ἔθεντο.»

Tot așa și din numele de Περῥαιβὸς al istoriografuluĭ *Sulĭaților* cum se cunuască cine-va că a fost de origină Românească, el care fiind că era adept al panelenismuluĭ și al elenizăriĭ Românilor ne dă și pe Sulĭațĭ ca *Grecĭ*. De aceea am avut mare muncă ca se străbatem în ceea ce cu atâta iscusință aŭ căutat cu toate chipurile se ascundă autoriĭ Grecĭ modernĭ. Toate informațiunile ce

(1) Mulțĭ Căpitanĭ Românĭ, ilustrațĭ în revoluțiunea Greacă, s'aŭ omis din lista dintâiŭ și s'aŭ pus la a doua listă a eroilor de la 1821.

găsim în Fauriel (Chants populaires de la Grèce moderne) despre biografia armatolilor îi sunt date, după cum el ênsuşĭ o spune (vol I, pag. V; vol. II, p. 305, 311—12), de Grecĭ. Eĭ bine, despre nicĭ unul din armatolĭ nu-ĭ s'a spus că a fost Român. Fauriel vorbeşte în introducţiunea din vol. I, intitulată : *Discours Préliminaire* despre armatoliĭ Românĭ şi de eroismul lor, şi fiind înşelat de Grecĭ, crede că vorbeşte despre armatolĭ Grecĭ descendenţĭ aĭ eroilor luĭ Omer. Cetitorul ênsă, după ce va ceti probele ce aducem în capitolul care urméză imediat după listă, va vedea cum Fauriel şi toată lumea după ce a fost fără ştirea sa propagatorul uneĭ *marĭ mincĭunĭ istorice unice în analele istoriografiĭ*. După cetirea probelor ce dăm, cetitorul, care se interesează de această chestiune istorică, poate ceti pe Fauriel şi intra în adevĕrul adevĕrat.

In probele ce dăm ne-am ferit în adêns a spune şi cuvêntul nostru, ci ne-am mărginit numaĭ în citaţiunĭ şi în analiza numelor Româneştĭ. După ce se va restabili adevĕrul prin probele ce dăm, atuncĭ vom avea cuvêntul se spunem şi ce ştim noĭ Româniĭ despre istoria părinţilor nostri.

Cetitoriĭ Albanejĭ se vor mira poate de ce nu daŭ şi pe Eroĭi Albanejĭ. *Eroĭi* lor, afară de ceĭ din luptele luĭ Schenderbei, sunt *Dervenagalele* şi comandanţiĭ Turcĭ Albanejĭ, cu cari luptară căpitaniĭ Românĭ atât înainte cât şi în revoluţiunea Greacă de la 1821, apoĭ *Neptuniĭ* mărĭĭ, marinariĭ din insulele *Idra*, *Speţes* şi *Psara*, cari uĭmiră lumea cu eroismul lor. In viaţa şi faptele armatolilor atât înainte cât şi în revoluţiunea Greacă vorbim pe larg şi despre eroiĭ Albanejĭ şi despre origina şi istoria poporuluĭ Albanez, către care poporul Român din peninsula Balcanică are o simpatie instinctivă admirând cavalerismul militar Albanez, căruia din cauza religiuneĭ îĭ opune pe al sĕŭ şi se sfăşiară mult timp între eĭ, ceea ce ênsă nu-ĭ opreşte astăzĭ a se considera ca fraţĭ, a se stima reciproc, câcĭ avură multe ocaziunĭ se se mĕsoare între eĭ şi se facă cunoştinţa de aproape pe câmpul de onoare şi se se mândreasca de adversar, şi astăzĭ regretă şi daŭ uităriĭ tristul trecut.

Cetitorul credem că a observat deja că pe lângă autoriĭ menţionaţĭ la nota (*) de la pag. 1—3 am maĭ citat şi alţĭ mulţĭ netrecuţĭ acolo. In probele cari vin după lista de maĭ la vale am fost siliţĭ se maĭ cităm şi alţiĭ afară de ceĭ de maĭ sus, ca se punem pe cetitor în maĭ de aproape cunoştinţa cu sorginţele de unde ne adăpăm. Dacă figurează în cea maĭ mare parte citaţiunĭ din cărţĭ scrise în limba Greacă modernă, cauza este că în autoriĭ modernĭ Grecĭ maĭ mult găsim cele maĭ multe informaţiunĭ despre căpitaniĭ Românĭ. Autorilor citaţĭ, la prima citaţiune le dăm titlul cărţiĭ, ediţia, numele lor, locul inprimăriĭ cărţiĭ şi data imprimăriĭ ; ear la citaţiunile cari revin des ne mulţumim a da numele autoruluĭ şi titlul cărţiĭ, ediţia şi pagina. Acuma trecem la listă.

VI. Lista Căpitanilor saŭ Armatolilor Românĭ de la 1495—1821 (1854, 1878) (1)

1.	**Mercuriu Buĭa**	1495—1562
2.	Leca Buĭa	1510
3.	Alexi Buĭa	1510
4.	Marcu Antonĭ Buĭa	1515
5.	Andreĭ Buĭa	1517
6.	Petru Buĭa	1571
7.	*Teodor Buĭa Griva*	1585
8.	*Ghinu Buĭa Griva*	1585
9.	*Pulĭu Dracu*	1585
10.	Capitan Malamu	1585
11.	Dionisiu Schilosoful	1616
12.	Simu Buĭa Griva	1614—1622
13.	Apostoli Buĭa Griva	1640
14.	Leca Buĭa Griva	1640
15.	Gacĭuli Trămbuca	1640
16.	Bârcă Zĭană Spată	1640
17.	Sguru Buĭa Griva	1640
18.	Policala Spată	1640
19.	Gulemi Buĭa Griva	1640
20.	**Liberachi Gherăcarul**	1667-94
21.	**Ioan Lambi**	1667-94
22.	**Anghel Şumilă Vlahu**	1684
23.	*Hristu Balauritu*	1684
24.	*Moscu Balauritu*	1684
25.	**Panu Meĭtani**	1684
26.	*Micu Curmopol*	1684
27.	*Capitan Livini*	1685
28.	**Capitanii Colocotroni**	1687 —1832
29.	Iani Spată	1687
30.	**Capitan Curma**	1687
31.	Capitan Spânul	1687
32.	Costa Ravdă	1687
33.	Nicola Căluţi	1687
34.	**Panu Zidru**	1700—1750
35.	Iani Belu	1705—1724
36.	Costa Pală	1730
37.	Capitan Dugli	1732
38.	*Lambru Ţecura*	1737—60
39.	*Mitru Ţecura*	1737—60
40.	**Caţico-Ianeştiĭ**	1737—1832
41.	**Zaharia Costandara**	1730—55
42.	**Hristu Buĭa Griva**	1737—70
43.	Dimu Trămbuca	1740
44.	*Capitan Sturnari*	1745—70
45.	**State Lala-Dimu**	1745—70
46.	Alexi Cara-Chiţu	1745—70
47.	*Iani Condo-Iani*	1745—70
48.	**Iani Bucuvală**	1745—70
49.	*Căpitan Bajdechi*	1750—60
50.	*Capitan Bizĭoti*	1750—1810
51.	**Blahaveştiĭ**	1750—1835
52.	*Iani Calpuzu*	1750—70
53.	*Caleşĭŭ Calţuda*	1750—70
54.	*Floru Calţuda*	1750—70
55.	Tanase Cara-bela	1750—70
56.	**Iani Carali**	1750—60
57.	Capitan Chiţu	1750—70
58.	**Nicola Cojanitul**	1750—1800
59.	**Nicola Gĭuvară**	1750—70
60.	Gheorghe Haidutĭ	1750—60
61.	Capitan Ĭanuli	1750—60
62.	*Capitan Lapa*	1750
63.	*Capitan Macri-Pulĭu*	1750
64.	*Capitan Macri-Tanase*	1750
65.	*Capitan Màndal*	1750—80
66.	**Mitru Mara**	1750—80
67.	**Hristu Milĭonĭ**	1750—60
68.	Capitan Naca	1750
69.	*Capitan Nanu*	1760—60
70.	Hristu Nuĭatu	1750—60
71.	*Capitan Siru*	1750—60
72.	**Ĭanĭ al Statĭ**	1750—1810
73.	*Panu Ţara*	1750
74.	*Capitan Tocĭca*	1750—1800
75.	Alexi Tragudara	1750—60

(1) Numele celor maĭ însemnaţĭ căpitanĭ sunt scrise cu litere marĭ, ear ale celor de al douilea şi al treilea rang sunt subliniate cu două şi cu o linie.

76. Capitan Triţa 1750
77. **Comna Troacă** 1750
78. Statachi Zaro-Nicu 1750—60
79. Fotu Zidru 1750—68
80. **Capitan Zaharĭa** 1750—99
81. Apostolĭ Buĭa Griva 1752
82. Hondru Mara 1754
83. Scântu Buĭa 1758
84. *Costa Buĭa Griva* 1760
85. *Ḑeghĭu Buĭa Griva* 1760
86. *Hristu Buĭa Griva* 1760
87. Capitan Cĭolac 1760
88. Dimitri Cĭolacoglu 1760
89. Cuţo-Hristu Zaro-Nicu 1760—70
90. Ĭani Draganĭ 1760
91. Capitan Ghĭahu 1760—70
92. **Lazeştiĭ** 1760—1818
93. Capitan Mavromati 1760
94. Colea Plăpută 1760—1800
95. **Capitan Tolĭu** 1760—1800
96. **Iani Cacĭoni Vărcolacu** 1760
97. Vergu Vlaharmata 1760
98. Iani Bunăhoritul 1760
99. Floru Ĭătăganea 1760
100. *Capitan Alexandri* 1770—1812
101. Capitan **Andruţu Veruşĭ** 1770-79
102. Astrapo-Ĭani 1770
103. Arapo-Gheorghe 1770
104. Tanu Baracura 1770
105. Panaĭoti Benachi 1770—1800
106. **Sterghiŭ Bucuvală** 1770
107. **Alexi Călugărul** 1770
108. Iani Caraplea 1770
109. *Capitan Cĭulca* 1770
110. Capitan Costa 1770—90
111. Iani Creconĭ 1770—1800
112. Capitan Cucean 1770
113. Mitru Dedupşĭŭ 1770
114. **Iani Dĭovunĭoti** 1770—1832
115. Capitan Dimocĭŭ 1770
116. *Ḑeghĭu Buĭa Griva* 1770
117. **Hristu Buĭa Griva** 1770
118. Capitan Hroni 1770—90
119. *Gheorghe Lahuri* 1770
120. Capitan Lambeti 1770
121. Iani Lefcaditul 1770
122. Hroni Lefcaditul 1770
123. Colea Lidorichĭotul 1770
124. *Capitan Lori* 1770
125. Capitan Manica 1770
126. *Drosu Mansola* 1770
127. Nicu Mara-Belĭu 1770
128. *Capitan Mavro-Pulĭu* 1770
129. **Chiriţĭ Mihalĭ** 1770
130. **Mitru Mihalĭ** 1770—1800
131. **Ghĭorgu Muraitul** 1770—90
132. *Capitan Panaĭotar* 1770—1800
133. **Gheorghe Pànurea** 1770—1832
134. *Fraţiĭ Piti-Meza* 1770—1880
135. Capitan Sacu 1770
136. Costa Susman 1770
137. Capitan Stamuli 1770
138. Gheorghe Sigdiţa 1770
139. *Lambru Casmă Sulĭatul* 1770—1832
140. Tanase Verelĭ 1770—90
141. Ilie Vidavĭotu 1770—90
142. **Mitru Vlaho-Tanase** 1770—90
143. Drosu Zapantĭotu 1770—90
144. Cuţo-Hristu Zaro-Nicu 1770
145. Iani Zaro-Nicu 1770
146. Nicola Zaro-Nicu 1770
147. **Iani Xilichĭoti** 1770—90
148. *Capitan Sterghĭu* 1783
149. Ianuţu Condo-Dimu 1787
150. **Capitan Anagnostara** 1780—1832
151. Capitan Belo-Iani 1790?
152. Braţu Bucuvală 1790—1810
153. **Costa Bucuvală** 1790—1810
154. **Dimu Bucuvală** 1790—1810
155. Dimitri Buĭa Griva (Dracu) 1790—1832
156. Gheorghe Buĭa Griva Dzvingu 1790—1832
157. Hristu Buĭa Griva 1790—1832

158. Costa Buĭa Griva (Floru) 1790—1832
159. Stavru Buĭa Griva 1790—1832
160. **Teodor Buĭa Griva** 1790—1832
161. *Alexi Buĭa Griva (Gardichĭotul)* 1790—1832
162. Fraţiĭ **Cacĭandoni** 1790—1815
163. **Teodor Colocotroni** 1790—1843
164. Capitan Cacĭu-Belĭu 1790—1804
165. **Lambru Cacĭoni** 1790—1810
166. Statachi Cacĭoni 1790—1800
167. Capitan Calemĭ 1790
168. *Luca Calĭacuda* 1790—1815
169. **Cĭavelaţiĭ** 1790—1804
170. Capitan Coschina 1790—1810
171 **Capitan Cuţu-Nica** 1790—1800
172. *Capitan Dipla* 1790—1815
173. *Capitan Gavu-Sterghĭu* 1790—1800
174 Capitan Ghiftacu 1790
175. Capitan Gheorgachi 1790
176, Capitan Goga 1790—1800
177. Capitan Hristachi 1790—1815
178. Costa Hristu 1790—1815
179. Capitan **Lepenĭoti** 1790—1815
180. **Dimitri Macri** 1790—1832
181. Capitan Mănzilă 1790—1800
182. **Iani Melĭu** 1790—1821
183. Mitru Mitală 1790
184. Capitan Murtu 1790
185. *Hristu Palasca* 1790—1822
186. **Dimitri Palĭopol** 1790—1820
187. **Velestinliul Riga** 1790—1798
188. **Lachĭoţiĭ şi Şfachĭoţiĭ din Creta** —1832
189. **Manĭaţiĭ** —1832
190. Armatoliĭ Manĭaţĭ **Grigoreaniĭ** 1770—1832
191, Armatoliĭ Manĭaţĭ **Turpachi** 1770—1832
192. Armatoliĭ Manĭaţĭ **Mavromihaleştiĭ** 1770—1832
193. Capitan Romfeĭ 1790—1810
194. Părintele **Samuil** 1790—1804
195. Costa Sclepuşĭ 1790
196 Capitaniĭ **Sulĭaţĭ** 1790—1804
197. **Nicu Ţara** 1790—1808
198. *Hristu Ţara* 1790—1832
199. Capitan Taşĭula 1790—1810
200. Nacu Tea 1790—1815
201. **Ghĭorgu-Tomu** 1790—1815
202 **Capitan Veruşĭ** 1790—1832
203. Capitan *Vlaho-Gheorgachi* 1790—1815
204. Capitan Zaharachi 1790—1810
205. **Dimă Zerva** 1790—1814
206. **Odiseŭ Andruţu Veruşi** 1800—1825
207. **Andreĭ Iscu Bacòla** 1800—1844
208. **Gogu Bacòla** 1800—1832
209. Capitan Barabulea 1800—1821
210. **Fraţiĭ Bajdechi** 1800—1832
211. **Gheorghe Varnachĭoti** 1800—1832
212. Capitan Binu 1800—32
213. *Iani Brâscă* 1800—32
214. Costa Cafriţa 1800—10
215. Capitan Cara-Ianachi 1800—11
216. **Gheorghe Caraiscachi** 1800—1827
217. Capitan **Cara-Taşĭu** 1800—32
218. **Cĭamĭ Cara-Taşĭu** 1880—32
219. **Gheorghe Cĭonga** 1800—32
220. **Iani Costa** 1800—32
221. *Antonĭ Cunduşĭŭ* 1800—32
222. **Lĭacu Cutòva** 1800—4
223. Lĭachina Cutòva 1800—4
224. **Iani Cutulida** 1800—32
225. Costa Despotĭ 1800—32
226. **Capitan Dĭamàndĭ** 1800—32
227. **Tanase Dĭacu** 1800—21
228. **Dimu Dracu** 1800—1827
229 Leca Duru 1800—20
230. **Iani Farmachi** 1800—21
231. Stamuli Gâcĭŭ 1800—32

232. Vangheli Gâcĭu 1800—32
233. Capitan Ghĭotu 1803—10
234. **Frațiĭ Ghĭutașĭ** 1800—32
235. Capitan Gula 1800—32
236. *Gula Drașcu* 1880—32
236. bis. Iani Gusti 1800—14
237. Gheorge Hondru 1800—14
238. **Căpitan Iani** 1800—15
239. Mantu Iconomu 1800—21
240. Iani Lambru 1800—15
241. **Grigore Lĭacata** 1800—1826
242. *Mitru Lĭacopol* 1800—1829
243. *Nicola Lĭacopol* 1800—1829
244. Capitan Dascalachi 1800—15
245. *Nașĭu Màndal* 1800—32
246. **Gheorghe Olimpĭotul** 1800—21
247. *Iani Rangu* 1800—32
248. Tanase Rasu 1800—32
249. Rogopol și Robo Tanase 1800—10
250. **Părintele Dimitrie** din San-Marina 1800— 8
251. *Părintele Teodor din San-Marina* 1800—32
252. **Scâlțu-Dima** 1800—32
253. Capitan Gula Scâlțu 1800—32
254. Capitan Siropol 1800—54
255. **Nicola Sturnari** 1800—26
255 bis. **Christodol-Hagi-Petru** 1800—54
256. **Dimu Țaghila** 1800—38
257. *Deli-Iani Țapu* 1800—20
258 *Dimitri Țapu* 1810—54
259. *Gheorghe Țapu* 1810—27
260. **Gheorghe Turturi** 1800—32
261. *Ioan Velenza* 1800—50
262. Capitan Vlaho-Todor 1800—15
263. Ianula Zĭacă 1800—24
264. **Teodor Zĭacă** 1800—54
265. Capitan Micĭu 1809—14
266. Iani Batarĭà 1810—15
267. **Armatolĭĭ Cațico-Ianeștiĭ** 1800—32
268. *Capitan Cazaverni* 1800—41
269. *Dimu Celĭu* 1800—32
269. bis. *Papa-Costa Cĭamàla* 1800—32
270. Nastase Țeghĭu 1800—14
271. Căpitan Țigoni 1800—21
272. Căpitan Draghista 1800—15
273. Capitan Mamalinghidi 1880—30
274. Capitan Mavromati 1800—14
275. **Căpitan Plĭacĭcă** 1800—10
276. *Frațiĭ Pulĭu* 1800—10
277. Frațiĭ Psaro-Iani 1800—10
277. bis. *Costa Sadima* 1800—1826
278. *Frațiĭ Schilo-Dima* 1800—10
278. bis. *Andreĭ Șĭafaca* 1800—1827
279. Capitan Treanca 1800—15
280. **Gheorghe Valtinos** 1800—32
281. Capitan Varsamĭ 1080—10
282. **Frațiĭ Vlahopol** 1800—32
283. *Capitan Gheorgachi* 1800—25
284. **Nicola Grijĭoti** 1821—32
285. **Iani Gura** 1800—1826
286. Cara-Gheorge Furchĭatul 1800—24
287. Căpitan Cara-Micĭu 1800—54
288. Căpitan Catarahĭà 1800—54
289. Capitan Cațaros 1825—30
290. Capitan Coraca 1810—30
291. Capitan Cutòva 1830—38
292. Căpitan Ianachi 1830—33
293. Capitan Birbili 1854
294. Dimu Celĭu 1854
295. Capitan *Costareli* 1854
296. Capitan Gagarașa 1854
297. Frațiĭ Grosu 1854
298. *Sterghĭu Pală* 1854
299. *Nĭcola Zambu* 1854
300. **Leonida Hagi-Bira** 1878—80

Fără dată :

301. Zicu al Buĭa
302. Capitan Cacĭu-Iani
303. Căpitan Chendru
304. » Chil-Petra
305. » Cĭoniu
306. Iani Coloveloni
307. Deli-Gheorghi
308. Deli-Hușĭu
309. Capitan Iani
310. Dimă Nasta
311. Căpitan Rûpachĭa
312. » Săcăreli
313. Capitan Sterghĭu
314. Capitan Trifu
315. Capitan Viva
316. » **Zambardunea**
317. **Barziĭ Armatolilor** 1820—1870

VII. Probe despre romanitatea armatolilor din lista capitoluluĭ VI și scurte notițe biografice despre eĭ.

N. 1. *Mercuriu Buĭa.* Era din familia Buĭeștilor, despre cari vezĭ pag. 5, 6, 18. D. Satas (Ἑλληνικὰ ἀνέκδοτα, vol. I, pag. ϭστ, și nota (1) spune că se născu în Nauplia din Peloponez, și că era fiul luĭ *Petru* saŭ *Teodor Buĭa.* Mercuriŭ Buĭa la 1495 se duse în Italia cu vre-o treĭ sute de voluntarĭ Epiroțĭ ăntâiŭ în serviciul Veneția și pe urmă servi sub diferițĭ principĭ, și arătă atâtea vitejiĭ în cât deveni un adevĕrat eroŭ. El muri în Italia pe la 1562 și fu îmorměntat în Trivizo. D. Satas publicând o poemă a luĭ *Giane Coroneŭ* despre vitejiile luĭ *Mercuriu Buĭa* scrisă în grecește ne dă o schiță biografică culeasă din diferițĭ autori Italienĭ și Francezĭ. Poema este publicată în Ἑλληνικὰ ἀνέκδοτα ale D-luĭ Satas, unde se vorbește și de faptele luĭ Mercuriu Buĭa de la pag. ϭε-ρκέ. Aĭurea vorbim și noĭ pre larg despre acest eroŭ Român mulțumindu-ne pentru prezent a trimite la Ἑλλ. ἀνέκδοτα ale D-luĭ Satas, unde cetitorul poate găsi citațĭ multĭ autorĭ, pe carĭ îĭ póte ceti.

No. 2. *Leca Buĭa.* Rudă cu Mercuriu Buĭa. Servi și el subt Veneția (Satas, Ἑλληνικὰ ἀνέκδοτα, vol. I, pag. ρκέ).

No. 3. *Alexi Buĭa.* Rudă cu Mercuriu Buĭa. Servi și el subt Veneția (Satas Ἑλληνικὰ ἀνέκδ.. vol. I, pag. ρκέ).

No. 4 *Marcu Antoniu Buĭa.* Rudă cu Mercuriu Buĭa. Servi și el subt Veneția (Satas, Ἑλλ. ἀνέκδοτα, vol. I, pag. ρκστ.)

No. 5. *Andreĭ Buĭa.* Rudă cu Mercuriu Buĭa. Servi și el împreună cu Constantin Buhali sub ducele de Urbin (Satas, Ἑλλ. ἀνέκδοτα, vol. I, pag. ρκστ.). Despre *Buhali* vezĭ la pag. 48 N. 5 și la *Șfachĭoțĭ* No. 188. Familia *Buĭeștilor* cu timpul ia și porecla *Griva* pe lângă aceea de *Buĭa* (Satas, Ἑλλ. ἀνέκδοτα vol. I, pag. ρκστ-τκζ). Un cronicar, pe care îl citéză D. Satas la pag. ρκστ numesce *Albanejĭ* pe Buĭeștĭ, lucru care nu ne miră, pentru că toțĭ din tribul Românilor numițĭ *Buĭ* fiind Fărșeroțĭ, adecă Ἀρβανιτόβλαχοι, încă și astăzĭ se numesc Ἀρβανίταις de Grecĭ, precum în România se numesc *Ungurenĭ* dese orĭ Românii din Transilvania (vedĭ la pag. 127, rêndurile 25—34).

No. 6. *Petru Buĭa.* Acesta este menționat cu laude impreună cu unu Hri-

stodul *Condo-Cali* pentru vitejia ce aŭ arătat în vestita luptă navală din golful de *Lepanto* la 1571 între flota Turcă şi Veneţiană împreună cu alte flote creştine ('Αραβαντινὸς, χρον. τῆς Ἠπείρου, vol. I, pag. 212 şi nota (1)).

No. 7 şi 8. *Teodor Buĭa Griva şi Ghinu Buĭa* Griva, fraţĭ, din familia Buĭeştilor, eraŭ armatolĭ în Acarnania. Se resculară la 1585 în contra Turcilor şi Ghinu căzu în luptă, ear Teodor muri în Itaca de rănĭ. In locul Buĭeştilor fu numit de Turcĭ armatol *Trămbuca* (Satas, Ἑλλ. ἀνέκδ. vol. I. pagina ρλά—ρλβ'). Despre Trămbuca vezĭ la No. 43.

No. 9 şi 10. *Pulĭu Dracu şi Malamu*. Aceştia eraŭ armatolĭ în Epir, şi se revoltară în contra Turcilor împreună cu Teodor Buĭa Griva şi cu Ghinu Buĭa Griva la 1585 (Satas. 'Ελλ ἀνέκδ. vol. I, pag, ρλβ). *Pulĭu* (puĭu) este nume escluziv Românesc, precum şi *Dracu;* decĭ a fost Român. *Pulĭu Dracu* a fost *Sulĭat*, precum şi *Malamu*. şi descendenţiĭ lor se distinseră în luptele Sulĭaţilor cu Turciĭ şi în revoluţiunea greacă (vezĭ şi pag. 19 şi 23, unde unul din descendenţiĭ luĭ *Dracu* poartă numele *Scumpu Dracu*, Σκοῦμπος Δράκος), Vezĭ numele *Malamu* la pag. 92 No. 110 şi 111.

No. 11. *Dionisiu Schilosoful*. Era din satul Românesc din Agrafa numit *Bezila* şi ajunse archiereŭ la Tricala din Tesalia. Puindu-se în capul armatolilor de la Pind se revoltă în contra Turcilor, dar fu prins, jupit de viŭ şi pelea luĭ umplută cu fên se trimise la Constantinopole împreună cu capul sĕŭ (Satas, Τουρκοκρ. Ἑλλὰς, pag 210—221. la pag. 215 sus se vorbeşte de *Bezila*). *Schilosof* (σκυλό—σοφος, filosof cinic) fu poreclit, pentru că era astrolog şi ducea o viaţă diogenică.

No. 12. *Simu Buĭa Griva*, fiul luĭ Teodor Buĭa Griva, aliat cu Suliaţiĭ îşĭ reluă capitanatul părintesc din Acarnania luptând în contra căpitanuluĭ *Trămbuca*, dar acesta recrutând soldaţĭ de la Valtu învinse şi goni pe *Simu* în insula Ioniană Leucada, unde şi muri la 1622.

No. 13—14 *Apostolĭ Buĭa Griva şi Leca Buĭa Griva* uciseră pe *Găcĭulĭ*, fiul luĭ Trămbuca, şi-şĭ luară capitanatul părintesc puind capitan pe Dracu Griva; ênsă nu trecu mult şi armatolul *Ţecura*, ginerele luĭ *Găcĭulĭ*, îĭ învinse şi-ĭ goni earăşĭ, şi după multe lupte se învoiră ca să împărţiască intre eĭ capitanatul (Satas, Ἑλλ. ἀνέκδ. vol. I, pag. ρλγ').

No. 15. *Găcĭulĭ Trămbuca*. *Gâciŭ* la Macedoromânĭ se numeşte ţapul, care conduce caprele; *Găcĭulĭ* este diminutiv. Ear cuvêntul *Trămbuca* se zice şi *Turnibuca*. A fost Român. Vezĭ la pag. 89 No. 211, 217; vezĭ şi la No. 43 şi la No. 14; idem pag. 50.

No. 16. *Bârcă Zĭană Spată*. Că *Spăteştiĭ* aŭ fost Românĭ vezĭ la pag. 6 jos. Greciĭ neştiind numele Româneştĭ cum se pronunţă scriseră pe *Bârcă Zĭană* Μπαρκεζίνης (vezĭ acest nume la pag. 93 la No 147 şi nota 37 de la pag. 95) *Bârcă Zĭană Spată* se turcĭ şi-şĭ luă *feudul* părintesc din munţiĭ Himara (Ακροκεραύνια) din Albania. Nobiliĭ Românĭ *Fărşeroţĭ* din Albania aŭ fost mulţĭ înainte de venirea Turcilor, şi la venirea acestora fiind învinşĭ îşĭ părăsiră posesiunile. Maĭ târziŭ fiind puşĭ în alternativa de a-şĭ perde *feudele* lor saŭ a

se turci spre a-şi le relua, mulţĭ preferiră a turci pe unul din membriĭ familiilor lor ca să-şĭ recapete posesiunile. Eată ce zice D. Satas (Ἑλλ. ἀνέκδοτα, vol. I, pag. ρκστ-ρκζ) într'o cronică ce publică : «Dupe ce se turciră Griva şi Barchezini, Griva se făcu armatol la Xeromer, şi Barchezini la Himara, luându-şĭ feudele părinteştĭ; ceea-laltă familie rĕmâind creştinĭ în insula Cefalonia luaŭ o cantitate oare-care de galbenĭ pe an de la ceĭ turciţĭ; maĭ târzîŭ Griva trimetea galbeniĭ numaĭ la frate-sĕŭ *Sguru* şi Barchezini la *Policala;* ceea-laltă familie se duşmăni, şi *Gulemĭ* cu Buĭa şi cu *Spată* eşiră şi se duseră la Turcul şi luară feudul vĕruluĭ lor Griva; dar el maĭ meşter la arme îĭ ucise pe amêndoĭ şi pe Gulemĭ îl făcu prizonier; maĭ tărziŭ îĭ fu milă de el şi-l puse contra-armatol la Anghelocastru. Albanejiĭ din Cefalonia eşiră din insulă şi uciseră pe Griva şi puseră pe nepotul sĕŭ Apostoli Buĭa, şi Turcul nu priimi aceasta, pentru că nu era turcit; fiul luĭ Barchezini cu ajutorul Turculuĭ se scoborî din Himara şi luâ Xeromerul şi Voniţa, şi tăiè pe Apostolĭ, vĕrul sĕŭ Murind Barchezini, fiul luĭ Apostolĭ, Teodor Griva, luă Voniţa şi Gulemi luă Xeromerul şi pe urmă Voniţa şi-l goni. Teodor veni în insulă şi luă feude de a senioria din Itaca, şi fratele sĕŭ Iani..... la resboĭul Curcĭolarilor împreună cu Ḍimara. Apostolĭ, fiul luĭ Teodor, eşi şi luă Voniţa şi Xeromerul şi închise pe Gulemi în Anghelocastru şi-ĭ luă fata cu sila de femee, şi Gulemi peste puţin muri. Apostolĭ atuncĭ luă şi feudele socruluĭ sĕŭ, şi astfel se termină resboiul Buĭeştilor pentru feude».

Tot în Satas (Ἑλλ. ἀνέκδοτα vol. I, pag. ρκστ) cetim că după luarea Peloponezuluĭ de Turcĭ câţĭ *Stratioţĭ* saŭ armatolĭ *Albanejĭ* aŭ fost în serviciul Veneţienilor veniră în insula Cefalonia şi Corfu, şi Prinţul le dărui *feude* să rĕmâie în insule spre pază», ear la pag. ρκζ'—ρκή ne spune din nişte ordonanţe ale Dogeluĭ Veneţiĭ Leonardo Loredano că pe la Maie şi Iunie 1502 veniră din Peloponez şi din Epir mulţĭ armatolĭ şi luară feude în insula Corfu însărcinaţĭ cu paza eĭ. Intre aceştia se menţionează următoriĭ :

Ioan Spată	Costa Zervu
Dimitrie Plimen (1)	Gheorghe Frangulĭ
Dimitrie Frănghiţa	Ioan Stamen (2)
Gheorghe Stat	Ioan Cureşĭŭ
Petru Canali	Andreĭ Masteşĭ (=Mateşĭ).
Nicola Ghĭureşiŭ	Nicola Cruvereşĭŭ.
Leon Moscari	

(1). Πλυμένος=spĕlat.
(2) Σταμένος=obosit.

Eĭ serviră sub următoriĭ Capitanĭ cu corpurile lor :

Teodor Barchezini	Alexi Robotina
Nicola Mănaĭa	Ghini Reneşĭ
Sguru Cangadi	Lazar Comi

Gheorghe Cureşĭu
Petru Barchezini
Lazar Barchelini
Anghel Reneşĭ
State Comi
Ghini Barchetimi
Gheorghe Reneşĭ
Teodor Barchetimi
Teodor Cangadi
Nicola Căstritu
Gheorghe Maneşĭ
Condu Cangadi
Lazar Barbani
Dimitrie Maneşĭ
Iacob Măzărachi
Gheorghe Carantin
Ioan Pândi
Gheorghe Barchetimi.

Multe din numele de faţă se găsesc în lista de la pag. 81—84. Altele se găsesc în listele de la pag. 84—104. *Barchetimi* (Μπαρκετίμης scrie D. Satas în Ἑλλ, ἀνέκδοτα, pe când în Ducuments inédits etc. vol. V, pag. 160 sus este scris *Barthimi*, care în greceşte ar fi Μπαρθόμης) este *Bârcă* Thimi=Bârcă *Eftimi*. Eftimie la Macedor. se zice Θόμιου saŭ Θόμι. Barchelini este tot de la Bârcă, făcut ântâiŭ Bărchel, apoĭ Bârchelin, Bărchelini.

La fie-care din aceştĭ armatolĭ republica dădu pe lângă altele leafă mensuală patru ducaţĭ. «Dar şi la Corfu, adaogă D. Satas la pag. ρκή, se mută o ramură din casa Buĭeştilor. Unul din aceştia, Petru Buĭa, se distinse împreună cu Corfiotul Condu-Cali (1) şi alţĭ în lupta navală de la Naupact, la care asistă împreună cu Cefalonitul *Ḍimàra* şi Iani Griva Buĭa. (Vezĭ şi la No. 6. de maĭ sus). Ramura din Corfu a Buĭeştilor, înscrisă la 1706 în cartea *Nobililor*, se conservă pănĕ în secolul prezent».

Am vĕzut la pag. 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, că şefiĭ comandanţĭ aĭ oştirilor Veneţiene din Peloponez, trecuţĭ ca Albanejĭ, aŭ fost Românĭ, şi numele lor enşişĭ le arată romanitatea. Vedem acuma soartea acelor şefĭ după luarea Peloponezuluĭ de Turcĭ şi mutarea lor în insulele Ioniane. Credem că atât şefiĭ cât şi bărbaţiĭ din oştirile lor şi-aduseră acolo şi familiile lor şi remaseră acolo. Aceasta este cauza pentru care pănĕ şi în ziua de astăzĭ găsim în insulele Ioniane un numĕr foarte mare de nume şi de porecle Româneştĭ, între cari *Pană*, nume naţional la Românĭ, este foarte des, prefăcut de Grecĭ în Πανᾶς precum toate numele aproape terminate în *ă*. Astfel pe *Ḍimă* îl fac Τζίμας, pe Panură, Panurea, Πανουργιᾶς, pe Mucĭană, Μουτσανᾶς, Cĭură, Cĭurea, Τσουρᾶς etc.

No. 17—19. *Sguru Buĭa Griva*, *Policala Spată*, *Gulemĭ Buĭa Griva*. Toţĭ sunt din familia Buĭeştilor, din care o ramură purta şi porecla de *Spată* (vezĭ la pag. 6—7, şi în Satas, Ἑλλ, ἀνέκδοτα, vol. I, pag. ρκστ—ρκζ).

N. 20. *Liberachi Gherăcaru*. Vezĭ la No. 21.

No. 21. Ioan *Lambi* a fost colonel în armata Veneţiană, şi comandantul oştirilor din Grecia continentală, cari eraŭ în alianţă cu Veneţieniĭ saŭ serviaŭ cu soldă. El, ḍice Satas după un autor Locatelli (Satas Τουρκοκρ. Ἑλλὰς, pag. 407—408) a fost un bărbat foarte deştept, bun soldat, viteaz coman-

(1) *Vezĭ despre acest nume la No. 197.*

dant, cunoscênd limbele Turcă, Elenă și Italiană și eticheta Turcească ca unul care șezu mult timp în Constantinopoli, și era amic intim al luĭ *Liberachi*, câruĭa când era în lanțurĭ în corabia amiraluluĭ Capitan-Pașa îĭ dădu toate mijloacele de scăpă. Cine era acest *Liberachi?* El era Manĭat dintr'un sat numit *Gărgălĭanu* (Γαργαλιάνο), care însemnează *Gătlegĭu* în dialectul Macedo-român. Intre fii și fiĭi de fiĭ aĭ luĭ găsim și unul numit *Benu* saŭ *Beni*, pe care l-aflăm menționat și *Benachi*. In Satas (Τουρκοκρ Ἑλλὰς, pag. 503, nota 1, care continuă și la pag. 504) vedem după informațiunile date luĭ de un amic al sĕŭ numit 'Ηλίας Στροῦμπος=Ilie *Strâmbu*, că familia luĭ Liberachi locuĭa une orĭ în *Gărgălĭanu*, alte orĭ în *Calamata*, dar că, era originar de la satul Βάθια de la Μάνη de pe la promuntoriul *Tenaron*, unde am vĕzut la pag. 17, și nota (3) de la pag. 17—18 că locuĭaŭ Românĭ. Numele *Benu* și *Benachi* din această familie ne arată că aŭ fost Românĭ. Manĭatul *Liberachi* se numĭa *Liberiu Gherăcari*, care nume Gherăcari credem că este elenisat din *Duracari*, augmentativ luĭ *Duru*, de unde și *Durachi*, pe care îl găsim în familie pe la 1790 (Θ. Κ. Κολοκοτρώνης, Διήγησις συμβάντων τῆς Ἑλλ. φυλῆς, pag. 11 sus, ântăia linie). *Liberachi* din simplu văslașĭu în flota Venețiană ajunge un înspăimêntator corsar inimic al Turcilor, ĕnsă în fine fu prins și pus în lanțurĭ în corabia amiraluluĭ Turc. Fiind revolte de nesupunere în *Mani*, amiralul dându-ĭ mult aur și oștirĭ îl liberă cu condițiunea se-ĭ supună pe Manĭațĭ și să fie el numit prinț al lor. Liberachi nu reuși saŭ nu-și împlini misiunea, și se făcu earăși corsar furios în contra Turcilor, care în fine îl prinseră pentru a doua oară. (Satas, Τουρκοκρ. Ἑλλάς, pag. 308—310. Acestea se petrec la 1684). *Liberachi* scăpat prin *Lambi* de pe corabia amiraluluĭ face cunoștință în Constantinopoli cu o tĕnără numită Anastasia, din familia nobilă a *Buhușeștilor* și nepoata ex-Domnuluĭ Moldoveĭ *Duca*, cu care se și însoară, însă pe care după 20 de zîle o părăsește, și ea de desperare dupĕ puțin timp muri, ear el numit prinț al *Maneĭ* cu condițiunea de a combate pe Venețienĭ din Grecia plecă la postul sĕŭ pe uscat cu cincĭ miĭ de Turcĭ subt garanția unuĭ însemnat simpatriot al sĕŭ din Constantinopoli numit *Cupanĭe* (Κοπάνη) (Satas, Τουρκοκρ. Ἑλλάς, pag. 382—383). Liberachi între 1692—94 ajunse mare și tare, și atrase în oștirea Turcéscă mulțĭ creștinĭ inimicĭ aĭ domnieĭ Venețienilor, însă toțĭ armatoliĭ Românĭ din Grecia continentală aŭ fost cu Venețieniĭ. Intre aceștia putem menționa pe următoriĭ :

Anghel Șumilă Vlahu, poreclit *Balaur*.
Hristu Balauritu. vezĭ la No. 22—26.
Moscu Balauritu » » » » »
Panu Meĭtani » » » » »
Micu Curmopol » » » » »
Capitan Livini » » » » 27.
Iani Spată » » » « 29.
Capitan Curma » » » » 30.
Capitan Spânul » » » » 31.

Cu Veneţieniĭ eraŭ aliaţĭ şi Româniĭ zisĭ *Morlahĭ* din Dalmaţia. *Liberachi* cu oştirile Turceştĭ şi creştine câte putu avea cu el prospera în luptele sale şi ajunse triumfă tor până în oraşul *Cărpenişţŭ* de la Agrafa, unde recrută şi indigenĭ şi unde făcu armatol peste *Cărpenişţŭ* pe adĭutantul sĕŭ *Costa Ravdă* (=Costa Rabdă), şi acolo staţionând se însură cu o româncă din familia *Cânzu*, familie mare şi însemnată (Satas, Τουρκοκρ. Ἑλλάς, pag. 394—407). Pe când dar *Liberachi* era în Cărpenişţu, *Lambi* fu trimis de Morozini să-l induplice se părăsească pe Turcĭ şi să se unéscă cu Creştiniĭ pentru isgonirea lor. Liberachi refuză zicênd că Veneţieniĭ sunt maĭ rĕĭ stăpânĭ de cât Turciĭ şi că se teme să nu păţască ceva garantul sĕŭ *Cupanţe* din Constantinopoli. Liberachi avea cu el pe un duhovnic numit papa *Sterghĭu*, care ţiind cu creştiniĭ fu intermediarul între Lambi şi Liberachi pentru o înţelegere, care avu loc la o a doua întâlnire. Turciĭ din a doua întâlnire luară bănuelĭ despre fidelitatea luĭ Liberachi şi vrură să-l otrăvească oferindu-ĭ otravă într'o ceaşcă de cafe; el însă înţelese lucrul şi refuză, şi găsind ocaziune părăsi pe Turcĭ şi se uni cu *Lambi*, care atuncĭ avea comanda a 4—5 miĭ de soldaţĭ în serviciul Veneţienilor (veḑĭ Satas, Τουρκοκρατουμένη Ἑλλάς, pag. 407—424).

Şi *Liberachi Gherăcaru* saŭ *Durăcaru*, şi *Cupanţe* simpatriotul seŭ *Manĭat*, şi *Benu*, *Beni* saŭ *Benachi* din familia luĭ *Liberachi* din satul *Gârgălĭanu*, şi capitaniĭ în alianţă cu Veneţieniĭ, şi *Lambi* aŭ fost toţĭ Românĭ. Despre numele *Lambi* că este Românesc vezĭ la pag. 45 No. 28. Asemenea părintele papa *Sterghĭu*, duhovnicul luĭ Liberachi, a fost şi el Român, căcĭ numele *Sterghĭu* este excluziv purtat numaĭ de Românĭ. Despre numele *Sterghĭu* vezĭ la pag. 29, j) 2. Despre numele *Lambi* vezĭ la pag. 65 No. 103; vezĭ şi la *Lambeti* la No. 120.

No. 22--26. *Anghel Şumilă Vlahu*, *Hristu Balauritu*, *Moscu Balauritu*, *Panu Meĭtani Micu Curmopol*. *Şumilă* este numele *Şĭomu* cu sufixul *ilă*, şi în loc de *Şĭomilă* se zice Şĭumilă, pentru că *o* neaccentuat se face u. Nu numaĭ numele Românesc *Şĭumilă*, dar şi porecla *Vlahu* arată că avem a face cu un Român. Poetul Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης, descendintele luĭ *Hristu Balauritu*, ne spune (în Ἀθανάσης Διάκος pag. 163) că acest Hristu Balauritu era străbunul sĕŭ, că Moscu era unicul fiŭ al luĭ Hristu, şi la pag. 164 că Şumilă Vlahu era rudă de aprópe cu familia Balauriţilor. Prin urmare aŭ fost Românĭ (1). Vezĭ şi la No. 274.

No. 25. Despre *Panu Meĭtani* D. Satas ne spune (Satas, Τουρκοκρ. Ἑλλάς pag. 313) că era din comuna *Catuna* din Acarnania. Ear Pouqueville (voyage, vol. III, pag. 247) zice espres despre *Catuna* saŭ *Vlahocatuna* : *Colonie des Valaques Bomiens*, adecă a Românilor *Buĭ*. *Panu Meitani* dar a fost Român. Vezĭ şi la Nr. 274; şi la No. 244 despre numele *Cătuna*,

(1) Ἀριστ. Βαλαωρίτης, la pag. 165 din citatul op, ne spune că strămoşul sĕŭ se numia nu Βαλαωρίτης=Balauritul, ci *Balaur*, şi spre probă ne dă un cântec popular, unde figuréză cu acest din urmă nume. Vezĭ şi la No. 274. Vezĭ şi la pag. 95 No. 17 numele *Balaur*; idem la No. 285 numele *Balaur* al adĭutantuluĭ luĭ *Iani Gura*.

No. 26. *Micu Curmopol.* Terminaţia πουλος la nume propriĭ este de mult adoptată şi de uniĭ dintre Românii carĭ trăesc printre Grecĭ, însă sub forma articulată : *plu-l.* Ast-fel eĭ zic Lazòplul=ὁ Λαζόπουλος şi plural Lazòplilĭ=οἱ Λαζόπουλοι, ca se arăte fiul saŭ fiiĭ luĭ Lazu. Atuncĭ *plul* este egal cu *escu* din România. Greciĭ de multe orĭ pun numele în neutru şi zic : τὸ Λαζόπουλο, τὰ Λαζόπουλα, adecă τὸ παιδί, τὰ παιδιὰ=băetul, băeţiĭ luĭ Lazu. *Micu Curmopol* ne este dat sub formele : τὸ Μικρὸ Χορμόπουλο şi τὸ Μικρὸ Χαρμόπουλο (vezĭ foaia periodică Χρυσαλλὶς, ἐν Ἀθήναις, 1866. vol. III, pag. 692, coloana a II-a, linia 14, unde este scris : Χαρμόπουλο). Gudas (vol, VII, pag, 339) vorbind de familia *Lidorichi*, spune că era din Vechia *Cătuna*, (1) şi că şeful acesteĭ familiĭ se numĭa *Tunta* saŭ *Panurea*, (pag. 333), şi că *Lidorichi* pe una din fetele sale o dădu armatoluluĭ *Iani Gura*, ear pe ceea-laltă armatolului *Cârma* (Κάρμα pag. 334, Κάρμας. pag. 335). Pe acest armatol *Cârma*, care negreşit că trebue să fi fost tot din vechia *Cătuna*, de unde era şi socrul sĕŭ *Lidorichi*, îl găsim scris maĭ des *Curma* (Κούρμας Satas, τουρκοκρ. Ἑλλάς, pag. 358). Decĭ numele tatăluĭ luĭ Χορμόπουλο saŭ Χαρμόπουλο era *Curma* saŭ *Cârma* şi probabil că era compatriot cu *Meĭtani* şi cu *Lidovichi* şi originar din *Cătuna*. Era dar şi el Român. D. Satas (τουρκοκρ. Ἑλλάς, pag. 313) spune că era din Agrafa. In *Cătuna* locuesc Românĭ *Buĭ*, adecă *Fărşeroţĭ*, la carĭ se găsesc des poreclele *Mari* şi *Mic*.. Decĭ el se numia *Curma* saŭ *Cârma Micu*. A fost dar şi el Român. Toţĭ cei menţionaţĭ maĭ sus la No. 22—26 aŭ fost armatolĭ cu capitanate şi aŭ făcut multe resboaĭe, despre cari vorbim aĭurea pe larg.

No. 27. *Livini.* Era armatol al *Cărpenişţuluĭ* din provincia Agrafa şi probabil din *Cărpenişiŭ* (Satas, Τουρκοκρ. Ἑλλὰς, pag. 341). Oraşul *Cărpenişiŭ* este locuit de Românĭ şi Albanejĭ Turciţĭ (Pouqueville, voyage, vol. IV pag. 24, ediţia II). Este tradiţiune printre Românĭ că aceĭ Albanejĭ turciţĭ aŭ fost Fărşeroţĭ Românĭ şi probă este că vorbesc şi Româneşte şi albanezeşte. Numele *Livini* nu este nicĭ Grecesc, nicĭ Albanezesc, ci Roman (2). A fost dar şi el Român.

Livini luptă împreună cu *Meĭtani* şi *Curmopol* în contra Turcilor şi căzu eroiceşte.

No. 28. *Colocotroni.* Am vĕzut la pag. 31 No. 4 că Colocotroneştiĭ sunt Românĭ. In Filimon (vol. III, pag. 414) vedem pe *Colocotroneştĭ* încuscriţĭ cu o puternică familie Românească armatolică din Peloponez, a *Baracareştilor*, încă din timpul Veneţienilor. *Baracareştiĭ.* Cuvêntul este făcut de la o poreclă Românească *Baracu* saŭ *Buracu*. Teodor Colocotroni, eroul din revoluţiunea Greacă, în cartea sa : Διήγησις συμβάντων τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, pag. 4, spune că familia sa de la 1553 nicĭ odată n'a recunoscut dominaţiunea Turcilor şi că a fost în continue resboaĭe cu Turciĭ pênĕ la revoluţinnea greacă.

(1) Vezĭ *lămuririĭ la No. 244 despre numele Cătuna.*
(2) *Laevinus.*

Mulţĭ dar din acéstă familie aŭ fost ucişĭ de Turcĭ şi puţinĭ aŭ murit de mórte naturală. De aceea la Grecĭ a rĕmas proverbul : ἁμαρτίαις Κωλοκοτρωναΐκαις (pĕcate Colocotroneştĭ), spre a arăta multe şi marĭ nenorocirĭ. Revenim maĭ încolo la No. 163.

No. 29—31. *Iani Spată*, *Căpitan Curma*, *Căpitan Spânul*, eraŭ armatolĭ, cel ântâiŭ împreună cu *Panu Meĭtani* (despre care vezĭ maĭ sus la No. 25) în provinciile Acarnania, Etolia şi Naupact cu reşedinţa în *Cătuna*, al douilea în Parnas, şi al treilea în *Patragic* (Satas, Τουρκοκρατουμένη Ἑλλὰς pag. 358 şi 405). Toţĭ treĭ aceştia împreună cu *Panu Meĭtani*, *Micu Curmopol*, *Anghel Şumilă Vlahu*, *Hristu Balauritu* şi *Livini* în maĭ multe rênduri se resculară în contra Turcilor şi-ĭ goniaŭ din provinciile lor după multe şi sângeroase rĕsboaie.

No. 29. *Iani Spată* ne este dat de D. Satas (Τουρκοκρατ. Ἑλλάς, pag. 358 şi 405), în forma Σπαθόγιαννος, adecă *Spată Iani* saŭ *Spato-Iani*. Am vĕzut că *Spăteştiĭ*, o ramură din familia Buĭeştilor, eraŭ originarĭ din Cossina din Albania, şi emigrând fundară noul oraş Cossina în Etolia, unde locuiră până în timpul luĭ Alipaşa, satrapul Epiruluĭ (vezĭ maĭ sus la pag. 5 jos). *Iani Spată* despre care vorbim aicĭ era armatol în Etolia. Nu încape dar nicĭ o îndoială că a fost din familia Spăteştilor şi că a fost Român.

No. 30. *Curma*. Am vĕzut maĭ sus la No. 26 că această familie era din *Cătuna* a Acarnanieĭ, de unde era *Lidorichi*, şi un armatol numit *Curma* saŭ *Cârma* a fost ginerele luĭ *Lidorichi*, care era Român. Decĭ Curma şi Curmopol aŭ fost Românĭ.

Numele *Lidorichi*, ne spune Gudas (vol. VII, pag. 340), s'a dat luĭ Atanasie *Tunta* de Alipaşa, Satrapul Epiruluĭ, şi cuvêntul Lidorichi este numele provinciĭ *Dorida* de pe Parnas, unde am vĕzut că sunt multe sate Româneştĭ (vezĭ la pag. 127).

No. 31. Căpitan *Spânu* era armatol la *Patragic*, unde am vĕdut (pag. 126) că sunt multe sate Româneştĭ. De tot dauna aŭ esistat până la revoluţiunea greacă capitanat la Românĭĭ din munţiĭ *Patragic* de lângă Lamia saŭ Zeituni. Patragic se zice şi Νέα Πατρα saŭ Ὑπάτη. Numele *Spân* Σπανὸς ca poreclă se află şi la Grecĭ şi la Românĭ. Faptul că armatolul *Spânu* era armatol la munţiĭ din Patragic, locuiţĭ de Românĭ, arată că el a fost Român. Familia *Spânu* este *Fărşerotească*, esistă şi astăzĭ (Οἰκονομίδης, Τραγούδια τοῦ Ὀλύμπου, pagina 61).

No, 32. *Costa Ravdă* a fost armatol al *Cărpenişuluĭ* din provincia Agrafa (vezĭ despre *Cărpenişĭu* maĭ sus la No. 27). Cuvêntul *Ravdă* însemnează *rabdă*, de la verbul *a răbda*, care se zice *arăvdare* saŭ răvdare la Macedo-românĭ. Despre *Costa Ravdă* vezĭ Satas, Τουρκοκρ. Ἑλλάς, pag. 407, şi Χρυσαλλὶς, vol. III, pag. 718 jos, coloana a II-a, şi pag. 719, coloana I, şi nota (1).

No. 33. *Nicola Căluţĭ* era armatol în insula *Cerigo* de lângă Laconia. Am vĕzut la pag. 63—64 că în acéstă insulă se află coloniĭ Româneştĭ. Numele *Căluţĭ* (Καλούτσης. Satas, Τουρκοκρ. Ἑλλάς, pag. 360, linia a treia) este acelaş

cu *Căluţu*, cal mic, care la alţĭ Românĭ se zice şi *Bidiviŭ* (vezĭ la pag 60 la No. 72). A fost dar şi el Român.

No. 34. *Panu Zidru* a fost armatol vestit pe Olimp cu reşedinţa în comuna *Vlaho-Livade*. Familia armatolică a luĭ Zidru era ereditară şi domni pe Olimp peste 200 de anĭ înainte de 1700, ear Panu Zidru cu armele îşĭ mări capitanatul şi în fine fu recunoscut prin firman împĕrătesc *exarch* al Tesaliei şi Macedonieĭ. In capitanatul sĕu n'avea voĭe nicĭ un Turc se puie piciorul. El trăi aprópe 130 de anĭ şi se însură la vêrsta de 90 de anĭ şi lăsă numaĭ un fiŭ numit *Fotu*, care fu asasinat de Turcĭ la 1768, şi o singură fată pe care o luă de nevastă Capitanul *Panu Ţara*, care luă ca zestre şi capitanatul luĭ Panu Zidru. Acest Panu Ţara a fost tatăl unuĭ vestit capitan numit Nicu Ţara, despre care vom vorbi maĭ la vale la No. 197.

Panu Zidru numi sub-capitanĭ dintre adiutanţiĭ sĕĭ pe *Blahava* la Haşĭa, pe *Lazu* din Vlaho-Livade în Ecaterina de pe Olimp, pe *Tocĭca* la Grebenĭ de la Pind, pe *Bizĭoti* la Verĭa de la poalele nord-estice ale Olimpuluĭ, pe *Nanu* la Servĭa, oraş şi plasă la nordul Olimpuluĭ, pe *Síru* la Platamona de pe Olimp şi pe alţĭ aĭurea.

Capitaniĭ cu *exarchat*, ne spune 'Αριστοτέλης Βαλαωρίτης (în 'Αθανάσης Διάκος, pag. 181), administraŭ eparhiile lor prin sub-căpitanĭ, judecaŭ procese civile şi religióse, aveaŭ supraveghiarea asupra monastirelor, aveaŭ steagul lor şi gardă de corp. Ast-fel de *exarchĭ*, ne spune Balauritu la pag. 180 aŭ fost : *Marcu Pulĭu* în Epir, *Trămbuca* în Acarnania, *Ciulca* în Euritania (Cărpenişiŭ) şi Ftiotida (spre Zeituniĭ), şi *Vărcolac* în Parnasida, Dorida (Lidorichi) şi Naupact.

Panu Zidru avu multe resboaĭe fericite în contra Turcilor şi de aceea a fost cântat de popor în maĭ multe cântece populare (vezĭ Passov, p. 15—18, cântecele XV, XVI a, XVI b, XVII, şi notiţe biografice în Fauriel, vol. I, pag. 65—67, şi traducţiunea cântecelor de la pag. 69—71).

De unde era Zidru ? 'Αριστοτ. Βαλαωρίτης (în 'Αθανάσης Διάκος, pag. 179) spune : «familia luĭ Zidru a fost din cele maĭ vechĭ şi cele maĭ viguroase vlăstare ale Pinduluĭ». Numele *Zidru* am vĕzut că este Românesc şi că nu-l poartă de cât Româniĭ (vezĭ la pag. 60 No. 70; pag. 76 No. 122). In Lambride (vol. II, pag. 109, linia 29) găsim numele : Panaĭoti *Zidru*, nepot de soră al reposatuluĭ Neofit *Dotu* din Ἄνω Σουδενά din Zagori în Epir. Ἄνω Σουδενὰ = *Sudeniĭ* de sus, este comună Românească maĭ maĭ grecizată. Eată câte-va nume de bărbaţĭ din *Sudenĭ* estrase din *Lambride* (vol. II, p. 108-109): P. *Bumba*, Lambru *Cămpitu*, Anastase *Zăru*, Anastase *Baltă*, Lambru *Bura-Belĭu* (Μπορόβιλης) saŭ *Cĭun* (Σιούνης), Hrisúla *Dona* (adecă *Andon* la Macedo-românĭ), Panaioti *Pişmişĭ* (Pişea Mişĭu, vedĭ pag. 92 No. 54, 82, 94, 106), Hristu *Tatanĭ* (tată-sĕu=tată-meŭ) tatăl luĭ *Piş-Mişĭ*, Hristodol *Primichirĭ*, Const. *Cănicu* (Κανίκης) nepot de fiŭ luĭ Primichirĭ; ear la pag. 143—144 : *Turturi*, *Vranĭalĭ*, *Ganea* (Γκάνιος), *Pulĭu*, *Dublĭ*, *Cămpitu*, *Cocĭu*, *Bilĭu*, *Cara-Chiţu*, *Rusu*, *Goleţĭ*, *Zoe Nicu* din *Vişianĭ* etc. D. Lambride (vol. II,

pag. 143, linia 8—9) ne spune că unchĭul sĕŭ despre mumă se numĭa Mihail Sachelarie saŭ *Turturi*. Numele este turtură (turturică) elenizat în Τουρτούρης. Ear la pag. 149 Domnul Lambride ne spune că o vară a sa se numea Alexandra Panaĭoti *Zidru*.

Am citat maĭ multe nume Românești din *Sudeniĭ* de sus din *Zagori* spre a arăta că locuitoriĭ sunt Romîní vorbind după cum ne-am informat un jargon grecesc amestecat cu ceĭ rumânesc. Am citat și numele *Zidru*, ca să arătăm că este purtat numaĭ de Românĭ. Numele Zidru îl găsim în multe comune Românești, în Metzovo asemenea esistă familie cu nume *Zidru* prefăcut acum în urmă de nnul din membriĭ eĭ în *Zidropulos*. Esistă asemenea acest nume *Zidru* foarte rĕspândit și la triburile Românilor zișĭ *Grămosteanĭ*. Greciĭ și Albanejiĭ nu l-aŭ acest nume. De unde era dar Zidru? Un Român bătrên Gramostean ne-a scris că era din satul Românesc *Iliuța* Ἐλεοῦσα din Albania, de unde era și un adĭutant al sĕŭ numit *Lapa*, des menționat în cântecele făcute în onoarea luĭ *Zidru* (vezĭ Fauriel, pag. 68, versurile 3, 5, 10, 11, unde este vorba despre *Lapa*). Cele spuse de bătrênul Gramostean aŭ probabilitatea de a fi adevĕrate, căcĭ în adevĕr în satul *Iliuța* esistă și astăzĭ o familie purtând numele *Simu Lapa* (vezĭ Lambride, vol. II, pag. 246, unde găsim în Iliuța și pe Atanasie Const. *Ciamura* și pe D. *Buclum* (Μπουτσιούμας). *Panu Zidru* dar a fost Român și cântecele luĭ se cântă încă și până astă-ḑĭ cu fală de toțĭ Românii. Despre *Zidru*, ca și despre toțĭ armatoliĭ Românĭ, vorbim aiurea pe larg.

No. 35. *Iani Belu* a fost armatol în Etolia (Pouqueville, voyage de la Grèce, vol. II, pag. 420, ediția II). *Belu* este nume Românesc. Decĭ armatolul a fost Român. Vezĭ și la pag. 117 jos și la Belo-Iani la No. 151.

No. 36. *Costa Pală*. Numele acestuĭ armatol se cunoaște dintr'un cântec ce găsim în Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης (în Αθανάσης Διάκος, pag. 197—198). Numele *Pală* și *a Pală* însemnéză *sabie lată* la Macedo-românĭ. Decĭ a fost Român.

No. 37. *Capitan Dugli* era armatol în *Zagori* din Epir și din satul Românesc *Dolĭanĭ* (Ἀραβαντινός, χρονογρ. τῆς Ἠπείρου, vol. I, pag. 254, nota 1). Că în *Dolĭanĭ* locuesc Românĭ vezĭ Pouqueville, voyage de la Grèce, vol. I. p. 209, ediția II.)

No. 38 – 39. *Lambru și Mitru Țecura* eraŭ frațĭ și armatolĭ la Valtu în Acarnania, și unul din eĭ era ginerele luĭ Trămbuca Găcĭulĭ, despre care am vĕzut maĭ sus la No. 15 că a fost Român. *Țecura* și *Secure* sunt porecle Românești, decĭ aŭ fost Românĭ. Eĭ eraŭ rude cu *Cațico-Ianeștiĭ*, armatolĭ carĭ eraŭ rude de aproape cu familia *Căscari* saŭ *Coțcarĭ* din Preveza (vezĭ Ἀριοστ. Βαλαωρίτης, în Ἀθ. Διάκος, pag. 211, și Satas, Ἑλλ. ἀνέκδ. vol. I, p. ρλδ sus). Lambru *Țecura* are cântec popular (vezĭ Satas, χρονικὸν ἀνέκδοτον Γαλαξειδίου, pag. 159).

No. 40. *Cațico-Ianeștiĭ* aŭ fost din plasa Valtu a Acarnanieĭ și acolo armatolĭ, și eraŭ incuscrițĭ cu familia armatolică a Buĭeștilor saŭ Griveștilor (Sa-

tas, 'Ελλ. ἀνέκδ· vol, I. pag. ρλδ). Aristotele Balauritul (în 'Αθανάσης Διάκος, pag. 210—213) ne dă numele maĭ multor bărbaţĭ din acéstă familie, carĭ au jucat un rol însemnat şi în revoluţiunea Grécă. Numele *Caţicoĭani* însemnéză Ĭani *edu* şi se dă ca poreclă la hoţiĭ de *ezĭ*. *Caţicoĭaneştiĭ* eraŭ rude de aproape cu familia *Coţcari* din Preveza. Nu încape dar nicĭ o îndoială că aceste porecle sunt Româneştĭ şi că eĭ aŭ fost Românĭ. Vezĭ şi maĭ sus, la No. 38—39. Moartea unuia din *Caţicoĭaneşti* este cântată de popor (Passov, pag. 59, cântecul LXIX).

No. 41. *Zaharia Costandara* a fost ântăiŭ protopalicar a luĭ *Iani Cacĭoni* poreclit *Vărcolac*, şi după moartea acestuia iĭ succese în armatolia de la Salona de pe Parnas. *Costandara* era din aceeaşĭ patrie cu capitan *Iani Cacĭoni* şi cumnat de soră cu el. *Iani Cacĭoni* murind lăsă un copil nevrăstnic sub epitropia luĭ *Costandara*, căruia iĭ încredinţă şi sigiliul capitanatuluĭ. Fratele luĭ *Iani Cacĭoni*, luptă cu Costandara pentru a lua armatolia fratelui sĕŭ, dar Costandara învinse şi-l goni, şi după moartea copiluluĭ epitropisit rĕmase el stăpân pe armatolia luĭ *Iani Cacĭoni*. Costandara avu de protopalicarĭ pe *Lambru Ţecura*, rudă cu Iani *Cacĭoni*, pe *Vlaho-Tanase* şi pe *Floru Iataganea*, cari după moartea luĭ naturală la 1755 împărţiră între eĭ capitanatul luĭ. *Costandara* avu multe lupte cu Turciĭ pentru mănţinerea capitanatuluĭ sĕŭ, şi perdŭ în acele lupte mulţĭ vitejĭ din armata sa. Intr'o luptă prinse viŭ pe un crud *Dervenaga*, numit *Tahir-Cocea*, împreună cu zece soldaţĭ aĭ luĭ. Fiind-că *Tahir-Cocea* punea în ţeapă pe orĭ-care din soldaţiĭ luĭ Costandara, cari iĭ cădeaŭ în mână, făcu şi Costandara acelaşĭ lucru cu *Tahir-Cocea* frigêndu-l ca pe un berbece şi punênd pe ceĭ 10 prizonierĭ să învĕrtească frigarea.

Costandara era un om foarte crud. Pe un fiŭ al sĕŭ dat la desfrĕnărĭ îl tăiè cu mâna sa. Despre toate acestea vezĭ Satas în Χρυσαλλίς (vol. III, pag. 385—388, şi 417—419); vezĭ şi la *Iani Cacĭoni* la No. 96 şi la Lambru *Cacĭoni* la No. 65.

D. Satas ne spune la pag. 387, col, I, linia 38, despre Costandara că se numia *Zaharo-Costa*, ear la pag. 388, col. I, linia 6 şi 24, ni-l dă cu numele *Costa-Zaharĭa* şi simplu *Zaharĭà*. Din *Costa* dar şi *Costantin* este făcută forma augmentativă *Costantara*, care se aude *Costandàra*. Forma în *ar* neacentuat şi în *àra* cu accentul pe penultimă pentru augmentative este o formă escluziv românească. Astŭ-fel de la *Boţ* se face *Bòţar*, de la *Costa*, *Còstar*, de unde diminutiv *Costarel*, *Costareli*, de la Mucĭu, *Mùcĭar* etc. Prin urmare numele *Costandàra* este nume Românesc şi *Costandara* a fost Român. Şi încuscrirea cu capitan *Iani Cacĭonĭ Vărcolac* şi faptul că a servit sub capitan român şi avu trupă românească şi protopalicarĭ numaĭ Românĭ, precum aŭ fost *Vlaho-Tanase*, *Lambru Ţecura*, *Floru Iataganea*, şi că era simpatriot cu Capitan *Iani Cacĭoni*, şi acestea confirmă romanitatea luĭ.

No. 42. *Hristu Buĭa Griva* era din familia Buĭeştilor, fiul luĭ Apostolĭ Griva şi ginerele armatoluluĭ *Caţico-Iani*. Hristu cu fratele sĕŭ *Ţeghĭu* şi cu armatolul Gheorghe Lahuri aŭ jucat un rol însemnat în revoluţinnea Greacă

din Peloponez de la anul 1769—70 luptând în Acarnania în contra Turcilor, carĭ vroĭaŭ se năvălească în Peloponez, şi căzând victime patriotismuluĭ lor. Locul unde căzură se numeşte şi astăzĭ : la *oasele Griveştilor*. Lahuri era rudă şi din aceeaşĭ familie cu Buĭeştiĭ (Satas, Ἑλλ. ἀνέκδ. vol. I, pag. ρλδ—ρλέ, şi ρκζ). Vezĭ şi maĭ la vale la No. 119 şi No. 167.

No. 43. *Dimu Trămbuca* era fiul armatoluluĭ Trămbuca, despre care vezĭ maĭ sus la No. 15. Este cântat de popor (Γ. Χρ. Χασιώτης, συλλογή τῶν κατὰ τὴν Ηπερον δημοτικῶν ἀσμάτων, ἐν 'Αθήναις, 1886, pag. 116—117, cântecul 41).

No. 44—48. *Capitan Sturnari, State Lala-Dimu, Alexi Cara-Chiţu, Iani Bucuvală, Iani Condo-Iani.* Toţĭ aceştia se distinseră în revoluţiunea din Peloponez de la 1769-70 cu luptele ce făcură în Grecia continentală ca se opreasсă pe Turcĭ de a năvăli în Peloponez. *State Lala-Dimu* zis şi *Gherodimu* de Grecĭ (adecă *Moşiŭ Dimu*) era armatol la Valtu şi Agrafa, şi după revoluţiune numi dintre adĭutanţiĭ sĕi pe Sturnari capitan la Aspropotam, pe Alexi Cara-Chiţu la Cărpenişiŭ, pe Iani Bucuvală la Agrafa şi pe Iani Condo-Iani la Patragic (Satas, Τουρκοκρ. 'Ελλάς, pag. 492, 497, şi 'Αριστοτ. Βαλαωρίτης, la 'Αθ. Διάκος, pag. 178).

No. 44. Capitan *Sturnari* era şi el Român (vezĭ la No. 255 şi la p. 123).

No. 45. *State Lala-Dimu* saŭ *Ghero-Dimu* era din comuna *Săcăreţ* de la Valtu, avu un fiŭ numit *Iani al Stati*, care deveni cumnat cu *Iani Bucuvală* luând de nevastă pe soră-sa. «După moartea luĭ *Iani* al *Stati*, spune 'Αριστ. Βαλαωρίτης (la 'Αθανάσης Διάκος, pag. 179), coborîtoriĭ luĭ nu putură să conserve capitanatul părintesc, dar maĭ pe urmă earăşĭ îl căpătă o rudă a lor, capitan *Iscu*». Acest *Iscu* vom vedea maĭ la vale că este frate cu capitan *Gogu Bacòla* şi pentru vitejiile sale fu poreclit *Deli-Iscu* şi *Caraiscu*. *State Ghero-Dimu* a fost Român; dovadă este că a fost din *Săcăreţ*, comună Românească (vezĭ 'Αραβαντινός, χρον. τῆς 'Ηπείρου, vol. II, pag. 146—147), apoĭ că *Deli-Iscu Bacòla*, coborîtorul şi moştenitorul sĕŭ în capitanat, a fost Român, şi informaţiunile ce avem ne spun că porecla familiiĭ luĭ *State Lala-Dimu* era *Bacòla*, care este nume Românesc (vezĭ la pag. 29, k) 1; idem vezĭ la No. 207).

No. 48. *Iani Bucuvală*, fiul luĭ Dimu Bucuvală, era şi el din *Săcăreţ* de la Valtu ('Αριστοτ. Βαλαωρίτης, la 'Αθαν. Διάκος pag. 177—178), decĭ Român; apoĭ numele Bucuvală este Românesc (vezĭ la pag. 61 No. 80).

Numele Bucuvală îl găsim în forma *Bucuvalea* (Μπουκουβαλέας) şi la Româniĭ *Manĭaţĭ* din familia armatolică a *Trupacheştilor* (Gudas, vol. VIII pag. 404). Vezĭ şi la No. 191.

Fraţiĭ şi descendenţiĭ luĭ Iani Bucuvală şi *Iani Bucuvală* aŭ fost nişte adevăraţĭ eroĭ în luptele cu Turciĭ şi sunt cântaţĭ de popor până şi astăzĭ în maĭ multe cântece (vezĭ Passov, pag. 6—7, cântecele II, III, IV, V; pag. 7-8, cânt. VI; pag. 8—9, cânt. VII; pag, 9—10, cânt. VIII; pag. 10, cânt. IX; pag. 10—11, cânt. X; pag. 84, cânt, CIV; pag. 85, cânt. CV; pag. 85—86, cânt. CVI; pag. 100, cânt. CXXVI, vers. 5; Fauriel, vol. I, pag 9—11 biografia, şi pag. 12—16 cântecele cu traducţie). Vezĭ apreţierĭ despre Ĭani Bu-

cuvală în Pouqueville (voyage, ediţ. II, vol. III, pag. 327—328, *la terreur des Albanais;* aseminea, Hist. de la régénér. de la Grèce, vol. IV, pag. 57, unde un descendent a luĭ I. Bucuvală luptă la *Suli* impreună cu *Marcu Boţari* în contra Turcilor). Iani Bucuvală servi şi la Ruşĭ şi muri foarte bătrên (la 1782) în Ierusalim, unde se duse se se facă Hagiŭ (Ἀριστ. Βαλαωρίτης, la Κυρὰ Φροσύνη, pag. 149—150), şi de acolo i se aduse corpul şi fu îngropat la Parga în Albania (Perevos, Ἱστορία τοῦ Σουλίου, etc., pag. 34, nota 3). Nicĭ un eroŭ de inainte de revoluţiunea Grecieĭ nu este cântat cu maĭ multe laude în cântecele populare. Aĭurea vorbim pe larg despre membriĭ acesteĭ eroice familiĭ, care se aude în istorie pênĕ la 1835. Atâta renume căpĕtase Iani Bucuvală, în cât ginerele sĕŭ, *Iani* al *Stati*, ca se se laude, zîce : ἐγὼ 'μ' ὁ Γιάννης τοῦ Σταθῆ, γαμβρὸς τοῦ Μπουκουβάλα = Eŭ sûnt Iani al luĭ Stati, ginerele luĭ Bucuvală (Passov, pag. 14, cânt. XIII, vers. 8 şi pag. 15, cânt. XIV, vers. 7). Iani Bucuvală din cântecele populare ne aminteşte pe Ἡρακλῆς al Grecilor vechĭ. Un strănepot al luĭ *Iani Bucuvală* numit *Ianachi Bucuvală* este citat ca unul din eroiĭ de la Misolonghi (1).

No. 46. *Alexi Cara-Chiţu* a fost armatol la *Cărpenĭşiŭ.* Chiţu este nume românesc (vezĭ la pag. 28, F) 1); decĭ a fost Român. Vezĭ şi maĭ sus la No. 44—48.

No. 47. *Iani Condo-Iani*, adecă Iani *scurtu* (= Κοντο-Ἰάννης), a fost armatol la *Patragic* şi el şi descendenţiĭ luĭ pênĕ la 1840. *Cacĭandoni*, un vestit căpitan despre care avem să vorbim maĭ la vale (No. 162), ne spune Pouqueville (Hist. de la régénération de la Grèce, vol. 1, pag. 193 jos — 194 sus şi 196 sus) că a *ereditat* sabia vestită a luĭ *Condo-Iani*, sabie de care îndată vorbim. Se vedem *de ce a ereditat-o Cacĭandoni?* pentru că era din aceeaşĭ familie şi pentru că el deveni cel maĭ puternic în luptele în contra luĭ Ali-paşa, satrapul Epiruluĭ. Ereditatea presupune rudenie de sânge. Recurgem la probe din citaţiunĭ, pentru că vrem ăntăiŭ se demonstrăm romanitatea eroilor Românĭ dupĕ spusele altora, şi pe urmă vom spune *ce ştim noĭ* despre eĭ, ca uniĭ cari iĭ cunóştem fórte de aprópe, dar trebue se-ĭ desfacem ăntâiŭ de la Grecĭ, unde ĭ-aŭ incorporat fără nicĭ un drept istoriografiĭ Grecĭ şi dupĕ eĭ şi străiniĭ.

Cacĭandoni am vĕzut maĭ sus (pag. 138, nota 1) că a fost Român. El are un nepot numit Gheorghe *Cĭonga* (adecă *Cĭungu*), despre care Pouqueville (Hist. de la régénér. de la Grèce, vol. III, pag. 432) spune expres : „Zongos, *neveu* de *Hadgi Antoni* et de Lepeniotis.“ Pe *Cacĭandoni* aicĭ l'a scris

(1) Eată ce zice Auguste Fabre (Histoire du siége de Missolonghi, Paris, 1827, pag. 97—98) : „Près de ces héros de la Selléide siégeaient. .... et *Giannakis Boucovallas*, descendant *du plus célèbre des Klephtes*, dont les combats, racontés dans une poésie mâle et concise, enflammaient, depuis plus d'un siècle, l'ardeur des guerriers de l'Olympe et d'Agrapha“. Vezĭ şi la pag. 133 din această scriere despre Sulĭaţĭ.

Hadgi Antoni, pe când în vol. I, pag. 193 jos îl scrie *Cadgi* Antonis, se înţelege pentru că nu ştia cum pronunţă Românii. Şi *Condo-Ianeştii* şi *Cacĭandoni* şi *Cĭonga* aŭ fost ómenĭ scurţĭ. Fauriel spune despre *Cacĭandoni:* „il était *petit* et *grêle*„ (Fauriel, vol. I, pag. 163, linia 9). Gheorghe *Cĭonga* aseminea, nepotul sĕŭ, şi el era *scurt*, dar nu slab ca unchĭul sĕŭ *Cacĭandoni*, ci gros şi *pântecos*, şi de aceea în Passov (pag. 196, cânt. CCLXV, vers. 12) îl vedem batjocorit cu epitetul de : „σαποκοίλης„, adecă „cu *pântecele putred*„, ceea ce nu l-a oprit de a fi unul din ceĭ maĭ vitejĭ căpitanĭ în revoluţiunea Greacă. In Passov, pag. 183, cânt. CCXVIIII, la versul 6, este numit Βλαχοτσόγκας, ear la versul 16 Παλιόβλαχε, adecă Român *vechiŭ*, *uzat*, etc. *Cĭonga* a fost în rĕsboiŭ cu *Buĭeştii* şi cântecul este făcut de vre-un ţigan grec inimic al luĭ *Cĭonga* şi al *Românilor*, pentru că după cum vedem în Fauriel (vol. 1, pag. 164 sus) *Cĭonga* şi *Cacĭandoni* ca *Fărşeroţĭ* fanaticĭ în românism nu eraŭ tocmaĭ amicĭ aĭ *Grecilor*, şi de aceea D. Ἀραβαντινὸς (Χρον. τῆς Ἠπείρου, vol. II, pag. 146—147) supĕrat de aversiunea Fărşeroţilor către rasa greacă şi de necatadexirea lor de a se încuscri cu Greciĭ îĭ declară de *barbarĭ*, *sălbatecĭ* şi *execrabilĭ!!!*

Revenind la chestiune, spunem că şi Cĭonga şi Cacĭandoni şi strămoşul lor Iani *Condo-Iani* aŭ fost *scurţĭ*, şi de aceea s'aŭ numit uniĭ din ramurile acesteĭ familiĭ *Condo-Iani*, *Conto-Iani*, Κοντο-Γιάννης = Iani *Scurtu*. Această familie ênsă nu purta tot-d'auna numele de *Condo-Iani*, ci se numea *Cĭonga Cara-Tolĭu*, şi găsim în Satas (Documents inédits, etc., vol. VI, pag. 161, 183, 200) pe *Cĭonga Cara-Tolĭu* comandant de oştire luptând împreună cu Veneţieniĭ în Peloponez în contra Turcilor pe la aniĭ 1478—1483 şi încoace; dar ca toţĭ Fărşeroţiĭ, cari luptară în Peloponez, ne este dat şi el ca Albanez. (Vezĭ şi pag. 32, nota 3, şi pag. 80—85 din această scriere asupra *Sulĭaţilor). Condo-Iani* dar a fost Român.

Vitejiile *Condo-Ianeştilor* sûnt cântate în multe cântece populare. Vezĭ Passov, pag. 19, cânt. XIX, XX; pag. 57, cânt. LXVI; pag. 98—99, cânt. CXXIV; Fauriel, vol. I, pag. 87—88, cântecele de la pag. 90—94; aicĭ la pag. 90—91 cetim următoarea inscripţiune în greceşte de pe sabia luĭ Iani *Condo-Iani* :

Ὅποιος τυράννους δὲν ψηφεῖ,
Κ' ἐλεύθερος 'ς τὸν κόσμον ζῇ.
Δόξα, τιμή, ζωή του,
Εἶν' μόνον τὸ σπαθί του.

Adecă „*Celuĭ căruia nu-ĭ pasă de tiranĭ, şi trăeşte liber în lume, glorie, onoare, viaţa luĭ, este numaĭ sabia sa*„.

Nu ne putem opri de a nu cita ceea ce spune Pouqueville despre această sabie miraculoasă a luĭ *Iani Condo-Iani*, pe care o eredită coborîtorul

sĕŭ, vestitul *Cacĭandoni*. Eată ce zîce Pouqueville (Histoire de la régénération de la Grèce, vol. I, pag. 193—194) despre această sabie cu ocaziunea descrierii luptelor luĭ *Cacĭandoni* cu Ali paşa, satrapul Epiruluĭ: „(Ali-pacha) attentif à détruire toute espèce de liberté dans la Hellade, il s'était attaché à la poursuite de ses derniers défenseurs. Alarmé des progrès de *Cadgi Antonis* (ceteşte *Cacĭandoni*), qui avait hérité du sabre de Condoïanis, sur lequel étaient gravés ces mots non moins mémorables que la dévise connue d'Algernon Sidney: *à celui qui brave les tyrans, qui vit libre dans le monde, dont la gloire et l'honneur sont la vie;* il résolut d'exterminer ce chef redoutable.....„ Aicĭ la pag. 194 vorbeşte şi Pouqueville că era scurt Cacĭandoni: „*la petitesse de sa stature*„. Vezĭ şi la *Cacĭandoni*, No. 162, şi la *Cĭonga* la No. 219.

Descendenţiĭ luĭ Iani *Condo-Iani* jucară un rol însemnat în revoluţiunea greacă. Cel maĭ însemnat dintre eĭ a fost Micĭu *Condo-Iani*, care era armatol la Patragic (Νέα Πάτρα saŭ Ὑπάτη) lûngă Lamia saŭ Zeituni de la fruntariile sudice ale Tesalieĭ. Filimon (III, pag. 91) spune următórele despre origina luĭ Micĭu Condo-Iani: „Condo-Iani îşĭ trăgea rangul armatolic din vechime, pentru că bunicul sĕŭ, originar de la Valtu, era protopalicarul luĭ *Dimu Bucuvală* vestit odinioară armatol la Agrafa. Din cauza acesteĭ vechimĭ avea influenţă morală încă şi asupra eparchiilor limitrofe„. Despre *Dimu Bucuvală* vezĭ la No. 154.

Micĭu Condo-Iani este citat între eroiĭ cari apĕrară Misolonghi, şi cari făcură acea faĭmósă eşire de la Misolonghi, care atrase aplauzele Europeĭ întregĭ (Tricupis, III, 289). Eată ce zîce şi Auguste Fabre (în cartea citată maĭ sus la No. 48, nota 1, la aceeaşĭ pagină) vorbind de Comandanţiĭ, cari apĕraŭ Misolonghi: „Près de ces héros de la Selléide siégaient ceux de la Thessalie et de l'Acarnanie, le vieux *Mitzos Kontoghiannis*, et son neveu *Spyros*, qui soutenaient l'éclat d'une maison où, depuis longtemp, l'autorité de Capitaine de Klephtes se transmettait, de père en fils, avec une épée ornée de cette devise: *Ce glaive n'appartient qu'à celui qui ne craint point les tyrans, qui sait vivre libre, et pour qui l'honneur et la gloire sont la vie*„. Vezĭ şi la No. 180 pe comandanţiĭ Românĭ armatolĭ cari apĕrară Misolonghi. Alţĭ armatolĭ însemnaţĭ din familia luĭ Iani Condo-Iani şi Micĭu Condo-Iani sûnt menţionaţĭ următoriĭ:

Nicola şi Costa Condo-Iani (Ἀριστ. Βαλαωρίτης, în Κυρὰ Φροσύνη, pag. 154); Spiru Condo-Iani ucis la Misolonghi (Tricupis, III, 307); Vangheli Condo-Iani (Θ. Κωλοκοτρώνης, Διήγησις συμβάντων τῆς Ἑλλ. φυλῆς, pag. 248). Vezĭ despre Condo-Ianeştĭ şi în Fauriel, vol. I, pag. 87—93; Pouqueville, Hist. de la régénération, etc., vol. III, pag. 424; vol. IV, pag. 327 şi aĭurea. Vezĭ despre asasinarea unora din *Condo-Ianeştĭ* la No. 152—154.

Despre *Micĭu Condo-Iani* vorbim şi la No. 255.

No. 49. *Căpitan Bajdechi*. Familia armatolică *Bajdechi* a fost ereditară în capitanatul eĭ de pe muntele Zagora de la sudul Olimpuluĭ cu reşe-

dinţa în oraşul Macriniţa, adecă pe muntele Pelion. Anastasie G. Constantas (Ἐπιτομὴ τῆς Ἱστορ. τῶν νέων Ἑλλήνων, pag. 76, nota 1) ne dă următoarele familiĭ armatolice ca ereditare în capitanatele lor, esprimêndu-se ast-fel: „Aceste familiĭ ereditare eraŭ: la muntele Pelion, familia luĭ *Atanase Bajdechi*, vestit în cântecele populare ale Grecieĭ moderne; la munţiĭ de la Agrafa, familia luĭ *Bucuvală;* la isvoarele rîuluĭ Acheloŭ (adecă Aspropotam), familia *Sturnareştilor*, un descendent aĭ cărora ocupă un loc eminent între apĕrătoriĭ actualĭ aĭ independenţeĭ. Vestitul *Papa Eftimie*, fiul luĭ Blahava, acela care în secolul trecut concepu şi aproape esecută scopul colosal ca se rescoale în acelaşĭ timp pe toţĭ armatoliĭ Grecieĭ în contra Turcilor, era din familia generalilor din *Casia* (adecă *Haşĭa*); familia luĭ *Zahìla* (ceteşte *Ţaghìla*) dădea generalĭ la Alasona; la muntele Olimp cea maĭ vestită familie era aceea a *Lazeştilor*; aceea a *Taşilor* (adecă a luĭ *Cara-Taşĭu*), între Tesalia şi Macedonia, căpĕtă un renume strălucit în actuala revoluţie (adecă de la 1821)". *Constantas* n'a ştiut se enumere pe toate familiile.

Armatoliĭ *Bajdechĭ* sûnt cântaţĭ în multe cântece populare, dintre cari douĕ numaĭ găsim în colecţiunea Passov (pag. 20—21, cânt. XXIV, şi pag. 43—44, cântecul XLVIII în onoarea luĭ *Hroni Bajdechi*. Vezĭ şi în Οἰκονομίδης (Τραγούδια τοῦ Ὀλύμπου, ἐν Αθήναις, 1881, pag. 64—65) cântecul unuĭ *Bajdechi* de la 1878.

In revoluţiunea Greacă aŭ jucat un rol însemnat următoriĭ: *Chiriac Bajdechi, Panaĭoti Bajdechi, Condo-Nicu Bajdechi* şi *Mitru Bajdechi* (Filimon, III, 381, 382, 135; IV, 433; Tricupis, I, 213; Gudas, I, 331; Perevos, Ἀπομνημον. Πολεμικὰ, vol. II, pag. 13).

Porecla *Bajdechi* este Românească (vezĭ pag. 95, lista No. 3, la No. 9, 10, 11, 12); decĭ şi armatoliĭ *Bajdechi* aŭ fost Românĭ.

No. 50. *Capitan Bizĭotĭ*. Numele *Bizĭotĭ* este făcut de la o poreclă foarte des auzită la Românĭ, adecă de la *Beza* saŭ *Bezi* prin luarea terminaţiuneĭ *otĭ* saŭ *otă;* ast-fel de la *Mişĭu* se face *Mişĭoti, Mişĭotă;* de la *Simu, Simotĭ, Simotă*, etc. (vezĭ la pag. 45, No. 34). *Bizĭotĭ* a fost vestit armatol la muntele Pelion din Tesalia, şi când Ali paşa, satrapul Epiruluĭ, cu forţe considerabile reuşi a scoate pe capitaniĭ Olimpuluĭ din Capitanatele lor, *Bizĭoti* împreună cu *Ianĭ* al *Stati*, cu *Eftimie Blahava, Lazeştiĭ, Siru, Nicu Ţara, Ţaghìla, Capitan Alexàndri, Colocotroni* şi alţĭ începură resboĭul de corsarĭ în contra Turcilor cu o flotilă de 70—80 de corăbiĭ şi puseră frica şi teroarea în Turciĭ marinarĭ şi în ceĭ de pe coastele mărĭĭ Egee (Satas, Τουρκοκρ. Ἑλλὰς, pag. 585—592).

Bizĭoti era Fărşerot, şeful locuitorilor Românĭ aĭ unuĭ cătun de pe muntele Pelion, care cătun şi astăzĭ poartă numele: *cătunul* luĭ *Bizĭoti Cĭardini* (Καλύβιον τοῦ Βυζιώτου Τσαρδίνη. Vezĭ Περιήγησις ἢ Τοπογραφία τῆς Θεσσαλίας καὶ Θετταλικῆς Μαγνησίας, ὑπὸ Νικολάου Ι. Μάγνητος. Ἐν Ἀθήναις, 1860, la pag. 100, linia 14 şi 15; aicĭ vedem şi un sat *Biziţa*, dar *Bizĭoti* nu era din *Bi-*

ziţa. La pagina 101 a cărţeĭ luĭ Μάγνης vedem un alt *cătun* Românesc, a Fărşerotuluĭ *Apostolĭ Evanghelinacu*. In cartea D-luĭ Μάγης găsim că maĭ toate comunele de pe Olimp, de pe *Ossa, Pelion* şi *tot districtul numit Zagora* de la nordul portuluĭ *Volo* din Tesalia, a fost locuit de Românĭ, dintre cari mulţĭ s'aŭ grecizat, ear alţiĭ sûnt pe cale de a se greciza. D. Μάγνης, grecizat deja şi elinizându-şĭ numele, a căutat în cartea sa se nu spună nicăire cari din comunele de pe munţĭ vorbesc româneşte, şi când veni rândul se vorbească de *Vlaho-Livade* de pe Olimp, spune: „Βλαχολείβαδον, τὸ πάλαι Δοδώνη, κωμόπολις χριστιανικὴ μὲ τριακοσίας περίπου οἰκίας, οἰκουμένη ἀπὸ Βλάχους ἢ τοὐλάχιστον ὁμιλοῦντας τὴν βλαχικὴν γλῶσσαν, adecă: *Vlaho-Livade*, în vechime *Dodona*, comună creştinească cu treĭ-sute de case aproape, locuită de Românĭ *saŭ cel puţîn vorbind limba Română*.“ Noĭ ceĭ din Μεγάλη Βλαχία ştim că de la marginea Olimpuluĭ de la nord pênĕ la golful de la *Volo* pe muntele Olimp, Ossa saŭ Chisav, Pelion, Magnesia (Zagora), comunele cele maĭ principale sûnt Româneştĭ, precum: *Vlaho-Livade*, *Neohori*, *Fearică* zîsă Φτέρι de Grecĭ, *Cuchinuplĭò*, *Drachĭa*, *Biziţa*, *Cariţa*, *Ambelachĭa*, *Schitu*, *Aghĭà*, *Desĭanĭ*, *Mănzìla* (astăzĭ nu maĭ esistă, cácĭ locuitoriĭ aŭ fost ruinaţĭ cu revoluţia de la 1821 şi s'aŭ mutat în Grecia superioară), *Venetu*, *Cireşĭŭ* (earna emigrează locuitoriĭ pentru ernarea turmelor lor), *Caprena*, *Mureşĭ*, *Anilĭu*, *Ţăngăraţĭ*, *Zagora* aproape semigrecizată, într'o poziţie înspăimêntătoare (Μάγνης, pag. 85), *Promiri*, *Părcĭ (cătun)*, *Beştinica* lûngă *Părcĭ*, *Beru*, *Propan*, *Meru* saŭ *Ameru* zîs de Grecĭ Μηλιαῖς, *Neauă* (= zăpadă); această comună era o dată unită cu Neohori; *Argaleştiĭ* într'o poziţiune încungiurată de stâncĭ; nu ştim dacă maĭ vorbesc româneşte *Argaleşteniĭ*; lûngă *Argaleştĭ* este un liman foarte adânc care se numeşte şi până astăzĭ *împlina* saŭ *mlina*, adică *plina*. D. Μάγνης neştiind sensul cuvêntuluĭ românesc *împlina* (adică *mare plină*) derivă cuvêntul din greceşte zîcênd: Μλίνα ἤτοι Μειλίνα = τῇ Μειλίνῃ, ἤγουν ἡδὺς, προσηνὴς, πρᾶος, adică: *plăcut, blând*; dar cine? ὁ λιμὴν = limanul? Ênsă ὁ λιμὴν este masculin în greceşte şi *implina* saŭ *Mblina* saŭ Μλίνα este feminin şi nu se potriveşte de loc. Fără îndoeală dar că *Argaleşteniĭ* dădură numele de *plină* a mărií din acel loc. Aĭurea vorbim pe larg despre romanitatea acesteĭ părţĭ a Μεγάλεϊ Βλαχίι arătând cum s'a colonizat de Românĭ, dintre cari o mare parte s'a grecizat, ear restul tinde spre grecizare neavênd instrucţiune naţională; continuăm cu comunele Româneştĭ, câte ne aducem aminte: *Macriniţa*, *Portărĭàua*, *Volu* jumătate locuit de Românĭ avênd şi o despărţire care se zîce şi astazĭ Ἄλλη-μερὶα saŭ Βλαχομαχαλᾶς = *partea ceea laltă* saŭ *mahalaua Românească*; *Amurĭ*, *Alasona* în cea maĭ mare parte locuită de Românĭ, *Veleştin*, patria luĭ *Riga Veleştinlìu*; Veleştineniĭ sûnt grecizaţĭ, ênsă maĭ mult de cât jumĕtate din locuitorĭ sûnt Românĭ, parte rĕmaşĭ negrecizaţĭ, parte aşezaţĭ acolo de mult din alte comune Româneştĭ, maĭ cu seamă din Ro-

mâniĭ de la Pind; maĭ amintim că rîul dintre *Amer* (Μηλιαΐς) şi *Nĭohori* se numeşte *Bufa*. Pe lûngă acestea maĭ sûnt *Rapşanĭ* (Răpcĭune), *Cearicean*ĭ, aproape grecizate, avênd ênsă multe familiĭ negrecizate şi de Românĭ din alte locurĭ.

Aicĭ este locul să amintim în treacĕt că toate comunele Româneştĭ de pe *Olimp, Ossa, Pelion* şi cele 24 de comune din provincia *Zagora* de la nordul portuluĭ *Volo,* aŭ fost independente pênĕ la Ali paşa ca şi toţĭ ceĭ lalţĭ Românĭ, plătĭaŭ şi eĭ un mic prezent în banĭ, pe care capitaniĭ localĭ îl duceaŭ saŭ îl trimiteaŭ de a drept *mumeĭ* Sultanilor, ear bisericile şi monastirile lor depindeaŭ de a drept de la Patriarchia din Constantinopoli. Aceştĭ Românĭ aŭ fost şi sûnt, ca şi ceĭ lalţĭ Megalo-Vlahiţĭ, ceĭ maĭ luminaţĭ dintre cele lalte populaţiunĭ, ceĭ maĭ bunĭ industriaşĭ şi comercianţĭ şi ceĭ maĭ bogaţĭ; apoĭ faptul independenţeĭ lor arată că aŭ fost şi vitejĭ şi aŭ ştiut tot-d'a-una să-şĭ apere cu sânge libertăţile lor. Aicĭ se găsesc mulţĭ Românĭ, carĭ se lăsară de păstorie şi deveniră ceĭ maĭ curagĭoşĭ marinarĭ şi în întreprinderĭ comerciale şi în resboaĭe pe mare (1).

Bizĭoti dar şi ceĭ lalţĭ vestiţĭ armatolĭ, precum *Nicu Ţara, Ianĭ* al *Stati, Eftimie Blahava, Siru, Ţaghìla, Alexàndri, Colocotroni, Lazeştiĭ* şi alţi, în resboaĭele de corsarĭ ce făceaŭ Turcilor, aveaŭ în flotila lor marinarĭ maĭ mult Românĭ, connaţionalĭ de aĭ lor.

Fiind că la aceste digresiunĭ ne-a dat ocaziune cartea D-luĭ Μάγνης, trebuie se dăm aicĭ şi genealogia românească a câtor-va persoane importante trecute sub firma grecească de mult. Şi maĭ ântâiŭ familia luĭ Μάγνης.

La pag. 86 a cărţiĭ D-luĭ Μάγνης vedem că Μάγνης are unchĭŭ pe vestitul lexicograf modern grec *Antim Gazis*. Numele luĭ *Gazis* ne spune Gudas (vol. I, pag. 344) era *Gàzalĭ* (Γκάζαλις) şi la scoală l-a prefăcut în *Gazis* (Γαζῆς). La pag. 87 ne spune D. Μάγνης că Eustatie şi Gheorghe Lapati eraŭ fraţĭ aĭ buniceĭ sale; eĭ aveaŭ o soră numită *Asimiţa* (nume românesc), care se mărită cu Filip Συμβανίκου *(Simvanicu)*, care Συμβανίκου este porecla familieĭ vestituluĭ profesor de la universitatea de la Atena *Filip Ioanu* şi a luĭ Daniil Filipide, care a scris Ἱστορία τῆς Ῥουμουνίας şi γεωγραφικὸν τῆς Ῥουμουνίας (Μάγνης, pag. 89). Cuvêntul Συμβανίκου nu este grecesc, ci elenizarea românesculuĭ *Cĭubănicu* (2). Tot la pag. 89 ne spune D. Μάγνης că o altă soră a *Asimiţeĭ* Lapati a fost muma

(1) D. Μάγνης (pag. 73) spune că *Nĭohoriţiĭ* se ocupă şi cu marina avênd corăbiile lor proprĭĭ *marĭ* şi *micĭ*. El n'a vrut se spună că *Nĭohoriţiĭ* (hoară sat de *neauă*=de zăpadă) sûnt Românĭ, *Filipide* ênsă în γεωγραφικὸν τῆς Ῥουμουνίας, partea II, pag. 51 jos, o spune.

(2) Saŭ *Şumba Nicu* (vezĭ la pag. 76 No. 117, şi pag, 93 No. 163).

D-luĭ *A. Rangavi* (1), tatăl fostuluĭ ambasador grec la Bucureştĭ. La pag. 86 ne spune D. Μάγνης că profesorul *Zaharia*, fiul luĭ *Papa Pantazi*, din familia *Papa-ĭanuleştilor* (pag. 86), era bunicul sĕŭ despre mamă. *Ianuli* este nume Românesc. Din tóte acestea dar rezultă că domnul Μάγνης este de origină Română grecizat.

Aicĭ este locul să arătăm origina românească şi a învĕţatuluĭ Grigorie *Constantas*, care era călugĕr: Din satul *Cireşĭu*, despre al căruĭ locuitorĭ D. Μάγνης spune (pag. 91) că *earna emigrează la câmp spre ernarea turmelor*, vedem în Μάγνης la pag. 67 că un oare care preot Galaction, fiul luĭ Evanghelina *Buşĭa*, dotă la 1788 un ogor uneĭ bisericĭ şi scrise spre pomenire numele Galaction ieromonah şi *Constanti* preot. Familia Evanghelinacu esistă şi astăzĭ în *Cireşĭŭ* şi şeful tribuluĭ Cĭobănesc se numeşte Apostolĭ *Evanghelinacu*, şi despre *Cătunul* luĭ vorbeşte D. Magnis la pag. 101. Grigorie *Constantas* dar se trage din acea familie. Domnul Μάγνης, care elenizează numele româneştĭ, pe *Buşĭa* saŭ *Buşĭu* ni-l dă în greceşte Βόσυ la pag. 67, şi la nota (γ) zîce: Βόσυια, ἤτοι βόσσια. Genitivul grecesc Βόσυ, Βόσυια, βόσσια n'are nicĭ un căpĕtâiŭ şi nicĭ un sens. Este dar *Buşĭa* şi *Buşĭu*, nume românesc, despre care vezĭ la pag. 38, rândurile 25—33. Tot la pag. 67 cetim şi alt nume *Nicolo* Βόσσια.

Dar cum se face ca într'o familie de Fărşeroţĭ se găsim călugĕrĭ? căcĭ la eĭ blăstemul cel maĭ mare este se vadă pe cineva călugĕr. Eată ce se întêmplă. Când unuĭ Fărşerot îĭ mor copiiĭ, promite luĭ Dumnezeŭ că dacă ĭ-va lăsa unul se trăească, îl va face chĭar *călugĕr*, ceea ce este la eĭ sacrificiul cel maĭ mare ce pot face. Astfel se esplică cazul, când la vre-o famiile Fărşerotească găsim vre-un *călugĕr* saŭ şi popă.

No. 51. *Blahaveştiĭ*, vestiţĭ armotolĭ, eraŭ din satul *Blahava* de la munţiĭ *Haşĭa* din nordul Tesalieĭ, şi şĭ-aŭ luat numele de la satul lor natal (2). Că satul este românesc ne o spune Pouqueville (voyage, vol. III, ediţ. II, pag. 329, nota 3, unde ne dă sate: *Luzeştiĭ, Coniscu, Lepeniţa, Blahava, Zuraneĭ*, zîcênd în text: „c'est dans ses escarpements....., qu'on retrouve les ruines d'Irésia et d'Euthydrium, que je place conjecturalement au voisinage de *Zouranéous*". Ear după ce a vorbit de aceste sate româneştĭ, la pag. 330, nota 2 ne dá satele româneştĭ *Flamburiştiĭ, Clizutaţiĭ, Mavriliĭ*. Ear la pagina 331, de la linia 5—8, continuând a descrie satele din Haşĭa, zîce: „Dans cette circonscription, ses subdivisions sont, le sempti-*Vlacho-Choria (des Valaques)*, dont je viens d'énumerer les hameaux, et le *Petchouri*, qui me reste à décrire." Dar şi fără de mărturia luĭ Pouqueville numele *Blahava* saŭ *Vlahava* este românesc şi n'are trebuinţă de confirmare prin mărturiĭ.

(1) *Râng av, Rângacĭŭ* la Macedo-românĭ însemnează *armăsar* pe jumĕtate castrat. (vezĭ şi la No. 247).

(2) Saŭ eĭ aŭ dat numele la satul lor precum se întêmplă maĭ des.

In această familie găsim următoarele nume: bătrânul *Blahava*, preotul Eftimie *Blahava*, cel maĭ însemnat din totă familia, *Teodor Blahava*, *Dimitri Blahava*, *Floru Blahava*. Despre vitejiile lor vorbesc următoarele cântece populare: Passov, pag. 87—88, cânt. CIX; pag. 88, cânt. CX; Fauriel, vol. 1, pag. 199—203, cânt. pag. 204—205. Apoĭ Satas, Τουρκοκρ. Ἑλλὰς, pag. 585—592, şi 595—604; Ἀραβαντινὸς, Χρον. τῆς Ἠπείρου. vol. I, pag. 257, γ', 284, 301, 307, 380, nota 2, 386, nota 1; Ἀριστοτ. Βαλαωρίτης. la Ἀθ. Διάκος, pag. 181; la Κυρὰ Φροσύνη, pag. 166, nota; vezĭ şi în Pouqueville, régénération, vol. I, pag. 251—254 revolta şi moartea martirică a luĭ Eftimie *Blahava*, despre care vorbim şi noĭ la No. 250—251. Porecla *Blahava* se află şi la o familie din *Vlaho-Clisura*, despre care vezĭ la pag. 87 No. 16. Despre uniĭ armatolĭ *Blahaveştĭ* asasinaţĭ vezĭ la No. 152—154. Despre Eftimie Blahava vezĭ maĭ multe detaliurĭ şi la *Nicu Ţara* la No. 197. Vezĭ şi la pag. 133—134. Aseminea în Pouqueville, voyage, ediţ. II, vol. III, pag. 413.

No. 52. *Iani Calpuzu*, armatol la Levadia din Beoţia, era vĕr primar cu Căpitan *Comna Troacă*, armatol la Parnas (Gudas, VIII, 360). Luă parte activă la revoluţiunea din Peloponez de la 1769—70 (Satas, Τουρκοκρ. Ἑλλὰς, pag. 486 şi 492). Vezĭ despre romanitatea luĭ la No. 77.

No. 53—54. *Caleşĭŭ şi Floru Călţuda* eraŭ armatolĭ la Agrafa şi Cărpenişĭŭ. Floru a fost asasinat de Ali Paşa (Ἀραβαντινὸς, vol. I, 259, nota δ'). Vezĭ în Passov, pag. 44—45, cânt. XLIX, versul 20—21 şi nota; pag. 45—46, cânt. L, versul 27; în Χασιώτης pag. 97, cânt. 12.

Caleşĭŭ=Galeşĭŭ. Numele *Caleşĭŭ*, *Floru* şi *Călţuda* sûnt româneştĭ; decĭ aŭ fost Românĭ. Vezĭ despre cuvêntul *Caleşĭŭ* la pag. 50, rândurile 6—8 şi pag. 46 No. 35.

No. 55. *Tănase Cara-Bela* a fost din trupa luĭ Iani Bucuvală şi propalicarul luĭ (Ἀραβαντινὸς, Χρον. τῆς Ἠπείρου, vol. I, pag 259). Pentru vitejiile sale poporul îĭ făcu doauĕ cântece (Passov, pag. 12—13, cânt. XI şi XII; fu ucis într'o luptă lûngă Metzovo, Passov, pag. 13, cânt. XII, vers. 23, 32 şi 36. Vezĭ şi Χασιώτης, pag. 99, cânt. 15).

Numele luĭ *Cara-Bela* este scris în greceşte Καραμπέλας, Καραμπελᾶς, Καράμπιλος, dupe cerinţele versuluĭ popular. El este *Belu* cel negru=Cara-*Belu*. Numele *Belu* este românesc, decĭ a fost Român. O altă scriere Καραβέλλας (Ἀραβαντ. 1, pag. 259, nota η') arată că el se numĭa şi Gărăvelĭŭ=un fel de *merlă* saŭ *sitar* saŭ *gangur*. *Gărăvelĭŭ* se zîce şi *Gărăvelĭ* şi prescurtat *Gărelĭ*, *Garelĭ*.

No. 56. *Iani Caralì* era ca un rege pe Olimp în timpul sĕŭ, zîce Pouqueville (voyage, a II ediţie, vol. III, pag. 328: *qui régnait sur l'Olympe*). Doĭ descendenţĭ aĭ luĭ *Iani Carali*, anume *Sterghĭu şi Iani* îĭ găsim luptând şi în revoluţiunea greacă (Filimon, III, 301). Poporul onoră pe Iani *Carali* cu un cântec (Passov, pag. 22—23, cântecul XXIV a. Aicĭ vedem că era ginerele unuĭ popă din satul *Pulĭana*, din partea nord-ostică

a Olimpuluĭ). *Iani Caralĭ* numaĭ prin faptul că are descendent numit *Sterghĭu,* nume escluziv românesc, ne sileşte să admitem că a fost român. *Pulĭana* este sat Românesc, şi se zice şi *Gugulĭana* (=un fel de cĭupercă mică şi groasă) (Pouqueville, voyage, vol. V, ediţ. I, pag. 426).

No. 57. *Căpitan Chiţu* era din munţiĭ Agrafa, dupe cum se vede din cântecul XXVII, versul 4—6, din colecţiunea Passov, pag. 23—25, cântecele XXVI, XXVII, XXVIII, şi Fauriel, vol. I, pag. 95—96 şi cântecul de la pag. 98—99.

Chiţu a fost Român, căcĭ numele luĭ este românesc (vezĭ la pag. 28, F), 1).

No. 58. *Nicola Cojanitul* saŭ Nicola *de Cojanĭ*, cum îĭ zice Pouqueville (voyage, ediţ. II, vol. III, pag. 327), a fost major în armata germană şi a luptat în multe rândurĭ în contra Turcilor împreună cu armatoliĭ de pe Olimp. Un descendent al luĭ Nicola, numit Nicola C. *Cojanitul* şi poreclit *Caşomuli* împreună cu un altul Nanu *Cojanitul* figurează şi în revoluţiunea greacă de la 1821 (Filimon, IV, pag 281 şi 478). Porecla *Caşomuli* (Κασομούλης) este *Caşu muli*, adică *caşiŭ* de *mulă*, de *catâr*. A fost dar Român. In oraşul *Cojani* din Macedonia pe lûngă Româniĭ grecizaţĭ locuesc multe alte familiĭ negrecizate şi din alte locurĭ, decĭ nu-ĭ mirare să găsim porecla *Caşĭŭ-muli* pe acolo.

No. 59. *Nicola Gĭuvara* era armatol în părţile despre Arta din Epir în revoltă în contra Turcilor şi umbla cu steag roş (Ἀραβαντινός, Χρον. τῆς Ἠπείρου, vol. I, pag 259; Χασιώτης, pag. 110, cânt, 31, unde se spune că era şi la Cărpenişĭŭ; Perevos, Ἱστορία τοῦ Σουλίου, pag. 24). Tradiţiunea locală spune că era nalt de statură şi robust ca un Ercule. El era din comuna *Avela* de pe Pind şi din cauza rivalităţeĭ cu alţĭ armatolĭ trecu în părţile Arteĭ. Există şi astăzĭ în Avela o ramură din familia Gĭuvara. Numele *Gĭuvara* este românesc (vezĭ la pag. 77 No. 161; pag. 102 No. 114) şi se aude şi *Cĭavara*. Greciĭ îl scriŭ Τζοβάρας, Τσιοβάρας, Τσαβάρας.

Nicola Gĭuvara este cântat în multe cântece. Οἰκονομίδης (τραγούδια τοῦ Ὀλύμπου, pag. 25, cânt. 27 şi pag. 38, cânt. 46) a cules doauĕ, dintre cari al doilea se află în colecţiunea luĭ Χασιώτης, citat maĭ sus.

No. 60. *Gheorghe Haĭdutĭ* era din adiutanţiĭ luĭ Iani Bucuvală (Passov, pag. 10—11, cânt. IX, versul 9 şi cânt. X, versul 8). *Haĭdutĭ* este formă macedo-românească a cuvêntuluĭ *haĭduc*; decĭ a fost român. Adĭutanţiĭ căpitanilor eraŭ de regulă rude de ale lor saŭ şi nerude, dar dintre ceĭ maĭ vitejĭ; trupele lor se recrutaŭ dintre cĭobanĭ, maĭ cu sémă *Fărşeroţĭ*, renumiţĭ pentru vitejia lor. Decĭ în cântecele populare greceştĭ, ca să se arăte că cutare căpitan avea soldaţĭ vitejĭ, se zice că avea: ὅλ' Ἀρβανιτοπαίδια, adecă toţĭ soldaţiĭ luĭ eraŭ băeţĭ de *Albanezĭ*, şi prin acest cuvênt se înţeleg Fărşeroţiĭ, Ἀρβανιτόβλαχοι.

Gheorghe *Haĭduti* era din comuna *Avela* unde esistă şi astăzĭ descendenţiĭ luĭ (vezĭ la pag. 39, coloana a II, rândul 28).

No. 61. *Căpitan Ianuli* era adĭutantul luĭ Sterghĭŭ Bucuvală împreună cu *Hristu Nuĭatu* (Passov, pag, 7—8, cânt. VI, versul 9). Numele *Ianuli* este Românesc (pag. 57—58 No. 63); decĭ a fost Român, maĭ cu seamă fiind adĭutant al luĭ *Sterghĭu Bucuvală*. A fost şi alt căpitan *Ianuli*, frate cu Teodor *Zĭacă*, din comuna *Cireşĭŭ* de la Pind (vezĭ la Teodor *Zĭacă*, No. 263).

No. 62. *Căpitan Lapa*, a fost adĭutant al luĭ Panu *Zidru* şi armatol la Olimp şi la Parnas (Passov, pag. 15—16, cânt. XV, versurile 3, 5, 10, 16. 19, 25; cânt. XVIa, vers. 3, 5, 9, 10; Fauriel. vol. I, pag. 65—67, 68. La pag. 67, linia 2, Fauriel traduce cuvêntul grecesc Ψυχογυιὸς prin *fils de son âme*. Româniĭ zîc: *hilĭŭ de suflet*, ceea-ce însemnează un têněr ca de 15—20 de anĭ, pe care căpitanul îl lua cu el ca să-şĭ facă pomană scoţêndu-l *cirac* în meseria armelor; nu era dar: *fils de son âme*).

Lapa era Român (vezĭ la *Zidru*, No. 34).

No. 63—64. *Macri-Pulĭu*, *Macri-Tanase*. Cel ântâiŭ era armatol la Grebenĭ în partea orientală a Pinduluĭ, ear al doilea la Olimp (Pouqueville, voyage, ediţ. II, vol. III, pag. 328; Ἀραβατινὸς, vol. I, pag. 259, spune eronat că ambiĭ aŭ fost din muntele *Chisav* [Ὄσσα de lûngă Olimp]; Perevos, Ἱστορ. τοῦ Σουλίου, I, pag. 23). Numele *Pulĭu* (= puĭu) arată că *Macri-Pulĭu* a fost Român. Dar cuvêntul *Macri* nu este grecescul Μακρῆς? Macedoromâniĭ n'aŭ adjectivul *macru*, ci aŭ poreclă cu acest sens în formele *Màcre* şi *Màcri*. (Vezĭ la pag. 100, linia 65, porecla *Màcre* (1). In cartea D-luĭ Μάγνης, (despre care vezĭ maĭ sus la No. 50), la pag. 100, linia 13, găsim citat un comerciant prin cuvintele: παρὰ τῷ ἐμπόρῳ Κ. Μάκρῃ. D. Μάγνης n'a scris Μακρῆ, ci Μάκρῃ. Unde dar găsim la Românĭ nume reproduse de Grecĭ prin Μακρο — în compunere, acolo nu este cuvêntul grecesc μακρὸς, ci *Macre*, *Macri* românesc, care este opusul porecleĭ *Grosul*. Decĭ Macri-Tanase, este Tanase *Màcre* saŭ *Màcri*. Armatoliĭ de maĭ sus eraŭ fraţĭ şi unul se numĭa *Pulĭu* ear cel-lalt *Tanase* şi aveaŭ porecla părintease *Màcre* saŭ *Màcri*, şi eraŭ din eparchia *Grebenĭ*, după cum spune Κωνσταντᾶς (pag. 157, linia 10), şi în rĕsboaĭe aŭ fost totdauna nedespărţiţĭ şi în cântecele populare cântaţĭ împreună. Ambiĭ dar aŭ fost Românĭ.

No. 65. *Capitan Màndal* era tatăl luĭ *Naşĭu Màndal* care a luat parte activă în revoluţiunea greacă ca adĭutant al Căpitanuluĭ Iani *Gura* (Filimon, III, 150; Tricupis, I, 315, IV, 57; din aceste citaţiunĭ se constată că era *Român* din Aspropotam şi poate rudă cu *Hagi-Petru*, despre care vezĭ la pag. 123 din scrierea aceasta despre Sulĭaţĭ). In Passov, pag. 21—22,

(1) *Macre, Macri*, este numele propriŭ latinesc *Macer*.

cânt. XXIV, vers. 11, se menţionează despre Căpitan *Màndal*. Vezĭ maĭ încolo la *Naşĭu* Nàndal, No. 245.

No. 66. *Mitru Mara* a fost cel ântâiŭ dintre adĭutanţiĭ luĭ *Costa Bucuvală*, după cum se vede în Passov, pag. 9—10, versul 16 în cântecul luĭ *Costa Bucuvală*, cântul VIII. El după Ἀραβαντινὸς (Χρον. τῆς Ἠπείρου, vol. I, pag. 258, β') a fost *poate* (ἴσως) fiul luĭ *Hondru Mara*, despre care vezĭ la No. 82. Românii îĭ zîceaŭ *Mitru Mari* (= mare) şi de aceea în Passov, pag. 10, la *Nota* de variante la numĕrul 16 cetim Μητρομάρης. Am vĕzut ênsă că porecla *Mari*, ca şi orĭ ce poreclă, poate lua la fine pe *a*, care ţîne loc de articol, ca şi la *acest, acesta*, *acel*, *acela* (vezĭ pag. 28, I), 2; pag. 64, No. 99). Decĭ *Mitru Mara* saŭ *Mitru Mari* a fost Român şi a nume *Fărşerot*, căcĭ la Fărşeroţĭ maĭ cu seamă se găsesc poreclele *Mari* şi *Mic*. Maĭ târzĭŭ *Mitru Mari* ajunse şi el armatol, şi-l vedem luptând în revoluţiunea din Peloponez de la 1769—70 (Satas, Τουρκοκρ. Ἑλλὰς, pag. 492). Servi şi sub Capitan *Cĭulca* (Ἀριστ. Βαλαωρίτης, în Ἀθαν. Διάκος, pag. 177). Numele *Mara* la masculin se află şi ca nume de botez (vezĭ la pag. 89 No. 164 şi nota (40) de la pag. 90—91).

No. 67. *Hristu Milĭonĭ*, vestit în cântecele populare, era din Acarnania (1) şi inimic al armatoluluĭ şi primatuluĭ *Mavromati* (Fauriel, vol. I, pag. 1—2, şi cântecul de la pag. 4—7). D. Satas (Χρον. ἀνέκδοτον Γαλαξειδίου, pag. 157) îĭ dă ca patrie plasa *Lidorichi* de pe Parnas. El făcu multe vitejiĭ în luptele cu Turciĭ (Satas, Χρ. ἀνέκδ. Γαλαξειδίου, pag. 157—163). In cântecul luĭ *Milĭonĭ* din Passov, pag. 5, cânt. I, vers. 18—22 cetim că *Milĭonĭ* ucise pe asasinul sĕŭ. *Milĭonĭ* ca şi toţĭ armatoliĭ avea pecetie cu *vultur* (Satas, Χρον. ἀνέκδ. Γαλαξ., pag. 162, nota). *Vulturul* este pe toate pecetiile comunelor româneştĭ. La întrebarea ce am făcut la maĭ mulţĭ primarĭ *de ce vultur* pe pecetiĭ? mi s'a respuns: *„aşa am găsit de la părinţĭ.“* Numele *Milĭonĭ* este augmentativul luĭ *Milĭu*, de unde *Milĭonĭŭ*, *Milĭonĭ* şi *Milĭonă*; asemănea de la *Câcĭŭ*, se face *Căcĭoniŭ*, *Căcĭonĭ* (vezĭ la pag. 44 No. 20); porecla dar nu-ĭ luată de la puşca numită *milioni*, după cum i s-a spus luĭ Fauriel (I, pag. 1). *Hristu Milĭonĭ* a fost Român.

Numele *Milĭu* este escluziv românesc şi naţional la Macedoromânĭ. El este prescurtat din *Emiliu*, şi se aude foarte des. Decĭ, unde găsim numele *Milĭu*, se se ştie că cel ce-l poartă este Macedoromân. Poporul grecesc n'are acest nume; ear Greciĭ literaţĭ aŭ pe Αἰμίλιος, dar nicĭ odată Μίλιος.

No. 68. *Capitan Naca* a fost din adĭutanţiĭ luĭ Capitan *Tocĭca*, care era armatol din comuna românească *Avela* de pe Pind. (Passov, pag. 20,

(1) D. Satas (Χρον. ἀνέκδοτον Γαλαξειδίου, pag. 161, nota 1, spune că era din *Dorida*, de pe Parnas. Vezĭ despre satele româneştĭ din *Dorida* la pag. 127. Dorida şi Lidorichi este acelaşĭ lucru (Pouqueville, voyage, ediţ. III, vol. II, pag. 357).

cânt. XXI, vers. 7 şi 23; Perevos, Ἱστ. τοῦ Σουλίου, pag. 34, nota 5). *Naca* este nume românesc; apoĭ faptul că era adĭutant al luĭ Tocĭca arată că *Naca* a fost Român (vezĭ despre numele *Naca* la pag. 57—58 No. 63).

No. 69. *Capitan Nanu* credem că este din familia luĭ Nicola *Caşĭumuli* din Cojani (vezĭ la No. 58), căcĭ găsim numele *Nanu* din Cojanĭ şi în revoluţiunea greacă de la 1821 (Perevos, Ἀπομν. πολεμικὰ vol. II, pag. 68 jos). *Nanu* este nume românesc, despre al căruĭ formaţiune vezĭ la pag. 57—58 No. 63. Vezĭ biografia luĭ Nanu în Fauriel, vol. I, pag. 73—75, şi cântecul de la pag. 78—79; Passov, pag. 26, cânt. XXX; Χασιώτης, pag. 96, cânt 11; aicĭ la versul 2 se află cuvintele: καὶ παλληκάρια μάζωνε, ὅλ' Ἀρβανιτοπαίδια, adecă: şi aduna voinicĭ, toţĭ băeţĭ de Albanejĭ. Aceştĭ băeţĭ de Albanejĭ sûnt *Arvanitovlahĭ* (Ἀρβανιτόβλαχοι), adecă *Fărşeroţiĭ*, vestiţĭ în vitejie. (Vezĭ şi la No. 207 şi la No. 295).

Nanu a fost Român. *Panu Zidru*, căruia *Nanu* ĭ-a fost unul dintre adĭutanţĭ, iĭ dădu armatolia din *Veria* de la poalele nord-ostice ale Olimpuluĭ (Ἀριστ. Βαλαωρίτης, Ἀθ. Διάκος, pag. 180).

No. 70. *Hristu Nuĭatu*, dupe cum se vede din cântecul luĭ *Sterghĭu Bucuvală* (Passov, pag. 7—8, cânt. VI, versul 9), a fost unul din adĭutanţiĭ luĭ. Porecla este românească făcută de la cuvêntul *nuĭa*, pl. *nuĭele*; decĭ a fost Român. *Nuĭatu* însemnéză *supţirel*.

No. 71. *Capitan Siru* se numĭa şi *Siru* şi *Şeru* (de la *şeară*=*ferestreŭ*), şi aceasta se vede din numele fiuluĭ sĕŭ pe care-l găsim în Χασιώτης (pag. 121, cânt. 50, vers. 2 şi 10) scris τὸ Σερόπλο (=Şeroplu), adecă: fiul luĭ *Şeru* (1) saŭ *Şeară*. Aseminea poreclă este şi *Ţecura* saŭ *Secure*. Se află ênsă la Românĭ maĭ des forma *Siru* (vezĭ *Siru* la pag. 79 No. 181; 96 No. 99). Capitan *Siru* (ὁ Καπιτὰν Σύρος) a fost din adĭutanţiĭ luĭ Capitan *Panu Zidru*, care ĭ-a dat armatolia de la Platamona din Tesalia (Ἀριστ. Βαλαωρίτης, în Ἀθ. Διάκος, pag. 180). Nu se ştie de unde a fost *Siru*. In cântecul XXX din Passov, pag. 26—27, la versul 24 vedem că avu de adĭutanţĭ pe un oare care *Ţeghĭu* (Τσέγι) şi pe vestitul *Cara-Taşĭu* (Τάσο) din Neagoşte.

Porecla *Siru* saŭ *Şeru* fiind românească, Capitan *Siru* a fost Român.

Porecla *Siru*, unindu-se cu numele Iani, ne dă *Siruĭani*, şi *Sirĭani*, reprodus de Grecĭ prin Συργιάννης; ear *Şeru Iani* se face Σεργιάννης. Un Συργιάννης, despre care se face vorbă la pag. 8 în citaţiunea din Pouqueville şi care a jucat un rol militar oare-care în imperiul Bizantin, are descendenţĭ carĭ sunt aşezaţĭ şi carĭ esistă şi astă-zĭ în comuna semigrecizată Frăngaţiĭ (Φραγκάδες) de la Zagori din Epir cunoscuţĭ cu porecla Σεργιάννης (Lambride, vol. II, pag. 99). Despre Συργιάννης din timpul Bizantinilor eată ce ne spune Pouqueville (voyage de la Grèce, vol.

(1) Numele *Şeru (Liciu Şeru)* îl poartă şi un locuitor din Nijopoli (vezĭ pag. 96 No. 99).

II, pag. 335, nota (1) în a II-a ediţie): 1): Cantacuz lib. II, c. 24. Nicéphore Grégoras nous aprend que ce Syrgiannis était Romain d'origine, d'une famille illustre sortie des Scythes Hyperboréens et que son père avait épousé une princesse impériale de Constantinople. T. I, p. 182. ad. Ann. 1320". Aĭurea noĭ arătăm că el era rudă cu Cantacuzineştiĭ, cari aŭ ca poreclă de familie şi numele *Farcaşiŭ*, pe când cel de *Canta-Cusinòs* l-aŭ luat de la satul *Cosina*, despre care vezĭ la pag. 5 jos şi pag. 48 la 1, 2, 3, 4, 5.

No. 72. *Iani al Statĭ* a fost fiul luĭ State *Lala-Dimu* din Acarnania, şi ginerele luĭ *Iani Bucuvală*, renumit armatol. Armatoliĭ de pe Olimp ne maĭ putênd rezista forţelor superioare ale luĭ Ali paşa, se retraseră la insula Schiatos din marea Egee, şi acolo echipând o flotilă de 70—80 de corăbiĭ sub comanda luĭ *Iani al Statĭ* şi luĭ *Nicu Ţara*, împreună cu armatoliĭ: *Blahava*, *Lazeştiŭ*, *Ţaghilă*, *Bizĭotĭ*, *Siru*, *Teodor Colocotroni* din Poloponez, Capitan *Romfei* din Neagoşte şi Capitan *Alexàndri* de pe Olimp, cu 1400 de voinicĭ aleşĭ începură a cutreera marea Egee ca *corsarĭ* aducênd spaima în flota turcească şi în Turciĭ din oraşele porturilor. Aceasta se petrece pe la 1807. (Satas, Τουρκοκρ. Ἑλλὰς, pag. 576—587; Σταθᾶς, πρῶτος καπιτάνος τοῦ στόλου = Stata, ăntâĭul capitan al floteĭ, pag. 586.) Despre faptele luĭ Iani al Stati şi Nicu Ţara vezĭ în Fauriel (vol. I, pag. 9—11, şi cântecul de la pag. 14—15); vezĭ şi în Passov, pag. 13—15, cânt. XIII şi XIV, unde la versurile 17 şi 28 se vede că Iani al *Stati* era din comuna *Domniţa* saŭ *Sĕcăreţ*. 'Αριστ. Βαλαωρίτης (în 'Αθ. Διάκος, pag. 179) spune că descendenţiĭ luĭ *Iani* al *Stati* nu putură să conserve armatolia părintească, şi maĭ târziŭ o căpĕtă *Iscu*, ruda luĭ Iani al *Stati*. Vom vedea maĭ încolo că acest *Iscu* este *Andreĭ Iscu* Bacòla, poreclit şi *Deli-Iscu* şi *Caraiscu*, care este tatăl erouluĭ Gheorghe *Caraiscachi* şi care era din comuna *Domniţa* de la Valtu. Andreĭ Iscu Bacòla fiind Român, şi *Iani* al *Stati* a fost Român ca rudă cu Andreĭ *Iscu*. Vezĭ şi la No. 45 şi la No. 207.

Numele *Stati* îl găsim în cântecele populare greceştĭ scris: Σταθῆς şi Σταθᾶς, nu Στάθης şi Στάθας. Σταθῆς este cu accentul pe ultimă pentru cerinţa metruluĭ iambic: ἐγὼ 'μ'ὁ Γιάννης τοῦ Σταθῆ, γαμβρὸς τοῦ Μπουκουβάλα = eŭ sunt Ianĭ al Stati, ginerele luĭ Bucuvală. Ear Σταθᾶς = *Stata*, este formă epirotică după imitaţie românească, ca *Tegu*, *Tega*, Mitru, Mitra etc., (vezĭ la pag. 33 nota, şi pag. 63, nota 3). *Stati Lala-Dimu*, tatăl luĭ Ianĭ al *Stati*, ne este dat ca originar din *Sĕcăreţ* şi din *Domniţa*. Despre *Sĕcăreţĭenĭ*, saŭ *Sărăţĭenĭ*, cari se zic şi *Sărăcăceanĭ* şi *Sărcăceanĭ*, vezĭ la pag. 13; idem în Jireček, Geschichte der Bulgaren, pag. 575 jos.

Despre faptele militare ale luĭ Ianĭ al Statĭ vezĭ şi la No. 197 pe larg.

No. 73. *Panu Ţara* era tatăl luĭ *Nicu Ţara*, şi ginerele luĭ *Panu Zi-*

dru ('Αριστοτ. Βαλαωρίτης, în 'Αθ. Διάκος, pag. 180). Vezĭ la *Nicu Ţara* la No. 197.

No. 74. *Capitan Tocĭca* era armatol la Grebenĭ (Γρεβενὰ), în partea orientală a Pinduluĭ, care dă în Macedonia. El era din comuna *Avela* de pe Pind, nu din Grebenĭ, cum spune D. 'Αραβαντινὸς, (Χρον. τῆς 'Ηπείρου, vol. I, pag. 259). Descendenţiĭ luĭ se află şi astăzĭ în Avela. Numele *Tocĭca* este diminutiv luĭ *Tocĭu* (vezĭ şi la pag. 45 la No. 24). Greciĭ-l scriŭ *Toscas* (Τόσκας; numaĭ în colecţiunea Passov, pag. 19—21, cânt. XXI, XXII, XXIII, îl găsim bine reprodus în forma Τότσκας, care este egală cu *Tocĭca*. In cântecul XXIII, vers. 2, pag. 21 vedem pe *Tocĭca* în revoltă plimbându-se cu treĭ miĭ de oştire. La 1770 estermină pe Albanejiĭ, cari se întorceaŭ încărcaţĭ cu prăzĭ din Peloponez (Perevos, 'Ιστορ. τοῦ Σουλίου. etc., pag. 23; Passov, pag. 20, cânt. XXI, XXII). *Tocĭca* şi din nume şi din locul de unde era se vede clar că a fost Român. El a fost aşa de vestit ca şi Iani *Bucuvală*, *Blahava*, *Carali* şi *Zidru*, despre carĭ vezĭ la numerile respective.

No. 75. *Alexi Tragudàra* era adĭutant a luĭ *Iani Bucuvală* (Passov, pag. 10, cânt. IX, vers. 9, şi pag. 11, cânt. X, versul 8). Este vestit şi el în resboaĭele cu Turciĭ, şi era originar din comuna Avela (vezĭ numele luĭ la pag. 62 No. 86). Un descendent a luĭ Alexi Tragudàra figurează şi în revoluţiunea greacă împreună cu capitan *Floru Griva*, din familia Buĭeştilor (Tricupis, 1, pag. 313; Filimon, IV, pag. 154, unde se vede ucis în luptă). Tragudara a fost Român.

No. 76. *Capitan Triţă* era din adĭutanţiĭ luĭ *Panu Zidru* (Passov, pag. 16, cânt. XVI*a*, vers. 10). *Triţă* este prescurtat din *Dimitriţă*. Numele luĭ arată că a fost Român.

No. 77. *Comna Troacă* a fost armatol la Βλαχοχώρια (= satele româneştĭ) de pe Parnas (Satas, τουρκοκρ. 'Ελλὰς, pag. 486 şi 492). Unul din descendenţiĭ luĭ Comna, numit tot *Comna Troacă*, joacă un rol însemnat militar în revoluţiunea greacă. Acesta are un fiŭ poreclit *Dipla*, care se laudă într'un cântec că este *şoĭmul* satuluĭ *Furca*: Δὲν εἶμ' ἐγὼ ὁ Πανουργιᾶς, δὲν εἶμαι κὴ-ὁ Λυσσέας, Μόν' εἶμ' ἀπ' τὴν 'Αγόριαννι, τῆς Φούρκας τὸ ξεφτέρι = Eŭ nu sûnt Pànurea, nicĭ Liseŭ, ci sûnt din Agorĭannĭ, *şoĭmul Furceĭ* (vezĭ cântecul în Gudas, vol. VIII, pag. 370, versul 8 şi 9, estras din colecţiunea luĭ Émile Legrand a cântecelor populare greceştĭ). *Furca* este sat românesc. Porecla *Troacă* se dă de la o *cuvată* mare care serveşte de fremântat pâne şi de dat hrană la *porcĭ;* ear *Comna* este un nume des la Românĭ, care se aude şi *Còmin, Comina, Hòmin, Homna, Homnu, Humnu,* (1) (vezĭ pag. 90, nota No. 7). D. Gudas neştiind numele şi poreclele româneştĭ şi dând peste numele *Comna* a fabricat o legendă întreagă vrând se probeze fără nicĭ o probă că familia *Comna Troacă* se

(1) Se află şi ca nume de botez la femeĭ în forma *Homna*.

trage de la împĕraţiĭ *Comneni* (Gudas, vol. VIII, pag. 357—360). Domnia sa la pag. 360 ne spune că porecla *Comna* este *diminutivul* luĭ Κομνηνὸς, dar cum, nu spune; ear despre *Troacă*, pe care îl scrie Τράκας, zîce că-i s-a dat luĭ *Comna* din cauză că la un joc cu *omada* el aruncând placa la joc nemerĭa şi la lovire se auzĭa sunetul *trac!!* Curioasă derivaţie, şi nu ştim cum află aceasta pentru un lucru întêmplat 150 de anĭ inainte de a scrie despre *Troacă*. Grecĭĭ pe *oa* îl scriŭ saŭ cu ω saŭ cu α, precum: *Soare* scriŭ Σώρης, *Broască* Μπράσκας (vezĭ la pag. 30 la P). 2); decĭ şi pe *Troacă* l-aŭ seris Τράκας. *Troacheştiĭ* eraŭ din *Furca* şi se mutară în Agorĭanĭ pe Parnas, unde aveaŭ armatolia asupra satelor Româneştĭ. Decĭ şi din numele şi porecla lor şi din origina lor de la *Furca* se probează că aŭ fost şi sûnt Românĭ. Din această familie este şi Capitan *Calpuzu* (Gudas, VIII, pag. 360—361 . Comna Troacă şi Calpuzu la 1770 resculară satele româneştĭ de pe Parnas (τὰ Βλαχοχώρια) în contra Turcilor (Satas, Τουρκοκρ. Ἑλλὰς, pag. 492), şi în timpul revoluţiuneĭ de la 1821 Troacheştiĭ, fiŭ şi tată, earăşĭ se puseră în fruntea Românilor din Βλαχοχώρια şi aduseră serviciĭ marĭ revoluţiuneĭ greceştĭ prin vitejia lor (Gudas, VIII, pag. 365). Troacheştiĭ rĕmaseră mult timp în Peloponez şi de aceea îĭ găsim porecliţĭ şi Μωραΐταις, adecă *Muraiţĭ*, din *Morea* (Gudas, VIII, pag. 360). Maĭ încolo vom vorbi despre unu Gheorghe *Muraitul*, tot din această familie, care a fost adĭutantul vestituluĭ capitan Andruţu *Veruşiŭ Moceanu* (vezĭ la No. 131).

No. 78. *Statachi Zaro-Nicu* cu *Nicola Zaro-Nicu, Ianachi Zaro-Nicu* şi *Cuţo-Hristu Zaro-Nicu* aŭ fost armatolĭ la Agrafa (vezĭ cântecele în onoarea lor în Passov, pag. 23, cânt. XXV; pag. 24, cânt. XXVII, versul 6; pag. 25—26, cânt. XXIX; şi Χασιώτης. pag. 110, cânt. 32 intitulat ὁ Γιάννης Ζαρνικιώτης. *Zaro-Nichĭoti* este *Zaro-Nicu* cu terminaţia *oti, otă* (vezĭ pag. 45 No. 34). *Zaro-Nicu* este nume românesc egal cu *Zalo-Nicu* prin trecerea luĭ *l* în *r*, lucru ce-l găsim şi la Românĭĭ *Şfachĭoţĭ* şi *Lachĭoţĭ* din Creta (vezĭ Passov, pag. 182, cântecul CCXLVII, versurile 3, 7, etc.). Cu *Zalo* este compus şi numele renumituluĭ poet Român *Zalo-Costa*, care era din comuna românească de pe *Pind* numită *Săracu* (vezĭ Σπυρίδων Π. Λάμπρου, în Γεώργιος Ζαλοκώστας, Ἀθήνησι, 1868, pag. 11, linia 5—8). Numele lor românesc dar arată că toţĭ aŭ fost Românĭ fiind de aceeaşĭ familie. Vezĭ şi la *Cuţo-Hristu* No. 144, şi la Gheorghe *Zalo-Costa* No. 317.

No. 79. *Fotu Zidru*, fiul luĭ Panu *Zidru*, fu asasinat de Turcĭ la 1768 (Passov, pag. 63, cânt, LXXV, vers. 13 şi 17; la aceste versurĭ este numit *Zidruli*, cuvênt care este diminutiv românesc a luĭ *Zidru* arătând *micul Zidru* saŭ fiul luĭ Zidru; vezĭ ş 'Αριστοτ. Βαλαωρίτης, în 'Αθ. Διάκος, pag. 180). *Zidru* am vĕzut la No. 34 că a fost Român; decĭ şi fiul sĕŭ.

No. 80. *Capitan Zaharĭà*. Eată ce zîce Fauriel (vol. I, pag. 73—74) despre acest armatol: On ne connaissait guère, en Morée, que trois ou quatre familles de Klephtes. La plus puissante était celle de Kolocotroni,

et celle de Zacharias la plus ancienne. Le chef de bande qui a rendu ce dernier nom fameux vivait vers le milieu du dernier siècle; toutes les traditions qui lui sont relatives lui atribuent au plus haut degré les qualités indispensables pour faire un Klephte de renom, une bravoure sans égale, une extrême sagacité d'esprit : une vigueur et une soupplesse de corps extraordinaires, et une vitesse incroyable à la course. Elles célèbrent de plus la générosité de son caractère, son humanité et ses ménagements pour les Grecs, surtout pour ceux qui étaient opprimés et pauvres". Gudas (VIII, pag. 22) spune că familia prinţiară a Grigoreanilor din Laconia, care numĭa pe subt capitanĭ, lăsă în discreţiunea Turcilor pe armatolul *Panaĭotar Veneţianacu*, de şi era ginerele Capitanuluĭ Domnitor, şi-l înlocui cu armatolul *Zaharĭa*, pentru că Panaĭotar nu arăta destulă ură în contra Turcilor şi pentru că făcea rĕŭ Creştinilor (vezĭ şi la No. 190).

Pouqueville (Hist. de la régénér. de la Grèce, vol. II. pag. 264, ediţiunea II-a, nota 1) vorbind despre fiica luĭ Zaharĭa, zîce următoarele cu ocaziunea începereĭ revoluţiuneĭ greceştĭ de la 1821 la Manĭaţĭ : „À ces accents, une Spartiate, Constance Zacharia, fille d'un martyr de la liberté, qualifié de brigand et empalé comme tel à Tripolitza, en 1799, instruite des malheurs de son père qu'elle perdit lursqu'elle était au berceau, quittant ses fuseaux, saisit les armes! Altérée de vengence, elle plante un drapeau sur sa demeure en signe d'enrôlement. Les femmes Laconiennes et les braves du Pentadactylon s'enflamment à ses récits (1) et se précipitent sur ses pas dans la plaine de Lacédémon, où elle proclame la régénération de la Grèce à la tête de cinq cents paysans. L'évêque d'Hélos Anthimos, accouru à la reneontre de l'héroine, bénit son entreprise, et après avoir forcé les Turcs à se renfermer dans le chateau de Mistra, elle remonte le cours de l'Eurotas, jusqu'à Léondari, où elle vient renverser le Croissant des mosquées et mettre le feu à la maison du vaivode qui tombe sous ses coups". Ear la nota (1) Pouqueville zice următoarele : „Zacharias, que j'ai vu attaché au pal en février 1799, était cité comme un des hommes les plus rapides à la course, titre qu' Homère donne au divin Achille. Les chants populaires disent, au sujet de sa légèreté, que ses talons touchaient à ses oreilles quand il courait à travers les campagnes". (Vezĭ şi Fauriel, vol. I, pag. lix).

Din cele de maĭ sus rezultă că Zaharia era Manĭat şi negreşit de la muntele Taiget Pendadactylos, care a dat numele de *braţul de Mânĭ* al părţiĭ Laconiĭ, care se numi greceşte Μάνη, Μάϊνη, Μάϊνα (vezĭ la pag. 17, nota 3); ear despre romanitatea Manĭaţilor, vezĭ maĭ cu sémă la No. 189, apoĭ la pag. 47, 48, 49, 53, 54—55, 121 cu nota (1) şi pag. 122. Prin urmare armatolul *Zaharĭa* a fost Român. Esistă un cântec popular despre Zaharĭa (vezĭ Passov, pag. 18, cânt. XVIII; Fauriel, vol. I, pag. 76).

Fauriel se înşeală în ceea ce priveşte vechimea familiilor armatolice

din Peloponez; cea maĭ vechĭe a fost aceea a Colocotroneştilor (vezĭ la No. 28).

No. 81. *Apostolĭ Buĭa Griva*, din familia istorică a Buĭeştilor, a fost armatol în Acarnania (Satas, Ἑλλ. ἀνέκδοτα, vol. I, pag. ρλδ'). Buĭeştiĭ fiind Românĭ, şi el a fost român. Vezĭ despre *Buĭeştĭ* la pag. 5, 6, 18.

No. 82. *Hondru Mara* a fost armatol la Lamari [1]) spre Arta în Acarnania superióră. El avú un fiŭ numit *Mitru Mara*. D. 'Αραβαντινὸς dar care scrie Χοντρομάρας şi Χονδρομάρας credem că nu derivă cuvêntul de la grecescul χονδρὸς = *gros*, şi de la substantivul ἡ χονδρομάρα = *gugumănia*, căcĭ dacă *Mitru Mara* era fiul luĭ Χοντρομάρα era să se numească Mitru Χοντρομάρα, ear nu simplu Mitru Mara; decĭ Χοντρομάρα este *Hondru Mara*, adică *Hondru Mare* cu *a* la fine, ca la acest, acest*a*. Porecla *Hondru* este des auditĭ la Românĭ nu în sens de *gros*, ca grecescul χονδρός. *Hondru* compus cu *Ḑimă* saŭ *Ḑĭumă* dă *Hondro-Ḑimă* saŭ *Hondro-Ḑĭumă*, făcut de grecĭ Χονδρό-ζωμος, ca şi când ar fi din ζωμὶ = *ḑamă*, şi χονδρὸ = groasă. *Mara* de la Χοντρομάρας aratá că armatolul în chestiune a fost *Român*, căcĭ *Mare, Marĭ* şi *Mara* sûnt porecle româneştĭ (vezĭ 'Αραβαντινὸς, Χρον. τῆς Ἠπείρου, vol. I, pag. 250 şi 258, β'). Vezĭ şi la No. 66; idem la pag. 64 No. 99 şi pag. 89 No. 164 despre numele şi porecla *Mara* şi *Mare*. *Hondru* se aude şi *Condru*, *Condra*, *Condrea*, nume des auzîte şi în România.

No. 83. *Scântu Buĭa* a fost un om de arme, de care se servi Ali paşa în contra inimicilor sĕĭ. Credem că este din familia istorică a Buieştilor. (Vezĭ despre el 'Αριστ. Βαλαωρίτης în Κυρὰ Φροσύνη, pag. 67—68 şi 'Αραβαντινὸς, Χρον. τῆς Ἠπείρου vol. I, pag. 251—253, nota 2. Decĭ a fost Român.

No. 84—86. *Costa*, *Ḑeghĭŭ* şi *Hristu Buĭa Griva*, toţĭ din familia istorică a Buĭeştilor, aŭ fost armatolĭ în Acarnania şi luară parte în contra Turcilor la revoluţiunea din Peloponez de la 1769—70 (Satas, Ἑλλ. ἀνέκδοτα, vol. 1, pag. ρλδ'—ρλέ, şi Τουρκοκρ. Ἑλλὰς, pag. 486, 492, 497—8). Aŭ fost Românĭ, căcĭ Buĭeştiĭ eraŭ Românĭ, dupe cum se vede la pag. 5, 6, 18 şi aĭurea.

No. 87. *Capitan Cĭolac* a fost din adĭutanţiĭ luĭ Capitan *Tocĭca* împreună cu un altul numit *Naca*. Acestor adĭutanţĭ Turciĭ le luară familiile şi eĭ se gândĭaŭ să se supună lor; atuncĭ Tocĭca le zîce într'un cântec popular (vezĭ Perevos, Ἱστορία τοῦ Σουλίου, pag. 35, versurile 5—9): „*Băeţiĭ meĭ, dacă vreţĭ tăĭare şi vreţĭ să periţĭ, veniţĭ să vĕ taĭŭ eŭ şi să vĕ îngrop, să daŭ pomelnicele la toţĭ popiĭ, să audă ţărĭ şi oraşe, oraşe şi ţinuturĭ, să zîcă că Tocĭca turbă şi-şĭ mănêncă voĭniciĭ.*“ Vezĭ şi nota 5 la pag. 34 tot din Perevos.

[1]) Lamari = *La mare*, căcĭ p'asa este lûngă mare. Aicĭ găsim şi numele *Limba* pentru o bucată de pământ care înaintează în mare. (L. Heuzey, Le mont Olympe et l'Acarnanie, Paris, 1860, pag. 285, 287, 288 jos etc.).

Capitan *Cĭolac* a fost din familia numită maĭ târziŭ *Cĭolacoglu* din acelaşĭ sat cu *Gavu-Sterghĭu* din Agrafa. ['Αραβαντινὸς, Χρον. τῆς 'Ηπείρου, vol. I, pag. 256 şi 345, nota (1)]. *Gavŭ* = *orb* la Macedoromânĭ; ear *Sterghĭu* este un nume escluziv românesc. *Cĭolac* şi *Cĭolacoglu* sunt rude cu capitan *Gavu-Sterghĭu,* despre care vezĭ la No. 173; decĭ *Cĭolac* a fost Român. *Gavu-Sterghĭu* a jucat un rol însemnat în revoluţiunea greacă de la 1821; Pouqueville îl numeşte *le stratarque* (régén. vol. III, pag. 423).

No. 88. *Dimitri Cĭolacoglu* a fost armatol la Agrafa şi din acelaşĭ sat cu Capitan *Gavu-Sterghĭu* ('Αραβαντινὸς, Χρον. τῆς 'Ηπείρου, vol. I, pag. 256 şi 346, nota 1). Decĭ a fost Român; vezĭ şi No. 87 de maĭ sus. Vezĭ înrudirea cu *Gavu-Sterghĭu* la No. 173.

No. 89. *Cuţo-Hristu Zaro-Nicu*, vezĭ la No. 78.

No. 90. *Iani Draganĭ* a fost din oraşul *Galaxidi* şi camarad de arme cu capitan *Vlaharmata*; căzu într'o luptă cu Turciĭ (Satas, Χρον. ἀνέκδ. Γαλαξειδίου, pag. 159—60). D. Satas scrie Τραγανῆς elenizând pe Românescul *Draganĭ* şi *Dragan*. Nu încape îndoeală că a fost Român, maĭ cu seamă camarad cu *Vlaharmata* şi numit *Draganĭ*. Numele *Dragan*, de şi slavic, este purtat de Românĭ; asemenea şi diminutivul *Drăgănac*, despre care vezĭ la No. 190.

No. 91. *Capitan Ghĭahu* a fost armatol în Epir. Despre el vorbeşte Fauriel, vol. I, pag. 23—24, şi pag. 26—27 în cântecul luĭ *Ghĭahu;* asemenea Passov, pag. 47—48, cânt. LIII. Numele *Ghĭahu* şi *Ghĭacă* sunt româneştĭ (vezĭ la pag. 62 No. 87); decĭ *Ghĭahu* a fost Român. In greceşte numele este scris Γιάχος.

92. *Lazeştiĭ* aŭ fost din *Vlaho-Livade*, comună românească pe Olimp (Gudas, V, pag. 399). Din familia *Lazeştilor* a fost şi căpitan *Gheorgachi Olimpiotul*, şeful oştirilor luĭ Ipsilante la 1821 în România (Gudas, V, pag. 400, unde spune că această informaţiune o are chĭar de la fiul luĭ Gheorgachi). Lazeştiĭ aŭ fost mulţĭ, între cari notăm pe *Costa, Dimu, Hristu, Nicu* şi *Tolĭu,* după următoarele cântece populare: Passov, pag. 51, cânt. LIX, unde la versul 4 se zĭce că *Lazu* era *exarch* în capitanatul sĕŭ; pag. 61—63, cânt. LXXII, LXXIII, LXXIV; pag. 97, cânt. CXXII; pag. 98, cânt. CXXIII; Χασιώτης, pag. 211—212, cânt. XXXIII, versul ântâĭŭ de la pag. 212; Fauriel, vol. 1, pag. 29—31 biografie, şi pag. 32—33 cântecul luĭ *Plĭacĭca*, unde găsim pe *Plĭacĭcă* rănit şi el întreabă păserile „oare, păsĕriler, mĕ voiŭ lecui, oare mĕ voiŭ vindeca? Şi-î se respunde: Dragă *Plĭacĭca*, dacă vreĭ se te vindecĭ, se se lecuească rănile tale, eşĭ sus pe Olimp, la locul cel frumos. Voĭniciĭ acolo nu se imbolnăvesc, şi bolnaviĭ se îmbărbătează. Acolo sûnt Clefţiĭ ceĭ mulţĭ, cele patru *prutate* (marĭ capitanate). Acolo împărţesc baniĭ şi capitanatele. Luĭ *Nicu* îĭ cade Potamĭà, luĭ *Hristu* Alasona, *Tolĭu* fu căpitan estan la Caterina (oraş şi plasă), şi micul fiŭ a luĭ Lazu luă Platamona, etc.“ De aci se vede că Lazeştiĭ trăgeaŭ la sorţ capitanatele; Fauriel, vol. 1,

pag. 41—42 şi 44—45, cântecul luĭ *Dimu Lazu* şi biograba luĭ; pag. 53—54 tot despre *Dimu*, şi pag. 56—57 alt cântec, la care găsim un nepot a luĭ *Dimu* numit *Lambrachi*, nume popular la Românĭ; Χασιώτης, pag. 113—114, cânt. 36, unde la versul 7, pag. 113 găsim şi unu *Liolĭu* saŭ *Lulĭu Lazu*, căruĭa Veli-paşa, fiul luĭ Ali-paşa, îĭ luă nevasta ca se-l silească se-i se supună; vezĭ şi 'Αραβαντινὸς, Χρον. τῆς 'Ηπείρου, vol. I, pag. 307, nota (β), şi 'Αριστ. Βαλαωρίτης, în 'Αθαν. Διάκος, pag. 196. Despre Lăzeştĭ vorbim pe larg aĭurea, căcĭ luară parte însemnată şi în revoluţiunea greacă de la 1821 (vezĭ despre *Tolĭa* şi *Dimu* Lazu în Gudas, VIII, pag. 400). Despre Lăzeştĭ vorbeşte şi Perevos, Ἱστορ. τοῦ Σουλίου, pag. 32, 33. *Lazu* de la 1760 a fost adĭutantul luĭ *Panu Zidru*, armatol la Alasona din Tesalia, de la care luă capitanatul de la *Ecaterina* (oraş şi plasă la Olimp) ('Αριστ. Βαλαωρίτης, în 'Αθ. Διάκος, pag. 180). In timpurile vechĭ familiile însemnate româneştĭ trimiteaŭ câte unu saŭ doĭ din sînul lor la ceĭ maĭ însemnaţĭ căpitanĭ se facă scoala armelor, şi astfel găsim că cutare mare comerciant saŭ profesor Macedoromân avea frate armatol, distins în resboaĭele cu Turciĭ. Nicu *Ţara*, de exemplu, era un eroŭ şi om literat (Fauriel, vol. I, pag. 182).

Capitan Lambrachi Lazu şi alţĭ *Lazeştĭ* aŭ însoţit pe *Nicu Ţara* la toate resboaĭele ce făcu pe uscat şi pe mare, şi de aceea sûnt cântaţĭ în multe cântece împreună cu el (vezĭ şi Οἰκονομίδης, τραγούδια τοῦ 'Ολύμπου, pag. 52—53, cântecul 68, şi pag. 51—52, cânt. 67). In Οἰκονομίδης (la pag. 12—13, cânt. 6) găsim următorul cântec relativ la moartea unuĭa dintre armatoliĭ Lazeştĭ. Dăm cântecul întreg cu textul grecesc şi în traducere, atât spre a se vedea *romanitatea* Lazeştilor, cât şi spre a da şi o probă de geniul poetic al Românilor. Căcĭ toate cântecele relative la bravurile armatolilor, fie ele în limba română fie în limba greacă, sûnt făcute numaĭ de Românĭ. Româniĭ fiind δίγλωσσοι, adecă ceĭ din Albania ştiind şi albanezeşte, ear ceĭ vecinĭ cu Greciĭ ştiind şi greceşte, aŭ cântat pe eroĭi lor şi în româneşte şi în albanezeşte şi în greceşte. Decĭ şi cântecul citat maĭ jos este făcut de Românĭ. Eată cântecul:

„'Εσεῖς παιδιὰ Βλαχόπουλα, παιδιὰ 'πὸ τὰ Λειβάδια,
Σὰν πᾶτε κατ' τὸν τόπον σας, πίσω κατ' τὴν πατρίδα,
Τουφέκια νὰ μὴ ῥίξητε, τραγούδια νὰ μὴν πῆτε.
Κὶ ἂν σᾶς ῥωτήσ' ἡ μάνα μου, ἡ δόλια ἡ ἀδερφή μου,
Μὴν πῆτε πῶς ϐαρέθηκα, πῶς εἶμαι σκοτωμένος,
Μὸν πῆτε πῶς παντρεύτηκα, πῶς εἶμαι παντρεμένος.
Πῆρα τὴν πλάκα πεθερὰ, τὴ μαύρη γῆ γυναῖκα,
Κὶ αὐτὰ τὰ λιανολίθαρα πῆρα γυναικαδέρφια."

Adecă: „Voĭ băeţĭ Românaşĭ, băeţĭ din Livade, dacă vĕ veţĭ duce pe la locul vostru, înapoĭ în patria vóstră, se nu sloboziţĭ puştĭ, cântece se

nu zîceţĭ. Şi dacă vĕ va întreba maĭcă-mea, bĭata soră-mea, se nu spuneţĭ că sûnt rănit, că sunt ucis, ci spuneţĭ că mĕ însuraĭ, că sûnt însurat. Luaĭ placa de soacră şi negrul pămênt de nevastă, şi cele micĭ petricele le luaĭ de cumnaţĭ."

Lazeştiĭ aŭ fost Românĭ, ca uniĭ cari eraŭ din Vlaho-Livade. Vezĭ şi la Gheorghe Olimpiotul la No. 246.

No. 93. *Capitan Mavromati* era de la Valtu din Acarnania, om bogat în turme şi tot de o dată şi armatol. In Passov, pag. 5, cânt. 1, vers 9 şi 10 se spune că Hristu *Milĭonĭ* ridică un *cadiŭ*, şi autorităţile turceştĭ cerură de la Mavromati se ucidă pe *Milĭonĭ*, dacă vrea se-şĭ conconserve capitanatul. In 'Αραβαντινὸς (Χρον. τῆς 'Ηπείρου, vol. I, pag. 310, nota 1), vedem pe la 1812 un descendent a luĭ Mavromati armatol. Aseminea şi în Satas (Ἑλλ. ἀνέκδοτα, vol. I, pag. ρλστ), se aminteşte de Mavromati, că goneşte pe Capitan *Caţico-Iani* şi pune în locul luĭ ca armatol pe *Dracu Griva*.

Capitan *Mavromati* are nume grecesc μαῦρο 'μάτι (= ochĭu negru), ênsă el a fost Român. Spre a se convinge cetitorul, cetească la No. 274).

No. 94 *Colea Plăpută* a fost om bogat în turme în Peloponez, şi armatol, rudă cu Teodor Colocotroni (Fil. III, pag. 6, 55, 63, 409). Fiĭi luĭ Colea Plăpută sûnt nepoţĭ luĭ T. Colocotroni (Gudas, VIII, pag. 102 jos). Am vĕzut la pagina 31—32 că Colocotroneştiĭ aŭ fost Românĭ; decĭ şi Colea Plăpută şi fiĭi luĭ. Fiĭi luĭ Colea Plăpută jucară un rol însemnat în reboluţiunea greacă, dupĕ cum vom vedea maĭ încolo. Plăputeştiĭ aŭ de rudă un oare care *Pànură*, viteaz luptător Filimon, IV. 57). *Panură* este poreclă românească. (Vezĭ la pag. 50).

No. 95. *Capitan Tolĭu* a fost armatol la Grebenĭ (Γρεβενὰ), partea orientală a Pinduluĭ spre Macedonia. El la 1770, întorcêndu-se mulţĭ Albanejĭ Turcĭ cu multe prăzĭ de la revoluţiunea nenorocită din Peloponez, îĭ exterminä luându-le toate prăzile (Κωνσταντᾶς, pag. 141—142). *Tolĭu* a fost Român, căcĭ numele luĭ este românesc. (Vezĭ la pag. 44 No. 15). Se nu se confunde cu *Tolĭu Lazu* de pe Olimp, de la No. 92.

No. 96. *Iani Cacĭoni Vărcolac* se numĭa maĭ nainte Iani *Cacĭoni*, şi fu poreclit *Vărcolac* pentru că era negru la faţă şi pentru că *mănică* mulţĭ Turcĭ, adecă ucise mulţĭ Turcĭ. (Χρυσαλλὶς, vol. III, pag. 386, coloana ântâia). Cauza care îl făcu armatol a fost atentarea ce vru se facă la onoarea nevesteĭ sale un Derven-aga Turc Albanez, pe care-l ucise. (Χρυσαλλὶς, III, pag. 385, col. a II-a). Iani *Vărcolac* prin multele lupte victorioase ce făcu în contra Turcilor fu recunoscut prin firman împĕrătesc *capitan* peste maĭ multe oraşe de pe Parnas cu condiţiunea se trimită anual Sultanuluĭ câte un *ulĭŭ* spre semn de supunere. (Χρυσαλλ. III, pag. 387, col, II-a). Dupĕ moartea luĭ Iani *Vărcolac* vru se-ĭ ĭa locul fratele sĕŭ, dar un oare-care *Costa Zaharia*, supranumit *Costandàra*, cumnat cu *Vărcolac*, îl goni, şi fratele luĭ Iani *Vărcolac* se retrase şi se aşeză defi-

nitiv cu familia sa în oraşul *Levadia* din Beoţia, ear el luă capitanatul luĭ Vărcolac, al căruĭ fiŭ muri nevărstnic.

Am vĕzut că *Iani Vărcolac* se numĭa Iani *Cacĭoni;* fratele luĭ aşezat în Livadia purta şi el numele de *Cacĭoni*. Un descendent al acestuĭ *Cacĭoni* aşezat în Levadia vom vedea maĭ încolo că a fost vestitul *Lambru Cacĭoni*, un om estraordinar în luptele navale cu Turciĭ pe la 1790—1806. Vezĭ maĭ la vale la *Lambru* Cacĭoni, la No. 165. Familia *Cacĭoni* era în înrudire de aproape cu armatoliĭ *Lambru* şi *Mitru Ţecura*, despre cari am vorbit la No. 38—39, şi pe cari îĭ vedem pe la 1740 la Valtu în Acarnania, şi unul din eĭ a fost ginerele armatoluluĭ *Găcĭulĭ Trămbuca* şi armatol la Valtu (Satas, Ἑλλ. ἀνέκδ. vol. I, pag. ρλγ'; şi Χρυσαλλίς, vol. III pag. 387, col. I, unde se vorbeşte despre înrudirea *Cacĭoneştilor* cu Ţecura). *Cacĭoneştiĭ* dar eraŭ originarĭ de la *Valtu*, de unde se mutară în *Galaxidi* şi pe urmă în Levadia.

Porecla *Cacĭoni* este românească (vezĭ pag. 44 No. 20 şi 23); decĭ a fost Român. La No. 165 dăm maĭ multe detaliurĭ.

No. 97. *Vergu Vlaharmata*, armatol la Parnas, era dintr'un sat numit Μαυρολιθάρι (Peatră-neagră) (Satas, Χρον. ἀνέκδοτον Γαλαξειδίου, pag. 157; vezĭ şi faptele luĭ tot aici la pag. 157—158. La nota (2) de la pag. 157 se spune că *Papa-Costa Cĭamàla*, locotenent de general în revoluţiuuea greacă de la 1821, a fost rudă cu *Vergu Vlaharmata*, ear la pagina 240, la corectarea erorilor, ultima linie, cetim următórele: „pag. 157, nota: ἐγγονὸς τοῦ Βλαχαρμάτα," adecă *Papa-Costa Cĭamàla*, despre care se vorbi la nota de la pag. 157, era ἐγγονὸς, adecă franţozeşte *petit fils*, saŭ în româneşte *fiŭ* de fiŭ al luĭ Vlaharmata). Şi numele *Vlaharmata* şi porecla *Cĭamàla* sunt româneştĭ; decĭ Vergu Vlaharmata a fost Român. (Despre porecla *Cĭamàla*, *Cĭamalic*, *Cĭamablac*, vezĭ pag. 93, Nota 7; pag. 97, Nota 29). *Papa-Costa* jucă un rol însemnat în revoluţiunea greacă.

No. 98. Iani *Bună-horitul* însemnează *Iani* din *Bună hoară* (din *bun oraştŭ*). *Bună-hoară*, sat la Parnas, este scris greceşte Βουνι-χώρα (=ţară saŭ sat de munte) dupe cum se vede în Satas, Χρον. ἀνέκδ. Γαλαξειδίου, pag. 157 jos. In Gudas, vol. VIII, pag. 387, linia 26, găsim forma Βενηχώρα. Din Βουνι-χώρα a fost şi un renumit armatol cunoscut cu numele *Vlaho-Tanase* (Satas, Χρον. ἀνέκδοτον Γαλαξειδίου, pag. 163). Intrăm în aceste detaliurĭ spre a găsi naţionalitatea luĭ *Iani* Βουνιχωρίτul, căcĭ nu ştim dacă este sat românesc; numele de *Vlaho-Tanase* ênsă din Βουνι-χώρα ne face să credem că satul este românesc, şi prin urmare Iani *Bună-horitul*, compatriotul luĭ *Vlaho-Tanase* a fost Român. Vezĭ faptele luĭ în Satas, (Χρον. ἀνέκδ. Γαλαξειδίου, pag. 157—158). Şi *Lambeti* de la No. 120 a fost din satul Bună-hoară.

No. 99. *Floru Iătăganea* a fost din trupa luĭ *Zaharia Costantàra*, armatol la Parnas, şi camarad de arme cu Vlaho-Tanase şi Lambru Ţe-

cura. După moartea luĭ Costantàra, capitanatul sĕŭ rĕmas fără moştenitorĭ şi-l împărţiră între eĭ adĭutanţiĭ sĕĭ. Ast-fel împregiurimele Saloneĭ le luă Lambru Ţecura şi Vlaharmata, Dorida, unde sunt τὰ Βλαχοχώρια, o luă Floru Iătăganea, şi plasa Malandrinu o luă Vlaho-Tănase (vezĭ Χρυσαλλὶς, vol. III, pag. 419, colóna I-a). Numele *Floru* este românesc (vezĭ însemnarea luĭ la pag. 18, rândurile 14—19); decĭ *Floru Iătăganea* a fost Român. In greceşte este scris Φλῶρος Ἰαταγάνας. (vezĭ şi la No. 41). Porecla *Iătăganea* este de la *ĭatagan*, care se zice şi *ĭartagan*.

A esistat şi alt capitan cu numele *Floru* simplu, contimpuran şi amic cu capitan *Andruţu Veruşĭŭ* (vezĭ cântecul luĭ în Χασιώτης, pag. 97. cântecul 12). Nu ştim dacă este acelaşĭ cu *Floru Calţuda*, fratele luĭ *Caleşĭŭ Calţuda*, despre carĭ vezĭ la No. 53—54.

No. 100. *Capitan Alexàndri*. Numele *Alexandru* nu esistă în popor; în locul luĭ este des usitat *Alexi* şi *Leca*. Alexi se face augumentativ *Alexandru* (ca la băet, *băeţandru*) şi *Alexàndri*, cu accentul pe penultimă ca şi *Dĭamàndĭ*. Asemenea *Costantì* nu esisă, ci *Costa*, care şi el se face augmentativ *Custàndu* şi *Custandĕŭ*, *Custàndar*, *Custandàra*, *Costar*, de unde diminutiv *Custarel*, *Custareli*. T. Colocotroni (Διήγησις συμβάντων τῆς Ἑλλ. φυλῆς. pag. 32) spune că 1807 toţĭ capitaniĭ de pe Olimp proscrişĭ, precum Alexàndri, Papa Eftimie Blahava, Lĭolĭu, Lazeştiĭ, căpitaniĭ luĭ Ţara şi alţĭ, cu 1400 de soldaţĭ, împreună cu Colocotroni făceaŭ rĕsboiul de corsarĭ în contra Turcilor. *Alnxàndri* dar era şi el unul din capitaniĭ Olimpuluĭ. In Passov, pag. 106, cânt. CXXXVI, versul 17, cetim cuvintele următoare spuse de un căpitan, la care ăntăĭa dată se duse *Alexàndri* şi se înrolă: Ἦλθε μὲ παλιοτσάρουχα καὶ τοῦ φκιασα πλεγμένα, adecă veni cu *opincĭ rupte* (vechĭ) şi-ĭ făcuĭ (altele) împletite". Din aceste se vede, că *Alexàndri* a fost *cĭoban* la început, şi nicĭ o îndoeală că a fost Român şi din această împrejurare şi din numele luĭ. Ţeraniĭ Grecĭ din Tesalia nu eraŭ primiţĭ în oştirile capitanilor (vezĭ de ce, la pag. 134.), ear daca era oraşan Alexàndri, nu purta *opincĭ* şi chiar rupte, căcĭ *opinca* = (*ţĕruhĭe* la Macedoromânĭ) este încălţămênt al cĭobanilor Românĭ.

Vezĭ cântecul luĭ Alexàndri în Passov (pag. 105, cânt. CXXXVI), şi ceva interesant între el şi Colocotroni în Θεόδωρος Κωλοκοτρώνης, Διήγησις συμβάντων τῆς Ἑλλ. φυλῆς, pag. 285, rândurile 3—7.

No. 101. *Capitan Andruţu Veruşĭŭ* ne spune D. Satas (Χρυσαλλὶς, vol. III, pag. 227, col. I) că se născu la 1740 în satul *Libanaţĭ* al *Locrideĭ Opuntiane*. Ear *Gudas* (vol. VIII, pag. 121) ne spune că tatăl luĭ *Andruţu* se numĭa Atanasie, că avea poreclă *Veruşĭ*, şi că *Andruţu* atâta speriè pe Turcĭ cu faptele sale de arme în cât Poarta îl numi *capitan* general asupra Grecieĭ continentale întregĭ. Fauriel, (vol. I, pag. 102) spune că *Andruţu* era dintr'o vechĭe familie de *Cleftĭ* saŭ de *Armatolĭ*. Pouqueville (Hist. de la régén. vol. II, pag. 21, linia 5—6) ne spune că era din

Preveza din Epir. D. 'Αραβαντινὸς [Χρον. τῆς 'Ηπείρου, vol. I, pag. 257, nota (ε')] ne spune că se născu în *Tesalia*, şi dă ca probă următoarele doauĕ versurĭ, fără se arăte unde se găsesc, versurĭ în cari se vorbeşte de muma luĭ Andruţu:

„'Αγράφων ἄγρια βουνὰ, 'Αγράφων κορφοβούνια,
„Τί κάμεταν τὸν γιόκαν μου, τὸν καπετὰν 'Ανδρίκο„.

adecă: „Munţĭ sălbatecĭ de la Agrafa, creştete ale munţilor Agrafa, ce aţĭ făcut pe fiuleţul meŭ, pe capitan *Andricu?*„. D. 'Αραβαντινὸς putea să citeze versul 7—10 de la cântecul XLVII, pag. 43 din Passov, unde muma luĭ Andruţu, care şeade în *Cărpenişĭŭ*, blastemă pe boĭerii din Cărpenişĭŭ şi pe un *Cara-Ghĭorghi* că-ĭ aŭ gonit de acolo pe fiul eĭ, pe cel dintâiŭ voĭnic, şi spune în versurile 9 şi 10:

„Ποτάμια, λιγοστέψετε, γυρίσετε ὀπίσω,
„Δρόμο τ' 'Ανδρίκ' ἀνοίξετε, νὰρθῇ στὸ Καρπενῆσι„.

Adecă: Rîurĭ, împuţînaţĭ apele, întoarceţi-vĕ înapoĭ, deschideţĭ drum luĭ Andricu să vie la *Cărpenişĭŭ*„. Din aceste versurĭ ar crede cine-va că Andruţu era din *Curpenişĭŭ*, dar nu era de acolo. Numele *Veruştŭ*, *Veruşĭ*, fără nicĭ o îndoeală este românesc, diminntiv de la *veru (vĕr)*, care se zîce şi *averu* la Macedoromânĭ. Ast-fel de porecle sûnt dese la eĭ, precum şi *Nepot, Lală* (în sens de *unchiŭ*), *Frate* (vezĭ pag. 6 jos, 10 jos, 81), etc. Ênsă ca se găsim origina luĭ, trebue se recurgem la o poreclă ce poartă membriĭ din acéstă familie; porecla lor pe lûngă aceea de *Veruştŭ*, *Veruşĭ*, este *Moceanu* saŭ *Mucĭană*. In Filimon (III, pag. 139, linia 12) cetim că un nepot de frate a luĭ Andruţu se numía *Veruşĭ Mucĭană* (Βερούσην Μουτσανᾶν în cazul acuzativ); ear la pag. 429, la nota (a) de la No. 139, care se rapoartă la această pagină, Filimon ne spune că şi *Andruţu*, tatăl luĭ Odiseŭ Andruţu, era poreclit *Mucĭană* (aicĭ din greşeală Filimon scrie Μουστανᾶς în loc de Μουτσανᾶς, cum scrise la pag. 139), apoĭ maĭ adaugă că Andruţu şi tatăl luĭ *Veruşĭ* eraŭ fraţĭ. Acuma se cercetăm porecla *Moceanu*, *Mucĭană*. Toţĭ Românii din Aspropotam din Tesalia sûnt porecliţĭ de ceĭ-lalţĭ Românĭ cu porecla generică de *Mòcĭanĭ*, precum şi *Fărşeroţii* sûnt porecliţĭ *Fărşeroţĭ*, pe când eĭ se zîc *Românĭ* şi *Rumenĭ*. Fiind că porecla *Veruşĭ* este foarte comună şi respândită printre Românĭ, Andruţeştiĭ, numiţĭ *Veruşĭ*, aŭ fost supranumiţĭ şi *Mòceanĭ* spre distingere şi spre a li se arăta origina din Aspropotam. Românii zîc un *Mòcean* cu accentul pe *o*, ear când pun la fine un *ă*, mută accentul pe penultimă, schimbă pe *o* neaccentuat în *u* şi zîc *Mucĭànă*, pe care Greciĭ l-aŭ scris Μουτσανᾶς, ca şi pe *Pană*, Πανᾶς, pe *Pànură*, Πανουργιᾶς, etc. Greciĭ de la cuvêntul ψωμὶ (= pâne) fac ψωμᾶς (= *pânar, brutar*), de la πανὶ (= *pânză*) fac πανᾶς (= *pânzar*); numele ênsă pro-

priŭ Πανᾶς, foarte des la ceĭ din insulele Ioniane, nu însemnează *pânzar*, ci este numele românesc *Pană* grecizat. Afluenţa de Românĭ luptătorĭ emigraţĭ acolo respândi numele şi printre Grecĭ, pe când dacă cată cine-va bine, toţĭ ceĭ numiţĭ Πανᾶς trebue să fie Românĭ încă saŭ Românĭ grecizaţĭ, căcĭ prin Πανᾶς nu se înţeleg *pânzariĭ*.

Căpitan Andruţu Veruşĭ dar, poreclit *Mòcean* saŭ *Mucĭană*, a fost Român, şi nu era din *Libanaţiĭ* din Locrida, ci din *Aspropotam*, şi familia lor vechĭe armatolică, cum spune Fauriel, cine ştie din ce prigoniri fu silită se se ascundă în *Libanaţĭ*. Tot această origină are şi numele familiĭ Macedoromâne a *Mocĭoneştilor* din Buda-Pesta a Ungarieĭ.

Numele de *Andruţu* Românii îl cunosc maĭ bine subt forma *Andriţu* şi *Andricu*, căcĭ la eĭ numele grecesc 'Ανδρέας se află în forma *Andrìa*, şi diminutiv *Andricu* şi *Andriţu* şi maĭ rar *Andruţu*. Odiseŭ, fiul luĭ Andruţu, se subsemna *Andriţu*, nu *Andruţu*, nicĭ *Andricu*. Greciĭ cărturarĭ căutară se elenizeze numele şi-l făcură 'Ανδρίσκος, poporul grecesc ênsă a zîs totdauna şi zîce *Andruţos*, ear Românii *Andriţu* şi *Andricu* şi maĭ rar Andruţu.

Capitanatul luĭ Andruţu era cel maĭ mare din toate capitanatele, căcĭ cuprindea toată Grecia continentală (afară din Peloponez), care pênĕ la 1821 se numĭa *Levadia*, avênd de rezidenţă oraşul *Levadia*. Epirul, Tesalia şi Macedonia nu se cuprindeaŭ în Levadia. Capitan Andruţu dar avea nu capitanat, ci un *prutat* (πρωτάτο) şi toţĭ capitaniĭ din marea sa eparchie depindeaŭ de el. El era totul în Grecia continentală şi tremuraŭ de el toţĭ prefecţiĭ Turcĭ. El avu multe lupte cu Turciĭ, şi poporul admirând eroismul luĭ îĭ făcu maĭ multe cântece populare, şi luĭ şi nepotuluĭ sĕŭ de frate *Veruşiŭ Mucĭană*. (Vezĭ Passov, pag. 27—30, cânt. XXXI, XXXII, XXXIII, XXXIV, XXXV; pag. 36—37, cânt. XLII, XLIII; pag. 40—43, cânt. LXV a, XLVI, XLVII; Fauriel, vol. I, pag. 101—112 subt titlul **Andrikos**, unde este biografia luĭ, şi pag. 114—115 un cântec despre *Andruţu*).

In luptele navale de corsar *Lambru Cacĭoni*, amiralul, avea de tovarăşiŭ pe *Capitan Andruţu*, care avea subt el pe ceĭ maĭ intrepizĭ armatolĭ Românĭ din timpul sĕŭ împreună cu palicariĭ lor, cari cu toţiĭ la întâlnirea cu flotele turceştĭ lipĭaŭ corăbiile lor de ale Turcilor şi săriaŭ în ale inimicilor şi transformaŭ luptele navale în lupte ca de pe uscat şi învingeaŭ totdauna. Intre capitaniĭ renumiţĭ cari însoţiră pe capitan Andrutu cu Lambru Cacĭoni notăm pe următoriĭ: Alexi Călugărul Rumani, Mitru Deduşiŭ, Costa Susman, Ilie Bidaviotul, Vlaho-Tanase, Iani Zotu Xilichĭoti, Drosu Şărgănĭatu, Gheorghe Muraitu, Colea Lidorichĭotu, Gheorghe Pànurea, Manìca, Iani Dĭovunĭoti, etc., despre aĭ căror romanitate vezĭ la Numerele respective.

Capitan Andruţu făcu armele subt Capitanul Mitru *Vlahotanase* din *Bună-hoară* de pe Parnas, şi de aceea când Andruţu deveni maĭ târziŭ

tare şi mare, avea lângă şi pe *Vlaho-Tanase* pe care-l considera ca pe un tată (Satas, Χρον. ἀνέκδοτον Γαλαξειδίου, pag. 163—164). Intre adiutanţiĭ ceĭ maĭ renumiţĭ ce avea Andruţu găsim în cântecele consacrate luĭ pe Iani *Zotu*, poreclit *Xilichioti*, pe Drosu *Şărgăniatul*, pe Gheorghe *Muraitu* şi pe *Mitru Mihali* (Sates, Χρον. ἀνέκδοτον Γαλαξειδίου, pag. 164; Passov, pag. 28, cântul XXXI, versul 4—5; pag. 28, cânt. XXXII, versul 7—8; pag. 39, cânt. XLIV, versul 10. Toţĭ adiutanţiĭ luĭ Andruţu împreună cu *Vlahotanase* căzură în lupte; de aceea în Passov (pag. 29, cânt. XXXIII, versul 6 şi 7) citim următórele cuvinte ca zise de Andruţu:

„Πέντε παιδιὰ μοῦ σκότωσαν, καὶ τὸν Βλαχοθανάση,
„Πέντε πλευρὰ μοῦ τσάκισαν, καὶ τὴν δεξιά μου πλάτη„.

Adecă: cincĭ băeţĭ mĭ-uciseră, şi pe Vlaho-Tanase, cincĭ coaste îmĭ frânseră, şi spata-mĭ dreaptă„. (înţelegênd pe Vlaho-Tanase).

Din tóte faptele de arme ale luĭ Capitan Andruţu cea maĭ renumită este retragerea sa din Laconia la 1796, unde debarcă cu trupele sale după o luptă navală, şi de unde îşĭ făcu drum printre miĭ de oştirĭ turceştĭ străbătênd Peloponezul şi ajungênd la un port din golful Corintiac. de unde îmbarcându-se cu câţĭ soldaţĭ îĭ maĭ remaseră trecu şi scăpă în insula Itaca. Această retragere consuliĭ străinĭ din Peloponez o numiră *o retragere Xenofontiană*, ca aceea a celor 10 miĭ din 'Ανάβασις a luĭ Xenofon (vezĭ Satas, Τουκοκρατουμένη Ἑλλὰς, pag. 548—584, şi anume 562 despre retragere; vezĭ Pouqueville, Hist. de la régénération de la Grèce, vol. I, ediţiunea a II, pag. 42, 48, 49, 50—76, 97, 98, nota (1); 'Αραβαντινὸς, Χρον. τῆς 'Ηπείρου, vol. I, pag. 279, nota 1).

Capitan Andruţu se duse apoĭ la Petersburg, unde servi în armata rusească şi căpătă gradul de major, şi împărăteasa Ecaterina îĭ dărui o sabie preţioasă. Dupe ce se întoarse din Rusia, guvernul Veneţian, pe când debarca la Cataro, îl arestă fără veste şi-l predă legat autorităţilor turceştĭ, cari-l trimiseră la Constantinopoli, unde muri în temniţă, ca şi când ar fi fost un criminal, la 1799. Generalul francez Aubert Dubayet solicită liberarea luĭ de la Capitan Paşa Kutchuck Hussein, dar acesta îĭ respunse: *v'aşiŭ da maĭ bine treĭ milioane de cât să liberez pe acest om„*. (Pouqueville, régénér. vol. I, ediţ. II, pag. 97—98, şi nota (1) de la pag. 98).

Capitan *Andruţu* în resboaĭe continue fiind cu Turciĭ, de multe orĭ lua cu el şi pe nevastă sa. La 1790 dupe multe periepeţiĭ se retrase cu ea în insula Itaca, patria luĭ *Ulysse* din Omer. Acolo nevastă sa îĭ născu un copil, căruĭa îĭ fu nănaşiŭ camaradul sĕŭ, amiralul Lambru *Cacĭoni*, şi căruia în amintirea rătăcirilor tatăluĭ sĕŭ şi amintirea luĭ *Ulysse*, erouluĭ insuleĭ, îĭ dădu numele de *Odiseŭ* saŭ *Ulysse*, şi ast-fel avem în istorie un Român cu numele 'Οδυσσεύς (vezĭ Gudas, VIII pag. 122). *Odiseŭ* Andru-

ţu ajunse în revoluţiunea greacă de la 1821 atât de celebru ca şi tatăl sĕŭ. D. Satas (în Χρυσαλλίς, vol. III, pag. 225, colóna II) zîce împreună cu un Inglez renumit că poporul grecesc *fără de stratarchul Odiseŭ Andruţu nicĭ odată nu putea să viseze liberarea sa.*

Ali paşa, satrapul Epiruluĭ, când era tâlhar pe drumul mare şi se aliè cu armatoliĭ carĭ luptaŭ spre a-şĭ recâştiga privilegiile, se făcu fărtat cu capitan Andruţu, care într'o luptă îĭ scăpă viaţa; aceasta ênsă nu opri pe Ali paşa, ajuns mare vizir, să ceară de la Veneţienĭ se predea cu trădare pe Andruţu, legat, în mânile autorităţilor turceştĭ şi pe ascuns să-l trimită în temniţele din Constantinopoli, unde şi muri. Cu toate acestea dupe moartea luĭ capitan Andruţu, Ali paşa luă sub protecţiunea sa pe fiul sĕŭ Odiseŭ Andruţu şi-l făcu şef al corpuluĭ sĕŭ de gardă (Filimon, III, pag. 440). Despre capitan Andruţu şi faptele sale militare vorbim aĭurea pe larg. Vezĭ şi la Odiseŭ Andruţu la No. 206. Aseminea vezĭ şi la No. 165 la *Lambru Cacĭoni.*

No. 102. *Astrapo-Iani* era originar din satul *Sf. Eftimia* de pe Parnas, Dupĕ ce făcu noviciatul sĕŭ subt armatoliĭ Lambru şi Mitru Ţecura şi Vergu Vlaharmata, formă un corp al sĕŭ a parte şi se impuse Turcilor, cari îl recunoscură de armatol în Dorida. El avea de adĭudant pe unu *Lambeti* din Bună-hoară de pe Parnas, şi căzênd într'o luptă cu Turciĭ şi fiind mortal rănit, rugâ pe *Lambeti* se-ĭ taĭe capul ca se nu-l ĭa Turciĭ, ceea ce şi făcu Lambeti, care gonit de Turcĭ reuşi se-l scape şi se-l îngroape; maĭ târziŭ rănit şi el într'o luptă, se târî cum putu pênĕ la mormêntul capuluĭ fostuluĭ sĕŭ şef şi acolo îşĭ dete şi el sufletul ('Αριστ. Βαλαωρίτης în 'Αθαν. Διάκος, pag. 182,—185).

Numele *Astrapo-Iani* ('Αστραπο-Γιάννης) însemnéză *Iani-Fulger.* Această poreclă credem că-i s'a dat de Grecĭ pentru ĭuţeala picĭoarelor sale; el fiind din *sfânta Eftimia*, sat românesc şi armatol la satele româneştĭ din Dorida (1) nu putea să fie de cât Român. Şi adĭutantul sĕŭ *Lambeti* din *Bună-hoară* a fost Român şi numele luĭ românesc ne arată aceasta. Ambiĭ făcură primele lor arme subt armatolĭ Românĭ, adecă subt Lambru şi Mitru Ţecura şi Vergu Vlaharmata. (Vezĭ şi No. 97 şi 98).

No. 103. *Arapo-Gheorghi*, saŭ *Gheorghe Arap-lu*, viteaz armatol din trupa luĭ Capitan Vergu Vlaharmata, era din satul Sf. Eftimia din Dorida de pe Parnas, şi căzu într'o luptă cu Turciĭ (Satas, Χρον. ἀνέκδοτον Γαλαξειδίου, pag. 158). Origina luĭ din Dorida arată că a fost Român. Vezĭ şi la No. 108, unde Arapo-Gheorghe se zîce şi Caraplea saŭ Arap-lu (= Arapul).

No. 104. *Tanu Baracùra* a fost armatol în Elida din Peloponez şi în provincia Sparteĭ (Satas, Τουρκοκρ. Ἑλλὰς, pag. 493). Numele *Boracu*,

(1) In Dorida sûnt τὰ Βλαχοχώρια (= satele Româneştĭ, cari formează doauĕ plăşĭ. Vezĭ la pagina 127).

Baracu şi diminutiv *Baracùlĭ*, *Baracùla* sunt româneştĭ; decĭ *Tanu Baracula* a fost Român. *Baracura* este rĕŭ scris şi este în loc de *Baracùla*. *Tanu* aseminea (Θάνος) este formă românească a luĭ Θανάσης, care se face la Românĭ saŭ Tanu (Θάνος) saŭ *Nasi* şi *Naşĭŭ* (Νάσης). Vezĭ la No. 201.

Tanu *Baracura* credem că este din vechĭa familie armatolică a Baraculeştilor saŭ a Baracareştilor (Μπαρακαρέοι cum aŭ scris Greciĭ numele), cari Baraculeştĭ aŭ fost încuscriţĭ cu Colocotroneştiĭ (Fillmon, III, pag. 414). Vezĭ şi la No. 163.

No. 105. *Panaĭoti Benachi* a jucat un rol însemnat în revoluţiunea de la 1769—70 din Peloponez. El era din familia luĭ *Liberachi Gherăcaru*, despre care am vorbit la No. 20 şi 21. Liberachi Gherăcaru avu treĭ fiĭ, dintre cari unul se numĭa *Benu* (Μπένος); fiul acestuĭ *Benu* a fost Panaĭoti *Benachi*. *Benu* şi *Beni*, şi *Beru* şi *Beri*, şi *Binu* şi *Biru*, sûnt nume româneştĭ (vezĭ pag. 96, nota 28), decĭ Benachi a fost *Român*. Vezĭ rolul luĭ în Satas (Τουρκοκρατουμένη Ἑλλὰς, pag. 482 şi încolo, şi nota (2) de la pag. 503 relaţiile date D-luĭ Satas de un oare care Ilie *Strâmbu* Ἠλίας Στροῦμπος, compatriot a luĭ Benachi, despre origina şi membriĭ familiĭ *Benachi)*. Maĭ multe vezĭ la No. 21.

No. 106. *Sterghĭu Bucuvală*, frate cu *Iani*, *Costa* şi *Braţu* Bucuvală, era din comuna *Sĕcăreţ* de la Valtu al Acarnaniĭ, şi prin urmare Român. Toţĭ aceştia împreună cu Iani Bucuvală aŭ fost armatolĭ la Agrafa, şi prin vitejiile lor ajunseră teroarea Turcilor. Intr'un cântec din colecţiunea Passov (pag. 8, cântul VII, versul 6) cetim următoarele despre Iani şi Costa Bucuvală:

„Ὁ Γιάννης εἶναι βασιλιὰς, κι' ὁ Κώστας εἶν' βεζύρης„.

adecă: „Iani este *rege*, şi Costa este *vizir*„. Vezĭ cântecul luĭ *Sterghĭu Bucuvală* în Passov, pag. 7—8, cântul VI; luĭ *Costa Bucuvală*, la pag. 9—10, cântul VIII; despre moartea luĭ *Braţu Bucuvală*, pag. 11, cânt. X, versul 19. Maĭ încolo vom vedea şi alţĭ vestiţĭ căpitanĭ din această familie armatolică. (Vezĭ la No. 153 şi 154). Despre *Săcăreţianĭ* vezĭ la pag. 13, şi la No. 72 spre fine.

No. 107. *Alexi Călugărul*. Porecla luĭ ne spune D. Satas (Χρον. ἀνέκδ. Γαλαξειδίου, pag. 173, la nota (2) că eră Ῥουμάνης = *Rumanis*, şi că era din satul Χρυσοῦ. Satul Χρυσοῦ, Româniĭ îl cunosc sub forma *Cruşĭu*, D. Satas l-are la nominativ Χρυσὸ, ear Perevòs (Ἀπομνημονεύματα πολεμικὰ, vol. II, pag. 29) ni-l dă la nominativ Χρύσου. Satul este românesc. Să vedem acum ce însemnează porecla *Rumanis* = Ῥουμάνης. Macedoromâniĭ cĭobanĭ, când frig berbeciĭ la frigare, ĭaŭ intestinul gros al berbecilor, îl umplu cu maĭŭ saŭ cu ficatul, inima şi altele taĭate în feliĭ lungĭ, şi făcênd un *cârnat*, îl învêrtesc de berbece, şi prinzênd mărginile cu suliţe supţirĭ de lemn îl frig împreună cu berbecele. Pe acest cârnat îl

numesc *bombu* şi *bumbar*-**lu** (articulat); apoĭ maĭ fac un alt cârnat umplut cu maţe şi-l frig ca şi *bumbar-lu*; pe acesta umplut cu *maţe* îl numesc rumani saŭ *arumani*. Mulţĭ cĭobanĭ Românĭ sûnt porecliţĭ *Bombu*, *Bombĭ*, *Bumbărilă*, *Bumbrilă*, *Bămbărilă* etc., (vezĭ pag. 49 cu nota; pag. 103, nota 3—4), aseminea *Rumani* saŭ a Rumani. De aci derivă porecla luĭ Alexi călugărul, despre care D. Satas ne spune că a fost *calugăr*, lucru pe care noĭ nu-l credem; căcĭ Românii când se întorc de la lupte cu bărbile nerase, dacă vre-unul din eĭ are barba foarte lungă, îndată i se dă porecla de *călugăr* saŭ *Calŏier*. Alexi Rumani a fost Român ca şi toţĭ locuitoriĭ din *Cruşĭu*, de unde găsim şi un alt armatol numit *Nicu Teu*. *Teu* este o altă formă a numeluĭ escluziv românesc *Tegu*. Perevos la pagina citată maĭ sus ne dă pe *Nicu Teu* în forma Νίκος Θέου. Orĭ-cine recunoaşte că Θέου nu este genitivul luĭ Θεὸς (=Dumnezĕŭ), căcĭ ar fi trebuit să fie Θεοῦ în loc de Θέου.

Alexi călugărul Rumani a fost ăntâĭŭ din trupa luĭ Capitan Andruţu, apoĭ ajunse armatol la Parnas, în urmă la Teba din Beoţia, şi earăşĭ la Parnas impunêndu-se Turcilor prin vitejiile sale, şi de aceea D. Satas îl numeşte ὁ ἥρως = *eroul*. In fine a fost asasinat de Turcĭ, (Satas, Χρον. ἀνέκδ. Γαλαξειδίου, pag. 173—179 şi cântecele populare despre vitejiile luĭ la pag. 174, 177 şi 178). In Passov găsim următoarele cântece în amintirea vitejiilor luĭ Alexi Rumani: pag. 34, cânt. XL; pag. 34—35, cânt. XLI despre asasinarea luĭ. La cânt. XLI, versul 3, Alexi Rumani, împuşcat pe ascuns în seraĭul de la Salona, vorbeşte ast-fel către vulturul de pe munţĭ:

„Χαιρέτα μου τὴν κλεφτουριὰ, τὸν Γιάννη Δυοβουνιώτη„

Adecă: Du salutările mele haĭducimeĭ, luĭ Iani Dĭovunĭoti„. *Iani Dĭovunĭoti*, fost şi el unul din Adĭutanţiĭ luĭ Capitan Andruţu şi prin urmare mult timp frate de arme cu Alexi Rumani, era după moartea luĭ Andruţu cel maĭ renumit Capitan şi era ca personificarea *armatolimeĭ*. Avem să vedem maĭ încolo că Ianĭ Dĭovunĭoti era dintr'un sat românesc numit *doĭ munţĭ*, tradus în greceşte prin δυὸ βουνά, şi de aci iĭ rĕmase şi porecla Δυοβουνιώτης. A fost Român şi jucă un rol însemnat în revoluţiunea greacă, deja bătrên.

Alexi Călugărul dar, poreclit Rumani, a fost Român. Dacă porecla luĭ nu-ĭ de la *rumani*, atuncĭ este Alexi *Românul*.

No. 108. *Fraţiĭ Ghĭorgu* şi *Iani Caràplea* eraŭ din satul *Sf. Eftimia* de pe Parnas şi adĭutanţĭ aĭ luĭ Capitan Andruţu. Eĭ împreună cu alţĭ armatolĭ avură maĭ multe lupte cu Turciĭ din Eparchia lor (Satas, Χρον. ἀνέκδοτον Γαλαξειδίου, pag. 173—175). *Carapleştiĭ* ne sûnt daţĭ de D. Satas subt forma Καραπλέοι, nume care nu este grecesc şi n'are nicĭ un sens în greceşte. Tatăl lor se poreclĭa *Arap-lu*, (=arapu-*l*), nume care se

aude şi *Harap-lu*, şi D. Satas neştiind sensul a scris Καραπλέοι la plural, şi Καραπλῆς la singular, pe care l-a luat de la numele lor în plural *Harap-li*, formă articulată plurală a luĭ Arap-*lu* şi echivalentă cu *arapi*-ĭ. Decĭ *Harap-li (arapi-ĭ)* plural D. Satas l-a luat şi pentru singular şi a scris Καραπλῆς, pe când trebuia să scrie Καράπλου. Aŭ fost dar Românĭ. *Gheorghe Caraplea* de aicĭ este *Arapo-Gheorghe* de la No. 103, şi proteticul *Arapo-* de la Gheorghe justifică cele ce am spus maĭ sus că porecla lor a fost *Arap-lu* la singular şi *Arap-li* la plural, de unde D. Satas a făcut singular Καραπλῆς şi plural Καραπλέοι.

No. 109. *Capitan Cĭulca* era armatol la *Cărpenişĭŭ* (Εὐρυτανία) după 'Αριστ. Βαλαωρίτης (în 'Αθ. Διάκος, pag. 180). Luĭ *Cĭulca* poporul iĭ făcu două cântece (Passov, pag. 135—136, cânt. CLXXXII, şi pag. 136, cânt. CLXXXIII). Numele *Tacĭu* face diminutiv *Tacĭalĭŭ*, *Tacĭulea*, de unde prescurtatul *Cĭulea* foarte popular printre românĭ. Acest *Cĭulea* are diminutive *Cĭulic, Cĭulica* şi *Cĭulca*, care dupe Fărşeroţĭ se aude şi *Cĭolca*. (vezĭ şi la pag. 87, şi la No. 269). *Cĭulca* dar a fost Român. *Cĭulca* avu de protopalicar pe *Mitru-Mara* de la No. 66 ('Αριστ. Βαλαωρίτης în 'Αθαν. Διάκος pag. 177).

No. 110. Capitan *Costa* era din Agrafa şi se numĭa *Costa Hristu*. El era armatol la Cărpenişĭŭ şi camarad de arme cu doĭ alţĭ căpitanĭ, *Calĭacuda* şi *Sacu* din Acarnania. Intr'o luptă cu Turciĭ cade Calĭacuda; *Sacu* iĭ taĭe capul şi fuge cu el ca să nu-ĭ-l ĭa Turciĭ, ênsă şi el fugind este ucis, şi Turciĭ luară capul luĭ Calĭacuda, şi-l aşezară pe un par în Cărpenişĭŭ; *Costa Hristu* spre răsbunare intră în Cărpenişĭŭ, arde seraĭul, taĭe pe Turciĭ păzitorĭ aĭ capuluĭ, şi-l ĭa şi-l îngroapă ('Αριστ. Βαλαωρίτης, în 'Αθ. Διάκος, pag. 180). *Cărpenişĭul* este locuit de Românĭ Fărşeroţĭ, dintre carĭ mulţĭ sûnt turciţĭ de mult. (Pouqueville, voyage, ediţia a II, vol. II, pag. 24). In Passov (pag. 34, cânt. XLI, versul 3) *Costa* figurează ca din oraşul *Cravari*, dar Cravarĭoţiĭ sûnt maĭ mult cerşetorĭ, şi n'a fost nicĭ un capitan din eĭ. Legătura luĭ Costa cu *Sacu* şi *Calĭacuda*, cărĭ aŭ fost Românĭ, şi el fiind din munţiĭ de la Agrafa, nu poate fi de cât Român. Vezĭ şi la No. 186.

No. 111. *Iani Creconĭ* împreună cu *Costa Sclepuşĭ* aŭ fost adĭutanţĭ aĭ luĭ *Hristu Buĭa Griva* şi epitropĭ, după moartea acestuĭa, a fiilor sĕĭ *Dracu Griva* şi Gheorgachi Griva, poreclit *Dzvingu*. Capitanul *Caţico-Iani*, unchĭul epitropisiţilor, luându-le armatolia, *Iani Creconĭ* şi *Costa Sclepuşĭ* merseră cu oştirĭ în contra luĭ *Caţico-Iani* şi într'o luptă fură ucişĭ amêndoĭ (Satas, Ἑλληνικὰ ἀνέκδ., vol. I, pag. ρλστ). Din cele ce se cuprind în pagina maĭ sus citată resultă că Iani Creconi şi Costa Sclepuşĭ aŭ fost rude cu Buĭeştiĭ, şi eĭ poate fraţĭ. Numele *Sclepuşĭ* este de la *a sclipi* din ochĭ, ear *Creconĭ* şi *Criconĭ* este augmentativ luĭ *Chircu*, de unde Chirconĭu, Criconiŭ. Şi din numele lor dar şi din înrudirea cu Buĭeştiĭ rezultă că aŭ fost Românĭ. *Caţico-Iani* dupe cuprinsul pagineĭ citate maĭ

sus a fost unchĭŭ de mumă a luĭ *Dracu Griva* şi a luĭ Gheorgachi saŭ *Dzingu* Griva. Numele Chircu şi Chirca se aude şi *Crica* prin metateză (vezĭ acest nume în 'Αριστ. Βαλαωρίτης, în 'Αθ. Διάκος. pag. 195 sus). Vezĭ şi la No. 155.

No. 112. *Capitan Cucean* a fost din protopalicariĭ luĭ capitan Andruţu, şi era din satul Pèndură de pe Parnas. Porecla *Cucean*, *Cocean* (Κοτσάνος) este românească şi însemnează *Curechĭu, varză*, nu *rădicina curechiuluĭ*. Prin urmare a fost Român. Satuluĭ *Pèndură* (=*cuiŭ* la Macedoromânĭ) Greciĭ nu-ĭ pot găsi derivaţiunea şi-l scriŭ Πεντεόρια saŭ Πεντώρια (=*cincĭ munţĭ*) saŭ Πεντόρνια (=cincĭ vulturĭ), pe când însemnează *cuĭŭ*, pentru că satul este ca şi o haină spĕnzurată de un cuĭŭ înfipt pe coasta munteluĭ. (Vezĭ despre capitan *Cucean* în Satas (Χρον. ἀνέκδ. Γαλαξειδίου. pag. 173).

No. 113. *Mitru Deduşĭŭ* (Δενδούσης) din comuna sf. Eftimia de pe Parnas a fost din trupa luĭ Capitan *Andruţu*, şi fu ucis într'o luptă cu Turciĭ. Porecla luĭ era *Harhavela*, cuvênt care însemnează părţile ruşinoase ale bărbatuluĭ la Macedo-Românĭ. Poreclele dar româneştĭ Deduşiŭ şi Harhavela arată că a fost Român. (Vezĭ Satas, Χρον. ἀνέκδ. Γαλαξειδίου, pag. 166, 167, unde este şi cântecul, şi pag. 178, nota (2), unde se vede porecla *Harhavela* Χαρχαβέλας).

No. 114. *Iani Dĭovunĭoti* se născu într'un sat numit *Doĭ munţĭ* de pe muntele *Oeta* zîs de Româniĭ locuitorĭ *Arin* saŭ *Anin* (Gudas, VIII, pag. 267). Tatăl sĕŭ se poreclea *Xichi*, cuvênt care însemnează *lipsa* ce dă cine-va la *cântărit;* de aceea el îşĭ luâ numele satuluĭ sĕŭ grecizându-l din *Doĭ munţĭ* în Δυὸ βουνά, şi se porecli Δυοβουνιώτης, pe când Capitan Andruţu, care-l avea de primul sĕŭ adĭutant, pentru vitejiile sale îl numĭa Cara-Iani, adecă Iani *voinicul*, puind înaintea numeluĭ luĭ de botez adjectivul turcesc *cara*, care însemnează şi *delĭŭ*, şi de aceea vedem mulţĭ capitanĭ Românĭ cu *cara* înaintea numeluĭ lor, precum *Cara-Iscu*, *Cara-Micĭu*, *Cara-Sterghĭu*, *Cara-Taşĭu*, *Cara-Halĭu*, etc. (Gudas, VIII, pag. 268 şi 269 sus). Domnul Gudas ne spune la pag. 267—268 că tatăl luĭ Dĭovunĭoti a fost *plugar*, ear el după moartea tatăluĭ sĕŭ se făcu *cĭoban* de sapre. Dupe cât cunoaştem obiceĭurile Grecilor agricultorĭ din Tesalia şi de aĭurea plugariĭ nicĭ o dată nu lasă plugăria să se ducă la munte se se facă cĭobanĭ de capre orĭ de oĭ, şi noĭ ştim pozitiv că tatăl luĭ Dĭovunĭoti a fost *cĭoban* Român, precum sûnt toţĭ ceĭ de pe muntele *Arin*, şi fiul sĕŭ a succes tatăluĭ sĕŭ tot în cĭobănie, maĭ cu seamă de capre, căcĭ caprele la munţĭ prosperaază. Dovadă că a fost Român este şi faptul că se însură cu Româncă luând de nevastă pe sora fraţilor *Ghĭuţaşĭ*, Românĭ din *Cărpenişĭŭ* şi armatolĭ asupra provincii *Cărpenişĭuluĭ* (Gudas, VIII, pag. 269; Filimon, III, pag. 346. Despre variantele în privinţa numeluĭ *Ghĭutaşĭ*, *Ghĭontaşĭŭ* şi *Ghioldaşĭ*, vezĭ la No. 234).

Iani Dĭovunĭoti, născut pe la 1758, era deja bătrên în revoluţiunea

greacă de la 1821; cu toate acestea luptă ca un eroŭ în multe lupte şi câştigă multe victorii, după cum vorbim pe larg aĭurea. El a fost mâna dreaptă a luĭ Căpitan *Andruţu* în faimoasa retragere din Peleponez (Gudas. VIII, pag. 269). O notă caracteristică a Românilor din peninsula Balcanică este spiritul lor glumeţ chiar la cele maĭ serioase şi grave împrejurărĭ, maĭ cu seamă când este să înceapă lupta cu inimicul. Suliaţiĭ, ne spune Pouqueville, aşteptaŭ momentele luptelor ca cele maĭ marĭ sĕrbătorĭ şi păşĭaŭ spre inimic cântând şi glumind [son courage (adecă a Sulĭatuluĭ) impétueux éclate par des *saillies* heureuses, etc.] (Pouqueville, voyage, vol. II, pag. 52). Glumele luĭ Colocotroni aŭ rĕmas proverbiale pênĕ şi astăzĭ. (Vezĭ unele din ele în Θ. K. Κωλοκοτρώνης, Διήγησις συμβάντων τῆς Ἑλλ. φυλῆς, pag. 273—290 şi 290—302; vezĭ la pag. 279 jos, o glumă picantă despre pretenţiunile istoriografilor). Fillmon (vol. III, pag. 88 jos) ne spune că şi Capitan *Pànurea* era glumeţ, dar Iani *Dĭovunĭoti* iĭ întrecea pe toţĭ, şi glumele luĭ ajungeaŭ pênĕ la *bufonade*. Tot aşa ni se spune că era şi Capitan *Hagi-Petru* şi eroul *Caraiscachi*. (Vezĭ Gudas, vol. VIII, pag. 324). Despre romanitatea luĭ *Hagi-Petru* vezĭ maĭ sus la pag. 108, ear despre *Caraiscachi* că a fost Român vezĭ la No. 216. Despre *Pànurea* că a fost Român vezĭ la pag. 32, No. 9, şi maĭ la vale la No. 133. Ciue vrea se ştie maĭ multe despre *Dĭovunĭoti*, poate ceti în Gudas (VIII, pag. 267—298), şi in Filimon (IV, pag. 134; III, pag. 88).

Dĭovunĭoti era armatol în provincia *Budoniţa*, oraş şi provincie lûngă *Termopile* (Filimon, III, pag. 88). Aicĭ găsim pe munţĭ 13 comune: „treize villages habités par des Valaques et des Albanais presque insoumis (1)„. (Pouquevil e, voyage, I ediţ. vol. III, pag. 257). Albanejiĭ menţionaţĭ aicĭ sûnt *Fărşeroţiĭ* saŭ 'Αρβανιτόβλαχοι numiţĭ *Buiĭ*, despre cari Pouqueville spune aĭurea (voyage, ediţ. I, vol. II, pag. 214—215): on leur donne, de ce côté le nom d'*Albanais*...„. Pouqueville (voyage, ediţ. II, vol. IV, pag. 82—83, nota (1), la pagina 83) dând numele satelor din plasa *Lamia* saŭ *Zeituni*, ne spune: „*Villages valaques.*"

„NB. La partie de mon manuscrit brûlée au lazaret ne me permet pas de rétablir cette lacune."

Din cauza aceasta nu spune naţionalitatea locuitorilor satelor ce ne dă. Ast-fel satele: *Tărâţa, Cimbalaţiĭ, Draghista, Bechiĭ, Călive, Sare-muzaclie, Vlaho-gardichi, Pavlĭanĭ, Comoriţiĭ, Doĭ munţĭ* (Dĭovuna), *Bărdaţiĭ, Frângiĭ*, etc., le-ar crede cineva că sunt greceştĭ, pe când noĭ ştim şi chiar numele lor arată că sûnt româneştĭ, maĭ cu seamă aşezate pe munţiĭ *Arin* şi *Gura* numiţĭ de Greciĭ anticĭ *Oeta* şi *Orthrys*.

Iani Dĭovunĭoti dar era Român. Vezĭ şi la No. 234.

No. 115. *Capitan Dimociŭ* ne este cunoscut dintr'un cântec popular

(1) Nicĭ nu putea se fie altfel; căcĭ unde sûnt Românĭ, acolo aŭ fost nesupuşĭ Turcilor şi orĭ căriĭ dinastiĭ din trecut. (Vezĭ şi la No. 130).

vechĭŭ (vezĭ Τραγούδια τοῦ Ὀλύμπου, ὑπὸ Ἀθανασίου Κ. Οἰκονομίδου, Ἐν Ἀθήναις, 1881, pag. 46—47, cânt. 59), în care se vorbeşte că el la 1770, pe când se întorceaŭ Turciĭ din Peloponez cu sclavĭ şi cu prăzĭ în urma nenorociteĭ revoluţiunĭ de acolo, ĭ-atacă în Tesalia şi liberă pe sclavĭ şi luă prăzile de la Turcĭ. Din cântec se vede că Dimocĭ era Român de pe Olimp. Numele *Dimocĭŭ* este *Dimu-Mocĭu*. Ce însemnează cuvêntul *Moţ* şi *Mocĭŭ* la Macedoromânĭ vezĭ la pag. 31, rândurile 7—15, şi nota 1). A fost Român.

No. 116—117. *Deghĭu* şi *Hristu Buĭa Griva*, din familia *Buĭeştilor*, aŭ fost fiiĭ luĭ *Apostolĭ Buĭa Griva*. Eĭ luară parte activă în revoluţiunea nenorocită din Peloponez de la 1769—70 şi căzură în luptă în Acarnania lûngă Anghelocatru, unde şi astăzĭ locul se numeşte *„la oasele Griveştilor„*. Impreună cu eĭ căzu şi un alt viteaz, rudă cu eĭ, *Gheorghe Lahuri*, poreclit *Guli-Mişĭu?* (Γουλιμῆς). (Satas, Ἑλλ. ἀνέκδοτα, vol. I, pag. ρλδ'—ρλε'. Despre înrudirea luĭ Lahuri cu Buĭeştiĭ vezĭ pag. ρκζ, unde pe Γουλιμῆς îl găsim scris Γκολεμῆς. Despre porecla aceasta care pare Bulgărească : *gulema, gulema glava = cap gros*, vorbim aĭurea de unde ĭ-a provenit luĭ *Lahuri*. Vezĭ şi porecla Καλέμης la No. 167.

Aŭ fost Românĭ.

No. 118. *Capitan Hroni* a fost armatol la *Dorida* de la Parnas. El a fost ucis într'o luptă cu Turciĭ la 1791 (Ἀριστ. Βαλαωρίτης, în Ἀθ. Διάκος, pag. 198). Passov (pag. 43—44, cânt. XLVIII) ne dă pe *Hroni* din Tesalia. Numele *Hroni* îl găsim în familia armatolică numită Bajdechi, care domni în muntele *Zagora* de lûngă portul *Volos* în Thesalia. Ce căuta capitan *Hroni* la *Dorida* (plasa numită Βλαχοχώρια)? Poate a fost chemat acolo ca armatol de Românĭ. Numele *Hroni*, *Zisi*, *Lambru*, *Sterghĭu*, sunt purtate numaĭ de Românĭ. Vezĭ pag. 29, 25 No. 7; 79 No. 173. Decĭ *Hroni* a fost Român, căcĭ şi familia *Bajdechi* a fost şi este românească. Vezĭ şi la No. 210.

A fost şi alt *Hroni*, numit : *Hroni Lefcaditul*, despre care vezĭ la No. 122.

No. 119. *Gheorghe Lahuri*. Vezĭ maĭ sus la No. 116—117. Despre numele *Lahuri* vezĭ la pag. 57 No. 59; aseminea la capitan Calemi la No. 167.

No. 120. *Lambeti* a servit ântâiŭ subt armatolul *Astrapo-Iani* şi pe urmă ajunse armatol la Parnas. Muri într'o luptă cu Turciĭ (Ἀριστ. Βαλαωρίτης, în Ἀθ. Διάκος, pag. 182—185). *Lambeti* era cómpatriot luĭ *Vlaho-Tanase* din satul *Bună-Hoară* de pe Parnas. Numele *Lambeti* arată că a fost Român. Vezĭ formaţiunea cuvêntuluĭ la pag. 65 No. 103.

No. 121. *Iani Lefcaditu* a fost armatol la satele din Salona. Origina luĭ credem că a fost ca şi aceea a luĭ Hroni *Lefcaditu*, despre care vezĭ la No. 122.

No. 122. *Hroni Lefcaditu*, din provincia *Lidorichi* de pe Parnas, a fost din trupa luĭ capitan Andruţu, şi a fost asasinat de Turcĭ. (Ἀριστ. Βαλαωρίτης, în Ἀθ. Διάκος, pag. 180—181). Numele *Hroni* este românesc,

ear porecla *Lefcaditu* însemnează: din satul *Lefcada*, care se află în plasa *Buhaĭa* saŭ *Bucaĭa* din cantonul Patragic-Lidorichi. Satul este de 20 de familiĭ *Fărşeroteştĭ*. Vezĭ satele şi numele lor româneştĭ în Pouqueville (voyage, II, ediţie, vol. IV, pag. 68 şi 69; şi ce zîce despre satele din *Buhaĭa*, la pag. 73). A fost dar Român. Se poate ca porecla *Lefcaditu* se fi provenit de la satul *Lefcaditi* de lûngă Muşuniţa din Dorida de la Parnas, despre care vezĭ la pag. 146 nota (1).

No. 123. *Colea Lidorichĭotul* a fost întâiŭ din protopalicariĭ luĭ *Luca Calĭacuda*, apoĭ făcu parte din trupa luĭ capitan Andruţu, subt care luă parte la maĭ multe lupte. (Satas, Χρον. ἀνέκδοτον Γαλαξειδίου, pag. 166—169). Numele *Colea* este românesc; ear *Lidorichĭoti* este poreclă care arată: *din provincia Lidorichi* (despre care vezĭ la pag. 125). A fost dar Român. D. Satas la pag. 166 scrie Κόλιας. Despre formele numeluĭ *Nicolae* vezĭ la pag. 27, C). 1. *Lidorichi* este numele provincieĭ *Dorida*, unde sûnt τὰ Βλαχοχώρια. (Vezĭ la pag. 127, şi Pouqueville, voyage, II ediţie, vol. III, pag. 357).

No. 124. *Capitan Lori* a fost armatol al provinciĭ *Lidorichi* de la Parnas, şi luă parte la revoluţiunea de la 1769—70 din Peleponez (Satas, Τουρκοκρ. Ἑλλὰς, pag. 492). *Lori* este scrîs Λωρῆς, cuvênt care derivă de la λωρὶ = *curea*. Cuvêntul λωρὶ ênsă şi λουρὶ este latinescul *lorum*, de unde *loreus* = *de curea*. Macedoromâniĭ zîc *curauă*, ear la Fărşeroţĭ se află şi cuvêntul *lură* şi *lurie*. Decĭ *Lori* a fost Român *Fărşerot* din ceĭ de la Parnas. Despre *Lidorichi* vezĭ maĭ sus la finele No. 123.

No. 125. *Capitan Manìca* a fost armatol la *Parnasida*, provincie pe Parnas, care se zice Βλαχοχώρια = satele româneştĭ. In revoluţiunea greacă găsim pe un armatol Atanasie *Manìca*, ginerele luĭ Capitan *Pànurea* (Filimon, III, pag. 70). In Satas (Χρον. ἀνέκδ. Γαλαξειδίου, pag. 173 jos) găsim pe *Manica* armatol la Parnasida împreună cu *Pànurea*, care este cel din revoluţiunea greacă. Pànurea era vĕr primar cu *Iani Gura*, vestit capitan în revoluţiunea greacă. Şi *Pànurea* şi *Gura* şi *Manìca* aŭ fost Românĭ Fărşeroţĭ (vezĭ la pag. 127).

Numele *Manìca* este diminutiv luĭ *Manu*, făcêndu-se întêiŭ *Manìc* şi apoĭ *Manìca*. Poate ênsă să fie şi *mânecă*, căcĭ la Fărşeroţĭ găsim aseminea porecle, precum: *peşli* (un fel de *scurteĭcă* de bumbac bărbătească), *meĭtani*, care este acelaşĭ lucru cu *peşlì; cunduşĭu*, etc. (Vezĭ despre aceste porecle la pag. 57 No. 62).

No. 126. *Drosu Mansòla* a fost dintre ceĭ maĭ vestiţĭ adĭutanţĭ aĭ luĭ Capitan Andruţu, şi în cântecele luĭ Andruţu este menţionat prin cuvintele: ὁ Δρόσος ὁ περίφανος = Drosu cel mândru (Passov, pag. 28, cânt. XXXI, vers. 4; cânt. XLII, vers. 8; pag, 41, cânt. XLVa, versul 42). Numele *Drosu* (Δρόσος) este prescurtat din Δρόσινος, Δροσίνης, prin care Greciĭ elenizează porecla cĭobănească *Truşìnă* (= frânghie de căprină, pĕr de capră). Vezĭ detaliurĭ la pagina 143. Ear *Mansòla* este cuvêntul

mânzul, pronunţat de Fărşeroţĭ *Mânzol*, la care ca la toate numele şi poreclele se pune terminaţia *a* şi se face *Mănzòla*, ca şi la Mitru, Mitr*a*, etc. A fost dar şi el Român. O altă formă este *Mănzìlă*, nume cu care găsim un armatol menţionat în Satas (Τουρκοκρ. Ἑλλὰς, pag. 568 sus). Aseminea nume nu sûnt nicĭ greceştĭ nicĭ albanezeştĭ, ci purtate numaĭ de Românĭ. Membri din familia luĭ Drosu Mansòla găsim şi în revoluţiunea greacă (Filimon, IV, 135; III, 77 şi aĭurea). Gudas (vol. I, pag. 321) ne dă familia *Drosu Mansòla* din comuna *Ambelachĭa* din Tesalia. Vezĭ şi la pag. 87 schimbările luĭ *u* în *o*; aseminea vezĭ şi la pag. 101, notele (7) şi (21).

No. 127. *Nicu Mara-Belĭu* a fost dintr'un sat *Sigdiţa* de la Parnas. El cu alţĭ armatolĭ luă parte în revoluţiunea de la 1769—70 din Peloponez şi fu ucis la 1770 într'o luptă. Numele luĭ ni-l dă D. Satas (Χρον. ἀνέκδοτον Γαλαξειδίου, pag. 162 şi 163) în forma Μαραβέλης. In limba greacă Μαραβέλης n'are nicĭ un sens, pe când este Mara Belĭu saŭ Beli în româneşte. Vezĭ numele *Mara* la pag. 64 No. 99 şi la pag. 89 No. 164, şi Belĭu la pag. 125 No. 1.

Nicu *Mara-Belĭu* dar a fost Român.

No. 128. *Capitan Mavro-Pulĭu* credem că este *Marcu-Pulĭu*, armatol de pe Pind în provincia Grebenĭ. Acest *Marcu-Pulĭu* ne este dat în treĭ forme: *Marcu-Pulĭu*, *Macri-Pulĭu* şi *Macri-Palĭu* (Κωνσταντᾶς, pag. 157; Ami Boué, vol. III, pag. 195; 'Αριστ. Βαλαωρίτης, în 'Αθ. Διάκος, pag. 180 jos). *Pulĭu* (= puĭu) şi *Palĭu* (= paĭu) sûnt porecle romaneştĭ. *Palĭu* se face în şcolile greceştĭ de profesorĭ şi Παλιόπουλος, ca şi *Ţapu*, Τσαπόπουλος. Cum, vom vorbi maĭ la vale la un vestit căpitan din *Cărpenişiŭ* poreclit Παλιόπουλος, despre care ştim că se numĭa *Palĭu* şi descendenţiĭ luĭ poartă numele *Palĭu* pênă şi astăzĭ. Vezĭ la No. 63—64 despre *Macri Pulĭu* şi *Macri Tanase*.

No. 129. *Chiriţĭ Mihalĭ*. Vezĭ la armatoliĭ Maniaţĭ *Mavromihaleştiĭ*, la No. 192.

No. 130. *Mitru Mihali*, după cuprinsul cânteculuĭ XLV, versurile 9 şi 10, pag. 39 din colecţiunea Passov, a fost dintre adĭutanţiĭ luĭ capitan Andruţu, ear pe urmă armatol. (Passov, pag. 41, cânt. XLVa, versul 9 de la note; idem pag. 38, cânt, XLIV, vers. 9 şi 10). El în capitanatul sĕŭ la caz de luptă dispunea de o mie cincĭ sute de soldaţĭ după cum se vede în Passov (pag. 37, cânt. XLIII, versul 28). Mitru Mihali era de la 'Αρβανιτοχώρια de pe munţiĭ Levadiĭ din Beoţia, unde şĭ-avea capitanatul (Passov, pag. 39, cânt. XLV, versul 14). 'Αρβανιτοχώρια însemnează: *sate albanezeştĭ*„. Despre aceste sate ablanezeştĭ eată ce spune Pouqueville (voyage, vol. IV, pag. 73 la mijloc): A l'occident du territoire de Gianouladi s'elève le sempti de Boucaïa, traversé par la Levca, rivière qui prend sa source quatre heures au N. O., dans le mont Varibovi, dont les plateaux, et les vallons, couverts de forêts, renferment *treize villages ha-*

bités par des *Valaques* et des *Albanais*, qui vivent dans un état presque complet d'indépendance. Enfin au couchant des *Vlacho-choria* (= *sate românești*) la Haute-Vallée du Sperchius etc. etc„. Cele treĭ-spre-zece sate de maĭ sus, despre cari Pouqueville spune că sûnt locuite de Românĭ şi Albanejĭ, nu sûnt locuite de cât numaĭ de Românĭ, ear Albanejiĭ despre cari vorbeşte aicĭ sunt Fărşeroţiĭ *Buĭi*, despre cari tot Pouqueville (voyage, vol. II, pag 214—215) a spus: on leur donne, de ce côté, le nom d'*Albanais*, à cause qu'ils ont dégénéré de leur origine *Valaque* en se mêlant avec les Schypétars chrétiens et les Grecs de ces contrées„ (vezĭ şi la pag. 127 din acéstă scriere a nóstră). Aceste sate se află la nordul Beoţiĭ saŭ a provinciĭ marĭ numite *Levadia* în timpul Turcilor. Acea parte nordică a Levadiĭ, din cauză că era locuită de Românĭ, Pouqueville (la pag. 167 jos din vol. IV al opuluĭ citat maĭ sus) ne spune că era cuprinsă în marea provincie numită de Turcĭ *Ouloukhor* (=ţară saŭ sate româneştĭ), ou *Carlélie des Valaques* : Le Vaivodilik de Livadie qui est englobé dans l'Ouloukhor, ou Carlélie des Valaques, suffragant d'Égribos ou Négropont, embrasse dans sa juridiction soixante-dix-huit grands villages gouvernés par leurs chefs des vieillards, courbés sous le bâton des soubachis turcs qui sont établis dans chaque village).“ Din aceste 78 de sate marĭ, carĭ toate aveaŭ turcĭ *dregătorĭ* în timpul luĭ Pouqueville, numaĭ cele 13 eraŭ independente, cum ne-a spus maĭ sus. Cauza este că orĭ unde se aflaŭ Românii, eĭ eraŭ independenţĭ. Aĭurea Pouqueville (voy., vol. IV, pag. 215) ne spune despre cele 78 sate marĭ din provincia Livadia„: La population des villages qu'on a fait connaître est *presque* toute composée de Schypétars ou Albanais chrétiens„.

Nu încape dar nicĭ o îndoeală că Mitru Mihali, armatol la Ἀρβανιτοχώρια, saŭ satele Fărşeroteştĭ de pe munţĭ, a fost Român, căcĭ toate cele-lalte locuite de Albanejĭ eraŭ administrate de Turcĭ. Albanejĭ în Grecia n'aŭ avut armatoliĭ în nicĭ o provincie, precum nicĭ Greciĭ.

Armatolul *Mitru Mihali* servi sub capitan Andruţu ca adĭutant împreună cu *Vlahotanase*, şi în revoltele în contra Turcilor unĭa oştirea sa cu aceea a luĭ Capitan Andruţu. Căzù şi el în fine într'o luptă cu Turciĭ d'asupra satuluĭ *Cundura*, unde şĭ-avea familia, pentru care în cântecul popular (Passov, pagina 38, cântecul XLIII, versul 10; pagina 38, cântecul XLIV, versul 37) poartă şi numele de Κουντουριώτης, adecă *de la Cùndura*.

In colecţiunea Passov gâsim următoarele cântece făcute în onoarea luĭ Mitru Mihalĭ: Passov, pag. 37, cânt. XLIII, vers. 25, 31, 33, 37 ; pag. 38, cânt. XLIV; pag. 39, cânt. XLV.

No. 131. *Ghĭorgu Muraitul* a fost unul din ceĭ maĭ vitejĭ adĭutanţĭ aĭ luĭ Capitan Andruţu, şi de aceea maĭ în tóte cântecele în onoarea luĭ Andruţu figurează şi el. Vezĭ *Passov*, pag. 28, cânt. XXXI, vers. 4, pag. 28, cânt. XXXII, vers. 7.

Ghĭorgu Muraitul a fost din familia *Comna Troacă*, şi de aceea vezĭ acolo detaliurĭ la No. 77. Vezĭ şi în Satas, Χρον. ἀνέκδ. Γαλαξειδίου, pag. 164—173. Vezĭ şi la Capitan *Andruţu Veruşĭ* la No. 101. Familia *Comna Troacă* a fost *românească*, decĭ şi *Ghĭorgu Muraitul*.

No. 132. *Capitan Panaĭòtar* era din familia armatolică a *Veneţianacilor* şi ginerele prinţuluĭ *Maneĭ* Grigoreanu (Gudas, VIII, pag. 37). Colocotroni (Διήγησις συμβάντων τῆς Ἑλλ. φυλῆς, pag. 6—7—8) ne spune că era *Manĭat* şi uriaşĭŭ de corp, şi că la o luptă Turciĭ îl prinseră viŭ şi-l uciseră (pag. 8 din cartea citată maĭ sus a luĭ Colocotroni). Ear Gudas ne spune (vol. VIII, pag. 37) că *Grigoreanii*, socriĭ luĭ, îl părăsiră în discreţiunea Turcilor, pentru că nu arăta destulă ură în contra lor şi pentru că apăsa pe Creştinĭ.

Panaĭòtar este augmentativ românesc a luĭ Panaĭoti (vezĭ la pag. 30 şi 31 ce s'a spus acolo despre *Marcu Boţari* şi despre familia Colocotroni). Decĭ şi din nume şi din faptul că era Manĭat a fost Român. (Vezĭ despre romanitatea Manĭaţilor la pag. 17, nota (3); pag. 47, 48, 49, 53, 54—55, 121 cu nota (1), şi pag. 122. Vezĭ şi la No. 190 şi maĭ cu seamă la No. 189 la *Mănĭaţĭ*).

No. 133. *Gheorghe Pànurea*. Grecii scriŭ Πανουργιᾶς (Satas, Χρον. ἀνέκδοτον Γαλαξειδίου, pag. 173, şi toţĭ câţĭ aŭ vorbit despre dênsul). Poporul grecesc ênsă zîcea Πάνουργας, precum îl numĭaŭ Românii, adecă *Pànurea*, cu accentul pe antepenultimă, precum se vede din următorul I-iŭ vers:

„Κἄπου βροντοῦν, μῶρε Πάνουργα,
„Κἄπου βροντοῦν τὰ χάϊμαλα„.

Vezĭ cântecul în Gudas, VIII, pag. 239. Filimon (vol. III, pag. 420, la nota 68, (a) spune: „Κατήγετο ὁ Πανουργιᾶς ἐκ τῶν Βλαχοχωρίων τῆς Ἀμφίσσης„, adecă: *Pànurea* era originar din satele *româneştĭ* de la Amfisa (= Salona de la Parnas). Ear la pag. 70, liniile 23—24 tot din vol. III, spune: Ὁ Μανίκας ἦν ὁ γαμβρὸς τοῦ Πανουργιᾶ, ὁ δὲ Γούρας ἐξάδελφος τούτου„, adecă: *Manìca* era ginerele luĭ Pànurea, ear *Gura* vĕrul luĭ„. Vedem dar că are vĕr numit *Gura* şi ginere *Manìca*, nume româneştĭ. Filimon la pag. 68, vol. III, ne spune că tatăl luĭ *Pànurea* se numĭa Dimitrie Ξηροτύρης = *brânza uscată*, *dură*. Noĭ ştim din informaţiunĭ din faţa loculuĭ că porecla luĭ Dimitrie nu era Ξηροτύρης, ci *Gavru-ĭani*, care la Românĭ însemnează *brânză tare*, şi luĭ Filimon i s'a dat în traducere porecla. Gudas (vol. VIII, pag. 243, liniile 6—8) ne dă următórele rude ale luĭ *Pànurea: Grămătică*, *Chìtea*, *Nista*, *Bâcă*, *Teodor*, *Gheorghe* şi *Cacalină*„. Toate aceste nume sûnt româneştĭ Fărşerotoştĭ. Decĭ *Pànurea* era Român *Fărşerot*.

„Pànurea, zîce Tricupis (1, pag. 82) era unul din ceĭ maĭ însemnaţĭ

armatolĭ aĭ Greciĭ continentale„. Filimon (III, pag. 69 jos—70 sus) zîce că *Pànurea* avea ca comandanţĭ de diviziunĭ pe *Iani Gura*, *Atanasie Manica*, *Papa-Andrea (preftul Andria* zîs de Românĭ), *Gheorghe Halmucu*, *Iani Mamùri* şi *Caplani*, *Mamùri* (= Mahmuru era nepotul luĭ Pànurea) (Tricupis, III, pag. 56). *Pànurea* cu aceştia făcea minunĭ de vitejie în contra Turcilor în revoluţiunea greacă. Toţĭ aŭ fost Românĭ cum vom vedea maĭ la vale. Trupele luĭ Pànurea eraŭ compuse din Fărşeroţĭ. Toţĭ luptătoriĭ, maĭ cu seamă *şefiĭ*, purtaŭ *fustanelă* în revoluţiunea greacă; *Pànurea* era cu costumul alb Fărşerotesc. Pouqueville (Hist. de la régénér. de la Grèce, vol. IV, pag. 76) zîce: „*Panorias*, d'Amphisse, qui n'avait jamais quitté le costume de *chevrier*„. *Pànurea* este o figură măreaţă de armatol viteaz atât înainte cât şi în revoluţiunea de la 1821. El a servit şi subt Capitan Andruţu în luptele de corsar ale amiraluluĭ Român *Lambru Cacĭoni* (Gudas, VIII, 238). *Pànurea* era foarte glumeţ (Filimon, III, pag. 69). Pànurea avu un fiŭ *Nacu*, care se distinse ca şi tatăl sĕŭ în revoluţiunea greacă. Maĭ pe larg vorbim aĭurea.

Vezĭ despre Gheorghe Pànurea şi la No. 252. In Filimon (III, pag. 68—70) aseminea găsim câte-va notiţe interesante despre el.

No. 134. *Fraţiĭ Piti-Meza* = (Πετιμεζᾶς). Maĭ mulţĭ fraţĭ *Piti-Meza* aŭ fost armatolĭ însemnaţĭ în Peloponez, şi din această familie mulţĭ aŭ luptat cu mare vitejie sub eroul Caraiscachi în revoluţiunea greacă de la 1821. D. Gudas (VIII, pag. 163) ne spune că strămoşul lor din timpul luĭ Morozini se numĭa *Vlasi*. Numele *Vlasi*, ne spune C. Jos Jireček (Geschichte der Bulgaren, pag. 217), însemnează *Român* la Slavĭ. In această familie în timpul revoluţiuneĭ de la 1821 găsim următórele nume ilustrate: *Golfin*, *Gĭorgĭ*, *Anagnosti*, *Panaĭoti*, *Vasile*, *Constantin*, *Nicola* etc., şi unul poreclit *Cara-mela* (= Cara-Bela?) (Gudas, VIII, pag. 170, 198; Filimon, III, 153, 178; Φωτάκος, 'Απομνημονεύματα πολεμικὰ etc., pag. 39). Numele Πετιμεζᾶς îl găsim scris şi Πετμεζᾶς, şi cine nu cunoaşte numele româneştĭ ar crede că derivă de la πετμέζι (= un fel de compot de *tidvă* saŭ de *harbuz)*, pe când este *Biti* saŭ *Piti* (= Dimitri) *Meza* (vezĭ pag. 27, D) 1; pagina 92 No. 107 şi pag. 94, Nota 27). Petmezeştiĭ se iscălĭaŭ Πετιμεζᾶς. Din cele de maĭ sus dar rezultă că aŭ fost Românĭ. Şi numele *Golfin*, *Gĭorgĭ*, *Cara-bela*, arată că avem a face cu o familie românească. Vezĭ şi la No. 167 la fine. Numele *Piti-Meza* îl poartă şi alţĭ Românĭ.

No. 135. *Capitan Sacu* a fost unul din vitejiĭ adĭutanţĭ aĭ luĭ *Luca Calĭacuda*; el era din Acarnania. Numele *Sacu* (Σάκος) ne dispensează de altă probă pentru a arăta romanitatea luĭ. Vezĭ 'Αριστ. Βαλαωρίτης în Αθ. Διάκος, pag. 185—186. Vezĭ şi la *Luca Calĭacuda* la No. 168.

No. 136. *Costa Susman*, din trupa luĭ Capitan *Luca Calcĭacuda*, după moartea acestuĭ din urmă, servi subt capitan Andruţu şi muri într'o luptă cu Turciĭ (Satas, Χρον. ἀνέκδοτον Γαλαξειδίου, pag. 166—168. La pag.

166 şi 168 ne este dat ca din Γαλαξεῖδι, oraş maritim al Etolieĭ sudice, la golful Corintiac).

Pouqueville [Hist. de la régénér. de la Grèce, vol. I, pag. 174, nota (1)] vorbind despre asasinarea unuĭ Susman (Sousmane) împreună cu fiul sĕŭ de către Veli-paşa, fiul luĭ Ali-paşa, satrapul Epiruluĭ, spune că acel *Susman* descindea de la vechiĭ regĭ aĭ Serbieĭ, numiţĭ Tribalĭ de Bizantinĭ, cari regĭ aĭ Serbieĭ cuceriseră Etolia, şi citează între alţĭ autorĭ şi pe Chalcocondyla şi pe Cantacuzen, cari vorbesc despre un rege al Mysienilor cu numele *Susman*. Chalcocondyla (în ediţia din Bonn, pag. 36, 37 şi 54) vorbeşte în adevĕr (la pag. 36 maĭ cu seamă) despre un rege al Tribalilor şi al Mysienilor cu numele *Susman*, dar la pag. 35 ne spune că aceĭ Tribalĭ şi Mysienĭ, cari invadară Grecia şi se aşezară şi în Laconia din Peloponez şi la Tayget şi la promuntoriul Tenaron şi la Pind se numĭaŭ **Vlahĭ**, şi aceştĭ Vlahĭ vorbĭaŭ aceeaşĭ limbă cu Tribaliĭ şi Mysieniĭ din Mysia, despre cari vorbeşte anume la pag. 36, 37, 53 [vezĭ textul întreg relativ la aceasta citat de noĭ la pag. 121, nota (1)].

Susman, strămoşĭul după Pouqueville al armatoluluĭ nostru de la acest No., era fiul regeluĭ Mysienilor Alexandru, care Alexandru are un unchĭu de frate numit *Balaur* (Μπελαοῦρον). (Vezĭ în Cantacuzen, vol. I, pag. 464, rândul 15, ediţia Bonn). Numele *Balaur* în această familie arată că avem a face cu Românĭ. *Balaur* dar era unchĭul luĭ *Susman*, şi negreşit numele *Balaur* era porecla familieĭ lor. Pe *Susman*, fiul regeluĭ Alexandru, Cantacuzen ni-l dă în forma *Sisman* (vol. II, pag. 52 şi aĭurea).

Acest nume esistă la Macedoromânĭ în forma *Sisa Manea* şi *Sisa Mani*, de unde apoĭ se făcu *Sisman*, *Susman* şi *Şişman* de ceĭ cari n'aŭ ştiut proveninţa luĭ. Intre multele liste ce posedăm de numele ce poartă Româniĭ din peninsula Balcanică avem şi dintr'un sat aproape de oraşul *Veria* din Macedonia, sat numit *Călivele* luĭ *Bardă-Alexi*. In acea listă pe lûngă alte nume există şi familia luĭ Nicola *Sisa*. In alte liste avem numele: *Sisa Mană*, care *Mană* este Manu, şi care se face şi *Mane*, *Mani* şi *Manea*.

Familia *Sismanilor* dar în chestiune, care domnĭa peste Româniĭ din Mysia superioară vecină cu Serbia, a fost românească. Porecla de *Balaur* a acesteĭ familiĭ este destulă a ne face să admitem că ea a fost românească. Johann Thunmann (Untersuchungen über die Geschichte der östlichen europäischen Völker, Leipzig. 1774, pag. 355, rândul 21—22) nicĭ nu se îndoeşte de romanitatea familieĭ regale a Sismanizilor şi se esprimă ast-fel: „Der letzte *Wlachische König Sismann* fiel im Treffen wider Murad Chazi.....„.

Intre apĕrătoriĭ Misolonghĭuluĭ la 1825—26 se distinse şi un armatol numit *Panaĭoti Sotiropol*, despre care cetim în: Τὰ ἅπαντα Γεωργίου Χ. Ζαλοκώστα, pag. 63, nota (9)», că era din familia *Susman*. Poetul *Zalocosta*, care luă parte însemnată în revoluţiunea greacă, cunoscu personal pe

Panaïoti *Sotiri* zîs şi Sotiropol. De la bătrênĭ ştim că familia Sismaneştilor din Etolia era foarte bogată în turme şi în banĭ şi vorbĭa româneşte. Sismaneştiĭ din munţiĭ Etolieĭ ocupându-se cu creşterea vitelor făceaŭ şi eĭ migraţiunile uzitate la Românĭ, despre cari vezĭ la pag. 51—52. Aĭurea vorbim pe larg despre *Sismanizĭ*.

No. 133. Capitan *Stamùli* este strămoşul unuĭ Capitan *Stamùli Gâcĭu*, despre care vezĭ la No. 231. (Ἀριστ. Βαλαωρίτης, în Ἀθ. Διάκος, pag. 193).

No. 138. *Ghĭorgu Sigdiţa* însemnează Ghĭorgu din satul *Sigdiţa*, care se află în părţile Parnasuluĭ. Din *Sigdiţa* ne sûnt daţĭ următoriĭ armatolĭ cu nume româneştĭ: *Nicu Mara-Belĭu* şi *Mitru Mitàlă*. Despre Nicu Mara Belĭu am vorbit la No. 127. *Mitàla* şi *Mitàra* sûnt augmentative româneştĭ luĭ *Mitu* (= Dimitri). *Ghĭorghu Sigdiţa* dar, compatriotul celor doĭ Românĭ de maĭ sus, este şi el Român. (Vedĭ: Ἀριστ. Βαλαωρίτης, în Ἀθ. Διάκος, pag. 180; Satas, Χρον. ἀνέκδ. Γαλαξ., pag. 162, linia 16—17; pag. 175 jos. La aceste paginĭ se află numele: *Nicu Mara-Belĭu* şi *Mitru Mitàlă*).

No. 139. *Lambru Casmă Sulĭatul* fu poreclit astfel pentru că era originar de la *Suli*. El a fost armatol la Parnas şi în mare rivalitate cu Capitan *Pànurea*. Luâ parte însemnată şi în revoluţiunea greacă (Satas, Χρον. ἀνέκδ. Γαλαξειδίου, pag. 174 sus şi 175; Gudas, VIII, pag. 239, unde se află şi cântecul luĭ; Passov, pag. 83, cânt. CII, versul 10, unde *Lepenĭoti*, fratele luĭ *Cacĭandonĭ*, roagă pe nepotul sĕŭ *Cĭonga* şi pe *Lambru Sulĭatul*, cari eraŭ din trupa luĭ, fiind-că el cade într'o luptă, se-ĭ taĭe şi se-ĭ ĭa capul, ca se nu-l ĭa Turciĭ şi unu *Nacu Teu*, care se unise cu Turciĭ în contra luĭ Lepenĭoti). Lambru Casmă, ca toţĭ *Sulĭaţiĭ*, a fost şi el Român Fărşerot. Vezĭ despre Lepenĭoti No. 179; despre *Cacĭandoni* No. 162; despre *Cĭonga* No. 219; despre *Nacu Teu* No. 200.

Casmă însemnează *Casmaua*.

No. 140. *Tanase Vereli* era din satul *Pèndură* (Πεντόρια, Πέντε-ὄρνια) de la Parnas. Era armatol în satul sĕŭ. (Satas, Χρον. ἀνέκδ. Γαλαξ., pag. 175—176). Din cântecul luĭ *Alexi Călugărul Rumani* (Passov. pag. 34—35, cânt. XLI, vers. 4) se vede că servi subt *Luca Calĭacuda* şi fu ucis într'o luptă cu Turciĭ. Porecla *Vereli* este diminutiv luĭ *Veru* (= vĕr); rĕŭ dar scrie D. Satas: Βερελῆς în loc de Βερέλης. Poate Βερέλης s'a făcut Βερελῆς din cauza exigenţiĭ metruluĭ din poezia populară, unde este menţionat. Nicĭ o îndoeală dar că a fost Român. Vezĭ despre satul *Pèndură* la No. 112, de unde a fost Capitan *Cucean*.

No. 141. *Ilie Bidavĭotu* saŭ Ilie din satul *Vidarĭ*, armatol în satul sĕŭ de la Parnas, a fost ucis într'o luptă cu Turciĭ împreună cu Alexi Călugărul Rumani, Tanase Verelĭ şi alţĭ (Satas, Χρον. ἀνέκδ. Γαλαξ., pag. 175—176). Despre moartea luĭ se vorbeşte şi în Passov (pag. 34, cânt. XLI, vers. 5 şi 10). Satul *Vidarĭ* se zîce şi *Vidava* saŭ *Bidava* şi *Vidari*, şi se află în provincia *Malandrino* la partea apusană-sudică a Parnasuluĭ cu 15 familiĭ, cari nu ne îndoim că sûnt dintr'un cătun Fărşerotesc

(Pouqueville, vol. IV, ediţ. II, pag. 58). *Ilie* în cântecul citat maĭ sus figurează subt forma românească *Lia*, de unde Româniĭ fac diminutivul *Lĭacu*, nume pe care îl poartă un vestit armatol Român *Lĭacu Cutòva*, despre care vezĭ la No. 222.

De ce neam dar a fost *Ilie Bidavĭotul?* De sigur că nu era Grec nicĭ Albanez, ci Român.

No. 142. *Mitru Vlaho-Tanase* făcu armele subt Capitan *Costandàra*, după moartea căruĭa capitanatul sĕŭ fu împărţit între ceĭ treĭ maĭ principalĭ protopalicarĭ aĭ luĭ: *Lambru Ţecura*, care luâ armatolia din împrejurimile Saloneĭ de la Parnas, *Floru Iătăganea*, care luâ armatolia Dorideĭ unde sûnt τὰ Βλαχοχώρια = adecă satele româneştĭ, plasă escluziv românească, şi *Mitru Vlaho-Tanase* din *Bună-hoară*, care luă armatolia provincieĭ Malandrinu (Satas, în Χρυσαλλὶς, vol. III. pag. 419, coloana I). *Vlaho-Tanase* a fost un vestit armatol, subt care făcu armele şi Capitan Andruţu, care când ajunse mare şi tare l-avea cu el respectându-l şi ĭubindu-l ca pe un tată, şi-l plânse mult, când îl perdu într'o luptă, în care bătrênul deja *Vlaho-Tanase* rivaliza în vitejie cu tinerii (Satas. Χρον. ἀνέκδ. Γαλαξ., pag. 162—173). *Vlaho-Tanase* a fost *Român*, ca şi un alt vestit armatol Iani *Bună-horitul* (Satas, Χρον. ἀνέκδ. Γαλαξ., pag. 157).

Vlaho Tanase este menţionat cu laude în toate cântecele despre Capitan Andruţu. D. Satas (Χρον. ἀν. Γαλαξ., pag. 163) zîce: „... Βλαχοθανάσην, περίφημον ἁρματωλὸν, ἑβδομηκοντούτη τὴν ἡλικίαν ἤδη, καὶ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη τὸ ἔνδοξον τοῦτο ἐπιτήδευμα μετελθόντα„; adecă: „... Vlaho-Tanase, renumit armatol, în vêrstă de 70 de anĭ atuncĭ, care în timp de 40 de anĭ profesă această glorioasă profesiune„. Aĭurea vorbim pe larg despre faptele de arme ale luĭ *Vlaho-Tanase*. Vezĭ şi la Capitan Andruţu la No. 101.

In Passov găsim următoarele cântece în onoarea luĭ *Vlaho-Tanase*: pag. 32, cânt. XXXVII; pag. 32—33, cânt. XXXVIII.

No. 143. *Drosu Zapantĭotu*, după D. Satas (Χρον. ἀνέκδ. Γαλαξ., pag. 164), a fost dintr'un sat *Sirguni* din împrejurimile provincieĭ *Salona* de pe *Parnas*, unde sûnt satele româneştĭ (vezĭ satele în Pouqueville, voyage, ediţ. II, vol. IV, pag. 103—104; la pag. 104 ne este dat satul *Sirguni* în forma *Sourguni*). Sirguni se numeşte de Românĭ *Şarganĭ*, şi alt sat românesc *Şarganĭ* găsim şi la Pind. Pe *Drosu Zapantĭotu*, pe care D. Satas ni-l dă: Δρόσος Σιργουνιώτης, Româniĭ îl cunosc subt numele Drosu *Şărgănĭatul*. Pe acest *Drosu Şărgănĭatul* îl găsim în Passov, pag. 41, cânt. XLV a, vers. 42, cu numele Δρόσος Ζαπαντιώτης, care nu poate fi altul de cât *Drosu Şărgănĭatul*, pe care-l găsim des citat în cântecele luĭ Capitan Andruţu cu cuvintele: ὁ Δρόσος ὁ περίφανος„,= *Drosu cel mândru. Zapanti* de unde ar fi *Drosu* a fost un sat turcesc pe la Agrafa (Filimon, III, pag. 343), şi prin urmare *Drosu* nu poate fi din *Zapanti*, ca se fie poreclit *Zapantĭotul*. *Drosu* a fost Român, şi credem că a fost originar din *Ambelachĭa*, oraş românesc în Tesalia spre *Tempe*, unde găsim o familie *Drosu Mansòla*,

care *Mansòla* nu poate fi de cât cuvêntul: Mânzul, Mânzol, *Mânzola*, saŭ poate fi diminutivul feminin *Mănzòla*, *Mănzùla* = *Mânzişoara*. (Vezĭ şi la Capitan Andruţu, la No. 101). *Drosu Şărgănĭatul* este menţionat cu laude în următoarele cântece: Passov, pag. 28, cânt. XXXI, vers. 4; cânt. XLII, vers. 8; pag. 41, cânt. XLV a, vers. 42. Vezĭ şi la *Drosu Mansòla* la No. 126.

No. 144. *Cuţo-Hristu Zaro-Nicu*. Vezĭ la No. 78.

No. 145. *Iani Zaro-Nicu*. Vezĭ la No. 78.

No. 146. *Nicola Zaro-Nicu*. Vezĭ la No. 48. Proteticul *Zaro* nu este de la grecescul ζαρόνω = *curbez*, mĕ fac *ghebos*, ci de la un cuvênt poate slavon *Zalu*, al căruĭ sens nu se maĭ ştie la Românĭ, dar pe care-l întrebuinţează şi în forma *Zaro*. Aicĭ la *Zaro-Nicu*, *Zaro* poate sĕ fie porecla *Zăr*, des auzită la cĭobanĭ, dar nu credem. *Zalu* se află numaĭ în compunere cu nume de botez saŭ cu porecle şi însemnează *năuc*; precum: Zalu-Ghĭorghi = Năucul de Ghĭorghi. Poate să fie şi grecescul ζάλη (= ameţeală) prefăcut in *Zalu*. Pe acest *Zalu* în ast-fel de compunerĭ numaĭ la Românĭ se aude.

No. 147. *Iani Xilichioti* ne spune D. Satas (Χρον. ἀνέκδ. Γαλαξ. pag. 164) că se numĭa *Iani Zotu*, şi că fu poreclit *Xilichĭoti* (Ξυλικιώτης) fiind că era din satul (Ξυλικοὺς, ἐκ Ξυλικῶν) *Xilichi*. Acest sat ne este dat de Pouqueville în următoarele forme: *Chilicous*, *Xircous* ou *Chircous* (voyage, ediţ. II, vol. IV, pag. 148, linia 5; pag. 151, în notă, linia 6, unde se vede că conţinea 40 de familiĭ). Credem dar că numele satuluĭ a fost elenizat în forma de *Xilicus*, *Xilicon*. Acest sat se află în provincia *Budoniţa* de lûngă Termopile, la munţiĭ din Patragic şi Lamia (Zeituni), unde sûnt multe sate româneştĭ. Pouqueville nu ne spune de ce neam este locuit satul, şi nicĭ noĭ nu ştim pozitiv. Numele ênsă de *Zotu* ne arată că *Iani Zotu* a fost Român. Acest cuvênt, de şi în limba albaneză însemnéză *domn*, Albanejiĭ nu-l întrebuinţează nicĭ ca nume de botez nicĭ ca poreclă, pe când Româniĭ l-aŭ des subt formele: *Zĭotĭ*, *Zĭotă*, *Zĭot*, *Zotĭ*, *Zotă*, *Zotu*, şi eată cum este făcut: există la Românĭ un nume *Beza* saŭ *Bezi* foarte des auzit. Beza şi Bezi se face *Bizĭotĭ*, *Bizĭotă*, *Biziot*, de unde prescurtatele *Zĭotĭ*, *Zĭotă*, *Zĭot*, *Zota*, *Zotu*, etc. (vezĭ la pag. 45 No. 34). Vezĭ şi la *Bizĭotĭ* la No. 60. Trecem acuma la *Xilichĭoti*. Acest cuvênt (Ξυλικιώτης) în forma grecească însemnează de la satul *Xilicus* = *loc de lemnărie*, şi ar însemna că *Iani* Xilichĭoti este de la acel sat, ênsă pe ceĭ ce ĭ-aŭ făcut cântecul ĭ-a înşelat porecla *Xilichĭoti*, poreclă românească, care însemnează alta ceva. Româniĭ din peninsula Balcanică avênd în mâna lor escluziv tansporturile, aŭ mulţĭ caĭ şi maĭ cu seamă *catîrĭ*, cu cari fac acele transporturĭ. Decĭ şi facerea *samarelor* este tot meserie românească. Bucăţile de lemn *tare* din care se fac samarele le numesc Româniĭ *Xilichi* (ξυλική). Cuvêntul *Xilichi* se dă des ca poreclă şi la oamenĭ *vĕrtoşĭ* şi maĭ cu seamă *încăpĕţinaţĭ*, şi are analogie cu porecla *Drug*. Această poreclă *Xilichi* după analogia luĭ *Bizĭoti* din Beza, *Mişĭotĭ* din Mişĭu,

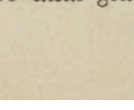

Simotĭ din Simu, etc., (vezĭ pag. 45, No. 34), se face des *Xilichĭoti*. *Xilichĭoti* ênsă în greceşte s'a întêmplat să însemneze: din *Xilicus*, şi de aci a provenit toată neînţelegerea. Din toate acestea dar şi din numele de familie *Zotu*, şi din faptul că servi subt Capitan Andruţu, Român, care numaĭ din Românĭ îşĭ recruta oştirea, ca şi toţĭ capitaniĭ, rezultă că *Iani Zotu*, poreclit *Xilichi* şi *Xilichĭoti*, a fost Român.

Iani Zotu a fost din ceĭ maĭ vitejĭ palicarĭ aĭ luĭ Andruţu, şi poporul ĭ-a cântat bravurile şi eroica moarte în luptă cu Turciĭ (vezĭ Satas, Χρον. ἀνέκδ. Γαλαξ. pag. 164—178; Passov, pag. 28, cânt. XXXI, vers. 5; cânt. XXXII, vers. 7; pag. 31—32, cânt. XLVI; pag. 32—33, cânt. XXXVIII).

No. 148. *Capitan Sterghĭu* nu se ştie unde a fost căpitan, se ştie ênsă numaĭ că se făcu rebel, ca şi alţĭ căpitanĭ, când începură Turciĭ să ocupe trecătorile munţilor prin aşa numiţiĭ *Dervenaga*, şi se desfiinţeze capitanatele româneştĭ. Intr'un cântec ce găsim în Passov, pag. 48, cânt. LIV, cetim următórele:

„Κι' ἂν τὰ δερβένια τούρκεψαν, τὰ πῆραν 'Αρβανίταις,
„Ὁ Στέργιος εἶναι ζωντανὸς, πασάδες δὲν ψηφάει...„.

Adecă: „Şi dacă strâmtorile se turciră, şi le luară Albanejiĭ, *Sterghĭu* este viŭ, nu-ĭ pasă de Paşĭ.....„. Fauriel care vorbeşte despre Capitan *Sterghĭu* (vol. I, pag. 121—123, şi cântecele de la pag. 124—125, 128—129), presupune că a fost de pe Olimp, şi că el împreună cu un alt căpitan *Ghĭotu*, la somaţiunea ce făcu Àli paşa către armatoliĭ de pe Olimp de a-ĭ se supune, pe când toţĭ ceĭ lalţĭ se supuseră, eĭ apucară armele şi ocupară munţiĭ zîcênd într'un cântec (Fauriel. 1, pag. 124):

„Δυὸ παλληκάρια μόνον δὲν προσκύνησαν·
„Ἐπῆραν τὰ τουφέκια, τὰ λαμπρὰ σπαθιά,
„Καὶ στὰ βουνὰ 'ναβαίνουν, τρέχουν στὴν κλεφτιά"

Adecă: „Doĭ voĭnicĭ numaĭ nu se supuseră; luară puştile, strălucitele săbiĭ, şi se suĭe la munţĭ, aleargă la haĭducie„.

Ear într'un alt cântec (Fauriel, vol. I, pag. 28) capitan *Sterghĭu* zice la versurile 4—5: „Mergem să ne facem taberele unde şĭ-aŭ lupiĭ cuĭburile. In oraşe şi în câmpiĭ locuesc sclavĭ cu Turciĭ„.

Armatoliĭ de pe Olimp nu se supuseră nicĭ odată Turcilor cu toate cele spuse în cântecul citat din Fauriel de la pagina 124 spre a releva bărbăţia luĭ *Sterghĭu* şi *Ghĭotu*, carĭ aŭ fost *Românĭ* după numele ce poartă (vezĭ la pag. 29, J), 2; şi la pag. 28, G), 2; şi pag. 39. Vezĭ şi la Capitan *Ghĭotu* la No. 233). Şi *Ghĭotu* şi *Sterghĭu*, cum arătăm aĭurea, n'aŭ fost de pe Olimp, ci de la Pind. Vezĭ şi la No. 275.

No. 149. *Ianuţu Condo-Dimu* ne este dat de D. 'Αραβαντινὸς (Χρον. τῆς 'Ηπείρου, vol. I, pag. 274, nota (1) ca tatăl luĭ *Alexi Nuţu* şi ca fruntaşiŭ reprezentant al tuturor satelor de pe munţiĭ Zagori din Epir. El a fost

ucis la Ianina (Passov, pag. 48, cânt. LIV-a). Vezĭ şi la *Alexi Nuţu*. *Condo-Dimu* se numĭa şi *Balu Dimu*, şi era din comuna *Brădetu*, comună astăzĭ aproape grecizată (Ἀραβαντινὸς, Χρον. τῆς Ἠπείρου, vol. I, pag. 254 şi 255 sus de tot. *Brădetu* il scrie Βρανδέτον D. Ἀραβαντινὸς). A fost dar *Român* şi după patrie şi după nume.

No. 150. Capitan *Anagnostàra* se numĭa *Anagnosti Papa Gheorghìu* (Gudas, V. pag. 29) saŭ maĭ bine *Hristu* cu numele de botez, şi hirotonisidu-se Anagnost îĭ remase porecla *Anagnosti*, şi fiind-că era erculian de corp, porecla luĭ se făcu de popor în forma augmentativă *Anagnostàra* (Gudas, V, pag. 251).

Titlul bisericesc Ἀναγνώστης Româniĭ îl cumpĕră pentru fii lor de la Archiereĭ, când trec pe la satele lor, dându-le câte-va darurĭ, şi Archiereiĭ îl oferă uşor, cu toate că ceĭ ce-l capĕtă de multe orĭ nicĭ nu ştiŭ să citească. Acest titlu îl găsim în abondenţă la Românĭ.

(Gudas V, pag 250) ne spune că armatolul Anagnostàra era din satul *Pulĭana* din Arcadia, sat al căruĭ locuitorĭ emigrează earna ca alţĭ Românĭ la câmp pentru ernarea turmelor lor; eĭ îşĭ făcură un sat şi de earnă, pe care îl numiră *Agru-l*, adecă ogorul (Gudas zîce: Εἰκάζομεν ὅτι οὗτος ἐγεννήθη ἐν τῷ Ἀγρύλῳ, χειμερινῷ τμήματι τοῦ χωρίου Πολιανῆς, τῆς ἐπαρχίας Λεονταρίου, περὶ τὰ 1760„, adecă: presupunem că el s'a născut în Agru-l, cartierul de earnă al satuluĭ Pulĭana, al eparchiĭ Leondari, pe la 1760). Porecla augmentativă Anagnòstar saŭ Anagnostàra şi origina luĭ dintr'un sat, al căruĭ locuitorĭ emigrează earna la câmp, arată că armatolul în chestiune a fost Român (vezĭ despre migraţiunea Românilor la pag. 51—52). Toţĭ Româniĭ din Peloponez încă şi astăzĭ practică migraţiunea. Filimon (III, pag. 446, nota (a) la No. 271) ne spune că locuitoriĭ satuluĭ *Bălteţ* (τὸ Βαλτέτσι), renumit pentru o victorie câştigată acolo de armatolĭ în contra Turcilor la 1821, emigrează earna şi locuesc în satul Arahamiţiĭ. *Bălteţul* se află aprópe de Sparta. Colocotroni (Διήγησις συμβάντων τῆς Ἑλλ. φυλῆς, pag. 61) spune şi el despre Româniĭ din Peloponez că emigrează earna la câmp: „Τότενες τὰ χωρὶα, τὰ Βλαχοχώρια, ἔλειπαν εἰς τὰ χειμαδὶα καὶ δὲν ἦτον ἄνθρωποι„, adecă: Atuncĭ satele, satele româneştĭ, lipsĭaŭ la ernatece şi nu eraŭ oamenĭ„. Acestea le spune apropozito de satul *Cruşĭoviţa* (Χρυσοβίτζι), al căruĭ locuitorĭ eraŭ la ernatec.

Din satul *Pulĭana* era şi *Papa Fleşea* (1), un archimandrit, care în timpul revoluţiuneĭ greceştĭ lepădă potcapul şi straĭele popeştĭ şi se îmbrăcă cu costumul armatolic şi făcu minunĭ de vitejie (Gudas, V, pag. 146).

Armatolul Anagnostàra jucă un rol însemnat şi înainte şi maĭ cu seamă în revoluţiunea greacă. (Vezĭ biografia şi faptele luĭ în Gudas, vol. V, pag. 249—284).

(1) Româniĭ din *Pulĭana* trebue să fie *Fărşeroţĭ*; căcĭ cetim în Gudas (V. pag. 148) că eĭ earna, scoborându-se din Pulĭana cu turmele, locuesc în *colibe* (εἰς τὰ Καλύβια τοῦ Ἀγρύλου τῆς Πολιανῆς). Vezĭ biografia luĭ Papa-Fleşea în Gudas (V, pag. 145-180).

No. 151. *Belo-Iani* saŭ *Belo-Ianu* credem că este *Iani Belu*, armatol în Etolia, despre care vorbeşte Pouqueville (voyage, ediţ. II, vol. II, pag. 420 şi 422). Vezĭ şi la pag. 117 jos din scrierea aceasta asupra Sulĭaţilor. 'Αριστ. Βαλαωρίτης (în 'Αθ. Διάκος, pag. 187—195) ne dă o legendă foarte interesantă despre peripeţiile vieţiĭ luĭ Belu-Iani pe care ênsă îl numeşte Μπελογιάννης, dar îl preface la pag. 189 în 'Αμπελογιάννης, care în greceşte însemnează: *Iani-vie*, care n'are nicĭ un sens. Belu-Iani avea de adĭutanţĭ pe unu *Murtu* şi pe un altul numit *Vlaho-Gheorgachi*. La pag. 194 ne spune Βαλαωρίτης că străbunicul unuĭ *Tanasùla Ferentinu*, care la 1865 îĭ povestĭa legenda luĭ Belo-Ianu, era frate cu *Murtu* de maĭ sus. Numele *Belu*, *Murtu*, *Tanasùla*, *Vlaho-Gheorgachi* sûnt româneştĭ, decĭ toţĭ ceĭ de maĭ sus aŭ fost Românĭ. Vezĭ şi la No. 35 la *Iani Belu*, care credem că este aceeaşĭ persoană cu *Belo-Iani* de maĭ sus.

No. 152—154. *Costa*, *Dimu*, *Braţu Bucuvală*. Din aceştia *Costa* şi *Braţu* aŭ fost fraţĭ cu Iani Bucuvală, despre care vezĭ la No. 48 şi No. 106; ear *Dimu* Bucuvala a fost fiul luĭ Costa Bucuvală (Passov, pag. 84, cânt. CIV; aicĭ la versul 5 este menţionat unu *Lambrachi*, nepotul luĭ Dimu Bucuvală. *Lambru* este nume, putem zîce, naţional la Românĭ ca şi *Sterghĭu;* pag. 85, cânt. CV; aicĭ la versul 9 se spune că a fost 30 de anĭ *armatol* şi 25 de anĭ *Cleft*, adecă *rebel;* la versul 3—4, *Dimu* fiind rănit mortal, spune luĭ *Lmbrachi*, nepotuluĭ sĕŭ, se-ĭ ĭa el armele şi se le îmbrace şi se-ĭ succeadă în capitanat, ear la versul 5 lasă *sabia sa* fiilor sĕĭ, cari se vede că nu eraŭ încă destul de experţĭ în ale resboĭuluĭ ca să-ĭ succeadă ca şefĭ de oştire în luptă cu Turciĭ; pag. 85—86, cânt. CVI; aici *Dimu* la versul 1, fiind greŭ rănit, la îndemnarea ce-ĭ fac soldaţiĭ sĕĭ să se scoale, le zîce:

„Ἐγὼ σᾶς λέγω δὲν 'μπορῶ, καὶ σεῖς μοῦ λέτε σήκου„.

Adecă: „Eŭ vĕ zîc nu pot, şi voĭ îmĭ spuneţĭ *scoală*„.

Bucuvaleştiĭ se aud în istorie şi în cântecele populare pênĕ la 1835. D. 'Αραβατινὸς ne spune (Χρον. τῆς 'Ηπείρου, vol. I, pag. 303 nota (a), că *Costa Bucuvală* avu treĭ fiĭ, *Tanase*, *Iani* şi *Dimitri*. Aceştia la 1810 împreună cu alţĭ armatolĭ şi cu oştirile lor aŭ fost chemaţĭ ca aliaţĭ de Ali-paşa într'o espediţiune ce făcu la luarea *Beratuluĭ* în Albania, despre care vezĭ detaliile în Fauriel (vol. I, pag. 1—3, şi cântecul de la pag. 4). In acest cântec citat din Fauriel, pe care îl găsim şi în Passov, vedem figurând între aliaţiĭ luĭ Ali-paşa pe următoriĭ capitanĭ Românĭ, cum rezultă din versurile următoare (7—11), pe carĭ le cităm din Passov, pag. 159, cânt. CCXVII:

„Ἔρχονται καὶ τῶν Χριστιανῶν πολλὰ καπιτανάτα,
„Ὁ Ἴσκος ἀπ' τὴν Δούνιτσαν, ὁ γιὸς τοῦ Γρίβα Γιώργου,
„Τσόγκας ἀπ' τὸ Ξερόμερο, ὁ Γιώργης Βαρνακιώτης,

„Τοῦ Μπουκουβάλα τὰ παιδία μὲ τοὺς Σκυλοδημαίους,
„Ὁ Διάκος μὲ τὸν Πανουργιᾶ κ' οἱ δυὸ Κοντογιανναῖοι„.

Bucuvaleştiĭ sûnt aseminea menţionaţĭ ca participând (1835) la prădarea uneĭ comune *Castanià*. a căriĭ locuitorĭ nu vroiră se le dea nişte lucrurĭ de *rechiziţie*, pe când eĭ (capitaniĭ) eraŭ prigoniţĭ de Turcĭ şi în rĕsboĭŭ cu eĭ. Eată ceĭ cari aŭ luat parte la această prădare nu tocmaĭ laudabilă. Cităm numele din Passov, pag. 100, cânt. CXXVI, versurile 2—5 :

„Ὁ Τσάπος ἀπ' τὸ Μέτσοβο, οἱ πέντε Μπλαχαβαῖοι,
„Ζακαῖοι 'πὸ τὰ Γρεβαινὰ κ' οἱ τρεῖς Κοντογιανναῖοι,
„Γιωργάκης ὁ Ξερόμερος μ' αὐτὸ τὸ Σκυλοδῆμο,
„Σωτήρης ἀπὸ τ' Ἄγραφα κ' οἱ ὅλ' οἱ Μπουκουβαλαῖοι„.

Acest cântec îl citează şi D. 'Αραβαντινὸς, [Χρον. τῆς 'Ηπείρου, vol. I, pag. 380, nota (β)], care ne dă pe Σκυλοδῆμος în forma maĭ românească Σκυλοδήμα. D. 'Αραβαντινὸς ne spune [Χρον. τῆς 'Ηπείρου, vol. I, pag. 386, nota (1)] că la 1829 Selim paşa, satrapul Tesalieĭ şi Epiruluĭ, primi ordinul din Constantinopoli se estermine pe armatoliĭ esistenţĭ în Tesalia şi Macedonia. Chemă dar la Tricala, oraşiŭ în Tesalia, pe toţĭ armatoliĭ se vie acolo, spuind că are se reguleze cu eĭ chestiunea de mult pendentă a capitanatelor, şi-ĭ asigură cu jurăminte că n'aŭ se se teamă de nicĭ o cursă. Mulţĭ se duseră, alţiĭ nu se mişcară din loc ştiind ce însemnează jurămintele turceştĭ. Acolo prin călcarea jurămintelor fură asasinaţĭ cu adĭutanţiĭ lor următoriĭ capitanĭ: *Blahaveştiĭ*, *Condo-Ianeştiĭ*, *Bucuvaleştiĭ*, *Sterghĭu Sturnari*, *Dimu Lazu* de pe Olimp şi alţiĭ. Ceĭ cari nu veniră la invitarea făcută fură atacaţĭ pe neaşteptate la vetrele lor, ênsă se apĕrară şi mulţĭ se refugiară în Grecia, şi Turciĭ le confiscară totul; unul singur din aceştĭ din urmă, Capitan *Dĭamàndĭ*, fratele luĭ *Dimu Lazu*, armatol atuncĭ în oraşul Veria din Macedonia, fu ucis. Acestea le spune D. 'Αραβαντινός. Ear Perevos (Ἱστορία τοῦ Σουλίου, etc., vol. I, pag. 24—30) spune că acelaşĭ lucru se repeţi şi la 1832 în Tesalia lûngă *Larisa;* ênsă Capitaniĭ invitaţĭ nu se duseră eĭ în persoană, ci trimiseră reprezentanţĭ din trupele lor. Aceştĭ reprezentanţĭ în numĕr de vre-o treĭ sute fură primiţĭ bine, petrecură cu Turciĭ multe zîle în bancheturĭ şi eşiră şi eĭ pe o câmpie unde Turciĭ se puseră se facă eserciţiĭ militare. Pe când se făceaŭ acestea, vine la şeful oştirilor turceştĭ o veste (pregătită de maĭ nainte) că Sultanuluĭ i se născu un copil şi spre semn de veselie toţĭ se dea cu puştile. Turciĭ dar descărcară puştile, ceea ce făcură şi mulţĭ din ceĭ trimişĭ de capitanĭ, şi îndată se începe un măcel între oştirile turceştĭ şi între Românĭ, atacaţĭ de cavaleria turcească. Luptară cum putură, dar fură ucişĭ toţĭ, afară de doĭ, într'o luptă cu totul inegală şi cu perfidie pregătită. In acelaşĭ timp earăşĭ fură atacaţĭ şi Capitaniĭ în eparchiile lor, dar n'aŭ suferit nimica, căcĭ se aşteptaŭ la aceasta şi eraŭ

pregătiţĭ. In urmă Turciĭ le cerură *zăloage* ca garanţie că n'aŭ se cerce a face revoluţiune în contra imperiuluĭ, şi această propunere se făcu Capitanilor nu în rezidenţa satrapuluĭ, ca maĭ nainte la Tricala şi Larisa, căcĭ Capitaniĭ nu maĭ vrură se asculte, ci în munţiĭ Haşia, la o comună *Desicata*, unde toţĭ armatoliĭ veniră cu oştirile lor faţă în faţă cu oştirile turceştĭ adunate acolo. La această întrunire, la care luară parte ceĭ maĭ însemnaţĭ armatolĭ şi comandanţiĭ oştirilor turceştĭ, armatolul *Ţaghìla* luând şi el cuvêntul le aminti Turcilor că n'aŭ de dat nicĭ un *zălog* şi că vor şti sĕ-şĭ apere drepturile lor seculare în lupte făţişe, nu ca cele din Tricala şi din câmpia de la Larisa, nedemne de oamenĭ înarmaţĭ şi altele. Discursul Căpitanuluĭ *Ţaghìla*, aplăudat de toţĭ armatoliĭ, taĭe orĭ ce discuţie de a ajunge la o înţelegere, şi Turciĭ cu oştirile lor se retraseră, pentru că armatoliĭ se adunaseră acolo pregătiţĭ de luptă. Nu trecu ênsă mult şi Turciĭ începură o goană generală în contra armatolilor, şi prin cruzimile ce făceaŭ locuitorilor din eparchiile Capitanilor îĭ siliră vrênd nevrênd se se declare şi eĭ în contra ĭubiţilor lor şefĭ rugându-ĭ se treacă provisoriŭ în Grecia liberă pênĕ la ocaziune maĭ favorabilă, şi astfel maĭ toţĭ armatoliĭ rĕmaşĭ în Turcia dupĕ revoluţiunea greacă se retraseră cu familiile lor în Grecia, unde celor distinşĭ în revoluţiune li se făcu câte o mică pensiune ca se nu moară de foame, eĭ carĭ maĭ nainte trăĭaŭ ca nişte prinţĭ în eparchiile lor independente, şi din contribuţiunile ce aveaŭ nu trimiteaŭ în casa Sultanelor Validè de cât numaĭ un *simplu* dar ca semn de vasalitate.

Vezĭ despre *Ianachi Bucuvală* între apĕrătoriĭ Misolonghĭuluĭ la No. 48, nota (1). Acel Numĕr poartă titlul No. 44—48.

No. 155. *Dimitri Buĭa Griva*, poreclit *Dracu*, fiul luĭ Hristu Buĭa Griva, era d'abia de cincĭ anĭ la moartea tatăluĭ sĕŭ în revoluţiunea de la 1769—70 din Peloponez. Decĭ adĭutanţiĭ luĭ Hristu Buĭa Griva declarară de succesor pe fiul sĕŭ *Dracu*, pe care îl puseră subt epitropia luĭ Capitan *Caţico Iani* (unchĭu de mumă al luĭ Dracu) şi a altor doĭ, rude poate, adecă a luĭ Costa *Selepuşĭ* şi *Iani Creconi*. Sigiliul armatolic purta numele luĭ *Dracu*, în numele căruĭa lucra epitropia. Capitan *Caţico-Iani* ênsă şterge numele luĭ *Dracu* de pe sigiliŭ şi pune pe al sĕŭ, şi ast-fel îşĭ apropriază şi drepturile capitanatuluĭ nepotuluĭ sĕŭ. Ceĭ lalţĭ doĭ epitropĭ, temêndu-se ca nu cum-va *Caţico-Iani* să facă să dispară şi copilul, luară pe *Dracu* şi-l duseră spre siguranţă în insula *Leucada* (1), şi de acolo eşind formară un corp de soldaţĭ şi năvălind în *Xeromer* cerură depunerea luĭ *Caţico-Iani*, şi tot de odată făcură marĭ stricăciunĭ posesiunilor luĭ şi ale unuĭ fruntaşiŭ *Mavromati*, inimic al Griveştilor. *Caţico-Iani* eşi şi el în întêmpinarea lor şi făcêndu-se luptă căzură amêndoĭ ceĭ lalţĭ doĭ epitropĭ, adecă *Selepuşĭ* şi *Creconi*.

(1) Una din insulele Ioniane.

Ceĭ carĭ păzĭaŭ pe *Dracu* în Leucada, aflând cele petrecute, duseră pe băet la Corfu şi de acolo în Itaca, şi la 1778 eşiră cu oştire, şi 12 anĭ luptară din interval în interval cu Caţico-Ianeştiĭ pentru depunerea luĭ din capitanatul sfeterisit. In fine la 1790 cu ajutorul şi luĭ Mavromati fură goniţĭ *Caţico-Ianeştiĭ* şi *Dracu* îşĭ luă capitanatul părintesc, la care adause şi provincia *Voniţa* din nordul Acarnaniĭ. La ocuparea insulelor Ioniane de Francejiĭ republicanĭ *Dracu* trecênd la Corfu saŭ *Corcira* fu numit şi el unul din comandanţiĭ oştirilor recrutate din Turcia şi Grecia, şi la venirea Ruşilor dupĕ Francejĭ rĕmase tot în aceeaşĭ calitate, precum şi la venirea Francejilor imperialiştĭ dupĕ plecarea Ruşilor. Când şi aceştia fură înlocuiţĭ de Inglejĭ, Dracu îşĭ dădu dimisiunea şi fu înlocuit cu Teodor Colocotroni (Satas, Ἑλλ. ἀνέκδοτα, vol. I, pag. ρλστ—ρλζ). S'ar mira orĭ-cine, când vede că armatoliĭ Românĭ acum servesc subt Francejĭ în contra Ruşilor, acum subt Ruşĭ în contra Francejilor, apoĭ earăşĭ subt Francejĭ în contra Ruşilor, şi în fine subt Inglejĭ în contra Francejilor. Eĭ în aceste serviciĭ militare, benevolĭ şi ca mercenarĭ, nu aveaŭ în vedere de cât liberarea patrieĭ lor de subt Turcĭ, cari în acele timpurĭ le luară privilegiile seculare, şi prin urmare ajutaŭ pe orĭ-care le făcea cele maĭ multe promisiunĭ şi dădea cele maĭ multe speranţe că are să easă triumfător şi-ĭ va ajuta şi pe eĭ pentru a scăpa de Turcĭ. Aceasta este esplicarea lucruluĭ.

Hristu Caţico-Iani, unchĭul luĭ *Dracu*, în absenţa acestuĭa la Corfu, luă armatolia luĭ Dracu din provincia *Voniţa*. Ali paşa ênsă destitui pe *Caţico-Iani* şi ĭ-o dădu înapoĭ luĭ *Dracu*. Maĭ târziŭ Dracu, fiind invitat de Ali paşa să ĭa parte la o expediţiune în contra *Gardichĭoţilor* (despre care vezĭ în Satas, Ἑλληνικὰ ἀνέκδοτα, vol. I, pag. ρλζ.) şi nevroind, căzu în disgraţia luĭ şi fu otrăvit la Ianina.

Dracu murind lăsă cincĭ fiĭ: pe *Hristu*, *Floru* saŭ *Costa*, *Stavru*, Teodor şi *Alezi* supranumit *Gardichĭotu*. Ceĭ treĭ dintâĭ distingêndu-se ca şefĭ de oştirĭ murură în revoluţiunea de la 1821, ear ceĭ lalţĭ doĭ, Teodor şi Gardichĭotu, ocupă şi eĭ un loc însemnat între luptătoriĭ pentru independenţa şi ridicarea regatuluĭ grecesc (acestea sûnt aprópe textual traduse din Satas, Ἑλλ. ἀνέκδοτα, vol. I, pag. ρλζ).

Dracu avu un frate numit Gheorgachi şi poreclit *Dzvinga*. Acesta cu unicul sĕŭ fiŭ căzu la eşirea de la *Misolonghi* (Satas, Ἑλλ. ἀνέκδοτα, vol. I, pag. ρλέ şi ρλζ, nota (1).

Toţĭ ceĭ de maĭ sus, fiind din familia istorică a Buĭeştilor, aŭ fost Românĭ. Vezĭ despre *Buĭeştĭ* saŭ Griveştĭ la pag. 18; ear despre *Creconĭ* şi *Sclepuşĭ* la No. 111 şi 195.

No. 156—161. *Gheorghe Buĭa Griva*, poreclit *Dzvinga*; *Hristu*, *Costa*, *Stavru*, *Teodor*, *Alexi Buia Griva*. Despre toţĭ vezĭ la No. 155. *Teodor Buĭa Griva* este cel maĭ însemnat dintre toţĭ, şi ocupă un loc însemnat în revoluţiunea greacă. In onoarea luĭ *Teodor Griva* esistă următoarele cântece:

Passov, pag. 171—172, cânt, CCXXXII; pag. 183—184, cânt. CCXLVIII. In acest din urmă cântec se vorbeşte despre o ceartă şi luptă între Teodor Griva şi *Cĭonga*, nepotul luĭ *Cacĭandoni*. Bardul care făcu cântecul, creḑênd pe Griva *grec*, îl face să zîcă luĭ *Cĭonga* (la vers. 16):

„Τί λὲς ἀτοῦ παλιόβλαχε, μωρὲ παλιογουρνάρη;„

adecă: „*Ce spuĭ acolo măĭ Românule pĕcătos, măĭ pĕcătosule de porcar?*“.

Acestea, pentru că la versurile 12, 13 şi 14 *Cĭonga* asediind pe Teodor Griva, strigă la oameniĭ sĕĭ: *puneţĭ foc şi ardeţĭ pe Tudorachi Griva, doar că l-am prinde viŭ, sĕ-l mâncăm bucăţĭ*„. In acest cântec la versurile 6, 12 şi 16 *Cĭonga* este numit: Βλαχοτσόγκας. Acest cântec a fost scris de ênsuşĭ mâna luĭ *Teodor Griva* şi dat unuĭ învĕţat German numit Ulrich, fost profesor la universitatea de la Atena şi autor al unuĭ dicţionar *latino-grec*. *Ulrich* neştiind limba greacă modernă, vorbĭa limba elenă vechĭe cu *Griva*, care ca se arăte că ştie şi el elineşte, cu toate că nu era cu nicĭ o ortografie scris cântecul, a însemnat la finele cânteculuĭ data, în care s'a petrecut cearta cu *Cĭonga*, cu următoarele cuvinte: ἐτοῦτο ἐσύναιβε ἧς τὰ 1823 μίνα μαγίαν (Passov, pag. 184, nota, la fine). Ceĭ ce ştiŭ greceşte înţeleg că Griva, dacă nu se silĭa să treacă de bun elinist, nu era să facă greşelile ce făcu. Armatoliĭ în împregiurările grele, în cari aŭ trăit, n'aŭ avut mintea liniştită pentru studiĭ. Maĭ găsim cântece despre *Teodor Griva* şi în colecţiunea Χασιώτης, pag. 124 şi 125, relative la luptele din revoluţiunea de la 1854.

T. Colocotroni (Διήγησις συμβάντων τῆς Ἑλλ. φυλῆς, pag. 241 sus) ne spune că maĭ târziŭ Griva se împăcă cu *Cĭonga*. Şi unul şi altul fură în revoluţiunea greacă dintre eroiĭ ceĭ maĭ însemnaţĭ. Despre *Teodor Griva* vorbim aĭurea pe larg, dar vorbim şi în explicările ce dăm despre armatoliĭ din a doua listă, care urmează dupe aceea de la pag. 145 şi încolo.

'Αριστ. Βαλαωρίτης spune, dupĕ D. Satas, şi noĭ am vĕzut aĭurea (pag. 84 jos şi 85 sus) că *Curcudel Clada* (1) *era din familia luĭ Schenderbei;*

(1) Greciĭ, necunoscênd sensul cuvêntuluĭ *Curcudel*, aŭ scris Κορκόνδειλος şi Κροκόδειλος, creḑênd că este luat de la *crocodil*. La Κορκόνδειλος vedem pe νδ înlocuind pe *d* de la Curcudel. Greciĭ pe *d* îl reproduc prin δ saŭ νδ, precum *Deduşiŭ* = Δενδούσης (vezĭ la No. 113). Numele *Clada* este grecescul Κλαδᾶς, care însemnează: *Rămureanu*, de la κλαδὶ (= *ramură*). Dar de ce la numele românesc *Curcudel* avem porecla grecească Κλαδᾶς? Noĭ credem că Κλαδᾶς este elenizarea porecleĭ româneştĭ *Drămişiŭ*, care se face de la *Drâmă* (= *ramură* la Macedoromânĭ), precum şi *tufişiŭ* de la *tufă*. Că aceasta poate fi probabil se vede de la poreclele *Drîmi*, *Drâmi*, *Drâmaşiŭ*, ce le poartă camarazĭ de arme saŭ poate rude cu *Curcudel* (vezĭ la pag. 84, rândul 36; pag. 83, rândul 26, 30). Vezĭ şi la pag. 93, nota (14), şi pag. 95, nota (37) presupunerile noastre provenite din reaua scriere a numelor româneştĭ de către străinĭ. Vezĭ cuvêntul Ντράμα (Drâmâ) în Thunmann (Untersuchungen über die Geschichte der östl. Europ. Völker, pag. 201, rândul 12). Dupĕ cetirea tuturor acestora aleagă cetitorul ce-ĭ va părea că este maĭ raţional.

Buĭeştiĭ eraŭ rude cu *Curcudel Clada; Cĭonga Cara-Tolĭu*, strămoşul luĭ *Gheorghe Cĭonga*, luĭ Cacĭandoni unchĭul luĭ Cĭonga şĭ a *Condo-Ianeştilor*, era rudă cu Curcudel Clada. Cacĭandoni am vĕdut că era Român ca şi nepotul sĕŭ *Cĭonga;* atuncĭ toţĭ ceĭ de maĭ sus aŭ fost Românĭ, şi prin urmare şi familia luĭ Schenderbei. Dar despre această chestiune vorbim aĭurea pe larg. (Vezĭ şi la pag. 18—19, nota 8).

No. 162. *Fraţiĭ Cacĭandoni.* Românii de la Pind ştiŭ că armatolul *Cacĭandoni* a fost un Fărşerot gospodar maĭ nainte, posedând multe turme şi bucurându-se de o mare stimă printre Românii din provincia Valtu din Acarnania. Ali paşa, Satrapul Epiruluĭ, îĭ confiscă toată averea. Atuncĭ alergă cu fraţiĭ sĕĭ la arme, şi compuindu-şĭ o bandă numeroasă compusă toată de Românĭ Fărşeroţĭ, cutreera toată satrapia luĭ Ali paşa, şi aliindu-se şi cu ceĭ lalţĭ căpitanĭ nemulţumiţĭ ataca necontenit armatele luĭ şi escita pe popoarele creştine la o insurecţiune generală. Ast-fel a fost începutul luĭ Cacĭandoni în noua sa viaţă de armatol. D. Ἀραβαντινὸς (Χρον. τῆς Ἠπείρου, vol. I, pag. 283, nota), relatând despre peripeţiile vieţeĭ armatolice ale luĭ Cacĭandoni şi despre cauzele cari îl împinseră la viaţa armatolică, ne spune şi de ce naţionalitate era prin următoarele cuvinte: Λέγεται ὅτι ὁ Κατσαντώνης ἔσχε πατέρα βλαχοποίμενα„. adecă *„Se zîce că* **Cacĭandoni** *avu de tată un cĭoban* **Român**. Fauriel, care a scris după informaţiunile ce-ĭ-aŭ dat maĭ mulţĭ patrioţĭ Grecĭ despre armatolĭ, cari patrioţĭ nicăire nu-ĭ aŭ spus că aceĭ armatolĭ aŭ fost Românĭ, vorbind şi el despre *Cacĭandoni* (vol. I, pag. 162) n'a ştiut să spuĭe că a fost *Român*, căcĭ reproduce ceea ce i s'a trimis din Grecia cu multă pază de a respira cum-va că armatolul Cacĭandoni a fost Român. El vorbind despre triburile Fărşeroteştĭ respândite în Turcia şi Grecia, triburĭ cu locuinţele pe munţĭ, pe cari le părăsesc earna pentru a se scoborî cu familiile în câmpiĭ spre ernarea turmelor, se exprimă precum urmează: „Il y a en Grèce, particulièrement en Thessalie et en Acarnanie, des pâtres nomades qui, l'été, conduisent leurs troupeaux sur les hautes sommités du Pinde et de ses divers embranchements, jusqu'aux montagnes de la Macédoine, et les ramènent en hiver sur les confins des plaines, ou dans le voisinage de la mer. *Ces pâtres* forment, au milieu de la Grèce, **une nation à part**, dont les moeurs ont *quelque chose d'intéressant et de pittoresque;* à la simplicité pastorale ils joignent **le courage guerrier,** n'envient rien aux gens des plaines, et ne craignent rien des Klephtes, avec lesquels ils vivent fraternellement aux montagnes, presque *aussi indépendants qu'eux* et à moins de risques.....„. Acea *naţiune a parte în mijlocul Grecieĭ* sûnt Românii Fărşeroţĭ, cunoscuţĭ de toată lumea din peninsula Balcanică ca *rasa cea maĭ rĕsboĭnică* din toate din peninsulă, dupe mărturia chĭar a Albanejilor, cari sûnt şi cu drept cuvênt trec de ceĭ maĭ vitejĭ. D. Ἀραβαντινὸς, de şi supĕrat pe Fărşeroţĭ pentru că spune că aŭ atâta aversiune şi ură către Grecĭ, în cât nicĭ odată nu vrură să se încuscrască cu eĭ şi de

aceea în mânia sa îĭ numeşte *barbarĭ*, *sălbaticĭ* şi *execrabilĭ*, cu toate asestea zîce că sunt *o rasă resboĭnică* (ἡ μάχιμος αὕτη φυλή. Χρον. τῆς Ἠπείρου, vol. II, pag. 147, linia 13). In cântecele populare greceştĭ lauda cea maĭ mare ce se face voĭnicilor unuĭ armatol este de a se zîce că toţĭ unul şi unul sûnt *Fărşeroţĭ* (ὅλ' Ἀρβανιτοπαίδια. Căcĭ Grecĭĭ pe *Fărşeroţĭ* îĭ numesc Ἀρβανιτόβλαχοι saŭ simplu Ἀρβανίταις, şi în poezia populară pentru exigenţele metruluĭ în loc să zîcă: ὅλ' Ἀρβανιτοβλαχοπαίδια prescurtează şi zîc: Ἀρβανιτοπαίδια, şi ar crede cine-va că este vorba de *băeţĭ Albanejĭ*, dar ceĭ din faţa loculuĭ ştiŭ că este vorba de *băeţĭ Fărşeroţĭ*, cari sunt de aceeaşĭ rasă cu *Suliaţiĭ*. Pastoriĭ dar rĕsboĭnicĭ despre cari vorbeşte Fauriel sûnt Fărşeroţiĭ, cari aŭ dat pe ceĭ maĭ mulţĭ armatolĭ înainte de revoluţiunea greacă şi pe ceĭ maĭ marĭ eroĭ în revoluţiune, aceĭa pe cari D. Ἀραβαντινὸς îĭ califică de *barbarĭ*, *sălbaticĭ* şi *execrabilĭ*. Familia istorică a *Buĭeştilor* este tot din această rasă; aseminea şi o mare parte dintre mulţĭ paşĭ Albanejĭ Turcĭ aŭ eşit din această rasă, din care mulţĭ se turciră de mult, lucru despre care vorbim aĭurea pe larg şi cu probe (vezĭ şi la No. 316).

Fauriel (vol. I, pag. 163) continuând zîce: „*Katzantonis* et ses frères apartenaient à l'une de ces familles *de pâtres nomades*, et à l'une de celles qui eurent le plus à souffrir des vexations d'Ali„. Nu încape dar nicĭ o îndoeală că armatolul *Cacĭandoni* a fost *Român* Fărşerot; cu toate acestea Fauriel nu ştia încă, după informaţiunile ce-ĭ se dădură şi pe cari le reproduse, că armatolul *Cacĭandoni* era Român. Toţĭ Fărşeroţiĭ sûnt naţionalişti Românĭ, foarte fanaticĭ pentru naţionalitatea română; de aceea şi *Cacĭandoni* şi fraţiĭ sĕĭ, ca şi toţĭ căpitaniĭ Fărşeroţĭ, în *rechiziţiunile* ce făceaŭ de la Creştinĭ şi Turcĭ cruţaŭ pe Românĭ şi asupriaŭ pe Turcĭ şi Grecĭ, şi de aceea cetim în Fauriel (vol. I, pap. 168) că într'o adunare de Căpitanĭ i se făcu observaţie şi îndemnul: *à traiter les Grecs d'une manière plus fraternelle qu'il ne l'avait fait jusque-là*„.

Cacĭandoni era fiŭ de *celnic* (1), şef al unuĭ numeros trib de Fărşeroţĭ, peste cari era ca un *Domn*, şi ceĭ din tribul sĕŭ se numiaŭ *Cacĭandoneştĭ* (vezĭ la pag. 50—51). Fauriel spune (vol. I, pag. 162) că era de la *Agrafa*; aşa este, dar familia *Cacĭandoni* cu tribul sĕŭ făcea migraţiunile obişnuite de toţĭ Fărşeroţiĭ, şi de aceea une orĭ vara se duceaŭ şi staţionaŭ la Valtu, alte orĭ la munţiĭ *Haşia*. In aceste migraţiunĭ, pe când staţionaŭ la satul *Lepenĭ* din Acarnania, se născu în familie un băiat, pe care îl botezară cu numele *Lepeniatul* (adecă cel născut la *Lepenĭ*), ear pe când staţionaŭ pe munţiĭ *Haşia*, li se născu alt băiat, pe care îl botezară cu numele şi pronumele Ghcorghe *Haşiatul* (adecă născut la *Haşia*). Şi *Lepeniatul* şi *Haşiatul* aŭ fost fraţiĭ luĭ *Cacĭandoni*, şi sûnt cunos-

(1) Vezĭ însemnarea cuvêntuluĭ la pag. 51. *Celnic*, cuvênt slavon, însemnează *general*. [Vezĭ în Jurnalul Ministeriuluĭ Cultelor rusesc din Petersburg, scris se înţelege ruseşte, din anul 1881 (lunile Iuniŭ, Iuliŭ, August) pag. 273 jos de tot, în manuscriptul luĭ Κεκαυμένος publicat, tradus şi comentat de Wasilieſski.

cuţĭ din cântecele populare cu numele Λεπενιώτης = *Lepenĭoti* şi Χασιώτης = *Haşĭoti*, forme pe cari le conservăm şi noĭ aicĭ. *Cacĭandoni* a maĭ avut încă alţĭ doĭ fraţĭ (Fauriel, vol. I, pag. 162). Numele *Cacĭandoni* pare a fi *Antoni Câciu* saŭ *Câcĭu* Antoni, din care sĕ se fi făcut Cacĭandoni, ca şi Tacu Cola, *Tacòla,* Bâcă Cola, *Bacòla;* ênsă fiind că esistă şi porecla *Cacĭu* în poporul român pe lângă aceea de *Câcĭu*, credem că numele Cacĭandoni este de la *Cacĭu*-Andonĭ, nu de la *Câcĭu*-Andonĭ. Posedăm multe liste de numele ce poartă Macedoromânii, şi numele *Cacĭu* îl găsim în multe din ele. Intr'o listă din comuna *Avela* de pe Pind avem familia *Cacĭu-Perĭ*; într'o altă de la *Călivele* luĭ Badralexi (= Bardă-Alexi), comună românească de lângă Βέρροια din Macedonia, găsim familia *Costa Cacĭu*. Acest nume *Cacĭu* îl găsim şi în multe alte liste şi ca poreclă şi ca nume de botez. Se află des şi ca nume de botez la femeĭ în forma *Càcĭa*. La *Cacĭandoni*, *Cacĭu* este poreclă, adecă Andoni Càcĭu. Credem că şi numele amiraluluĭ Ecaterineĭ împĕrătesiĭ Rusieĭ, adecă numele luĭ Lambru *Cacĭoni* se fie de la *Cacĭu* maĭ corect de cât de la *Câcĭu*. Atuncĭ *Cacĭoni* este prescurtat de la *Cacĭonĭŭ*, augmentativ a luĭ *Cacĭu* (vezĭ şi la Lambru Cacĭoni la No. 165). Ênsă porecla *Cacĭu* în compunere nu este tot-dauna de la *Câcĭu* în sens de *asin*, nicĭ de la *Cacĭu*, ci de multe orĭ este prescurtare de la cuvêntul *Căcăcĭosul*, care se dă ca poreclă la pruncĭ, poreclă care de multe orĭ le remâne în toată vĭaţa. Astfel avem Cacĭu-Antonĭ (= Cacĭandonĭ), Cacĭu-Ianĭ, Cacĭu-Perĭ (=Cacĭu-*Penĭ*, *Pena*, de unde Penicu şi Pencu) etc.; aseminea poate şi din *Cacĭu-Ionĭ* se făcu *Cacĭonĭ*, care poate fi şi augmentativ luĭ *Cacĭu*, de unde *Cacĭonĭu*, *Cacĭonĭ*, *Cacĭoni*. (Vezĭ şi la pag. 44 No. 20).

Cacĭandoni a fost un adevĕrat eroŭ legendar în imaginaţiunea poporuluĭ, şi ne place a insista maĭ mult despre dênsul, şi a cita maĭ multe pasagĭe din Fauriel relative la viaţa furtunoasă a luĭ: „La nature, zîce Fauriel (vol. I, pag. 163), ne l'avait pas fait pour prendre en patience l'injustice et les outrages: il parlait souvent de *se venger*, de se faire Klephte, et de rançonner, à son tour, les exacteurs du Pacha. Mais il était *petit* et *grêle*, avait l'air faible et la voix basse et doucereuse; de sorte que ces menaces de se faire Klephte avaient, dans sa bouche, quelque chose qui frisait le ridicule, et l'on y faisait peu d'attention. Cependant, poussé à bout par les avanies, il tint parole: il vendit ce qui lui restait de ses troupeaux, *mit le feu à ses cabanes et à ses tentes*, prit le costume et l'armure de Klephte (1), et chercha des Pallicares. Ses frères furent les premiers; d'autres ne tardèrent pas à se présenter, et bientôt il en eut plus qu'il n'en avait désiré„. Maĭ încolo avem se vedem că Sulĭatul *Fotu Cĭavela*, când Ali-paşa puse condiţiune Sulĭaţilor că se împacă cu eĭ, dacă vor exila pe acest redutabil inamic al sĕŭ, şi Sulĭaţiĭ îĭ propuseră se se exileze pentru cât-va timp pentru binele

(1) Româniĭ în timp de resboĭŭ aŭ de regulă costumul zis *arnăuţesc*, care nu este de cât cel *roman*.

patrieĭ sale, Cĭavela după ce le spuse că exilarea sa va aduce în curênd robirea patrieĭ sale şi nu putu cu nicĭ un chip să-ĭ convingă, *dădu foc caselor sale şi ale rudelor sale* şi plecă cu eĭ din Suli spuind că *şĭ-a ars casa, ca se nu fie mânjită de picĭoare turceştĭ.* (Pouqueville, régén. I, pag. 149).

Tot acelaşĭ lucru dar făcu şi Cacĭandoni. Fauriel continuând (la pag. 163), adaugă: „À l'exception d'un extérieur imposant, *Katzantonis* avait tout ce qu'il fallait pour devenir un Klephte redoutable. Il était brave jusqu'à la témérité, d'une souplesse et d'une légèreté de corps merveilleuse, avait l'esprit fécond en ru es, connaissait à merveilles tout le labyrinthe de ses montagnes, et brûlait de rendre le mal qu'on lui avait fait„. Ear la pag. 164: „Ali pacha, auquel il causa, en peu de temps, des dommages immenses, envoya contre lui, à diverses reprises, des corps nombreux de milices qui échouèrent toujours dans leur poursuite. Tantôt l'audacieux Katzantonis les repoussa de vive force; tantôt il leur échappa par des hasards miraculeux, ou par des stratagèmes dont s'étonnaient ses ennemis et ses braves eux-mêmes„, şi ne spune una din aceste stratageme la pag. 164—165. Maĭ departe Fauriel (la pag. 165) eată ce ne spune: „De tous les exploits de Katzantonis, la mort de Veli Guékas fut un de ceux qui firent le plus de bruit, et où il eut le plus de bonheur. Le redoutable Dervenagas le cherchait en Acarnanie, à la tête d'un corps nombreux de milices, et se fatiguait vainement à le poursuivre; il ne pouvait venir à bout de l'atteindre. Irrité d'être aussi frustré dans sa quête, Veli Guékas dévastait, vexait et rançonnait les villages de l'Acarnanie, sous prétexte de complicité ou d'intelligence avec Katzantonis. Celui-ci fut informé de tout; et soit par un mouvement généreux en faveur des opprimés, soit pour le plaisir de braver un homme qui ne s'attendait pas à l'être, il écrivit et fit parvenir au Dervenagas une lettre dont le contenu revenait à ceci: „Veli Guékas, on dit que tu me cherches, et que tu te plains de ne pouvoir me rencontrer: s'il est vrai que tu en aies l'envie, *viens à Kryavrysis, j'y suis et t'y attends*„.

Intâlnirea avu loc la *Criavrisi*, care însemnează: *cismeaua rece*, şi care este o poziţiune la Aspropotam în valea rîuluĭ 'Αχελῷος în Tesalia.

Cântecele populare greceştĭ, pe cari le vom cita şi după cari s'a luat şi Fauriel, spun că lupta avu loc cu puştile şi că între Turciĭ ucişĭ a fost şi *Veli Ghega,* împuşcat de ênsuşĭ Cacĭandoni. Cântecele Fărşeroteştĭ ênsă ce posedăm noĭ şi informaţiunile noastre de la bătrênĭ din familia Cacĭandoni, spun că lucrurile se petrecură cu totul altfel, adecă, Cacĭandoni cu trupa sa era aşezat în nişte tufişurĭ de lûngă Criavrisi, când avanposturile îĭ anunţară că Veli Ghega cu oştirea sa se apropie venind nu pe drumul mare, ci pe cărărĭ lăturalnice în partea opusă a drumuluĭ. La apropiarea ambelor oştirĭ începură înjurăturile pe de o parte şi alta în limba albaneză, căcĭ toţĭ Fărşeroţiĭ ştiŭ albanezeşte, şi Veli Ghega cu trupa sa era Albanez. Injurăturile şi ocările, după cum spune şi Fauriel, se făceaŭ ca şi între eroiĭ luĭ Omer înainte de a se încăera. După înjurăturĭ veniră la înţelegere cu

parola de onoare (albanezeşte : *besa ĭa besa*) a eşi câte 20 din fie-care parte a oştirilor inamice, Cacĭandoni în fruntea Fărşeroţilor, şi Veli Ghega în fruntea Albanejilor, şi a nu se da nicĭ un foc, ci numaĭ cu săbiile şi cu ĭataganele se se lupte între eĭ. La semnalul dat înaintează din tufişurĭ spre drumul mare pe de o parte şi alta patru-zecĭ şi doĭ de voĭnicĭ, *uriaşul* Veli Ghega în fruntea Albanejilor şi micul şi uscăcĭosul *Cacĭandoni* în fruntea Fărşeroţilor. Cacĭandoni roagă pe camaraziĭ sĕĭ se-ĭ lase luĭ pe Veli Ghega şi eĭ se se încaere cu ceĭ-lalţĭ, tot acelaşĭ lucru recomandă şi *Veli Ghega* tovarăşilor sĕĭ, se nu atingă nimine pe *Cacĭandoni*, căcĭ îşĭ îl rezervă pentru *îngustarea sa*, cum zĭce cântecul Fărşerotesc. Incăerarea a fost ce poate fi maĭ sălbatec şi de o parte şi de alta, şi rezultatul a fost rănirĭ din partea Fărşeroţilor, şi câte-va cadavre din partea Albanejilor, între cari şi uriaşuĭ *Veli Ghega* trântit jos la pămênt de *Cacĭandoni*. Măcelul nu ţinu mult, căcĭ un soldat Albanez din tufişĭŭ, vĕzênd pe *Veli Ghega* căzênd la pămênt, trase cu puşca asupra luĭ Cacĭandoni, pe care îl răni uşor, şi lupta încetă şi se retraseră earăşĭ în tufişurĭ ambele părţĭ. De acolo îndrăsneţul *Cĭonga*, nepotul luĭ *Cacĭandoni*, în grândinea gloanţelor se repezi şi tăĭè capul luĭ *Veli Ghega*, şi intrând cu el în tufişĭŭ se făcu nevĕzut împreună cu *Cacĭandoni* şi trupa sa. Ast-fel s'aŭ petrecut lucrurile.

Nu ştiŭ ce diferinţă poate fi între duelul luĭ *Cacĭandoni* cu Veli Ghega şi duelul luĭ Μενέλαος cu 'Αλέξανδρος Πάρις din Iliada luĭ Omer, şi glontele aruncat din tufişĭŭ de către necunoscutul Albanez ca se ucidă pe Cacĭandoni în contra jurămintelor făcute, şi săgeata aruncată de Πάνδαρος ca se ucidă pe Menelaŭ în duel cu Paris. Tot acelaşĭ lucru s'a petrecut. Omer (Iliada, rapsodia Γ, versurile 16—18 şi 21—28) vorbind de eşirea dintre rândurile armatelor a luĭ *Menelaŭ* şi a luĭ *Paris*, zĭce :

„Τρωσὶν μὲν προμάχιζεν 'Αλέξανδρος θεοειδὴς,
„Παρδαλέην ὤμοισιν ἔχων καὶ καμπύλα τόξα,
„Καὶ ξίφος, etc„.
„Τὸν δ' ὡς οὖν ἐνόησεν 'Αρηΐφιλος Μενέλαος
„'Ερχόμενον προπάροιθεν ὁμίλου, μακρὰ βιβῶντα,
„Ὥστε λέων ἐχάρη μαγάλῳ ἐπὶ σώματι κύρσας
„Εὑρὼν ἢ ἔλαφον κεραὸν ἢ ἄγριον αἶγα,
„Πεινάων· etc. „Ὡς ἐχάρη Μενέλαος, 'Αλέξανδρον θεοειδέα
„'Οφθαλμοῖσιν ἰδών·„.

Ear la versurile 340—343 :

„Οἱ δ' ἐπεὶ οὖν ἑκάτερθεν ὁμίλου θωρήχθησαν,
„'Ες μέσσον Τρώων καὶ 'Αχαιῶν ἐστιχόωντο,
„Δεινὸν δερκόμενοι· θάμβος δ' ἔχεν εἰσορόωντας,
„Τρῶάς θ' ἱπποδάμους καὶ ἐϋκνήμιδας 'Αχαιούς„.

Ear la versurile 87—100 şi 105, 122—129 vorbind cum Παλλὰς 'Αθήνη

căuta şi găsi pe Πάνδαρος şi cum îl decise, în contra jurămintelor făcute, se arunce o săgeată asupra luĭ Menelaŭ, pe când se băteaŭ în duel cu Paris, aruncându-ĭ o săgeată, zîce :

„Πάνδαρον ἀντίθεον διζημένη εἴ που ἐφεύροι.
„Εὗρε Λυκάονος υἱὸν ἀμύμονά τε, κρατερόν τε,
„Ἑσταῶτ'· ἀμφὶ δέ μιν κρατεραὶ στίχες ἀσπιστάων
„Λαῶν, οἵ οἱ ἕποντο ἀπ' Αἰσήποιο ῥοάων.
„Ἀγχοῦ δ' ἱσταμένη ἔπεα πτερόεντα προσηύδα·
„Ἦ ῥά νύ μοι πίθοιο, Λυκάονος υἱὲ δαΐφρων;
„Τλαίης κεν Μενελάῳ ἐπιπροέμεν ταχὺν ἰὸν,
„Πᾶσι δέ κε Τρώεσσι χάριν καὶ κῦδος ἄροιο,
„Ἐκ πάντων δὲ μάλιστα Ἀλεξάνδρῳ βασιλῆϊ.... ;
„Ἀλλ' ἄγ' οἴστευσον Μενελάου κυδαλίμοιο.....
„Ὡς φάτ' Ἀθηναίη· τῷ δὲ φρένας ἄφρονι πεῖθεν.
„Αὐτίκ' ἐσύλα τόξον ἐΰξοον, ἰξάλου αἰγὸς
„Ἀγρίου.....„

Ear la versurile 122—129:

„Ἕλκε δ' ὁμοῦ γλυφίδας τε λαβὼν καὶ νεῦρα βόεια·
„Νευρὴν μὲν μαζῷ πέλασε, τόξῳ δὲ σίδηρον·
„Αὐτὰρ ἐπειδὴ κυκλοτερὲς μέγα τόξον ἔτεινε,
„Λίγξε βιὸς, νευρὴ δὲ μέγ' ἴαχεν, ἆλτο δ' ὀϊστὸς
„Ὀξυβελὴς, καθ' ὅμιλον ἐπιπτέσθαι μενεαίνων.
„Οὐδὲ σέθεν, Μενέλαε, θεοὶ μάκαρες λελάθοντο
„Ἀθάνατοι, πρώτη δὲ Διὸς θυγάτηρ Ἀγελείη,“ etc...

Dupĕ acest eveniment numele luĭ Cacĭandoni deveni celebru şi inspira spaĭmă Albanejilor Turcĭ. Ali paşa, furios, trimise oştirĭ peste oştirĭ în contra luĭ Cacĭandoni, se făcură lupte multe, dar *Cacĭandoni* eşĭa tot-dauna victorios ucigêndu ĭ pe ceĭ maĭ vitejĭ comandanţĭ şi soldaţĭ.

Maĭ cităm şi următoarele din Fauriel (vol. I, pag. 166 jos—168) relative la celebritatea luĭ *Cacĭandoni*:

„Les îles Ioniennes, et particulièrement celle de Sainte-Maure, étaient, au besoin, le refuge de Katzantonis; c'était là qu'il descendait pour se faire guérir, quand il était blessé, ou pour être plus en sûreté dans les intervalles d'inaction forcée. Chacune de ses apparitions attirait la multitude qui accourait volontiers admirer *le terrible Klephte* dont elle ne connaissait que la renommée„. Ast-fel altă dată la întoarcerea luĭ Ulise de la resboaĭele din Troia se adunară toţĭ Feacieniĭ la adunarea lor de lûngă corăbiĭ, ca să vază şi să admire pe strălucitul fiŭ a luĭ Laerţiŭ.

Καρπαλίμως δ'ἔμπλησντο βροτῶν ἀγοραί τε καὶ ἕδραι ἀγρομένων·
Πολλοὶ δ'ἄρα θηήσαντο ἰδόντες υἱὸν Λαέρταο δαΐφρονα.....
(Odisea, cânt. θ, vers. 16—18).

„Mais de toutes les apparitions de Katzantonis à Sainte-Maure, la plus brilante fut celle qu'il y fit en 1805. Il se tramait alors dans cette île et dans celle de Corfou une grande conspiration contre la Porte et contre Ali pacha. Il s'agissait d'opérer, dans la Grèce, un soulèvement en faveur de l'indépendance et de la liberté. Les Russes, qui tenaient alors les îles Ioniennes, s'ils n'avaient pas inspiré ce projet, le secondaient du moins avec zèle; et le *Grec*(1) qui en avait tous les fils dans sa main, était un homme de la plus haute intelligence, et celui qui connaissait le mieux alors le moral et le matériel de la Grèce. Échappé, comme par miracle, des mains d'Ali pacha, il s'était jeté dans les îles de Sainte-Maure, pour s'y livrer tout entier aux préparatifs de son dessein patriotique, et ce fut pour faire un pas décisif vers l'exécution de ce dessein, qu'il manda, en 1805, les capitaines de klephtes sur la coopération desquels il comptait, afin de leur donner les instructions, soit générales, soit particulières, que reclamait la circonstance".

„*On eut alors à Sainte-Maure un spectacle curieux: celui de tous les chefs de bande de l'Acarnanie, de l'Étolie, de l'Épire et de la Thessalie occidentale, accourus à la voix d'un homme qui n'était pas des leurs, pour faire tout ce que cet homme avait à leur commander dans l'intérêt et pour la gloire de la Grèce. Pour Katzandonis,* **ce fut un vrai triomphe de paraître au milieu de cette foule de braves, proclamé d'une voix unanime le plus brave de tous,** et *entre tous facile à distinguer*, et par la fierté de son air, qui contrastait, en quelque sorte, avec la petitesse de sa taille, et par l'or qui, étincelant de toute part sur sa personne, y relevait encore le costume pittoresque de Klephte„. (2)

„Ali-pacha, qui soupçonnait ou savait peut-être au juste ce qui se tramait à Sainte-Maure et à Corfou, tenait, en conséquence, cinq ou six mille hommes en observation à Préveza, prêts à se porter partout où éclaterait le premier mouvement. *Katzantonis* offrit, sur son honneur et sur sa tête, *de prendre vivants ou morts ces cinq ou six mille hommes avec ses Pallicares.* Le chef de l'entreprise auquel il faisait cette offre n'était pas encore en mesure d'en tirer parti; il se contenta d'exhorter Katzantonis à reserver cet acte de bravoure pour le moment opportun, et *à traiter, en attendant, les Grecs d'une manière plus fraternelle qu'il ne l'avait fait jusque là*„.

Cacĭandoni, pe când se afla la Sf. Maura şi aştepta din moment în moment a debarca in teritoriul turcesc în fruntea tutulor armatolilor adunaţĭ acolo pentru o revoluţiune generală a tutulor Creştinilor, cade bolnav de vĕrsat şi din ce in ce boala luĭ se agravează. Vrênd să respire aerul

(1) Era un Archiereŭ.

(2) De unde era acel aur? Capitaniĭ Românĭ, în timp de pace, din birurile ce strângeaŭ din eparchiile lor nu trimeteaŭ de cât un mic dar Sultaneĭ Validè, restul le rămânea lor; ear în timp de revoltă împuneaŭ birurĭ forţate la Creştinĭ şi Turcĭ saŭ atacaŭ poştele turceştĭ carĭ transportaŭ birurile şi le luaŭ eĭ, saŭ ridicaŭ de prin oraşe Turcĭ bogaţĭ şi luaŭ spre rescumpĕrare sume marĭ de la rudele lor.

munţilor, în cari a fost născut şi crescut, eşi de acolo numaĭ cu fratele sĕŭ Gheorghie şi se duse pe munţiĭ Agrafa, unde agravându-se boala luĭ şi maĭ mult, din cauza drumuluĭ, se retrase într'o mănăstire, unde se căuta. Ênsă ştiind că este spionat şi că poate fi trădat de călugărĭ, se hotărì să plece de acolo şi se ascunse cu fratele sĕŭ într'o peştere din munte care îĭ era cunoscută, şi acolo o bătrênă le aducea de mâncare şi tot ce le trebuĭa. Fură ênsă trădaţĭ luĭ Ali-paşa, care trimise îndată 60 de soldaţĭ Albanejĭ dintre ceĭ maĭ vitejĭ ca sĕ-ĭ prindă şi sĕ-ĭ aducă, dacă se poate, *viĭ* pe amêndoĭ.

Ceĭ 60 de Albanejĭ sosind pe nesimţite la locul arătat se aşezară acolo aproape la intrarea peştereĭ. Gheorghe, eşind din peştere într'o zi, se află faţă în faţă cu Albanejiĭ. Reintră îndată, anunţă luĭ Cacĭandoni lucrul, şi luând pe fratele sĕŭ pe spete îşĭ face drum cu sabia în mână printre Albanejĭ tăind vre-o doĭ treĭ dintr'ênşiĭ şi fuge cu scumpa sa sarcină. Albanejiĭ ênsă se ţin după el mereŭ, şi în fuga sa din timp în timp depune jos pe fratele sĕŭ şi întorcêndu-se luptă cu eĭ şi ucide câţĭ poate, dar în fine este rănit şi cade în mâinile lor şi el şi Cacĭandoni, şi sûnt duşĭ la Ianina şi închişĭ în temniţă, condamnaţĭ amêndoĭ la moarte prin sfărămarea membrelor inferioare cu cĭocanul (Fauriel, vol. I, pag. 168—170). Aceasta se întêmplă la 1811.

Pe când Cacĭandoni şi fratele sĕŭ eraŭ în temniţă aşteptând cruda moarte, fratele luĭ *Veli Ghega*, auzînd prinderea lor, ceru voĭa de la Ali-paşa sĕ esecute el însuşĭ sentinţa. Intră dar în temniţă unde zăceaŭ miĭ de martirĭ şi cu temnicerul se prezintă înaintea luĭ *Cacĭandoni*. Acesta vĕzênd pe fratele luĭ *Veli Ghega*, pe care nu-l vĕzuse nicĭ odată, zîse temniceruluĭ: „Acest om, dacă nu mĕ înşel, trebue să fie fratele luĭ *Veli Ghega*. Voinic Veli Ghega, dar voinic şi eŭ; îşĭ făcu datoria, îmĭ făcuĭ şi eŭ pe a mea".

Fratele luĭ Veli Ghega, care se duse în temniţă să execute sentinţa, auzind aceste cuvinte, se duse la Ali-paşa şi ceru să libereze pe Cacĭandoni ca să se bată cu el în duel (1) şi să resbune moartea frateluĭ sĕŭ. Ali-paşa ênsă care cunoştea din experienţă de ce era capabil Cacĭandoni, respinse nobila cerere a Albanezuluĭ, şi ordonă unuĭ nepot a luĭ Veli Ghega să esecute acea barbară sentinţă ('Αριστ. Βαλαωρίτης, în Κυρὰ Φροσύνη, pag. 147—148; Pouqueville, Hist. de la régénér, vol. I, pag. 215). Sentinţa se esecută în piaţa principală din Ianina, în prezenţa populaţiuneĭ Turceştĭ, care asista batjocorind şi injurând pe aceĭ doĭ martirĭ. Torturele începură ântâiŭ cu *Cacĭandoni*, care era deja foarte slăbit de boală. Pênă la un timp, pe când i se sdrobĭaŭ cĭolanele de la picioare, răbdă fără a da nicĭ un semn de durere; când ênsă cĭocanul îĭ sfărâmă osul genuchĭuluĭ nu maĭ avu puterea de a rezista durereĭ şi dădu un ţipet. Fratele sĕŭ Gheorghe, care asista la acest infiorător spectacol, mirat şi mâniat de acest semn de slăbiciune, îĭ

(1) Ceru duelul, pentru că află şi în temniţă că în duel cu sabia, ear nu cu puşca, Cacĭandoni ucise pe Veli Ghega.

zise: *Eĭ bine, Cacĭandoni! nu te maĭ înţeleg, ţîpĭ ca o femee*„. După aceasta veni rândul luĭ Gheorghe. Acesta vězu sfărâmarea cĭolanelor sale cu cĭocanul fără a vězsa nicĭ o lacrimă şi fără a da cel maĭ mic semn de durere. (Fauriel, vol. I, pag. 170—171; Pouqueville, Hist. de la régénér. vol. I, pag. 215). Pouqueville, la pagina citată maĭ sus, descriind esecutarea sentinţeĭ şi curagĭul luĭ Gheorghe, adaugă: „*son courage apprit à l'Épire qu'il renaîtrait des vengeurs de sa cendre*„.

Ast-fel a fost sfârşitul acestor doĭ eroĭ şi martirĭ, rĕmaşĭ legendarĭ în memoria poporuluĭ român şi grec. Poporul eterniză memoria fraţilor Cacĭandoni prin maĭ multe cântece greceştĭ şi româneştĭ, din cari cităm următoarele: *Passov*, pag. 76—77, cânt. XCIII; pag. 77—78, cânt. XCIV; pag. 78—79, cânt. XCV; pag. 79, cânt. XCVI şi XCVII; pag. 80, cânt. XCIX. Aicĭ la versul 4—5 cetim: Δὲν σοῦ τοὔπεν ὁ Μπότσαρης κι' ὁ Φῶτος ὁ Τσαβέλλας; Κάτσε 'Αντώνη στὴ Φραγκιὰ νὰ γένῃς καπετάνος„. adecă; „nu ţĭ-a spus'o Boţari şi Fotu Cĭavela? şezĭ Antoni în Francia (adecă în insulele Ioniane) ca să te facĭ căpitan„; pag. 80, cânt. C. Aicĭ la versul 32 se spune că cel care trădă pe fraţiĭ Cacĭandoni, când eraŭ ascunşĭ în peştere, se numĭa *Gurlea*; pag. 82, cânt. CI; Fauriel, vol. I, pag. 161—171 biografia, pag. 172—179 cântece; Χασιώτης, pag. 100—101, cânt. 16.

Eroul *Gheorghe Caraiscachi* făcu armele subt Cacĭandoni şi fu nedespărţit de el pênĕ la îmbolnăvirea luĭ, când luând comanda trupeĭ *Lepenĭoti*, fratele luĭ Cacĭandoni, trecu şi el subt acest din urmă, după a căruĭ asasinare rĕmase el ca şef. (Perevos, 'Απομνημ. πολεμικά, vol. II, pag. 29; Χρ. Βυζάντιος, Ἱστορία τῶν κατὰ τὴν ἑλλ. ἐπανάστασιν ἐκστρ. etc., pag. 256).

Despre inrudirea luĭ *Cacĭandoni* cu familia armatolică a *Condo-Ianeştilor* vezĭ la No. 219, unde se vede că *Cĭonga* era nepotul luĭ Cacĭandoni. Despre *Lepenĭoti* vezĭ la No. 179, ear despre *Lepenĭotachi*, fiul luĭ *Lepenĭoti*, care luă parte în revoluţiunea greacă subt Odiseŭ Andruţu, vezĭ la *Lepenĭoti* la No. 179 spre fine. Vezĭ înrudirea luĭ Cacĭandoni cu *Condo-Ianeştiĭ* şi la No. 47.

No. 163. *Teodor Colocotroni*. Despre romanitatea Colocotroneştilor am vorbit la pag. 31 No. 4; aseminea la No. 28. Aicĭ maĭ adăugăm că muma luĭ Teodor Colocotroni se numĭa *Zambìa* şi era dintr'o familie numită Coţachi (Κοτσάκη) (Gudas, VIII, pag 82). Despre numele *Zambìa* vezĭ la pag. 61 jos la No. 84; ear porecla *Coţachi* însemnează partea din napoĭ a samaruluĭ care serveşte de legat şi de agăţat frânghia. In Filimon (III, pag. 414) cetim că bunicul luĭ Colocótroni se însură cu fata unuĭ căpitan Hrona d'n familia armatolică a Baracareştilor, adecă a luĭ Boracu saŭ Baracu din satul *Cruşoviţa* din Arcadia. *Cruşoviţa* a fost încă până la revoluţiunea greacă de la 1821 *cătun* de vară locuit de pastorĭ Românĭ, cari earna emigrează cu familiile lor la câmp pentru ernarea turmelor (T. Colocotroni, Διήγησις συμβάντων τῆς Ἑλλ. φυλῆς. pag. 61 şi 24). Fiul luĭ Colocotroni, *Iani*, care în revoluţiunea greacă pentru vitejiile sale fu supranumit *viteazul* (γενναῖος) era poreclit maĭ nainte *Daşcùlea* (Δασκούλας. Filimon, IV, pag. 343, rân-

dul 2). *Daşculea* este *Daşĭu*, de unde *Daşcu* şi *Daşculea* diminutive. *Daşĭu* sunt porecliţĭ ceĭ ce aŭ faţa asemînătoare cu berbeciĭ. Teodor Colocotroni avea de nepot pe Nichita Stămătel saŭ Stamatelopol, supranumit pentru vitejiile sale în revoluţiunea greacă Nichita *Turcofagul* (Τρικούπης, I, pag. 257). Nichita este poreclit şi *Nichìtar* saŭ *Nichĭtàra*. Această poreclă este maĭ mult Fărşerotească, şi se zîce şi Nichita şi *Chita* şi *Chitea*. Şi fraţiĭ Plăpută, distinşĭ armatolĭ în revoluţiunea greacă, aŭ fost nepoţĭ aĭ luĭ Teodor Colocotroni (Gudas, VIII, pag. 102). Colocotroneştiĭ se porocliaŭ şi *Boţică* şi *Cĭorchină* şi aveaŭ o intinsă înrudire în Mesenia, maĭ cu seamă la munţiĭ numiţĭ Κοντοβούνια=munţiĭ *Scurţĭ*, unde un prinţ numit *Buţàra* făcu o mare rezistenţă *Cruciaţilor* pe la 1204 (vezĭ Prof. I. Phil. Fallmerayer, Geschichte de Halbinsel Morea, Stuttgart, 1830, vol. I, pag. 316, nota (*) şi pag. 368, nota (*). Nu ştim dacă *Coţică* sûnt strănepoţĭ aĭ aceluĭ valoros *Cuţàra*. *Còţar* şi *Cuţàra* la Macedo-românĭ însemnează *boţurĭ marĭ*, oamenĭ scurţĭ şi prea groşĭ, pe când *Coţică*, *scurţĭ* şi nu prea aşa groşĭ.

Colocotroneştiĭ se ocupaŭ cu creşterea vitelor saŭ a turmelor, ca toţĭ Româniĭ Fărşeroţĭ, şi decĭ averea lor consista în mulţĭ caĭ, epe, oĭ şi cele de aseminea (Filimon, III, pag. 415, rândul 1). Pe lûngă aceasta eĭ n'aŭ fost supuşĭ nicĭ odată Turcilor, ci unde eraŭ aveaŭ capitanatul lor şi nu lăsaŭ pe supuşiĭ lor să plătească bir Turcilor, ci lor, şi de aceea eraŭ în continue lupte cu Turciĭ. Toţĭ Colocotroneştiĭ eraŭ vestiţĭ pentru vitejie înainte de revoluţiunea greacă, ear în revoluţiune se distinseră maĭ presus de toţĭ armatoliĭ saŭ egal cu ceĭ maĭ marĭ. Ceea ce a fost Garibaldi în Italia, aceasta a fost T. Colocotroni în Grecia. Imprejurările în cari a trăit nu-ĭ aŭ permis să înveţe multă carte, şi de aceea Pouqueville (Hist. de la régénér. de la Grèce, vol. IV, pag. 242) spune că dabĭa ştia să-şĭ iscălească numele, dar era om de geniŭ în ceea ce priveşte resboaĭele şi era unul din ceĭ maĭ deştepţĭ şi maĭ glumeţĭ armatolĭ. Proverbele şi glumele luĭ sûnt foarte de spirit (vezĭ în Θεόδωρος Κωλοκοτρώνης, Διήγησις συμβάντων τῆς Ἑλλ. φυλῆς, proverbele şi glumele de la pag. 273—302). Cărţile favorite ce cetĭa eraŭ istoriĭ, maĭ cu seamă istoria luĭ Schenderbeĭ.

Faptele militare ale luĭ Colocotroni şi ale strămoşilor seĭ înainte de revoluţiunea greacă, precum şi cele din revoluţiune atât ale luĭ cât şi ale fiilor şi rudelor sale, sûnt multe, şi vorbim despre ele pe larg aĭurea. Aicĭ am căutat se stabilim numaĭ *romanitatea* Colocotroneştilor. In revoluţiunea greacă aŭ jucat rolurĭ însemnate următoriĭ membri din familia Colocotroni: Marcu şi Anton, verĭ cu T. Colocotroni; Panu, Iani *viteazul* şi Colin, fiĭ aĭ luĭ Teodor Colocotroni. Din familia Colocotroneştilor aŭ fost şi Apostoli şi Hristu Colocotroni.

Colocotroni în revoluţiunea greacă a fost generalisim asupra tuturor oştirilor revoluţionare din Peloponez, precum Caraiscachi, alt Român, asupra tuturor oştirilor celor-lalte din afară din Peloponez, precum Albanezul *Mĭauli* era pe mare amiralul tuturor flotelor revoluţionare. Pe Colocotroni

poporul îl numĭa ὁ Βλαχοβασιλεᾶς saŭ ὁ Βασιλέας τῶν Βλάχων, adecă: Regele Român saŭ Regele Românilor (Φραντζῆς, Ἐπιτομὴ τῆς Ἱσορίας τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος, vol. IV, pag. 131) pentru cuvêntul că mĭezul oştirilor sale, cu cari câştiga victoriile, era compus numaĭ din Românĭ, şi pentru că şi el era Român. El avea maĭ cu seamă un corp de elită compus din ceĭ maĭ vitejĭ Fărşeroţĭ, căcĭ şi el era Fărşerot, şi dintre aceştia eraŭ 200, cari formaŭ garda sa personală. Gudas (VIII, pag. 106) repetând ceea ce mulţĭ scriitorĭ aŭ zîs, spune: **„Fără de el era imposibil se fie liberată Grecia„.**

Teodor Colocotroni era un orator popular distins şi om foarte religios. Când începu revoluţiunea greacă, era de 52 de anĭ (vezĭ descrierea şi apreţiarea ce face luĭ Colocotroni un însemnat italian în Διήγησις συμβάντων τῆς Ἑλλ. φυλῆς, ὑπὸ Θ. Κωλοκοτρώνη, la pag. 263—265).

Luĭ Teodor Colocotroni i s'aŭ făcut multe cântece populare (vezĭ Fauriel, vol. II, pag. 58, 60 şi 62; Passov, pag. 170—201, cântecele CCXXIX, CCXXXIII, CCXXXVIII, CCXLIII, CCLXIX; Διήγησις συμβάντων, etc., pag. 261 şi 262. Vezĭ şi la No. 206 ceva care priveşte pe Teodor Colocotroni).

No. 164. Capitan *Cacĭubelĭu* a fost Sulĭat, şef de trib, şi unul din voĭniciĭ, cari fură aleşĭ de Sulĭaţĭ pentru un atac periculos în contra Turcilor subt şefiĭ Fotu Cĭavela şi Chiţu Boţari. Tatăl sĕŭ, protopalicarul luĭ Capitan Iani Bucuvală, însoţi pe şeful sĕŭ care la bĕtrâneţe se duse la Ierusalim (Pouqueville, Hist. de la régénér. vol. I, pag. 127 jos—128). Numele *Cacĭubelĭu* îl găsim scris Κατζιμπέλης în Perevos. (Ἱστ. τοῦ Σουλίου, 1, pag. 142), şi *Kadgibèles* în Pouqueville la pagina citată maĭ sus. Este şi un alt nume *Căţimbelĭu*, diminutiv luĭ *Căţìmbă*, care şi acesta ar fi putut fi scris de Grecĭ Κατζιμπέλης după regulele lor nedefinite de a scrie numele româneştĭ. O ramură din această familie este aşezată în comuna românească *Avela* de pe Pind şi numele eĭ este *Căţìmbă;* de aceea credem că şi Perevos şi Pouqueville aŭ vrut se scrie *Căţimbelĭu* prin formele de maĭ sus ale acestuĭ nume românesc. (Vezĭ şi la pag. 36, NN), 1, şi la pag. 62 No. 88). Cacĭubelĭu a fost Român. *Cacĭubelĭŭ* poate fi şi de la *Cacĭu Belĭu*. Vezĭ la No. 162.

No. 165. *Lambru Cacĭoni*. Familia *Cacĭoni* a fost din provincia *Valtu* a Acarnanieĭ şi era în înrudire de aproape cu *Lambru* şi *Mitru Ţecura*, cari şi aceştia eraŭ rude cu familia armatolică a *Caţico-Ianeştilor*. Unul dintre *Ţecureştĭ* a fost ginerele luĭ *Găcĭulĭ Trămbuca*, armatol şi fiŭ al armatoluluĭ *Trămbuca*. *Buĭeştiĭ* aŭ fost în lupte continue cu *Trămbucheştiĭ*, *Ţecureştiĭ* şi *Caţico-Ianeştiĭ* pentru armatolia *Valtuluĭ*, şi din cauza multelor morţĭ de membri din toate aceste familiĭ în maĭ multe lupte sângeroase ura între ele a fost perpetuă. In fine reuşiră *Cuĭeştiĭ*, şi ceĭ-lalţĭ afară de *Caţico-Ianeştiĭ* emigrară în Etolia sudică, în oraşul Galaxidi şi în satul Sf. Eftimia de la Parnas. Pe la 1705—10 unu *Iani-Cacĭoni*, poreclit *Vărcolac* din cauza culoareĭ negre-galbene a feţeĭ sale, om gospodar şi fruntaşul satuluĭ sĕŭ, priimi în gazdă pe un *Dervenaga* Albanez, pe care îl ucise pentru că îşĭ

permise oareşĭ cari espresiunĭ necuviincioase către nevastă sa, şi după acest omor chemând la biserică pe sătenĭ atacă cu eĭ şi ucise pe toţĭ soldaţiĭ luĭ Dervenaga. *Cacĭoni* din acel moment jură moartea Turcilor, şi prefăcênd în banĭ toată averea sa şi luând cu sine pe aceĭ dintre rudele sale cari puteaŭ lupta şi alţĭ mulţĭ voĭnicĭ, se declară rebel în contra imperiuluĭ şi deveni celebru prin victoriile sale în contra Dervenagalelor, cari-l urmăríaŭ ca se-l prindă. In fine fu recunoscut de Sublima Poartă ca armatol general peste maĭ multe oraşe de pe Parnas cu condiţiunea de a trimite Sultanuluĭ *câte un uliŭ* pe fie-care an.

După moartea luĭ *Iani Cacĭoni Vărcolac*, fratele sĕŭ maĭ tênĕr, care era stabilit în Galaxidi şi care nu trăĭa în armonie cu *Cacĭoni*, se duse la Constantinopoli şi căpătă firman, prin care era recunoscut succesor al frateluĭ sĕŭ. Un camarad de arme ênsă a luĭ Iani Cacĭoni, numit *Costa Zaharia* şi poreclit *Costandàra*, care era cumnat cu *Cacĭoni*, căpătă la moartea acestuĭa sigiliul armatolic şi însărcinarea de a fi epitrop al fiuluĭ sĕŭ nevârstnic şi şeful corpuluĭ de oştire ce întreţinea *Cacĭoni*. *Costandàra*, nefăcênd nicĭ un caz de firmanul împĕrătesc, goni după maĭ multe lupte victorioase pe fratele luĭ *Cacĭoni*, care merse în contra luĭ cu mulţĭ adepţĭ şi cu Turcĭ, şi astfel din epitrop, după moartea fiuluĭ luĭ Cacĭoni, ajunse el moştenitor al capitanatuluĭ. Ear fratele luĭ *Cacĭoni*, perzênd orĭ-ce speranţă de a căpăta armatolia frateluĭ sĕŭ din mânile uzurpatoruluĭ Costandàra, se retrase cu familia sa şi se stabili definitiv în oraşul *Levadia* din Beoţia pe la 1740. Din această familie stabilită în Levadia este *Lambru Cacĭoni*, despre care avem se vorbim (vezĭ Satas, în Χρυσαλλὶς, vol. III, pag 385—388; Ἑλλ. ἀνέκδοτα, vol. I, pag. ρλβ'—ρλδ', unde se vorbeşte despre origina *Cacĭoneştilor* şi *Ţecureştilor* din Valtu şi înrudirea lor între eĭ şi cu *Caţico-Ianeştiĭ;* despre înrudirea luĭ Cacĭoni cu fraţiĭ Ţecura se vorbeşte şi în Χρυσαλλὶς, vol. III, pag. 387, coloana I, rândul 37). Credem că familia fraţilor *Lambru* şi *Mitru Ţecura* a fost o ramură din familia *Cacĭoni*, căcĭ în familia *Cacĭoni* stabilită în Levadia, care maĭ tărziŭ ajunse una din cele maĭ principale familiĭ din Levadia cunoscută subt numele Νακαῖοι (Nacheştiĭ), găsim, pe lângă numele româneştĭ *Nacu*, *Ianùli*, *Mănuşcu*, şi pe acela de *Lambru*, pe care îl poartă unul din Nacheştiĭ şi ênsuşĭ *Lambru Cacĭoni*, fiul luĭ Dimitrie Nacu Cacĭoni (vezĭ numele despre cari vorbim în : Filimon, III, 439, 86, 422, 76; Gudas, VIII, pag. 428; Pouqueville, régénér. vol. III, 315; Tricupis, II, 214, IV, 126). Din citaţiunile de maĭ sus pe lângă nume va vedea cetitorul şi poziţiunea naltă socială ce ocupaŭ în Levadia *Nacheştiĭ* saŭ *Cacĭoneştiĭ* prin bogăţiile lor şi prin capacitatea lor Capitaniĭ Trămbuca şi Găcĭulĭ din Acarnania şi *Caţico-Ianeştiĭ* cu cari sûnt în înrudire Lambru şi Mitru Ţesura; înrudirea saŭ fiinţa din aceeaşĭ familie a acestora cu familia *Cacĭoni* saŭ *Vărcolac;* romanitatea familiilor de maĭ sus şi origina lor de la Valtu locuit de Românĭ; apoĭ numele de *Cacĭoni*, nume românesc, pe care îl găsim şi într'o familie din comuna românească *Avela* de pe la Pind; toate

acestea sûnt probe că familia *Cacĭoni* şi prin urmare şi *Lambru Cacĭoni* a fost Român. Despre porecla *Cacĭoni* şi formarea acestuĭ nume vezĭ la pag. 44 No. 23; vezĭ alt nume *Cacĭanĭ* la pag. 99, lista No. 4, la 6; vezĭ şi la *Cacĭandoni* la No. 162. Dacă aceste probe nu sûnt destule, familieĭ *Nacheştilor* din Levadia credem că nu-ĭ va fi ruşine nicĭ teamă de a mărturisi la caz despre origina eĭ românească. Dar chĭar dacă ea nu-şĭ ar aduce aminte, porecla *Cacĭoni* spune ceea ce ar fi uĭtat ceĭ cari o poartă. *Lambru Cacĭoni* dar a fost Român.

Acuma dăm un rezumat despre faptele luĭ *Lambru Cacĭoni*, rezumat pe care îl estragem din D. Ἀραβαντινὸς (Χρον. τῆς Ἠπείρου, v. I, p. 279, nota (1), şi din Satas, Τουρκοκρ. Ἑλλάς, pag. 538—564). Eată ce zîce D. Ἀραβαντινὸς în rezumat: Dimitrie Cacĭoni, din Levadia, tatăl luĭ Lambru Cacĭoni, ucigênd în Levadia un Turc, se espatriè la 1770 în insula Ioniană Zachint avênd cu el şi pe fiul sĕŭ Lambru, care atuncĭ era de 15 anĭ. Lambru dupĕ moartea tatăluĭ sĕŭ se duse la Livorno în Italia, şi-şĭ făcu studiile în scoala de marină de acolo. Dupĕ terminarea studiilor intră în marina rusească. Inaintat peste puţin, se distinse într'o luptă navală de pe Dunăre ca căpitan al uneĭ micĭ flotile, şi de acolo trimis fiind cu flotila sa în marea Neagră distruse o diviziune din flota turcească, lucru pentru care earăşĭ fu înaintat şi decorat. Dupĕ aceasta fu trimis ca funcţionar diplomatic pe lângă ambasada rusească din Persia, unde rĕmase treĭ anĭ. Reîntors în Petersburg propuse un plan de atac în contra floteĭ turceştĭ în marea Mediterană, care plan fiind aprobat de împĕrăteasa Ecaterina, Lambru Cacĭoni luând cu el ce-ĭ trebuĭa, se duse la 1788 la Triest, şi acolo pregăti în grabă o corabie de rĕsboĭŭ, în care luă 150 de marinarĭ şi plecă. Pe drum prinse pe lûngă coastele Dalmaţieĭ treĭ corăbiĭ turceştĭ şi le luă cu el. Cu aceste patru corăbiĭ ataca în marea Mediterană orĭ-ce corabie turcească întâlnĭa şi o prindea, şi astfel îşĭ mărĭa flotila. Pe la August 1788 numaĭ cu fregata sa, care se numĭa *Minerva Norduluĭ*, atacând treĭ corăbiĭ de rĕsboĭŭ turceştĭ pe lângă insula Carpatos, le prinse. In puţîn timp *Cacĭoni* se făcu cu zece corăbiĭ de resboĭŭ, în cari avea marinarĭ din insulele mărĭĭ Egee, şi dupĕ ce întări portul de la insula *Ceos* şi făcu acolo depozite de muniţiunĭ de resboĭŭ, plecă pentru întêmpinarea floteĭ africane, pe care o învinse lûngă insula *Eleneĭ*, şi de atuncĭ cutreera marea Mediterană atacând diferite poziţiunĭ întărîte turceştĭ şi îndemnând pe Grecĭ la rescoală. O flotă numeroasă turcească, atacând întăriturile din insula *Ceos*, distruse toate muniţiunile luĭ *Cacĭoni*, dar el earăşĭ le reînfiinţă, şi aşeză acolo un corp de vre-o 400 de armatolĭ subt comanda luĭ Capitan Andruţu. La 1790 Lambru Cacĭoni cu 30 de corăbiĭ micĭ de resboĭŭ atacă între insulele *Andros* şi *Ceos* o flotă turcească de 30 de corăbiĭ marĭ de resboĭŭ şi o învinse împrăştiind-o şi urmărind-o; peste noapte ênsă veni flota africană, care unindu-se cu cea împrăştiată oferiră lupta luĭ Cacĭoni, pe care o priimi şi luptă pênĕ îşĭ sfârşi muniţiunile de resboĭŭ, şi atuncĭ fu silit se intre în portul

de la *Ceos* urmărit de doauĕ flote unite şi puternice. Dacă vre-o corabie a luĭ *Cacĭoni* era prinsă, marinariĭ dupĕ ordinul amiraluluĭ lor îĭ dădeaŭ foc şi mulţĭ Turcĭ îşĭ găsĭaŭ moartea în flacărĭ. Intrând în portul de la *Ceos* Lambru Cacĭoni cu câte corăbiĭ putu se scape, şi asediat de flota inimică, dupĕ o înţelegere ce avu cu oameniĭ sĕĭ, el intră într'o corabie uşĭoară cu ceĭ maĭ intimĭ şi cu amiciĭ sĕĭ, şi noaptea ca prin minune străbătênd printre inimicĭ se duse la insula *Cerigo*, şi de acolo în Rusia, unde fu decorat şi înaintat la gradul de amiral. Ear ceĭ remaşĭ în *Cea* dintre oameniĭ luĭ *Cacĭoni* se împrăştiară în insulă şi fură ascunşĭ de locuitorĭ fără să poată să-ĭ descopere Turciĭ carĭ intrară în insulă. Acestea spune în rezumat D. 'Αραβαντινὸς despre Lambru Cacĭoni. Ear D. Satas (Τουρκοκρατουμένη Ἑλλὰς, pag. 538—564 ne dă în 26 de paginĭ cu acte autentice un tabloŭ măreţ de luptele navale ale luĭ Lambru *Cacĭoni*, care este un alt *Canaris* şi *Mĭaulis* înainte de revoluţiunea greacă. Pe când *Lambru Cacĭoni* triumfa în marea Mediterană în contra flotelor Turceştĭ, Rusia încheĭè pace cu Turciĭ fără a prevedea nicĭ o ameliorare a soarteĭ Creştinilor din Grecia, pentru cari lupta Cacĭoni. Provocat dar de Ruşĭ să înceteze şi el luptele, respunse: *Impĕrăteasa Ecaterina încheĭè pacea sa, dar Cacĭoni n'a încheĭat încă pe a sa*„ şi a continuat luptând. Sultanul ca să-l împace îĭ propuse să-l facă *Domn ereditar* în orĭ-ce insulă şĭ-ar alege el din marea Mediterană, dar el a refuzat. In fine provocat earăşĭ de guvernul Rusesc să înceteze cu luptele şi nesupuindu-se, fu disgraţiat şi de Ruşĭ, carĭ împreună cu flotele Turceştĭ îl combăteaŭ. Atuncĭ Lambru Cacĭoni fu silit să disolve flotila sa şi se retrase la Corfu. Pe când Lambru Cacĭoni era la Corfu, care atuncĭ era în stăpânirea Veneţienilor, guvernul Turcesc ceru de la eĭ să-ĭ predea pe Cacĭoni, pe Capitan Andruţu şi pe toţĭ oameniĭ lor refugiaţĭ acolo. Atuncĭ Capitan Andruţu, pe când debarca la Cataro, fu prins şi predat Turcilor, şi muri în temniţele din Constantinopoli. Mulţĭ din oameniĭ luĭ Cacĭoni şi Andruţu, prinşĭ fără de veste, fură şi eĭ predaţĭ Turcilor, ear alţiĭ închişĭ în temniţe. *Lambru Cacĭoni* apucă să scape în Epir, nevastă sa ênsă cu doĭ copiĭ fu închisă la Corfu şi pe urmă prin mijlocirea guvernuluĭ rusesc liberată. Nu trecu mult şi Lambru Cacĭoni se duse la Petersburg, dar Impĕrăteasa Ecaterina îl primi cu răceală. Paulu ênsă I-iŭ, succesorul Ecaterineĭ, apreţiind meritele luĭ Cacĭoni, îĭ dărui 470 de miĭ de ruble, din cari cea maĭ mare parte le împărţi foştilor sĕĭ soldaţĭ. Dupĕ aceasta îşĭ ceru dimisia din serviciul militar rusesc, şi se stabili cu familia sa în Crimea, în oraşul Carasoi. Dupĕ treĭ anĭ întorcêndu-se din Petersburg, unde se dusese pentru ultima dată, se îmbolnăvi şi muri la 1804 în vêrstă de 52 de anĭ.

Biografia luĭ Lambru Cacĭoni este foarte interesantă şi vorbim aĭurea pe larg. Aicĭ dupe scurtele rezumate ce am dat din 'Αραβαντινὸς şi din Σάθας maĭ spunem că cel din urmă îl numeşte Λοκρο-Βοιωτὸς, adecă *Locro-Beoţian*, cuvinte prin cari este imposibil a străbate cine-va în origina română a luĭ *Cacĭoni*. Pouqueville vorbeşte des în cărţile sale, *Voyage* şi *Hist. de la régé-*

nération de la Grèce, despre Lambru Cacĭoni. Eată ce zîce (în vol. V, ediţ. II, pag. 572 din Voyage de la Grèce): „Tel était l'état du Magne en 1785 et les documents qu'on avait sur cette partie de la Morée, lorsque deux ans après *Lambros Catzoni*, Béotien, auquel il n'a manqué qu'une occasion proprice pour devenir l'émule de *Canaris*, dont il fut le précurseur, *se fit couronner roi de Sparte* à Porto-Quaglio dans l'Eleuthéro-Laconie. Déclarant ensuite la guerre au Sultan, ses vaisseaux ne tardèrent pas à courir l'Archipel, et mieux conseillé (1) il aurait réussi à réunir assez de Grecs pour réaliser les prodiges qui s'opèrent de nos jours (2). „Un fils, né d'une femme grecque qu'il avait épousée à *Céos*, reçut le nom de *Lycurgue* (3), de son parrain *Andricos* (4) père d'*Odysée*, héros malheureux (5) de la Hellade moderne. Mais Lambros insulta le pavillon de France..... et le 17 Iuin 1792, la frégate la Modeste, commandée par le major de vaisseau Venel, mit fin au règne éphémère de cet intrépide marin„.

Insulta despre care vorbeşte aicĭ Pouqueville este aceasta: La 1791 Lambru Cacĭoni avênd cu el şi pe Capitan Andruţu împreună cu 800 de armatolĭĭ ceĭ maĭ însemnaţĭ fortificară *portul Cajo* de la promuntoriul oriental din Laconia. Flota Turcească împreună cu câte-va fregate de resboĭŭ Franceze atacară portul cu marĭ perderĭ din partea lor. La al doilea atac flotele se apropiară atâta în cât gloanţele de pe uscat puteaŭ ajunge pênă la corăbiĭ. Atuncĭ *Cacĭoni* şi *Andruţu*, indignaţĭ că Francejiĭ, ca Creştinĭ, ajută pe Turcĭ, dădură ordin armatolilor să încarce puştele cu gloanţe legate cu sârmă şi să nu ochească de cât pe oficerii Francejĭ, ceea ce se şi făcu, şi fură ucişĭ un mare numĕr dintr'ênşiĭ. Mănia ţĭ Francejiĭ rĕmaşĭ viĭ ordonară o debarcare, care reuşi a se efectua, şi avu loc pe uscat o luptă sângeroasă, în care cincĭ miĭ de Turcĭ şi Francejĭ luptară cu ceĭ 800 de armatolĭ. Din ceĭ cincĭ miĭ nu rĕmaseră viĭ de cât numaĭ vre *o sută*, cari d'abĭa scăpară fugind cu luntrele. Dupĕ aceasta amiralul Turc se adresă prinţuluĭ Laconiĭ *Gĭanetu Grigorachi* (6) sĕ-ĭ predea pe *Lambru Cacĭoni viŭ*, căcĭ alt-fel va fi declarat el inimic al imperiuluĭ. *Gĭanetu Grigorachi* rugă pe *Lambru* sĕ nu aducă ruina *Maneĭ* şi sĕ plece, căcĭ alt-fel va avea pe lûngă Turcĭ şi pe el cu Manĭaţiĭ de adversar. Atuncĭ *Lambru Cacĭoni* luând cu el pe un ofiţer numit Constantin Sêrbu şi un-spre-zece corăbierĭ intră într'una din cele maĭ uşĭoare canoniere şi strecurându-se printre flota Turco-Franceză se duse la insula *Cerigo* şi de acolo la Itaca, ear Andruţu cu armatoliĭ intreprinse acea faĭmoasă retragere din Peloponez, care ţinu patru-zecĭ de zile şi patru-zecĭ de

(1) Adecă dacă nu se alia cu Ruşiĭ, ci cu Francejiĭ.

(2) Adecă în timpul revoluţiuneĭ greceştĭ (1821).

(3) Acest *Lycurg* deveni un amiral vestit în revoluţiunea greacă de la 1821

(4) Este Capitan Andruţu, trădat în urmă de Veneţienĭ şi mort în temniţele din Constantinopoli.

(5) Inimiciĭ şi rivaliĭ sĕĭ de arme îl asasinară, dupĕ ce făcu minunĭ de vitejie la 1821.

(6) Vezĭ la No. 190.

nopţĭ şi pe care consuliĭ străinĭ o numiră *Xenofontiană* (vezĭ la Capitan Andruţu la No. 101). Aceasta este insulta despre care vorbeşte Pouqueville, pe lûngă care şi o plângere că Lambru Cacĭoni prădase treĭ corăbiĭ Franceze.

In cântecele populare greceştĭ în onoarea luĭ Capitan *Andruţu* se vorbeşte cu mare entusiasm despre *Lambru Cacĭoni*, care este menţionat cu cuvintele: Ὁ Μαγγὸρ Λάμπρος. Vezĭ în Passov, pag. 42, cânt. XLVI.

Resboaĭele luĭ *Lambru Cacĭoni* în Mediterană în contra flotelor Turceştĭ reîncep cu maĭ multă furie maĭ târziŭ de alţĭ capitanĭ Românĭ aşa de vitejĭ ca şi Lambru Cacĭoni. Aceştĭ Capitanĭ, cari nu vĕzuseră altă dată marea, dar cari ajunseră celebri prin victoriile lor marine, sûnt *Nicu Ţara*, *Bizĭoti*, *Blahava*, *T. Colocotroni*, *Iani al Stati*, ginerele luĭ Capitan *Iani Bucuvală*, şi alţĭ mulţĭ (vezĭ Fauriel, vol. I, pag. 181—191).

No. 166. *Statachi Cacĭoni* trebue se fi fost frate orĭ rudă cu Lambru Cacĭoni. El era în flota luĭ Cacĭoni capitan de corabie. Dupĕ plecarea luĭ Lambru Cacĭoni din portul *Cajo* de la promuntoriul oriental din Laconia, marinariĭ rĕmaşĭ aŭ fost puşĭ subt protecţiunea prinţuluĭ Manĭat Gheorge Mavromihali, care la somaţiunea făcută de Turcĭ şi Francejĭ refuză de a-ĭ preda spuind: „*vin eŭ şi spânzuraţi-mĕ, dar din oameniĭ luĭ Lambru nu vĕ predaŭ nicĭ un fir de pĕr de pe capul lor*„. Pentru această faptă marinariĭ luĭ Lambru spre recunoştinţă îĭ dădură o hârtie de mulţumire, în care între opt nume de marinarĭ subscrişĭ găsim şi pe Capitan *Statachi Cacĭoni* (Καπετὰν Σταθάκης Κατσώνης βεβαιόνω. Filimon, III, pag. 411 jos la nota No. 24).

No. 167. *Capitan Calemi*. Ἀριστ. Βαλαωρίτης (în Αθ. Διάκος, pag. 199) ne spune că *Ghiftachis* şi *Calemis* eraŭ fraţĭ şi nepoţĭ din spre mamă aĭ luĭ *Micĭu Condo-Iani*, care era armatol la *Patragic*, şi din al căruĭ familie era şi *Cacĭandoni* şi *Cĭonga*, despre cari am vĕzut că aŭ fost Românĭ. Fauriel (vol. I, pag. 17) ne spune că *Ghiftachis*: „était de la famille de *ce fameux* chef de bande (adecă: de *Boucovallas*), et par conséquent d'Acarnanie„. Am vĕzut la No. 48 că Iani Bucuvală a fost Român; decĭ şi fraţiĭ *Calemis* şi *Ghiftachis* aŭ fost Românĭ şi despre tată şi despre mamă. *Ghiftachis* se zîcea de Românĭ articulat: *Ghiftac*-lu, adecă *ţigănaşul*, din cauză că era foarte oacheşiŭ saŭ negricĭos, dupĕ cum spune şi Fauriel la pagina citată maĭ sus. Amêndoĭ fraţiĭ aŭ fost ucişĭ într'o luptă cu Turciĭ la 1802.

Despre fraţiĭ Ghiftacu şi Calemi esistă următoarele cântece populare: Passov, pag. 51—52, cânt. LX; pag. 52—53, cânt. LXI; Fauriel, vol. I, pag. 20.

Calemi, reprodus în greceşte prin Καλέμης, este cuvêntul *călemi*, care însemnează un fel de batistă *neagră* colorată cu florĭ roşiĭ şi galbene, cu care se leagă la cap Românii peste o căcĭulă albă de lână. Dacă gândim că *Ghiftacu*, fratele luĭ Calemi, s'a numit ast-fel pentru că era *negricĭos*, trebue să admitem că şi frate-sĕŭ Calemi a fost negricĭos, şi prin urmare porecla ĭ-a provenit de la acea batistă *neagră* cu florĭ galbene şi roşiĭ.

Ast-fel de poreclă dată de la logătoare de cap este şi aceea a luĭ capitan Gheorghe *Lahùri* din familia Buĭeştilor, despre care am vorbit la No. 116

de la pag. 192. Porecla *Lahuri* însemnează un fel de *şal* de legat capul la femeĭ, dar cu care îşĭ legaŭ capul şi mulţĭ bătrênĭ ca cu un turban turcesc; căcĭ, după cum am apucat şi noĭ, mulţĭ bătrênĭ purtaŭ un turban pe care l-am văzut purtat şi de căpitanĭ. Acest turban ênsă n'a fost turcesc, ci poate bizantin, şi nu-l purta orĭ-ce bătrên, ci numaĭ ceĭ bogaţĭ, ceĭ de familiĭ marĭ, *celnicĭŭ* (vezĭ însemnarea cuvêntuluĭ la pag. 51 şi nota (1) de la pag. 210) şi mulţĭ dintre căpitanĭ. Turbanul în chestiune se numĭa de Românĭ *Şervetă*, care astăzĭ nu maĭ există. De la această *şervetă* făcută din şalul numit *lahuri*, şal foarte preţios, **poate** că-ĭ a provenit luĭ Gheorghe Lahuri porecla. Zicem *poate*, pentru că de şi mulţĭ Macedoromânĭ cred aceasta, noĭ ne îndoim încă şi cată pentru ce: La Macedoromânĭ există o altă poreclă *Plahùr*, *Plahùrcu*, *Plahùri*, care se aude şi *Lahùri* şi *Lahùr*, şi care însemnează animal cu urechile late, marĭ şi atĕrnate jos, poreclă dată la animalul urechĭat, la cânĭ, caĭ etc., şi de aci şi la oamenĭ (vezĭ şi No. 59 de la pag. 57). *Plahùri* se aude şi *Lahùri*, pentru că marginile *şerveteĭ* atĕrnaŭ ca nişte urechĭ de *asin*. O ramură din familia *Buĭa-Spată* vedem că poartă poreclele *Golemĭ* şi *Glava*, care poate la început era *Gulema Glava*, adecă *cap mare*. Porecla *Golemĭ*, *Gulimĭ* (Γκολεμῆς, Γουλιμῆς) o purta familia luĭ Gheorghe Lahuri (despre care vezĭ la No. 116, pag. 192, şi No. 16, pag. 151). In Satas (Documents inédits etc., vol. VI, p. 169, 202 şi aĭurea) găsim printre comandanţiĭ Românĭ in oştirile Veneţiene în resboiŭ cu Turciĭ în Peloponez pe la 1479—1483 pe unu cu numele *Miha Golemi* împreună cu Buĭeştiĭ şi cu Mecĭa Buşicu, Ilie Cĭagan, Casneşĭ Climenti şi Curcudel Clada saŭ Cladioti (vezĭ nota (1) de la pagina 208). Acest Miha Golemĭ negreşit că este din familia Buĭeştilor şi strămoşul luĭ Gheorghe Lahùri Golemi, pentru că comandanţiĭ citaţĭ maĭ sus îĭ vedem luptând tot-d'auna alăturea cu Buĭeştiĭ în oştirile Veneţiene, cu cari Bueştĭ era împreună şi Miha Golemĭ, precum la 1769—70 carăşĭ pe Gheorghe Lahuri Golemĭ îl găsim luptând în contra Turcilor împreună cu Buĭeştiĭ, din aĭ căror familie făcea parte (vezĭ No. 116—117, pag. 192). Ear porecla *Glava* în familia Buĭa-Spată o găsim pe la 1465 purtată de un membru al eĭ care era căpitan la Agrafa (Charles Hopf, Chroniques gréco-romanes, Berlin, 1873, pag. 531, B. Famille de Bua-Spatas). Dacă dar porecla *Lahùri* nu este de la turbanul cu şalul *lahuri*, ci de la cuvêntul *plahùr*, *plahùri*, care se zice şi *lahùri* şi care însemnează *animal cu urechile marĭ, late* şi *atĕrnate jos*, subt care de regulă se înţelege *asinul*, atuncĭ porecla de *Golemĭ* şi *Glava*, ce găsim în această familie, nu este de cât o parafrază şi o dare pe faţă a sensuluĭ porecleĭ *Lahuri*; căcĭ dacă *Lahùri* este poreclă relativă la urechĭ late, marĭ şi jos atĕrnate, atuncĭ a doua poreclă, adecă aceea de *Golemĭ* şi *Glava*, care însemnează *cap mare* în limba bulgară saŭ sêrbă, şi pe care Macedo-românĭĭ o aplică spre batjocură numaĭ la oameniĭ cu capul mare saŭ gros şi pentru *urechĭaţĭ* (1),

(1) In această familie găsim şi porecla *Mătărângă*. Vezĭ spre finele acestuĭ numĕr.

atuncĭ zîcem Golemĭ şi Glava sûnt o esplicare a porecleĭ *Lahùri*. Familia Buĭeştilor luă în timpiĭ din urmă şi porecla de *Griva*, poreclă dată de regulă la *caĭ roĭbĭ*, cu toate că această poreclă poate că aŭ luat-o şi de la o moşie a lor din Albania numită Griva, dar se poate ca eĭ, Griveşti, să fi dat numele moşiĭ (vezĭ în Pouqueville, voyage de la Grèce, a II ediţ., vol. I, pag. 343 şi 339).

Dar cum s'a întêmplat ca Buĭeştiĭ, Românĭ de origină şi de sânge, se aibă în familia lor porecla de *Lahurĭ* tradusă în Gulemĭ şi Glava în sêrbeşte şi bulgăreşte? Eată cum se esplică lucrul: Familia luĭ Gheorghe Lahuri ca şi întreaga familie a Buĭeştilor, fiind familiĭ Fărşeroteştĭ din Albania, aŭ căpĕtat pentru vre-unul din membriĭ lor porecla de Gulema Glava de la Bulgarĭ, la cari poate staţionară vre odată în vechime în migraţiunile lor nomadice obişnuite la Fărşeroţĭ. Căcĭ Fărşeroţiĭ în migraţiunile lor ajung de multe orĭ pênĕ în munţiĭ Balcanĭ din Tracia, unde staţionează une-orĭ maĭ mulţĭ anĭ şi earăşĭ se întorc în patriile lor din Albania, Pind şi Etolo-Acarnania, şi din aceste peregrinaţiunĭ împreună cu toate familiile lor din *catune* se întorc dese orĭ cu porecle *Vlasi*, *Dobru*, *Gulemĭ* etc., din cari ĭ-ar crede cine-va că sûnt Bulgarĭ. Ast-fel în Satas (Documents inédits etc., vol. V, pag. 246—247) găsim un comandant în oştirile Veneţiene în Peloponez cu numele I. *Vlasi*, care *Vlasi* este străbunul familiĭ armatolice a Piti-Mezeştilor din Peloponez (vezĭ şi la No. 134 despre armatoliĭ *Piti-Meza)*. D. C. J. Jireček (Geschichte der Bulgaren, pag. 575 jos) eată ce spune despre *Sărăcăceanĭ*, o fracţiune dintre Fărşeroţĭ, şi despre migraţiunile lor. In citaţiunea ce vom face D. Jireček scrie greşit Karakačani în loc de *Sărăcăceanĭ*, cari sûnt ceĭ din satul şi plasa *Săcăreţ* din Acarnania: Wlachische Hirten, Karakačani genannt, bringen den Winter am Aegaeischen Meere, den Sommer auf hohen Bergen wandernd zu, wobei sie mitunter bis in den Trojan-Balkan gelangen. Bisher hielten die *Vlasi* die Partei der Griechen, und grächisirten sich stark; jetzt brach auch bei ihnen eine antifanariotische rumunische Nationalbewegung los, etc.„

Din această citaţiune reese că triburĭ Fărşeroteştĭ, numite Sărăcăceanĭ (nu Karakaceanĭ, cum spune greşit D. Jireček), ajung în migraţiunile lor pênĕ în centrul Bulgarieĭ, şi că Românĭĭ sûnt numiţĭ *Vlasi* de Bulgarĭ, şi prin urmare unde găsim porecla *Vlasi* avem a face cu Românĭ. De la o astfel dar de migraţiune credem că Lahureştiĭ căpĕtară şi porecla *gulema glava*, reprodusă de scriitorĭ prin Golemi, Gulimi (Γκολεμῆς, Γουλιμῆς) şi Gulamos, precum avem se vedem maĭ la vale, şi care nu este de cât parafraza porecleĭ româneştĭ *Lahùri*.

Nu ne putem esplica aicĭ (1) cum familia Lahureştilor, care poartă şi poreclele de *Gulemi* şi de *Glava*, este o ramură din familia princiară a *Arianiţilor-Comnenĭ* din Albania, la cari găsim pentru întâia dată porecla

(1) Vezĭ Nota (35) de la pag. 98.

Gulamos. In Charles Hopf (Chroniques gréco-romanes, pag. 535) vedem că la 1258 unul din Arianiţiĭ-Comnenĭ din Albania poartă porecla *Goulamos*, la care Hopf pune în parenteză (: Golem, Guglielmo?) cu semnul întrebării. In familia Comnenilor găsim atâtea porecle româneştĭ în autoriĭ Bizantinĭ, în cât nu încape nicĭ o îndoeală că ea a fost românească, apoĭ chĭar Comneniĭ ênsuşĭ se fălĭaŭ că descind de la una din cele maĭ marĭ familiĭ cari fură transportate din Roma de către Constantin cel Mare în noaua sa capitală (vezĭ în Brunet de Presle, *Grèce* depuis la conquête romaine jusqu'à nos jours, Paris, 1869, pag. 201).

In această familie a Arianiţilor-Comnenĭ pe lûngă porecla Gulamos găsim şi aceea de *Mătărângă*, cuvênt al căruĭ sens este strîns legat cu acel al cuvêntuluĭ *Plahùr*, *Plahùri*, *Lahùr*, *Lahùri* şi Gulemĭ şi Glava, adecă sensul de urechĭ marĭ, cari deşteaptă noţiunea de urechĭat saŭ asin şi tot ce se raportă la el. Vezĭ despre aceasta şi nota (1) de la pag. 49. Vezĭ despre porecla *Mătărângă* în Hopf (Chron. gréco-romanes, pag. 535). Aicĭ vedem că un fiŭ a luĭ *Mătărângă* se numeşte Goiko Golem, care luă de nevastă pe *Alba*, fiica luĭ Straşimir Balsicĭ. *Goiko*, *Goĭco* la Româniĭ din Albania este în loc de *Guĭcu*, diminutiv luĭ *Guĭa*, nume des auzît la Macedoromânĭ, care este prescurtat din *Bagùa, Bagùĭa*, poreclă care se aude şi în România în forma *Bagùvan* saŭ *Bagòvan* (Μπαγκόβανον în Satas, Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη, Τόμος Γ', pag. 19, rândul 7—8).

C. Hopf (Griechenland im Mittelalter und in der Neuzeit, sechster Band, pag. 300, coloana a II, rândul 27) ne dă pe *Gulamos* din Arbanon (Ἄρβανον), care este oraşul Elbasan din Albania, spre apus de Achrida. Elbasan astăzĭ este locuit în mare majoritate de Românĭ (1). *Hahn*, vorbind despre

(1) Oraşul *Albăsan* saŭ *Elbăsan* la 1854 era locuit, după Hahn (Alb. Studien), de 2000 familiĭ turceştĭ şi 200 creştineştĭ, dintre cari 80 albanezeştĭ şi restul româneştĭ. Afară dar de Turcĭ, Româniĭ la 1854 eraŭ în majoritate faţă cu Aibanejiĭ. Informaţiunile noastre din faţa loculuĭ ne spun că actualminte numĕrul familiilor româneştĭ a crescut în mod considerabil, poate şi din alte oraşe saŭ sate româneştĭ. *Albăsanul* maĭ naiute se vede că era aşezat la o trecĕtoare pe munte şi maĭ târziŭ începură a se scoborî familiĭ de acolo pe cămpie şi zidiră un oraş maĭ mare. Oraşul care domina trecĕtoarea munteluĭ purta numele *Armânu* (A Rumânu) saŭ (la) *Armânĭ*, şi credem că de aci se făcu ântâĭiŭ *Arbânu* [în sens de aRmân = Român, căcĭ la orĭ ce cuvênt începĕtor cu r Macedoromâniĭ pun înaintea luĭ un a. Româniĭ dese orĭ schimbă pe m în b şi p, precum: *Zarmă* (este o poreclă), se aude şi *Zarbă* şi *Zarpă*, etc.], apoĭ *Armănaşĭŭ* şi *Arbănaşĭŭ*. Oraşul *Armânu* saŭ *Arbânu* de pe munte, după ce marea majoritate din locuitoriĭ sĕĭ se mută în noul oraş de pe câmp, se micşoră şi de aceea, credem, fu numit *Arbănaşĭŭ* saŭ *Armănaşĭŭ*, ear cel de pe câmp, care poate la început se numĭa şi el *Armânu* saŭ *Arbânu*, se făcu în forma augmentativă *Arbănaşĭan*, de unde cu timpul ajunse *Arbăsan* şi *Albăsan*. Se poate ênsă ca Albăsan se fie tot cuvêntul Albănaşĭŭ prin metateză: Alb-ăn-aş, Alb-ă-şan, Albăsan.

Oraşul de pe munte *Armânu, Arbânu* ne este dat în greceşte Ἄρβανον, Ἄλβανον, Ἔλβανον, πόλις Ἀλβανῶν şi Ἀλβανόπολις. De la forma Ἔλβανον şi Ἄλβανον se esplică uşĭor cum *Arbănaşĭul* se schimbă în Albănaşĭŭ şi Elbănaşĭŭ, de unde apoĭ ajunse Albăsan şi Elbăsan. Dacă luăm în consideraţiune că *Albăsanul* este lûngă Durazzo (Dyr-

Românii din Albania, după ce spune că suburbia *Durazzului* este în cea maĭ mare parte locuită de Românĭ, şi că în provincia *Cavaia*, afară de colonia din oraş, se află cel puţin 10 sate româneştĭ, zîce şi despre Românii din Elbasan: „In Elbasan sind ausser der städtischen Colonie 4 Dörfer" (vezĭ textul întreg citat de noĭ la pag. 71). Hopf, în opul citat maĭ sus, la pag. 299, coloana II-a, rândul 8) ne spune despre *Gulamos* că era *şeful unuĭ trib* din Albania (Clanhäuptling), ear la pagina 300, citată maĭ sus, spune că era din Arbanon saŭ Elbasan. Nu era dar din oraş, ci din cele

rachium) şi Tyranna, Apolonia, Muzachìa, Mala-Castra, etc. (vezĭ la No. 186), unde aŭ fost primele colonizărĭ *romane;* dacă *Albăsanul* nu este de cât tot *Arbănaşĭul*, de unde se coloniză şi *Arbănaşii* de lûngă Tèrnovo din Bulgaria; dacă *Arbănaşĭul* de lûngă Albăsan este acela pe care scriitoriĭ Grecĭ ni l-aŭ dat cu numele Ἄρβανον şi Ἄλβανον, pe al căruĭ locuitorĭ Grecii nu puteaŭ se ni-ĭ dea în altă formă de cât Ἀρβανῖται saŭ Ἀλβανῖται, apoĭ de aci trebue se conchidem că la început când s'a vorbit de scriitorĭ Grecĭ, maĭ cu seamă Bizantinĭ, despre Ἀρβανῖται saŭ Ἀλβανῖται, nu se înţelegeaŭ de cât locuitoriĭ *Arbănaşĭuluĭ* saŭ *Armănaşĭuluĭ*, şi fiind că eĭ eraŭ coloniĭ *romane* şi prin urmare Românĭ, aŭ fost înşelaţĭ aceĭa cari vĕzêndu-ĭ scrişĭ Ἀρβανῖται saŭ Ἀλβανῖται (= locuitoriĭ Arbănaşĭuluĭ) aŭ crezut că era vorba de Albanejĭ. Noĭ credem că Ἀρβανῖται saŭ Ἀλβανῖται la început s'aŭ înţeles pur şi simplu locuitoriĭ Arbănaşĭuluĭ saŭ aĭ Albăsanuluĭ (şi de aci credem că fură numiţĭ şi Ἀρβανιτόβλαχοι), de la cari se numiră ast-fel şi toţĭ Românii coloniştĭ aşezaţĭ în Muzachìa de lûngă Apolonia şi Durazzo şi ceĭ din provincia Mala-Castra de lûngă Muzachìa şi în genere toţĭ Românii din Albania, ear nu Albanejii, căcĭ eĭ totdauna se numiră şi se numesc *Şchipetarĭ*. Când dar vedem că *Buĭeştii*, originarĭ fără îndoeală la început din *Arbănaşĭŭ*, de unde eraŭ Arianiţii-Comnenĭ şi descendenţii lor *Gulamu*, *Mătărângă*, şi în genere *Spăteştii*, apoĭ şi triburile Malacastriţilor saŭ Malacaşiţilor şi Mazarachiţilor, că sûnt trecuţĭ în cronica Epiroticŭ (vezĭ pag. 6, 13, 14, 16, 17, etc. din această scriere a noastră) ca Ἀλβανῖται, τὸ τῶν Ἀλβανιτῶν γένος, etc., cu toate numele lor româneştĭ de Buĭa, Dracu, Roşĭu, Ghini, *Frati*, etc., ne dăm seamă uşĭor după cele spuse maĭ sus ce se înţelege cu numele Ἀλβανῖται, şi de ce poate chĭar eĭ ênsuşĭ, de şi Românĭ, se zîceaŭ Ἀλβανῖται în greceşte saŭ *Arbănaşĭ* orĭ *Armănaşĭ* în româneşte, şi de ce şi ceĭ cari eraŭ în servicĭul militar al Veneţienilor în Peloponez sûnt trecuţĭ ca *Albanejĭ*, şi ceĭ aşezaţĭ la Pind cu numele de Μπούϊοι, Μαζαρακῖται şi Μαλακάσσιοι ne sûnt daţĭ şi eĭ ca Albanejĭ. Aĭurea demonstrăm că *coloniile* zise *Albaneze*, cari fură aşezate în Peloponez înainte de catastrofa luĭ Schenderbeĭ, nu eraŭ albanezeştĭ, ci româneştĭ, şi că Albanejii actualĭ din Peloponez se duseră acolo cu mult maĭ târziŭ de cât Românii. (Completăm la No. 186).

Vezĭ despre *Elbasan*, Ἄλβανον, Ἄρβανον, Ἔλβανον, Ἀλβανῶν πόλις, Ἀλβανόπολις multe informaţiunĭ interesante şi diferite ideĭ emise de Hahn în Albanesische Studien, pag. 79 şi nota 62 şi 66; pag. 119; pag. 81, notele 67, 68 şi 69; pag. 262, nota 94, 95; pag. 230, 2; pag. 231. La această din urmă pagină Hahn neputênd se dea peste adevĕrata derivaţiune a cuvintelor Albania, Ἄλβανον, Ἄρβανον, Ἀρβανίτης, recurge şi la cuvêntul *Armân* (= A Rumân = Român), nume cu care se numesc pe sine Românii din Epir, Tesalia, etc., şi necunoscênd că Românii din peninsula Balcanică pun un *a* înaintea cuvintelor începĕtoare cu *r*, şi prin urmare şi la cuvêntul Român, spune că numele de *Armân*, pe care îl scrie în greceşte Ἀρμένγ, nu se poate esplica din limba română, şi de aceea se întreabă nu cumva aceĭ Românĭ sunt originarĭ din Armenia saŭ din Albania de la Caucaz. Eată erorile, la cari cade cineva, vorbind despre origina unuĭ popor fără a-ĭ studia tradiţiunile, limba, moravurile, etc.

4 sate românești, dacă era șef de trib, fără îndoeală, *Fărșerotesc*. Deci era ca și toți Comneniĭ Român. Cu toate acestea C. Jos. Jireček (Geschichte der Bulgaren, pag. 266, rândul 2) ne dă pe *Gulamos* ca Albanez, precum și pe *Glava* (la pag. 265 jos de tot) fără a da nici o probă despre albanitatea lor. Ἄρβανον de unde era *Gulamos* se zicea odinioară *Arbănașĭŭ* și *Armănașĭŭ* de Românĭ. O amintire obscură conservată la Românii din Elbasan spune că odată Elbasanul era locuit numaĭ de Românĭ și că într'un timp foarte îndepărtat mulți locuitorĭ din Arbănașĭŭ emigrară în Bulgaria. Această amintire se confirmă prin istorie. C. Jos. Jireček (Geschichte der Bulgaren) ne spune la pag. 257 că orașul *Arbănași* de lûngă Têrnovo din Bulgaria a fost după tradițiune fundat de un *Ţar* cu ocaziunea însurăreĭ sale cu fata unuĭ împĕrat Bizantin și că la început avea 70 de familiĭ *grecești*. Maĭ încolo Jireček ne spune la pagina 358 că *Românii Brancovanĭ* (die walachischen Brankovane) eraŭ originarĭ din *Arbănași* de lûngă Têrnovo, *Arbănași* numit de Grecĭ Ἀρβανιτοχῶρι (= sat albanezesc) și de Turcĭ Arnaut-kĭoi; ear la pag. 491—492 ne spune că orașul Arbănașĭŭ, altă dată înfloritor prin comerț, după cum se vede din frumoasele ruine de bisericĭ, clopotnițe și alte edificiĭ mărețe, a fost distrus de Turcĭ la 1797, și locuitoriĭ se refugiară în România ceĭ maĭ mulți fără a se maĭ întoarce în patria lor, ear ceĭ cari se întoarseră ne spune D. Jireček la pag. 459 că și pênĕ astăzĭ vorbesc un dialect românesc amestecat cu cel Bulgăresc și cu multe cuvinte greceștĭ. Locuitoriĭ *Arbănașĭuluĭ* dar eraŭ *Fărșeroțĭ*, și de aceea Grecii numiră orășelul lor Ἀρβανιτοχῶρι, căcĭ pe Fărșeroțĭ îĭ numesc și Ἀρβανιτόβλαχοι și simplu Ἀρβανίταις. Dovadă este că și alte doauĕ orășele de Fărșeroțĭ emigrațĭ din Albania, orășele numite *Bei Arnaut* și *Kara Arnaut* spre sud de Razgrad din Bulgaria și cari astăzĭ nu maĭ esistă, eraŭ și ele colonizate de Ἀρβανιτόβλαχοι (rĕmașĭ mult timp autonomĭ pênĕ la 1810), și de aceea aŭ fost numite Bei *Arnaut* și Kara *Arnaut*. D. Jireček spune la pag. 459 că vorbĭaŭ românește, albanezește și bulgărește. Fărșeroțiĭ vorbesc și albanezește, Albanejiĭ ênsă nu vorbesc și românește, și de aceea fără nicĭ o îndoeală că și locuitoriĭ din Bei Arnaut și din Kara Arnaut eraŭ nu Albanejĭ, ci Ἀρβανιτόβλαχοι, adecă Fărșeroțĭ. Am intrat în toate aceste amĕrunte ca se arătăm încă odată eroarea scriitorilor, cari pe Arvanitovlahĭ ĭ-aŭ trecut pretutindenĭ ca *Albanejĭ*, ceea ce a făcût și D. Jireček cu *Gulamos* și cu *Glava*, pe când eĭ eraŭ Fărșeroțĭ Românĭ din Albania.

Domnul F. Kanitz în interesanta sa scriere : **La Bulgarie Danubienne et le Balkan, études de voyage** (1860—1880), *édition française*, Paris, 1882, este cu mult maĭ clar în ceea ce privește romanitatea locuitorilor orașuluĭ *Arbănași* saŭ *Arnaut-kĭoi* de lûngă Têrnovo din Bulgaria. Eată ce cetim la pag. 147—148 :

„Mon excursion arhéologique suivante fut consacrée au village d'Arnaut-keui (bulg. Arbanasi), situé à trois quart d'heure de Tirnovo, sur la rive droite de Yantra, et qui passe généralement pour un établissement de date

fort ancienne. Il comptait, en 1871, environ 1400 âmes. Une bonne route et de beaux jardins en font la promenade favorite des habitants de Tirnovo.„

„A travers les vignobles et les vergers, nous atteignîmes son église basse, à demi cachée par des tombes ornées de fleurs et par quelques beaux arbres. C'est une sorte de catacombe hors de terre, dont l'enceinte, remplie d'une ombre mystérieuse, donne entrée dans six chapelles plus basses encore, sans fenêtres, où la lueur de modestes petites lampes lutte seule avec les ténèbres; les chapelles ont été successivement ajoutées à l'église principale par les riches familles *Macédo-roumaines*, jadis établies à *Arbanasi*„.

„La tradition fait remonter la fondation de l'édifice à une princesse byzantine mariée au tzar Chichman (1), mais il me paraît appartenir plutôt à la seconde moitié du quatorzième siècle. Cette opinion est appuyée par une autre légende qui attribue la fondation d'*Arbanasi* à de *Roumains venus de l'Épire* il y a quatre cents ans, et qui entretenaient avec les territoires du Danube un important commerce de bétail„.

„Les belles maisons des marchands *valaques* du village méritent leur réputation (2). Elles m'ont fait songer aux **castelli** (3) de la haute Italie. Une

(1) Vezĭ cele cuprinse la No. 136 de la pag. 197—199, unde se vede că *Şişmăneştiĭ*, cari purtaŭ şi porecla de *Balaur*, aŭ fost Românĭ. Pe lûngă porecla *Sisa* esistă la Macedoromânĭ şi *Şişa* şi *Şĭaşĭa*, precum se vede la *Şĭaşĭa-Muti* saŭ *Şişa-Muti*, poreclă purtată de o familie din comuna Avela de la Pind. De la *Sisa* se face şi porecla *Sisimi* şi Σισανίων.

(2) D. Kanitz este un admirator al industriaşilor Macedoromânĭ şi maĭ cu seamă al *architecţilor*. Domnia sa nu perde nicĭ o ocaziune ca se laude aceste calităţĭ ale Macedoromânilor. Afară de cele spuse de Domnia sa în cartea sa: „*La Serbie*“ despre Macedoromânĭ (vezĭ citaţiunea la nota (2) de la pag. 110—111 din această scriere a noastră), eată ce maĭ cetim în *la Bulgarie* (pag. 63) despre argintariĭ Macedoromânĭ, pe cari une-orĭ îĭ numeşte Tzintzarĭ, după cum de regulă îĭ numesc Sĕrbiĭ: Au pied de la tour (de Vidin), de petites baraques de bois abritaient *les célèbres orfèvres et bijoutiers* de Vidin. J'ai passé là bien des heures à me reposer de mes courses, tout en essayant de surprendre le secret *des merveilleux travaux* en filigrane de ces modestes artistes. *Avec quel art et quelle patience infinie la main du* **Tsintsare** (în notă: Roumain de la Macédoine) courbe et replie le fil d'argent qu'il a tiré d'une monnaie antique! Brin après brin il dispose les cercles, les étoiles, les noeuds de ses arabesques *aussi bizarres* que rythmées; il fait éclore peu à peu devant nous *les charmantes* petites soucoupes d'or et d'argent dans lesquelles les riches et les pachas nous présentent le moka parfumé, les bouts de cigarettes, les bijoux des odalisques turques, les anneaux, les épingles, les colliers et les agrafes des belles Bulgares!„.

„Près de ces *aimables* créations de la fantaisie orientale nos produits occidentaux faits à l'emporte-pièce, jouent un bien trĭste rôle avec leurs perles fausses, leurs émaux criards et leurs imitations de pierres précieuses. Et cependant, ici comme chez nous, le nouveau, l'étranger, le bon marché, gagnent de plus en plus, etc.„.

Maĭ încolo D. Kanitz vorbind despre o biserică de la o mănăstire de lûngă Dobridol din Bulgaria, zice la pag. 108:

„La gracieuse petite église, construite *par des Tsintsares*, est surmontée d'une mince coupole et embellie d'un vestibule remplaçant le narthex; le portail à colonnes est

(3) Vezĭ nota (3) la pag. 232.

des plus belles et des mieux construites est celle de la famille *Brîncovanu*, aujourd'hui propriété de la commune. C'est dans ses murs que le dernier évêque de Tîrnovo, chassé de son siège, essaya d'oublier ses chagrins. D'autres constructions spacieuses et presque *monumentales*, aux plafonds et aux cheminées de stuc, aux élégantes sculptures en bois, portent *les noms patriciens de Cantacuzène, de Bratianu et de Philippescu*. Je ne sais quelles relations existent entre *Arbanasi* et les familles influentes de la Roumanie dont je viens de citer le noms, mais, si elles eurent autrefois des possessions dans le village, celles-ci sont, par dégrés, tombées aux mains des Bulgares. Les demeures de Georges Hadji-Ilia et d'Athanase Rouzovitch, où

décoré d'animaux symboliques, de forme primitive, représentant la victoire du christianisme sur le paganisme. Cette ornementation rappelle de tout point celle de l'église de Bregova, sur le Timok, et, comme tous les ouvrages *des Macédo-Valaques*, conserve soigneusement les modèles byzantins„. Maĭ încolo, la pag. 116, cetim earăşĭ despre o biserică din satul important (l'important village) Vitbol: „Le portail de sa riche église, achevé en 1863, est richement agrémenté *à la façon* **des Tsintsares**„.

Ear la pagina 133 vorbind despre puntea de pe rîul Yantra, făcută la 1868—70 de meşterul *Ficĭoglu* din ordinul luĭ Midhat-pacha, d. Kanitz zice:

„Quittant Bela par la route de Tirnovo, je traversai la Yantra sur le pont *vraiment grandiose*, construit de 1868 à 1870 par ordre de Midhat-pacha. Le hasard voulut qu'en 1872 j'eusse l'occasion de me rencontrer à Fedabey, près de Kilifar, avec maître Nicola Fitchoglou, le constructeur du pont. Rien dans ses traits ni dans son costume ne le distinguait du plus simple paysan. Il s'anima pourtant en parlant de son œuvre, et insista particulièrement sur les 700,000 piastres (175,000 fr.) qu'elle avait couté. Le brave homme ne semblait pas se douter *qu'avec les connaissances les plus élémentaires, il avait créé une œuvre* dont s'honoreraient à bon droit nos plus habiles ingénieurs„.

Inainte de a continua citaţiunea întreagă trebue se esplicăm de unde derivă numele meşteruluĭ Macedoromân *Ficĭoglu*. Scoţênd terminaţiunea turcească *glu*, care este egală cu *escu* din România şi care însemnează *fiul* cuĭva, avem porecla simplă *Ficĭu*. Prin *ficĭŭ* Macedoromâniĭ înţeleg *conul* mic tăĭat la vêrf, pe care pun paralele copiĭi şi la care aruncă ca se nemerească la jocul cu *amada*, care se zice: „*joclu cu asmada*„ la eĭ. Cuvêntul *ficĭŭ* îl daŭ copiĭi ca poreclă la alţĭ copiĭ *scurţĭ*, poreclă care de multe orĭ rămâne la uniĭ din eĭ. Meşterul dar Nicola Ficĭoglu de maĭ sus a fost *Macedoromân*. După această esplicare continuăm citaţiunea:

„Je m'étais souvent demandé auparavant qui pouvait bien avoir construit les nombreux ponts turcs du seizième et du dix-septième siècle, par exemple les admirables viaducs de Vidin. Les conquérants turcs avaient-ils au début, dans leurs rangs, des ingénieurs et des architectes, et le goût des sciences et des arts ne s'est il perdu chez eux que plus tard, ou bien avaient-ils fait appel au talent des étrangers? Le pont de Bela dissipe tous les doutes à cet égard. La plupart des constructions datant de l'époque brillante de l'empire turc sont dues à des ingénieurs *macédoniens* et *bulgares*, chez qui s'étaient maintenues les grandes traditions des célèbres architectes byzantins du temps de Justinien„.

Bulgariĭ şi Sĕrbiĭ disting pe Macedoromânĭ de Grecĭ şi laudă talentele lor fără a-ĭ trece de Bulgarĭ saŭ de Sĕrbĭ; Grecĭĭ ênsă pe Macedoromânĭ îĭ trec de Grecĭ, maĭ cu seamă când este vorba sĕ se laude cu eĭ, ear când Macedoromâniĭ se prezintă în faţa Grecilor ca naţiunea aparte, eĭ atuncĭ îĭ califică cu epitetul de *Cuţo-Vlahĭ*. Dorĭam se cetim şi în vre-o carte grecească vre-o menţiune onorabilă despre Macedoromânĭ afară

je reçus l'accueil le plus cordial, peuvent être citées comme des types du luxe oriental le plus solide (4)„.

Şi din citaţiunile din Jireček şi din cele din Kanitz se constată că locuitorii *Arbănaşiului* de lûngă Têrnovo aŭ fost *Mocedoromânĭ* şi anume *Fărşeroţĭ* (Ἀρβανιτόβλαχοι), ear nu Albanejĭ; că eĭ eraŭ coloniştĭ din Elbasan saŭ Albasan din Albania, care Albasan (Ἄρβανον saŭ Ἄλβανον) se zîcea de Românĭ în vechime *Arbănaşiŭ* saŭ maĭ bine *Armănaşiŭ;* că Albasan (care poate fi tot cuvêntul *Albănaşiŭ*, făcut din Albănaş prin metateză *Albasan* de noiĭ locuitorĭ saŭ de străinĭ după emigrarea vechilor locuitorĭ Românĭ în Bulgaria) a fost oraş românesc; că *Gulamos*, ca unul care era din Albasan (Ἄρβανον) saŭ maĭ bine din unul din cele patru sate româneştĭ de lûngă Albasan, căcĭ ne este dat ca *şef de trib*, a fost şi el Român, şi decĭ greşeşte D. Jireček care ni-l dă ca Albanez şi pe el şi pe *Glava*, care era tot din familia luĭ *Gulamos*.

Γουλιμῆς sună a *Guli-Miş*, dar noĭ după cele de maĭ sus nu credem în această derivaţie, şi de aceea la pag. 192, No. 116—117 am pus semnul întrebăriĭ. Forma *Goulamos* (franţozeşte) saŭ *Gulamos* este abătută de la *Golemĭ* şi *Gulemĭ* şi ar putea cine-va să-ĭ dea o esplicare cu totul românească, când pe lûngă *Gulamos* are şi pe aceea de *Gulimi* = Γουλιμῆς, şi eată cum : Românii din România aŭ doauĕ terminaţiĭ pentru formarea de colective, pe *ame* formă vechĭe şi pe *ime* formă maĭ noauă. Astfel eĭ de la *mişel* fac mişel*ame* şi mişel*ime*, de la voĭnic, voĭnic*ame* şi voĭnic*ime*; prin urmare şi de la *gol* pot saŭ aŭ putut face Gul*ame* şi Gul*ime*, adecă *Gulamos* şi *Gulimis* = Γουλάμος, Γουλιμῆς de maĭ sus. Acelaşĭ lucru se face şi la Ma-

de epitetul de *Cuţo-Vlahĭ*, dar în zadar. Aducem aicĭ mulţumirile noastre D-luĭ Kanitz pentru mângâĭerea ce ne-a dat şi ne dă făcênd lumeĭ cunoscuţĭ pe connaţionaliĭ noştri şi aptitudinile lor industriale şi comerciale.

Fiind vorba de architecţĭ Macedoromânĭ, amintim cetitoruluĭ pe meşterul *Manoli* saŭ *Manea*, despre care am vorbit la pag. 59—60.

(3) La pag. 109—114 am spus în ce poziţiunĭ se află satele şi oraşele româneştĭ de pe munţĭ ale Românilor din peninsula Balcanică, şi am arătat că poziţiunile formidabile în cari sûnt aşezate aŭ fost alese pentru apărarea independenţeĭ lor de invaziunile barbarilor; am spus la pag. 118 că nu numaĭ oraşul întreg este o fortereţă, dar chĭar casele sûnt aşezate ast-fel ca una se apere pe ceea-laltă, etc., etc. Apoĭ am maĭ adăugat tot la pag. 118 : Casele Căpeteniilor sûnt şi astăzĭ ca nişte *Castelurĭ*. şi ruine de nişte astfel de castelurĭ se află în toate comunele româneştĭ, maĭ cu seamă la marginea comuneĭ saŭ pe locurĭ maĭ nalte, de unde se poate apăra comuna, etc.„. La pagina 113 vorbind despre oraşul *Scateşti* am spus: „Casele din *Seateşti* sûnt măreţe, şi cele maĭ vechĭ, cari sûnt cele maĭ multe, par că sûnt toate nişte case de *senĭorĭ*.“ Acelaşĭ lucru vedem acuma şi la orăşelul *Arbănaşĭ* de lûngă Têrnovo. Cuvintele *Canabae*, *Cătun* şi *Castru* sûnt numele ce dădeaŭ Românii *satelor lor*, şi aceste cuvinte arată că satele lor eraŭ *staţiunĭ militare fortificate* ale legionarilor Romanĭ. (Vezĭ despre *Canabae*, *Cătun* şi *Castru* la No. 186).

4) Credem că aceste case, *tipurĭ de lux oriental*, sûnt ale espatriaţilor Macedoromânĭ din Arbănaşĭ, nu construite de D-niĭ Hagi-Ilie şi Atanase Rusovicĭ.

cedoromânĭ pentru colective, cu diferinţa că şi la eĭ *ame* este maĭ vechĭŭ de cât *ime*, dar şi *ame* şi *ime* se aud la eĭ *ami* şi *imi*, căcĭ orĭ ce *e* neaccentuat la eĭ se aude ca *i*. Aşa dar şi eĭ ar fi putut face din *gol* colectivele Gul*ami* şi Gul*imi*, adecă *Gulamos* şĭ *Gulimis* de maĭ sus, Γουλιμῆς, Γκολεμῆς, şi atuncĭ forma Gul*ame* şi porecla *Gulamos* sûnt vechĭ, pe când formele Gul*imi*, de unde Γουλιμῆς, sûnt maĭ moderne, ceea ce şi istoriseşte s'a întêmplat cu această poreclă în familia în chestiune. (Vezĭ despre formele *ame* şi *ime* în Etymologicum magnum Romaniae, de D. B. Petriceĭcu-Hasdeu, Bucureştĭ, 1887, fascioara IV, pag. 1040—1046; vezĭ despre porecla *Guĭa* în Lambride, vol. II, pag. 192, 217 şi aĭurea; vezĭ despre *Bagùa* la pag. 14 jos, 15, 16, 17, etc.; idem la No. 182 de la pag. 79 din această scriere a noastră). Dar cum din *Gulame* saŭ *Gulami* s'a făcut numele masculin în ος şi nu în ης? Greciĭ scriitorĭ pe *u* final românesc îl reproduc dese orĭ prin ης, şi pe *i* final prin ος, precum : Nepotŭ, Νεπότης, Roseti, Ῥωσέτος, etc. (Vezĭ şi la No. 71 de la pag. 60). Toate acestea se pot face, adecă şi derivaţia de la *gol* a luĭ *Gulamos* (1) şi *Gulimis*, şi schimbarea terminaţiunilor *ame*, *ami* şi *imi* în ος şi ης, dar noĭ înclinăm a admite că *Gulamos*, *Golemi*, *Gulimi*, Γκολεμῆς, Γουλιμῆς şi *Glava* aŭ provenit de la perifraza luĭ *Lahuri* în *gulema glava* cu aluziune la *urechĭat*, de unde a provenit în familie şi porecla de *Mătărângă* şi poate şi aceea de *Griva*, poreclă maĭ modernă a familieĭ *Buĭa-Spată* (2).

Aceste avem de zîs în privinţa luĭ Gulamos.

Ear în ceea ce priveşte familiile patriciane româneştĭ din *Arbănaşĭul* de lûngă Têrnovo, cari emigrară în România, adecă familiile Cantacuzen, Brătĭanu şi Filipescu, nu ne putem pronunţa dacă ele sûnt originare din Arbanaşĭŭ, orĭ aŭ fost exilate din România acolo, dupĕ cum s'a întêmplat dese orĭ şi cu alte multe familiĭ din cauza rivalităţilor boerilor pentru Domnie, când partida învingătoare prigonĭa şi exila pe ceĭ învinşĭ. Vezĭ despre nişte aseminea exilărĭ în Σάθας, Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη, τόμος Γ, în Χρονικὸν Καισαρίου Δαπόντε (pag. 12—37, în special la pag. 19—25 şi încolo). Intre familiile date de D. Kanitz ca din *Arbănaşĭ* vedem şi pe aceea a D-luĭ *Brătĭanu*, marele om politic şi actualminte Prim Ministru al Românieĭ. Dacă în realitate familia *Bratĭanu* este originară din *Arbănaşĭ*, se vedem ce însemnează porecla Brătĭanu. Româniĭ Arbănaşĭ saŭ Armănaşĭ aŭ fost Fărşeroţĭ din Elbasan saŭ Albasan, care de Românĭ se zîcea Armănaşiŭ şi Arbănaşiŭ. Lûngă Elbasan spre sud este oraşul *Berat*, locuit acuma de Românĭ şi Albanejĭ. La Macedoromânĭ esistă obiceĭul, când o familie românească vine şi se aşează într'un alt sat românesc (3), locuitoriĭ acestuĭ sat din

(1) Vezĭ şi la No. 186.

(2) Că Buĭeştiĭ aveaŭ şi porecla *Spată* se vede şi în Fr. Miklosich et Jos. Müller (Acta Patriarchatus Constantinopolitani, Tomus posterior, Vindobonnae, 1862, vezĭ la indicele alfabetic de la pag. 601, coloana a doua, la Μπούας δεσπότης ὁ Σπάτας).

(3) Macedoromâniĭ nu priimesc familiĭ de alt neam sĕ se aşeze în satele lor.

urmă poreclesc pe şeful aceleĭ familiĭ după satul de unde vine, şi porecla de regulă rămâne aceleĭ familiĭ (vezĭ detaliĭ la pag. 43). Admiţênd dar că familia Brătianu este orginară din *Arbănaşĭ*, emigraţĭ în Bulgaria din Elbasan, şi că această familie ar fi venit la Arbănaşĭul din Albania de la oraşul *Berat*, locuitoriĭ *Arbănaşĭuluĭ* ar fi dat şefuluĭ familieĭ porecla *Berăteanu*, adecă din Berat. Ênsă la Macedoromânĭ orĭ ce *e* neaccentuat se preface în *i*, şi acest *i* în mijlocul cuvêntuluĭ între doauĕ consoane, dintre cari a doaua se nu fie urmată de altă consoană, dispare de multe orĭ, precum: versu, v*i*rsaĭ, nu versaĭ; veḑu, v*i*ḑuĭ, nu veḑuĭ: *ver* (= vĕr), V*i*ruşĭŭ (diminutiv) şi Vr*u*şĭŭ, nu Veruşĭŭ; Ver, V*i*retu (diminutiv), nu Veretu; acest V*i*retu se prefăcu în *Vretu;* Citernă (lat. cisterna), se preface în *sternă*, ca şi la *obicĭnuit* în *obişnuit*. Tot aşa atuncĭ şi *Berăteanu* se prefăcu ântâĭŭ în B*i*răteanu şi apoĭ în Brăteanu, maĭ cu sémă când cu timpul se uĭtă idea origineĭ din Berat (1). La Macedoromânĭ esistă şi porecla *Braţu*, de unde şi altă poreclă Brăţanu şi Brăţeanu. Un frate al vestituluĭ Armatol Iani Bucuvală era poreclit *Braţu*. La Macedoromânĭ pe lûngă *i* dintre doauĕ consoane, care dese orĭ dispare, este şi *u*, care dispare şi maĭ des între douĕ consoane; astfel *buratec* se face *broatec;* fugim, se face fgim şi vgim (pronunţă *vdzim*), fugiţĭ, se face fgiţĭ şi *vgiţĭ* (2), etc.; mulare (catâr), se face *mlare;* mulĭare, se face *mlĭare;* muşat (frumos), se face *mşat* şi *pşeat* şi *şeat*.

No. 168. *Luca Calĭacùda* era din *Dorida* saŭ *Lidorichi*, provincie în Parnas, dintr'un sat scris *Sericaki* de Pouqueville (voyage, ediţia II, vol. IV, pag. 104, nota), şi Σερνικάκι de Satas (Χρον. ἀνέκδ. Γαλαξειδίου, pag. 164). Această provincie cuprinde τὰ Βλαχοχώρια, adecă satele româneştĭ (Filimon, III, pag. 70). *Luca Calĭacuda* a fost mult timp protopalicar luĭ Capitan Andruţu şi pe urmă armatol în părţile Etolieĭ. El avu de adĭutanţĭ pe căpitaniĭ Mitru Deduşĭŭ, Alexi Călugărul Rumani, Costa Susman, Ilie Bidavĭotul, şi pe cel maĭ intim dintre toţĭ, pe *Sacu* din Acarnania. Luca Calĭacuda şĭ-aşeză familia în Itaca, şi el lupta necontenit cu Turciĭ, când într'o ultimă luptă lûngă o baltă numită *Gavrolimni* din Etolia cade mort lovit de un glonte. Camaradul sĕŭ intim *Sacu*, vĕzêndu-l mort, iĭ tăiè capul ca se nu-ĭ îl ĭa Turciĭ, şi-şĭ face drum printre Turcĭ, dar a fost şi el atins de

(1) In familia Bratianu se conservă şi astăzĭ pronunţarea guturală a luĭ *r* întocmaĭ ca la toţĭ Româniĭ Fărşeroţĭ şi prin urmare şi la ceĭ din *Arbănaşĭŭ*. (Vezĭ noia (1) de la pag. 4). Vezĭ şi numele *Britanio* în genealogia familiĭ princiare româneştĭ a *Mujacheştilor* din provincia *Arbănia* saŭ *Arbănaş* din Albania în Hopf, Chron. gréco-romanes, pag. 310, şi 270—340.

(2) In Cedrenus, vol. II, pag. 466, ediţia din Bonn, găsim fraza: Βεζεῖτε, ὁ Τζαῖσαρ! Aceste cuvinte le spun soldaţiĭ Românĭ într'o luptă din secolul al XI-lea cu oştirile Bizantine, în care luptă se ivi de odată şi Impĕratul ênsuşĭ cu toată pompa sa între luptătorĭ. Atuncĭ soldaţiĭ strigară româneşte: „vgiţĭ, Cezar„, adecă fugiţĭ, luptă şi Impĕratul (se înţelege cu garda sa aleasă). *Vgiţĭ* saŭ *vĕgiţĭ* se aude la Macedoromânĭ ca *vdziţĭ, vĕdziţĭ;* decĭ Βεζεῖτε, ὁ Τζαῖσαρ nu este alta ceva de cât reproducerea în greceşte a luĭ *vdziţĭ*, saŭ *vĕdziţĭ*, Cezar.

un glonte şi căzu mort ţiind de plete încă capul luĭ *Calĭacùda* (Ἀριστ. Βαλαωρίτης, în Αθ. Διάκος, pag. 185—186 şi 198).

Porecla luĭ *Luca Calĭacùda* poate că-ĭ este dată saŭ luată de el de la un munte saŭ poziţiune muntoasă foarte grea de atacat saŭ cu totul imposibilă de a fi străbătută din partea apusană şi care se află patru oare departe de oraşul *Cărpenişiŭ* de la Agrafa (Gudas, VIII, pag. 212). Cuvêntul *Calĭacùda* în limba greacă modernă însemnează *cĭoară*, *stancă*. Nu credem se se fi poreclit *Cĭoară* şi se-şĭ fi grecizat numele, şi eată de ce: Numele *Luca* Grecĭĭ l-aŭ cu accentul pe ultimă zîcênd Λουκᾶς, Românĭĭ pe penultimă zîcênd *Lùca*. Toţĭ scriitorĭĭ Grecĭ câţĭ vorbiră despre *Calĭacùda* şi cântecele populare greceştĭ ni-l prezintă cu numele Λούκας, nu Λουκᾶς, adecă ni-l daŭ cu forma românească; apoĭ porecla *Calĭacùda* o aŭ şi Românĭĭ, nu ênsă în sensul grecesc, ci formată precum urmează: Esistă la Românĭ o poreclă foarte populară *Calĭu* şi *Calĭacu*, care nu este alta de cât numele *Calenus*, prefăcut în *Calĭu* şi *Calĭacu*. Precum de la *Câlţu* Românĭĭ fac *Calţùda*, de la *Cota*, *Cutulĭ*, *Cutulida*, tot aşa şi de la *Calĭacu* făcură şi fac des porecla *Calĭacuda*. Numele dar *Sericachi* saŭ *Sernicachi* al satuluĭ de unde a fost *Calĭacuda*, nume care este *Zăr-Nicache*, (vezĭ şi la No. 78, 146 şi 177); poziţia în care se află acest sat în muntele Calĭacùda; plasa *Doridı* compusă numaĭ din sate româneştĭ unde se află şi *Zăr-Nicache*; forma românească a numeluĭ Λουκᾶς, adecă *Lùca;* toate acestea ne arată că avem aface cu un Român. Apoĭ faptul că făcu armele subt Căpitan Andruţu, că avu de adĭutanţĭ numaĭ Românĭ, şi, pe lùngă toţĭ, pe *Sacu*, cel maĭ intim al sĕŭ amic şi camarad de arme, ne confirmă în romanitatea luĭ *Luca Caliacùda*. Dupĕ acestea şi numele nevesteĭ sale este românesc; ea se numĭa *Violeta*, reprodusă în cântecele populare greceştĭ prin Διαλέττα, din cauză că ceĭ cari făcură acele cântece nu cunoşteaŭ sensul cuvêntuluĭ românesc *violeta* (1). Românĭĭ nu se încuscresc de cât numaĭ cu Românĭ. Luca Calĭacùda dar a fost Român. Vezĭ şi cântecele populare: Passov, pag. 49, cânt. LV; p. 49—50, cânt. LVI; pag. 50, cânt. LVII; Fauriel, vol. I, pag. 117, cânt. pag. 118.

No. 169. *Cĭavelaţiĭ*. Familia *Cĭavela* din Suli a dat maĭ mulţĭ vestiţĭ căpitanĭ, între cari ceĭ maĭ însemnaţĭ sunt: *Lambru Cĭavela*, *Fotu Cĭavela*, *Băcăţel Cĭavela*, *Chiţu Cĭavela*, *Costa Dĭamàndĭ Cĭavela*, *Dziguri Cĭavela*, *Gheorghe Zicu Cĭavela*, *Nicola Cĭavela*, etc. Intre bărbaţĭ se cuprind şi eroinele: *Mosca*, nevasta luĭ Lambru Cĭavela, şi *Haĭda*, fiica luĭ Lambru Cĭavela şi soră cu Fotu Cĭavela. Toţĭ aceştia prin eroismul lor deveniră persoane istorice ilustre, uniĭ înainte de revoluţiunea greacă, alţiĭ în revoluţiune. Fiind-că vorbim pe larg despre eĭ în resboaĭele *Sulĭaţilor*, dăm aicĭ numaĭ cântecele populare făcute în onoarea multora dintre eĭ. Despre *Lambru Cĭavela* vezĭ: Fauriel, vol. I, pag. 292, 294. Aicĭ la pag. 294, vers.

(1) Muma luĭ Capitan Gheorgachi Olimpiotul din Vlaho-Livade se numĭa *Niculeta* (Gudas, V, pag. 399).

3, cetim: 'Ακόμη τοὺς φυλάγομε τοὺς σκύλλους 'Αρβανίταις; adecă: încă-ĭ aşteptăm pe câniĭ de Albanejĭ?„. Menţionăm acest vers cu cuvintele de maĭ sus eşite din gura luĭ *Cĭavela*, ca se arătăm că Sulĭaţiĭ nu eraŭ Albanejĭ, ci Românĭ Fărşeroţĭ, căcĭ o ast-fel de ocară de la Albanejĭ către Albanejĭ, presupuindu-se că Sulĭaţiĭ aŭ fost Albanejĭ, cum ni-ĭ dădură mulţĭ scriitorĭ, n'are nicĭ un sens; Passov, pag. 153—154, cânt. CCVII; pentru *Fotu Cĭavela:* Passov, pag. 156, cânt. CCXII; pentru *Mosca, nevasta luĭ Cĭavela* : Fauriel, vol. I, pag. 284, 286. Aicĭ sûnt menţionaţĭ şi alţĭ mulţĭ capitanĭ Sulĭaţĭ; Passov, pag. 152, cânt. CCVI; pag. 154, cânt. CCVIII; pag. 154—155, cânt. CCIX; pentru *Haĭda:* Passov, pag. 152, cânt. CCV.— Cine vrea se cetească despre resboaĭele Sulĭaţilor cu Ali-paşa, satrapul Epiruluĭ, poate percurge pag. 225—283 în Fauriel, vol. I; ear de la pag. 284—303 va găsi cântecele populare greceştĭ făcute în onoarea diferiţilor căpitanĭ Sulĭaţĭ. Maĭ multe poate găsi cetitorul în partea din această scriere a noastră despre Sulĭaţĭ întitulată: *Resboaĭele Sulĭaţilor*. Despre romanitatea Sulĭaţilor vezĭ maĭ cu seamă la pag. 19—37. Revenim asupra *Cĭavelaţilor* în esplicările ce dăm după *lista eroilor* Românĭ din revoluţiunea greacă de la 1821. Spunem numaĭ acuma despre *Fotu Cĭavela*, care trăi înainte de revoluţiunea greacă, că atâta spaĭmă puse în Turcĭ în cât jurământul lor era: *dacă spun mincĭunĭ, se nu scap de sabia luĭ Fotu Cĭavela* (Pouqueville, Hist. de la régénération de la Grèce, vol. I, pag. 146, nota (2) greşeşte, când zîce că Sulĭaţiĭ făceaŭ acest jurământ). *Dot* şi *Dòtean* însemnează *Fărşerot*. Fotu Cĭavela este astfel poreclit în Satas (Ἱστορικαὶ διατριβαὶ, ἐν Ἀθήναις, 1870, pag. 268, rândul 8) de Hagi Sehreti, bardul luĭ Ali-paşa. Despre porecla *Dot* vezĭ la pag. 25 No. 6.

No. 170. Capitan *Coschinas* (Κοσκινᾶς) era din comuna *Vrahori* din Etolia (1). *Vrahori* [Ἑβραιοχῶρι ἤ Βλωχοχῶρι, adecă sat de Evreĭ saŭ sat din (provincia) Vlohos, zîce Tricupis, vol. I, pag. 299] era odată capitala *Carleliĭ* (despre care vezĭ la pag. 124) şi locuit de Turcĭ bogaţĭ şi puternicĭ în timpul revoluţiuneĭ greceştĭ. *Coschinas* n'a fost armatol cu capitanat, ci un simplu *haĭduc* ucis de Turcĭ într'o luptă. Cuvêntul Κοσκινᾶς în limba greacă modernă însemnează: *cel care face cĭururĭ*. Această meserie în Turcia o aŭ numaĭ *Ţiganiĭ Turcĭ*; decĭ s'ar crede că el a fost *ţigan*, dar n'avem nicĭ un esemplu de *ţigan* haiduc în Turcia, subt care să se înroleze alţĭ ţiganĭ şi, ceea-ce este imposibil, Creştinĭ. In Vrahori ştim că eraŭ aşezaţĭ mulţĭ Românĭ argintarĭ şi şelarĭ şi *samargiĭ*, adecă cari fac *samare*. Românii aŭ un cuvênt *Cuscune*, care însemnează pofilă, şi acest cuvênt dă porecla românească Cuscunar (care face *cuscunĭ*), şi greceasca κοσκουνᾶς. Dar porecla Κοσκινᾶς aicĭ nu este nicĭ de la κόσκινον, nicĭ de la *Cuscunar*, ci de la o poreclă românească reprodusă rĕŭ de Grecĭ, fiind că saŭ nu cunosc pronunţarea românească saŭ tind a greciza numele maĭ cu seamă când găsesc vre-o analogie cu limba greacă.

(1) 'Αραβαντινός, Χρον. τῆς Ἠπείρου, vol. I, pag. 284, nota (γ').

Intr'o listă de numele ce poartă locuitorii satului românesc Xiro-livade de pe munții de lûngă orașul Βέρροια din Macedonia, găsim și numele Dina *Goșchina*. Acest nume este făcut de la *Gocĭu*, de unde diminutiv *Gocĭcu*, de unde Goșcu, de unde Goșchin, Goșchina. Locuitorii din Xiro-livade sûnt emigrați din timpul luĭ Ali pașa de pe muntele Pind. Acesta dar este numele pe care Greciĭ îl făcură Κοσκινᾶς. Nu încape dar nicĭ o îndoeală că *Goșchina* a fost Român, căcĭ numaĭ Românii alergaŭ la *haĭducie*, când aveaŭ a resbuna vre o insultă făcută de Turcĭ.

Poporul îĭ făcu și luĭ *Goșchina* un cântec, căcĭ avea o bandă numeroasă cu el și luptă vitejește cu Turciĭ, dar fu ucis în fine de eĭ într'o luptă. Vezĭ cântecul în Passov, pag. 58—59, cânt. LXVIII.

No. 171. *Capitan Cuțu-Nica* era Sulĭat din tribul *Buz-bașilor* (vezĭ la pag. 25, No. 2) și prin urmare Român ca toți Sulĭașiĭ. Esistă următoarele cântece despre vitejiile luĭ *Cuțu-Nica*: Fauriel, vol. I, pag. 288—290; Passov, pag. 150—151, cânt. CCIII; pag. 151, cânt. CCIV. Despre *Cuțu-Nica* vorbim și la resboaĭele Sulĭașilor.

No. 172. *Capitan Dipla* ne este dat de Fauriel (vol. I, pag. 155—157) ca armatol din Acarnania și Agrafa legat cu *Cacĭandoni* printr'o amiciție, care amintește pe aceea a luĭ *Oreste* și *Pilade* din mitologie El ênsă nu era din Acarnania și Agrafa, ci din comuna românească Avela, unde se află și astă-zĭ descendenții luĭ cu porecla *Dipla*, care însemnează *om îndoit*; și în adevĕr oameniĭ din această familie sûnt nalți și groșĭ și din unul din eĭ, cum se zîce, poate cine-va face doĭ și treĭ din ceĭ-lalți oamenĭ. Capitan *Dipla*, ne spune Fauriel la pag. 155 citată maĭ sus: „Il était déjà ancien dans la carrière, et regardé comme le maître de tous les Klephtes de son temps et de sa contrée, lorsque ce fameux Katzantonis, dont je vais parler tout-à-l'heure plus au long, et dont je suis obligé de dire ici d'avance quelques mots, commença à l'éclipser„. Când Capitan Cacĭandoni ajunse mare și tare, *Dipla* intră în trupa luĭ ca un *mentor* tot de odată *înțelept* și *resboĭnic* chĭar la bătrânețe. Când Cacĭandoni era rănit, el îĭ comanda trupa unită cu soldațiĭ sĕĭ veteranĭ. Din toate faptele luĭ *Dipla* cea maĭ frumoasă este aceasta: *Cacĭandoni* și *Dipla*, însoțiți de câți-va soldațĭ numaĭ din trupele lor, fără odată așa de strîns înconjurați de 1500 de Turcĭ Albanejĭ, în cât era imposibil să scape. In momentul de a sări să pună mâna pe eĭ, Turciĭ întreabă de departe: „*Cine dintre voĭ este Cacĭandoni?*„ — *Eŭ*, respunse Cacĭandoni cu mândrie, și Turciĭ se repeziră asupra luĭ. Atuncĭ Dipla, ca sĕ scape pe *Cacĭandoni*, care era tênĕr și promitea mult, pe când el era deja bătrên și-ĭ apunea steaua, strigă din tabăra sa: *Cine este acel insolent, care îndrăsnește sĕ-mĭ ĭa numele? Eŭ sûnt Cacĭandoni; ceĭ ce vor sĕ mĕ prindă, pofteascăă aicĭ și vor vedea*„. Toți Turciĭ atuncĭ se reped asupra luĭ *Dipla*, care cade în fine pe șeapte cadavre ce aruncă jos luptând cu o mulțime așa de mare. Fauriel, care istorisește acest incident, spune (vol. I, pag. 156), că pe când *Dipla* lupta, *Cacĭandoni* scapă și *dispare*, și adaugă că într'o asemănea împrejurare mulți

alţĭ Clefţĭ, un *Nicu Ţara*, de esemplu, saŭ un *Andruţu*, s'ar fi arătat demnĭ de devotamentul luĭ Dipla şi s'ar fi ucis împreună cu el(1). Dar de unde ştie Fauriel despre *Cacĭandoni* că fugi şi dispăru fără se lupte? căcĭ eraŭ aşa de strîns înconjuraţĭ de 1500 Albanejĭ, în cât fără luptă era imposibil se scape; apoĭ în nicĭ unul din cântecele populare conservate relative la acest eveniment nu se spune una ca aceasta, maĭ cu seamă fiind vorba despre *Cacĭandoni*, al căruĭ vitejiĭ aŭ rĕmas legendare. Cum dar Cacĭandoni luptând ca se scape pe Dipla, care se devotă pentru el, nu cade şi el mort, ci scapă? Aceasta nu se poate interpreta numaĭ dupĕ esplicarea arbitrară a luĭ Fauriel, care nu este bazată pe nicĭ un text şi pe nicĭ o mărturisire oculară. Dacă s'ar fi întêmplat ceea ce spune Fauriel, Cacĭandoni imediat era se fie ucis de camaraziĭ sĕĭ Fărşeroţĭ, la cari laşitatea este necunoscută (2).

Despre *Dipla* esistă următoarele cântece: Fauriel, vol. I, pag. 155—157 biografie, şi pag. 158 cântecul; Passov, pag. 75—76, cânt. XCI; pag. 76, cânt. XCII.

A esistat şi un alt căpitan cu numele *Dipla*. Acesta este *Dipla*, fiul luĭ Comna Troacă de la Βλαχοχώρια de pe Parnas, despre care vezĭ la No. 77, pag. 174.

No. 173. *Capitan Gravu-Sterghĭu* se numĭa *Anagnosti* (Ἀραβαντινὸς, Χρον. τῆς Ἠπείρου, vol. I, pag. 283, nota (2), unde se vede că era amic cu Lepenĭoti, fratele luĭ Cacĭandoni, şi fruntaş al comuneĭ *Furna* din Agrafa). Numele *Sterghĭu* este escluziv românesc, precum şi adjectivul *gavŭ*, care însemnează *chĭor* şi *orb;* decĭ a fost Român. *Gavu Sterghĭu* ĭa parte însemnată şi în revoluţiunea greacă ca *stratarch* (Pouqueville, régénération de la Grèce, vol. III, pag. 423) şi ca comandant subt *Odiseŭ Andruţu* împreună cu armatoliĭ *Condo-Iani*, *Iani Gura*, *Dĭovunĭoti*, *Diamàndĭ Lazu* şi alţĭ (Pouqueville, régénér. vol. IV, pag. 77). Apoĭ îl vedem cu *Cĭonga*, nepotul luĭ Cacĭandoni, câştigând o mare victorie în contra Turcilor (Pouqueville, régénération vol. I, pag. 335). Il vedem aseminea în Bucureştĭ pe la 1820 pregătind cu *eteriştiĭ* revoluţiunea care era se isbucnească în Grecia dupĕ un an (Filimon, vol. I, pag. 345). In Bucureştĭ era pe atuncĭ tot pentru *eterie* venit şi o rudă saŭ fiŭ al sĕŭ numit *Gheorghe Gavu-Sterghĭopulos* (Filimon, vol. I, pag. 394, linia 18), pe care la începutul revoluţiuneĭ, întors la Agrafa, ne spune D. Ἀραβαντινὸς [Χρον. τῆς Ἠπείρου, vol. I, pag. 346,

(1) Fauriel a uĭtat ce a vorbit aĭurea despre Cacĭandoni. Veţĭ la No. 161 şi judecă.

(2) Ce făcu Dipla pentru Cacĭandoni, acelaşĭ lucru face maĭ târziŭ şi Cacĭandoni pentru fratele sĕŭ Ghĭorgu, când fiind bolnav într'o peştere află de la *Ghĭorgu* că sûnt înconjuraţĭ de Turcĭ. El spune luĭ *Ghĭorgu*: *„caută-ţĭ tu singur scăparea, se nu perĭ şi tu cu mine vrênd se mĕ scapĭ; caută, frate, se scapĭ, ca se-mĭ resbunĭ în urmă sângele„*. Ghĭorgu n'ascultă, ci făcu cum făcu şi Cacĭandoni cu Dipla, dar fu nenorocit, căcĭ căzu rănit. (Vezĭ Passov, pag. 79, cânt. XCV, vers. 15—17).

nota (1)] îl ucise Hursit-paşa împreună cu 7 membri din familia sa fiind trădat de o rudă a sa *Cĭolacoglu*, cu care trăĭa rĕŭ.

Revenim despre Gavu-Sterghĭu la esplicarea listeĭ eroilor Românĭ în revoluţiunea greacă.

No. 174. *Capitan Ghiftacu* a fost frate cu capitan *Calemi*, şi eraŭ din familia luĭ capitan *Iani Bucuvală*. Vezĭ la Capitan *Calemi* la No. 167 şi la *Iani Bucuvală* la No. 48.

No. 175. *Capitan Gheorgachi*, dupĕ cuprinsul cânteculuĭ LVIII, pag. 50, versul 13 din Passov, unde figurează în luptă cu *Micĭu Bonu*, general al luĭ Ali paşa, este tot acelaşĭ armatol, pe care îl găsim în 'Αριστ. Βαλαωρίτης (în Κυρὰ Φροσύνη, pag. 216, linia 20) cu numele *Vlaho-Gheorgachi* (Βλαχογιωργάκης) menţionat între armatoliĭ Acarnaniĭ şi al or provinciĭ, precum: *Condo-Ianeştiĭ*, *Bucuvaleştiĭ*, *Ghĭorgu Tomu*, *Barabulea* (Παραβόλας), *Schilo-Dima*, *Caţico-Ianeştiĭ*, *Cacĭandoneştiĭ*, *Dracu Griva* şi alţĭ.

A fost dar Român. Esistă numaĭ un cântec (cel citat maĭ sus din Passov) despre Capitan *Gĭorgachi* saŭ *Vlaho-Ghĭorgachi*. Vezĭ la No. 203.

No. 176. *Capitan Goga*. Despre acest armatol n'avem nicĭ o notiţă biografică; îl dăm numaĭ dintr'o listă de armatolĭ menţionaţĭ de 'Αριστοτέλης Βαλαωρίτης, în Κυρὰ Φροσύνη, pag. 232. Numele *Gogu*, *Goga* este românesc; decĭ Capitan *Goga* a fost Român. Vezĭ despre numele *Gogu*, *Goga* la pag. 44 No. 9.

No. 177. *Capitan Hristachi* ne este dat de D. 'Αραβαντινὸς (Χρον. τῆς 'Ηπείρου, vol. I, pag. 284) ca dintr'un sat *Lamari* de lûngă *Arta* (1). Pe acest Hristachi D. 'Αραβαντινὸς (la pag. 259, nota (γ') din citatul op) ni-l dă ca nepot al fraţilor *Nicola* şi *Statachi*, despre cari am vĕzut la No. 78, 144—146 că aveaŭ porecla *Zalo-Nicu* saŭ *Zaro-Nicu* şi că eraŭ din munţiĭ Agrafa, şi am arătat că eraŭ Românĭ. Decĭ şi nepotul lor *Hristu* saŭ Capitan *Hristu* saŭ *Hristachi* a fost şi el Român. Acest Capitan *Hristachi* a fost socrul luĭ Marcu Boţari, şi-şĭ avea rezidenţa în oraşul Preveza (vechĭul *Actium*) din Epir [vezĭ în Pouqueville, voyage, ediţ. II, vol. III, pag. 449, nota (1)].

No. 178. *Costa Hristu* era armatol din munţiĭ Agrafa. Vezĭ despre romanitatea luĭ la No. 110.

No. 179. *Capitan Lepenĭoti* a fost fratele luĭ *Cacĭandoni* (Fauriel, vol. I, pag. 162). El şĭ-are numele de botez de la un sat *Lepenĭ* (Λεπενοῦ greceşte), unde se născu în migraţiunile nomadice ale tatăluĭ sĕŭ, care era un om bogat în turme. Un frate al sĕŭ, născut la munţiĭ *Haşĭa* din nordul Tesalieĭ, pe lûngă numele Gheorghe, fu poreclit şi *Haşĭoti*, adecă de la *Haşĭa*, poreclă care îĭ rĕmase. (Vezĭ despre numele *Lepenĭoti:* Fauriel, I, pag. 162; despre satul Lepenĭ vezĭ în Pouqueville, Hist. de la régénér. vol. III, pag. 325. Că era frate cu Cacĭandoni vezĭ şi: Perevos, 'Απομν. πολεμικά, vol. II, pag. 29, unde se vorbeşte şi de asasinarea luĭ). Pouqueville (régénér. vol. II, pag. 419,

(1) Vezĭ ce însemnează *Lamari* = La mari, la mare, nota (1) de la pag. 177.

şi III, pag. 115—116), ne dă pe *Iscu* şi pe *Lepenĭoti* ca nepoţĭ aĭ luĭ *Cacĭandoni*. *Iscu*, poreclit şi *Cara-Iscu*, *Deli-Iscu*, frate cu *Gogu Bacòla*, era în adevĕr nepotul luĭ Cacĭandoni, ênsă *Lepenĭoti* iĭ era frate, lucru despre care toţĭ scriitoriĭ sûnt de acord. Numele luĭ *Iscu* era Andreĭ, ear *Iscu* îĭ era poreclă personală, nu de familie, care era *Bacòla*. Pe când Cacĭandoni era de talie mic, chĭar scurt, Lepenĭoti era ca un *uriaşĭŭ* (Ἀριστ. Βαλαωρίτης, în cartea sa Μνημόσυνα, pag. 90). Se vede că semîna mumeĭ sale în aceasta, căcĭ Fărşeroatele sûnt în genere de talie măreaţă.

Lepenĭoti în luptele sale cu Turciĭ a fost atât de viteaz şi de legendar ca şi fratele sĕŭ *Cacĭandoni*. La 1810 ne spune *Teodor Colocotroni* (Διήγησις σημβάντων τῆς Ἑλλ. φυλῆς, pag. 43—44) că *Lepenĭoti* se duse cu 200 de soldaţĭ se-l întâlnească la *Calamo*, una din insulele Ioniane, spre a goni împreună pe Francejiĭ din insule, cari nu făcură nimica pentru liberarea Creştinilor de subt Turcĭ. Şi în adevĕr *Lepenĭoti* cu oameniĭ sĕĭ făcu mult în luptele cu Francejiĭ. *Lepenĭoti*, *Haşĭoti* şi nepotul lor *Cĭonga*, eraŭ dintre ceĭ maĭ vitejĭ adĭutanţĭ aĭ luĭ Cacĭandoni. *Gheorghe Caraiscachi*, eroul din revoluţiunea greacă de la 1821, făcea parte şi el din trupa luĭ *Cacĭandoni* şi a luĭ *Lepenĭoti*, şi subt eĭ făcu practica luptelor. *Caraiscachi* era rudă cu Cacĭandoni, căcĭ era fiul luĭ *Andreĭ Iscu Bacòla* care era poreclit şi *Caraiscu*, şi Andreĭ *Iscu*, cum am vĕzut maĭ sus, era nepotul luĭ Cacĭandoni. (Vezĭ şi Perevos, Ἀπομνημ. πολεμικά, vol. II, pag. 28, nota (*), şi pag. 29).

Lepenĭoti, dupĕ moartea tragică a fraţilor sĕĭ Cacĭandoni şi Gheorghe *Haşĭoti*, cedând imprejurărilor, făcu o pace provizorie cu Ali-paşa, în urma căria fu recunoscut ca armatol la Agrafa, ênsă fără a se prezenta nicĭ o dată în curtea luĭ ca se facă act de supunere (Fauriel, vol. I, pag. 171). Ênsă dupĕ acest pact Ali-paşa cumpĕrase maĭ mulţĭ oamenĭ ca se asasineze pe Lepenĭoti, cari nu cutezară se esecute planul, pênĕ când în fine pe când Lepenĭoti se ducea într'o zi la 1815 se viziteze pe Capitan Anagnosti *Gavu-Stergĭu* în satul *Furna* de la Agrafa, un fost camarad de arme a luĭ Lepenĭoti numit *Nicu Tegu* saŭ *Teu*, cumpĕrat de Ali-paşa, îl pândi pe drum împreună cu un Dervenaga Albanez numit Dodu Başĭaru şi fără veste îl împuşcară (Ἀραβαντινὸς, Χρον. τῆς Ἠπείρου vol. I, pag. 283, nota (2), şi Perevos, Ἀπομνημονεύματα πολεμικά, vol. II, pag. 29. Perevos aicĭ ne dă pe *Nicu Teu* în greceşte Νίκος Θέου... ἀπὸ χωρίον Χρύσου, adecă Nicu Theu, din sat *Chrìsu*. Satul se zîce *Cruşĭu* de Românĭ, ear Nicu Θέου se numĭa *Tegu* şi *Teu*. Era şi el Român. Despre numele *Tegu*, *Teu*, *Tea*, *Tega*, *Sterghĭu*, vezĭ la pag. 43 No. 2; pagina 90 Nota 38). Astfel muri şi acest brav Român, despre care eată ce zîce Perevos (Ἱστορία τοῦ Σουλίου καὶ Πάργας, vol. I, pag. 24): „Ὁ Κατζαντώνης καὶ ὁ Λεπενιώτης ἀδελφός του κατετρόμαξαν τὰ ἐκλεκτότερα στρατεύματα, καὶ ἀνδρειοτέρους ἀρχηγοὺς τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, καὶ ἂν δὲν συνελάμβανε διὰ προδοσίας τὸν πρῶτον ἀσθενῆ ὄντα, καὶ δὲν ἐδολοφόνει τὸν δεύτερον, δυσκόλως ἤθελε τοὺς καταβάλει διὰ τῶν ὅπλων„, adecă: „Cacĭandoni şi Lepenĭoti fratele sĕŭ înspăĭmêntară cele maĭ alese oştirĭ şi pe ceĭ maĭ vitejĭ co-

mandanţĭ aĭ luĭ Ali-paşa, şi dacă nu prindea pe cel ântăĭŭ pe când era bolnav, şi nu asasina pe al doilea, cu greŭ era se-ĭ doboare cu armele„. Fauriel vorbind şi el despre asasinarea luĭ Lepenĭoti, pe când mergea se facă Paştele şi avea cu el şi pe nepotul sĕŭ *Cĭonga*, care ca prin minune scăpă de la pânda ce li se făcu „Son protopallicare, zîce Fauriel (vol. I, pag. 171), se sauva, et combat aujourd'hui (adecă la 1821—27) pour la Grèce, c'est le brave *Zongas*„.

Lepenĭoti este menţionat în multe cântece populare. Sûnt şi douĕ cântece în Passov, cari vorbesc de moartea luĭ. Vezĭ în Passov, pag. 83, cânt. CII, şi pag. 83—84, cânt. CIII. In cântecul ântâĭŭ figurează între adiutanţiĭ sĕĭ *Cĭonga* şi *Lambru Sulĭatul*, vestit căpitan; în al doilea următoriĭ: *Treanga*, *Draghista* şi *Iani Batarĭà*, cari toţĭ nu pot fi de cât Românĭ (1). *Lepenĭoti* din cântecul ântâĭŭ şi al doilea rezultă că n'avea cu el când a fost asasinat de cât pe *Cĭonga* şi pe *Lambru Sulĭatul*, şi că corpul sĕŭ a fost străpuns de 50 de gloanţe. *Nicu Teu* în aceste cântece figurează subt numele Νακο-Τέας, adecă *Nacu Tea*, care nu este alta de cât Nacu Tega, nume româneştĭ.

Un fiŭ a luĭ *Lepenĭoti* cu numele Gheorgachi *Lepenĭotachi* a luat o parte însemnată în revoluţiunea greacă de la 1821 ca comandant subt *Odiseŭ Andruţu* (Tricupis, II, pag. 354 jos). Poetul Alexandru Suţu, în epopea sa întitulată: „Ἡ Τουρκομάχος Ἑλλὰς, ἐν Ἀθήναις, 1850, în care eroul este *Odiseŭ Andruţu*, enumerând pe armatoliĭ ceĭ maĭ însemnaţĭ, cari cu trupele lor ĭaŭ parte în revoluţiunea greacă, ne vorbeşte şi de *Lepenĭotachi* la pag. 15 în versurile următoare:

Καὶ μετὰ τούτους Χρῆστος Σουλιώτης,
Λεπενιωτάκης καὶ Πατακᾶς, etc., adecă:
„Şi după aceştĭa Hristu Sulĭatul,
Lepenĭotachi şi Pataca„.

No. 180. „*Dimitri Macri*, ne spune Filimon (III, pag. 329), era armatol al *Juguluĭ* (munte care se află în partea sudică a Etolieĭ) înainte de a se începe revoluţiunea greacă. Singur amic avea numaĭ arma sa şi libertatea, şi singură casă părintească avea munţiĭ. Foarte archaic şi foarte simplu în moravurile sale şi fără viclenie şi vorbind puţine, purta totdauna neschimbată inocenta sa inimă şi nedoborîtă rara sa bărbăţie, cu cari era înzestrat de natură. Semenĭ cu el avea pe *Nichita* din Peloponez şi pe *Pànurea* din Focida„. In nicĭ o carte n'am găsit scris de unde anume era *Dimitri Macri*. De la Fărşeroţiĭ de la *Jug* am aflat că era dintr'un *cătun* Fărşerotesc de la *Jug*, cunoscut de Grecĭ subt numele de καλύβια Ζυγιώτικα = *colibe de la Jug*, şi prin urmare Fárşerot întreţinut de conaţionaliĭ sĕĭ pentru a-ĭ apĕra de hoţĭ. Pouqueville (Hist. de la régénér. vol. IV, pag. 156), cată

(1) Vezĭ la No. 279, No. 272, No. 266.

ce spune despre acest *cătun*: „Calivia Zygotica, petit village situé au-de là d'Angelo-Castron, sur le bord de l'Achéloüs"; ear în voyage, vol. III, pag. 523, nota (1), ediţ. II, vedem că acel *cătun* era locuit numaĭ de 40 de familiĭ, şi-l vedem cu numele în greceşte *Calivia*. Cele ce spune Filimon despre *Macri* că era *archaic*, foarte simplu în *moravurĭ*, etc., arată că avem a face cu un om *de munte*, crescut în *munte*, şi care, cum o spune Filimon, casă părintească avea munţiĭ. Aceste concoardă cu informaţiunile noastre de la Fărşeroţĭ că *Macri* era de la *Călivele* saŭ *cătunul* Fărşerotesc de la Jug, şi prin urmare era *Român Fărşerot*. Dar dacă era Român, de ce purta porecla grecească Μακρῆς saŭ Μακρῶς? aceasta nu trebue se ne mire, căcĭ această poreclă o găsim des la Românĭ şi simplă şi maĭ cu seamă în compunere cu alte nume româneştĭ. Astfel avem *Macri-Pulĭu*, armatol la Grebenĭ (No. 63), *Paje Macri-Dimu*, Român din comuna românească *Perivoli* (vezĭ pag. 92 la No. 114), şi alţĭ mulţĭ. Precum ceĭ scurţĭ sunt porecliţĭ şi de Românĭ prin cuvêntul grecesc κοντὸς în compunere (Κοντο-Ἰάννης, Κοντο-Κώστας. O familie românească însemnată cu locuinţa la *Seres* în Macedonia, originară din satul românesc *Băeasa* de la Pind, poartă numele Κοντο-Κώστας), tot aşa şi ceĭ nalţĭ sûnt porecliţĭ prin cuvêntul Μακρῶς în compunere şi simplu. Ênsă această poreclă nu este totdauna adjectivul grecesc μακρῶς, ci adjectivul românesc *macru*, care devenind poreclă se face şi *Màcrea*, *Màcre* şi *Màcri*, pe care auzindu-l Greciĭ îl confundă cu grecescul Μακρῶς şi chĭar îl fac şi-l scriŭ Μακρῶς şi în compunere Μακρο, pe când la Românĭ este des opusul luĭ *Grosu*, poreclă foarte des auzită. Une orĭ ênsă şi scriitoriĭ Grecĭ păstrează pronunţia şi accentul românesc şi-l scriŭ: Μάκρης, Μακρέας *(Màcrea)*. Astfel cetim în Μάγνης (Περιήγησις ἢ τοπογραφία τῆς Θεσσαλίας, etc., pag. 100, rândul 13) numele unuĭ comerciant în dativ: παρὰ τῷ ἐμπόρῳ Κ. Μάκρῃ; în *A. R. Rangabè* (Précis d'une Histoire de la Littérature Grecque, Berlin, 1877, vol. I, pag. 104 şi 110) cetim: „*Serge Macréas* d'Agrapha„, care *Serge Macréas* nu este alta ceva de cât *Sterghĭu Màcrea*, maĭ dres în Σέργιος Μακρέας şi în Σέργιος Μακραῖος aĭurea la alţĭ scriitorĭ (Satas, Νεοελληνικὴ φιλολογία, etc., pag. 629). La pag. 100 No. 65, găsim un locuitor din comuna românească *Neveasta* din Macedonia numit: *Nachi Macre*, despre care am spus la nota 18 de la pag. 101: credem *se fie de la grecescul* Μακρῶς, dar resfoind *multele liste* de nume româneştĭ, ce posedăm din multe comune româneştĭ din peninsula Balcanică, vedem că porecla *Màcru*, *Màcre*, *Màcri* ca şi *Grosu* este foarte respândtiă la Românĭ, şi prin urmare afară de rare cazurĭ unde găsim numele unuĭ Român reprodus de Grecĭ prin Μακρῶς şi Μακρο — în compunere, acel nume este *Màcri (Màcre, Màcrea, Màcru)*. Vezĭ şi la pag. 170 No. 63—64, nota.

Intorcêndu-ne acuma la *Dimitri Macri*, Fărşerot de la *cătunul* (Καλόβια) din Jugul din Etolia, trebue se maĭ spunem că el a jucat un rol mare în revoluţiunea greacă de la 1821. Pe lûngă multe vitejiĭ, pentru cari vorbesc cu marĭ laude despre el toţĭ istoriografiĭ revoluţiuneĭ greceştĭ, *Dimitrĭ Ma-*

cri şi Sulĭaţiĭ *Noti Boţari* şi *Chiţu Cĭavela*, aŭ fost aceĭ treĭ marĭ generalĭ carĭ aŭ făcut acea faĭmoasă eşire din *Misolonghi* la 1826, despre care s'a zîs că chĭar dacă n'ar fi făcut nicĭ o altă bravură Grecĭĭ în timpul aceleĭ revoluţiunĭ, eşirea eroică din *Misolonghi* era destulă se le asigure pentru eternitate *renumele de un popor brav*. Ênsă, cercetate de aproape, şi apĕrarea *Misolonghĭuluì* şi *eşirea* nu s'aŭ făcut de cât numaĭ de Românĭ, şi cine este nerăbdător se afle aceasta înainte de a ajunge la esplicările ce dăm la lista de eroĭ Românĭ din revoluţiunea greacă poate ceti paginile 279—322—360, 380—382 din Tricupis, vol. III, şi acolo va vedea numele generalilor şi capitanilor Românĭ:

Marcu Boţari	Grigore Lĭacàta
Noti Boţari	A. Caraĭani
Nicola Sturnari	S. Caţaròs
Gheorghe Cĭonga	C. Vlahopol
A. Scâlţu	G. Sultani
A. Vlahopol	Hristodol Hagi-Petru
D. Macri	Chiţu Cĭavela
Gheorgachi Dracu	Costa Sadìma
Ianùşĭŭ Panu-Mara	Tanase Razu Coţca (1), etc.

Vezĭ şi maĭ la vale.

Dimitri Macri este cântat în multe cântece populare împreună cu Cĭonga, Boţari, Caraiscachi şi alţĭ. Vezĭ Passov, pag. 183, cânt. CCXLVIII; pag. 188, cânt. CCLIII; pag. 87, cânt. CVIII. Aicĭ la versul 8 se spune că *Macreştiĭ* craŭ maĭ mulţĭ fraţĭĭ şi uniĭ din r'ênşiĭ aŭ fost ucişĭ la 1810 de un armatol *Teodor Ziaca* din satul *Tişte* saŭ *Cireşiŭ* de pe Pind, unde la un sat *Cornu* (Κρανιὰ în greceşte) *Macreştiĭ* cu fraţiĭ *Schilodima* călcară o caravană ca hoţĭ.

Descendenţiĭ şi rudele luĭ Dimitri Macri duc şi astăzĭ viaţa nomadică a Fărşeroţilor, şi de multe orĭ îşĭ fac stânele vara pe muntele Pind.

Ca se nu rĕmăie nicĭ o îndoeală că *apĕrarea Misolonghĭuluĭ* şi *eşirea faĭmoasă din Misolonghi* aŭ fost făcute de armatoliĭ Românĭ cu oştirile lor, dăm maĭ la vale din cartea luĭ Ἰωάννης Θ. Κωλοκοτρώνης întitulată: Ἔγγραφα καὶ Ἐπιστολαὶ περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, Ἀθήνησι, 1884, pag. 280, numele comandanţilor oştirilor din Misolonghi. Numele de maĭ jos figurează într'o adresă făcută de şefiĭ oştirilor din Misolonghi către guvernul revoluţionar cerênd se le trimită nutriment, căcĭ multă lume începuse a muri de foame. Adresa poartă data de 12 Noembrie 1825, şi la 10 Aprilie 1826 se făcu eşirea. Eată numele comandanţilor iscăliţĭ în acea adresă:

Micĭu Condo-Iani, despre care vezĭ la No. 47.
Gheorghe Pascal, „ „ „ „ pag. 34, BB). 2.

(1) Numele de maĭ sus, cari nu se găsesc în lista armatolilor, se se caute în lista care urmează după capitolul VII.

Nicola Sturnari, despre care vezĭ la No. 255.
Iani Brâscă (Πρόσκας) „ „ „ „ No. 213.
Andreĭ Iscu, „ „ „ „ No. 207.
Noti Boţari, „ „ „ „ pag. 31—32, B). 3.
Grigore Lĭacàta, „ „ „ „ No. 241.
Chiţu Cĭavela, „ „ „ „ No. 169.
Dimitri Macri, „ „ „ „ No. 180.
Gheorghe Chiţu, nume românesc.
Apostoli Cuşĭùri, „ „ (1).
Lambru Beĭcu, pag. 25 No. 3.
Tanase Razu Coţca, nume românesc.
Hristu Fotu-Mara } nume româneştĭ.
Lămbruşĭŭ Fotu-Mara }
Costa Veri, nume românesc.
Fotu Bombori, vezĭ pag. 101 No. 5—8; pag. 49, nota.
Costa Vlahopol, vezĭ la No. 282.
Spiru Milĭu, nume românesc.
Nicolachi Condo-Iani, vezĭ la No. 47.
Chiţu Pascu, vezĭ la pag. 34, AA), 1; şi pag. 25 la 3.
Dimitri Ghero-Tanase (2).
Colĭu Bonĭu, nume românesc.
Galanĭ Papagalanĭ, nume românesc (3).
Nicola Zerva vezĭ la No. 205.
Sotiri Gugĭa-Mane, vezĭ pag. 40, col. II, rândul 23.
Costa Iataganea, vezĭ la No. 99.
Costa Şişovitul, nume românesc.
Vasile Hăsapu, din Xeromer (Tricupis, 1, 84).
Andreĭ Griva, vezĭ la No. 156—161.
Costa Economu, vezĭ la No. 206.

Toţĭ dar comandanţiĭ de maĭ sus aŭ fost armatolĭ Românĭ. Intre armatolĭ trebue se menţionăm şi pe un fruntaş Român, care cheltui milioane pentru revoluţiunea greacă şi care muri la eşirea din Misolonghi. Acesta este Ioan Papadiamandopol, primatul Misolonghĭuluĭ. El era după Gudas (V, pag. 330) nepotul luĭ Papa Dĭamàndĭ din satul *Pleşĭa* al eparchiĭ *Mălăcaşĭ* din Epir (vezĭ despre eparchia Mălăcaşĭ la pag. 5 jos şi la 107). Despre rolul luĭ vezĭ în Gudas (V, pag. 329—398); asemenea şi Auguste Fabre

(1) Era Fărşerot; rudele sale se află la cătunul Fărşerotesc de lûngă *Calivele luĭ Bardă Alexi* din Macedonia (vezĭ pag. 50).

(2) A fost din comandanţiĭ luĭ Hagi-Petru şi era Român din Aspropotam (vezĭ în Gudas, VIII, pag. 307 pe unu Dimitrie Ghero-Tanase cu Hagi-Petru. Vezĭ despre Hagi-Petru la No. 255).

(3) Era din satul *Broşteni* din Peloponez (Φωτάκος, pag. 16). Numele Broştenĭ este românesc, precum şi forma *Galanĭ*, pe când Grecĭĭ zîc Γαλανὸς = Galanòs.

(Histoire du siége de Missolonghi). Aicĭ este locul se menţionăm şi pe un alt primat Român din Misolonghi numit *Hristu Capsalĭ*, care nu vru se casă din Misolonghi la eşirea garnizoaneĭ, ci rĕmase şi luptă cu Turciĭ, când intrară în oraş, pênĕ la ultimele momente. Când vĕzu că nu maĭ poate lupta, dădu foc butoaĭelor de praf de puşcă din pivniţele caseĭ, unde era închis cu multă lume, şi fu aruncat în aer cu toţĭ ceĭ cu el şi cu doauĕ miĭ de Turcĭ. Despre acest fapt vezĭ în cartea citată maĭ sus a luĭ Auguste Fabre la pag. 302 şi 309. Despre romanitatea luĭ Capsali vorbim aĭurea.

Intre apĕrătoriĭ Misolonghĭuluĭ a fost şi armatolul *Ianachi Bucuvală*, despre care vezĭ la p. 161, nota (1). Şeful suprem al oştirilor din Misolonghi a fost Capitan Nicola Sturnari în timpul asediuluĭ. Când se făcu eşirea, el era bolnav, şi de aceea dădu comanda luĭ Noti Boţari, Dimitri Macri şi Chiţu Cĭavela. Vezĭ despre aceasta şi despre moartea luĭ Capitan Nicola Sturnari în Auguste Fabre (Histoire du siége de Missolonghi, pag. 104 şi 310). Arătă mare vitejie în timpul asediuluĭ şi Panaĭoti Sotiropol (Βυζάντιος, pag. 228, 230; Gudas, VIII. pag. 222; maĭ cu seamă în Tricupis, vol. III, pag. 344 şi 345). Acest Panaĭoti Sotiropol era din familia armatolică a *Susmanilor* [vezĭ τὰ ἅπαντα Γεωργίου Χ. Ζαλοκώστα, pag. 63, nota (9)]. Despre armatoliĭ *Susmanĭ* vezĭ la No. 136.

In asediul de la Misolonghi a fost şi Capitan Hristodol Hagi-Petru, despre care am vorbit la pag. 123 şi aĭurea (vezĭ în Gudas, VIII, biografia de la pag. 298—324).

Nu vedem dar nicĭ un armatol grec, şi aceasta nu numaĭ la apĕrarea şi eşirea din Misolonghi, dar în toate resboĭele din revoluţiunea de la 1821. Maĭ încolo, la esplicările ce vom da uneĭ alte liste, vom vedea că numaĭ Româniĭ conduc ca generalĭ şi comandanţĭ toate luptele pe uscat şi numaĭ eĭ cu soldaţiĭ lor se disting şi se pomenesc în descrierea luptelor de scriitoriĭ aceleĭ revoluţiunĭ. Aicĭ maĭ dăm încă o listă, din care se va convinge cetitorul despre cele ce spunem şi despre cele ce am spus la pag. 55 sus şi 106. La 1826, Noembrie în 18 revoluţionariĭ câştigară o mare victorie asupra Turcilor lûngă Arahova de pe Parnas, prinzêndu-le maĭ mulţĭ Paşĭ, distrugêndu-le maĭ toată oştirea şi luându-le steagurile, muniţiunile de rĕsboĭŭ, caĭi, armele, etc. In cartea luĭ Ἰωάννης Θ. Κωλοκοτρώνης intitulată Ἔγγραφα καὶ ἐπιστολαί, etc., pe care am citat-o şi maĭ sus cu ocaziunea listeĭ capitanilor cari apĕrară Misolonghĭul şi făcură faĭmoasa eşire, găsim la pag. 387—388 adresa ce făcură către guvernul central revoluţionar generaliĭ şi comandanţiĭ, cari câştigară acea mare victorie. Adresa este dată de la lagărul din Arahova cu data de 27 Noembrie 1826. Eată numele subscrise la acea adresă:

1. Gheorghe Caraiscachi
2. Nichita Stamatelopol
3. Gheorghe Dangli
4. Hagi-Mihali
5. Tanase Cuţu-Nica
6. Gheorghe Malàmu
7. Dimu Celĭu.
8. Gheorghe Vaĭa

9. Costantin Veri
10. N. Pànurea
11. G. Dĭovunĭoti
12. Vasili Buzgu
13. Ianùşĭŭ Panu-Mara
14. Nicola Cara-Micĭu
15. Mitru Vaĭa
16. Lĭontĭ Dangli
17. Nastùli Dangli
18. Spiru Xidi
19. Mitru Triandafilu
20. Costa Macri
21. Ianachi Farmachi
22. Tulĭu Panu-Mara
23. Spiru Milĭu
24. Anastase Roca
25. Hristodul Hagi-Petru
26. Gardichĭotul Griva
27. Panaghì Galànĭ
28. Nicola Bărbicĭoti.
29. Costantin Griva
30. Triandafil Apocuritul
31. Iani Ruchi
32. Constantin Căliva
33. Constantin Ghĭoldaşĭ
34. Comnen Troacă
35. Anagnosti Canevòs
36. Dĭamandĭ Zerva
37. Gheorgachi Dracu
38. Lambru Beĭcu
39. Fotùnĭ Fotu-Mara
40. Tanase Dracu
41. Nicola Boţari
42. Ian-lu al Dulĭ
43. Iani Băĭractarul
44. Pascu Cosma
45. Colĭu Pascùlĭ
46. Costa Cĭavèla
47. Băcăţelu Cĭavèla
48. Gheorghe Băĭractarul
49. Gheorghe Boţari
50. Hristu Beca
51. Nicola Cascari
52. Spiru Gheorgachi
53. Tanase Zerva
54. Gheorghe Zerva
55. Iani Varghiaditul
56. Anagnosti Gravaritul
57. Iani Bătlàlă
58. Lambru Cĭavèla
59. Panu Taşĭùla
60. Nastùli Duca
61. Nicola Dĭacu
62. Ian-lu al Bărzĭoacă
63. Nastu Condo-Iani
64. Colĭu Ghero-Curu
65. Pilĭu Ḑegherĭ
66. Vasili Antonopol
67. Hilĭu Atanase
68. Ghĭota Câcĭu
69. Chiţu Duca
70. Mitru Misolonghitul
71. Chiţu Cĭacu
72. Dimitri Macri
73. Costa Hormova
74. Ianachi Chiţu
75. I. Mela
76. Mitru Zboacă.
77. Vasili Arghirocăstritul
78. Gheorghe Cadă
79. Constanti Pàscalĭ
80. Panu Dara
81. Tanase Cricohoritul
82. Spiru Lèverĭ
83. Gheorgachi Lacă
84. Hristu Macri
85. Hristofor Perevòs
86. Dimitri Calerghi
87. Hristu Varfi
88. Iani Farmachi
89. Mitru Grăbu-Iani
90. Antoni Sturnari
91. Haralamp Papapolitul
92. Nicola Dragaminu
93. Anagnosti Câcĭu-Câpă.

Din aceştĭ 93 de şefĭ şi comandanţĭ aŭ nume cari par greceştĭ următorĭĭ:

G. Dĭovunĭoti	Mitru Misolonghitul
Spiru Xidi	Dimitri Macri
Mitru Triandafilu	I. Mela
Ianachi Farmachi	Vasili Arghirocăstritul
Triandafil Apocuritul	Tanase Cricohoritul
Pascu Cosma	Hristu Macri
Spiru Gheorgachi	Dimitri Calerghi
Nicola Dĭacu	Iani Farmachi
Vasili Antonopol	Haralamp Papapolitul

Adecă 18 din 93. Din aceştĭ 18 nu ştiŭ dacă vre-unul ar eşi Grec.

G. Dĭovunĭoti a fost fiul luĭ Iani Dĭovunĭoti, despre care am vĕzut la No. 114, pag. 190—191, că a fost Român.

Iani şi *Ianachi Farmachi* trebue se fie din familia luĭ Capitan Iani Farmachi, despre care am vĕzut la pag. 138 jos—139 şi vom vedea şi la No. 230 că a fost Român. Farmacheştiĭ, de şi originarĭ din comuna Blaţa, patria Dumbeştilor din Viena, trăĭaŭ în Acarnania maĭ mult, unde şĭ-aveaŭ posesiunile, pe cari li le luă Ali-paşa, satrapul Epiruluĭ. Iani şi Ianachi Farmachi din lista de maĭ sus, cari credem că sûnt aceaşĭ persoană scrisă de doauĕ orĭ, pentru că cum avem se vedem mulţĭ aŭ fost subscrişĭ de Hristofor Perevòs în adresa menţionată maĭ sus, îl vedem lăudat de Tricupis în istoria revoluţiuneĭ greceştĭ, vol. IV, pag. 319—320, pentru vitejiile ce făcu intr'o luptă de lûngă satul *Lobodina* din Acarnania. Se vede că o ramură din familia luĭ capitan Iani Farmachi trăĭa în Acarnania în satul *Lobodă* saŭ *Lobodina*, şi ca toţĭ armatoliĭ Românĭ lupta şi el apĕrând provincia sa cu preferinţă (vezĭ despre aceasta şi la No. 255). Iani dar saŭ Ianachi Farmachi aŭ fost Românĭ.

Dimitri Macri este cel despre care am vorbit în acest Numĕr 180, şi care am vĕzut că a fost Român; decĭ şi Hristu Macri, negreşit frate saŭ rudă cu el, a fost şi el Român.

Dimitri Calerghi a fost Român din insula *Creta*. Vezĭ nobleţa familiĭ sale la No. 188, unde vorbim despre Românii *Lachĭoţĭ* şi *Şfachĭoţĭ* din Creta.

Pascu Cosma şi *Colĭu Pascùli*, care este însemnat cu cifra 45 de maĭ sus, aŭ fost Sulĭaţĭ; Pascu, Pascùli sûnt nume româneştĭ (vezĭ la p. 34, AA), 1, 2.

Mitru Triandafilu este scris aĭurea Milru *Triandafilìna* (Filimon, IV, pag. 130, III, 84). Terminaţia *ìna* la nume masculine şi la porecle este Fărşerotească; astfel Vangheli la eĭ se face des *Vanghelìna* şi de aci *Vanghelinacu* (vezĭ la pag. 167). Mitru Triantafilìna îl vedem nedespărţit de un alt comandant Nicola *Simăreşĭ*, pe care Filimon (III, pag. 83) ni-l dă ca originar din 'Ανεμώρεια, care 'Ανεμώρεια nu este alta de cât comuna *Arahova* de pe Parnas (Filimon, III, pag. 82). Şi Triandafilìna trebue se fi fost compatriot cu *Simăreşĭ* şi poate şi rudă, căcĭ Românii din acelaşĭ sat saŭ şi rude eraŭ nedespărţiţĭ la lupte. *Simăreşĭ* este numele *Sima* făcut ăntăiŭ augmentativ

Simar şi apoĭ diminutiv *Simăreşĭŭ*, Simăreşĭ, ca şi Costa, Còstar, Custărel, Custărelĭ. *Simăreşĭ* şi *Triandafilìnă* eraŭ Fărşeroţĭ, ca şi Tanase *Dĭacu*, subt cari servĭaŭ ca protopalicarĭ (Filimon, III, pag. 84).

Nicola Dĭacu trebue se fie frate cu un adĭutant al luĭ capitan Comna Troacă, care se numĭa Nastase *Dĭacu*. Gudas (VIII, pag. 380) ne spune că *Nastase Dĭacu* era din Agorĭanĭ şi că era soldat fidel a luĭ capitan Comna Troacă. *Comna Troacă* am vĕzut la pag. 174 No. 77 că era Român; decĭ şi adĭutanţiĭ sĕĭ după obiceĭul armatolilor Românĭ. Capitan Comna Troacă avea ca adĭutant şi pe Panaĭoti *Cutra*, pe care Gudas (VIII, pag. 380) ni-l dă în forma Κούτλας. Numele *Dĭacu* nu este totdauna grecescul Διάκος, prescurtat de la Διάκονος, ci *Dĭacă*, *Dĭaca*, care credem că este prescurtat din *Chirghĭacu* prefăcut de Românĭ în *Ghĭacu* întâĭŭ (vezĭ pag. 92. No. 81) şi apoĭ în *Dĭacu*, *Dĭaca*, pe care Grecĭĭ îl reproduc prin Διάκος. Vezĭ porecla Ghĭotu *Dĭaca* la pag. 100 No. 31 care vine după No. 41. Aicĭ No. 31 este greşit în loc de 42, şi nota (11) de la pag. 101 care se referă la acest numĕr are şi ea o eroare că nu-ĭ s'a pus semnul întrebărĭĭ; căcĭ acolo noĭ întrebăm: este tot cuvêntul *Dĭacu*=*Diacon?*). Aşa dar Nicola Dĭacu de maĭ sus, frate cu Năstase Dĭacu, adĭutantul capitanuluĭ Comna Troacă, a fost şi el Român şi nicĭ nu se putea altfel. Am spus maĭ sus că mulţĭ din ceĭ din listă aŭ fost subscrişĭ prin acel ce scrise adresa, şi acea adresă a fost scrisă, după cum cunoaştem stilul din alte scrierĭ şi scrisorĭ, de Hristofor Perevòs, singurul om învĕţat dintre eĭ, şi el avea mania de a eleniza numele româneştĭ. Astfel pe Trandafilìna l-a scris *Triantafìlu*, pe *Ian-lu al Duli* l-a scris Γιάνος Δούλης, pe *Ian-lu al Bărzoacă* Γιάννος Περζεκιᾶς, pe *Fotonĭŭ* (augmentativ) Fotu-Mara Φωτούνης Φωτομάρας, pe Filĭu Tanase ênsă l-a scris întocmaĭ după pronunţarea românească *Hilĭŭ* (Χήλιος), căcĭ *f* urmat de *i* se pronunţă ca *h*; Χήλιος = *Hilĭu* este prescurtat din Filip. *Duli* de maĭ sus este prescurtare românească din Costan*dùli*. Pe Pilĭu saŭ Pilea Dzèghĭar saŭ Dzègar D. Perevòs l-a scris Τζεχέρης; pe Comna Troacă l-a făcut Κομνινὸς Τράκας, pe când el se subscria *Comna* şi chĭar aşa este cunoscut. *I. Mela* (I. Μελᾶς) este prescurtat din Cara-Bèla şi Cara-Mèla şi apoĭ elenizat în Μελᾶς, care nu este nume grecesc.

La următorĭĭ terminaţiunea *itul* arată locul de unde aŭ fost, şi cauza că eĭ sûnt porecliţĭ după localitate este că aveaŭ porecle, cari nu le convenĭa se le poarte. Noĭ nu insistăm a-ĭ demonstra că aŭ fost Românĭ, întâĭŭ că în forma subt care ne sûnt daţĭ este greŭ de a ne pronunţa, dar când avem atâţia însemnaţĭ armatolĭ Românĭ am putea şi sĕ-ĭ dăruim Grecilor, dacă ar putea sĕ-ĭ demonstre că aŭ fost Grecĭ, căcĭ avem de unde, şi apoĭ n'aŭ nicĭ o însemnătate, şi nicĭ nu maĭ figurează aĭurea în istoriile revoluţiuneĭ greceştĭ. Aceştia sûnt:

Triandafil Apocuritul	Tanase Cricohoritul
Mitru Misolonghitul	Haralamp Papapolitul
Vasili Arghirocastritul	

Rĕmân *Spiru Xidi, Spiru Gheorgachi* şi *Vasili Antonopol.* Xidi în greceşte insemnează *oţet; Xidi* şi *Xida* la Românĭ sûnt porecliţĭ de multe orĭ *bacalĭ* [vezĭ un însemnat Român din oraşul românesc *Aminciu* saŭ Metzovo (cum îĭ zîc Grecii) de la Pind, la pag. 94, nota (26) spre fine]. Cât despre Vasili fiul luĭ Antonĭ, care se face de Grecĭ la scoală Antonopulos, ca şi Ţapu, Ţapopulos, Ţara, Ţaropulos, etc. (vezĭ la No. 186) trebue se-l demonstre că nu a fost Român ceĭ ce se interesează a-l avea spre fală naţională, precum şi pe Spiru Gheorgachi. Noĭ cari ştim starea în care se aflaŭ Grecii (vezĭ la pag. 132, 124, 126, 127) şi poziţiunea escepţională ce ocupaŭ Românii în imperiul turcesc cu armatoliile şi cu necontenitele lor lupte cu oştirile împĕrăteştĭ, nicĭ nu ne îndoim că şi comandanţiĭ nedemonstraţĭ de maĭ sus aŭ fost Românĭ.

Apĕrarea Misolonghĭuluĭ dar şi eşirea faĭmoasă de la Misolonghi aŭ fost făcute numaĭ de generalĭ, comandanţĭ şi soldaţĭ Românĭ, şi toate victoriile de pe uscat în contra Turcilor în toate luptele din revoluţiunea greacă aŭ fost conduse şi căştigate numaĭ de Românĭ. Lista comandanţilor victoriĭ de la Arahova de maĭ sus demonstră ceea ce spunem. Numele cele-lalte din listă le poate găsi cetitorul la pag. 145—149, la diferitele liste ce figurează în această scriere a noastră şi la lista eroilor Românĭ din revoluţiunea greacă, care va urma. *Nichita Stamatelopol* de la cifra 2 a fost nepotul luĭ T. Colocotroni, despre care vezĭ la No. 28 şi 163; *Hagi Mihali* a fost un Român din Balcanĭ, şi vorbim aĭurea despre el; ear Constantin *Ghĭoldaşĭ* este Costa *Ghĭutaşĭŭ*, despre care vezĭ la No. 234.

No. 181. *Capitan Mănzilă* purta numele de botez *Grijore*, şi-l găsim în insula *Corfu*, se înţelege trecut acolo din Turcia, pe la 1798 (Satas, Τουρκοκρατουμένη Ἑλλάς, pag. 568). Numele *Mănzilă* (Μηνζίλα) arată că a fost Român.

No. 182. *Iani Melĭu* (= *meĭu*) era din provincia *Trifilia* din Peloponez, care provincie în timpul dominaţiuneĭ turceştĭ se numĭa Arcadia. *Trifilia,* zîce Filimon (III, pag. 415, la nota (a) de la Numĕrul 37), era împărţită în timpul dominaţiuneĭ turceştĭ în patru plăşĭ, adecă plasa *Câmpuluĭ*, a *Sulimeĭ*, a *Contovunelor* (munţilor *scurţĭ*) şi a *Gĭurgeĭ*. Ear la pagina 37 tot din vol. III cetim următoarele : „La 24 (Martie) *munteni* din Trifilia, numiţĭ Δρέδες (1), se resculară subt protopopul Dimitrie *Cioară* (Τσόρην), Alexi *Fugĭ* şi Anton *Dara*, şi nevătămaţĭ goniră pe Turcĭ„ etc. La pag. 158 tot din vol. III, cetim că *Grigorie, Episcopul Metoneĭ*, Trifilian de familie nobilă, de un caracter intrepid în toate, se lăuda zicĕndu-se *Dres* (Δρές). La această pagină *Filimon* pune nota (a) şi trimite la pag. 433 la nota (a) de la No. 158, unde cetim următoarele : „Trifilieniĭ, zîşĭ Arcadieni în timpul dominaţiuneĭ turceştĭ, fură porecliţĭ Δρέδες în timpul revoluţiuneĭ din cauza următoare: Πρῶτος ἐπωνομάσθη τοιοῦτος (ἤτοι ὀρθὸς καὶ καθαρὸς ἄνθρωπος) ὁ Ἰωάννης Μέ-

(1) Adecă *Dreşĭ*.

λιος, πρὶν μὲν ἁρματωλὸς, ἔπειτα δὲ ὑπηρετήσας ἐν τῷ Ἰονίῳ κράτει ὑπὸ τοὺς Ῥώσσους, Γάλλους καὶ λοχαγὸς ὑπὸ τοὺς Ἄγγλους. Ἀπὸ τούτου, ὡς Σουλιμοχωρίτου, ἐπωνομάσθησαν Δρέδες καὶ ὅλοι οἱ Σουλιμοχωρῖται, ἤτοι οἱ ὀρεινοὶ Τριφύλιοι ἐπὶ τὸ καταχρηστικώτερον, διότι τὸ Δρὲς ἔλαβε πλέον τὴν σημασίαν τοῦ ἀνδρείου. Οὕτως ὁ Μεθώνης Γρηγόριος συνείθιζε καυχώμενος „Εἶμαι Δρὲς„ ἤτοι καθαρὸς τῇ καρδίᾳ καὶ ἀνδρεῖος ἀνήρ„, adecă în traducere: „Cel ăntâiŭ care fu poreclit astfel (Δρὲς, adecă om *drept* şi curat) fu Ioan Melĭu, care maĭ nainte era *armatol*, ear pe urmă servi în statul Ionian subt Ruşĭ, Francejĭ şi colonel subt Inglejĭ. De la el, care era Suli-mohorit, fură porecliţĭ *Dreşĭ* [Δρέδες, pluralul în greceşte a luĭ Δρὲς (1)] şi toţĭ Suli-mohoriţiĭ, adecă *munteniŭ* Trifilienĭ; de la el şi toţĭ Trifilieniĭ în mod abuziv, pentru că cuvêntul *Dres* (Δρὲς) luă de atuncĭ sensul de *viteaz*. Astfel Grigorie episcopul Metonieĭ avea obiceĭŭ a se lăuda: „*Sûnt Dres*„, adecă „*curat* de inimă şi bărbat *viteaz*„. Orĭ cine înţelege din această citaţiune că este vorba de adjectivul *dres* făcut de la supinul verbuluĭ *dreg*. Românii din afară de Peloponez întrebuinţează cuvêntul *dres* pentru aceĭ vitejĭ luptătorĭ, pe cari nu-ĭ prinde *glontele* şi despre cari poporul crede că sûnt *dreşĭ* cu farmece pentru aceasta; ear cuvêntul *drept*, maĭ rar, pentru un om care nu este gârbov saŭ ghebos, ci *drept* ca *luminarea* şi prin urmare şi *voinic*. Românii din afară din Peloponez maĭ aŭ şi cuvêntul *iscu* în sens de *drept* (opusul luĭ gârbov) ca luminarea, *dârj, viteaz*. Cuvêntul *iscu* nu este alta ceva de cât grecescul ἴσιος (= *drept*), pe care adoptându-l Românii pe lûngă *drept* şi *dres* al lor, îl făcură *iscu*, şi-l uzitează ăntâĭŭ la *pruncĭ*, când dabĭa pot sta în picioare, şi când îĭ pun se stea pe picioare şi le zîc: *stăĭ iscu*, adecă *stăĭ drept*, ceea ce în România se zîce: *stăĭ cupăcel*. Multor *pruncĭ*, cari la prima încercare staŭ *iscu*, le daŭ porecla *iscu*, care la uniĭ le rămâne în toată viaţa. Porecla *iscu* ênsă nu se dă numaĭ la pruncĭ, ci şi la adulţĭ, când sûnt *drepţĭ* de statură, şi *iscu* atuncĭ are şi sensul de *drept*, dar şi de *dârj*, *voĭnic*, *viteaz*. Astfel un armatol Român numit *Andreĭ Bacòla*, fu poreclit *Andreĭ Iscu*, adecă Andreĭ *viteazul*. Turciĭ pentru vitejiile sale îl maĭ porecliră şi eĭ *Deli-Iscu* şi *Cara-Iscu*, ceea ce însemnează: *Deliul Deliilor*. Avem se vedem maĭ încolo că eroul Gheorghe *Caraiscachi* a fost fiul luĭ Andreĭ Bacòla, poreclit *Iscu, Cara-Iscu* şi *Deli-Iscu*. (Vezĭ la No. 207).

Fiind că este vorba de provincia Trifilia din Peloponez, dăm următoarele nume româneştĭ de luptătorĭ Trifilienĭ în revoluţiunea greacă de la 1821 aşa cum le găsim în istoricul revoluţiuneĭ greceştĭ protosinghelul *Ambrosie* Frantzis (vol. IV, pag. 157—158):

Ianachi Melĭu (= meĭu)	Costantin Gocĭu
Gheorghe Săracu (Σιράκος)	Costantin Buhană.
Protop. Dimitrie Cioară (Τσόρης)	Alexandru Mănuşĭŭ.
Panaĭoti Tufă (Ντούφας)	Gheorghe Fugĭ.

(1) Vezĭ şi la No. 189 idea eronată a D-luĭ Satas despre *Dres* şi Δρέδες.

Anton Dara
Dimu Tocĭu
Iani Cărcelĭ (= cărceĭ).
Iani Cĭacĭuli
Anagnosti Baltă.
Gheorghe Pipili
Gheorghe Atanasùla
Tanase Purnu (= prunu)
Anagnosti Calangiu (din Gĭurgea).

Ear în Elida (vol. IV, pag. 159 :

Tanase Soare (Σώρης)
Teodor Grijĭotĭ (vezĭ şi la No. 284)
Costa Cârje
Mitru Mara (Filimon, III, 283)
Dimitri Cĭunu.
Spiru Gumă
Tanase Mătrac
Mihali Cara-Sulu
Petru Micĭu
Licurg Creştenitu, etc.

In provincia Trifilia, afară de plasa Câmpuluĭ, cele-lalte treĭ plăşĭ cuprind satele de pe munţĭ ale *Suli-mohoriţilor*, ale *munţilor scurţĭ* (Κοντοβούνια) şi ale *Gĭurgenilor*. Toţĭ munteniĭ pentru vitejiile lor fură porecliţĭ *dreşĭ*, adecă *vitejĭ*. Cine le-a dat această poreclă românească? negreşit că nu Greciĭ, căcĭ ĭ-ar fi poreclit cu poreclă grecească, ci eĭ ăntâĭŭ porecliră *dres* pe Iani Melĭu, apoĭ din cauza vitejiilor ce făcură în timpul revoluţiuneĭ se poreclir i *dreşĭ* (Δρέδες) şi de alţiĭ. Nu încape dar nicĭ o îndoeală că sûnt Românĭ, şi numele româneştĭ citate maĭ sus confirmă aceasta. Apoĭ numele de Κοντοβούνια = *munţĭ scurţĭ* al uneĭa dintre plăşĭ, munţĭ, cari ne sûnt daţĭ cu numele de *Scorta* de *Cronica Moreĭi* (a Peloponezuluĭ); numele plăşiĭ a doaua *Suli-mohoriţiĭ* care şi el este românesc, precum şi cel al plăşiĭ a treia *Gĭurgea*, pe lûngă numele de sate date de noĭ, după D. Satas, la pag. 104, la nota 52; toate acestea arată că avem a face cu o provincie locuită de Românĭ. Traducerea numeluĭ vechĭŭ al munţilor *Scurţĭ* (Scorta) prin Κοντοβούνια, arată că sensul cuvêntuluĭ *Scorta* dat de cronica Moreĭi este cel dat de Românĭ; Fallmerayer dar (Geschichte der Halbinsel Morea, Stuttgart und Tübingen, 1830, vol. I, pag. 316), care se încearcă cu toate puterile se demonstre ca *Slavonă* invaziunea barbarilor în Peloponez, şi care prin urmare a crezut că şi *Trifilia* a fost slavizată, n'are drept când zîce despre partea muntoasă a Arcadiĭ din ambele părţĭ ale rîuluĭ Alfeŭ că *după slavizarea ţĕrĭĭ* luă numele de *Scorta* (hatte nach Slavinisirung des Landes den Namen *Skorta* erhalten), şi că acest nume *Scorta* este cuvêntul ruso-iliric *Gortan*, care însemnează *strîmtorĭ de vale*, *văgăunĭ*. Traducerea în greceşte a luĭ *Scorta* (munţiĭ Scurţĭ) prin Κοντοβούνια arată neesactitatea celor susţinute de Fallmerayer. La pagina citată maĭ sus el ne vorbeşte după cronica Moreĭi că munţiĭ *Scurţĭ* (Scorta, τὰ Σκόρτα, adecă τὰ Σκόρτα βουνὰ = scurţiĭ munţĭ) eraŭ locuiţĭ de un popor *neastĕmpĕrat* şi *rĕsboĭnic*, între care familia Βουτζαρὰ, care locuĭa în castelul Arahova de pe stâncile nalte, se deosebĭa prin putere şi influinţă. Maĭ încolo la pag. 368 Fallmerayer citează din cronica Moreĭi, că *Ville-Harduin*, când năvăli în Peloponez cu Cruciaţiĭ şi

vru sĕ-l cucercască, zîse că pênĕ când nu se vor lua strîmtorile munţilor *Scurţĭ* şi castelul familii Βουτζαρὰ, nu poate gândi la atacarea oraşelor peninsuleĭ. Apoĭ în nota (*) de la pag. 368 Fallmerayer spune: Auf der Burg Araklovon lag ein tapferer Krieger aus der gräcisirten Barbarenfamilie Butzara (ἀπὸ τοὺς Βουτζαράδες), adecă: „Pe castelul Araclovon era un ţapĕn luptător din familia barbară grecizată *Buţara* (a Buţaraţilor)„.

Din cronica Moreĭi se ştie că din toate populaţiunile din Peloponez ceĭ cari aŭ făcut cea maĭ mare rezistenţă Cruciaţilor aŭ fost muntenii de la munţiĭ *Scurţĭ* (τὰ Σκόρτα) şi ceĭ dintre Metona şi Patras, uniĭ subt prinţul Βουτζαρᾶς şi ceĭ-lalţĭ subt prinţul Βρανᾶς. D. Satas (Documents inédits relatifs à l'hist. de la Grèce au moyen âge, vol. I, pag. XVIII) susţine că Βουτζαρᾶς şi Βρανᾶς şi muntenii de la munţiĭ Scurţĭ din Trifilia aŭ fost *Albaneji* zîcênd că numele Βουτζαρᾶς îĭ aminteşte pe Sulĭatul *Boţari*, apĕrătorul independenţiĭ elenice, al căruĭ nume îl derivă de la cuvintele *botza*, *boza*, *buza*, ear Βρανᾶς că şi el este un nume albanezesc, pe care îl derivă de la *bran*, *branis*, *sbranis*. Noĭ am vĕzut maĭ sus că numele ce poartă şi astăzi muntenii din Trifilia, unde se află munţiĭ *Scurţĭ* şi *Suli-mohoriţiŭ* şi *Giurgeniŭ*, sûnt româneştĭ; am vĕzut la pag. 104, nota 52, că numele satelor date acolo sûnt româneştĭ; am vĕzut că armatolul *Suli-mohoriţilor*, Ioan *Melĭu*, poartă nume românesc, căcĭ *Melĭu* în dialectul macedoromân însemnează *meĭŭ*, poreclă dată la Românii cari sûnt *scurţĭ*, precum şi aceea de *Mazăre* şi *Măzărachi*, pe care a purtat-o şi un şef al unuĭ mare trib de Românĭ, cari după numele şefuluĭ lor fură numiţĭ *Mazariţĭ* şi Mazarachiţĭ, precum alţiĭ fură numiţĭ *Buĭi* şi *Malacaşĭ* saŭ *Malacaşiţĭ* (vezĭ la pagina 8); am vĕzut că *Ioan Melĭu* pentru vitejiile sale fu poreclit, se înţelege, de compatrioţii sĕĭ Trifilienĭ *Suli-Mohoriţĭ* saŭ ceĭ-lalţĭ, cu porecla *dres*, poreclă românească, pe care nu puteaŭ se ĭ-o dea nicĭ Greciĭ nicĭ Albanejiĭ; numele τὰ Σκόρτα βουνὰ am vĕzut că nu este slavonescul *Gortan*, care însemnează *strimtorĭ de văĭ;* numele castelului *Araclovon* de şi slavonesc are pe *a* de la început, care ne arată că ceĭ ce-l numiră astfel şi cari locuĭaŭ într'ênsul aŭ fost Românĭ, căcĭ Românii de dincolo de Dunăre la toate cuvintele începĕtoare cu *r* pun un *a* înaintea luĭ, aşa că şi cuvêntul *Raclovon*, *Rahova* numaĭ Românii puteaŭ sĕ-l facă *A*raclovon şi *A*rahova; D. Satas spune că numele Βουτζαρᾶς îĭ aminteşte pe *Botzari*. Βουτζαρᾶς nu poate fi alta de cât românescul *Bucĭàra*, care este *Bòcĭar*, formă augmentativă a luĭ *Boţ* şi *Bocĭu*, şi care luând la fine pe *a* (ca la Mitru, Mitr*a*, acest, acest*a*), etc. (vezĭ la pag. 33, nota) şi trecênd accentul la penultimă, a schimbat în *u* şi pe *o* de la Bocĭar, şi s'a făcut *Bucĭàra*. Cât despre Βρανᾶς, pe care D. Satas îl derivă de la *bran*, *branis*, *sbranis*, spunem că el nu reproduce un nume *Branas*, ci pe *Vrană* saŭ *Vrana*, nume pe care nu-l poartă nicĭ un Albanez nicĭ în forma de *Brana* nicĭ în forma de *Vrana*, ci-l găsim şi astăzĭ numaĭ la Românii din peninsula Balcanică. Ca se nu cităm porecla *Vrană* din multele liste ce posedăm încă inedite de numele a miĭ de locuitorĭ din sate

românești din peninsula Balcanică, poreclă foarte des găsită, dăm din *Lambride* (vol. I, pag. 146, rândurile 25 și 27) pe *Vrană* papa Ioan și Ioan *Vrană*, Românĭ din comuna românească *Grebenițiĭ* din provincia *Zagori* din Epir. In cartea D-luĭ Doctor *Lambride* această poreclă se găsește des la Românĭ.

Din toate cele de maĭ sus dar rezultă că *Trifilia* a fost colonizată de Românĭ, nu de Albanejĭ, nicĭ de barbariĭ *Sclavunĭ*, despre cari se zîce că inundară Peloponezul, Sclavunĭ cari, luațĭ și cercetațĭ de aproape, nu sûnt alta ceva de cât Românii din *Moesia* și *Tracia*, din cari mare parte fură siliți se se disloace spre sud ne maĭ putênd se reziste la potopul barbarilor cari năvăliră în acele provinciĭ (1).

Revenind la armatolul Iani *Melĭu*, de la care ne-am abătut pentru a demonstra romanitatea sa și a compatrioților sĕĭ, trebue se maĭ spunem că Φωτάκος (Ἀμομνημονεύματα περὶ τῆς Ἑλλ. ἐπαναστάσεως, pag. 201, rândul 23) ne dă porecla *Melĭu* în forma românească chĭar în limba grecească, când la pagina citată scrie pe niște rude ale luĭ Melĭu : τὸν Δημήτρη καὶ Κωνσταντῆ Μέλιους.

Iani *Melĭu* a fost asasinat în timpul revoluțiuneĭ grecești (Filimon, IV, pag. 116).

No. 183. *Mitru Mitala*, armatol la Parnas, era dintr'un sat *Sigdița*. Numele *Mitala* (Μίταλα) este augmentativ Macedoromân a luĭ *Mitu* (= Mitru, Dumitru), și prin urmare armatolul în chestiune a fost *Român*. Vezĭ despre el în Satas (Χρον. ἀνέκδοτον Γαλαξειδίου, pag. 175 jos), ear despre *Mitu*, la pagina 25, nota (1) din această scriere a noastră, și despre forma *ali*, *ală*, la pag. 46 No. 36.

No. 184. Capitan *Murtu* a fost împreună cu capitan *Vlaho-Ghĭorgachi* protopalicar al armatoluluĭ *Iani Belu* saŭ *Belo-Ianu* din Etolia, și străbun al unuĭ *Tanasùla Ferentinu*, *celnic* (1) bogat din Acarnania (Ἀριστ. Βαλαωρίτης, în Ἀθ. Διάκος, pag. 187—195, și în special pag. 192 și 194). *Murtu*, cu nume românesc, camarad de arme cu Vlaho-Ghĭorgachi, și adĭutant al armatoluluĭ român *Iani Belu*, nu poate fi de cât *Român*. Vezĭ despre numele *Murtu* la pag. 43 No. 5; despre *Iani Belu* la No. 151; ear despre *Vlaho-Ghĭorgachi* la No. 203.

No. 185. *Hristu Palasca* era Sulĭat, fiul luĭ *Triandafil Palasca*. Triandafil Palasca era ginerele luĭ Chițu Boțari, tatăl luĭ Marcu Boțari, și Perevos ne spune (Ἱστ. τοῦ Σουλίου, etc., vol. I, pag. 70) că el trădă pe Sulĭațĭ și împinse la trădare și pe socrul sĕŭ. Pe de altă parte Perevos, în opul citat maĭ sus (vol. I, pag. 129), ne spune că Sulĭațiĭ Cuțu-Nica și unu Pulĭu Gușiu *Buzbă*, din tribul Buz-baților, fiind amenințate de a fi decapitate de Ali-pașa niște rude ale lor cari eraŭ zăloage în mânile satrapuluĭ, se învoiră cu el pentru scăparea lor ca să introducă pe ascuns în Suli oștire de a luĭ Ali-pașa.

(1) Vezĭ detaliurĭ interesante la No. 189.

(1) Vezĭ insemnarea cuvêntuluĭ la pag. 51 și 210, nota (1).

Pouqueville aseminea spune că *Pulĭu Guşĭu Buzbă*, arătând oareşĭ care slăbicĭune într'o luptă, nu maĭ putea se trăească în Suli nicĭ el nicĭ familia sa pentru ocările de toate zilele ce li se făceaŭ de ceĭ-lalţĭ Sulĭaţĭ şi Sulĭate, şi prin urmare se decise se-ĭ pedepsească pe toţĭ prin trădare, şi introduse pe ascuns în Suli oştire de a luĭ Ali-paşa, pe când Sulĭaţiĭ eraŭ în luptă cu el (Pouqueville, Hist. de la régénér. vol. I, pag. 158). Ear la pag. 37 din volumul al IV al aceluĭaşĭ op, Pouqueville ne spune că *Hristu Palasca* era fiŭ al aceluĭ *Pulĭu Guşĭu Buzbă*, care trădă *Sulĭul*. Ênsă tot Pouqueville pe acest *Pulĭu Guşĭu* îl numeşte: *„le traître Palascas„* la pag. 170 din volumul ântâiŭ. *Pulĭu Guşĭu Buzbă* dar se vede că era poreclit şi *Palasca*. Pe acest trădător *Pulĭu Guşĭu Palasca* Perevos (Ἱστορία τοῦ Σουλίου καὶ Πάργας (vol. I, pag. 70) îl numeşte şi *Triandafil Palasca* (Τριαντάφυλλον, Παλάσκαν λεγόμενον).

Orĭ cum am admite, orĭ că *Pulĭu Guşĭu* este altă persoană, orĭ că este tot aceeaşĭ cu *Triandafil Palasca*, care s'ar fi numit *Triandafil Pulĭu Guşĭu* şi poreclit *Palasca*, rezultă că *Hristu Palasca* a fost fiul unuĭ om însemnat din Suli, dar care saŭ de ură către compatrioţiĭ sĕĭ saŭ de slăbicĭune pentru a-şĭ scăpa nişte rude zăloage, în pericol de a fi decapitate de Ali-paşa, a fost trădătorul compatrioţilor sĕĭ. *Triandafil Palasca* saŭ *Triandafil Pulĭu Guşĭu Palasca*, după catastrofa Sulĭaţilor în urma trădăriĭ sale, fu prins de armatolul Gheorghe Caraiscachi şi predat luĭ Ali-paşa, care dădu ordin de-ĭ sfărâmară cĭolanele cu cĭocanul spre resplata rĕuluĭ ce făcu, după cum vom vorbi pe larg maĭ departe (Perevos, Ἱστορία τοῦ Σουλίου, etc., vol. I, pag. 166—167).

Hristu Palasca pênĕ la 1820 trăi în insulele Ioniane, unde toţĭ Sulĭaţiĭ se retraseră după ce evacuară munţiĭ Suli la 1804. El servi acolo subt Ruşĭ, când ocupară insulele Ioniane, şi căpătă gradul de *maĭor* în artilerie (Pouqueville, régénér. vol. IV, p. 37 jos). Şi în Filimon, (vol. I, p. 133) găsim pe *Hristu Palasca* subscris într'o petiţiune adresată la 1814 Impĕratuluĭ Rusiĭ Alexandru de vre-o 32 de comandanţĭ de oştire, ceĭ maĭ mulţĭ Sulĭaţĭ, prin care petiţiune cereaŭ a fi luaţĭ în serviciul militar rusesc (1). După această dată pênĕ la 1820 numele luĭ *Hristu Palasca* nu se aude. In acest interval ênsă se vede că fu silit sĕ se împace cu Ali-paşa şi se intre în serviciul luĭ militar, poate din cauză că Ali-paşa maĭ avea încă în mâna sa zăloage din familia luĭ Palasca, cari eraŭ ameninţate de moarte, şi-l puse în alternativă se aleagă, precum făcu şi cu alţĭ Sulĭaţĭ. De aceea la 1820, când Ali-paşa fu *măzilit*, *Hristu Palasca* combate pentru el în contra oştirilor împĕrăteştĭ fiind comandant peste un corp de o mie de soldaţĭ. In acest timp îşĭ liberase familia din mânile luĭ Ali-paşa şi o trimise în comuna românească *Că-*

(1) In acea petiţiune comandanţiĭ spun că şi eĭ şi familiile lor sûnt ameninţaţĭ de a muri de foame, căcĭ în Turcia nu se maĭ pot întoarce, ear Inglejiĭ, în armata cărora serviră pênĕ atuncĭ, iĭ congediară ne maĭ avênd trebuinţă de serviciul lor.

lăreţiĭ de la Pind. După decapitarea luĭ Ali-paşa, fiind că ceĭ maĭ mulţĭ generalĭ aĭ luĭ trecură în serviciul Sultanuluĭ, trecu şi *Hristu Palasca* cu gradul său de *chiliarch*, şi împreună cu generalul *Omer Vrioni* şi cu *Alexi Nuţu*, care pênă atuncĭ servi cu mare fidelitate cauza luĭ Ali-paşa, intrară cu oştirile împărăteştĭ în Grecia în contra insurgenţilor şi ajunseră aproape de oraşul Levadia din Beoţia, pe care-l asediară. *Hristu Palasca* şi *Alexi Nuţu* (1), ca creştinĭ, simpatizaŭ negreşit pentru cauza revoluţionarilor şi aduseră marĭ serviciĭ Creştinilor. Pe când încă continua asediul, *Hristu Palasca* află că Turciĭ earăşĭ îĭ luaseră familia din *Călăreţĭ* ca zălog, şi atuncĭ în loc să se devoteze maĭ mult Turcilor pentru a nu periclita viaţa eĭ, el trecu imediat la revoluţionarĭ împreună cu *Alexi Nuţu*, şi se puse sub steagul luĭ *Odiseŭ Andruţu*, şi prin curagiul şi esperienţa sa militară aduse marĭ serviciĭ revoluţiuneĭ şi subt Odiseŭ Andruţu şi ca comandant a parte maĭ târziŭ.

Odiseŭ Andruţu, *Hristu Palasca* şi *Alexi Nuţu* se cunoşteaŭ de maĭ nainte ca uniĭ cari aŭ fost în serviciul luĭ Ali-paşa. Ênsă Odiseŭ iĭ dispreţuĭa, pe *Palasca* ca fiŭ de trădător, care în loc se răsbune moartea tatăluĭ său serviĭa pe acela care-l omorî, ear pe *Alexi Nuţu* ca pe un boer, care cât timp a fost cu Ali-paşa nu căuta de cât interesele luĭ şi a-şĭ mânţînea poziţiunea naltă ce ocupa fără a gândi la liberarea Creştinilor. *Odiseŭ* în revoluţiunea greacă era unul din ceĭ maĭ vitejĭ generalĭ, şi era comandantul tuturor trupelor revoluţionare din Grecia orientală, şi avea subt el mulţĭ însemnaţĭ armatolĭ, şi ajunse celebru în Grecia chĭar de la începutul revoluţiuneĭ prin câteva lupte foarte îndrăsneţe încoronate de succes. Ênsă câţĭ-va *dascălĭ* şi *archiereĭ*, cari n'aveaŭ nicĭ o idee de răsboaĭe, formaseră un guvern provizoriŭ şi începură a da ordine şi luĭ Odiseŭ, care supărându-se de aceasta merse în contra lor ca să-ĭ prindă. Aceştia ca şi alţiĭ cari se întitulaŭ guvern provizoriŭ începură a prigoni pe *Odiseŭ* ca nesupus, şi într'o zi deciseră ca să-ĭ ia comanda, pe care nu ĭ-o dăduseră eĭ, ci renumele său printre armatolĭ şi victoriile sale, şi numiră în locul luĭ pe Hristu Palasca şi pe Alexi Nuţu, pe cari îĭ trimiseră să-l înlocuească. Pe când aceştia mergeaŭ se înlocuească pe Odiseŭ, diferite rumorĭ se respândiseră că eĭ mergeaŭ cu decrete se ucidă pe Odiseŭ condamnat de ceĭ de la guvernul provizoriŭ. Decĭ cum ajunseră în lagărul luĭ Odiseŭ şi-ĭ cetiră decretele de numirea lor, Odiseŭ adunând în jurul său pe ostaşiĭ săĭ îĭ întrebă pe cine vor eĭ de general, pe el saŭ pe *Hristu Palasca* şi pe *Alexi Nuţu;* şi eĭ într'un singur glas respunseră că pe *el*. Atuncĭ Odiseŭ zise în gura mare către eĭ *„dacă mĕ vreţĭ pe mine şi aceştia aŭ venit să mĕ gonească dintre voĭ, pedepsiţĭ pe inimiciĭ voştri şi pe aĭ meĭ.“* După aceste vorbe *Odiseŭ* se retrase şi se făcu o mare ochlagogie printre soldaţĭ, cari cu strigăte de *„moarte inimicilor generaluluĭ nostru“*, uciseră pe *Hristu Palasca* şi pe *Alexi Nuţu* (1822, Maiŭ 25).

(1) Vezĭ despre Alexi Nuţu la pag. 131—132, nota (2).

Hristu Palasca avea de rudă pe unu *Lĭuşĭa* (Λιούσας), care-l însoţĭa când *Palasca* împreună cu Omer Vrioni intrară cu oştirile turceştĭ în Beoţia (Filimon, vol. IV, pag. 122 . Numele *Lĭuşĭa* este prescurtat din *Tulĭuşĭa*, diminutiv luĭ *Tulĭu* (vezĭ la pag. 7).

Numele *pălască* în dialectul Macedoromân însemnează *cartuşieră*, şi se dă ca poreclă la *voĭnicĭ*. Tricupis ênsă (vol. II, pag. 239, rândul 7, 34 şi pretutindenĭ) scrie Μπαλάσκας. Se fie oare atuncĭ porecla *Balaşca*, poreclă care se aude des printre Românĭ pe lûngă *Balu*, *Balaţu*, *Balàşĭŭ*, *Balàşĭa*, *Beălişea*, *Bălăşìca*, *Balaşca?* Noĭ nu credem, căcĭ cuvêntul *pălască*, uniĭ îl pronunţă *bălască*, precum şi cuvêntul *tufechi* (puşcă) *d*ufechi.

Hristu Palasca era fiul luĭ *Pulĭu Guşĭu Buz-bă* din Suli, din tribul *Buzbaţilor*, despre care spune Perevos (Ἱστορία τοῦ Σουλίου καὶ Πάργας, vol I, pag. 14) că veni în *Suli* de la Βλαχοχώρια, adecă de la *satele româneştĭ*. Nu încape dar nicĭ o îndoeală că *Hristu Palasca* a fost *Român*.

Perevos, de origină Român, elenizat de mult şi necunoscênd limba română, apoĭ adept înfocat al elenizărĭĭ cât maĭ curênd a Românilor, n'a vrut se spună că *Sulĭaţĭĭ* aŭ fost Românĭ, ci-ĭ numeşte *Elinĭ* pretutindenĭ unde vorbeşte de eĭ. Dar numaĭ pe Sulĭaţĭ ĭĭ numeşte *Elinĭ?* Şi pe ceĭ-lalţĭ Românĭ pretutindenĭ ĭĭ numeşte *Elinĭ*. In cartea sa Ἱστορία τοῦ Σουλίου καὶ Πάργας de la pag. 22 pênă la 37 ne dă ca *Elinĭ* pe următorĭĭ căpitanĭ Românĭ. Aceştĭ căpitanĭ sûnt: *Iani Bucuvală*, Capitan *Zidru*, Capitan *Tocĭcu*, Capitan *Iani Caralĭ*, *Macri-Tanase*, *Macri-Pulĭu*, *Bajdechi*, *Gĭuvara*, *State*, *Caraiscu*, *Blahava*, *Lazeştĭĭ*, *Nicu Ţara*, *Andruţu*, *Cacĭoni*, *Cacĭandoni*, *Lepenĭoti*, *Ţaghìla*, *Sterghĭu Sturnari*, *Naca*, *Ciolac*, etc. „Poate că nu ştia Perevos că aŭ fost Românĭ„, va zîce cineva. Noĭ rĕspundem că *ştia*, precum aŭ *ştiut* şi *ştiŭ* bine maĭ toţĭ scriitorĭĭ moderni Grecĭ, cari aŭ scris despre armatolĭ; dar de ce atuncĭ n'aŭ spus că aŭ fost *Românĭ?* Se rĕspundă ceĭ cari aŭ darul de a ghici.

Câteva cuvinte încă despre *Palasca* şi terminăm. Perevos spune *eronat* (Ἀπομν. πολεμικά, vol. I, pag. 61 jos — 62 sus) că *Hristu Palasca* era din satul *Godeşti*. Satul *Godeşti* este românesc, se află pe Pind şi dădu şi el doĭ însemnaţĭ armatolĭ, pe *Iani Costa* şi pe *Iani Cutulida*, despre cari vezĭ la No. 220 şi No. 224.

No. 186. *Dimitri Palĭopol* a fost din oraşul românesc *Cărpenişĭŭ* de la munţiĭ Agrafa (Ἀραβαντινός, Χρονογρ. τῆς Ἠπείρου, vol. I, pag. 256, nota ιδ'); pag. 284 şi 298, nota 1); Pouqueville, voyage, ediţ. I, vol. V, pag. 399 jos şi 400—404; Gudas, vol. VIII, pag. 444, 445). Dupĕ cuprinsul citaţiunilor de maĭ sus familia luĭ *Dimitri Palĭopol* a fost una din cele maĭ influente din *Cărpenişĭŭ*, dar prigonită de *Curt-paşa* (vezĭ nota (2) de la pag. 131—132), era scăpĕtată în timpul copilărieĭ luĭ *Dimitrie Palĭopol*. Acesta rĕmas orfan de tătă în vêrsta de 14 anĭ, fu silit sĕ se espatrieze ca se scape de inimiciĭ familiĭ sale, şi intră în trupa unuĭ Armatol rebel, unde în puţin timp se distinse prin curagĭŭ rar şi prudenţă, şi formă o trupă a sa, cu care punea

groaza în Turcĭ. „Le bruit de sa *valeur* volait de bouche en bouche„ zîce Pouqueville (voyage, ediţ. I, vol. V, pag. 400), şi renumele de vitejie a luĭ *Palĭopol* ajunse aşa de mare, în cât la aceeaşĭ pagină Pouqueville spune: „Dans les siècles héroiques Paléopoulos serait devenu un autre Thésée, tandis que parmi les Grecs humiliés il ne pouvait être qu'un chef de partisans„. Tot la această pagină ne spune Pouqueville despre Palĭopol că un vechĭŭ amic al tatăluĭ sĕŭ, *Canavos*, *grec de rasă antică*, îl *smulse* din cariera aventuroasă de armatol, ce îmbrăţoşĭase, îĭ dădu de nevastă pe unica sa fiică, şi fiind că era influent pe lûngă Ali-paşa, reuşi a-l face earăşĭ primat al *Cărpenişĭuluĭ*. Inimicĭĭ sĕĭ ênsă reuşiră a scoate un firman de moartea luĭ Palĭopol, şi el fu silit earăşĭ se se declare rebel, şi doĭ anĭ de zîle a fost în continue lupte cu vizirul Tesaliĭ, după cari earăşĭ fu recunoscut de *primat* al Etoliĭ. Atuncĭ Ali-paşa, cunoscênd meritele luĭ militare, îl luă în serviciul sĕŭ militar, şi de atuncĭ *Palĭopol* deveni omul luĭ Ali-paşa, cu care era de aceeaşĭ vêrstă şi cu care semîna atâta, în cât îĭ numĭaŭ „*Menechmĭ Epiroţĭ*„. Ceea ce-ĭ lega pe lûngă acestea era şi faptul, că şi părinţiĭ lor eraŭ amicĭ intimĭ. Pe când semînaŭ aşa de mult în fizionomie, diferĭaŭ cu totul în calităţile inimeĭ. Palĭopol era viteaz, sincer şi veridic, pe când Ali-paşa era fricos şi ipocrit. In toate luptele ce avu Ali-paşa cu rivaliĭ sĕĭ Paşĭ Albanejĭ Palĭopol îĭ comanda oştirile şi-ĭ căştiga luptele, pe când Ali-paşa, când se apropia momentul luptelor, îngălbenĭa de frică şi ruga pe Palĭopol se-ĭ dea costumul sĕŭ şi el sĕ se îmbrace cu haĭnele luĭ Ali-paşa, şi făcea aceasta ca se nu fie descoperit de inimicĭ, maĭ cu seamă când era silit se fugă. Aceasta o făcu de multe orĭ şi când era învins de Sulĭaţĭ (vezĭ despre toate acestea, pe cari le rezumăm în traducere, Pouqueville, voyage, vol. V, pag. 400—401 şi nota (1) de la 401, ediţ. I). Pouqueville ne spune în nota de maĭ sus că *Palĭopol* vĕzênd laşitatea luĭ Ali-paşa, de multe orĭ îĭ trecu prin minte se ucidă pe acest monstru şi se scape lumea de el, dar Canavòs, socrul sĕŭ, nu-l lăsă sĕ-şĭ păteze onoarea, cu tot binele ce era se aducă prin acel asasinat.

Palĭopol ajunse idolul soldaţilor luĭ Ali-paşa, şi acesta se gândĭa cum se scape acuma de el. Decĭ asasină ântâiŭ pe socrul luĭ, cu toate că-ĭ aduse marĭ servicĭĭ, şi pregăti asasinarea şi a luĭ Palĭopol; acesta ênsă aflând scopurile satrapuluĭ se retrase în munţiĭ Agrafa şi îmbrăţoşĭè earăşĭ viaţa de armatol şi luptă patru anĭ cu oştirile luĭ Ali-paşa, dar ce putea se facă în contra atâtor oştirĭ el cu o mână de oamenĭ în discordia în care eraŭ puşĭ pe atuncĭ Armatoliĭ ceĭ-lalţĭ (1)? Decĭ prigonit din toate părţile scăpă la Constantinopoli, unde puindu-se sub protecţiunea legaţiuneĭ Franceze, adresă Porţiĭ la 1812 o justificare a purtăriĭ sale şi un plan detalĭat despre mijloacele prin cari s'ar putea doborî Ali-paşa, al căruĭ mărire ameninţa detronarea Sultanuluĭ (Pouqueville, voyage, vol. V, pag. 402—403).

1) Pouqueville, régén. vol. I, pag. 189, 174—5.

Poarta ascultă consiliile luĭ Palĭopol, dar planul a fost trădat de spioniĭ luĭ Ali-paşa şi nu reuşi, când tocmaĭ pe la 1820 un vechĭŭ amic a luĭ Palĭopol, Paşo-beĭ, reuşi pe lûngă Sultan a-l pune în aplicare luând cu el 20 de miĭ de soldaţĭ şi mergênd în contra luĭ Ali-paşa. *Palĭopol* fiind atuncĭ la Constantînopoli bolnav şi bătrên, pe când Paşo-beĭ era gata de plecare în contra luĭ Ali-paşa, îl chemă la el şi încuragindu-l îĭ zise: „*mor cu regret că nu pot se mĕ găsesc cu tine pe muntele Driscos* (1); *Ali-paşa ar recunoaşte încă pe Palĭopol din ruetul groaseĭ sale puştĭ*„. Pouqueville (Hist. de la régénér. vol. I, pag. 398), de la care traducem cuvintele de maĭ sus ale luĭ Palĭopol, adaugă în nota (1) de la pagina 398 următoarele cuvinte: „Le fusil de Paléopulos, appelé *Milioni*, était d'un calibre énorme; il avait une réputation aussi grande chez les Épirotes, que l'épée de Roland parmi nos anciens preux„. Tot aşa era şi sabia armatoluluĭ *Condo-Iani*, pe care o eredită nepotul sĕŭ Cacĭandoni (vezĭ la No. 47). D. Gudas (vol. VIII, pagina 444) ne spune că *Palĭopol* a fost şi la Iaşĭ înainte de isbucnirea revoluţiuneĭ greceştĭ, şi că acolo găsi pe un compatriot al sĕŭ numit *Tanase Furlida*, *tufecciŭ* de profesiune, care îĭ dădu ospitalitate şi ajutor, şi că muri în *Iaşĭ* resturnat de o trăsură. Pouqueville zîce că *Palĭopol* muri puţîne zile după întrevederea ce avu cu Paşo-beĭ, dar nu spune unde.

Despre faptele militare ale luĭ Palĭopol, atât în serviciul luĭ Ali-paşa cât şi ca armatol, vorbeşte des Pouqueville în scrierile sale. (Vezĭ între altele, paginile: 92, 93, 94, 135, 136, 169, 174—5, 189, 250, 396, 397, 398, 399, în vol. I din Hist. de la régénération de la Grèce, a treĭa ediţie).

Trecem acuma la probele despre romanitatea luĭ *Palĭopol*. El era din *Cărpenişiŭ*. Despre Cărpenişiŭ eată ce ne spune Pouqueville (voyage, vol. IV, ediţ. II, pag. 24): „*Carpénitze*, bourgade de six cents familles *valaques* et albanaises *mahometanes*„. Ear la pag. 21, nota (2), linia întâĭa cetim: „*Cadastre* du canton de *Carpenision* ou *Carpénitzè*„. Identitatea numelor *Carpenision* şi *Carpénitzè* este indispensabil se o constatăm, căcĭ Pouqueville la pag. 21, nota (2) ne dă oraşul *Carpénitzè* de la pag. 24 cu numele *Carpenision*, şi ni-l dă locuit de 1000 de familiĭ cu adaosul în parentez: (moitié Grecs et Turcs), pe când la pagina 24 pe Carpenision ni-l dă cu numele *Carpénitzè* spuind că este locuit de 600 de familiĭ Româneştĭ şi Albanezeştĭ *mahometane*. Este acelaşĭ oraş, cel maĭ mare din toată provincia *Cărpenişiuluĭ*. Acel *moitié Grecs et Turcs* a luĭ Pouqueville din cele 1000 de familiĭ ce ne dă la pag. 21, nota (2), care este în contrazîcere cu cele 600 de familiĭ de la pag. 24, nu poate însemna alta ceva de cât că jumĕtate sûnt *Creştinĭ*, jumĕtate *Turcĭ*. *Albanejiĭ mahometanĭ*, despre cari vorbeşte Pouqueville la pag. 24, sûnt *Fărşeroţĭ* turciţĭ de mult, altfel Românii din Cărpenişiŭ trebuĭa se facă una din doauĕ, orĭ se nu priimească în oraşul lor Turcĭ, orĭ se părăsească oraşul. Aşa aŭ făcut totdauna Românii în orĭ-ce provincie tur-

(1) Este lûngă Ianina, capitala luĭ Ali-paşa.

cească. Provincia întreagă a *Cărpenişiului* afară de câteva sate grecizate deja este locuită şi astăzĭ numaĭ de Românĭ, şi cetitorul necrezĕtor n'are de cât se deschidă volumul citat maĭ sus al cărţiĭ luĭ Pouqueville la pag. 21, 22, 23, 24, şi cetind numele româneştĭ ale satelor se va încredinţa despre ceea ce spunem, precum şi despre provincia Agrafa, a căriĭ nume de sate le poate ceti la pag. 17 şi 18. Un *Cărpenişĭan* dar creştin nu poate fi de cât Român, dacă am admite că ceĭ turciţĭ nu maĭ sûnt Românĭ de sânge. Dar dacă Dimitrie Palĭopol *Cărpenişĭanul* a fost Român, de ce se poreclĭa Παλαιόπουλος, adecă fiul luĭ Παλαιὸς (= *vechĭŭ*)? Maĭ ântâĭŭ observăm că numele Παλαιόπουλος nu se pronunţă de Grecĭ Paleopulos, ci Palĭopulos, şi Grecií moderní n'aŭ poreclă Παλαιὸς (pronunţă paleòs), ci Παλῃὸς, şi de la Πολῃὸς profesoriĭ Grecĭ fac pe Παλῃόπουλος, pe care eĭ şi ceĭ cari vor sĕ elenizeze îl pronunţă Παλῃόπουλος, dar îl scriŭ saŭ maĭ bine îl tipăresc Παλαιόπουλος. Prin urmare Παλαιόπουλος este Παλῃόπουλος, adecă Palĭopulos. Dacă pronunţăm numele cum îl pronunţă Greciĭ, adecă Palĭopulos, şi scoatem terminaţia πουλος, ne rĕmâne numele simplu *Palĭo*, care este una din doauĕ, saŭ grecescul παλῃο (vechĭŭ), saŭ macedoromânescul *palĭŭ*, care este *paĭŭ* în dialectul din România. Profesoriĭ Grecĭ, cari aŭ mania de a eleniza numele româneştĭ ale elevilor Românĭ, prefac porecla *Ţapu* în Ţapopulos Τσαπόπουλος (Tricupis, II, pag. 78), porecla *Pişca* în Pişcopulos Πισκόπουλος (Filimon, I, pag. 341), porecla *Ţara* în Ţaropulos Τσαρόπουλος (Satas, Τουρκοκρ. Ἑλλὰς, pag. 577, nota), porecla Ţiru (= *cĭur* în dial. macedor.) în *Ţiropulos* Τσιρόπουλος (Filimon, I, pag. 414), porecla Pucur în Bucuropulos Μπουκουρόπουλος (Φωτάκος, pag. 239), porecla Mămăligă în Mamalinghidis Μαμαλιγκίδης (Passov, pagina 102, cântecul CXXX, versul 5), etc., etc. Aceste nume terminate şi aschimonosite astfel în πουλος, Românií pentru motive de decenţă dictată de coincidenţă supĕrăcĭoasă pentru urechile lor caută cu toate chipurile sĕ le evite, şi când n'aŭ încotro apoĭ le pronunţă *plu* în loc de *pulos*, şi zîc *Lazoplu*, *Palĭoplu*, etc. şi scapă de cacofonie. Ce s'a întêmplat dar cu formarea porecleĭ *Palĭopulos?* tatăl luĭ Dimitrie *Palĭopol* se numĭa *Ioan Palĭu*, adecă Ioan *Paĭu*, şi profesorul iĭ schimbă numele în *Palĭopulos*, precum alţiĭ schimbară pe *Ţapu* în *Ţapopulos*, şi *Palĭu* prefăcut în *Palĭopulos* s'a pronunţat Palĭopulos (Παλῃόπουλος) şi s'a scris de cărturarĭ Παλαιόπουλος şi pronunţat Paleopulos de ceĭ cari nu înţeleg bine limba greacă modernă. Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης, care a scris în limba poporuluĭ grecesc, şi care este pentru Grecĭ un alt *Alexandri* al Românieĭ, într'o notiţă ce ne dă despre Palĭopol în cartea sa Κυρὰ Φροσύνη, pag. 153, zice: „Παλαιόπουλος ἢ Παλῃόπουλος„, adecă „*Paleopulos* saŭ *Palĭopulos*„. Porecla *Palĭu* (= *paĭu*) o poartă şi o familie din comuna românească *Săracu* de pe Pind, şi un doctor în medicină din această familie, actualminte medic la Preveza din Epir, se numeşte şi se subscrie *Leonida Palĭu* (Λεωνίδας Πάλιος). Domnul Doctor *Palĭu*, care poartă numele grecesc de botez Λεωνίδας, dacă şĭ-ar fi grecizat şi porecla în Παλαιόπουλος

saŭ Παληόπουλος, era se ne dea şi D-sa mult de lucru ca să-l demonstrăm cu probe din cărţĭ tipărite că este Român, cu toate că la 1880 trecênd prin Preveza am făcut cunoştinţă cu D-sa şi am vorbit şi discutat despre multe lucrurĭ în dialectul nostru macedoromân.

Dimitrie Palĭopol dar a fost Român, şi porecla luĭ nu este de la grecescul παληὸς = *vechĭŭ*, de unde să se fi făcut Παληόπουλος, după cum arătăm aĭurea dând probe nu din cărţĭ tipărite, ci din informaţiunile ce am căpătat din faţa loculuĭ chĭar de la rude.

Dar *Canavòs* (Καναβὸς), socrul luĭ Palĭopol, a fost el *grec de rasă antică*, după cum spune Pouqueville în citaţiunea ce am dat maĭ sus? Prin *grec de rasă antică* s'ar înţelege un grec coborîtor de la un Elin din timpurile luĭ Pericles saŭ în fine şi din epoca post-clasică a Grecilor anticĭ. Ênsă cuvêntul Canavòs (Καναβὸς) din nenorocire pentru Canaveştĭ nu este *elinesc*. Apoĭ Pouqueville nu ne spune cum o poreclă Καναβὸς, care n'are nimica grecesc, poate arăta că cel ce o poartă este *Elin*. Negreşit că Pouqueville, dând peste acest nume, a gândit la acel Καναβὸς, care la intrarea Cruciaţilor în Constantinopoli (1204) a fost ales şi proclamat de populaţiunea din capitală împĕrat fără voĭa luĭ al imperiuluĭ Bizantin, dar foarte ĭute depus (vezĭ în Νικήτας Χωνιάτης, pag. 744 şi 746 (1), ediţiunea Bonn). Dar nu ştim ce probe aŭ făcut pe Pouqueville se creadă pe Anagnosti Καναβὸς, socrul luĭ Palĭopol, din Cărpenişĭŭ, ca descendent al aceluĭ efemer împĕrat, şi a ne da şi pe modernul Καναβὸς ca *grec de rasă antică*. In listele ce posedăm de numele ce poartă actualminte Românii din peninsula Balcanică găsim des numele saŭ maĭ bine porecla de Καναβὸς în formele *Cănàv*, *Scănàv* şi *Scănàva* (2) (pentru bărbaţĭ), şi *Cănàva* (pentru femeĭ). Dacă dar ne-am lua după Pouqueville, ar trebui ca unde găsim poreclele *Cănav*, *Scănàv*, *Cănàva*, *Cănàve*, *Scănàve*, *Scănàvi*, se zîcem că ceĭ ce le poartă sûnt descendenţĭ aĭ efemeruluĭ împĕrat Bizantin Καναβὸς, ceea ce nu se poate, căcĭ sûnt mulţĭ şi în multe comune ceĭ ce le poartă. Trebue ênsă se fie uniĭ din eĭ adevĕraţiĭ descendenţĭ aĭ vechĭuluĭ *Canavòs*, dar cari? Porecla Καναβὸς este transcrierea în greceşte a luĭ *Cănàv* saŭ *Scănàv*, care se făcu şi Καναβῆς şi Σκαναβῆς de Grecĭ, nume purtat de mulţĭ Românĭ. Cuvêntul negreşit este latinesc, şi se află în feminin *canaba* şi la plural *canabae* cu însemnarea de: *corporaţiune*, *sat*, *cătun* pentru Romaniĭ aşezaţĭ în ţĕrile cucerite de eĭ în afară din Italia, şi aceste *cătune* provizoriĭ eraŭ locuite de regulă la început de *legionariĭ* Romanĭ. *Canabenses* se numĭaŭ locuitoriĭ *acestor cătune*.

(1) Νεανίαν τινὰ λαβόντες Νικόλαον τὴν κλῆσιν, Καναβὸν τὴν ἐπίκλησιν, εἰς βασιλέα χρίουσιν ἄκοντα. Ear la pag. 746: . . . Καναβῷ ἀνδρὶ τὸ ἦθος μειλίχῳ καὶ δεξιῷ τὴν γνώμην, μηδ' ἀγεννεῖ τὰ πολεμικά. La pagina 747 se spune că Nicolae Canavòs era de familie nobilă.

(2) In lista de la Călivele luĭ *Bardă-Alexi* de lûngă oraşul Βέρροια din Macedonia găsim familia luĭ Gheorghe *Scănàva*, ear în alte liste găsim formele cele-lalte, pe lûngă cari şi *Scănàvi* şi *Cănàvi*, de unde transcrierea în greceşte Σκαναβῆς, Καναβῆς.

Românii pentru a arăta un locuitor de nişte astfel de cătune fac de multe ori porecla *Cătuna* (1), ear ceĭ trăitorĭ printre Grecĭ, cari numesc *cătunul* saŭ *cătunele* καλύβια, aŭ adoptat cuvêntul *călive* în loc de *cătun*, şi de aceea cĭ formează porecla *Căliva* (Καλύβας). Tot aşa aŭ făcut şi legionariĭ Românĭ în timpurĭ maĭ vechĭ formând porecla *Cănàv* şi *Scănàv*, *Scănàva*, *Scănàve*, *Scănàvi*, pentru un locuitor de *canaba* saŭ *canabae*, şi de aci sûnt poreclele de Καναβὸς şi Σκαναβῆς, cari arată Romanĭ saŭ Românĭ, şi nicĭ o dată alt neam. Prin urmare Καναβὸς din Cărpenişĭŭ, socrul luĭ Palĭu (=paĭu) zîs şi Palĭopol, nu poate fi de cât Român şi nicĭ de cum *grec de rasă antică*, cum a crezut Pouqueville. (Vezĭ despre însemnările cuvêntuluĭ *canaba*, *canabae*, în Dr. Iulius Jung, Römer und Romanen, Innsbruck, 1877, pag. 77, 78, 79, 80).

Românii numĭaŭ *cătunele* şi *cănabele* lor şi cu numele *castre*. Despre *castre* şi despre Românii din Albania cum la început se numĭaŭ 'Αρβανῖται şi cum prin 'Αρβανῖται se înţelegeaŭ numaĭ *Românĭ*, ear nu Albanejĭ, vezĭ la No. 189 şi 249, şi nota (1) de la pag. 227—228.

Dar să ne întoarcem la Anagnosti Καναβὸς. După esplicările ce am dat în acest No., Καναβὸς a fost Român şi din porecla sa şi din numele oraşuluĭ Cărpenişĭŭ, de unde era, şi din încuscrirea cu capitan Dimitrie *Palĭu*, care a fost Român, pentru că am spus şi aĭurea şi repetăm şi aicĭ că Românii nu se încuscresc cu alte neamurĭ. Decĭ Καναβὸς n'a fost *grec de rasă antică*, precum n'a fost grec nicĭ Κολοβὸς, secretarul luĭ Ali-paşa, din oraşul românesc *Amincĭu*, zîs de Grecĭ Μέτζοβον (Metzovo).

Să nu se confunde porecla Καναβὸς (Cănàv) cu Κουνάβης (Cunàvi); căcĭ *cunàvi* la Macedoromânĭ însemnează *jder*, pe când *Cănàv* şi *Scănàv* are sensul ce l-am arătat maĭ sus. Un tênăr Macedoromân din părţile Cărpenişuluĭ, necunoscênd sensul cuvêntuluĭ latinesc *canaba*, *canabae* la Romanĭ, precum nicĭ cele relative la efemerul împărat al Constantinopoleĭ Καναβὸς, ne-a scris că Anagnosti Kanavòs, socrul luĭ Căpitan Dimitrie Palĭu, poate că nu se numĭa Canavòs, ci *Cunàvi*, şi că poate în scoală profesorul ĭ-ar fi schimbat numele din Κουνάβης în Καναβὸς după numele împăratuluĭ sus menţionat, şi că poate Καναβὸς saŭ Κουνάβης era din satul *Cunăvĭ* (plural) de pe munţiĭ de la Agrafa. Se poate şi aceasta, dar noĭ după esplicările de maĭ sus şi după informaţiunile personale ce avem nu credem. Cu toate acestea se vedem. In adevăr pe munţiĭ de la Agrafa din Tesalia occidentală se găseşte un sat cu numele *Cunăvĭ*, aproape de care se află un altul numit *Vulpĭ* la plural, despre care Pouqueville eronat crede că este un vechĭŭ oraş grecesc, care se numĭa Ὄλπη în antichitate (2). Şi astăzĭ când se vorbeşte despre satele *Cunăvĭ* şi *Vulpĭ* se zîce: la *Cunăvĭ*, la *Vulpĭ*, adecă:

(1) Vezĭ această poreclă la No. 274.

(2) Atuncĭ cine din Ὄλπη l-a făcut Vulpe? Negreşit că Greciĭ nu, căcĭ eĭ nu ştiŭ ce este *Vulpe* în româneşte.

la satele unde sûnt multele *cunăvĭ,* multele vulpĭ. *Cunàvi* (fem. singular) la Macedoromânĭ, am spus, se numeşte *jderul*, adecă un fel de *nevĕstuĭcă* mare şi lungă, cu pĕrul ca acel al blănilor de samur, şi care trăeşte prin pădurile de brad maĭ cu seamă. Satul *Cunăvĭ* ni-l dă Pouqueville în forma *Coniavi* [Pouqueville, voyage, vol. IV, ediţ. II, pag. 19, nota (2)] lûngă satele Mucea *(Moûcha)*, *Vracha, Frănghişte, Seliţa, Cliţu, Coclĭĭ* şi vechĭa *Cătuna (Palaeo-Catouna)*, despre care la nota (3) din citata pagină Pouqueville zîce: „Par la dénomination de *Catouna* les Valaques désignent les ruines des anciennes villes, comme les Grecs le font sous celle de Palaeo-Castron„. Ear despre satul *Vulpĭ*, cuprinzênd numaĭ 30 de familiĭ, ne vorbeşte Pouqueville la pag. 18, la rândul al 13-lea din notă, şi la pag. 19 din text din citatul op şi volum de maĭ sus. La pag. 18 în notă pe lûngă satul *Vulpĭ* vedem *Vechia Cătună* (Paleo-Catouna) cu 10 familiĭ şi *Cunăvĭ (Coniavi)* cu 6 familiĭ, negreşit Fărşeroteştĭ; ear la pag. 19 în text vedem comuna *Ghiàleşti* aproape de satul *Vulpĭ.* Toate aceste sate sûnt româneştĭ. *Canavòs* decĭ ar însemna; „cel din satul *Cunăvĭ*„, precum un alt căpitan originar din satul *Vulpĭ,* anume *Costa Vulpĭotis*, însemnează: *Costa* din satul *Vulpĭ* (Tricupis, vol. III, pag. 124; Filimon, vol. IV, pag. 147, unde *Costa Vulpĭoti* este menţionat cu alţĭ armatolĭ Românĭ, *Gogu Bacòla*, *Tragudàra*, etc.). Pe când porecla *Canavòs* ar fi în loc de *Cunavòs*, adecă din satul *Cunăvĭ*, cuvênt care se aude şi *Cănăvĭ*, precum şi *Canta-Cusinòs*, însemnează: Canta din *Cosina* (vezĭ la pag. 48, No. 3), porecla *Cunavi* (în singular) însemnează animalul înţeles subt acest cuvênt, şi cu această poreclă găsim în Lambride (vol. I, pag. 55, rândul 30) un călugĕr Român *Ghenadie Cunàvea* (Γεννάδιος ὁ Κουνάβης) din satul românesc: *vechĭul Săracu* (dat de D. Lambride în greceşte Παλαιοχωρίον Συρράκως). Că acest din urmă sat este românesc, vezĭ tot în Lambride, vol. II, pag. 6, rândurile 13—16, unde ca la toate satele româneştĭ D. Doctor Lambride, ca se facă pe Românĭ se creadă că s'aŭ dus Românĭĭ, adecă că s'aŭ grecizat, şi se-şĭ ĭa nădejdea Românĭĭ, spune şi despre vechĭul *Săracu,* precum şi despre comunele *Săracu*, *Călăreţĭĭ*, *Prosgolie*, *Măcĭucă*, etc., că d'abĭa se maĭ aude dialectul *Cuţovlahic* pe la câte vre-o femee, pe când ceĭ ce se interesează despre neamul românesc din peninsula Balcanică şi îngrijesc ca se nu fie grecizat, ci se rĕmăĭe cu limba luĭ românească, precum a fost de secolĭ, ştiŭ tocmaĭ *contrariul* de ceea ce vrea sĕ ne facă să credem D. Doctor Lambride. Dar aicĭ nu este vorba de aceasta şi trecem la chestiunea ce ne preocupă.

Şi Ghenadie Κουνάβης şi Anagnosti Καναβὸς aŭ fost Românĭ, lucru foarte bine cunoscut de Românĭĭ de la Pind şi de la Agrafa. Noĭ ştim că Anagnosti Canavòs a fost din Cărpenişŭ, că era om însemnat şi că *poate* a fost din familia vechĭe a luĭ Καναβὸς, precum sûnt şi alţĭ mulţĭ, ênsă cari se numesc greceşte Σκαναβῆς. Dar cum atuncĭ Pouqueville a scris că *Anagnosti Canavòs* era *grec de rasă antică?* A scris precum a scris şi despre *Gheorghe Dracu* şi Capitan *Nicola Sturnari* din Aspropotam, Românĭ neaoşĭ,

că aŭ fost *Dorienĭ;* precum a scris şi despre Capitan *Scâlţu Dima* şi despre *Tanase Dĭacu* din Muşuniţa de la Parnas, că aŭ fost de rasă *Dorică;* precum a scris şi despre *Gheorghe Turturi*, unchĭul luĭ *Coleti* din *Săracu* de la Pind, că era *Elin*. Pouqueville ne-a spus că comuna Călăreţiĭ (Calaritès cum o numeşte el) este românească (vezĭ la pag. 71); ne-a spus în Hist. de la régénér. (vol. II, pag. 403) că *Gheorghe Turturi* era primatul *Călăreţenilor*; ear în vol. IV, pag. 365 tot din citatul op, după ce reproduce nişte cuvinte patriotice ca zîse de *Gheorghe Turturi*, adaugă de la sine cuvintele: „Ainsi parlait un *Grec* enfant du Pinde„. Pouqueville era entusiast pentru liberarea Grecieĭ, şi pe toţĭ cari lucraŭ pentru acest scop îĭ numĭa *Grecĭ*, pe uniĭ fiind că poate îĭ credea că sûnt de neam grecesc, dar pe alţiĭ chĭar ştiind că eraŭ Românĭ, precum se vede clar din cele de maĭ sus despre Gheorghe *Turturi;* de aceea nu trebue se ne mirăm că şi pe *Canavòs* din Cărpenişiŭ, l-a făcut *grec de rasă antică*.

Dimitrie Palĭopol dar din Cărpenişiŭ şi *Anagnosti Canavòs* aŭ fost şi eĭ Românĭ.

N.B. Completările notelor (1) de la pag. 227—228 şi (1) de la pag. 233, anunţate pentru acest numĕr 186, se se caute la No. 189 şi 249.

No. 187. *Velestinlìul Riga*. In toate biografiile publicate pênĕ acuma despre acest bărbat însemnat nu găsim alta în ceea ce priveşte origina sa de cât că era din Veleştin, sat în Tesalia lûngă oraşul *Volos*. Cum se numĭaŭ părinţiĭ sĕĭ, cum se numĭa el din botez, despre acestea nimenĭ n'a putut se spună nimica, afară numaĭ de unu *Brecĥet*, fost consul francez în Triest, după care, ne spune Gudas (II, pag. 110), *Riga* se numĭa *Antonie* cu numele de botez, ear porecla Riga era numele de familie. *Riga* se subscria în greceşte: „Ῥήγας Βελεστινλῆς„, adecă *Riga Veleştinlìul*, saŭ *Riga* din Veleştin, ear cărturariĭ Grecĭ îl prefăcură în: „Ῥήγας ὁ Φεραῖος„, adecă „*Riga de la Fere*„, fiind că Veleştinul se numĭa în antichitate Φεραί. *Riga Veleştinlìul* este o figură măreaţă în istoria independenţeĭ greceştĭ, pentru că el întâiŭ concepu idea uneĭ ligĭ a tuturor armatolilor ca se lupte cu toţiĭ împreună pentru scuturarea jugului turcesc, pentru că el făcu şi respândi un fel de *marseillaise* printre populaţiunile creştine de subt jugul turcesc, care *marseillaise* este o capo-d'operă în ceea ce priveşte puterea ce a avut de a surescita inimile la rĕscoală, şi pentru că el, de şi n'a reuşit din cauză că planul sĕŭ a fost trădat, ênsă a dat idea, pe care aŭ realizat-o maĭ tărziŭ ceĭ cari s'aŭ inspirat de la el.

C. Jos. Jireček (Geschichte der Bulgaren, pag. 121) ne spune următoarele despre Veleştin: „Im Vertrage des Alexios III mit den Venetianern 1199 wird neben *Blachien* (Thessalien) und Demetrias eine „provincia Belegezitiae„ genannt; ebenso bei der Reichstheilung 1204. Noch heute ist dort eine Stadt *Velestino*„. Domnul Jireček prin cele citate maĭ sus şi prin altele vroeşte se arăte că *Veleştinul* a fost o colonie slavonă, şi că în Tesalia pe

munţiĭ golfuluĭ *Pagasaic* locui un popor *slavon* numit *Velesiči* saŭ *Velegostiči* (Βελεγεζῆται) şi că a fost acolo o provincie numită Βελζητία.

Provinciĭ şi triburĭ cu numele de maĭ sus aŭ fost prin acele locurĭ, ênsă oameniĭ din acele triburĭ şi provinciĭ de pe munţiĭ de deasupra golfuluĭ Pagasaic, adecă din *Magnesia,* care se zîce *Zăgori* de Românĭ şi Ζαγορὰ de Grecĭ, precum şi toţĭ ceĭ din şira munteluĭ care începe de la nord şi ajunge prin Olimp pênĕ la portul Volos, se zîceaŭ *Vlahĭ* şi ţara lor era numită de Grecĭ: Βλαχία ἡ δευτέρα = a doaua Vlahie, pe lùngă Μεγάλη Βλαχία din Tesalia (vezĭ L. Heuzey, Mission archéol. de la Macédoine, pag. 451). Slavoniĭ D-luĭ Jireček dar aŭ fost Românĭ trăiţĭ mult timp uniĭ din eĭ împreună cu Slaviĭ din Moesia şi Tracia şi apoĭ emigraţĭ în spre sud şi aşezaţĭ în toată Grecia, pe la munţĭ şi dealurĭ (1). Bătrêniĭ Românĭ spun că locuitoriĭ Veleştinuluĭ vorbĭaŭ româneşte, şi astăzĭ chĭar dupĕ grecizarea uneĭ părţĭ dintr'ênşiĭ restul vorbeşte româneşte. Apoĭ în Veleştin pe lùngă ceĭ indigenĭ sûnt aşezate stabil multe familiĭ româneştĭ din alte sate româneştĭ, şi earna Veleştinul este plin de familiĭ de Românĭ din ceĭ cari emigrează earna de la munţĭ la câmp pentru ernarea vitelor lor. Locuitoriĭ comuneĭ româneştĭ *Băeasa* de pe Pind şi mulţĭ din Perivoli, emigrând earna, totdauna se duceaŭ în *Veleştin*, şi multe familiĭ aŭ şi astăzĭ casele lor în Veleştin şi se stabiliră aci definitiv.

Dintre familiile vechĭ din Băeasa cari de mult se stabiliră în Veleştin a fost şi una care purta porecla de *Trusìnă*, şi din această familie era Riga Veleştinlìul. Parte din această familie emigră în oraşul Ambelachĭa de lùngă Veleştin, ear parte rĕmase în Veleştin. Familia luĭ Riga din Veleştin a fost *cĭobănească* şi se ocupa cu creşterea vitelor, şi *Riga*, dupĕ cum am aflat de la bătrênĭ *Băeşaţĭ* şi *Perivolĭaţĭ*, cari emigrează încă şi astăzĭ earna în Veleştin şi în câmpiile de lùngă Veleştin, a *păscut* mulţĭ anĭ *capre* ca *cĭoban*, şi tărziŭ se puse se înveţe carte, şi se poreclĭa *Riza* saŭ *aRiza* şi *Riga* şi Ibu.

Pouqueville (Hist. de la régénér. de la Grèce, vol. III, pag. 137) vorbind despre un frate a luĭ Riga Veleştinlìul zîce: „Un frère du Pindare moderne de la Thessalie, *Yves Rigas* venait, dit-on, d'aborder dans l'Étolie, et les hymnes de la liberté retentissait au milieu du mont Oeta et de la Doride.„ Pindarul modern este Riga Veleştinlìul. Numele *Yves* al fratelui luĭ Riga este *Ibu*, nume care se aude printre Românĭ şi ca poreclă şi ca nume de botez. Intre numele locuitorilor din comuna românească *Moloviste* (vezĭ pag. 102, No. 54 şi nota 25 de la pag. 103) găsim şi pe acela a luĭ *Ibru Hristu*, *Ibru* care se aude şi *Ibu* (2). Bătrêniĭ Românĭ spun că familia luĭ

(1) Vezĭ detalĭurĭ şi la pag. 164—167 de la No. 50, vezĭ şi la Manĭaţĭ No. 189.

(2) Pe lùngă numele *Ibu* şi *Ibru* găsim des la Macedoromânĭ şi pe acela de *Iove, Jivu, Jiva* (vezĭ No. 98, 99, 100 de la pag. 88; pag. 100, No. 57; pag. 102, No. 54, 55 şi nota (25) de la pag. 103. Numele *Jivu* care se aude şi *γivu* poate fi latinescul *Vibius*, pronunţat Γibiu ăntâĭŭ, apoĭ Jibiu şi *Jiviu* şi Jivu. Românĭĭ din România aŭ făcut din

Riga era originară din Băeasă, că de mult emigră de acolo şi că uniĭ din membriĭ cĭ rămaseră în Velestin, alţiĭ se duseră în oraşul Ambelachĭa, şi că tatele luĭ Riga se numĭa Sterghĭu *Riga* saŭ Riza şi avea porecla *Ibu* şi *Truşină*. Cuvêntul *truşînă* la Macedoromânĭ însemnează *frănghie de căprină*, adecă *de pĕr de capră*, şi se dă ca poreclă la *cĭobanĭ de capre* spre batjocură (1). Şi curios lucru! informaţiunile noastre de la Românĭ bătrênĭ se acoardă cu cele ce găsim scrise în istoriografiĭ Grecĭ modernĭ aĭ revoluţiuneĭ greceştĭ. Filimon ne dă pe *Ibu Riga* cu numele Ἴβου Ῥήγα ca din comuna *Ambelachĭa* din Tesalia (Filimon, III, pag. 330; IV, pag. 189). Pe acest *Ibu Riga*, Χρῆστος Βυζάντιος (Ἱστορία τῶν κατὰ τὴν Ἑλλ. ἐπανάστασιν ἐκστρατειῶν καὶ μαχῶν, pag. 172) ni-l dă cu numele Ἀστέριος Ἴβος, Θεσσαλὸς ἐξ Ἀμπελακίων, adecă *Asterie Ibu*, *Tesalian din Ambelachĭa*. Ἀστέριος este elenizarea românesculuĭ *Sterghĭu*, pe care Greciĭ îl fac şi Στέριος şi Σέργιος. Familia luĭ *Sterghĭu Ibu* saŭ o ramură a eĭ o găsim în Ambelachĭa şi pe la 1706. Un erudit din această familie se numeşte *Ibu Truşină* prefăcut în Ἴβος Δρόσινος, compatriot cu un altul aseminea învĕţat numit *Zisi Gavră* (Ζήσης Κάβρας), despre cari vezĭ în Ματθαίου Κ. Παρανίκα, Σχεδίασμα, pag. 86). Pe Κάβρας Gudas (I, 168 şi 321) îl scrie şi Κάβουρας, ceea ce în greceşte însemnează *rac;* ênsă Ζήσης este nume escluziv macedoromân, şi atuncĭ şi Κάβρας nu este Κάβουρας (= rac), ci Gavră (= gaură). Porecla *Truşină* alţiĭ o elenizară prefăcêndu-o în Δροσίνης (vezĭ la pag. 143). Vezĭ şi No. 214.

Din toate acestea reese că fratele luĭ Riga Veleştinlìul, *Ibu Riga*, se numĭa *Sterghĭu* şi era poreclit *Ibu*, şi familia lor purta porecla de *Riga* şi de *Truşină*. Prin urmare *Sterghĭu Ibu Riga Truşină* a fost Român; ar fi dar o minune ca fratele sĕŭ, care se subscria *Riga Veleştinlìul*, se fie alta ceva de cât *Român* şi el.

Riga dar *Veleştinlìul*, vestitul între Greciĭ modernĭ, Ῥήγας ὁ Φεραῖος, a

Vibius pe *Jijie*. Vezĭ numele Vibius în Heuzey (Mission archéologique de la Macédoine, vol. I, pag. 45). Cum de la Vibius se lepădă *i* şi se făcu *Jivu*, ear nu Jiviu, se vede şi la numele Macedoromân Velu, Velo, de la *Velleius*, care se aude şi Velu şi Velĭu. La pag. 104 nota No. 49 vorbind despre Velĭu emitem opiniunea că poate fi de la *Belĭu*, care prin scolile greceştĭ se preface în Velĭu (Βέλιος), dar este maĭ apropiat de Velleius. Vezĭ numele Velo, Velĭu la No. 119, 120 de la pag. 103, ear pe Velleius în Heuzey (Mission archéol. de la Macédoine, vol. I, pag. 72). De la *Velu* şi *Velĭu* Românii fac diminutive *Velìcu* şi *Velcu*, de unde apoĭ augmentative *Velconĭu*, *Velcunĭu*, *Velcùn*, etc. In Satas (Τουρκοκρ. Ἑλλὰς, pag. 206) cetim că un primat din Arahova din Laconia se numĭa Dimea Velcunu = Δημέας Βελκοῦνος. *Rahova* cu forma *A*rahova insemnează că era locuită de Românĭ (1619). Pouqueville a scris pe *Ibu* saŭ *Ivu*, fratele luĭ Riga, cu *Y* (Yves), pentru că în forma *Ivu* Românii pronunţă şi Γ*ivu* saŭ *Jivu*, pe când în forma *Ibu* se aude *j* la diminutivul *Jibec*, *Jĭabec*, *Jabechi*. Numele *Ibu* este des la Românĭ. Intr'o listă dintr'un cătun Fărşerotesc de lûngă Βέρροια din Macedonia pe lûngă alte familiĭ găsim şi pe aceea a luĭ Colea Ib*o* (= Ibu). Vezĭ *Ibru* la No. 188 la Românii *Şfachĭoţĭ*.

(1) Adecă sûnt aşa de săracĭ, în cât n'aŭ brâiŭ roş ca sĕ se încingă, şi se încing cu *truşînă*.

fost Român. Aĭurca intrăm în multe detalĭurĭ dând numele familiilor înrudite cu *Riga Veleştinlìul* şi rolul ce a jucat acest mare om al Grecĭĭ moderne. (Vezĭ provizoriŭ despre *Riga*, Fauriel, vol. II, pag. 15--19 scurta biografie, şi pag. 20—29 marşul luĭ *Riga* în greceşte cu traducerea franceză). *Riga* trecênd prin Triest cu nişte proclamaţiunĭ revoluţionare pentru Creştiniĭ din Turcia, fu prins de guvernul Austriac şi predat Turcilor, cari-l uciseră în Belgrad aruncându-ĭ corpul luĭ şi al tovarăşilor luĭ în Dunăre. Turciĭ spênzurară unul câte unul pe tovarăşiĭ luĭ *Riga*. Când veni şi rândul luĭ, Riga printr'un *ghĭont* puternic trânti jos mort pe gâde, şi a trebuit să-l împuşte, căcĭ a fost imposibil să-l spênzure. Riga, pe când espira, zise în limba turcă următoarele cuvinte către Turcĭ: „aşa mor *giganţiĭ;* eŭ am semănat, vin alţiĭ să secere„. Vezĭ biografia luĭ *Riga* şi în Gudas (vol. II, pag. 109—144). Luĭ *Riga* i s'a ridicat o statuă uriaşie la Atena, aşezată înaintea Universităţiĭ. Această statuă este în mâna stângă; ear la mâna dreaptă este o altă de aceleaşĭ dimensiunĭ a patriarchuluĭ *Grigorie*, spênzurat de Turcĭ la începutul revoluţiuneĭ greceştĭ. Amêndoauĕ aceste statue le comandă cu spezele sale un Român bogat din *Cair* al Egiptuluĭ, numit Averof, originar din comuna românească *Amincĭu* (Metzovo) de pe Pind (Gudas, vol. II, pag. 144). Despre alte donaţiunĭ ale D-luĭ Averof vezĭ la pag. 115—116 din această scriere asupra *Suliaţilor;* vezĭ şi No. 255. Vezĭ de numele *Averof* la pag. 94, nota (26).

D. *Averof* oferi prinţuluĭ ereditar actual al tronuluĭ Grecĭĭ, cu ocaziunea serbăriĭ majoratuluĭ sĕŭ, 100,000 de francĭ ca să dispună de eĭ cum vroeşte. Puţin timp după serbare maĭ oferi aceluaĭaşĭ prinţ ereditar 600,000 de francĭ, cu cari se va zidi la Atena o scoală militară. Nu încape îndoeală că după zidirea localuluĭ va trebui se dăruească încă o sumă cu mult maĭ mare pentru lefurile profesorilor, etc. Numaĭ Macedoromâniĭ sûnt capabilĭ de aseminea sacrificiĭ, dar crescuţĭ în ideile greceştĭ le fac pentru grecism, şi poporul Român, care acuma luptă pentru limbă şi naţionalitate, auzînd de aceste sacrificiĭ făcute pentru alţĭ, ear nu pentru el, şĭ-aduce aminte de versurile greceştĭ:

Τρώ' ἡ λύκους χαίριτι = mănîncă lupul şi se bucură
Κ' ἡ λαγὸς μαραίνιτι = şi epurele se întristează şi se vestejeşte.

No. 188. *Lachĭoţiŭ* şi *Şfachĭoţiŭ*. In insula *Creta* sûnt nişte munţĭ, ceĭ maĭ marĭ din insulă, cari se numesc *munţiŭ Albĭ* (λευκὰ ὄρη) din cauza *zăpeziĭ* perpetue de pe vêrfurile lor cele maĭ nalte; se zîc aseminea şi munţiĭ *Şfachĭoţilor*. In fundurile acestor munţĭ locuĭesc doauĕ popoare pastorale numite *Şfachĭoţiŭ* şi *Lachĭoţiŭ*. Elisée Reclus (Nouvelle géographie universelle, Paris, 1876, vol. I, pag. 135; vezĭ la pag. 136 configuraţiunea *munţilor Albĭ*) zîce: „On désigne aussi les monts Blancs sous le nom de monts Sphakiotes, à cause des populations *doriennes*, *restées pures de tout mélange*, qui s' y sont cantonnées comme dans une citadelle. . . . . Pendant la guerre de l'indé-

pendence (grecque), les Turcs essayèrent vainement de forcer cette porte de la grande citadelle des monts„. Din toate populaţiunile din insulă, ceĭ cari sûnt familiarizaţĭ câtuşĭ de puţîn cu istoria Creteĭ ştiŭ, saŭ, dacă nu ştiŭ, afle că *Lachĭoţiĭ* şi *Şfachĭoţiĭ* sûnt ceĭ maĭ vitejĭ, şi de când se află aşezaţĭ în Creta nicĭ o dată n'aŭ fost supuşĭ nicĭ uneĭ puterĭ din câte se strecurară în această insulă mult încercată. *Şfachĭoţiĭ* şi *Lachĭoţiĭ* aŭ format totdauna *stat* în *stat*, şi singurĭ din insulă avură *armatoliĭ* saŭ *capitanate* întocmaĭ ca Româniĭ de la Pind şi de aĭurea, ca *Sulĭaţiĭ* şi ca *Manĭaţiĭ* din Laconia. Eĭ aŭ fost totdauna reprezentanţiĭ armelor în Creta, şi orĭ ce mişcare militară s'a făcut în decursul seculilor de când se aşezară acolo o începură, o conduseră şi o sfârşiră eĭ puindu-se totdauna în fruntea celorlalte populaţiunĭ. Ca se rezumăm în puţine cuvinte valoarea lor militară, spunem: *„ce aŭ fost Sulĭaţiĭ în Epir, aceasta aŭ fost Lachĭoţiĭ şi Şfachĭoţiĭ în Creta„*.

Elisée Reclus zîce, cum am vĕzut maĭ sus, că sûnt *Dorienĭ*, rĕmaşĭ *curaţĭ de orĭ ce amestec*. Mĕ tem ca aceştĭ *Dorienĭ* se nu easă Românĭ, ca şi *Dorieniĭ* luĭ Pouqueville, de câte orĭ vorbĭa despre Fărşeroţiĭ din Cărpenişiŭ, din muntele Arin de la Parnas şi de aĭurea.

La Atena se publică în 1868 o *epopee* în limba greacă, în care se cântă vitejiile *Şfachĭoţilor* şi *Lachĭoţilor*, de un poet numit *Antoniu Ioan Antoniade*. Cartea fu prezentată la un concurs poetic şi fu mult lăudată. Ea se intitulează: „Κρητῆς, ἤτοι ὁ Λακκιώτης Δράκος καὶ τῆς Κρήτης οἱ Ὀρεινοί, Ἔπος. Ὑπὸ Ἀντωνίου Ἰω. Ἀντωνιάδου, καθηγητοῦ ἐν Πειραιεῖ. Ἐν Ἀθήναις, 1868„. Adecă: „Critiis, saŭ *Dracu* Lachĭotul şi munteniĭ din Creta, *Epos*. De Antoniu Ioan Antoniade, profesor la Pireŭ. Atena, 1868„.

D. Antoniade ne spune la finele cărţiĭ (pag. 371, versul 19) că este din Creta, ear la pag. é, rândul 1 şi 2 că a stat *patru* anĭ la *Chanea* din Creta, unde avu ocaziune se cunoască de aproape pe bărbaţiĭ mărinimoşĭ (μεγαλοκάρδους) de pe munţiĭ *Albĭ* şi *Ida*, pe cari îĭ descrie, zîce raportul comisiuneĭ premiilor la pag. στ, în toate amĕruntele. Poetul dar descrie pe *Şfachĭoţĭ* şi pe *Lachĭoţĭ* ca şi când ar fi şi el din aĭ lor, aşa de bine ĭ-a cunoscut în escursiunile saŭ în şederile ce făcu între eĭ. Eroilor din poema sa, de şi trecuţĭ ca persoane fictive saŭ legendare, dar cele maĭ multe istorice, le-a dat numele uzitate la *Şfachĭoţĭ* şi *Lachĭoţĭ*, nume pe cari le-a auzit în şederea sa la eĭ în timp de patru anĭ.

Eată numele eroilor *Şfachĭoţĭ* şi *Lachĭoţĭ* din *epopee* cu pag. şi versul, unde se află menţionaţĭ şi cu însemnarea lor:

Bâcă,	pag.	226,	vers.	3 = pântece.
Brâncă,	„	216,	„	19 = brâncă.
Chĭali,	„	25,	„	23 = pĭele.
Chilic,	„	202,	„	29 = mic burduf.
Clin,	„	19,	„	27 = clin.
Cuma,	„	294,	„	15—20 = guma.

Cuva,	pag.	351,	vers. 23, 33	= gaură.
Dimu,	„	209,	„ 22	= Dimitri.
Dracu,	„	2,	„ 28	= Dracu.
Damu,	„	20,	„ 24	= Adamu.
Dubi,	„	273,	„ 11	= Dubi.
Iedac,	„	192,	„ 31	= Ied mic.
Gorgos,	„	20,	„ 19	= Gorgos.
Hali,	„	294,	„ 15—20	= Mihalĭ.
Lupu,	„	281,	„ 20, 30	= Lupu.
Lupaşĭŭ,	„	27,	„ 21	= Lupaşĭŭ.
Mănuşĭŭ,	„	225,	„ 1	= Mănuşĭŭ.
Miha,	„	226,	„ 3	= Mihalĭ.
Măndacu	„	4,	„ 17	= Mantu.
Marin,	„	7,	„ 1	= Marin.
Milingă	„	286,	„ 21	= Milĭu mare.
Nicu,	„	20,	„ 26	= Ionicŭ, Ionică.
Pală,	„	56,	„ 7	= Sabie.
Pulĭu,	„	20,	„ 28	= Puĭu.
Pândaru,	„	235,	„ 24	= Pândaru.
Psaru,	„	286,	„ 21	= Sur.
Ruha,	„	228,	„ 13	= Baruha.
Sculă,	„	203,	„ 3	= Sculă.
Şĭafca,	„	273,	„ 11	= Stefănică.
Taşca,	„	3,	„ 24	= Tacĭu (diminutiv).
Ţarcu (1),	„	19,	„ 31	= Ţarcu.
Volan (2),	„	6,	„ 1	= Volan.
Verga,	„	20,	„ 30	= Vargă.
Zerva,	„	45,	„ 10	= Stângu.
Zimbracu,	„	303,	„ 15—22	= Zimbru mic.

Cel ce vrea esplicărĭ asupra numelor de maĭ sus poate consulta listele de nume ce am dat la pag. 21—79, 81—84, 87—104.

Nu încape nicĭ o îndoeală că numele de maĭ sus sûnt romănesţĭ. Dar cum se poate ca *Dorienii* D-luĭ Élisée Reclus, *rĕmaşĭ curaţĭ de orĭ-ce amestec*, se poarte nume romănesţĭ? Eĭ nu numaĭ că poartă nume *romănesţĭ*, dar avem se vedem maĭ la vale că şi *se măndresc* că sûnt coborîtorĭ din cele maĭ nobile familiĭ *romane*. D. Satas (Ἑλληνικὰ ἀνέκδοτα, vol. II, pag. θ—ι) spune că dupĕ cucerirea Creteĭ de Turcĭ multe familiĭ nobile din ea emigrară în insulele Ioniane, şi una din ele luă şi un *Hrisov* de la 1091 despre

(1) Zarcu şi zărcùlă = giugă, gluguliţă; ear *Ţarcu* este poreclă luată de la căsuţa ezilor, care are forma uneĭ zărcùle.

(2) Vezĭ numele roman *Volanus* în Heuzey, (Mission archéologique de la Macédoine, vol. I, pag. 466—467).

colonizarea insuleĭ cu *Romanĭ* conduşĭ de 12 familiĭ nobile din Ordinul Senatorial din Constantinopoli şi despre pămênturile date de Impĕratul Constantinopoleĭ atât acelor familiĭ cât şi coloniştilor; şi că la ocuparea Creteĭ de Veneţienĭ ivindu-se contestaţiunĭ despre posesiunile unora din acele 12 familiĭ, se depuse originalul Hrisovuluĭ în archivele insuleĭ trăgêndu-se şi maĭ multe copiĭ pentru ceĭ cari se interesaŭ a le avea, copiĭ legalizate de autorităţile Veneţiene. Una din aceste copiĭ în traducere italiană şi greacă modernă, legalizată de autorităţile din insula Zachint, ne spune D. Satas că a vĕzut-o cu ochiĭ sĕĭ în posesiunea unuĭ învĕţat din Zachint numit Ioan *Vlastos*, la 1865.

Hrisovul în chestiune vorbeşte de coloniĭ *Romane* trimise în insulă pe la 1091. Se ştie din istorie că insula Creta căzuse la 824 in mânile Saracenilor din Ispania, cari o stăpâniră pênĕ la 963. La această epocă domnĭa în Constantinopoli Impĕratul *Roman* al II-lea. Tatăl acestuĭ împĕrat avea un viteaz general numit *Bardă-Foca*, care era deja bătrên la suirea pe tron a luĭ Roman al II-lea. Decĭ noul împĕrat dădu comandamentul oştirilor imperiuluĭ Bizantin fiilor luĭ Bardă, *Leon* şi *Nicefor Foca*. Acest din urmă goni pe Saracenĭ din Creta, şi murind subit Roman al II-lea deveni el împĕrat al Constantinopoleĭ cu toate intrigile unuĭ puternic Eunuc al palatuluĭ numit *Brânca* (Βράγκας). Nicefor Foca-Bardă fu detronat maĭ tărziŭ şi înlocuit de o rudă a sa de aproape, de generalul *Cimischis*, care deveni împĕrat. Membri ênsă însemnaţĭ ca generalĭ din familia Bardă cu numele *Bardă-Foca* şi *Bardă-Scleros* continuară a avea mare putere în imperiul Bizantin, şi pe un *Nicifor-Foca* din această familie supranumit incă şi *Botaniatis* îl vedem împĕrat al Constantinopoleĭ la 1077 uzurpând drepturile luĭ Alexie Comnen. Pe când dar domnĭa în Constantinopol acest Nicefor Foca s'aŭ trimis earăşĭ coloniĭ Romane în Creta (1); ear Alexie Comnen, care veni dupĕ el, trimise ca vice rege în insula Creta pe fiul sĕŭ *Isac* împreună cu alţĭ mulţĭ coloniştĭ, cari aveaŭ ca şefĭ 12 nobilĭ patricienĭ Romanĭ din Constantinopoli, din Ordinul Senatorial. Hrisovul dar despre care am vorbit este dat de împĕratul Alexie Comnen nobililor şefĭ aĭ coloniştilor, ca se le servească de document pentru posesiunile teritoriale ce le acordă în Creta (vezĭ îndreptarea dateĭ 1091 în 1184 maĭ încolo).

D. Satas recunoaşte autenticitatea Hrisovuluĭ, şi spre confirmarea opiniuneĭ Domnieĭ sale eată ce zice în „Ἑλληνικὰ ἀνέκδοτα, vol. II, pag. ι—ιγ':„ *Christofor Buondelmonte*, care vizită Creta la 1415—1416, relatează următoarele despre ceĭ 12 patricienĭ (ἀρχοντοπόλων), cari se mutară din Bizanţiŭ în insulă:

„Cum a Merona disceditur per montem graditur, in cujus radicibus centum fontes emanare non cessant, in quibus amplissima Romanorum de

(1) Din citaţiunile de maĭ la vale se constată că şi Nicefor Foca, fiul luĭ Bardă, trimise coloniştĭ Romanĭ în Creta la 963.

C. Poli urbe in hanc insulam ad dominandum venit, qui omnibus istis nobilibus dominium atque loca concessit. De inde magno peracto tempore ex continuis bellis jam fessi in ista devenere loca, qui hodie arma et nomen antiquum Romanorum domorum ferunt, et in tanta devenerunt quantitate, quod si concorde essent, leve fuisset eis insulam possidere, et primo sunt Gortazi, idest *Saturi* quingenti. Melissini, idest *Vespasiani* trecenti numero. Ligni, idest *Suptiles* mille sexcenti. Vlasti, idest *Papiniani* ducenti. Cladi, idest *Ramuli* centum octoginta. Scordili, idest *Aglati* octigenti. Venerent post longum tempus duae aliae generationes, quae cum istis locum habuere, scilicet Arculeades, idest *Ursini* centum, et Colonni, idest *Allumnenses* qui fere triginta remansere, et versus Sithiam non cum aliis concordes locum eligere. De inde cum ab hujusmodi ruribus disceditur in planum non magnum pervenitur, a quo per angustam et periculosissimam viam in planum aliis meliorem devenitur; in quo Ecclesia Sancti Constantini est, a qua cum per frondifluos montes et virentia prata disceditur, minera auri et argenti ac stamni videtur, quae hodie Stimpolis nominatur quaeque in altissimo monte collocata est."

„Aĭurea acelaşĭ autor relatează următoarele din gura unuĭ protopop: „Postquam Chirfoca (Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ) ex parte nostri Imperatoris Insulam totam subjugaverat, filius dicti Imperatoris cum nobilibus duodecim principalioribus Romanorum Polis diuque Civibus in hanc Insulam venit, qui omnibus istis nobilibus dominium et loca concessit, deinde magno tempore peracto ex continuis preliis jam fessi in istis montibus conduxerunt (1).„

„Relaţia dată de Buondelmonte din partea protopopuluĭ concordă ad literam cu cele cuprinse în Hrisov, cu singura diferinţă că în loc de Alexie Comnen se menţionează Nicefor Foca„.

„Andrea Corneliu, nobil Veneţian colonist în Creta, care a lămurit istoria acesteĭ a doaua patriĭ a sale pe baza unor acte publice autentice, zîce următoarele despre acea colonie în insulă„.

„Cosi sottomessa egli (Νικηφόρῳ τῷ Φωκᾷ) et pacificata l'isola, che per anni centi quarantaduo era stata occupata et signoreggiata da' barbari, la fece habitare, e vi lasciò in forma di Colonia per maggior sicurezza dell' isola famiglie nobile Constantinopolitane dell' Ordine Senatorio, cioè li Armeni, li Caleteri, li Anatolici, li Curgiacii, che vuoi dire Saturnini detti Cortaci, li Vespasiani detti Melissini, li Ligni detti Suttili, li Papiniani detti Vlasti, li Romuli detti Claudii, li Aliati detti Scordili, li Coloriesi detti Coleini, li Orsini detti Arculedi, e li Foca del sangue del medesimo Niceforo Foca, che da questi Foca ebbe origine la casa *Calergi* (2)„.

„Dar şi Veneţianul senator Valiero, care a istorisit cu de amĕruntul ul-

(1) Descriptio Cretae (Cornelii, Creta sacra 1, pag. 17, 107).
(2) Chronicum Rerum Cretensium (Creta sacra 1, pag. 74).

timul rĕsboĭŭ al Creteĭ, menţionează acest fapt precum urmează: „*Sono genti* (Οἱ Σφακιῶται, adecă *Şfachĭoţiĭ*) che abitano le montagne di Canea verso il mar d'Ostro, e *che vantano la loro discendenza dalle piu conspicue famiglie di que'* **Romani**, *che si transportarono in Constantinopoli e poi di là in Candia, e che erano in concetto in gran bravura* (3)„.

„In fine nicĭ Flaminiu Corneliu ênsuşĭ nu desminte faptul, ci comentând cele mărturisite de Buondelmonte, adaugă: „Fortasse hoc illi (οἱ εὐγενεῖς τῆς κρήτης, adecă nobiliĭ Creteĭ) retulerunt incolae genus suum alta ab origine jactabundi ducentes (1)„.

Din cele citate pênĕ aci din Satas rezultă că încă pênĕ la 1415—16 esista în Creta tradiţiunea despre colonizarea *Romană* în insulă; că mulţĭ din nobiliĭ coloniştĭ se retrăseseră în munţiĭ *Albĭ*, unde se află *Lachĭoţiĭ* şi *Şfachĭoţiĭ*, şi că aceştĭ din urmă se lăudaŭ de descendenţa lor *Romană*. Numele dar româneştĭ ce găsim la cĭobaniĭ *Şfachĭoţĭ* şi *Lachĭoţĭ* se esplică uşĭor acuma, şi *Dorieniĭ* luĭ Élisée Reclus, *rĕmaşĭ curaţĭ de orĭ ce amestec*, sûnt *Românĭ*, cari rĕmaseră neamestecaţĭ cu alte neamurĭ ca toţĭ Româniĭ despre cari am vorbit pênĕ acuma. Am vĕzut că *munţiĭ Albĭ* se numesc şi munţiĭ *Şfachĭoţilor*, cari se mândrĭaŭ de descendenţa lor Romană; în *Şfachĭoţĭ* ênsă se cuprind şi *Lachĭoţiĭ*, cari locuĭesc într'un sat numit *Laca* tot în *munţiĭ Albĭ* aproape uniĭ de alţiĭ purtând şi eĭ nume româneştĭ.

Prin faptul colonizăriĭ se esplică prezenţa de nume româneştĭ nu numaĭ în *epopea* citată la începutul acestuĭ No., dar şi în alţĭ autorĭ. Eată şi alte câteva nume de *Şfachĭoţĭ*:

Calinic Surpachi (Σαρπάκης, Filimon, IV, 52).
Petru Mănuşel (Μανουσέλης, „ IV, 50).
Curmuleştiĭ (Κουρμοῦλαι, „ IV, 48).
N. Furachi (Φουράκης, „ IV, 399 jos).
Cĭoronĭŭ (Τσουρούνης, „ IV, 52).
Gg. Bao (Βάος, „ IV, 400 sus).
Rusu Burdumba (Tricupis, I, pag. 230).
Pulĭu-Ianachi (Πωλογιαννάκης, Filimon, IV, 50).
Ĭânar (Γιάνναρης, „ IV, 50).
Belĭu Zĭană (Βελεζίνης, „ IV, 50).

Anton Catană	Gheorghe Zĭuchi
Marcu Mara	Nicola Zoghĭa
Const. Memu	Pavlu Curesĭŭ
Proca Chĭantu	I. P. Bărbuca
Luca Sănginatu	Nicola Roşĭu
Anton Pândinu	Gheorghie Dulcă
Gheorghe Gavală	Anghel Tronu

3) Storia della guerra di Candia 1, pag. 72—73.
(1) Creta sacra, 1.

Pavlu Staĭ	Ioan Manu
Benedict Mizĭal	Toma Muzală
Andreĭ Balaşĭŭ	Alexandru Vieru
Andreĭ Torchelĭu	Marcu Boţu, etc.

Aceştĭ 22 din urmă aŭ fost oamenĭ învĕţaţĭ din Creta. Vezĭ Satas, Νεοελλ. Φιλολογία, pag. 416—421.

In insula Creta găsim şi *Mesariţĭ* saŭ *Mazariţĭ* (Filimon, IV, pag. 48 şi 49), cari se turciseră de mult şi cari la 1821 cu ocaziunea revoluţiuneĭ greceştĭ revenirĕ la creştinism. Prezenţa Mazariţilor în Creta se esplică prin aceea, că după cucerirea Peloponezuluĭ de Turcĭ mulţĭ comandanţĭ Fărşeroţĭ în serviciul Veneţienilor emigrară de acolo saŭ fură transportaţĭ de către Veneţienĭ cu triburile lor în Creta (vezĭ la pag. 48 No. 7 şi 8). Ce sûnt *Mazariţĭŭ?* (vezĭ la pag. 6, rândurile 6—10; pag. 8, rândurile 25—32; pag. 16, rândurile 8—11). Vezĭ la No. 316 cauzele pentru cari din toate triburile româneştĭ din peninsula Balcanică numaĭ din *Fărşeroţĭ* se turciră uniĭ.

In munţiĭ *Albĭ* pe lûngă *Şfachĭoţĭ* şi *Lachĭoţĭ* sûnt şi *Riziţĭŭ*, saŭ locuitoriĭ unuĭ sat numit Ῥίζαις, adecă *rădicinĭ* (Filimon, IV, 48). *Riziţĭŭ* se află locuind puţîn maĭ la nord de Şfachĭoţĭ. Filimon eată ce zîce despre eĭ (vol. IV, pag. 48): „Viguroşĭ, nalţĭ şi iuţĭ de picĭoare, Riziţiĭ eraŭ consideraţĭ ca ocupând rangul al doilea după *Şfachĭoţĭ* în ceea ce priveşte curagiul şi deprinderea armelor„. Ear despre *Şfachĭoţĭ* în genere sub cari se înţelegeaŭ *Mazariţĭŭ*, *Riziţĭŭ* saŭ *Rizĭoţĭŭ* şi *Lachĭoţĭŭ*, Filimon, zîce (vol. IV, pag. 45): „In special *Şfachĭoţĭŭ*, toţĭ cĭobanĭ, agricultorĭ şi industriaşĭ, eraŭ consideraţĭ, precum şi eraŭ, ca nişte alţĭ *Laconĭ* aĭ Peloponezuluĭ, saŭ *Sulĭaţĭ* aĭ Epiruluĭ„. Ear Tricupis, vorbind despre suferinţele Creştinilor din Creta din partea Turcilor, zîce (vol. I, pag. 225): „Numaĭ ceĭ cari trăĭaŭ la munţĭ eraŭ scutiţĭ de aceste nenorocirĭ. Intre aceştia se distingeaŭ *Şfachĭoţĭŭ*, locuind un pământ stăncos şi muntos sub creştetele munţilor *Albĭ*. Acest popor puţîn numeros este viteaz şi espert în ale rĕsboĭuluĭ, dar nedisciplinat şi aplecat la răpirĭ, precum toţĭ aceĭa cari nu trăesc subt jugul legilor, dar maĭ mult fără guvern de cât de sine guvernat„.

Şfachĭoţĭŭ, ca toţĭ Romînĭĭ, avură *armatolĭĭ*, şi singuriĭ din insula Creta aveaŭ dreptul de a purta arme, pe când de la toţĭ ceĭ-lalţĭ Creştinĭ armele eraŭ luate de toate dinastiile, cari domniră în insulă (Χρῆστος Βυζάντιος, pagina 8).

Aĭurea vorbim pe larg despre istoria acestor Romînĭ izolaţĭ în munţiĭ Albĭ de seculĭ de ceea-laltă lume Romînă. Aicĭ am căutat numaĭ se constatăm *romanitatea Şfachĭoţilor* şi faptul că dintre toate populaţiunile creştine din Creta eĭ aŭ fost reprezentanţiĭ armelor de totdauna şi că aŭ fost şi sûnt ceĭ maĭ vitejĭ din insulă, şi de aceea nu dăm aicĭ pe armatoliĭ lor, precum am făcut cu ceĭ-lalţĭ Romînĭ. Nu putem ênsă trece cu vederea patru eroĭ din cântecele ce găsim în Passov (pag. 180. cânt. CCXLIV; pag. 181,

CENTRAL DE STATISTICĂ